25840

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
"SİYASET BİLİMİ"
ANA BİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

"ÇAĞDAŞ DÜNYADA ULUSLARARASI GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE SİLAHSIZLANMA"

DANIŞMAN:

Prof.Dr.Şükrü, HANİOĞLU
İ.Ü.S.B.F.
Siyasi Tarih Öğr. Üyesi

HAZIRLAYAN:

Mesut Hakkı, CAŞIN
89/4626

YÜKSEKÖĞRETİM KURU...
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL
1993

"Komşularımızla ve bütün uluslarla ilişkilerimiz ciddi, içten, barış ve güvenlik anlayışına dayalı olarak gelişmektedir. Dostlar arasında, dürüst bir durumun korunması bizim,her zaman çok önem verdiğimiz bir kuraldır."

"Bizim kanımızca, uluslararası güvenliğin gelişmesi için ilk ve en önemli koşul, ulusların hiç olmazsa barışı koruma düşüncesinde, samimi olarak birleşmesidir."(*)

Mustafa Kemal ATATÜRK

(*) Atatürk'ün Kasım 1932'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Açış Söylevi.

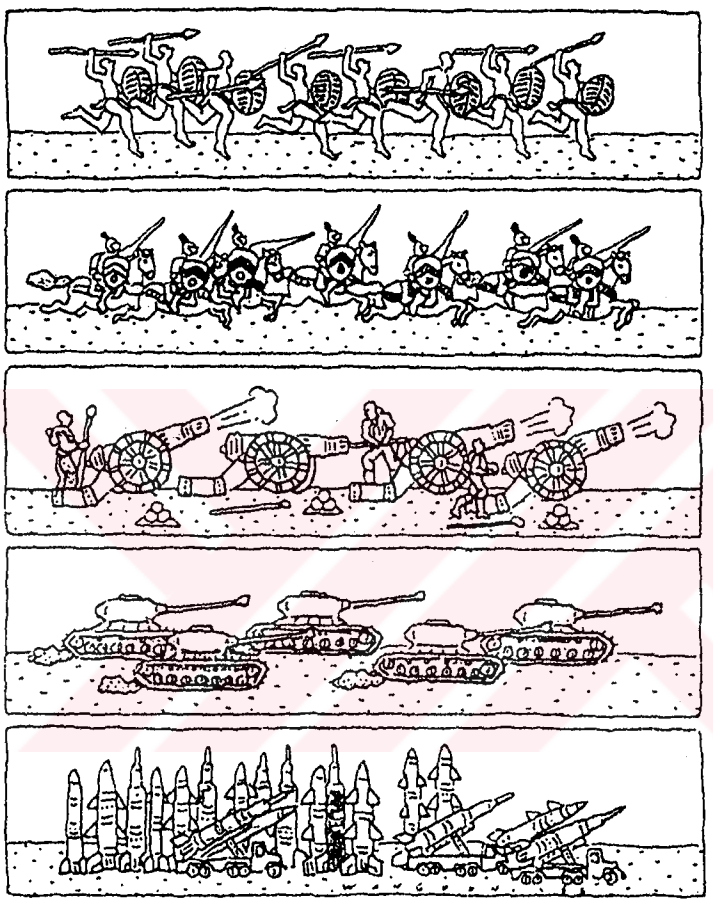

Technology Review

October 1986

PLAN

Sf.No:

SUNUŞ:.....VI-X
KISALTMALAR:.....XI-XII
HARİTA VE TABLOLAR DİZİNİ.....XIII-XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVUNMA VE GÜVENLİK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ İÇERİSİNDE TOPLUMSAL MÜCADELENİN STRATEJİK KÖKENLERİ:

I- SAVUNMA KAVRAMININ GEREKİRLİLİĞİ:.....1-14

A- GÜVENLİK: SAVAŞ VE BARIŞA GİDEN YOL AYIRIMI 14-23
B- ULUSAL STRATEJİNİN UNSURU OLARAK ASKERİ STRATEJİNİN TESPİTİ:.....24-26
C- MODERN SAVAŞIN TEMEL ESASLARI:.....26

1- SAVAŞIN STRATEJİK DÜZEYİ:.....27
2- SAVAŞIN OPERATİF (HAREKAT) DÜZEYİ:.....27
3- SAVAŞIN TAKTİK DÜZEYİ:.....28-29

D- SAVUNMA VE SAVAŞ HAKKINA BAĞLI OLARAK, DEVLETİN KUVVET KULLANMA SEÇENEĞİNİN YASAL BOYUTLARI:.....29

1- EMPERYALİST GÖRÜŞ:.....30-32
2- MUKAYESELİ ANAYASAL KIYMETLENDİRME:.....32-37

II- ULUSLARARASI DÜZENİN MÜCADELE UNSURU OLARAK SAVAŞIN KURAMSAL YAPISI:.....38-41

A- SAVAŞ VE İNSAN PSİKOLOJİSİ ARASINDA DENGE KURAMI:.....41-42
B- SAVAŞ VE İNSAN RUHUNDAKİ SOYLULUK MOTİVİ:.....43
C- ÖRGÜTSEL GRUP OLARAK SAVAŞAN TOPLUMLARIN: KOORDİNASYON YETENEKLERDEKİ SİYASAL BAĞINTI:...44
D- MEŞRULUK KURAMI:.....44-50
E- MACHTPOLITIC KURAMI:.....51-54
F- SOSYAL ÇATIŞMA GÖRÜŞÜ:.....55-57
G- KOLLEKTİVİST GÖRÜŞE GÖRE SAVAŞIN KİMLİĞİNDEKİ DİALEKTİĞE HAKİM ESASLAR:.....57-60
H- SAVAŞIN DEMOGRAFİK BASINÇ ÜZERİNDE DÜZENLEYİCİ ROL OYNADIĞI GÖRÜŞÜ:.....61-62
I- PASİFİST ANALİZE GÖRE SAVAŞ:.....63-65
İ- SAVAŞ VE SİLAHSIZLANMA ARASINDAKİ MANTIKSAL DENGENİN TESİS EDİLMESİ YOLUNDA ÜLKELERİN KARŞILIKLI GÜVEN ORTAMINI YARATABİLME SEÇENEKLERİ:.....65-68
(HARİTA VE TABLOLAR) 69-72

İKİNCİ BÖLÜM

sf.No:

SİLAHSIZLANMA'NIN KAVRAMSAL OLARAK BİLİMSEL ANALİZİ:.....73-77

I- SİLAHSIZLANMA'YA AİT GÖRÜŞLER: 78

A- PLANLAMACI GÖRÜŞ:.....78
B- SEBEPSEL(COUSALITE) SONUÇ GÖRÜŞÜ:.....78
C- SİLAHSIZLANMA'NIN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ GELİŞTİRİCİ YÖNDE ROL OYNADIĞI GÖRÜŞÜ:.....79
D- NATURALİST GÖRÜŞ.....79-81

II- SİLAHSIZLANMA KAVRAMININ METODOLOJİK AYRIMI 81

A- MEVCUT SİLAHLARIN İMHA YÖNTEMİ:.....82
B- ZORUNLU SİLAHSIZLANDIRMA.....82
C- GÖRÜŞMELER YOLUYLA SİLAHSIZLANMA:.....82

III- SİLAHSIZLANMA'DA TAKİP OLUNACAK HİPOTETİK YÖNTEMLER:.....82

A- SİLAHSIZLANMA'DA KANTİTATİF AZALTIM İLKESİ:.....82

1- ÜLKENİN NÜFUS YOĞUNLUĞU 83
2- AKİD ÜLKE SİLAHLI KUVVETLERİNİN SİLAH VE TEÇHİZATIN ATEŞ GÜCÜ NİSPETİ:.....83
3- SÜRPRİZ TAARRUZ VE İŞGALCİ ASKERİ AKTİVASYONLARDAN ARINDIRMA:.....83

B- ÜLKE TOPRAKLARININ COĞRAFİK KONUMU İTİBARİYLA SİLAHSIZLANDIRILMASI: 83-84
C- KALİTATİF(SAYISAL)AZALTIM YÖNTEMİ:.....85
D- GÖNDERME VASITALARINA MENZİLLERİNE GÖRE SİLAHSIZLANMA KAVRAMININ AYRIMI:.....85-86
E- SİLAHSIZLANMA'NIN "VERIFICATION-DOĞRULAMA/KONTROL DENETİM UNSURU OLARAK HAVADAN KEŞİF VE İSTİHBARAT YÖNTEMLERİ.....87-91

IV- SİLAHSIZLANMA'NIN EVRİMİ:.....92

A- I.DÖNEM: AVRUPA-MANHATTAN-TOKYO MARATONU:.....92-98
B- SİLAHSIZLANMANIN İKİNCİ EVRESİ: 1889-1929.....98-100

1- LA HAYE BARIŞ KONFERANSI:.....100-101
2- SAVAŞIN YÜKSELEN SOLUĞU:.....101-105

C- I.DÜNYA SAVAŞI SONRASI SİLAHSIZLANMA'DA YENİ ARAYIŞLAR DÖNEMİ:.....105

1- WILSON PRENSİPLERİ:.....105-106
2- ÖRGÜTSEL BİR KORUMA ŞEMSİYESİ OLARAK "MİLLETLER CEMİYETİ"NİN KURULMASI:.....106-107

Sf.No:

3- VERSAY ANTLAŞMASI KARTACA BARIŞININ BİR TEKRARI MI?:.....108-109
4- WASHİNGTON ANTLAŞMASI 6 ŞUBAT 1922:..... 109-110
5- 1922 CENOVA KONFERANSI:.....110
6- 2 ARALIK 1922 MOSKOVA KONFERANSI.....110
7- MİLLETLER CEMİYETİ KONFERANSLARI:.....111-112
8- LOKARNA ANTLAŞMALARI: 112
9- BIRAND-KELLOGG PAKTI:.....113
10- CENEVRE KONFERANSI(2 Şubat 1932).....113-115

D- AVRUPA'DA "KARA GÖMLEK" VE "KIZIL GÖMLEK" MÜCADELESİNİN TIRMANIŞINDA, UFUKTA BELİREN "AVRUPA'DA SON SAVAŞ" EFSANESİ:.....115-118

V- KONVANSİYONEL SİLAHLARIN SON DÜELLOSU: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SİLAHSIZLANMA SENARYOLARININ ANALİZİ:.....118-124

(HARİTA VE TABLOLAR).....125-145

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİ KUTUPLU EKSENDE, ÇOK KUTUPLU YÖRÜNGEYE KOŞAR ADIM:

I- SOĞUK SAVAŞIN BERLİN'DE ISINDIĞI BİR AKŞAMA DOĞRU UZUN YOLCULUK:1945-1990.....146-153

II- SOĞUK SAVAŞIN GETİRDİĞİ YENİ GELİŞMELER: (AIR ATOMIC ERA) 154-161
III- SOĞUK SAVAŞIN İLK SİLAHSIZLANMA GİRİŞİMLERİ:.....161-162

A- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER FAALİYETLERİ:.....162-163

1- WASHINGTON DEKLARASYONU:.....163
2- LILIENTHAL RAPORU:.....163
3- "BARUCH" PLANI VE MC MAHON KANUNU.....163-164

IV- DOKTRİNAL DEĞİŞİM VE KİTLEVİ MUKABELE DOKTRİNİN BENİMSENMESİ:(1953-1961).....164-168

A- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN SİLAHSIZLANMA GİRİŞİMLERİNDE ARTAN AKTİVASYONU.....168-170

1- BİRİNCİ SOVYET TEKLİFİ.....170-171
2- SOVYET GENEL SİLAHSIZLANMA TEKLİFİ:.....171-172

V- İKİ SÜPER GÜCÜN KUDREDİTİN ULAŞTIĞI DEHŞET DENGESİ VE ESNEK MUKABELE DOKTRİNİ: (1961-1969).....173-178

sf.No:
A- BERLİN'de TANKLARIN VALSİ.....179-181
B- SICAK KÜBA KUMSALLARINA VURAN RUS FÜZELERİ...181-190

VI- NÜKLEER SİLAHLARDA ULAŞILAN DENKLİK VE STRATEJİK SİLAHLARIN AZALTILMASI GÖRÜŞMELERİ (1968-1979) AV İLE AVCININ HAZİN ÖYKÜSÜ.....190-201

VII- SİLAHSIZLANMA'NIN KOŞMAYA BAŞLAMASI(1980-1989)...202-204

A- DÜNYA BARIŞ YILI.....204
B- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE ESKİ SOVYETLER BİRLİĞİNDE KAMUOYLARININ EĞİLİMLERİ.....205-210
C- ETİKSEL VE TAKTİK AÇIDAN NÜKLEER ALERJİYE AİT GÖRÜŞLER.....210-211

1- MATEMATİKSEL GÖRÜŞ:.....211
2- CAYDIRICILIK GÖRÜŞÜ:.....212-214
3- NÜKLEER SİLAHLARIN EKONOMİK FARKLILIĞI.....215

D- ÇERNOBİL FACİASININ ORTAYA ÇIKARDIĞI GERÇEK IŞIĞINDA NÜKLEER SİLAHLARDAN KAÇIŞ VE DAHA AZ NÜKLEER BİR DÜNYA.....216-227

VIII- ORTA MENZİLLİ FÜZELERİN (INF) ORTADAN KALDIRILMASI ANTLAŞMASI.....228-230

A- INF ANTLAŞMASININ ANALİZİ.....231-233
B- INF ANTLAŞMASININ SONUÇLARI.....233-237

(HARİTA VE TABLOLAR) 238-252

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I- PAKTLARIN ÇÖKÜŞÜ VE YENİ DÜZEN KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE KONVANSİYONEL SİLAHSIZLANMA EĞİLİMLERİ.....253-268

II- ULUSLARARASI SİSTEMİN EVRİMİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ HİPOTEZİ'NİN SİLAHSIZLANMA'YA ETKİLERİ..... 268-276

III- AVRUPA'DA KONVANSİYONEL SİLAHSIZLANMA HAREKETLERİ İLE(M.B.F.R.)KARŞILIKLI VE DENGELİ KUVVET İNDİRİMİ ANTLAŞMASI:.....277-282

IV- AVRUPA KONVANSİYONEL KUVVET İNDİRİMİ ANTLAŞMASI (AKKA).....283

A- SİYASAL GELİŞMELER.....283-286
B- AKKA'NIN ŞEKİLLENMESİ.....286-291
C- AKKA'NIN ANALİZİ.....291

sf.No:

1- ASKERİ SEBEPLER VE GÖZETİLEN HEDEFLER.....291-293
2- AKKA'NIN COĞRAFİK UYGULAMA ALANI VE TARAF ÜLKELERİN SAHİP OLACAKLARI SİLAH PARAMETRERELERİNİN TAVANLARI:.....293

a) UYGULAMA ALANI.....293
b) TARAF DEVLETLER GRUBU.....293-295
c) KANATLAR KURALI.....296
d) DEPOLAMA.....296
e) AKIŞ KURALI.....296
f) YETERLİLİK KURALI.....297
g) ULUSAL AZAMİ MEVCUTLAR.....297
h) İNDİRİMLER.....298-299

3- DENETİM VE VERİLERİN DOĞRULANMASI:.....300-302

D- AKKA'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ:.....302-304

V- ULUSLARARASI SİLAH TRANSFERİ VE (CONVERSION-DÖNÜŞÜM) HİPOTEZİ:.....305-308

A- ULUSLARARASI SİLAH SATIŞLARINA AİT DÜZENLEYİCİ YASAL NORMLARIN MUKAYESELİ ANALİZİ:.....308-310
B- ULUSLARARASI SİLAH PAZARINDAKİ ÇEKİM KUVVETİ VE SÜREKLİLİK OLGUSU:.....311-317
C- SICAK ÇATIŞMA HALLERİNDE SİLAH TRANSFERLERİNDE İZLENEN YÖNTEMLER:.....318-319
D- ULUSLARARASI SİLAH TİCARETİ'NİN HAKİM AKTÖRLERİ: ABD VE ESKİ SOVYETLER BİRLİĞİ:.....320-329
E- CONVERSION-DÖNÜŞÜM HİPOTEZİ:.....329-338

VI- SİLAHSIZLANMA'DA TEKNOLOJİNİN ÖNEMİ VE SAVAŞ TEHDİTİNE KARŞI KULLANIM ŞANSI:.....339-341

A- YÜKSELEN TEKNOLOJİLER VE HAVA GÜCÜ:.....341-345
B- TEKNOLOJİ'NİN ÇİFTE KULLANIM VE PAYLAŞIM PROBLEMİ.....346-350
C- İLERİ TEKNOLOJİ'NİN KONTROLUNDA SİYASAL VE ETİK FAKTÖRLER:.....350-354

(HARİTALAR VE TABLOLAR).....355-374

- SONUÇ VE ÖNERİLER:.....I-VII
- BİBLİYOGRAFYA:.....VIII-XXXXII

SUNUŞ:

Bilinen canlı yaşamın sürdürüldüğü tek gezegen olan Yaşlı Dünyamızın, uçsuz bucaksız denizleri ve karalarında binlerce yıldır barındırdığı insan medeniyetinin;seyir defterine en fazla kaydedilen olgu, Uluslararası Toplumun birbirlerini öldürmek yolundaki amansız mücadelesi; yani savaş olagelmiştir.

Araştırma konusu olarak, Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma kavramlarını seçmemizdeki amacımız, günümüzde süratli ve köklü değişimlerin yaşandığı meselenin siyasal tabiatını bilimsel esaslar çerçevesinde irdeleyebilmek ve varılan akademik sonuçlara ait verilerin,gelecekte başka araştırmacılar tarafından da değerlendirilmesi suretiyle tespit edilecek en mükemmel önerilerin,21.yy.da Türkiye Cumhuriyeti'nin refahı ve evrensel barışın muhafazası yolundaki çabalara, mütevazi katkılarda bulunabilmesine vesile olabilmektir.

"Bilimsel yöntemin önemli bir özelliği, döngüsel olmasıdır. Bu döngü olgularla başlar, kuram,hipotez ve tahminlerden geçerek tekrar yeni olgulara doğru yönelir."(1)

BISMARCK'a göre: "Bir memlekette hükümet sahiplerinin esas vazifeleri, muayyen bazı ahvalde başka memleketlerin ne yapacaklarını mümkün olduğu kadar sıhhatle önceden tahmin ve keşf etmekten ibarettir."(2)

"Savunma politikası, Türk kamu oyunda oldukça az tartışılan bir konudur. Siyasi partilerimiz de, bu konuya gereken ilgiyi göstermemektedirler.

Uluslararası ilişkiler ile ilgili çalışmaların kapsamına savunma politikası ve strateji araştırmaları da girmektedir. ABD ve Batı Avrupa'da, nasıl diplomasi artık sadece diplomatları ilgilerinden bir konu değil ise,savunma ve strateji de sadece askerlerin ilgisi ile sınırlı kalan bir alan olmaktan çıkmıştır. Bu alanda araştırma ve incelemeler yapmak üzere üniversitelere bağlı ya da üniversite dışında pekçok enstitü ve merkez faaliyette bulunmaktadır.Ayrıca üniversitelerin ders programlarında bu konularla ilgili dersler yer almakta ve lisans-üstü programlar oluşturulmaktadır.

Dünya politikasında gelişmeler Türkiye'nin son derece önemli jeopolitik konumuyla birleşince, ülkemizin güvenlik ve savunma sorunları 1950'ler ve 1960'lardakinden çok daha girift bir hale gelmiştir. Geçtiğimiz yıllarda maruz kaldığımız tehdit ve tehlikeler kaynak ve nitelikleri itibariyle çeşit-

---

(1) Çiğdem,KAĞITÇIBAŞI: "İnsan ve İnsanlar" sf.27, İstanbul, 1979.
(2) Zikreden kaynak; N.POLIOS: "Milletlerarası Ahlak", Çev. A.Keşid, TURNAGİL, sf.97, İ.Ü.Y.No:247, İstanbul,1945.

lenirken, müttefiklerimizin menfaat ve tutumları konusunda Türk kamu oyunda ve karar mercilerinde eskiye nisbetle daha sarih kanaatler oluşmuştur.

Bu sebeple Türkiye'nin köklü ve istikrarlı bir savunma ve güvenlik anlayışına ve geleneğine sahip olduğu gerçeğini doğru açıdan vurgulayan kapsamlı çalışmalara her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

Siyaset yönlendirici bir araştırmaya girişebilmek için, her şeyden önce mevcut politikanın ne olduğunu iyi bilmek gerekir."(3)

Karl MARX, 1848'de, "Bir hayalet, Avrupa'da dolaşıp duruyor -Komünizm hayaleti" demiştir. Eisenhower ise, II.Dünya Savaşı sonrası,Kızıl Ordu'nun çizme seslerinden kırık karyolaları sarsılan Batı'nın endişelerini "Korkunun Kalp Atışları"(4) olarak nitelendirmiştir.

Bugün artık hayalet Avrupa'da tabuta girmiştir. Ancak, 1989'un coşkulu çığlıkları ile Dünya yeni bir düzene girerken, Çin halen merkezi kollektivizme devam etmektedir ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi hakkında John MEARSHEIMER'in,"Çözdüğünden daha fazla problemin ortaya çıkmasına sebep olacaktır."(5)tarzındaki kehaneti, bu kıtadaki beklentileri nasıl yönlendirecektir?

Veyahut Louis SOHN'un"Silahsız bir Dünya'dan ilk etaptaki korkumuz, mevcut düzen içerisindeki hiyerarşinin varlığından kaynaklanmakla beraber, güvensizliğin, anarşi ile yer değiştirmesine bağlıdır"(6) tarzında ifade ettiği korku ne kadar gerçektir?

Avrupa'da bir tek Avrupa Uygarlığı mı, bir Avrupa (Grossraum) Etki alanı mı,yoksa birçok ayrı ve çatışan çıkarlar polimerizasyonu mu canlanacaktır?

Avrupa'yı,uluslararası boğuşmanın bizzat kuvvet kullanımı yoluyla, evrensel barışın düşman, savaş tehlikesinden kurtarabilmek için zamanlama tamamlanmış mıdır?

---

(3) A.L.KARAOSMANOĞLU: "Türkiye'nin Savunması", sf.1-4, Ankara, 1987.
(4) Nato Dergisi, S.2, sf.10, 1976.
(5) John, MEARSHEIMER: "Back to the Future -Instability after the Cold War", International Security ,Vol.15, No.1, sf.5-56, Summer,1990.
(6) Louis B.SOHN: "Keeping Peace in a World Without Arms", Mc Graw-Hill Book, Comp. S.1, New York,1963.

Askeri disiplin ve siyasal alanda hissedilen yumuşama ve güven ortamına dayalı olarak, baskı ve keyfi yönetimlerden arındırılmış, homojen bir uluslararası konsensus kurulabilecekmidir?

Dünya uluslarının evrensel ilke ve amaçları,karşılıklı "GÜVEN" esasına dayalı yeni ve daha iyi paylaşılabilen bir Dünya'ya duyulan ihtiyacın zarureti, ne kadar ortak onaya sahiptir ve başarı şansı nedir?

İnsanlık tarihsel kin ve kıskançlıklarını aşarak müşterek bir güvenlik çatışında el ele olabilecek midir? Bu maksadın temininde Birleşmiş Milletler'in fonksiyonu ne kadar iyileştirici olabilektir veyahut müşterek barışın yaşatılmasına omuz verecek Uluslararası Genel Kurmay'ın renkleri neler olabilecektir? En önemlisi, çocuklar, silah kullanmak yerine tereyağ ve süt içebilecek fırsat eşitliğine,yoksulluktan kurtulma, yüksek teknoloji ve refahı birlikte paylaşarak, adil bir istihdama konu olabilecek sürekliliği görebilecekler midir?

Bütün bu ve benzer sorular çoğaltılabilir, ancak, şu hususu ifade etmekte fayda olduğuna inanıyorum: "Silahsızlanma, çağdaş global toplumun öncelikli meselesidir. Askeri gücün, yükselen veya alçalan silahlanma tehditlerinden kaynaklanan gerilimlerin kontrol altına alınarak, barışın muhafazasının temin edilmesi bu sebepten dolayı silahsızlanmayı global toplumun ivedi öncelikli meselesi konumuna yükseltmektedir."(7)

Zira, silahsızlanmanın kısa ve orta vadeli hedefleri, Nükleer ve Konvansiyonel silahlanma yarışı ile bu yarışın itici gücü olan, silah teknolojilerinin korkunç boyutlarına son verebilmektir.

Buna karşılık, insan medeniyetini ve düzenli yaşamı tehlikeye sokan tüm silahların ve silah üretim sistemlerinin yok edilerek, Dünya'daki açlık, sefalet,sosyal adaletsizlik ve savaşın pençeleri altında çırpınan insanlığa uzun vadede nihai barışı getirebilmektir.

Araştırma konumuzun, hedef ve koordinatlarını ortaya koyabilmek için, Birinci Bölümde, Savunma ve Güvenlik stratejilerinin çağdaş belirleyici unsurları ile, insan zihnindeki "Güvensizlik" motivasyonuna temel teşkil eden toplum bilincindeki korkunun, silahlanmaya yönelimindeki en uç noktasını teşkil eden,statükoyu kuvvet yoluyla değişim vasıtası olarak, savaşın kuramsal kimliği tanımlanmaya çalışılmıştır.

---

(7) Yasushi, AKASHI: "Challenges to Multilateral Disarmament in the Post-Cold-War and Post Gulf-War Period" UN Disarmament Topical Papers no.8, Sf.X, New York 1991.

Bu itibarla,"Stratejinin, aslında, bir düşünce süreci, senteze ulaşabilmek için dikkate alınacak unsurların bir analizi ve mevcut şartlara göre tasarlanan ve hedefe cevap verebilecek stratejik bir plan olduğunun bilincine varabilmenin"(8) gerekliliği vurgulanmıştır.

Zira,"Tarih beklenmedik koşullara hazırlananları ödüllendirmek ve geleceğinde bugün gibi olacağını düşünenleri cezalandırmak eğilimdedir.Bu her iş için olduğu kadar strateji içinde geçerlidir."(9)

İkinci Bölüm içerisinde, silahsızlanmanın, etimolojik, teorik ve pratik uygulamalarının kimliği,tanıtılarak, I. ve II. Dünya Savaşları öncesindeki başarısızlıkların siyasal ve askeri sebeplerinin yanısıra, savaşlardan önce tehlikeli silahlanmanın yükselişindeki global yayılım irdelenmiştir.

Üçüncü Bölümde, İkinci Dünya Savaşı sonunda,teknolojinin orduların emrine verdiği çekirdeksel kitle imha silahlarındaki tehlikeli yarışta nükleer arenanın içindeki dehşet dengesinin, insan soyunu getirdiği uçurumun acımasız çözümsüzlüğünün boyutları tartışılmıştır.

Dördüncü Bölüm'de nükleer seçenekten kaçışın ve Avrupa 1989 Devrimi'nin sonucu olarak, siyasal ve askeri gelişmelerdeki yumuşamanın getirdiği Silahsızlanma Hareketi'nin nedensellik bağı incelenmiştir. Konvansiyonel Silahların, yükselen yeni teknolojilerin taktik ve stratejiye etkisi ışığında,AKKA Antlaşmasının gelişimi ele alınmıştır.

Uluslararası ortamdaki ümit verici bütün bu gelişmelere rağmen, Dünya Silah Transferlerine hakim dinamik esaslar ile askeri ekonomilerin, sivil maksatlı istihdam modellerine doğru kanalize edilme çabalarının, bu sektördeki 15 milyon personelin yeni model içindeki arayışlarının pratikteki başarı şansı araştırılmıştır.

Yine, silah sanayiinin en önemli itici gücünü teşkil eden yüksek teknoloji ve AR-GE yarışının, sivil amaçlı yatırımlarla paylaşılmasının, insanlığın gelecekte kurmayı düşlediği barış Dünyasındaki başarı opsiyonlarının gelişim olasılıkları tartışılmıştır.

Ancak, Kimyasal ve Biyolojik Silahlar ile, START Antlaşması ve AGİK, çerçeve olarak, inceleme dışı bırakılmıştır.

---

(8) Gen.Corneils De JAGER: "Nato Stratejisi", Nato Dergisi, sf.5,1986.
(9) François, HEISBOURG: "Nato Stratejisinin Üç Çağı, "Nato Dergisi, S.1, sf.23, 1989.

Buna karşılık, her biri yekdiğerinden ayrı ölçülerde önem arzeden, ele aldığımız konuların, ayrılmaz bir bütünlük özelliğine sahip oldukları ortadadır. Zira,savaşı anlamadan, silahsızlanmanın önemi kavranamaz. Yine silahsızlanmanın geçirdiği evrim içerisindeki siyasal,ekonomik ve askeri sebepler aydınlığa kavuşturulmadan,savunma sanayii'nin varlığı da tartışılamaz. Buna karşılık, bir silahın en yakın kendi rakibi olan,sahip olduğu teknolojinin dinamik tavrı irdelenmeden; barışçı hayallere dalıp gitmek, ütopik kuramların içinde boğulmayı doğurur kanaatindeyim.Bu gerçek dikkate alındığında, meselenin hayati boyutunu akademik olarak, daha çarpıcı, daha objektif kıstaslarda açınımını temin edebilmek ve sözü edilen silahların ve onları etkileyen silahların;ve onları etkileyen gelişimlerin tahayyülden ötedeki kimliğini yakalayabilmek açısından,tablo,harita ve resimler kullanılmıştır.

Ancak, Türk Hava Kuvvetleri'nin bir mensubu olarak ve meselenin bizatihi içinde yaşayan bir araştırmacı olarak, bu tür bir metodolojideki saik, yukarıda izah olunduğu üzere, bilginin pragmatik anlamda; ülke güvenliğinin müşterek hedefleri doğrultusunda paylaşımını temin edebilmektir.Böylelikle, yanlış bilgilendirmenin bir toplumun ulusal güvenliğinde takip olunan politikanın motor gücünü teşkil eden ilmi potansiyelin ve kamuoyunun olumsuz yönde etkilenme tehlikesi elimine edilebilecektir. Bunun yanısıra,doğru ve gerçek hedef koordinatları; ülkeyi çevreleyen tehdit analiz edilerek, korkuya mahal vermiyecek tarzda aşılabilir.Böylece, mukabil tedbirlerin süratle teminine ve ülke savunmasının sağlam temellere kavuşturulmasına olanak sağlanabilecektir.

Çalışmamızda pek çok eksik ve hataların mevcudiyeti ve görevin başarılmasında hiçbir mazeretin kabul edilemiyeceğinin bilincindeyiz. Bu itibarla, metodolojik olarak,alışılmışlığın dışına çıkma tehlikesi karşısında, bilimsel hoşgörünün toleransına inanıyoruz. Zira,bilimsel enginliğin sönümsüz maviliklerinde en mükemmele ulaşabilmek yolundaki kararlılığımız, gelecekteki çalışmalarımızın taahhüdünü teşkil edecektir.

Araştırmamız hakkında bu olanağı bize sağlayan ve çalışmamızdaki bilimsel katkılarını, titiz eleştirilerini esirgemiyerek, ümitsizliğe düştüğüm anlarda dahi bana verdiği güven ve destekten dolayı, Saygıdeğer Hocam Prof.Dr.Şükrü HANİOĞLU'na ve bu güzel vesile ile;bizleri bu çizgilere kadar getiren ülkemizin sönmeyen ilim ateşi fedakar öğretmenlerimize en sıcak sevgi ve şükranlarımı ifade etmenin fevkalede mümtaz bir duygu olduğuna inanıyorum.

Saygılarımla,
89/4626
Mesut Hakkı, CAŞIN
26.8.1993,İSTANBUL

KISALTMALAR :

a.g.e. : Adı Geçen Eser
A.B.D. : Amerika Birleşik Devletleri
ABM : Anti Ballistic Missile(Füzesavar Füzesi)
ACDA : Arms Control and Disarmament Agency(Silahların Kontrol ve Silahsızlanma Dairesi)
AGİK : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AKKA : Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Antlaşması
AKKUM : Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Müzakereleri
A.Ü.S.B.F : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
ATAF : Allied Tactical Missile System(Müttefik Taktik Hava Kuvveti)
A.Y. : Anayasa
B.Y.Y.O. : Basın Yayın Yüksek Okulu
C. : Cilt
CSBM : Confidence and Security-Building Measures(Güven ve Güvenlik Artırıcı Önlemler)
CSCE : Conference on Security and Cooperation In Europe(Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı)
Çev. : Çeviren
ÇMTH : Çok Maksatlı Taarruz Helikopterleri
ÇNRA : Çok Namlulu Roketatar
ECM : Electronic Counter Measures(Elektronik Karşı Tedbirler)
ESA : European Space Agency(Avrupa Uzay Ajansı)
FOFA : Follow On Forces Attack(İkinci Kademe Kuvvetleri Taarruz Hattı)
GAÖ : Güven Arttırıcı Önlemler
ICBM : Intercontinental Ballistic Missile(Kıtalararası Balistik Füze)
INF : Intermediate Nuclear Forces(Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler)
İ.Ü.S.B.F. : İstanbul Üniversitesi Siyasal BilgilerFakültesi
İ.Ü.H.F. : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
KİG : Konvansiyonel İstikrar Görüşmeleri
KT. : Kiloton
LRINF : Long range Intermediate Nuclear Forces(Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler)
MBFR : Mutual Balanced Force Reduction(Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimi)
MIRV : Multiple Independantly Targetable Re-entry Vehicle(Çok Başlıklı Yeniden Atmosfere Giren Füze)
MLRS : Multiple Launched Rocket System(Çok Namlulu Roket Atar Sistemi)
MRBM : Medium Range Ballistic Missiles(Orta Menzilli Balistik Füze
MRL : Multiple Rocket Launcher(Çok Namlulu Roket Atar)
MT : Megaton

S.No. : Sıra Numarası
Sf. : Sayfa
SALT : Strategic Arms Limitation Treaty(Stratejik (Silahların Sınırlandırılması Antlaşması)
SRINF : Short Range Intermediate Nuclear Forces(Orta, Kısa Menzilli Nükleer Kuvvetler)
START : Strategic Arms Reduction Treaty(Stratejik Silahların Azaltılması Antlaşması)
U.K. : United Kingdom(İngiltere)
V.P. : Warsaw Pact(Varşova Paktı)
Vol. : Volume

HARİTA VE TABLOLAR DİZİNİ:

Tablolar:

Sıra No:	Konu:	Sayfa No:
1	Harbin İnsan Üzerine Etkileri	62
2	Ulusal Stratejinin Yapı ve Formülü Edilişi	69
3	Ulusal Strateji	70
4	Ulusal Stratejinin Dayandığı Ana Güç Sahaları	71
5	Çin Nükleer Kuvvetlerinin Sayısal Analizi	72
6	Batı Avrupa Birliği Doğrulama Giderleri	91
7	Asker Sayıları(Kara ve Deniz Kuvvetleri)	125
8	Savunma Harcamaları(1883-1913)	126
9	Savaş Gemisi Tonajları	127
10	Donanma Harcamaları	128
11	Asker Sayıları(Kara ve Deniz Kuvvetleri)	129
12	Dünyadaki Nüfusun Yükselişi	129
13	Savunma Harcamaları(1913-1939)	130
14	Müttefiklerin Uçak Üretimi	131
15	Savaş Öncesi Uçak Üretimi	131
16	Mihver Kuvvetlerin Uçak Üretimi	132
17	Müttefik-Mihver Kuvvetlerinin Uçak Üretim Analizi	132
18	1944'deki Tank Üretimi	133
19	Av-Bombardıman Uçaklarının Gelişimi	135
20	Değişik İrtifalardan Radarla Keşif	137
21	Keşif İstihbarat Görüntüleme Teknikleri	138
22	Uydu Algılama ve Keşif/İstihbarat Sahaları	140
23	Silahsızlanma'da Doğrulama/Kontrol Yöntemleri	141
24	Uzaydan Algılama ve Bir Hava Üssü	142
25	Modern Silahların Tehdit Boyutu	143
26	Silahsızlanma, Güvenlik ve Kalkınma İlişkileri	144
27	Dünyadaki Orta Menzilli Nükleer Füzelerin 1980'deki Sayısal Dağılımı	238
28	ABD ve SSCB'nin Taarruzi Stratejik Kuvvetlerindeki Değişim Trendleri	239
29	Mevcut Stratejik Toplam Potansiyel ve Salt II	240
30	MIRV Teknolojisi	241
31	SS-17 Füzesi ve Yeraltı Atış Silosu	242
32	Nükleer Dehşet Dengesi	243
33	Savaşın Yol Açtığı Tahribat	244
34	Silahların Ateş Gücündeki Artış	245
35	INF Antlaşmasına Göre Sov.İmha Ed.Füze Sayısı	246
36	ABD. İmha Ed.Füze Sayısı	246
37	Sov.İmha Ed. Başlık Sayısı	247
38	ABD. İmha Edeceği Başlık Sayısı	247

		SAYFA NO:
39	Akka İndirimleri	355
40	Silah Pazarındaki Başlıca Ülkelerin Savunma Harcamaları (1985-1988)	356
41	Orta Vadedeki Dünya Savunma Harcamaları Gelişim Projeksiyonu	356
42	Dünya Silah Pazarının Ülkelere Dağılımı	357
43	ABD Savunma Harcamaları	358
44	Sovyet Savunma Harcamaları	358
45	ABD AR-GE Harcamaları	359
46	ABD & Sovyet Savunma Harcamaları Mukayesesi	359
47	Muharip Uçakların Fiat Trendi	360
48	OrtaDoğu'da Güç Dengesi	361
49	İran-Irak Savaşı Sırasında İki Ülkenin Gerçekleştirdiği Silah Alımları	362
50	OrtaDoğu Silah Pazarının Ülkelere Dağılımı	363
51	Fransız Havacılık/Uzay Endüstrisinde Yaşanan Krizin Düşüş Trendi	364
52	Fransız Havacılık Endüstrisi Ürünlerinin Pavar Dağılımları	364
53	Fransız Silah Pazarı	365
54	Yapılan Taarruz Uçuş Sortisi ve Atılan Bomba-Çarpıcı Azalışı	366
55	Körfez Savaşında Kullanılan Modern Mühimmat	366
56	Silah Sistemlerinde Fiat Artış Trendi	367
57	Bir Modern Taarruz Helikopterlerinin Gece Şartlarında Lazer Güdümlü Mermi İle Hedefi Tesbiti	368
58	Stealth Teknolejisine Sahip Uçakların Radar Ekoları Mukayesesi	369
59	Savunma Sanayi'nin Global İşgücü Potansiyeli	370
60	Dünyadaki Başlıca Savunma Üretim Firmaları	371

HARİTA:

1	XVII.yy. Dünya	136
2	Keşif Yolları	136
3	Nagazaki'nin Atom Bombasının Atılmadan Önceki ve Patlamadan Sonraki Konumu	145
4	Nato Orta Menzilli Füzelerin Vuruş Alanı	248
5	Nato Orta Menzilli Füzelerin Etki Sahası	249
6	SS-20 Füzelerinin Urallar Doğusundan Vuruş Alanı	250

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVUNMA VE GÜVENLİK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ İÇERİSİNDE TOPLUMSAL MÜCADELENİN STRATEJİK KÖKENLERİ :

I-SAVUNMA KAVRAMININ GEREKİRLİLİĞİ :

"Kaplanlar,koyunlardan daha güzeldir.
Fakat biz onların demir parmaklıklar arasında
kalmasını yeğ tutarız."

Bertrand,RUSSELL

İnsanoğlu,bilinen tarihi içerisinde sürekli bir mücadele ortamında yoğunlaşırken,hayatın ölüm karşısında daima yenilgiye uğradığı dünyamızda gizemli;ancak o derecede evrensel niteliğe sahip gelişimini de sürdürebilmiştir.

Bu uyuşmazlığın süjesi; doğanın acımasız kurallarının yanısıra, kendi yaratmış olduğu dogmalara hakimiyeti uğrunda ortaya çıkan çatışmaların meşruiyet iddiası olmuştur.

"YİĞİTLİK" ve "SOYLULUK" olarak değerlendirdiği,ideolojik kökenli metafizik değerler bu uğurdaki çabaların itici unsurunu teşkil etmiştir.

Siyasal önderliğin, silahlı kuvvetlerin yönetimi ile iç içe geçmesi,toplumsal sorunların yetkeci kalıplar içerisinde sıkışmasına; bir başka ifade ile, siyasal bütünleşme ile, hakimiyet sınırlarının genişlemesine ve askeri şahısların elitsel hiyerarşideki yükselişlerinde, SOYLULUK faktörünün kilit öğe olarak kullanılmasına yol açmıştır.

Kabul etmek gerekir ki, "SAVUNMA VE GÜVENLİK" ikilemi arasındaki siyasal tercihe bağlı olarak ortaya çıkan uluslararası ilişkilerin makro boyutlu gerilimi,esasen modern siyaset bilimindeki ,(policy-bearing,politikayı oluşturan) momentuma yön verir.

Devletin Anayasal yükümlülüklerinden olan Savunma işlevini yerine getirebilmek, sosyal refahın paylaşılmasında da dolaylı olarak dengeleyici role sahiptir.

Araştırma konumuzun, Siyaset Bilimi ile, Uluslararası İlişkiler arasında sıkı bir bağıntı içerisinde olduğu, gerek meselenin muhteva bakımından taşıdığı sui generis yapısı ve gerekse Devlet'in faaliyet ve tasarruf alanındaki siyasal,jüridik ve etik sonuçları açısından geniş bir perspektif içeribinde iç içe geçmiş çok renkli bir mozaik oluşturduğu kuşkusuzdur.Nitekim, BURGESS'a göre, Siyaset Biliminin ilk görevi alınan kararları bilimsel çerçevede incelemektir.

Savunma ve Güvenlik kavramının çok boyutlu koordinatlarını ortaya koymaya gayret sarfettiğimiz meselede,insan soyunun varoluşundan bu güne süregelen çatışmasına hakim olan nedensellik bağı,ve yarattığı sonuçlar; bilimsel ve objektif kıstaslar çerçevesinde analize tabi kılınmaya çalışılmıştır.

Düzenli toplumsal yaşamın ve örgütlü otoritenin hiyerarşik olarak en gelişmiş örneğini teşkil eden,"**DEVLET MEKANİZMASI**" içerisindeki karar alma sürecinin, siyasal gerekçeleri aydınlığa kavuşturulmak istenmiştir.

Tabiatıyla, siyasal iktidarın eylemsel faaliyetleri, doğurduğu sonuçlar bakımından ve çağdaş Devlet Mekanizması içerisinde iletişim ve oydaşmayı,çok daha etkin bir tarzda baskısı altında bulundurur. Bu itibarla, Uluslararası Kamuoyu'nun dinamik denetimi, geçen yüzyıldan farklı olarak, en güçlü Termonükleer Silahları dahi etkisiz hale getirebilmekte, baskıcı ve insan özgürlüğünü reddeden rejimlerin kağıttan kalelerini yıkabilmektedir.

Bu itibarla ele aldığımız konunun; eksen olarak salt Silahsızlanma ve Savunma kavramları arasında sıkışıp kalmış kısır bir konu olarak değil, aksine çok daha geniş, dinamik, süratli bir değişim gösteren .ve yayılım kudreti olarak tıpkı, Fransız İhtilali sonrası Avrupa düzeninde olduğu üzere pekçok yönlerden benzerlikler arzettiği ortadadır.

Şüphesiz, ortaya koymaya gayret ettiğimiz argüman içerisindeki bulguların, bizden sonraki araştırmacılara en asgari hata payı ile yön verebilmesi, çalışmamız içerisindeki arayışın temel koordinatlarını oluşturacaktır.

Esasen, böyle bir gözlemin boyutları dikkate alındığında "**ERROR IN PERSONA-Hata İnsanlar İçindir**"kaidesini hatırda tutarak; ancak, daima bilimsel enginliğin sonsuz güzelliğine ulaşabilmek yolundaki idealizmi kaybetmeksizin, doğru ve evrensel sonuçlara yaklaşabilmek bu amaca gönül vermiş kişilerin müşterek kutbunu teşkil ettiği kanaatindeyiz.

Evrensel medeniyet dengesi ve canlılar alemi gözönünde bulundurulduğu takdirde, kendi hemcinslerini yoketmek maksadıyla, akli yeteneklerine şekil ve yön vermek suretiyle, silahın yegane yaratıcısı,bizzat insan zekasıdır.Bir başka ifade ile, insan toplumlarının olduğu her yerde, silah ve silahlanma düşüncesi; maddi gücün **"KUVVET YOLUYLA"** kabulünü gerçek kılan siyasal dürtü olagelmiştir.

Bu itibarla silah, siyasal ihtiyaçların önceden tasarlanan, psişik belirleyiciler doğrultusunda şekillenen; iradi

unsurun, maddi hayat boyutuna yansıyan fiili araç unsuru olarak; uygarlık tarihi içerisindeki yerini almıştır.(*)

İnsanoğlu, içinde yaşadığı doğadan ve onun bilinmez gücü karşısında hem ona hayran olmuş, hem de esrarengizlikler karşısında saklayamadığı korkusunu yenerek; **"HAKİM OLMA"** dürtüsü,önüne geçemediği bir arayışın dinamiğini oluşturmuştur. Sürekli olarak yeni boyutlar peşinde koşmayı ve bu bitmeyen maraton içerisinde; daima en önde olabilmeyi kendisine hedef edinmiştir.

"Ağaç dallarından yapılmış derme-çatma kulübelerinde, değerli çakıl taşlarını yığarlar;av ya da balık olan yerleri, taş ocaklarını ele geçirmek için birbirleriyle dövüşürlerdi.

Yaşamak, herşeye hükmeden, kaçınılmaz bir zorunluluktur.Çakmak taşlarıyla başlayan silah yapımına yeterli malzemeyi bulamayınca , kayaları parçalayıp yontmak suretiyle, tabiatı düzeltmeye çaba sarfetmişlerdir."(1)

Böylelikle, yıldırım ve orman yangınlarının yol açtığı ateş karşısında düştüğü dehşet, yaratıcılık ruhunun ilk ürününü; ateşin keşfiyle neticelenmesine sebebiyet vermiştir.İnsan ateşi hükmü altına alması ile birlikte, doğanın ritmine karşı sürdürdüğü kavganın yanısıra, mevcut avları ve elde ettiği ürünlerin daha çoğuna sahip olabilmek ve mülkiyet kavramının muhafazası için türdeşleriyle dövüşmüş, önceleri klan halindeki bu kavga, nüfusun artmasıyla birlikte yükselme eğilimi göstermiştir.

İşte, bu ilkel kabile harpleri, uygarlığın evrimi doğrultusunda şekil ve yön değiştirerek; kendi içerisinde tatbik ettiği kurallar bütünü ve husumet anlayışının geleneksel karekterini günümüze kadar taşımaya muktedir olmuştur.

(*) Bu konuda bknz: Robert A.LEVIN :"The Arms Debate" sf.5-9 Harvard Uni.Press, Cambridge, Massachusetts, 1963. Morton U.HALPERIN: "The Gaither Committee and the Policy Process", World Politics, Vol.13, April, 1961.Freeman, DYSON: "Weapons and Hope", sf.3-17, Harper & Row ^ublishers, New York-1983. Samuel P.HUNTINGON: "The Soldier And States", Harvard Uni Press, 1959.Thomas,C.SCHELLING:"Arms and Influence"sf.1- 15, Yale Uni.Press,New Haven and London,1966.Milton L.RAKOVE: "Arms and Foreign Policy in the Nuclear Age" sf.69-111,Oxford Uni.Press, London,1972.

(1) Andre,RIBARD: "İnsanlığın Tarihi", Çev.Erdoğan,BAŞAR,Şiar YALÇIN,Halil BERKTAY;SAY Yayınları,İstanbul,1983. Ayrıntılı Bilgi için bknz:S.H.HOOKE;"Ortadoğu Mücadelesi" Çev.Alaeddin ŞENEL, Ankara 1991; Joseph CAMPBELL, "Batı Mücadelesi,Çev.K. EMİROĞLU, Ankara 1992.

Anadolu'da prehistorik (paleotik) çağa ait yapılan inceleme ve analizlerin ortaya koyduğu bilimsel verilere göre insanoğlu, bakır, kurşun, kalay alaşımlı, harp silah ve sistemlerini; M.Ö. 7000 yıllarında üreterek ; kimya ve metalurjiye ait yüksek bilgi birikimini yine silahlanma çabalarının gerçekleşmesi yolunda kullanmıştır.(2)

İlk ve ortaçağ harplerinde uygulanan taktik ve strateji, ülkenin savunma hattının ileri sınır noktalarında kurulan ve şehirleri çevreleyen kalelerin zapt edilebilmesini temin için, manevra, baskın, tehdit, aldatma,takip ve hile metodlarının; muhasım kuvvetlere karşı değişik coğrafik mekanlarda uygulanması tarzında cereyan etmiştir.

Savaşın neticesi hakkındaki ölçü, sıcak çatışma sonucunda orduların matematiksel üstünlüğü ele geçirmeleri esasına dayalıdır.Muharip güçlerin bu mücadeleleri esnasında tarafların savaş meydanına olan hakimiyetleri ve geriye kalan savaşçıları ile lojistik kudreti,sonucu belirlemiştir.

Galip olarak kabul edilen ordu komutanlarının tek yanlı iradi kararları doğrultusunda, akdolunan antlaşma ile coğrafi sınırların yanısıra askeri ve siyasal konsensusun esasları belirlenirdi.Bir başka ifade ile kuvvet unsuru, hukuki meşruluğun asli ve tek kaynağını teşkil etmekte idi.

"Önceleri savaşı kazananlar, savaşta kazandıkları tutsakları öldürürlerdi. Oysa şimdi bunların emeği, savaşı kazanmış olan klanın hizmetine verilince, klanın zenginleşmesine yardımcı olmuştur. Müteakiben savaşın amacı, git gide krallığa ve onun etrafındaki büyük toprak sahibi asilzadelere köle sağlamak oluyordu. İç savaşlarda Mısır Krallığı kimi klanların bu egemenlikten ayrılma akımına karşı dövüşüyordu; bu yerel bağımsızlık gelenekleri çok ve çeşitli tanrıların etkilerinin çeşitliliğinde ve Kuzey ile Güney arasında sürüp giden, karışık taht veraseti kurallarından doğan düşmanlıklarda bulunmakta idi. Buna karşılık, dış savaşların amacı ise başlıca değişimlerin yapıldığı ulaşım yollarını ele geçirmek idi."(3)

Doktrinel olarak ele aldığımız takdirde, çağdaş Siyaset Biliminin önde gelen isimlerinden Raymond ARON'a göre: "Devletler arasındaki ilişkiler, ancak Devletlerarası denebilecek ilişkiler, tam anlamıyla, Uluslararası ilişkileri

---

(2) Bu konuda bknz: Çetin, ANLAĞAN; Önder,BİLGİ: "Weapons of the Prohistoric Age" sf.9-109, İstanbul 1989.
(3) Andre,RIBARD: a.g.e sf.10-16

oluştururlar. Devlet, bu sıfatı ile, ilişkiye girmedikçe,gerçek bir Uluslararası karşısında bulunulmuyor demektir." (4) ARON bu noktada bir adım daha ileri giderek, "Devlet'in tüzel kişiliğinin"(5) simgesel olarak "ASKER" ve "DİPLOMAT" iki kişi üzerinde yoğunlaşan uluslararası ilişkilerin temsil yetkisine gerekçe olarak, "Ait oldukları toplulukların(collectivites), herhangi bir üyesi olarak değil,fakat tamamen onların temsilcileri olarak hareket eden iki kişi" (6) olmalarından kaynaklandığını ileri sürmektedir.

Esasen Klasik Dönem itibariyle kabul edilebilir ve doğruluk payı bugün de yüksek olan bu görüş karşısında, günümüzün Modern Devlet'inin faaliyetlerinde oldukça çeşitlilik kazanan teknolojik, finansal, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki mahiyetteki düzenlemeler konusunda ihtisas sahibi uzmanların da yetke sahibi olmalarındaki önemli gelişim gözden kaçırılmaması gereken bir gerçektir.

ARON, bu düşüncesindeki kalkış noktasını, uluslararası ilişkilerde Devlet'in üstlenmiş bulunduğu eylemsel belirleyicilik rolünde silahlı kuvvetler kullanılmasının meşruluk kaynağı ile açıklarken, "Uluslararası İlişkilere hakim olan iki kişi, diplomat ve asker, Devletleri ya diplomasi yoluna veya savaşa götürürler; Devletlerarası ilişkiler savaşın gölgesi altında oluşup gelişirler. Denebilir ki, Devletler arasındaki ilişkiler, esas itibariyle, savaş ve barış arasında bir seçenek içerirler. Ulusal Toplumlarda, kamu otoritesi, toplumsal ilişkilerde üyelerinin şiddet kullanımını bertaraf etmeğe çalışır; halbuki, Uluslararası Toplumda, şiddet kullanımı, normal ve kaçınılmaz bir olgu" niteliği arzettiğini iddia etmektedir.

---

(4) Mes'ut, ÖNEN: "Uluslararası İlişkiler Ders Notları" sf.25,Marmara Üni.B.Y.Y.D.,Güryay Matbaacılık, İstanbul 1983, Ayrıntılı bilgi için bknz: Joel,LARUS: "From Collective Security to Preventive Diplomacy", sf.305-313, John, WILEY & Sons Inc. New York.Kenneth,WALTZ, George H.QUESTER: "Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi", Çev.Ersin,ONULDURAN, AÜSBF Yayın no.510, Ankara 1982, K.J.HOLSTI: "International Politics" A Framework For Analysis, Uni. of British Columbia, Prentice Hall Inc., New Jersey 1967.
(5) Bu konuda doktrinde tam bir görüş birliği mevcut olmayıp, değişik nazariyelerin tartışıldığı bir gerçektir.Nitekim,Çinli düşünür, Konfiçyüs ve Meng-Tse'e göre,"Devlet'in Gökün Oğlu, hükümdarca idare edilmesine rağmen bu vekalet ebedi olmayıp kaynağı halkdır ve hükümet de insanlar tarafından teşekkül eden bir müessesedir. "M.AKBAY: Umumi Amme Hukuku Dersleri, sf.51-55 Ankara 1948.
(6) Mes'ut ÖNEN: a.g.e. sf.29

Wright MILLS, Amerikan Ekonomisinde stratejik öneme haiz şirketlerin, yönetim mekanizmalarında, Mc.ARTHUR, CLAY, DOOLITLE, BRADLEY gibi ünlü askerlerin yer almalarına hakim olan "Kendine bir general bul" politikasına eleştiri getirerek; asker Devlet adamı ve diplomatların iktidar pramidinde tırmanışlarını, yaygın bir adım olarak görmekte ve siyasal iktidar bu tür bir paylaşım trendindeki değişime yönelik endişelerini"Dünyanın heryerinde savaş beyleri eyere tırmanmaktadır"(7) şeklinde ifade etmektedir. MORGENTHAU'ya göre ise: "Devlet'in silahlı kuvvetlere sahip olması nedeni ile, kuvvete başvurması herzaman, imkan dahilindedir ve daha genel olarak,Devlet sahip bulunduğu kudreti uluslararası ilişkilerde suistimal etmeğe girişebilir." (8)

"Devletlerarası ilişkilerin konusu, politikanın konusundan başka birşey değildir. Burada ele alınan, Devletler, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilerdir. Eğer Ulusal Devletler olmasaydı, incelenmesi gerekecek Devletlerarası ilişkilerde olmayacaktı. Devlet'in egemenlik hakkının, milliyetçiliğin, hukukun, siyasal ve sosyal örgütlenmenin niteliği, Siyasal Bilimin özünü oluşturur."(9) Marcel PRELOT meseleyi varlıkçı anlayış ile izah ederek, "Devletlerarası İlişkiler, Devletlerin varoluşu olayına bağlı bulunduğundan, nitelikleri gereği siyasaldır. Bu itibarla, kendisini tutumlar biçiminde belli eden bir kuvvetler ve etkiler oyunundan ibarettir."(10)

Düşünür bu noktada,ELİT Politikasından hareketle 20. yy.da Dünyanın içinde bulunduğu siyasal ve askeri açmazlara, tarihsel bir geri yollama yaparak, mukayese esası ile izaha gayret etmektedir. Nitekim,MILLS, iki süper Güc'ün yönetsel elitini elinde bulunduran erklerin, SEZAR'ın idari politikası ile benzerlik arzettiğini ileri sürerek"Sezar'ın erki en yüksek noktasındayken, Sovyet Rusya yönetiminin zamanla değişen iç çemberinin ya da Amerika'nın gelip geçiçi kamu yöneticilerinin erkleri yanında nedir ki? Bu iki çevrenin insanları da, bir gecede büyük kentlerin yerle bir edilmesine neden olabilirler ve birkaç gece içinde kıtaları termonükleer çöllere dönüştürebilirler.(11) şeklinde Nükleer Stratejinin belirsizlik ortamından duyduğu korkuyu ifade etmiştir.

---

(7) W.MILLS: "The Power Elite" Oxford Üni. Press sf.124, New York, 1957.
(8) H.MORGENTHAU: "Uluslararası Politika" C.2, çev.B.ORAN, Ü. OSKAY, sf.472, Ankara 1970.
(9) W.A.ROBSON:"Les sciences sociales dans l'enseignement superieur" La Science Politique, sf.33,Paris, Unesco, 1955. J.B. DUROSELLE'de benzer görüşte olup,sınırın iki yakasındaki Devletlerin, kurdukları siyasal ilişkilerin ilk yönü olan Dış Politikanın, bireysel ilişkiler bazına inebildiğini ileri sürmüştür. a.g.e.sf.34.
(10) Marcel PRELOT: "Politika Bilimi" sf.98-99,çev.Nihal ÖNOL Varlık Yayınevi, İstanbul 1972.
(11) W.MILLS: a.g.e. sf.22.

"Silahsız bir Devlet, dış siyasal ortamın politik çıkarlarını ve güçlerini derhal emen bir hava boşluğuna benzer. Dış politika, silahlı kuvvetleri dış güvenliğin sağlanmasında bir araç olarak, yani güvenlik politikasının bir aracı olarak kullanır.

Politikanın önceliği ve silahlı kuvvetlerin onun bir aleti olduğu ne kadar tartışılmaz bir gerçekse, silahlı kuvvetlerin ve onu yönetenlerin dış politika kararlarını kullandıkları, hatta kullanmak zorunda oldukları da o kadar gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Politikanın,askerlerin öneri ve deneyimlerinden yararlanmadan hedeflerini saptaması ve silahlı kuvvetlerin görevlerini formüle etmesi;çok büyük bir yanılgı olur. Bu nedenle yüksek rütbeli askerler ve karargahları, yalnız emirlerindeki silahlı kuvvetlerin yönetiminden sorumlu değildirler, aynı zamanda politikanın danışmanı olarak önemli rol oynamakla da yükümlüdürler.

Zamanımızda dış politika ve askeri sorunlar diğer herhangi bir zamandakinden çok daha fazla birbirine girmiştir. Bugün artık güvenlik politikasına, stratejiye, hatta askerliğe ilişkin hususları dikkate almayan bir dış politika kararı yoktur. Diğer taraftan, dış politikanın hedeflerine ve izlediği yola bağımlı olmayan bir askeri karar da düşünülemez.Silahlı kuvvetler ve dış politika karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler; ikisi de birbirine bağımlıdır.

Silahlı Kuvvetler hükümetlere taarruzi ya da savunma konumunda kullanılabilecekleri hareket serbestliğini sağlar. Eğer gerekli politik kararlar tam zamanında alınacak olursa, silahlı kuvvetler,bunalımlarda uygun önlemlerle faaliyet alanını genişletebilir. Harpte silahı da politika kullanır. Bu arada politika, politik kontrolü elden kaçırmamalıdır.Nükleer silahların mevcudiyeti, politikanın önceliğine özel bir bir ağırlık kazandırmıştır."(12)

Askeri faaliyetin asıl işlevi, Devletin genel siyasetini desteklemekten ibarettir. Özellikle sivil işler kapsam ve uygulamaları çerçevesinde, silahlı kuvvetlerce icra edilen askeri faaliyetler diğer hükümet birimlerinin plan ve uygulamalarını tamamlar."(13)

---

(12) Em.Gen.Ulrich de Maizere(Fed.Almanya Genelkurmay eski Bşk.): **"Dış Politikada Silahlı Kuvvetlerin Rolü"**çev.Em.Tuğg. Fahri ÇELİKER; Silahlı Kuvvetler Dergisi S.272, sf.22-36, Aralık 1979. Bu konuda geniş bilgi için bknz:R.S JORDAN: "Generals in International Politics", Uni.of Kentucky 1987.
(13) Sadi, ÇAYCI: "Düşük Yoğunlukta Çatışma", master tezi, GÜSBE, sf.V ,Ankara 1989.

Demokratik yönetimlerde, askeri elit'in siyasal iktidardan pay alma ve bunun yanısıra, uluslararası konjonktürde belirleyicilik rolünün, varlığı yadsınamaz bir reel olgudur. Bununla birlikte, karar alma sürecinde, ve bu kararların güvenlik politikalarında alınması gereken tedbirler ile bu hususta ki stratejinin yürütülmesinde, koordineli bir işbirliği; meselenin sui generis yapısı dolayısıyla vazgeçilmezlik arzetmektedir.

Ancak, burada dikkatli bir uyarımda bulunmanın yararına inanmaktayım. Zira, Modern Devlet'in takip ettiği Stratejik politika bir bütün olup, bu hususta tertiplenecek kararlar kümesinin neticeye ulaştırılmasında, masanın etrafındaki dengede akılcı bir duyarlılık mevcuttur.İşte, Polis Devlet Statüsü ile, Demokratik Devlet ikilemi arasındaki bilincin yol ayrımı da bu noktada belirlenmektedir.

Bu itibarla, totaliter Devletler'in, salt güvenlik endişeleri ile, stratejik kaynakların ekonomik olmayan yöntemlerle karara bağlanması olgusu; İdari Mekanizmayı içinden çıkılamıyacak fedakarlıklar cenderesinin altına itecek ve böyle bir istenmiyen durumda;arzu edilen güvenlik hedeflerinin çok gerilerine düşmeyi getirecektir.Sonuçta, güçlü bir otokontrolun tesis edilememesinin yanısıra, ekonomide aşırı enflasyonist baskılar,işsizlik, sosyal dengedeki dayanışma ve motor gücün takatında önemli verim kayıplarına sebep olacaktır.

Nitekim, Doğu Avrupa ülkeleri ve eski Sovyetler Birliğinde yaşanan dramatik değişim,belli ölçülerde bu görüşü destekler nitelik arzetmektedir.Siyasal mekanizma içerisinde askeri elit'in Komünist Parti içindeki yoğun ağırlığı ve "How much is enough?-Ne kadarı yeterli?" sorusuna; silahlanmanın ve savunma ekonomisi harcamalarında üstünlüğün tesisi yolundaki sürekli artış, sonuçta ağır enflasyonist baskı ile ulusal ekonomiyi atıl hale soktuğu gibi, yatırımlar cephesi ve topyekün kalkınma önceliklerini de çıkmaza sokmuştur.

"Varşova Paktı'nın savunma harcamalarına tam bir öncelik tanıması,Devletin diğer bütün giderlerinden önce gelmesine yol açmıştır. Böyle bir yöntem, ancak totaliter rejimlerde uygulanabilir.

Demokratik toplumlarda, diğer faaliyetlerin aleyhine işleyen ve ulusal ekonomiye yük olan bir savunma politikası, sosyal gerginliklere ve iç istikrarsızlıklara yol açar. Böyle bir politika amaca da ters düşer ve korunacak özgürlükleri tehlikeye sokar. Buna karşılık, savunma giderlerini sağlıyamayan bir savunma politikasının da sakıncaları açıktır."(14)

"Bir ülkenin, yaratıcı bir muhayyelenin düşlediği tüm tehditleri karşılayacak biçimde hazırlanmasına olanak yoktur. Savunma plancısının birinci görevi maliyetler karşısında, ihtimalleri tartmaktır. Çok muhtemel olan bir tehdidi karşılamak, maliyeti ne olursa olsun şarttır. Az muhtemel bir tehdidi karşılamağa hazırlıklı olmak, şayet maliyeti nisbeten az ise gerekli olmalıdır. İhtiyatlı bir planlamacı bundan bir tek sonuç çıkartabilir: Tehdit olasılığı zayıf ise kuvvet yapısını değiştirmek ve muazzam maliyetler, kaynakların kötü kullanılması anlamına gelir."(15)

O halde meseleye, konumuz silahsızlanma problemi açısından bakacak olursak, çağımız Modern Toplumunun çok önemli iki temel seçeneğini teşkil eden güvenlik ve ekonomik kalkınma denklemi arasındaki dengenin muhafazasında "Karar Alma" mekanizmasını üstlenmiş bulunan sivil ve askeri elit'in organize faaliyetlerinde,nedensellik bağını çok iyi özümleyen ve demokratik yöntemlerle ülke koşullarını en verimli ölçeklerde değerlendirmeleri vazgeçilmez bir unsur olarak önümüze çıkmaktadır.

Ülkenin genel stratejisi bir bütün olduğu ciheti gözönünde bulundurularak, bu politikanın yönlendirilmesinde tarihsel gelişim ve maddi koşullar ele alındığında, söz konusu dialektiğe ayak uydurabilecek mantalitenin paylaşımı ağırlık kazandığı gibi, böylesine kritik bir konumda üstünlük ve vazgeçilmez kararlılık ısrarları ülkenin yüksek çıkarlarında kilitlenme tehlikesi yaratacak ve bu durum Uluslararası Toplumun genel güvenlik anlayışına da ters düşecektir.Sonuç olarak, her iki organın birbirini destekleyici ve uyarıcı rol oynaması,Çağdaş Devlet'in zorunluluk arzeden beka'nın devamının temelini oluşturan kuramsal bir yaptırımlar bütünüdür.

---

(14) George, LEBER(Federal Almanya Savunma Bakanı): "Alman Savunma Politikası'nın Temel İlkeleri, Nato Dergisi, S.1,sf. 11,1976.
(15) Les, ASPIN: "Nato'ya Ani Saldırı, Yeni Bir Tartışma Konusu, Nato Dergisi ,S.3,sf.11, 1977.

Zira,strateji geçmişin tecrübelerine dayanarak, günümüz ve gelecekteki uyuşmazlıkların yol açabileceği tehlikelere karşı metodolojik perspektifler üretebilmeyi üstlenmiştir. (16)

"Çoğunluğun iradesini yansıtacak ve vatandaşlara alınan siyasal kararların kolaylıkla saptanabilecek sorumlulardan hesap sorabilmeleri olanağını verebilecek akla yatkın bir siyasal sistem(17) bireyler, kurumlar, idealler ve çıkarlar arası etkileşimlerin ayarlanması sürecidir."(18)

William COPLIN'e göre: "Uluslararası politika hem güç mücadelesi olarak hem de özgül uluslararası konularda bir dizi politik etkinlik olarak tanımlanabilir.

Güç politikasının uluslararası politikayı, uluslar, ulus grupları arasında üstünlük sağlamaya yönelik sonsuz bir mücadele olarak gördüğünü biliyoruz. Uluslararası bazan mücadele bazan da işbirliği içinde olmaları doğal karşılanır. Burada dinamik etki ise ulusların kendi güvenliğini sağlama çabaları ve etkilerini genişletme istekleridir. Bu bakış ulusal güvenliğin diğer ulusal ilgilere karşı önceliğini gerektirir. Barış ise güçler dengelendiğinde kazanma düşüncesi olmadığında sağlanmaktadır."(19)

"Dış Politika hedefleri daha ulusal stratejik konseptin belirlendiği andan itibaren hareket ve etki yaratma potansiyeline sahip veriler haline gelirler.İşte bundan sonradır ki, Devlet'i uluslararası sahnede bu hedeflere yöneltecek politikaların belirlenmesi sözkonusu olacaktır.Ancak,politikalarda, kendi başlarına birer plandan yahut izlenecek yollar ile ilgili kararlar ve niyet beyanlarından öteye kolay kolay gidemezler. Bunlara dinamizm kazandıran ve dolayısıyla gerçek anlamını veren, **"stratejik uygulamalar"dır.** Bu görünümü ile **"stratejik uygulamalar"**, bir bakıma politikanın harekete geçirilişinin, sevk ve idaresinin ifadesi olmaktadır.

Dış Politika belirleyicileri, hedeflerine ulaşabilmek için gerekli planları oluşturmadan evvel, öncelikle kendi sistemlerini ve bu sistemlerin yapabirliklerini bilmek zorundadır.Ancak, hedefe ulaşmada gerekli olan bu bilginin çok doğal olarak, strateji ve taktikler üzerinde çalışmaya başlama-

---

(16) Strateji konusunda bknz: sf.18.
(17) Stephen K.BAILEY: "Congress Make a Law",sf.239, Columbia Uni.Press, New York 1950.
(18) E.Pendleton,HERRING: "The Politics of Democracy",sf.27, Norton, New York 1940.
(19) Önder, ARI:"Uluslararası İlişkiler"sf.176, Der Yayınları İstanbul, 1987.

dan ve en uygun Dış Politika vasıtalarının seçiminden evvel icra edilmesi zorunludur. Bunun yanında Dış Politika yapıcıları (ve hatta bürokratik yapı içinde bulunanlar) için, kendi ülkeleri içerisinde neler olup bittiği konusunda politik açıdan haberdar olmaları gerekliliği vardır. Bu haberdar oluş, Dış Politika hedefleri için mevcut ulusal yapabilirliklerinin derece ve miktarlarının doğru olarak değerlendirilmesinde özellikle gerekli olacaktır.

Devletlerin dışa olduğu kadar içe dönük hedefleri de olacaktır ve Devlet işlerinde açık ve acil tehditlerin varolduğu durumların dışında halkın eğilimi genellikle, ulusal kaynakların dıştan ziyade programlara tahsisi yönündedir.

Rasyonel bir Dış Politika, engellerin belirlenişi ve kuramların gözden geçirilişi süreci içerisinde ki evrede devamlı bir şekilde yer alır ve salt analitik bir niteliğe sahip oluşunun dışında, sürecin tümünden ayrılamaz.

Dış Politika stratejilerini, belirleme durumunda olanlar, bir satranç oyuncusuna benzetilebilirler. Ancak aralarında önemli bir fark vardır. Stratejilerin, karşılarında manevralarını sürdürmeye çalıştığı taşlar (kozlar) bir satranç oyununda karşısına alacağı taşlardan çok daha fazla tehlike arz ederler.

Doğal olarak diplomasi, elçilerin ve genel olarak diplomatların karşılıklı olarak gönderilmeleri ve bunlarla ilgili resmi faaliyet ve merasimlerden çok öteye bir anlam taşımaktadır.

Temelde diplomasi, Devletlerin aralarındaki farklılıkları ve ayrılıkları tartıştıkları ve karşılıklı işbirliği sahalarını tesbit etmeye çalıştıkları bir süreçtir. Ancak çoğu durumlarda tarafların birbirlerine karşı topyekün nisbi yapabilirlikleri kesin sonucu belirleyecektir."(20)

"Aslında Devletlerin dış politika uygulamaları çok çeşitlilik gösterir. Örneğin yalnızlık genel politik yönelişi içinde bulunan ülkelerin stratejik uygulamaları, çevresel koşullara içinde bulundukları iç ve dış politik sorunlara bağlı olarak birbirlerinden çok farklı şekiller gösterecektir. Yine aynı şekilde, örneğin tarafsız ve bağlantısız ülkelerin de Dış Politika sahnelerinde birbirlerinden çok farklı stratejik uygulamaları olacaktır.

---

(20) Cengiz, OKMAN: Dış Politika Stratejileri Üzerine, M-5 Dergisi, Sf.8-11, S.16, 1985.

Buna rağmen "Dış Politika Stratejileri" konusunda analizlerde bulunan yazarların çoğunda hakim olan eğilim, bu stratejileri, aslında genel politik yönelişleri ifade eden belirli kalıplar çerçevesinde sınırlamak şeklinde kendini göstermektedir. Diğer bazı yazarlar ise sadece "Stratejik Tutumları" ele almakta ve bu genel kalıpları bir kenara bırakmaktadır. Bunların birlikte ele alınışı ve ortak bir analitik model çerçevesinde bağdaştırılmalarına ise rastlamıyoruz. İşin dikkati çeken yönü ise burada önümüze çıkmaktadır. Çünkü "Stratejik Tutumlar"a ilişkin kalıplar "Genel Dış Politika Stratejik Kalıplarından" ayrılmazlar. Bunlar birbirlerinin devamıdır. Ve bu açıdan bakıldığında görürüz ki, genel Dış Politika Stratejik yönelişlerinin herbirinin en az beş farklı(1- Direkt Tehdit Tutumu, 2- Dolaylı Baskı Tutumu, 3- Dolaylı Tutum Stratejileri, 4- Askeri Zafer İle Kesin Sonuca Gitme Stratejisi, 5- Uzatmalı Çatışma Stratejisi) uygulama şekli olacaktır. İşte her genel politik yönelişte bu farklı şekilleri yaratan tutumları "Ana Stratejik Tutumlar" şeklinde ifade etmekteyiz.

Ana Stratejik tutumlar, çeşitli temel Dış Politika yönelişlerinden birini seçmiş olan Devletlerin belirli durumlarda (İç ve Dış Politik koşullar altında) başvuracağı somut stratejik yönelişlerdir. Devletlerin, bu tutumlardan kendileri için en uygun olanını seçmede başvuracakları en önemli ölçütlerden biri hasımları ve kendilerinin topyekün yapabilirliklerinin (genel imkan ve yeteneklerinin) karşılıklı değerlendirilişi Devletlerin ileri sürecekleri manevraları belirlemede önemli rol oynayacaktır. Mevcut iç ve dış politik koşullar ve topyekün yapabilirlikler üzerindeki değerlendirmeler sonucu Devletler bu tutumlarından birine, veya herbiri değişik yerlerde olmak üzere aynı anda birkaçına yahut aynı coğrafi çevrede ve belirli bir dönemde birbirlerini izler bir şekilde yönelebilirler."(21)

"Dış Politika stratejilerinin (ve ilgili planların) düzenlendiği ortamın devamlı olarak bir değişme süreci içerisinde oluşu ile ilgilidir. Bu durum ise Dış Politika stratejilerinin hazırlanmasında "değişkenlik faktörünü" önümüze çıkarmaktadır.

Değişkenlik" (veya değişebilirlik) faktörü eldeki kaynakların ve bu kaynakların kullanıldığı çevredeki koşulların devamlı bir değişim süreci içerisinde oluşunu ifade etmektedir.

Gerçekte , günümüzde dünya süratle değişmektedir. Her şey devamlı bir değişim süreci içerisinde bulunmaktadır. Uluslararası politika sahnelerine yeni aktörler (Devletler,

---

(21) Cengiz OKMAN: a.g.e. sf.11, S.7

kuruluşlar ve etki yaratan diğer birimler) dahil olmakta, Dünya kamuoyuna hakim değerler değişmekte ve bunlara bağlı olarak bu durumlara ve değerlere karşı reaksiyonların nitelik ve niceliğinde değişmeler olmaktadır. Buna paralel olarak stratejinin vasıtaları da devamlı olarak bir değişim süreci içerisinde bulunmaktadır.

Bu ortamda strateji devamlı olarak çevresine hakim olmasını sağlayacak vasıtaları arama ve değerlendirmelerde bulunma zorunda kalmaktadır. Buna paralel olarak, stratejik görüş çevredeki değişmeleri mutlak olarak hesaba katma zorunda kalmaktadır.

Bunu yaparken strateji sadece gözle görülen değişmeleri ve yakın geleceği hesaba katma durumunda değil, fakat aynı zamanda, daha uzun bir süreyi (uzak geleceği de) gözönüne alma zorunda kalmaktadır. Dış politika da stratejik planlama artık objektif dedüksiyon (tümden gelim) sürecine bağlı olarak devam etmemektedir ve edemeyecektir. Özellikle bundan sonra, gerçekten yeni düşüncelerden hareketle hipotezler kurma ve sonuçlara ulaşma durumundadır.

Dış politikada stratejik yaklaşım bu yönüyle yakın zamana kadar kolay değerlendirilememiştir. Bugün tüm gelişmelerin kapsamlı bir çerçevede gözönüne alınma durumundadır. Modern stratejik yaklaşım, içinde bulunduğumuz uygarlık gibi, dev adımlarla ilerleyen bilim tarafından sürüklenmektedir. Bu koşullar altında artık önemli olan gelecektir, bugün değil. Herhangi bir sahadaki gelişim (yeni vasıtaların oluşumu, psikolojik çevredeki değişme, uluslararası kuvvet dengesindeki değişme v.s. gibi) artık uzun yıllar çerçevesinde hesaplanma durumundadır. Geleceği yönlendiricek faktörler böyle bir gelişim süreci içerisinde aranacaktır. Bu nedenle dış politika planlama faaliyetlerini yürütmek için belirli bir düzeyde etkin istihbarat ve araştırma örgütlerinin geliştirilmesine gerek vardır.

Günümüzde dış politika sahnesinde yönelen strateji, devamlı bir şekilde süratle büyüyen (durumunu değiştiren) ve ayrıntılı anatomisi üzerinde kesin bir hakimiyeti olmadığı bir hastayı ameliyat etmeye davet edilen bir cerraha benzemektedir. Bu cerrahın önümüzdeki ameliyat masasına devamlı bir hareket (oynama) halindedir ve kullanacağı aletleri (başvuracağı vasıtaları) ise en az beş yıl önceden sipariş etmiş olmalıdır."(22)

---

(22) Cengiz, OKMAN: a.g.e. S.18,sf.11.

"Ülkelerin büyük çoğunluğu için, Uluslararası ilişkilerde kararlılığın muhafazası ve Devlet yönetiminde güvenlik sorunlarının getirdiği yükümlülük payı, boyutsal manada, öncelikli öneme haizdir."(23) Federalistlerden,Alexander HAMILTON, ülkenin genel savunması ile özgürlükler arasındaki illiyet bağına bir gönderme yaparak, gerektiği takdirde öğelerden birinin, diğeri lehinde gösterebileceği fedakarlığın özünde; kamunun yarınlara daha emniyetle bakabilmesinin gerekliliği fikrini savunmuştur. Gerçekten, HAMILTON'a göre: "Dış tehlikelere karşı güvenlik içinde olma arzusu, ulusal davranışlara yön verici en önemli etkendir. Gerektiğinde özgürlükler bile güvenliğin emirlerine baş eğmelidir, zira insanlar daha fazla emniyet içinde olmak için; daha özgür olmak tehlikesine katlanmayı kabüldür."(24)

Francis BACON ve Adam SMITH, güvenlik ve savunma konusunda en önemli belirleyici faktörü, ulusun sahip olduğu özlük bilinci ve sözkonusu değerlerin muhafazası yolundaki siyasal bilince şekil veren; metafizik yapıya bağlamıştır.

Gerçekten, Francis BACON'a göre, "Bir Ulusun kendini savunabilmesi, **"MADDİ VARLIKLARDAN"** ziyade,**"HALKIN RUHUNA"**, **"ALTIN STOKLARINDAN"** daha fazla, siyasal yapıdaki **"ÇELİK KARARLILIĞINA"** bağlıdır!"(25)

Adam SMITH'e göre: "Her toplumun güvenliği az veya çok halkın yapısındaki askeri ruha bağlıdır. Askeri ruh, tam disiplinli mevcut bir ordu tarafından desteklenmedikçe hiçbir toplumun güvenliği ve savunması için yeterli değildir."(26)

A- GÜVENLİK: SAVAŞ VE BARIŞA GİDEN YOL AYRIMI

Kavramsal olarak güvenlik, Devletlerin takip ettikleri genel politika ve global stratejileri içerisinde, tıpkı bir ülke sınırları içindeki enerji ihtiyacını temin eden, **GÜÇ SANTRALINA** benzer,(nükleer,termik,hidroelektrik,vb.)olabilen ve ulusun ekonomik ve siyasal strüktürünü yansıtan bu jeneratörlerin verimi, üretkenlik ve güvenilirliği,tercih olunan modele ve kullanılan malzemenin cinsine bağlı olarak, sürdürdüğü kilit rolde, siyasal uzlaşmazlık içerisine sürüklenen çatışmalardan doğabilecek hasmane tavırlara karşı takip edilecek aksiyon türünün yanısıra hertürlü taarruzi müdahaleye karşı,ülkenin toprak bütünlüğü ve hayati menfaatlerinin temi-

---

(23) Virnigina GAMBA, STONEHOUSE: "The Material and Non-Material Dimensions of Future Global Security Needs", UN Disarmament Periodic Review, Vol.XIII, No.3,sf.24, 1990.
(24) Alexander, HAMILTON:"The Federalist", No.VIII,1787,sf.42 New York, Modern Library,1937.
(25) Essays Civil and Moral: No.19, Works of BACON, James SPEDDING, C.VII,sf.176, Boston 1840.
(26) Adam, SMITH: "And Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1776, Book VI, Sect.1,sf.738-740, Modern Library London 1904.

nat altına alınmasıdır. Böylelikle, mütecaviz aktörün takındığı aksiyondaki De Facto eylemi, Uluslararası Toplum önünde De Jure olmadığının ispatını içeren komplike bir faaliyetler bütünüdür.

Bu itibarla,Devletin siyasal faaliyet alanına yapılacak her türlü olumsuz etki, bağımsızlığına yönelik müdahaleleri bertaraf ederek, Uluslararası Toplumda ülke toprakları üzerinde yaşayan insanlarına hareket serbestisini getiren ve onların emniyet içinde varlıklarını sürdürme hakkını sağlaması bakımından, GÜVENLİK, çok boyutlu bir nitelik arz eder.O halde takip olunan iç politikanın desteğine şiddetle ihtiyaç duyan güvenlik kavramı, Devletin Egemenlik alanı ve ulusun yüksek çıkarlarının bir başka rakip Devlet tarafından müdahale edilmesi durumunda tehdit ve tehlikeye karşı gereken önleyici ve caydırıcı tedbirlerin cümlesini teşkil eder.

Bununla birlikte,doktrinde ve genel stratejik konjonktür içerisinde çok çeşitli tanımlamalara sahne olan, mesele hakkında değişik kriterler ileri sürülmüştür.Zamanlama,ideolojik,jeopolitik,stratejik,ekonomik çıkar kıstasları gözönünde bulundurulduğunda; çizilen çerçeve değişik görünüm arzedebilmektedir.Nitekim,"Alois MERTES'e göre,"GÜVENLİK" kavramının iki anlamı mevcuttur.Buna göre,Güvenliğin sözcük anlamı, "Korkusuz Durum" , yani "Tehlikesiz Durum" şeklindedir.

Burada tehlike karşısında hiçbir korkunun mevcut olmadığı bir durum Sübjektif bir Güvenlik sözkonusu olup, hiçbir tehlikenin mevcut olmadığı objektif güvenlik kriteri ile karşı karşıya geliriz."(27)

Fransız Devrimini takip eden ikinci yüzyılın geride kaldığı siyasal konjonktür içerisinde ön plana çıkan "Ulusal Devlet" kopseptinin ihtiva ettiği yapılanma, Uluslararası Toplumu son derece renkli bir mozaikler bütününe sürüklemiştir. Esasen, II.Dünya Savaşı sonrasında, kümülatif anlamda iki antipot kutbu oluşturan Doğu ve Batı kavramlarının yanısıra, "Üçüncü Dünya" olarak tanımlanan bir diğer yapay kategori içerisinde basite indirgenmesine rağmen, değişen dengeler karşısında yepyeni belirsizlik ortamlarının doğumuna sebebiyet verdiği, günümüzde tüm sosyal bilimcilerin ortak görüşünün odak noktasını teşkil etmektedir.

O halde, yepyeni ve karmaşık bir "Anarşik Ortama" doğru sürüklenen bu yeni dönem içerisinde, kalıplaşmış Güvenlik anlayışlarını aşarak, Jürgen TODENHOFER'in çerçevesel bir tanımlama getirmeğe gayret ettiği "Güven Ortamı" Siyasal Elit'in "kimin, neyi, nerede, ne zaman ve nasıl?" gerçekleş-

---

(27) Jürgen, TODENHOFER : " Europaishe Wehrkunde" Dec.1988, Çev.As.Bil.Arş.Mrk.Bşk.,Dış Basın Bülteni,sf.1, 22 Ocak,1990. ayrıntılı bilgi için bknz:Michael T.KLARE, Daniel C.THOMAS: "World Security", Trends and Challenges at the Century's End. sf.6-23, St.Martins Press, New York 1991.

tirebileceği yolundaki(arayışlarına, bilimsel, kalıcı ve mantıksal analizlere dayalı olarak) yanıtlayabilmek önem arzetmektedir.

Devlet'in varlık bütünlüğünün ve bu Devlet Mekanizması(28) içerisinde yaşayarak, organik anlamda ona hayatiyet kazandıran ülke vatandaşlarının özgürlük ve bağımsızlıklarının teminatı için takip edilecek iç ve dış politikanın formülasyonunda "Ulusal Güvenlik" ahantar role haizdir.

Zira ÇAĞLAYANGİL'in katıldığımız görüşüne göre:"Güvenliğin tenimatını ararken, her memleketin hissiyattan, peşin fikirlerden ve akademik spekülasyonlardan tamamiyle sıyrılalarak, siyasi-askeri gerçekleri ve vakıaları gözönüne alarak durumu muhakeme etmesi şarttır. Bu muhakemenin temel prensibi de, mümkün olan ölçüde Milli Güvenliği'nin tesadüflere bırakılmamasıdır. Hal böyle olunca, bir memleketin Güvenliği'nin, herşeyden evvel o memleketi çevreleyen ve günün birinde muayyen şartlar altında fiili bir tehdit veya tecavüz vasıtası olarak kullanılabilecek askeri kudretin karşılanabilmesi imkanına bağlı olduğu ortaya çıkar."(29)

Uluslararası Konjonktür içerisinde yer alan Ulus Devlet, mevcut siyasal, askeri, kültürel, ekonomik, sosyal, teknolojik, psikolojik ve etik yapısı itibarıyla, Statükocu ve Revizyonist akımların oluşturduğu sürekli ve dinamik bir tehditler bütününün baskısı altındadır. Dış alemde, Devletler arasındaki rekabetin yarattığı gerilim, sağlıklı ve uzun dönemli bir siyasal metodolojinin varlığını zorunlu kılar. Bir başka ifade ile, ulus'un siyasal ve fiziki anlamdaki varlık bütünlüğü ve bağımsızlığının devamını temin edebilmek için, Ulus'un sahibi bulunduğu Güç'ün potansiyel kudretini ortaya koymak, takip edilecek politikanın maksimum ve minimum boyutlarını belirlemede temel referans teşkil edecektir.

Zira, Çağdaş Devlet, köklerini tarihten algıladığı bu tehditler bütününü "DIŞ" ve "İÇ TEHDİT" şeklinde iki kutuplu olarak hisseder. Bu itibarla, sözkonusu kuvvetlerin elimine edilerek, siyasal rejim'in benimsediği ve tatbike koyduğu politikaların başarıya ulaşabilmesi, kendi varlık bütününün temel öğesini oluşturan; halkın güven ve desteğine, ihtiyacı vardır. Nitekim, ulus ve ülkenin güvenlik sorunlarının çözüme kavuşabildiği oranda, sosyal refahın artacağı ve halkın ihtiyaçlarının tespit edilen,ulusal hedeflere ulaşmada takip olunacak taktik ve stratejinin nihai aşamadaki başarıyı getireceği, siyasal bir gerçektir.

---

(28) Bu konuda bknz:M.GÖNLÜBOL,"Uluslararası Politika, SF.284-308,A.Ü.S.B.F. Y.No.546, Ankara,1985.
(29) İhsan Sabri, ÇAĞLAYANGİL(Dış İşleri Bakanı): "Nato ve Türkiye, Nato Dergisi, Nisan 1968.

"Daha esaslı biçimde anlatılacak olursa,bir ülkenin vatandaşları, Silahlı Kuvvetlerinin harekete geçirilmesinde ve ulusal savunma kavramında bir çok açıdan ahlaki sorumluluklar taşımaktadır:Kültürel ve entellektüel varlığını savunma inancı (Kendini Savunma, niçin?) askeri araçların seçimi(Kendini Savunma, nasıl?) Savaş eyleminin tehlikeleri(Kendini Savunma, neye mal olacak?) Daha geniş olarak, çatışmaların doğuşunda, ulusların rolü, saldırganlıkların ve dengesizliklerin siyasi açıdan giderilmesi,uluslararası ilişkilerin dayanışma ve tehdit niteliğine bürünmesi, barışın şiddete hakim olması, çıkar ittifakları ve kuvvetin insan haklarına üstün gelmemesi için hukuki işlevler yoluyla sağlandığı bir dünyanın alt yapısını oluşturmaktadır. Metafizik ve dinsel açıdan, diyelim ki insan ve şiddet, doğa ve bağış, ortam yaşamın dokusudur: Bu ahlaki ve manevi konular,savaşın temsil ettiği ölüm ile karşı karşıya geldiğinde nihai boyutuna ulaşmaktadırlar."(30)

Çünkü, kuramsal olarak, "Bir Ulus Devleti'nin gücü asla tek başına silahlı kuvvetlerinden değil, ekonomik ve teknolojik kaynaklarından, dış politikasını yürütürken gösterdiği ustalıktan, uzak görüşlülükten ve kararlılıktan, toplumsal ve politik teşkilatlanmasından da gelir. En çok da Ulusun kendisinden, halktan gelir; onların becerilerinden, enerjilerinden, hırslarından, disiplinlerinden, insiyatiflerinden; inançlarından, ümitlerinden ve hayallerinden. Ayrıca tüm bu etkenlerin birbirleriyle olan bağlantılarından da gelir. Dahası, Ulusal Güç, tek başına, salt kapsamı ile değil, Devletin ülke dışındaki ve imparatorlukla ilgili yükümlülüklerine kıyasla ele alınmalıdır; öbür Devletlerin gücüne kıyasla ele alınması gerekir."(31)

BARNETT'in katıldığımız bu çok açık ve seçik tanımlamasından anlaşılacağı üzere, güvenlik kavramının salt askeri kanat üzerinde çerçevelemek eksik kalacaktır. Bunun yanısıra, Dış Politika ve Devlet'in takip ettiği ekonomik modele bağlı olarak sürdürülen ulusal kalkınma politikası, esasen güvenliğin temel direkleri olmakla birlikte, asla bir ulus'un "Kendi Kendini Savunma Yeteneği"nin yerini alamaz. Bu noktada, ülkenin takip ettiği güvenlik politikası'nın nihai koordinatlarındaki asıl hedefi, uluslararası konjonktür içerisinde zamanlama faktörüne bağlı olarak, algıladığı askeri tehdit ve siyasal baskılar karşısında bağımsızlığını korumak ve barışı sağlamaktadır. Ulusal güvenliğin korunması, ülke toprakları üzerinde yaşayan insanların anayasal teminat altında, eşit,

---

(30) Rahip Gerard, DEFOIS: "Kilise ve Caydırma",Nato Dergisi, Sf.9, S.4, 1984
(31) C.BARNETT: "The Collapse of British Power" sf.Xi, London New York,1972.

özgür, adil ve sosyal güvenlik ortamı içinde, insan haklarına dayalı bir yönetim çerçevesinde insanca yaşamalarının temel koşuludur.

Ulusal Güvenlik kavramı, tüm ülkelerin siyasal yapılanmaları içerisinde öncelikli öneme haiz olmakla birlikte, doktrinde, farklı terminolojik tanımlamalara konu olabilmektedir. Nitekim, "Grand Strategy-Büyük Strateji", "Ulusal Güvenlik Stratejisi" veya "Ulusal Strateji" bu konudaki rağbet gören yaklaşımlardır. Ulusal Strateji "Ulusal amaçlara ulaşmak için barış ve savaş zamanında silahlı kuvvetleri ve onunla birlikte bir ulusun, politik, ekonomik ve psikolojik güçlerini geliştirme ve kullanma sanatı ve bilimidir."(32)

---

(32) Department of Defense: Dictionary of Military and Associated Terms, sf.244, WDC.1984.
Bu konuda bknz: Peter, PARET: "Makers of Modern Strategy,from the Nuclear Age"- Princeton Uni. New Jersey.1986, David, ROBERTSON: "Guide to Modern Defense And Strategy",Gale Research Company, Book Tower, Detroit, 1987. Edward N.LUTTWAK "Strategy, The Logic of War and Peace", London, 1987. Stephen J.CIMBALA: "Strategy After Deterrence", Praeger Puplishers, One Madison Avenue, New York, 1991.Strategic Defence:"Industrial Applications And Political Implications, A Transatlantic Conference, Held in Weikersheim, Baden-Württemberg, The Federal Republic of Germany, Oct.18-19,1986. Edward LUTTWAK: "Caydırıcılık", Harp Akademileri Bülteni, S.150, Haziran 1986. Herbert I.LONDON: "Military Doctrine And The American Character",National Strategy Information Center,New York,1984 Mehmet ATAÇERİ: "Stratejik Sorunlar", Stratejik Etüdler Bülteni, S.65, Ocak 1979. Thomas, SCHELLING: "The Strategy of Conflicts",Harvard Uni.Press,Cambridge-1963. Warner,SCHILLING Paul Y.HAMMOND, Glenn H.SYNDER: "Strategy, Politics and Defense Budgets", Columbia Uni.Press, NewYork, 1962. John W.TAYLOR: "Strategic Military Employment Options, Theory and Application", Comparative Strategy,sf.155-165, Volume 10, Number 2, 1991. Eric LARRABEE: "The Politics of Strategy", Policy Making in American Government,sf.6-12, Basic Book, Inc NewYork/London, 1969. Louis,D.HUDDLESTON: "Policing the New World Order, An Alternative Strategy",sf.1-15, Comparative Strategy, Volume II, Number 1, 1992. Terry L.DEIBEL: "Strategies before Containment Patterns for the Future", International Security, sf.79-109,Vol.16, no.4, Spring, 1992. P.E.JACQUAT: "Batı Stratejisi Hakkında Düşünceler" Çev.Emin ÇOBANOĞLU.Ankara,Erkanı Umumiye Basımevi,1954. U.SCHWARZ: "American Strategy,A New Perspective", New York, Doubleday Company,1966. J.CEWYILE: "Military Strategy,A General Theory of Power Control", NewYork,Rutgers Press,1967.,Laszlo, HODIK: "Stratejik Terminology",London,All Mall Press,1966.

V.RITTER,Berger MITTEL: "2.Dünya Harbi Işığında Strateji, Çev.Salih ERKUŞ,Ankara,Gen. Kur.Basımevi,1951. L.Arnold, HORELIC:"Strategic Power and Soviet Foreign Policy",London, Chicago Uni.1966.Andre,BEAUFRE: "Harekat Stratejisi" Ankara, Gen.Kur.Basımevi,1969. Haydar,TUNÇKANAT :"Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları,Ankara, Ulusal Basımevi,1968. J.C.WYCIE:"Askeri Strateji,Güç Denetinin Genel Bir Nazariyesi"Ankara,Genel Kurmay Basımevi,1969.Nazım,AKIN: "1939'dan Günümüze Kadar Teknolojinin Stratejiye Etkisi ve Stratejideki Değişiklikler" İstanbul Harp Akademileri Basımevi,1967. Albotl William, SHERAWER: "Napolyon'un askeri Stratejisi" İstanbul Harp Akademileri Basımevi,1967. Leonard, BEATON: "The Struggle of For Peace" Washington,Frederick A.Praeger,1966. Evan, LUORD : "Conflict And Peace in the Modern International System" London Uni.of London Press,1970. H.Liddell HART : "Dolaylı Tutum" Çev.Cemal ENGİNSOY,Ankara, Gen.Kur.Basımevi,1973. Anatol, RAPOPORT:"Strategy And Conscience, NewYork, Schocken Book, 1969 sf.329. J.K.ROJ:"Security in the Missile Age", NewYork,Paragon Book Gallery, 1967. Bernard, BRODIE: "Strategy in the Missile Age", sf.423,New Jersey, Princeton Uni.Press.1965, Alastair, BUCHAN: "Problems of Modern Strategy",sf.219,NewYork,Praeger Publishers, 1970, E.J. Kingston MCCLOUGHRY: "The Spectrum of Strategy",Jonathan Cape,London 1964.Robert S.MCNAMARA:"The Essence of Security, NewYork, Harper Room Publishers, 1917. SUN-TZU-WU: Askeri Bilimler Alanında Dünyada Mevcut En Eski Eser, Çev.Lionel, GILES, Mert BAYAT, İstanbul Harp Akademileri Basımevi, 1976. Necdet ÖZTORUN: "Askeri Strateji (Bir Sistem Yaklaşımı)" Ankara Genel Kurmay Basımevi,1977.John, BAYLIS: "Contemporary Strategy, New York Holmes MELIER, Publishers,1975,N.A.LOMOV: "The Revolution in Military Affairs" Washington, 1973.

Bir diğer görüşe göre: "Güvenlik", netice itibariyle, barış içinde savaşın idamesine karşı çıkan engelleri ortadan kaldırmakla görevli siyasal bir faaliyettir. Buna, "Savaş Sanatı"nın karşılığında yer alan "Barış Sanatı" demek mümkün olup, barış halini korumak ve tekamüle götürmek görevini üstlenirken, silahların yerine aklın bilenmesini ve keskinleştirilmesini öngörür."(33)

Cengiz OKMAN'a göre, "Ulusal Güvenlik, hükümet politikasının hayati ulusal değerlerin mevcut ve potansiyel hasımlara karşı korunması ve geliştirilmesi (yaygınlaştırılması) için uygun, (lehte) ulusal ve uluslararası koşulların yaratılmasını hedef alan parçasıdır."(34)

Tamamen katıldığımız bu görüşte Ulusal Strateji'nin amaç ve hedeflerine ulaşmada, ülkenin sahip bulunduğu potansiyel gücü, yine Ulusal çıkarların temini ve korunmasına tahsis edilmesinde siyasal tercih, öncelikli öneme sahiptir.

Zira, egemen olabilmenin esasında, ulusal çıkarların alınacak tedbirleri destekleyici mahiyette, askeri ve siyasal caydırıcılığın ortaya koyduğu kararlılıktaki varlık bütünlüğünün sürekli olarak muhafazası temel kuraldır.Ulusun takip edilen politikayı destekleyebilmesini temin edebilmek için, bütünleyici öğelerin, müşterek kaderi paylaşma bilincinin yaratılması, seçilen stratejideki başarı payını ve verimlilik nispetini yükseltecek ve trend içerisinde meydana gelen beklenmedik durumlardaki dalgalanmaların önüne geçilerek; Devlet gemisinin salimen rotasını takibe olanak taşıyacaktır.

Nitekim,bir ulusun takip ettiği ulusal güvenlik doktrini, ulusun yüksek hak ve menfaatlerinin değişik seçenekli olumsuz senaryoların sahneye konulması durumlarında dahi, vukubulacak her türlü taarruz ve tehdite cevap verebilecek genişlikte, toprak bütünlüğü ve egemenliğin korunabilmesi amacıyla, sahip olunan ulusal gücün tüm bileşenleri ile çok boyutlu olarak işlerliğe kavuşturulmasının, barış zamanından itibaren devam eden bir süreklilik içerisindeki topyekün planlamasıdır.O halde, gelecekte böyle bir savunma durumuyla karşı karşıya kalındığında , savaşın amaçları, yapısal türü; (Konvansiyonel,Nükleer, Hazır Kuvvet, Çabuk Seferber Olma,

---

(33) Muhlis, NADAS: "Boğazlar-Deltalar"- Geo-Astral Siyaset Yörüngeleri ve Dengeleri, sf.877, İstanbul 1976.
(34) Cengiz, OKMAN: "Ulusal Güvenlik",Konseptler ve Uygulama" M-5 Dergisi, S.15, 1985

Pasif-Aktif Mukabele,Bölgesel veya Genel Savaş,İnfiratçılık, Kollektif Güvenlik,Ayaklanma,Gerilla Savaşı,Çok Uluslu Müdahale vb..)Ulusun ve onun silahlı kuvvetleri'nin bu savaş için yapacağı hazırlıkları ve bu savaşı yürütme yöntemlerini ilgilendiren, siyasal konjonktür ve teknolojik gelişim parametrelerine bağlı olarak, iki ana bileşen olarak, siyasal ve askeri fonksiyonların sentezidir.

Lancaster Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünün,Stratejik Etüdler Bölümü yazarlarından E.A.ARAF'a göre: "Ulusal Güvenlik Politikası, önceden saptanmış bir dizi temel kuraldan başka birşey değildir.Ve her ölçüde, politik ilkeler öteki ilkelere egemendir."(35)

Robert RIENOW bu kavramsal ilişkiyi açıklarken, Uluslararası konjonktürdeki mevcut belirsizlik unsuru ve revizyonist akımların taşıdığı organik tehlikeye dikkat çekmiştir. Gerçekten, yazara göre: "Uluslararası Sistem, statükonun korunması için yeterli bir teminat sayılmadığından her Devlet kendi savunmasını sağlamak zorundadır."(36)

Güvenlik Stratejileri,jeopolitik açıdan incelendiğinde,"Güvenlik ile ilgili sorunları ve geleceğe yönelik diğer politik sorunları tanımak, değerlendirmek ve çözüm yolları bulmak ihtiyacı, politikacıların ve üst düzey yöneticilerinin jeopolitiğin temel bilgilerine hakim olmalarını gerektirmektedir."(37)

Buna göre,"Bir Devlet'in, Güvenlik ve Gelişme politikasının teminini coğrafya oluşturur."(38)"Devletlerin takip edecekleri politikalar kendi coğrafyaları içinde saklıdır(39)

"Jeopolitik Stratejinin üç ana unsuru olarak, 1-Mekan, 2-Kuvvet, 3-Zaman, ülkelerin dünya coğrafyası üzerinde yer aldığı koordinatlara göre "Dış Tehdit"algılaması içindedir. Bu durumda, tehditin analizi ve değerlendirilmesi için, değişmeyen ve değişken unsurların ayrı ayrı sınıflandırılmaları gereklilik arzetmektedir.

---

(35) E.A.ARAF: "Strateji-I, M-5 Dergisi, S.5, sf.58,1977
(36) Robert,RIENOW :"Contemporary International Politics, sf.17 New York,1961.
(37) Suat, İLHAN: "Jeopolitik Duyarlılık", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu T.T.K.Y.no.113, sf.20,Ankara 1989.
(38) Suat, İLHAN: a.g.e. sf.15
(39) Suat, İLHAN: a.g.e. sf.22

I- Değişmeyen Unsurlar: (Coğrafi Unsurlar)
   a- Coğrafi Konum(Kıtalararası ve Bölge Düzeyinde)
   b- Sınırlar ve Coğrafi Bütünlük
   c- Saha Genişliği ve Sahip Olunan Stratejik Kaynaklar.
   d- Coğrafi Özellik(Ada Devleti, Kıt'a Devleti, İç Devlet ...)

II- Değişken Unsurlar(Beşeri Unsurlar)
   a- Sosyal Değerler,
   b- Ekonomik Değerler,
   c- Politik Değerler,
   d- Askeri Değerler,
   e- Kültür Değerleri ve Kültür Çevresi'dir."(40)

Jeopolitik Güvenlik anlayışı, Mackinder'in "Kara Hakimiyeti Teorisi", Alfred MAHAN'ın "Deniz Hakimiyeti Teorisi", Nicholas J.SPYKMAN'ın "Kenar Kuşak Teorisi" HUCLEY'in "Hava Hakimiyeti Teorisi" gibi farklı açılardan birçok düşünür tarafından yorumlanmış ve günümüzün, güvenlik politikaları ve uluslararası politikaların temel kalıplarındaki formasyon içerisinde köklü parametreler katetmişlerdir.

Ancak, jeopolitik teorilerin uygulanma sahasındaki gözleme dayalı somut neticelere cevap verememesi, doktrinde eleştirilmesine sebebiyet vermiştir. Kanaatimizce, ülkelerin coğrafi koordinatları, uluslararası hukukun ülke topraklarının değişmezliği ve işgalci davranışların yasak edildiği temel ilkeleri hatırlandığında; ulusal güvenliğin belirlenmesinde önemli bir payı olduğunu kabullenmek gerekecektir.

Nitekim, Atlantiğin öte yakasında yer alan İngiltere ve Amerika, Asya ve Avrupa'ya karşı savunmasında "Deniz" faktörünü daima müspet bir avantaj olarak kullanmışlardır. "Denizlerin Kraliçesi" İngiltere'nin korkabileceği tek rakibinin olmaması, Napolyon'un tecrit politikasını icra yolundaki tüm çabalarına rağmen etkisiz kılmıştır. Bu dönem içerisinde İngiltere'deki Sanayileşme artış göstermiştir. "Pik demir verimi, 1788'de yalnızca 68.000 ton iken, 1806'da 244.000tona 1811'de ise 325.000 tona çıkmasına sebep olmuştur."(41) II. Dünya Savaşı esnasında ise, Alman Denizaltı Gücü,savaşın başlangıcında çok büyük başarılar elde ederek, İngiliz Konvoylarına ağır kayıplar verdirmesine rağmen; Amerika'nın Savaşa katılımıyla periskobun tersine geçmesine engel olamamıştır.

---

(40) Suat İLHAN: a.g.e. sf.21
(41) A.Hope,JONES: "Income Tax in the Napoleonic Wars", Cambridge, 1939. P.O.BRIEN: "British Financial and Fiscal Policy in the Wars"Against France,sf.81,Paris 1984.

Şüphesiz,II.Dünya Savaşı'nda güvenlik stratejilerinde, jeopolitik görüşten en fazla etkilenen iki ülke, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği olmuştur.

"Kennan'ın çok inandırıcı jeopolitik tartışmasına göre: Ulusal Güvenlik açısından önemli sadece, **"Beş Sınai ve Askeri Merkez"**, ABD, SSCB, Büyük Britanya, Almanya ile Orta Avrupa ve Japonya'dır. O halde, son üç bölgeyi Batı Kampı içinde tutmak ve onların gücünü arttırmakla, sonuçta ortaya çıkacak **"Kuvvetler Korrelasyonu"**, Sovyetler Birliği'nin sürekli olarak geride kalmasını sağlayacaktır. Bunun kadar belli olan bir nokta da, Stalin Rusya'sının bu stratejiye derin bir kuşkuyla bakacağıydı; bu da özellikle sözkonusu stratejinin yakın zamanlara kadar Sovyet düşmanı olan iki ülkeye, yani Almanya ve Japonya'ya, yeniden güç kazandırılmasını da kapsamından geliyordu.(42)

Amerika Birleşik Devletleri, Levant'ın(*) nöbetini İngiltere'den devralırken, Almanya+Orta Avrupa kalkanı ile Japonya'yı askeri ve ekonomik olarak güçlendirmek suretiyle, Batı Demokrasi prensiplerine yaklaştırıp, Rusların oluşturduğu jeopolitik avantajın tecriti hedeflenmiştir.

Bu noktada, MATLOFF'un "Bugünkü düşmanlarımıza karşı yapılan savaşın başarıyla sonuçlanmasının ardından, nisbi ulusal askeri güçler bakımından derinden değişmiş bir dünya gelecektir; bu gerçekten de, son binbeşyüzyıl içinde meydana gelen değişikliklerden daha çok, Roma'nın çöküşüyle gelen değişiklikle kıyaslanabilir. Japonya'nın yenilgisinden sonra, yalnızca, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, birinci dereceden askeri güç olacaklardır. Bu, her ikisi içinde coğrafi konum ve genişlik ile çok büyük bir harp malzemeleri potansiyelinin bir arada bulunmasından doğmaktadır."(43) şeklindeki tespiti, jeopolitik görüşün ortaya koyduğu somut güvenlik stratejilerinin örnekleridir.

---

(42) M.BALFOUR; J.MAIR: "Four-Power Control in Germany and Austria",sf.94, London,1956.
(*) Levant: Akdeniz
(43) M. MATLOFF: "Strategic Planning for Coalition Warfare", sf.523-524, WDC.1959.
Jeopolitik görüş için bknz: H.Vural, VURAL:"Dünya Dengesine Tesir Eden Jeopolitik Kavramlar, Görüşler ve Türkiye; "Kemal Matbaası, İstanbul 1981. Colin S.GRAY,Roger BARNETT:"Geopolitics and Strategy" Global Affairs, Winter, 1989.Piarre,ÇELERLER: "Jeopolitik ve Jeostrateji", Gen.Kur. Basımevi, Ankara 1963.

B- ULUSAL STRATEJİNİN UNSURU OLARAK ASKERİ STRATEJİNİN TESPİTİ:

Askeri stratejiyi aşağıdaki tarif edilen ulusal strateji ile karıştırmamalıyız: "Barış ve savaş zamanında ulusal hedefleri güvence altına almak için, ulusun silahlı kuvvetleriyle birlikte politik, ekonomik ve psikolojik güçlerini geliştirme ve kullanma bilim ve sanatıdır."

Askeri strateji, bütün bunları içine alan ulusal stratejinin bir parçasıdır. Ulusal Stratejinin askeri kısmına bazen ulusal askeri strateji olarak bakılır. Askeri strateji en üst seviyede askeri planlama ve harekat için temel olarak kullanılan operatif stratejilerden farklıdır.Askeri strateji, ulusal stratejiyi desteklemeli ve ulusal politika geniş çapta hareket tarzı veya ulusal seviyede ulusal hedeflerin takibi için hükümetler tarafından kabul edilen yönlendirici mahiyetteki raporları düzenlemelidir. Buna karşılık ulusal politika, askeri stratejinin imkan ve kabiliyetleriyle sınırlamalarından etkilenir.

Askeri Strateji, askeri hedeflerin oluşturulmasından hedeflenen amaçları başarmak ve bu kavramları tamamlamak için askeri kaynakların kullanımı ve askeri stratejik kavramların düzenlenmesinden ibarettir.Eğer bu temel elemanlardan herhangi birisi diğerlerine uygun değilse ulusal güvenlik tehlikededir.

Zira bir ulusun, kuvvet veya kuvvete başvurma tehdidi uygulayarak ulusal hedeflerini gerçekleştirmek üzere silahlı kuvvetlerini kullanma sanat ve bilimi olan askeri stratejinin; ulusal stratejideki askeri unsur deyimi bir ulusun silahlı kuvvetlerinin temel yapısı ve bunun konsantrasyonuna ait esaslar anlamına gelir.Askeri strateji ise,bu kuvvetlerin belirli siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için başlangıçta tespit olunan kuvvetler birikiminin bu karar anından itibaren kademeli olarak kullanılmasını içerir. Nitekim, konsensus'ta meydana gelebilecek değişimlere göre, bir ulus her defasında birden fazla askeri strateji'ye ihtiyaç duyabilir.

"Askeri Stratejinin iki seviyesi vardır: Operatif ve Kuvvet Geliştirme.Mevcut askeri imkan ve kabiliyetlere dayanan stratejiler operatif stratejilerdir-kısa vadeli zaman devresinde savaş için belirli-planların açık seçik belirtilmesinde kullanılırlar.Strateji bu seviyede daha yüksek veya daha büyük taktikler ve operatif sanat olarak da adlandırılır.Uzun vadeli stratejiler, gelecekteki tehdit tahminlerine, hedeflere(amaçlara) ve ihtiyaçlara dayanır; ve dolayısıyla halihazırdaki kuvvet durumu ile sınırlanmaz. Bu uzun vadeli stratejiler, tabiatı itibarıyle evrenseldir ve askeri imkan ve kabiliyetler de geliştirmeye ihtiyaç duyabilir. Askeri stratejiler belirli tehdit senaryolarıyla ilgili olarak bölgesel ve evrensel olabilir.

Bir askeri strateji, askeri hedefleri ve askeri stratejik kavramları,kaynaklar (araçlar ve olanaklar) için ihtiyaçları tespit eder ve kaynakların hazır olma durumunu düzenler. Askeri kaynakları, askeri stratejinin bir elemanı olarak düşünmeyi başaramazsak, bugün adlandırıldığı üzere uyumlu olmayan stratejik imkan ve kabiliyetlerle karşı karşıya gelebiliriz; diğer bir deyişle stratejik kavramları yerine getirmek ve askeri stratejinin hedeflerine ulaşmak için yetersiz askeri imkan ve kabiliyetlerle karşılaşabiliriz. Bu geliştirilmiş askeri kuvvet yapısının imkan ve kabiliyetlerine ihtiyaç gösteren uzun vadeli bir strateji geliştirirken, normal bir durumdur. Bununla beraber muhtemel planlama ve askeri harekata esas olarak bir tek harekat stratejisi ile ilgilenirsek bu bir felaket olabilir. İşte bunun için harekat stratejileri imkan ve kabiliyetlere dayandırılmalıdır.

Uygulamalı askeri strateji, ulusal ve harekat alanı düzeyinde askeri bir planlamadır. Bu planlamanın büyük bir bölümü ülkenin asker ve sivil liderlerinin ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlamak için isim verilmeksizin küçük rütbeli kurmay subaylar tarafından yapılır. Muharip komutanlıklarda yapılan askeri planlama hükümet kademesinde yapılan askeri planlamadan oldukça farklıdır. Muharip birlik komutanı Başkomutanın takip ettiği bazı amaç ve hedeflere ulaşabilmek için kuvvetlerini nasıl kullanacağına kendi karar vermelidir. Milli düzeyde askeri rol ise sivil kullanacağına kendi karar vermelidir. Milli düzeyde askeri rol ise sivil bir şahıs olan Başkomutana; bu amaçların neler olması gerektiğini - diplomatik, ekonomik, politik konular ve faaliyetlerle koordine edilerek- tavsiye etmektir. Bir kriz döneminde ileriyi görerek politik ve destekleyici nitelikteki askeri hedeflerin neler olduğunu saptamak kolay bir görev değildir; ancak, askeri harekatı politik sonuçları elde edebilecek şekilde kontrol altında tutabilmek için hedeflerin tespit edilmiş olması tek etkin yoldur. Bu görev "eğer şöyle olursa ne olur" şeklinde bütün kritik durumların tahlilini ve diğer ilgili kademelerle dikkatli bir koordinasyonu gerektirir.

Stratejik hareket tarzlarının saptanması işlemi ileriden geriye ve geriden ileriye doğru birbirini tamamlayıcı şekilde yapılan bir planlamadır. Geriye doğru planlamada (regresrivve planning) harbin nihai hedeflerinden başlanır ve geriye doğru gidilerek muhasamatın kazançlı bir şekilde sonuçlandırılması için kesin sonuç safhasına kadar birbiri ardınca yapılması gerekli stratejik görevler açıkça ortaya konulur. İleriye doğru planlama(progressive planning) da ise, halen mevcut durumdan başlanır ve sadece kesin sonuçlu muharebelere götüren görevler ve hareketlerle yetinilmeyip müteakip safhalar için lüzumlu kaynakları sağlayacak ve uzun süreli hazırlıkları harekete geçirecek esaslar saptanır.

Bu stratejik hareket tarzları, mevcut olasılık planlarındaki konseptlerin kapsamını genişletebilir veya değiştirebilir; ya da kriz zamanında kendine özgü boyutlarla ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak üzere bütünüyle saptanır. Muhtemel durum planlarının kullanılması esnasında şurası unutulmamalıdır ki:

1- Bu planlar pek çok sayıda varsayım üzerine kurulmuştur ve varsayımların birçoğu dünyadaki gerçek olaylar karşısında geçerliliğini yitirecektir;

2- Ayrıca bu planlarda herhangi bir savaşı başarılı bir sonuca götürmekten ziyade hemen hemen daima barış durumundan savaş durumuna geçiş üzerinde önemle durulur.

Stratejik Konsept,Başkomutan tarafından onaylanan Savaş amaç ve hedeflerini elde edebilmek için gereken geniş kapsamaskeri bir tasarımdır. Esas itibarıyla buna stratejik bir program da denilebilir. Stratejik konseptte nihai savaş hehedeflerini gerçekleştirmek için lüzumlu olan kesin sonuçlu olan stratejik görevler açıkça belirtilmeli ve bunu müteakiben kesin sonuçlu safhaların oluşturulmasına imkan veren diğer stratejik görevler ortaya konulmalıdır."(44)

C- MODERN SAVAŞIN TEMEL ESASLARI :

Ulusal strateji ve belirleyici unsurlarını irdeledikten sonra, savaş stratejisinin temel esaslarının bu konsept içerisindeki işlevsel prensiplerini ifadeye gayret ettik.Ancak,savaş her ne kadar arzu edilmeyen bir sosyo-politik fenomen ise de, kendine münhasır kurallar bütünü içerdiği kuşkusuz bir gerçektir.

Çalışmamızın başında da, belirtmeğe çalıştığımız üzere; savaş olgusu Modern Devletin her an için karşı karşıya gelebileceği bir kaostur.Bu itibarla, konumuz açısından bilimsel objektifliğin ortaya konulabilmesi, ütopik dar kalıpların içinde sıkışarak uluslararası ortamdaki bu organik tehditin,kapıyı çalmadan önce;silahsızlanma kuramlarının hangi boyutlarda aktüel realiteyi yansıtacağı ortaya çıkarılmalıdır.

Böylelikle,tüm insanlığın arzuladığı ve sokaktaki yalnız adamın özlemini duyduğu barışın algılanabilmesi bakımından, savaşa ait enternasyonal düzenlemelere açıklık getirebilmek büyük bir ihtiyaç arzetmektedir.Aksi halde,bilinmeyene duyulan öfke ve özlemin, bilimsel çerçeveden sapmaları doğuracağı aklı selimin gerekli kıldığı bir tedbirdir.

---

(44)Korgeneral HOSMER: "Harbin Operatif Seviyesinde Müşterek ve Birleşik Harekat", H.A.B., S.164,sf.29-33.,Kasım 1989.

1- SAVAŞIN STRATEJİK DÜZEYİ :

"Savaşın Stratejik düzeyi,askeri kuvvetleri amaçlar ve hedefleri tayin eder.Bir ülkenin ekonomik ,sosyal,dini ve politik amaçlarını elde etmek veya korumak çeşitli büyüklükte askeri güç veya kuvvet tehdidi kullanılmasını gerektirir.Strateji, ulusal hedeflerin **"KAZANILMASINDA"** yapılması gerekenlerle ilgilidir.

Stratejik bakış açısı, Dünya çapında ve uzun menzillidir.Stratejik plan yapanlar,kaynaklara imkan ve kaabiliyetlere ,stratejik harekat kaabiliyetinin bizatihi kendisiyle ilgili stratejiye, seferberlik ve sivil savunma,ileriye kuvvet kaydırmalarına, nükleer caydırıcılığa,çevik takviye ve acil müdahelelere geniş bir bakış açısıyla bakarak; stratejik mücadele alanında çok hayati olan müşterek gayretin elde edilmesinde kuvvetler ve müttefik ülkeler arasında işbirliği yaparak; plancılar, zafer için kaynaklara ve zaman dilimlerinin tayinine çalışırlar ve buna büyük bir önem verirler.

Stratejik Planlama sadece askeri bir görev değildir. Stratejik Planlama; GenelKurmay Başkanlığı,Milli Güvenlik Kurulu,Parlamento,Cumhurbaşkanı ve Strateji Uzmanları tarafından formülüze edilebilir.

2-SAVAŞIN OPERATİF (HAREKAT) DÜZEYİ:

Operatif Düzeyin asıl maksadı, düşmana karşı nisbi durum üstünlüğü elde etmektir.Bu seviyedeki harpte komutanın bakış açısı,dolaylı bir baskı yaratmak için fırsatlardan faydalanmak ve önlem almaktır.Bu fırsatlar ,operatif seviyede cesur bir planlama ve manevra ile , taktik seviyede ise taarruzi bir uygulama ile ortaya çıkabilir.Bu fırsatlar, düşmanın yapmış olduğu hatalardan; taktik düzeydeki bir dost kuvvetin karşı koymasıyla meydana getirilen durumlardan veya düşman kuvvetlerinin tertip ve düzenine;nihai maksadına gösterilen tepkilerin sonuçlarından kaynaklanabilir.

Operatif Harp Sanatı, büyük Kara, Deniz ve Hava Birlik ve hizmet sınıfları tarafından icra edilir.Bu birlikler, düşman kuvvetlerinin yenilgiye uğratılmaları maksadıyla manevra yapan ve harekat alanı içindeki stratejik hedefleri ele geçiren müşterek, birleşik ve müttefik kuvvetlerden oluşur.

Düşmanın yenilgiye uğratılması çeşitli vasıtalarla elde edilir.Bunlar:Düşmanın harpten çekilmeye zorlanması veya silah , malzeme ve kuvvetlerinin imhası suretiyle harbi kazanamıycağına inandırılması olabilir.Genellikle bu vasıtalar müştereken kullanılır.

Operatif Sanat, esas olarak ; seferlerin planlanması, sevk ve idaresidir.Komutanın bakış açısı, muharebe sahası yerine harekat alanı üzerinedir.Harekat alanı kuvvetleri muharebe sahasına nazaran daha büyük ve ekseriya çeşitli sınıflardan terekküp ederler.Operatif harp sanatının kendine has çevre ve şartları içinde böyle bir "Harekatı" sevk ve idare edecek olan komutan , Kara ,Deniz ve Hava Kuvvetlerini müştereken yönetebilmeli ve bu maksat için lüzumlu kontrol araçlarına sahip olmalıdır.

Operatif Harekat, geniş ölçekli manevralardan oluşur. Bunlar:Yarma,Kuşatma, Çifte Kuşatma ,Cephe Taarruzu,Donanma Ablukaları,Hava Tecriti veya Engellemesi, Çevirme Hareketleri Şaşırtmalar(Aldatmalar),Amfibik Çıkartmalar ve Hava Saldırılarıdır."(45)

3-SAVAŞIN TAKTİK DÜZEYİ:

Savaşın Taktik düzeyinin başlıca hedefi, düşman kuvvetlerinin imhası ve düşmanın niyet ve maksatlarının doğrudan bozulmasıdır.Düşmanla yapılan silahlı çatışma ve muharebelerde tümen ve daha küçük çaplı birlikler kullanılır. Taktik faaliyetler; yakın destek, tecrit, harp silah vasıtalarının tahribi, kolaylıkların alt-üst edilmesi, keşif ve gözetleme, personelin öldürülmesi veya esir edilmesi, silah sistemlerinin mevzilendirilmesi veya mevzilerin değiştirilmesi, ikmal ve destek faaliyetlerinden ibarettir.

Taktikle ilgili komutanın bakış açısı, bir bölgenin temizlenmesi, düşman hareketinin durdurulması, açık bir yanın korunması, ateş üstünlüğünün kazanılması veya bir mevkinin zaptedilmesi gibi muayyen bir hedefi elde etmek için, hareket ve ateş destek planı "İcra Edilen" bir muharebe veya çatışmasıdır.

Taktik düzeyde,bir manevra hemen hemen daima ateş desteği ile hareketin bir birleşimidir.Bu iki işlem operatif düzeyde olduğu gibi sık sık birbirinden ayrılmayıp sıkıca iç içe girmişlerdir. Hareket;durum üstünlüğünü kazanmaktan ziyade, genellikle düşman kuvvetleri üzerinde ateşleri toplamak veya düşman ateşlerinden kaçmak için yapılır.

Taktik birlik komutanları bir muharebeye girişmek veya muharebeyi kesmek için birliklerini müessir şekilde hareket ettirmek hususunda daha üst operatif seviyedeki komutanlarına bağlıdırlar. Taktik düzeyde bir başarı veya başarısızlık,operatif düzeydeki bir komutan tarafından bir bütün içinde gözden geçirildiği zaman daha geniş bir manevra planı için temel teşkil eder.

---

(45)E.B.ATKESON: Military Review, Çev.Tüm.Fahrettin ÖNGÖR, H.A.Y.No.158.

"Küçük birlik faaliyetleri, operatif düzeydeki komutanı düşmanı mağlup edecek ve zaferle sonuçlanacak nisbi durum üstünlüklerinden ve fırsatlardan erkenden yararlanması için uyarır. Taktik komutanın bakış açısı, onun faaliyet bölgesindeki düşman kuvvetlerinin imhasıyla ve kendi kuvvetlerinin kurtarılmasıyla ilgili olduğu için daha kişiseldir. Taktik komutan tekmil görevin kendisiyle ilgili bölümünü, müessir bir tarzda ifa etmek üzere gayretlerini teksif ederken aynı zamanda bütününü de operatif düzeyde bir bakış açısıyla analiz etmeye mecburdur."(46)

Bununla birlikte hiçbir askeri faaliyet, sadece stratejik operatif veya taktik harekat olarak bir diğerinden ayrılamaz. Uygun doktrin bakış açısının tayin edilmesi bizim, harbi bir bütün olarak -stratejik ve operatif, operatif ve taktik arasındaki bağlantılarla tam bir faaliyet yelpazesi olarak- görmemize yardım eder. Hepsi, bütün potansiyelleriyle geliştirilmek ve tevhid edilmiş bir bütün olarak uygulanmak zorundadır.

D- SAVUNMA VE SAVAŞ HAKKINA BAĞLI OLARAK, DEVLETİN KUVVET KULLANMA SEÇENEĞİNİN YASAL BOYUTLARI:

Antik Çağda, Platon; Avrupa'ya Doğu'dan gelen taarruzi akınlara karşı,en şiddetli karşı koymanın meşru olduğunu ileri sürerek, Politeia(Devlet) isimli eserinde, "Harpte Yunanlılar Yunanlıları Korusunlar" diyerek,savaşın kaçınılmazlığını ileri sürmüştür. Öte yandan ARİSTOTELES'e göre: "Devletin Hakimiyetini adil veya adil olmayan bütün vasıtalarla gasbetmek meşru değildir. Kanun Koyucu,Devleti barış için teşkilatlandırmalıdır; bununla beraber savunma kuvvetleri de bulundurulmalıdır."(47) Düşünür, bu noktada, barışın korunması için, Askeri Güç'e sahip olmanın ve bu amacına yönelik bir teşkilatın varlığını, zorunlu kabul etmektedir.

Romalılar, eşitlik ilkesine inanmadıkları için, adil bir harp ideolojisi fikrine de cazip bakmamışlardır. Nitekim Roma Hükümdarı Basileus "Dünyada hukuken Roma'ya eşit hiçbir Devlet" tanımıyordu. Bununla beraber "Haklı Savaş" "si inevitabilis urget opportunitas" ilkesine göre iki şartın tahakkuku hakkında Devlet'in "Savaş Yetkisi" hayatiyet kazanır:

1- "Auctoritas Principi" savaşa imparatorun müsaadesi; ilkesine göre, "Savaşı Devletin en yüksek makamı ilan ettiği zaman,savaş meşrudur ve AUGUSTINUS yabancı halka,ülke üzerinden "geçit hakkı" verilmemesini yeterli sebep olarak göstermiştir."(48)

---

(46) Gleen, OTIS(ABD Ordu Eğt. ve Doktrin Kom.): "Harbin Doktrinle İlgili Bakış Açıları", Çev.Em.Tuğg.Cevat DUMAN H.A.Y.sf.145.
(47) Charles, CROZAT: "Devletler Umumi Hukuku" C.1, Çev.Edip F.ÇELİK, sf.188, İstanbul 1950.
(48) Charles, CROZAT: a.g.e. sf.195-196.

2- Devletin Meşru Müdafaa Hakkı: Haksızlık ve tecavüz karşısında,Devlet'in nefsini meşru müdafaa zaruretine düşmesi halinde, veyahut saldırgan ulus'un haksız taarruzları karşısında meydana gelen zararın tazminat yükümlülüğünü ifa etmemesi durumlarında; Savaş Hakkı, kendiliğinden hayatiyet kazanır. Doktrinde bu görüşü İsidore de SEVILLE ve Saint Thomas D'AQUIN savunmuşlardır.

A- EMPERYALİST GÖRÜŞ:

Ortaçağda, Dante AGLIHIERI, Marsilius PATAVINUS,BARTOLUS, Aegidius ROMANUS, Ptolemee de LUCQUES,Saint-BONA VENTURE tarafından savunulan bu doktrin, Devlet'in "Fetih Hakkı"'nın natürel bir olgu olduğu prensibi etrafında şekillenmiştir. Gerçekten, Dante'ye göre "En yüksek hakim olan İmparatorluğun ilahi vazifesi, dünyaya barış ve hürriyeti hakim kılmak olup, bu hak Roma halkına düşer. Papalık, hukuken emperyal otoriteyi temsil edemiyeceğine göre, bu vazife İmparatorun şahsında şekil bulur. Zira, İmparator Roma halkındandır ve Kral-Ulus'a mensuptur. Roma Ulus'u, tabiat tarafından diğer Ulusları yönetmek için yaratılmıştır. (49)

"Ortaçağda, daha ziyade bölgesel savaşlar cereyan etmiştir. "Repsesailles-Misilleme" sistemi gereği, Kilise tarafından çıkarılan emirnameler ile,zamanla uygulama yarıçapı genişletilerek, yalnız suçun failine karşı değil, fakat onun memleketine ve hatta masum vatandaşlarına karşı "kuvvet" kullanılması şeklinde anlaşılmıştır."(50)

Savaşın uluslararası platformdaki yokedilmesi probleminin zorluklarını gözönünde bulunduran, Fransız Devlet Adamı ve Tarihçi F.P.G.GUIZOT'un 1871 tarihli görüşü oldukça ilgi çekicidir; "Kendimizi savaş yapmanın imkansız olduğu ümidiyle aldatmak yerine mücadelemizi savaşın içerik olarak açıkca yanlış ve güç olması özelliğinin odak noktasında yoğunlaştırmamız gerekir. Bu hususu başarabildiğimiz anda, insanın sahip olduğu güç maksimum noktaya ulaşabileceği gibi, bilgelik kimliği de bu yönde kanalize olacaktır."(51)

"Uluslararası alana önemli değişiklikler ve yenilikler getiren 1815 Viyana düzeni savaşları uluslararası politikanın değişmez ve "meşru" bir öğesi saymaya devam etmiştir. Bununla birlikte, Napolyon deneyiminden sonra, uluslararası güvenlik ve uluslararsı çıkarlar için savaş yerine, "savaşa başvurmak tehdidinde bulunmak" eğilimi belirmiştir. Gerçekten,19.yy.boyunca tüm dünyayı kapsamına alan savaşlara rastlanmakta, baş-

(49) Charles, CROZAT: a.g.e, sf.197-198
(50) Charles, CROZAT: a.g.e, sf.13
(51) Henry W.FORBES: "The Strategy of Disarmament, a.g.e p.6, Not: Savaşın Hukuki argümanı için bknz: Arnold Duncan Mc NAIR,"Legal Effects of War" p.3-9, Cambridge Law Journal İv.sf.308-319, 1932; American Journal of International Law, XXXVIII, 1934.

lıca silahlı çatışmaları Alman, İtalyan ve Latin Amerika ülkelerinin ulusal birlik hareketleri ve sömürge savaşları oluşturmakta idi. Kırım savaşı ve Fransa-Prusya Savaşı gibi bazı silahlı çatışmalar ortaya çıkmışsa da, bunlar gerek nitelikleri, gerek sonuçları bakımından sınırlı kalmışlardır. 19.yy.boyunca ortaya çıkan siyasal,toplumsal,bilimsel ve teknolojik gelişmeler, savaşları daha etkili kılarken, ulusal güvenliğin ve çıkarların askeri gücün uygulanmasından çok, askeri gücün dengelenmesine dayandırılarak elde edilmesine yol açmıştır."(52)

CALVO'ya göre, "Barış, döğüşecek düşmanı bulunmayan bir ulusun halidir. Bir Devletin, diğer bir Devlet ile olan normal ve asude münasebetlerine "Barış" denir."(53)

Ancak, bu tanımlama çerçevesinde, barış uluslararası ilişkilerin konusu kapsamındadır ve normal ilişkilerin devamlılığına bağlı olup, dövüşecek bir düşmanın kalmadığı yorgun bir pasifizmin içindeki durgunluk anı olarak kabul görmektedir. Halbuki, günümüzün anarşik siyasal dengelerine ışık getirmekten uzak bu yaklaşım; "DÖĞÜŞ" tiplerine getirdiği görecelik bakımından, realiteyi yansıtmamaktadır.

Zira, günümüzdeki zaruret, savaşın düzenlenmesi yerine onu tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olmayı kendine amaç edinmelidir. Zira, güvenliğin tesisi ve barışın devamını istemek, onları yalnızca arzu etmekle mümkün olamaz.

Şüphesiz, teknolojideki Silah Sistemleri ve bunların atma vasıtalarındaki evrim, kıtalararası balestik bir füzenin 6-12dakika içerisinde 1 ila 5 hedefin aynı anda nükleer silahlarla kesin imha yeteneğini ortaya koymuştur. Nitekim,konvansiyonel silahların yüksek infilak kaabiliyetleri, güdüm sistemleri ve Cruise füzelerindeki sabit/hareketli hedeflerin peyk muhaberesiyle yönlendirilerek kazandıkları kesin imha olanakları, benzer yıkımın biraz daha pahalı olmakla beraber elde edilmesini temin etmiştir.

Körfez Savaşı bu taktik uygulamanın Dünya Kamuoyunda, sergilendiği endişe verici kanıtlarını ortaya koymuştur.Bu durum,Devletler Hukuku ve Siyaset Bilimi içerisinde yer alan "Meşru Müdafaa Hakkı"nın, doktrindeki "Anticipatory Self Defense-Önceden Sezinlenen Taarruza Karşı Meşru Müdafaa Hakkı" nın bazı çevrelerce benimsenilmesine yol açmıştır.

---

(52) Önder, ARI: a.g.e. sf.350
(53) Ch.CALVO: "Dictionnaire Manuel de Diplomatie et de Droit Internatıonal Public et Prive, sf.200, Paris 1949.

Başkan ROOSEVELT, günümüzden 53 yıl önce sözkonusu gelişimin başlangıcını:"Dışarda yaşanan Savaşlardan bizi ayıran Okyanusların gittikçe daraldığını gördük. Bombardıman uçaklarının sürati ve bunların uzun uçuşlar yapabilme yeteneği kendi sahillerimizin, Afrika kıyılarına,Yeşil Burun ve Asor adalarına ne kadar yakın olduğunu anlatmıştır.

Modern Savaş, taarruz kelimesinin anlamında da değişikliğe yol açmıştır. Geçmişte saldırıya maruz kalmadığımız takdirde savaşa girmiyeceğimizi iddia edebilirdik. Fakat yeni savaş teknikleri bu durumu değiştirmiştir. Bugün, düşmanın üslerimizden birini işgaliyle taarruz başlamış olur ve bu üs sahillerimizden binlerce kilometre uzakta olabilir"(54) tarzında yorumlarken,bu endişenin kalkış noktası Amerika kıtası, ve ABD'nin kıtalararası platformdaki küresel çıkar ve menfaatlerini hedef edinmekle birlikte, teknolojik evrimin;uzayın da,Savaş sahnesine dördüncü boyut olarak devreye girmesi ile, yepyeni bir çehreye bürünmüştür.

İnsan medeniyetinin algıladığı savaş baskısının yayılmacı özelliği, bütün bu hesaplardan çok uzak bir yaşam sürdüren, ıssız bir sahilde geçimini sürdürmek için ağlarına balık bekleyen ihtiyar balıkçının,balıklarının soluk aldığı oksijen ve yosunlarını da,onların rızaları hilafına bu dehşet potansiyelinin içine sürüklemiş bulunmaktadır.

B- MUKAYESELİ ANAYASAL KIYMETLENDİRME :

Çağdaş Anayasalar incelendiğinde kanun koyucunun, savaş olgusunu ve ulus'un savunma hakkının Devlet mekanizması ile nasıl kaynaştığını müşahade ederiz. Gerçekten, yönetsel mekanizmaya konulan temel sınırlamalar dikkate alındığında, Savaş İlanı Hakkı'nın, Devlet olmanın vazgeçilmez unsurlarının başında geldiğini gerek Demokratik ve gerekse Kollektivist Anayasa modellerinde, yer alması Egemenlik Kuramı ile Savaş İlanı yetkisinin yakın ve çok sıkı bir beraberlik içerisinde olduğunun ispatı açısından önem arzetmektedir.

1924 tarihli Anayasımızın 26 ncı maddesi "Büyük Millet Meclisi ...Devletlerle mukavele, muahede ve sulh akdi, harp ilanı... gibi vazaifi bizzat ifa eder" tarzındaki düzenlemesi ile, Savaş ilanı hakkını Meclis'e tanımıştır. Barışçı Politika'nın Cumhuriyet'in parolası olduğu Türk Ulusu'nun 1961 tarihli Anayasasa Ön Tasarısı'nın " Başlangıç " kısmında da: "...Bağımsızlığını herşeyin üstünde tutan Türk Devleti'nin, Birleşmiş Milletler Anayasası, İnsan Hakları Beyannamesinin umdelerine, Milletlerarası Hukuk kaidelerinin üstünlüğüne,

---

(54) Bu konuda bknz: A.CASSESE: "The Current Legal Regulation f the Use Of Force", Martinus Nijhoff Publishers, Mac Millan Press, 1989. James F.DUNNIGAN: "How to make War?" A Comprehensive Guide to Modern Warfare, William MORROW & CO. INC.1988.

Yurtta Sulh, Cihanda Sulh ülküsüne bağlı olduğunu teyid etmek için"(55) kabul ve ilan edildiği ifade edilmiştir.

Yine 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 117.md.sine göre, Parlamenter Demokrasi'nin, "Erkler Ayrımı", ilkesinin gereği olarak, Ulusal Güvenliğin sağlanması ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ülke savunmasına hazırlanması ve katkılarından, TBMM'ne karşı Bakanlar kurulu sorumlu olup, Başkomutanlık, TBMM'nin manevi varlığından ayrılamaz ve temsil yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir.

Genelkurmay Başkanı,Silahlı Kuvvetlerin Komutanı olup, Savaş durumunda Başkomutanlık görevini Cumhurbaşkanı namına yerine getirir.

Devlet'in Ulusal Güvenlik Siyaseti'nin tayin,tespitinde koordinasyonun sağlanması ve alınan kararları Bakanlar Kurulu'na bildirim ile yükümlü bulunan Milli Güvenlik kurulu, 118.md.gereği, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığı altında,Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri ve Dışişleri Bakanları ile,Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanından oluşur.

Anayasa'nın 87.md.si, ve 2941 Sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanununun, 14.md.si, hükmü gereği, Savaş Hali İlanına TBMM yetkilidir.

Buna karşılık, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine veyahut Yabancı Ülke Silahlı Kuvvetleri'nin Türkiye'de kalmasına izin verme yetkisi, TBMM'ne aittir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu Uluslararası Antlaşmaların gerekli kıldığı durumlarda, Genelkurmay Başkanlığı'nın görüş ve önerilerini dikkate olarak,T.S.K.'nin yabancı ülkelere gönderilmesine TBMM'nin karara varması halinde, yurt dışındaki kuvvetlerimiz ile ilgili esasların tespiti, Bakanlar Kurulunun yetki ve sorumlulukları arasındadır.

Cumhuriyet'in kurulmasını müteakiben Kore ve Kıbrıs'a Silahlı Kuvvet gönderilme yetkisi, son Körfez Savaşı ile doktrinde farklı yorumlara yol açmıştır.(56)

(55) Sıddık Sami ONAR'ın başkanlık ettiği Anayasa Komisyonunca hazırlanan ön tasarı; Zikreden Kaynak: Ömer AKİPEK, "Devletler Hukuku" Birinci Kitap, sf.27, Ankara 1971.
(56) Bu konuda bknz: Turgut TARHANLI; "Türkiye Ne Zaman Yasal Savunma Durumundadır?" Cumhuriyet Gazetesi,17 Eylül 1990
Mustafa ERDOĞAN; "T.C. Anayasası'na Göre Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme Yetkisi", Bülten, Türk Demokrasi Vakfı Yayın Organı, S.8, sf.20-24, Aralık 1990.

Müteakiben Nato'nun Hava Unsurları Güney Doğu Bölgesinde, Diyarbakır Hava Üssü'nde Savunma konumunda konuşlandırılmıştır.Uluslararası platformda meydana gelen global güvenliği tehdit edici gelişmelere cevaben Türkiye Cumhuriyeti, BM.'nin istemi üzerine, Somali'ye asker göndermiş,yine Yugoslavya'daki Sırp katliamının önüne geçebilmek, BM.'nin Silah Ambargosu'na katkıda bulunmak amacıyla, Türk Hava Kuvvetlerine bağlı 142.nci F-16 Av Bombardıman Filosu İtalya'ya gönderilmiş, Deniz'den kontrol maksadıyla da,Nato Adriyatik Donanması'na Nato Antlaşmaları çerçevesinde Türk savaş gemileri tahsis edilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'na göre, "Savaş İlanı, Ordu Kurulması, Silah Altına Asker alınması, Birleşik Devletlerin Ortak Savunmasını sağlamak yetkileri Kongre'ye aittir.

Başkan, Birleşik Devletler Ordusu'nun, Deniz Kuvvetleri, ve tüm Federe Devletlere ait Milis Kuvvetleri'nin Başkomutanıdır."(57)

23 Mayıs 1949 Tarihli Federal Alman Cumhuriyeti Anayasası'na göre ise, "Silahlı Kuvvetleri Komuta Yetkisi, Federal Savunma Bakanına aittir.(Md.65/a) Savunma Halinin tespiti Federal Meclisin 3/2 çoğunluğu ile karara bağlanır.(115/a) Savunma Halinin ilanıyla birlikte,Silahlı Kuvvetler üzerindeki emir ve komuta yetkisi Federal Başkana geçer." (Md.115/6)(58)

14 Ekim 1958 tarihli Fransız Cumhuriyeti Anayasasına göre, "Hükümet, Ulusun siyasetini belirler ve yönetir. İdare ve Silahlı Kuvvetler emrindedir.(Md.20/2) Ulusal Savunma Genel Teşkilatını belirleme yetkisi ile Savaş ilanı, Parlamento'nun iznine tabidir.(Md.34/35)"(59)

27 Aralık 1947 Tarihli İtalyan Cumhuriyeti Anayasası'na göre:"İtalya, diğer halkların hürriyetine saldırı ve Uluslararası anlaşmazlıkların çözüm aracı olarak, savaşı reddeder.(Md.11) Vatanın savunulması yurttaş için kutsal bir görevdir. Askeri hizmet, yasanın saptadığı sınır ve biçimler içinde, zorunludur. Silahlı güçlerin örgütü, Cumhuriyetin demokratik ruhundan esinlenen(Md.52/1,2,3, fık.) Meclisler Savaş durumuna karar ve bu konuda hükümete gereken yetkileri verirler.(Md.78) Silahlı Kuvvetler, Cumhurbaşkanı'nın emri

---

(57) Constitution of the United States of America; Article-I, Sect.8, Article-II, Sect.2, "A Goverment by the People" U.S. Information Servise,sf.95-98, The American Uni.Washington D.C. 1966.
(58) Bu konuda bknz: Yaşar, GÜRBÜZ: "Anayasalar", sf.81-99, Filiz Kitabevi, İstanbul 1981.
(59) Yaşar, GÜRBÜZ: a.g.e sf.110-114

altındadır. Yüksek Savunma Kurulu'na başkanlık eden Cumhurbaşkanı, aynı zamanda, Meclisin almış bulunduğu Savaş Kararını "İLAN" eder.(md.87/9)"(60)

Kolombiya Anayasası'na göre ise: "Ulusun korunması için sürekli bir ordu vardır.(Md.166) Cumhuriyet Orduları'nın Başkomutanı olarak, uygun gördüğü zamanlarda Savaşı Yönetmek yetkisi Devlet Başkanı'na aittir.(Md.120/8) Ulusun Bağımsızlığını, onurunu ve ülkenin bütünlüğünü savunarak Cumhuriyetin Dış Güvenliğini sağlamak, Senatonun onayını aldıktan sonra Savaş ilan etmek veya bir yabancı işgaline karşı acil olarak bu onayı almadan Savaş ilan etmek ve Kongre'ye derhal Rapor Sunmak, Başkan'ın yetkisindedir.(Md.120/9)

Burada, ilginç olarak, (168/I-II) nci maddeyi zikretmenin yararlı olacağı düşüncesindeyim. Silahlı Kuvvetlerin aktif siyasetin dışında tutma düşüncesi, Çağdaş Anayasaların önemli özelliklerinden birisidir. İşte, Ordu'nun siyasete müdahalesinin çok sık yaşandığı bu Orta Amerika ülkesinin gerekçesine göre, "Silahlı Kuvvetler bir "Danışma Kurulu" değildir. Meşru otoritenin emri olmaksızın toplanamaz; yasaya uygun olarak ve ordunun "moralini yükseltecek" meseleler dışında dilekçe veremez.(Md.168/I-II)"(61)

Yukarıda görüldüğü üzere, Demokratik Parlamenter rejimlerin Anayasal düzenleme esasları dahilinde, Savaş İlanı, Meclis'e aittir. Siyasal Otorite'nin bu kararı doğrultusunda, Silahlı Kuvvetlere emir ve komuta yetkisi, Başbakan veyahut Cumhurbaşkanı'na ait olabilmektedir. Başkanlık sistemi ile yönetilen ABD ve Kolombiya'da, bu sıfat Başkan'a ait olmaktadır. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken bir diğer ilgi çekici husus, savaş sonrası kaleme alınan İtalyan Anayasasında, savaşın, Uluslararası Antlaşmazlıkların çözüm aracı olarak savaşı reddetmesi, buna rağmen, kutsal ülke savunmasının sadece böylesine ulvi temennilere emanet edilemiyeceği realitesi unutulmayarak, askerliğin mecburi bir hizmet olarak kodifiye edilmesidir. Esasen,buradaki kuvvetli mantık, Devletlerin yaşamlarının devamını temin maksadıyla silahlı kuvvetlerin varlığının vazgeçilmezliği, uluslararası konjonktüre duyulan "Güvensizlik" gelmektedir.

Böylelikle, çalışmamızın başında koymağa gayret ettiğimiz, Savaşa sebebiyet veren potansiyel tehlikenin varlığını kanunkoyucu kabul etmekte ve Devlet Mekanizmasının sürekliliğini temin ve toprak bütünlüğü ile bağımsızlığının korunması maksadıyla, Vatandaşlık Hukuku altında biraraya getirdiği insanları korumak ve kollamak görevini, şansa bırakmamaktadır.

---

(60) Yaşar, GÜRBÜZ: a.g.e. sf.130-147.
(61) Yaşar, GÜRBÜZ: a.g.e. sf.466-480.

Kollektivist Model Anayasa metinlerinde ise Savunma ve Güvenlik ile ilgili düzenleyici hükümlerin ideolojik teması, ağırlık taşıyan bir özelliğe sahip bulunmaktadır.Siyasal açıdan, parti esasları doğrultusunda kitlesel düşünmeyi, "Common Identified Enemy-Müşterek İşaretlenmiş Düşman) kavramının koordinatlarının önceden çizilmesi suretiyle, tehditin algılanmasındaki odak noktasında süreklilik fikrinin elde edilebilmesi hedeflenmiş bulunmaktadır.Nitekim,Çin Anayasası'nın başlangıç esaslarına göre"Proleterya Diktatörlüğü altında sürdürülen Devrimi korumak,sınıf mücadelesinin üç büyük devrimci hareketini ilerletme,üretim ve bilimsel tecrübe için çalışmak ve Çin'i, tarımda, endüstride, ulusal savunmada ve bilim ve teknolojide modernleştirerek,asrın sonuna kadar büyük ve güçlü bir sosyalist ülke yapmaktır."(62)

Böylelikle, Çin'in tespit ettiği hedefler kapsamında, Ulusal Savunmada büyük ülkeler düzeyine ulaşabilmek, 20.yy. ın başta gelen hedeflerinden bir tanesidir. Gerek termonükleer silahlardaki eriştiği tehlikeli seviye ve gerekse günümüzde konvansiyonel silah üretimi ve Dünya Pazarlarından aldığı pay ile, Sovyetlerin çöküşünü müteakip, özellikle Orta Doğu Bölgesine geliştirilmiş füzeler ve taarruz yetenekli silah satışını arttıran Çin'in bu tutumu, oldukça ilgi çekici gelişimlere aday olarak değerlendirilmelidir kanaatindeyim.

Yine başlangıç kısmında ifade edildiği üzere "Proletaryanın burjuvaziye karşı olan mücadelesinde ve sosyalist yolun, kapitalist yola karşı olan mücadelesinde ısrarlı olmalıyız. Kapitalizmin restorasyonunu önlemeli ve revizyonizme karşı olmalıyız"(63) düşüncesi, yukarıda belirlenen kıstasları yansıtmaktadır.

"Ana yurdu Savunmalı ve saldırılara karşı direnmek her vatandaşın kutsal görevidir."(Md.58/I) "Savaş ve Barış sorunları üzerinde karar vermek yetkisi Ulusal Hak Kongresinindir" (Md.22/9)

"Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Başkanı, Çin Halk Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerini kumanda eder. Çin Komünist Partisi tarafından rehberlik edilen Çin Halk Kurtuluş Ordusu, İşçilerin ve Köylülerin kendi silahlı gücüdür; proletarya diktatörlüğünün direğidir. Devlet, Çin Halkı'nın Kurtuluş Ordusu'nun tamamen yenileşmesi ve modernleşmesi için büyük çaba gösterir. Kara ordusu, bölgesel güçler ve milislerin bir bileşimi olan Silahlı Kuvvetler, bunu bir sistem olarak benimser ve milisler kurarak güçlendirir.

---

(62) Yaşar, GÜRBÜZ: a.g.e. sf.171.
(63) Yaşar, GÜRBÜZ: a.g.e. sf.171.

Çin Halk Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri'nun temel görevi; Sosyalist Devrimi ve Sosyalist yapıyı korumak, Devlet'in egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini savunmak ve sosyal emperyalizm ve onların uşaklarının saldırı ve yıkıcılığına karşı uyanık bulunmaktır."(64)

Görüldüğü üzere, Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası'nın Savunma ve Güvenliğin temini maksadıyla Silahlı Kuvvetlerin "YENİLEŞMESİ" ve "MODERNLEŞMESİ" belirlenen temel hedeflerin başında gelmekte olup, Parti, işçi-köylü Ordusu'nun "REHBERLİK" işlevini, emperyalizmin saldırılarına karşı korumayı amaç edinmiştir. Günümüzde, asker sayısı ve insangücü olarak en büyük Ordu'ya sahip olması açısından, savaş'ın süreklilik tehlikesini içermesi, konumuz açısından önem arzetmektedir. Zira, Çin bütün bu potansiyel gücüne rağmen, bugüne kadar, Nükleer veya Konvansiyonel Silahsızlanma Antlaşmalarına taraf olmamıştır.

7 Ekim 1977 tarihli Eski Sovyetler Birliği Anayasasının başlangıç hükümlerine göre: Büyük Vatanseverlik Savaşında Sovyet halkının ve Silahlı Kuvvetleri'nin ölmezleşen kahramanlığı, sosyalizmin gücünü bütün parlaklığıyla göstermiştir. Bu zafer, SSCB'nin uluslararası yerini ve etkisini güçlendirmiş; bütün dünyada sosyalizm, ulusal kurtuluş, demokrasi ve barış güçlerinin gelişmesine yeni olanaklar sağlamıştır."

"Sosyalist anavatanın savunulması, her SSCB vatandaşının kutsal görevidir."(Md.63) "Devlet Güvenliğini sağlıyacak önlemler almak ve Silahlı Kuvvetlerin gelişimini sağlamak Sovyet Bakanlar Kurulu'nun görevidir.(Md.131/4-5) "Yüksek Sovyet Prezidyumu, SSCB Savunma Konseyi'ni kurar, kadrosunu onaylar, SSCB Silahlı Kuvvetleri yüksek komuta kademesini atar ve görevden alır."(MD.121/14)

Sosyalist anavatının savunması, bütün halkı ilgilendiren, Devletin en önemli işlemlerinden biridir.(MD.31/I) Devlet, ülkenin güvenliğini ve Savunma Gücü'nü sağlar , SSCB Silahlı Kuvvetleri'ni bunun için gerekli herşeyle donatır. (Md.32/I)"(65)

Görüldüğü üzere, Savunma'nın Devlet'in "EN ÖNEMLİ" işlemlerinden birisi olarak kabul edilmesi, bu önemli görevi üstlenen Silahlı Kuvvetler'in Güvenlik ve Savunma fonksiyonunu icra amacıyla gereken "HERŞEYLE" donatım yükümlülüğü,hedef ve araçlar ikimelindeki boyutsal perspektifi tüm gerçeğiyle yansıtmaktadır kanısındayım. Zira, kimyasal, nükleer ve biyolojik kitle imha silahlarının bu "HERŞEY" çerçevesinde ele alınışı, bu kanaatimizin ispatı olduğunu ortaya koyduğu düşüncesindeyim.

---

(64) Yaşar,GÜRBÜZ: a.g.e. sf.170-187.
(65) Yaşar GÜRBÜZ: a.g.e. sf.188-221

II- ULUSLARARASI DÜZENİN MÜCADELE UNSURU OLARAK SAVAŞIN KURAMSAL YAPISI:

Günümüzde toplumsal ve siyasal yaşamı tehdit eden savaş sendromu, uluslararası düzenin makropolitik bazda öndegelen sorunlarından birini teşkil etmektedir.Esasen, savaş ve barış arasındaki karmaşık çelişkiler bütünü; toplumsal düzenin işleyişindeki mevcut değerlerin varlık bütünü ve haklılık iddialarını redetmekten kaynaklanmaktadır. Savaş,rakip iktidar modelinin önerdiği sistemden kaynaklanan adaletsizliğin, yok edilerek, yepyeni bir kamu yararı modelinin realize edileceği tezinde gizli bulunan şiddetin tezahürüdür.

Egemenliğin tesisi yolunda,yönetim sanatına yansıyan bu çatışkı, örgütlü bir sosyolojik ve ideolojik tehdit olarak ülkelerin sınır ötelerine doğru yayılmacı bir karaktere de sahiptir. Yaşlı Dünyamızın, sonsuzluğa giden rotasında birer yolcu olan insan soyunun, müşterek bir çözüm yolu bulunması için düşünsel ufuklarını zorlamasını gerektiren savaş sendromu, yine insanın kendi yarattığı uygarlık önündeki en kozmopolitik talihsiz gerçektir.

Uygarlık tarihinin bilinen 7000 yıllık geçmişinde,100 yıllık kesitler içerisindeki savaşa tekabül eden süreç 87yıl buna karşılık aynı period zarfında barışın muhafazası 13 yıl korunabilmiştir.(66)Yapılan bilimsel araştırmalara göre 1960 yılı itibarıyla, 14.531 Savaş olayından etkilenen 181 nesil etkilenirken,sadece 10 kuşak savaş görmeksizin yaşamış ve bunlar da kendi aralarında kavgadan geri kalmamışlardır.1960 ve 1980 yılları arasında ise 152 silahlı çatışma meydana gelmiş, bunların 42 tanesi şiddetli olarak gerçekleşmiştir.(67)

Bir Fransız siyaset adamının "Artık, Savaş veya Barış diye birşey yok.Sadece,çeşitli şiddette ve aralıkta çatışmalar var."şeklindeki görüşü,günümüzde insanlığın yaşadığı trajediyi tüm çıplaklığıyla yansıtıyor kanısındayım.

Savaş ve insan dikotomisi medeniyetin başladığı noktadan, günümüze kadar süren ve gelecekte de tüm organik fonksiyonlarını muhafaza eden, talihsiz bir kısır döngünün Dünya atmosferi üzerinde adeta asılı duran keskin bir kılıcın iki yüzüdür. Enteresandır ki, bu kılıcın kabzasını elinde tuttuğu varsayımında bulunan ve bu yanılgı ile birtakım maceracı deneyimlerde bulunanlar sonuç olarak her defasında kontrol mekanizmasını kaybetmişlerdir.Böylelikle geri dönülmeyen karanlık girdapların içerisine milyonlarca insanı sürüklemek suretiyle bu evrensel suçun birlikte iştirak edenleri; kanlı cürümlerinin cezası için medeniyetin evrensel mahkemesinde,yargılanarak,insan soyu varoldukça sanık sandalyesinde bekleyeceklerdir.

---

(66) Bu konuda bknz. Oral, SANDER: "Siyasi Tarih", s.688, AÜSBF. Yayını, 1984.
(67) Bu konuda bknz.:"Çağdaş Stratejinin Yeni Boyutları", sf.6, G.A.T.S.E.B. Yayını,.Ankara,1980.

İnsanoğlunun, hemcinsi olan insana varlık sebebi izah edilemeyen insanlıkve hukuk dışı davranışlarının en acımasız şekli olan savaş olgusu günümüzde varlığını sürdürmektedir. Devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak,"**GÜÇ KULLANIMI**" metodunun tercihe ve bu maksadın, icra vasıtası olarak, sıcak savaşların bölgesel nitelikte dahi olsa tüm şiddetiyle devamlılık göstermesi,esasen; medeniyet birikiminin en ciddi tehlikesidir.

Nitekim, Prof.Quincy WRIGHT, savaşa ait evrimsel sınıflandırmasında, başlıca dört kategorinin esas olabileceğini ileri sürmüştür. Buna göre:"**1-Arkaik Toplum Savaşları:** Siyasal ve ekonomik karektere haiz olmayıp, yegane amaç olarak; "**SAVUNMA**"ya yönelik olarak ilkel toplumlar tarafından icra edilmiştir. **2- Sosyal Savaşlar:** Bu sınıfa ait savaşların kalkış noktası, gönüllü müsabaka ve spor maksatlı olup, rakipler arasında prestij mücadelesi esasına dayanır. **3- Siyasal-Ekonomik Savaşlar:** Bu grupta savaşa katılanlar, sıkı disiplin kuralları ile yönlendirilen toplumların ortaya koydukları birlikte mücadele türleridir. Bu savaşlarda nihai amaç olarak toprak, esir veyahut kadın iktisabı hedeflenmiştir. **4- Aristokratik - İmparatorluk Savaşları:** Profesyonel orduların devreye girdiği bu savaş türünde rejimin muhafazasının yanısıra özellikle yayılmacı emeller güden emperyalist karakterli savaşlar olup; savaşın sevk ve idaresi aristokratik kimlikli komutanların hakim sınıf olarak egemenlik mücadelesini sürdürdükleri savaş türüdür."(68)

"Savaşın sebepleri nelerdir? Bu karmaşık sorunun cevabı siyaset bilim kuramcıları ve filozoflarını yüzyıllardan beri meşgul eden; süreklilik özelliğine sahiptir." (69)

Savaşa sebebiyet veren sebepler manzumesi, politik, ekonomik coğrafik, sosyolojik veya teolojik olabilir. Ancak, tetkiklerde bulunabilmek esastır. Nitekim, Mareşal FOCHE'a göre:"Demir,ahşap veyahut betonarme dahi olsa, teknolojideki gelişimler, hangi türden olursa olsun, binanın yapılmasındaki mimari sanatına nasıl yön ve şekil veriyorsa savaş sanatını etkileyen prensiplerde değişmeyecektir."(70)Darvinist teoriye göre ise,"Mimar için zorunlu olduğu düşünülen taş parçalarının onun kurmuş olduğu yapıyla bağlantısı,organik varlıkların ayrımlaşmış ve övgüye değer değişik biçimlerinin değişikliğe uğramış atalarıyla olan bağlantıların eşiğidir.(73) Bununla birlikte, belirtilen tanımlamaların da savaşın niceliksel ve niteliksel karakterini ortaya koymakta yetersiz ol-

---

(68)R.ARON: "War and Peace" sf.350-352.,Princeton Uni.1962
(69)Common Security :"A Blue Print for Survival"-The Independent Commission on Disarmament and Security Issues,sf.14 Simon And Schuster, New York-1982
(70)Mareşal F.FOCHE: "Harbin Sevk ve İdaresi", Çev.Osman SENAİ, sf.10-12 Askeri Matbaa, İstanbul, 1932.
(71)DARVIN: "The Variations of Animal and Plants Under Domestication", Vol.XXXVIII,sf.425, D.Appleton Co.New York.

dukları bilinen bir gerçektir.

R.ARON, bu çok önemli ayrıma dikkat çekerek," İnsan tabiatı, barışçıl mı yoksa kavgacımıdır? Bu soru, gerek sosyal fenomenin izahında ve gerekse insan tabiatının emellerinin açıklanmasında felsefe kuramcıları tarafından ortaya konulan bir referanstır.Ancak, konsept olarak, böyle bir yorumun izahında karşılaşılan zıtlıklar, esasen insan tabiatının farklı anlamlar ifade etmesinden kaynaklanmaktadır."(72)tarzında ortaya koyduğu yorumunda, kesin çizgilerle ortaya konabilecek açıklamaların taşıdığı belirsizliği ifade etmiştir.

Nitekim,ulusların barışçı çözüm seçeneklerinin yitirildiği iddiasıyla, çok kısa bir süre öncesinde; bir kez daha kullanılmamak üzere söz verdikleri savaş baltasını toprağın derinliklerinden çıkararak, savaşkan duruma geçmelerindeki bulaşıcı hastalık, elverişli şartların ortaya çıkmasıyla ani bir kollektif itici gücün harekete geçmesine sebebiyet vermekte; saldırgan eğilimleri yaygınlaştırmaktadır.Bu itibarla, siyasal,sosyolojik,ekonomik ve teolojik nedensellik kuramlarından dahi kaynaklansa,konjonktürel itişlerin zorlayıcı baskısını ortaya koyabilmek için "savaşçı yapıların,savaşçı konjonktürlerin,yıkıcı kurumları körükleyen konjonktürlerin incelenmesi"(73) meselenin kalıcı determinasyonu ve bilimsel objektifliğin ampirik yaklaşımını mantıksal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkarmaktadır.Zira, bilindiği üzere bizatihi "Savaşlar toplumların hayatında en nazik, en kesin sonuçların alındığı anlardır.Silahların ve Askerlik sanatının artan karmaşıklığı, Devletlerin savaşçı görevlerini çoğaltmıştır. Bugünde,Uluslararası İlişkilerde savaş el altındadır;Thucydides ve Machiavelli'nin çağlarındaki gibi."(74)

Savaş Bilimi(Polemologie),kuramsal olarak insanlar arasındaki çatışmanın silahlı boyutunun organik yapısını açar. Karşıt savunucuların iddia kümelerindeki ortak frekansı yakalayarak, barışın yasalarını tehdit eden unsurların ortaya çıkarılması; nihayet iki antipot arasındaki dengenin yaratılması için minimal müştereklere erişilmesi yolundaki senkronun sürekli çabalarının kendisidir. Ve süreklilik arz eder.

Gerek doktrin, gerekse pratik manada savaşın kuramsal kimliğini açıklamayı iddia eden pekçok yaklaşım , preetatik (Devletöncesi) dönemden,postetatik (Devletsonrası) toplumsal evalüsyon içerisinde ,prestijini bugünde sürdüren sistematik bir karaktere sahiptir.

---

(72)R.ARON: a.g.e. p.339; Benzer görüş için bknz:Colin S.GRAY "War, Peace and Victory""Strategy and Statecraft for the Next Century",Simon & Schuster Building, 1230 Avenue of the Americans, NewYork 1990.
(73)Gaston BOUTHOUL: "Siyaset Sosyolojisi" Çev.Ali Türkay YAZICI, sf.62, Remzi Kitabevi İstanbul 1968.
(74) Gaston BOUTHOUL: a.g.e. sf.6-36.

Esasen, savaşın toplumsal hayat içerisindeki siyasal fonksiyonunun çok uzun süreler tabii ve meşru bir müessese olarak kabul görmesi, insanoğlunu çekingen bir konuma sürüklemiş, bir başka ifade ile; savaşın varlık bütünlüğünü ortadan kaldırabilecek cesaretteki nihai çabaların işlerliğe konulması mümkün olmamıştır.

Nitekim, savaş insan benliğinde o denli köklü bir yer etmiştir ki, barış olgusunun evrensel güzelliği kadar, savaşın acı ve yıkıntılarla dolu karanlığındaki barut kokusuna eşdeğer niteliğe sahip bulunduğu yolundaki yaygın kanaatin varlığını canlı kılmıştır.

Bütün bunların yanısıra,savaşın paradoksal olarak özelliklerini tanımlamak,neticede varmayı arzu ettiğimiz barış ve istikrar ortamının, Uluslararası Toplum ve onun hayatiyet alanına can veren aktörler arasındaki konsensusun yaratılmasında **"SİLAHSIZLANMA"** kavramının kronolojik ve konjonktürel analizi ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Zira,TUNAYA'nın tanımlamasında olduğu üzere,"Siyasal Bilimci, mirasçısı olduğu insanlığa çok şey borçludur.Çalıştığı alan gökten indirilmediği gibi, "geçmiş" ile "gelecek" bağlantısını kendi özgünlüğünde kurar."(75) Eric LANDOWSKİ'nin ifade ettiği gibi tarih, disiplinin tümüyle kaynaşmıştır.

A-SAVAŞ VE İNSAN PSİKOLOJİSİ ARASINDA DENGE KURAMI:

Doktrinde,savaşın nedensellik bağı çok farklı açılardan ele alınmıştır.Nitekim,GÖNLÜBOL'a göre:"Uluslararası çatışmalarla, güç dinamiği arasında bir cinsiyet benzerliği bulunduğunda kuşku yoktur.Siyaset ile savaş arasındaki bu benzerlik, güç kullanılmasını rasyonelleştirmiştir."(76)Aynı paralelde bir yaklaşım da S. FREUD tarafından ileri sürülmüş olup, savunma ile saldırganlık arasındaki ilintinin davranışsal özümlemeyi açıklığa kavuşturan psikolojik niteliğe sahip olduğu iddia olunmuştur.Nitekim, FREUD'a göre,"Kendini koruma içtepisi veya içgüdüsü, kuşkusuz "erotik" türdendir; ama bu içtepinin, eğer isteğini gerçekleştirmeyi düşünüyorsa,kesinlikle saldırganlık içtepisine ihtiyacı vardır.

Canlı varlık, kendi yaşamını deyim yerindeyse yabancı bir yaşamı tahrip ederek korumaktadır.Oysa öldürme içtepisinin bir bölümü canlı varlığın iç dünyasında etkinliğini sürdürmektedir; ve biz bu tahrip içtepisinin iç dünyaya özgü duruma getirilmesinden normal ve patolojik görüngüler türetmeye çalışmaktayız"(77)

(75) Tarık Zafer, TUNAYA: "Türk Siyasal Hayatının Gelişimine Önsöz; Zikreden Kaynak Önder, ARI:a.g.e.sf.II.
(76) Mehmet GÖNLÜBOL: "Uluslararası Politika" sf.395, AÜSBF. yayın no.546, Ankara 1985.
(77) Sigmund FREUD: "Barış ve Savaş Sorunu Üzerine", Çev.Oğuz ÖZÜGÜL; sf.27-29.

Freud, bu içgüdü karşısındaki en akla yatkın çözüm seçeneğinin EROS'a başvurmak olduğunu, insanlar arasında duygu bağlarını kuran herşeyin savaşa karşı etkinlik yaratacağını ifade ettikten sonra böyle bir çözüm için, iki ayrı yöntemi önermektedir.Bunlardan: " Birinciye göre, her ne denli cinsel(seksüel) amaçlara yönelik olmasa da , sevgi duyulan bir nesneyle kurulan ilişkilerdir.Burada sevgiden söz ettiği için Ruhbilimsel Çözümlemenin utanç duyması gerekmez, çünkü din de aynı şeyi söylemektedir. Kendini sevdiğin gibi en yakınını sev.Bunu istemek kolay, yerine getirmek zordur.İnsanlar arasında önemli ortak noktaları oluşturan herşey , bu tür ortak duyguların özdeşleşmelerin belirmesine neden olur.İnsan toplumunun yapısının büyük bir bölümü de bunlara dayanmaktadır.

İkinci uyarı ise,otoritenin kullanılmasında savaş eğilimine karşı dolaylı bir savaşım verilmelidir.Önderler ve bağımlı olanlar arasında , doğuştan gelen ve ortadan kaldırılamıyan eşitsizlik gereği, bu kararları alacak otoriteye gereksinim duymaktadırlar.İnsanın aklına, unu görmeden önce açlıktan ölecek kadar yavaş öğüten değirmenler geliyor."(78)

Bu noktadan hareketle, "Savaş, kültürün gelişmesi ile bize dayatılan ruhsal eğilime tümüyle ters düşmesi sebebiyle savaşa karşı kızgınlık duymak durumundayız."(79)

George SANTAYANA, insanoğlunun kavga etmesinin köklü bir içgüdüsel hareket ve ilkel bir zorunluluk olduğunu ileri sürmüştür. Zira, "Eğer insanların uğrunda savaşacakları hiçbir şeyi yoksa, sözcükler, düşler için savaşacaklar, ya da kadın için veya birbirlerinin bakışını beğenmedikleri için veya karşı yönlerden gelirken tam birbirlerinin karşısına çıktıkları için kavga edeceklerdir. Savaş, bir ulusun zenginliklerini harcar, ulusun erkek gücünü tomurcuklanırken koparır ve geleceği çelimsize, zayıfa, sakata bırakırsa da, çatışma, evrenin içindeki saklı bir yasa olup, bir kötülük alanı olduğu kadar, bir iyilik aracıdır."(80)

Montesquieu'ya göre:"İlkel İnsan, toplumsal hayat içerisindeki yerini mümkün olan en kısa sürede alır ve müteakiben, taşıdığı zayıflık ve eşitlik duygularını terketmek suretiyle, Savaş Devletindeki yerini alır."(81)

---

(78) Sigmund, FREUD: a.g.e. sf.31-32.
(79) Sigmund, FREUD: "William Ebenstein, Great Political Thinkers,sf.864, Zikreden Kaynak, E.M. BURNS, Çağdaş Siyasal Düşünceler sf.366-377, Ankara 1984.
(80) George, SANTAYANA: "Reasons in Society"- The Life of Reasons,sf.81-87, Scribner, NewYork, 1936.
(81) R.ARON: a.g.e p.344

B- SAVAŞ VE İNSAN RUHUNDAKİ SOYLULUK MOTİVİ :

Öte yandan, insanın motivasyon gücünde saklı bulunan ve onu birtakım hareketler de bulunmaya iten otuziki ayrı özelliğin varlığına dikkat çeken, G.LİCHTENBERG'e göre ise: "İnsanlar savaşa çağrıldığı zaman, içlerindeki birçok motif; yani soylu ve bayağı, açık açık ortaya dökülen ve suskunlukla geçiştirilen türdeki gibi motifle bu çağrıyı evetleyebilir.

İlkçağda savaşın amacı,git gide, krallığa ve onun etrafındaki büyük toprak sahibi asilzadelere köle sağlamak oluyordu.İç savaşlarda Mısır Krallığı kimi klanların bu egemenlikten ayrılma akımına karşı dövüşüyordu;bu yerel bağımsızlık gelenekleri çok ve çeşitli tanrıların etkilerinin çeşitliliğinde ve Kuzey ile Güney arasında sürüp giden,karışık taht veraseti kurallarından doğan düşmanlıklarda bulunur.Dış savaşların amacı ise, başlıca değişimlerin yapıldığı yolları ele geçirmekti."(82)

Klasik Antikite'de, Feodal dönem içerisinde Askeri Kurumların evrimine dikkat çeken Georges DUBY, kurumsal bir olgu olarak, silahlı hizmetin kısıtlı sayıda saçkinler grubuna tahsis edilmesinde;"a lupis ut scriptum est, vespertinis defensaret-halk hem silahsız hem de masumdur"prensibine yollama yaparken, silah ve soyluluk arasında kurulmağa gayret olunan erdemsel dengenin parametrik düzlemini:"Silah,onları taşıyanları diğer tüm insanlardan ayırmıştır.Böylece onları türdeş, ayrı, dışlanmış, yani eskisinden çok daha net bir şekilde sınırlandırılmış bir toplumsal kategori halindeki bir tabaka olarak oluşmuştur.

Bu özellikle, X. yüzyılın sonundan itibaren özel bir ünvanın, ŞÖVALYE kelimesinin yayılmasını açıklamaktadır. Askeri uzmanlaşmayı vurgulayan bu ortak niteleme, grubun sınırlarını net bir şekilde belirlemeyi hedeflemektedir.Savaşçılara özgü ahlakın ihdası barış ideolojisinin yayılmasını çabuklaştırdığı gibi,miles hristi modelinde, soyluluğa özgü değerler çok doğal olarak bu ahlak içerisindeki yerlerini almakta ve özellikle kanla ve ırkla aktarılan ırsi bir erdem konusundaki soylu kavramda,Haçlı Seferlerinin fikri olgunlaşmasını hazırlamıştır."(83)

---

(82) Andre, RIBARD: a.g.e. sf.16
(83) Georges,DUBY : a.g.e. sf.210

C- ÖRGÜTSEL GRUP OLARAK SAVAŞAN TOPLUMLARIN KOORDİNASYON YETENEKLERİNDEKİ SİYASAL BAĞINTI :

Bir başka yaklaşım açısı ise, D.RAPOPORT ve S.P.HUNTINGON tarafından ileri sürülmüş olup, meseleyi"Örgütsel Grup münasebetlerindeki dinamiklerin,yetenekleri bakımından farklı perspektiften ortaya koyma çabası içinde olmuşlardır.Gerçekten,David RAPOPORT'a göre : " Bir askeri gücü ayakta tutan duyguyla, siyasetle meşgul bir grup insanı birbirine bağlayan duygu arasında ortak yanlar çoktur .Her ikisinde de, genel sosyal amaçlar uğruna , özel veya kişisel dürtülere çoğu zaman gem vurulur.Grup üyeleri, grup dayanışmasını tehdit eden türlü ayartıcı etkilere karşı koyma konusunda birbirlerine güvenmelidir; yoksa , güç sosyal durumlarda kendi başının çaresine bakmak istediğinden, kurtulmak çok zor olur."(84) S.P. HUNTINGON, bu noktada savaşan toplumların üstünlük mücadelesi kavramında, dominant rolün aktörlerindeki kritere dikkat çekerek" Düzenleştirme(coordination) ve disiplin yetenekleri, savaşta ve siyasette de son derece önemli bir rol oynar; tarihte, bunlardan birini ustaca örgütlendirebilmiş toplumlar, ötekini örgütlendirmede de başarılı olmuşlardır.Bir antropoğun gözlemlediği üzere(85)"İster uygarlıktan ister uygarlık öncesinden söz edelim, sosyal örgütün barış sanatlarındaki etkinliği arasındaki ilişki hemen hemen mutlaktır.Savaşın başarıya ulaşması, takım çalışmasına ve oydaşmaya bağlıdır; bunlar ise, komuta ve disiplini gerektirir.Komuta ve disiplin aynı zamanda, kendilerinden daha derin ve gerçek bir şeyin sembolleri haline dönüşebilir."(86)

D- MEŞRULUK KURAMI:

Bilindiği üzere, savaş olgusunun vasıta unsuru silah olmakla birlikte, toplumsal enerjinin Devlet Anatomisi içinde şekil bulması,tespit olunan iradi unsura bağlı olarak fonksiyonel işlevin hareket geçerek beklenen başarıya ulaşabilmesi; zorunlu olarak muharip güçleri oluşturan insan kitlelerine motivasyon kazandıran bu savaşta tespit edilmiş olan "MEŞRULUK" kuramı ile doğrudan ve zorunlu bir bağıntı içerisindedir.

---

(84) David C.RAPOPORT :"A Comperative Theory of Military and Political Types"Michigan Uni. Press, sf.215,1960.
(85) Samuel P.HUNTINGON : "Siyasal Gelişme ve Bozulma" Harvard Uni.Çev.Dr.Ergun ÖZBUDUN.sf.76-77, A.Ü.S.B.F.
(86) Harry Holbert TURNEY: "Primitive War"Columbia" S.C.1949, zikreden kaynak,S.P.HUNTINGON,sf.76.

Zira savaş, getirdiği sonuçları itibarıyla toplumsal iradeyi harekete geçiren,bireysel bazdan, kitlevi ve yaygın bir davranışsal eylem olarak ancak ve ancak halkın desteği ile başarıya ulaşabilir.Savaşa çağırdığı halkını, bu çağrıya esas teşkil eden mesaj içerisinde "**HAKLI**" olduğu yolundaki inancı yaygınlaştıramıyan her komutanın sonu hüsranla neticelenmiştir.Zira,insanın yaşamından vazgeçebilmesi için teklif olunan çözümün "**HAKLI**" olduğuna inanması icap eder.Bir başka ifade ile , "**HAKLILIK VE MEŞRUİYET**" gerekçesi, savaş'ın en önemli ideolojik kökenli unsuru olup, toplumsal tabanın katılım ve faedakarlık derecesini de belirler.

Ancak, Meşruluk Kuramında takip olunan ideolojik hedefler zaman ve mekan ortamına bağımlı olarak değişiklik arz eden bir süreklilik içerisindedir.Sözkonusu hedefler, bazen teolojik olabileceği gibi, yakın tarih içerisinde Kapitalist ve Kollektivist ekonomik sistemlerin "**ÜSTÜNLÜK VE MEŞRUİYET**" mücadelelerinin siyasal boyutunu da kapsamında barındırabilir

Meşruluk Kuramı,farklı tanımlama örneklerine konu olabilmektedir.Çünkü,temelde savaşa sebebiyet veren taraflar aksiyon olarak girişilen eylemin haklı olduğu, bu itibarla da peşlerinden sürükledikleri insanların fiili hareketlerinin kabul edilebilirliği felsefesinden hareket etmişlerdir.

Tarihsel sürece bakıldığında, geri kalmış ilkel uygarlıklara karşı girişilen köklü ve yaygın yağmalama hareketleri kapsamındaki soykırım katliamlarının hakim sloganı "**Uygarlık Getirme**"iddiası olmuştur.Sosyalist Blok,savaşlarının kalkış noktası ise "**Kapitalizmin Sömürge Çarkının Kırılması**" temasında odaklanmıştır.Amerikan Bağımsızlık Savaşı esnasında,sömürgeci istila ordularının, hegamonyacı siyasetlerine karşı verilen Bağımsızlık Savaşlarında ise; James MADDISON'un ifadesi ile, savaşların meşruluk motivasyonu "**EN GÜÇLÜ**"hareket noktasına kavuşmuştur.

Savaşan kitlelere yön veren liderler ve görev verilen komutanların halka çizdikleri hedefte, Anavatan topraklarında egemenliğin tesisi ve bağımsızlık motifleri işaretlenmiştir. Versay'a karşı Almanya'nın savaşa hazırlanışı, Normandiya ve Berlin Kuşatmasında Hitler'in "**Haksız Rejimine Son**"verebilmek amacıyla,Kızıl Ordu ve Müttefik Ordularının birlikteliği; tarih içerisinde yaşanmış en ilginç örneklerdir.

Bununla birlikte, insanoğlunun çıkar dengeleri, asalet ve soyluluk mefhumlarından da zaman içerisinde uzaklaşmayı gerekli kılabilmiştir.Nitekim, cephenin ön saflarında koşan askerler,ekonomik değer yargılarının, reel manada "MEŞRULUK" zeminini tesis edebileceğini savunmuşlardır.Nitekim,Napolyon Savaşlarından önceki dönem içerisinde Avrupa'da yaygın olarak kullanılan ve Machiavelli'nin en büyük sakıncalardan biri olarak değerlendirdiği "PARALI ASKERLİK" sistemi uygulamaları esnasında Lejyonerlerin asli amaçları iş bulabilmek ve savaş sayesinde ekonomik gelir elde edebilmek temasına dayandığı için savaşan tarafların galibiyeti onlar için itici güç teşkil etmemiştir.

Paralı askerlerin Sirakuzalı HIERON tarafından bir işe yaramadığına karar verilip, bu defa işlerine son verebilmenin güçlüğü karşısında hepsini kılıçtan geçirdiğini anlatan Machivalli; Kitab-ı Atik'den bir örnek vererek:"Davut Peygamber, kışkırtıcı Goliat'a karşı savaşmak isteyince,Hükümdar Saul, cesaretlendirmek için onu kendi silahları ile donattı. Davut bu silahları kuşanınca kendini pek güvence içinde görmeyip reddetti. Düşmana karşı kendi sapanı ve bıçağı ile savaşmak istedi.O halde başkalarının silahı, ya üstünüzden dökülür, ya ağır gelir ya da sıkar."(87) Öte yandan,"1521 tarihinde PARMA kuşatmasında 3000 İtalyan, Fransız Ordusunu terk ederek,düşman saflarına geçmişler, buna karşılık en ilginç paralı asker eylemi de İsviçreli askerler tarafından gerçekleştirilerek, BICOCCA Muharebesinden birgün önce greve gidip, yenilgiye uğrarken, Alman askerleri de saldırı için çifte maaş talep etmişlerdir.Avrupa'nın din savaşlarının yaşandığı XVI.ve XVII. yüzyıl döneminde; savaş esnasında muhasım taraflardan birinin kendi ordusunu terk ederek, karşı tarafın saflarına geçmesi olağan faaliyetler idi."(88)Görülüyor ki,salt ekonomik çıkarlara dayalı savaş sendromlarında, başarısızlık olasılığı daima mevcut olup, yüksek orandadır.

---

(87) N.MACHIAVELLI : "Hükümdar-İl Principe", Çev.Selahattin, BAĞDATLI, Sosyal Yayınlar,sf.68-69,İstanbul,1980. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bknz: Freeman DYSON: "Weapons and Hope" (David and Goliath sf.45) Harper & Row, Publishers, New York 1984.
(88) Şinasi,KARA : "Uluslararası Politika", sf.115-116, İstanbul,1989.

Savaşı teolojik yaklaşım ile açıklamaya gayret eden görüşler de ileri sürülmüştür. Gerek totemci ilksel dinler ile çok tanrılı dinler arasında ve gerekse livresk (kitabi) dinler arasında görülen bu anlayışa yön veren ideolojik temanın siyasal bağlamdaki odak noktası, meşruluk kaynağına aydınlık getirmek ve bunun yanısıra; sözkonusu eylemin neticeye ulaşabilmesi için birey bazında gereklilik duyulan katılımın getirdiği ayrıcalık neticesinde elde olunan uhrevi mükafatın gizemli cazibesi olagelmiştir.

"Tarım toplumu döneminde farklı sosyolojik gelişim Din olayı üzerinde meydana gelmiştir.Din tüm toplumların yaşamında önemini sürdüregelen bir olduğudur. Mısır İmparatorluğu Tanrısal Krallara bağlıdır.Mezopotamya da krallar aynı zamanzamanda başrahip ve tanrının elçisidirler.Yunan Site Devletinin bile sitelerini koruyan Tanrıya bağlılıkları vardır ve vatandaşlık kavramı böyle bir Tanrıya imandan geçmektedir.

İlkel dinlerin evrimleşmesi Eski Mısır'da M.Ö.1500'lü yıllarda Frevun Tutankamen'in Tanrıların üstünde bir tanrı olarak tek tanrı Aten'i kabul etmesiyle başlar. Ancak,toplumdan çok tanrılı din düzeni sayesinde ekonomik menfaat temin eden din adamlarının tek tanrı Aten ile bozulan düzenleri onun yerleşmesini önlemiştir.Rahipler çok tanrılı düzeni geri getirerek halktan din duygularıyle ekonomik menfaat teminini sürekli kılmışlardır.

M.Ö. 12.Yüzyılda Mısır'da MUSA'nın öncülüğünde tek tanrılı din tekrar ortaya çıkar.Musevilerin Tek Tanrılı düzeni sadece belli bir azınlığa yöneliktir.Bu azınlığın dışındaki insanoğlu ile çok tanrılı düzene göre din duygularını tatmin ederler. Tek Tanrılı dine inanan Museviler varlıklarını korumak için SAVAŞACAKLARDIR.Bu savaş ister Firavun'dan kurtulmak ve isterse söz verilmiş yerlerdeki kuvvetli siyasal toplumlara karşı olmasının önemi yoktur. Çünkü, mevcut düzene göre yeni bir sosyolojik gelişmeye ulaşan siyasal toplumlara ayrılıkçı SAVAŞI yaratmak zorundadırlar.

Tek Tanrılı dindeki ikinci evrimleşme İSA ile başlayacaktır.

Mükemmelliğe İslamiyet ile ulaşan Tek Tanrılı Din aynı üretim düzenini taşıyan dünyada farklı sosyolojik gelişme ile SAVAŞI başlatacaktır. Bu savaş insanlığa İslamiyetin buyruklarını iletmek üzere yeni bir ideolojiye bağlanacaktır." (89)

---

(89) Şinasi KARA: a.g.e. sf.142-143.

İslam'ın Meşru Savaş anlayışı: "Size karşı savaş açanlara, Allah yolunda olarak Savaşın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları(haddi aşanları) sevmez.(Bakara s.190). "Allah uğrunda,O'na yaraşacak şekilde cihad edin"(Hac S.78/1" "Ey müminler! Gerek hafif, gerek ağır olarak hep birlikte savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin"(Tevbe S.41/I) mealindeki Ayetlerle ve savaş kavramını açıklayacı mahiyetteki birçok ayetlerle formülüze edilmiştir.

Esasen, Londra Üniversitesi Osmanlı tarihi araştırmacılarından V.J. PARRY'e göre, İslam'ın ilk yayılmasında: "Araplar, ülkelerinde mütecaviz durumda olanlara karşı mukavim; fakat İslam'ın davasında yardımcı büyük bir yerli halk kitlesiyle birlikte savaşmışlardır.

İslam Ordularında bulunan çeşitli milletlerden hiçbiri, nüfuz bakımından Müslüman Dünyasının üstün savaş ırkı olarak takdir edilen Türklere laik olmamıştır."(90)

Doktrinde benzer görüş, Niyazi BERKES tarafından da ileri sürülmüştür. Nitekim, üstad BERKES'e göre: "Osmanlı yöneticileri Devletlerini iki kıtanın, iki denizin,iki dinin, iki alemin efendisi olmaya aday sayacak aşırı bir büyüklük duygusu geliştirdiler. Kendi açılarından böyle bir duyguda haklı görünüyorlardı. Osmanlı Devleti, Asya despotik sistemler serisinin en son doruğu olmuştu. Doğmakta olan yeni Batıda bu duyguyu kıracak dinsel siyasal, hatta ekonomik bir güç yoktu. XVI.yy.lın ortalarına dek o zamanki Hristiyanlık Avrupa'sının asıl gövdesi olan Katolik dünyası Kanuni Süleyman döneminin gücü karşısında ezilmek tehlikesiyle bile karşı karşıya idi. Yeni Batı,Avrupa ve Akdeniz dışına sıçramamış olsaydı o zaman Türk Tehlikesi dedikleri olayın korkulan sonucuna uğrayabilirdi. Militer tutumlarına bakılırsa Osmanlılar da buna inanmış görünmüşlerdir."(91)

---

(90) V.A.PARRY: "İslam'da Harp Sanatı", Çev.Erdoğan MERÇİL, Salih ÖZBARAN, Askeri Tarih Bülteni, Gn.Kur.As.T.S.E.B.lığı, Yayın no.19, sf.94-97, Ankara 1985.
(91) Niyazi BERKES: "Türkiye'de Çağdaşlaşma", İstanbul Matbacılık, sf.37, İstanbul 1978.

Hristiyanlık anlayışı da, savaşa yönelik düzenlemeler ve bu yönde bir disiplinler bütünü getirmiştir. Nitekim,"Ortaçağda keşişlerin yaptığı haritalar da İncil'in tanımlarına uyuyordu.Bunlarda,yeryüzü dümdüz bir dilim gibi gösteriliyor, bu dilimin doğu ucunda "Cennet" uzanıyordu.Bu cennet toprakrında, Birinci Kitap'ta "Genesis" sözü edilen dört kutsal nehir akmaktaydı.Bu nehirler bazı haritalarda Ganj, Nil, Fırat ve Dicle bazılarında ise sadece Nil ve Tuna diye belirlenmişti."(92)İşte,bu çağda ve takip eden dönem içerisinde kitabi dinler arasında pekçok savaş cereyan etmiştir. Özellikle, Avrupa da Kilise'nin Kral ve Aristokrat kanat üzerinde teessüs ettiği yönlendirici kudret yüzbinlerce insanı, kutsal toprak olarak adlandırılan Ortadoğu Bölgesinde uzun, yorucu ve elde ettiği sonuçlar açısından hüzün ve gözyaşı birikimine sebebiyet vermiştir.

İdeolojik olarak savaşın temel hedeflerinin tespitinde Hrıstiyan Aleminin mantıksal bir yanlışlık içerisinde olduğunu ileri süren Pierre DUBOIS,esasen barışın muhafazası için birleşim yoluna gidilmesini teklif etmiştir.Bu maksatla,Katolik inanca sahip Ulusların birbirlerine kılıç çekerek kanlarını dökmek yerine; kuvvetlerinde birleşim metodunu benimsemek suretiyle ana unsur olarak,"The Recovery Holy Land-Mukaddes Toprakların Kurtarılması"(93)yolunda yepyeni bir kollektif savunma modeli etrafında biraraya gelmelerini önermiştir.

Bir diğer yaklaşım da Alman Nasyonalisti Friedrich Von BERNHARDI tarafından ileri sürülmüştür.Düşünür,Alman Ulusu'nun barışçı hülyalara daldığından şikayet ederek,şu iddiayı savunmuştur:"Savaşı bir bela saymak yerine,onu,gerçek bir uygar Ulusu gücünün ve canlılığının en yüksek noktasına ulaştıracak bir araç, kültürün kaçınılmaz bir öğesi olarak benimsemek gerekir.Savaş, soylulaştırıcı bir araç, ulusal idealleri vura vura kafaya sokmanın ve ahlaksal karakteri güçlendirmenin başlıca yoludur. Savaş Hristiyanlığa aykırı olması şöyle dursun, İsa'nın öğretileriyle tümüyle uyuşan bir şeydi. Çünkü İsa"Ben yüryüzüne barış getirmek için gelmedim, fakat kılıç getirdim" dememişmiydi. Dünya, Hristiyanlıktan daha kavgacı bir dini hiç bir zaman tanımadı.Kavga, ahlak kavgası, tam da Hrıstiyanlığın özüdür."(94)Bu itibarla, Bernhardi'ye göre, Hristiyanlığımızı sürdürmek istiyorsak, hem kavga yasasını ala koymalıyız hem de kılıca başvurma hakkından vazgeçmemeliyiz.

---

(92)J.G. LEITHAUSER: "Dünyamızın Fatihleri", Çev.Derin TÜRKÖMER,SF.16, Milliyet Yayınları, Tarih Kitapları Dizisi,no.15, İstanbul, 1971.
(93)Pierre DUBOIS : "The Recovery Holy Land", Walter I.Brandt Columbia Uni.Press,sf.69-198,1956.
(94)Friedrich von BERNHARDI: "Germany and the Nex War" sf.14-29, LONGMANS,London,1914.

John H.HERZ'in iki büyük din arasındaki üstünlük savaşlarına ait tahliline göre:"İdeolojinin dünya işlerine müthiş etkisine örnek,İslamiyettir.İslamiyet, Din ile Devlet'i kaynaştırmış,kılıç kuvvetiyle insanları iman değiştirmeye sevketmiş CİHAT fikrine bağlanmış ve Dünya Egemenliğini hedef tutmuştur Cihad, haklı savaş olarak benimsenmiştir. Coexistance yani,beraber yaşama düzenini kabul etmemiştir.Ortaçağın İslam ve Hristiyan imparatorlukları arasındaki kuvvet dengesine, sorunları müzakerelerle çözme gayretlerine ve toleranslı davranışlara rağmen, huzursuzluk ve güvensizlik devam etmiştir. Hristiyanlık ise, esasında barışcıdır.Din ideolojisinin silah kuvvetiyle yayılmasına Hıristiyanlık ise,esasında barışcıdır. Din ideolojisinin silah kuvvetiyle yayılmasına Hristiyanlıkta yalnız Charlemange'in Saksonlar üzerine yürümesi, Haçlı Seferleri ve sömürge yerlilerinin zorlanması gösterilebilir. Hıristiyanlıkta bellum justum yahut "Haklı Savaş"sadece müslümanlara karşı açılan veya Kudüsü kurtarmak için tertiplenen seferleri kapsamış bir kavramdır.Bütün dinlerle sürekli savaş ilkesi, Hıristiyan felsefesinde yer almamıştır.

İslam ve Hiristiyan alemlerini bölen gerginlik,şiddeti eksilmeksizin Modern Çağa intikal etmiştir.Modern Çağ diplomasisi, Batı Devletleri Sisteminde gelişmiştir."(95)

Steven RUNCIMAN'a göre:"Haçlı Seferleri Doğu Hristiyanlık alemini, Müslümanlar'dan kurtarmak için canlandırılmıştı. Kudüs, her erkeğin, her kadının heran aklındaydı. Savaş sona erdiğinde ise, Doğu Hristiyanlık alemi, tümüyle Müslüman hakimiyeti altında bulunmaktaydı.

Papa Urbanus, Clermont'ta büyük vaazını verirken, Türkler Boğaziçi'ni tehdit etmek üzereydiler. Papa PIUS II., sonuncu Haçlı Seferini vaazederken Türkler TUNA'yı geçmekteydiler. Rodos 1523'de düştü. Mısır ve Ceneviz Savaşlarıyla tahrip olunup, nihayet Venedik tarafından ilhak edilmiy olan Kıbrıs, 1570'de Türkler'in eline geçti. Böylelikle Haçlı Seferleri Hareketi'nin son meyveleri de yitip gitti.

Tarihin umumi manzarası içinde bakılacak olursa, Haçlı Seferleri Hareketi, bakımıyle muazzam bir fiyasko idi. Savaş sanatı bakımından ise, Batı Dünyası kale inşası bir tarafa bırakılacak olursa, Haçlı Seferlerinden hiç ders almadığını ispat etmiştir. Herkes Savaşı, başka bir açıdan görmekteydi. Kutsal Savaş, artık dejenere olarak, trajik bir maskaralık haline gelmişti. Ve bizatihi Kutsal savaş da, Tanrı adına oynanan uzun bir tahammülsüzlük sahnesinden başka bir şey değildi ki, bu da Kutsal Ruh'a karşı işlenen bir günahtır."(96)

---

(95)John H.HERZ: International Relations:Ideological Aspecst, International Encyclopedia of the Social Sciences; Zikreden Kaynak: Prof.Dr. Feridun ERGİN;"Uluslararası Politika Stratejileri", sf.11-12, Güray Matbaası, İstanbul
(96)Steven RUNCHIMAN: a.g.e.sf.396-405.

Ortaçağ ile birlikte,savaş ve teoloji arasındaki denklem değişik açılardan devam etmiştir. Nitekim,Edward Hallet CARR'a göre" Dönemin esas karakteristiği, Ulus'un hükümdarın kişiliğinde somutlaşmasıydı.İmparatorluk ve Kilise birliğinin tedrici dağılışı ile Ulusal Devlet ve Ulusal Kilise düzeninin kuruluşu birlikti başlar. Yeni Ulusal birimde üstün çıkmış olan, normal olarak, "CUIRUS REGIO, EIUS RELIGIO -Tek Ülke, Tek Din" ilkesine bağlı dünyavi güçlerdi."(97)

E- MACHTPOLITIC (KUVVET KULLANIMI) KURAMI:

Kuvvet Politikasının geleneksel yaklaşım,savaşın ve savaşa yönelik hazırlıkların yerine getirilmesini; Uluslararası alanda normal bir davranış olarak kabul eder. Bu esasa göre, kavga iyileştirici, dinçleştirici bir etkiye sahiptir.

Savaşın bir kez ortaya çıkmasıyla, düşün birikiminin yegane odak noktası ne pahasına olursa olsun; ZAFER ardından gidilen tek çözüm alternatifi olarak kabul görür. Ancak, bu kabul noktası normal dengeleri ve etik kuralları amaç uğrunda yadsıyabileceği gibi,bu yolda alınan tedbirler bütünü ve kullanılan ateş gücüne yönelik taktik ve strateji konsepti içerisinde;zamanın kısaltılması olasılığı mevcut olduğu takdirde, bir ülkenin tamamen yok edilmesi dahi geleneksel kuvvet politikası çerçevesinde kabul görebilmiştir.

Savaşın ve savaşa hazırlanmanın, uluslararası alanda normal bir davranış olduğunu, kavganın iyileştirici, dinçleştirici bir etkisinin bulunduğunu ve savaşın bir defa ortaya çıktıktan sonra, nihai zaferin elde eldilmesinin yegane hedef olduğunu ve bu hedefin ele geçirilebilmesi için; barış dönemi içerisinde rakip aktörleri elimine edebilecek ateş gücü birikiminin, bir başka ifade ile mümkün olan en yüksek düzeyde silahlanma çabalarının devamını içerdiği gibi, ekonomik kaynakların da bu gücü destekleyici yönde organize olmasını, üstünlüğünün ne pahasına olursa olsun,ele geçirilmesini emreden bir Dünya anlayışını içerir.

Bu görüş temelde, Devletler arasındaki ilişkilerin, esasen dalgınlığı affetmiyen bir "Kurtlar Sofrası" olduğunu savunur.

Treitschke'ye göre,"Zayıflık herzaman suçların en yıkıcısı, ve en aşağılayıcısı,siyasal alanda işlenebilecek suçların en bağışlanmazı olarak görülmelidir."Kayzer II.Wilhelm ise Çin'deki Bokser ayaklanmasına hareket eden Alayına yaptığı konuşmada "Silahlarınızı Çinliler'e karşı öyle kullanınız ki, bin yıl hiç bir Çinli bir Alman'a yan bakmaya cesaret etmesin " tarzında öğüt verirken, Theodore ROOSEVELT, "Amansız

---

(97) Edward, Hallet CARR: "Nationalism and After" Çev.Osman AKIN; sf.9, İletişim Yayınları, İstanbul 1990.

yaşam kavgası için gerekli erkekçe nitelikleri ancak savaşarak elde edebiliriz" fikrini ileri sürmüştür. John RUSKIN ise,"Savaşla beslenip gürbüzleşmiş, barış ile güçten düşüp cılızlaşmış;savaş ile gerçeği öğrenmiş,fakat barış ile yanılgılara düşmüş olduklarını"(98)ileri sürmüştür.

İngiliz Askeri düşünürlerinden olan Albay F.N.Maude'ye göre,"En uygun ve iyi olanın ahlaksal alanda aynı anlama gelmesi yolunda çevrenin, Tanrı'ca atanmış araç olan savaş yoluyla yeniden düzenlenebilmesine kadar, insan türünün görünümünü sözcüklerle anlatılmayacak kadar zavallı olmuştur(99) Sözkonusu ilginç fikir Sir John FISHER tarafından şöyle desteklenmiştir:"Savaşın özü şiddettir.Savaşta ılımlı davranmak ahmaklıktır. Önce sen vur,sert vur ve vurmayı sürdür.Acımasız ve vicdansız olmak zorundasın"(100)

Uluslararası Politikada "GÜÇ" kuramının ileri gelen savunucularından birisi de şüphesiz ki Hans MORGENTHAU'dur. Nitekim yazara göre"Uluslararası Politika, tek tek ulusların çıkarlarının, zorunlu olarak güçlülük derecelerine göre göz önüne alındığı sürekli bir kuvvet kavgasıdır.Uluslararası toplulukta tek geçerli yasa orman yasası olup, sürekli bir çatışmanın ya da çatışma tehlikesinin yaşandığı bu arenada Thomas HOBBES'un ileri sürdüğü sadece güçlünün yaşayabileceği bir kimlik hakimdir."(101) Güç kuramını Jeopolitik açıdan izah eden görüşün öncülüğünü ise yakın zamanların strateji ustası Nicholas J.SPYKMAN şu şekilde ifade etmektedir: "Uluslar, kısa süreler dışında, ne savaştan kaçınabilirler ne de savaşın çıkmasını engelleyebilirler.Yapabilecekleri en iyi şey, gerektiğinde kendi çıkarları için ve zaferi kazanmak için tepeden tırnağa hazırlanmış olarak, savaşmaktan başka birşey değildir.Gelecekte düşman olunabilecek ulus kadar güçlü olmakla gerçek bir güvenliğe ulaşılamaz; ancak ondan biraz daha fazla güçlü olmakla güvenliğe ulaşılabilir."(102)

Görüldüğü üzere,bu görüşü savunan düşünürler,savaş ve Tanrısal irade arasında kaçınılmaz bir bağıntı kurarak etik açıdan da bu amaç doğrultusunda ulusların hareket etmesini bir başka ifade ile bu sofradan mümkün olan en büyük payı alabilmek için her türlü girişimin yapılmasındaki mantıksal dengeyi "Ulusun, yüksek çıkarları ile doğru bir orantı kurmak suretiyle"açıklamakta; haklılık noktasının kritik koordinatlarını yine halkın güvenlik ve mutluluğunun devamı ilkesiyle özleştirmektedirler.

---

(98) John,RUSKIN: "War" -The Crown of Wild Olives sf.89-90, John Willey and Sons, New York 1986.
(99)K.PAGE : "National Defense"- A Study of Origins, Results Prevention of War"sf.101,New York, 1931.
(100)K.PAGE : a.g.e.
(101)Hans MORGENTHAU:"In Defense of the National Interest", sf.35 New York, 1951.
(102)Nicholas J.SPYKMAN:"American Strategy in World Politics" sf.18-21,New York, 1942.

XVII.yüzyılda Avrupa'da siyasal açıdan Devlet'i ön plana çıkarmıştır ve bu gelişmeye paralel olarak, sözkonusu aktörler arasında "GÜÇ" kavramına dayalı sıcak çatışmaların yaşanması, Vattel'in öne sürdüğü "Mutlak Egemenlik" teorisinin benimsenilmesine yolaçmıştır.Gerçekten, Vettel'e göre: "Devlet'in bir cinayet yahut haksızlık işleyip işlemediği hususunu takdir yetkisi , sözkonusu Devlet'in bizzat kendisine aitttir.O halde, Devletler kendilerine tanınmış olan"Temel Hakları" müdafaa edebilmek amacıyla savaş hakkına başvuru yoluna gidebilirler ve bu doktrine göre savaş bir haktır. Bu hak, hiçbir hukuki düzenleme ile frenlenemez."(103)

Field M.H.Von MOLTKE, bu arayışın ufki noktasını şöyle tanımlamaktadır:"Ebedi Barış, yalnızca güzel bir rüya değildir. Savaş aynı zamanda Tanrı'nın evrendeki emrinin ayrılmaz bir parçasıdır. Savaş, insanın sahip olduğu asaletin faziletlerini ortaya çıkarır ve savaşsız bir Dünya,maddeciliğin bataklığına saplanacaktır."(104)MOLTKE,bu ifadesi ile adeta savaşın, kaçınılmaz bir kavram olduğunu tanımlarken, bir yandan da insan varlığındaki yüksek değerlerin kaynağının kıvılcımını, salt maddeci kuramlar içerisinde bunalan insan ruhuna çıkış noktası teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Benito, MUSSOLİNİ'ye göre ise,"Savaş, tek başına insandaki enerjiyi yüksek noktadaki gerilimine ulaştırır ve halkın sahip olduğu fazileti ortaya çıkaran asaletin teminatındaki simgedir."(105)"Yalnızca savaş,insanları yüceleştirip soylulaştırabilir.Tüm öteki sınavlar, insanı hiçbir zaman yaşamak ya da ölmek arasında büyük kararı alma konumunda bırakmayan, gerçek sınav olmaktan uzak şeylerdir."(106)

N.MACHIVELLI'ye göre ise," Savaş,kaçınılmaz bir olgudur.Askerlik sanatı, teorik ve pratik olarak iki gruba ayrılır."(107) Düşünür, burada ileri sürdüğü teorik manadaki kapsam içerisine bir hükümüdarın Harp Tarihini öğrenerek,gelecek için geçmişten alınması gereken derslerin barış zamanında tahsil edilmesi suretiyle, taktik alanda hataya düşülmekten sakınabileceğini ileri sürmüştür.Nitekim, bu konuda İskender' in Achille'i, Sezar'ın İskender'i, Scipion'un Keyhusrev'i taklit ederek, bu Komutanların başarılarından yola çıktıklarını iddia eden, MACHİAVELLİ'ye göre,pratik sahada önemli olan unsur,savunma prensiplerinin, savaş taktik ve düzeninin ülke koşullarına uyarlanması gerekliliği olup, bu hususta en önemli faktörün, askeri coğrafya bilgisini çok sistemli kana-

---

(103)Marcel, MERLE: Le Proces de Nuremberg et le Chatiment des Criminels de Guerre, sf.9-11, zikreden kaynak.İlhan LÜTEM "Harp Suçluları ve Devletlerarası Hukuk" sf.11-18,1955.
(104)A.TOYNBEE: "War and Civilization" sf.34,Oxford Uni.Press NewYork,1950.
(105)A.TOYNBEE: a.g.e. sf.14.
(106)Benito MUSSOLINI: "The Political and Social Doctrine of Fascism", sf.14, J.Soames, London 1933.
(107)N.MACHIVELLI: a.g.e. sf.26-73

lize ederek; günümüzdeki modern jeopolitiğin kuramsal temellerinden olan, arazi yapısının taktik üstünlük yolunda kullalarak, muhtemel gelişim olasılıklarını ve ülkeye tehdit olabilecek Devletlerin potansiyel güçlerinin analizine dayanan Komuta ve Yönetim planlarının geliştirilmesini savunmuştur. "İnsan, kılınç, para ve ekmek; harbin başlıca alet ve vasıtalarıdır.Bu dört şeyden ilk ikisi, en lüzumlu olanlarıdır; çünkü insan ile kılınç parayı da bulur ekmeği de bulur;fakat ekmek ile para ne insan ne de kılınç bulabilir" (110)

Machiavelli, aşk ve askerler arasında ilginç bir ikilem olduğuna dikkat çekerek,"Komutanlar askerlerinin, kadınlarda aşıklarının genç olmasını isterler.Asker, bir çukur içerisinde, aşık da ümitsizlik içerisinde ölür."(111)demiştir.

Gaetano MOSCA,savaşı haklı bulmasına rağmen, önemli bir ayrımla, fetihçi amaçtan ayrılarak, meseleye Ulusal Birliğin muhafazası ve feodal dönemin netice vermiyen karanlık savaşları dönemine geri dönmekten endişe duymuştur. Nitekim, Mosca'ya göre: "Silahlı çatışma, hiç olmazsa silahlı bir çatışmaya hazırlanma çabası olmaksızın, uluslar durgunlaşıp, yumuşayabilirler. Böyle bir durumda uluslar artık yurtseverlik duygularına, kendilerini savunmak istekliliğine ve yeteneğine sahip olamıyacaklardır. Ayrıca, sürekli orduların ortadan kalkması, merkezi hükümetin zayıflaması, özel orduların yeniden ortaya çıkmasını doğuracak ve bu durum Batı Uygarlığı'nın; feodal savaşlar dönemine geri dönmesine yol açacaktır.(112)

Carl SCHMITT'e göre ise: "Savaş,özü insanların fiziki olarak ortadan kaldırılması olan bir KAVGA'dır ve düşmanlığın mantıksal uzantısından başka bir şey değildir. Ne zaman bir ulus, komşu bir ulus'un yabancılığına artık dayanamıyacağı sonucuna varırsa, o zaman ister istemez savaş çıkar."(113)

Adolf HİTLER'e göre ise"Savaş iktisadi kaynakların, onları daha verimli kullanacakların eline geçmesini sağlamak suretiyle, Uluslararası Refahı maksimize eder."(114)Güvenlik kavramını, ülkesinin sınırları dışında arayan, geniş topraklar üzerinde derinlemesine savunmayı militarist özlemlerine

---

(110)N.MACHIAVELLI: "Düşünceler", Çev.Mahir, ŞELLAKİ, sf.134 Ankara 1959.
(111)N.MACHIAVELLI: a.g.e. sf.7
(112)Gaetano MOSCA: "The Rulling Class" sf.50, Mc.Graw-Hill, NewYork, 1939.
(113)Carll, SCHMITT: "The Copcept of the Politicial", Ebenstein Archiv für Soziahwissenshaft und Sozial Politik, V.XXVII sept.1927.
(114)Adolf HITLER: "KAVGAM" Milli Yayınlar. sf.44,1979.

yansıtan düşünce bütününü, LEBENSRAUM-Yaşam Alanı kavramında açıklarken, "Küçük ülkelerde yaşayan kalabalık uluslar; askeri yenilgilere derinlemesine savunma olanağı veren geniş topraklarda yaşayan uluslardan daha sık uğrarlar. Ancak, bu avantajlara sahip olan halkların birçoğu ellerindeki geniş toprakları hiç de haketmiş olmayan topluluklardır. Almanya için, hemen yalnızca, Avrupa'da yayılmayı, yerleşmek için anavatanın yayıldığı bölgeyi genişleten topraklar kazanmak esastır.(115)

Almanya'nın kuvvete dayalı politikasını, topraklarını genişletmek yolundaki fikirlerinde, HİTLER'in Alfred ROSENBERG'den etkilendiği kuşku götürmez bir gerçektir. Zira, düşünüre göre: "Almanya, uçsuz bucaksız Sovyet topraklarını kolaylıkla fethedebilir. Böylelikle, Ukrayna'ya sahip Almanya bolluk içinde yüzecektir.Ancak, bu düşün gerçekleşebilmesi için, Alman kılıcının yardımıyla, toprağı sürmek ve Ulusun günlük ekmeğini sağlamak"(116) en akılcı yol olarak takip olunmalıdır.

F- SOSYAL ÇATIŞMA GÖRÜŞÜ

Savaşı, "SOSYAL ÇATIŞMA"(117)olarak ileri süren görüşe göre, yapısal bağlamda savaşın kendisi sosyal bir olay olup; silahlı kuvvetler bu müessesenin tarihi boyutunu teşkil eder. Gerek ortaya çıkış nedeni ve gerekse sonuçları bakımından irdelendiğinde,mahiyet olarak yeni sosyal olayların da harekete geçmesini sağlayan, toplumlararası bir sosyal çatışmadır.

"Devletin doğuşu, Spencer ve A.Comte'a göre, toplumların karmaşıklaşmasının ve kalabalıklaşmasının, büyümesinin bir sonucudur. Bunda harp temel faktör olmuştur. Hatta, Spencer'e göre, harp zamanla büyüyen ve karmaşıklaşan toplumları adeta daha da pekiştirmiş, takviye etmiş ve bütünleşmelerinin gereğini göstermiştir.(118)

---

(115) Adolf HITLER: "Mein Kampf" sf.182-950.
(116) E.M.BUNS: a.g.e.sf.482.
(117) Bu görüş için bknz:H.SPIER: "Socieal Order and the Risks of the War",sf.223, M.I.K. press.1969; M.E.ERKAL; "Sosyoloji" sf.40, İstanbul 1983; Q.WRIGHT: "War " Internoational Encylopedia of Social Sciences, C.16,sf.456.
(118) T.B.BOTTOMORE: "Sociology Aquide to promlems and Literatüre" sf.148, London 1966.

Comte'a göre,"Toplumları laik,sınai bir yapıya kavuşturacak ve artık harpçilik değil; barış esas olacaktır.Nitekim,beşeri faaliyetlerin tecavüzkar amaçlı harplerden savunma amaçlı harplere ve daha sonra da sanayie varacağını"(119) belirten Comte, görüşlerini bu noktalarda toplamıştır. Buna göre "Savaş yere, zamana ve olaya konu olan farklı toplumlara göre değişen ve mutlaka bir sosyal çevre içinde ve ondan ayrı düşünülemiyen bir sosyal olaydır."(120)

John Adam CRAMB'a göre ise:"İnsan savaşa ve savaş hakkına,dinden, endüstriden ve toplumsal rahatlıklardan daha üstün tuttuğu bir değer olarak sahip çıkar, insan savaşta yaşamın üstüne çıkan bir yaşamın, bir gücün, insan ruhunun ideal olanı ele geçirme gücünün değerini anlar. Uluslar arasındaki normal ve doğal ilişki, "ÇATIŞMA" dır. Barış,yalnızca, savaş alanında zaman'ın yaptığı bir silah bırakımıdır."(121)

"Bugün savaş araçları ve savaş yöntemlerinde meydana gelen değişiklikler, siyasal çatışma halindeki Devletlerin, bunları çözmek için savaşa başvurmalarını rasyonel bir davranış biçimi olmaktan çıkarmaya başlamış bulunuyor. Ulusçuluk, ideoloji ve teknoloji, bir bakıma çatışma biçimini ve nedenlerini daha basitleştirirken, öte yandan savaşları çok daha sürekli ve tahripkar yapmışlardır.Eskiden savaşlar denge kurmak veya bozulan dengeyi "düzeltmek" için yapılıyordu.Bugün savaşlar, özellikle bölgesel savaşlar ve gerilla savaşları, uluslararası alanın sürekli bir niteliği durumuna gelirken, ideoloji ve ulusçuluk, savaşların amaçlarında ve hedeflerinde önemli değişiklikler yapılmasını gerektirmiştir.Bugün bloklar arasında çıkacak bir savaş artık "denge" amaçlı değil,"hegemonya" amaçlı olacaktır. Kitle tahrip silahları ile yapılacak bir savaş sonunda ise,bir "zafer"in kazanılması olasılığı tamamen ortadan kalkmış görünmektedir.

1945 yılından sonraki siyasal çatışmalar, Devletleri çeşitli düzeylerde savaşlara sürüklemiştir. Bazı siyasal kuramcılara göre,Aydınlık Çağların rasyonel normlarından ayrılmış olmak, insanoğlunu çeşitli "izmler" altında, bağdaştırılması çok zor görünen bir takım kamplara bölmüştür.

---

(119) T.B.BOTTOMORE: a.g.e. sf.271.
(120) Mustafa,ERKAL: "Harp Ekonomisi", H.A.K.Y. no.9, sf.66, İstanbul 1987.
(121) John Adams, CRAMP: "Germany and England",sf.67, New York 1914.

Bu kamplar arasındaki ayrılıkların ne geleneksel yöntemler, ne de zor kullanılarak halledilmeleri olanağı görünmemektedir Zamanımızın uluslararararası siyasal çatışmaları hakkında bu tür görüşlere sahip olanların, aslında, ideoloji ve ulusçuluk ki, bu da bir bakıma bir ideoloji sayılabilir gibi nedensel etkilerle, hükümetler gibi uluslararası politikanın gerçek aktörleri arasındaki ilişkiyi ve bağlantıyı pek iyi bilmedikleri söylenebilir. Öyle sanıyoruz ki, uluslararası siyasal çatışmaların başta gelen nedenleri şu, ya bu "izm" veya "izmler" değil, Devletlerin veya hükümetlerin tutumudur.

Uluslararası sorunların dikkatli bir çözümlemesi yapılacak olursa, bunların bir çoğunun altında pek çok içsel sorunların bulunduğu görülür. Birçok Devletler bugün içsel meşruluklarını, dış politikadaki davranışları, tutumları ve başarıları ile sağlamaya ve sürdürmeye çalışmaktadırlar. İçsel meşruluk ile uluslararası politika arasındaki bu bağlantı, birçok uluslararası sorunun sonuçlanmasına engel olmaktadır. Bugün Orta Doğu'da, Uzak Doğu'da,Afrika'da ve Dünyanın öteki yörelerinde, George Orwell'im yıllarca önce,biraz da "mizahi" biçimde anlattığı "dram", yıllardan beri şiddetini giderek arttıran bir biçimde süregelmekte, bu yaşantı biçimi dünyanın olağan durumu olarak kabul edilmeye başlanmış bulunmaktadır. Dünyanın bu durumu şu soruyu sordurmaktadır: Sınırlı Savaşlar" ne denli "sınırlı" dırlar? Yoksa "Sınırsız" savaşlar nitelik mi değiştirmişlerdir? Dünyanın bu durumu,aynı zamanda,atom bombasının ve daha güçlü başka silahların ortaya çıkmasıyla modern Dünyada savaşların ortadan kalkacağı yolunda bazı çevrelerin sahip oldukları kanının yanlışlığını da ortaya koymaktamı dır?Bu ve buna benzer sorular sorulurken bugünkü uluslararası sistem ile ilgili pek çok gerçekler dile getirilmiş olmaktadır."(122)

G-KOLLEKTİVİST GÖRÜŞE GÖRE SAVAŞIN KİMLİĞİNDEKİ DİALEKTİĞE HAKİM ESASLAR:

Savaş kavramını farklı bir açıdan ele alan askeri ve siyasal düşünce platformunda, ekonomik uyuşmazlık ağır basmaktadır. "Ezilen sınıfların öncüsü olduğunu iddia eden komünist partisi ile kapitalist - emperyalist zalimler arasında, öldüresiye bir mücadele olarak tanımlanan bu kavga esasen bir sınıf kavgasıdır."(123)Nitekim, K.MARX'a göre, "Savaş ile si-

---

(122) Mehmet, GÖNLÜBOL: "Uluslararası Politika" sf.406-407, Ankara 1985.
(123) J.V.STALIN: "Razin Yoldaşın mektubuna Stalin Yoldaşın cevabı", "Bol'şhevik", no.3, sf.6, 1947.

yaset arasında sıkı bir bağ mevcuttur; savaşı siyaset doğurur savaş siyasetin şiddet yoluyla bir devamıdır."(124)"Her türlü askeri hareket, toplumsal değişimi sağlamanın yollarından biridir. Son amaç Dünya ihtilali olduğuna göre, bu amaca ulaşmada savaş önemli bir araçtır.Ancak, Marks, kendi zamanındaki bazı başarısız ihtilalleri, ya da ihtilal benzeri hareketleri gördükten sonra,toplumsal değişmelerin sadece askeri hareketlerle sağlanamıyacağı kanısına varmıştır. Bununla birlikte, Marks'a göre, proleterya hareketinin son aşamasında bir tür askeri hareket mutlaka gereklidir. Kısaca Marks,amaca ulaşımda askeri hareketin,başvurulacak en son yol olduğu hususunda Clausewitz ile aynı fikirdedir."(125)

"Hegel'e göre, savaş, Devlet'in tam anlamını bulduğu, bilincinin derinliğine vardığı, işlerliğini en iyi uygulayabildiği andır."(126)

Öte yandan, savaş ve siyaset arasındaki bağıntıya dikkat çeken Lenin, klasik öğretide Clausewitz tarafından ileri sürülen, **"Şavaş,siyasetin başka yollarla devamıdır"** düşüncesini çeşitli açılardan desteklemiştir. Ancak, burada bir ekleme yaparak **"Savaş ve barış aynı zamanda siyasetin devamıdır; şu şartla ki, karşılıklı kuvvetler arasındaki askeri faaliyetin yarattığı değişiklikler eklenmiş bulunmaktadır"**(127)Askeri faaliyet ana siyasi stratejinin planlı ve kontrollu bir parçasıdır. Savaş, siyasetin özünde mevcuttur ve bütünün bir cüz'üdür; bütün olan siyasettir.(128)

"Kendiliğinden bellidir ki savaş meselesinde mümkün olan görüş, savaşın saldırgan veya savunma niteliğinde oluşu değil, onun proleteryanın sınıf menfaatlerine uygun olup olmadığı; daha açık bir deyimle uluslararası proleterya hareketinin menfaatine olup olmadığıdır. Eğer sömürücü sınıf, bir sınıf olarak kendi hakimiyetini kuvvetlendirmek için bir savaş yapıyorsa, bu canice bir savaştır. Bizler pasifist değiliz, yani barışçı değiliz, daima söylediğimiz gibi ihtilalci proleteryanın sosyalizmin menfaati için zorunlu olabilecek ihtilalci savaşları açmayacağını vaaddetmesi aptallık olur.(129)

---

(124) Boris M.SHAPOSHNIKOV: "Mozg Armii" C.1, sf.239, Moskova Leningrad, 1929.
(125) Mehmet, GÖNLÜBOL: a.g.e. sf.398
(126) Gaston, BOUTHOUL: a.g.e sf.32
(127) V.I.LENIN: "Sochinenia" 2.Baskı, C.19,sf.50, Moskova 1929.
(128) SHAPOSHNIKOV'un yukarıdaki eserinin C.2, sf.13'ten iktibas,Clausewitz'in "Harbe Dair" eserine Lenin'in kenar notudur.
(129) Fahir ARMAOĞLU: "Barış İçinde Birarada Yaşamanın Sovyet Yorumu", T.K.K.D. Akademik Seminerleri, no.2, sf.2, Ankara 1973.

"Savaşın gerçek suçlusu bütün ülkelerin kapitalistleridir." Bu itibarla Lenin'in enteresan bir teklifi mevcuttur. Buna göre: "Yüz hektardan fazla toprağı olan toprak sahipleri ile 100.000 franktan fazla sermayesi olan kapitalistlerinizi bize verin; onlara yararlı bir şekilde çalışmayı öğretelim ve onları, sömürgelerin paylaşılması için savaş tahrikçiliği ve sömürücülük gibi utanç verici,aşağılık, kanlı roller oynamaktan kurtaralım. Böylece, pek kısa bir süre sonra savaş olanaksız hale gelecektir."(130)

"1914-1918 emperyalist savaşı, dünyanın bütün ezilen ulusları ve sınıfları önünde, ünlü "Batı Demokrasilerinin" Versay Antlaşması'nın,Alman Junkerlerinin ve Kayzer'in zorla kabul ettirdikleri BREST-LITOVSK Antlaşmasından; zayıf düşmüş uluslara uygulanan daha canavarca ve daha alçakça bir zorbalık olduğunu pratikte göstererek, burjuva demokratik parlak tümcelerin sahteliğini açıkça kanıtlamıştır."(131)

Lenin, Savaş kavramını irdelerken, meşruluk çerçevesini de çizmekten geri kalmamıştır. Zira, "Sosyalizm halklar arasında savaşı, daima barbarca ve budalaca girişilmiş bir iş olarak kabul etmiştir. Ancak, sınıflara bölünmüş toplum var-olduğu sürece ve insanın insan tarafından sömürülmesi devam ettiği sürece, savaş kaçınılmazdır.(132)

"Birinci Dünya Savaşından sonra Lenin ve arkadaşları kendi tezlerini en etkili şekliyle uyguladılar. Kapitalizm emperyalizmi doğurur ve en önde gelen kapitalist Devlet en ateşli emperyalist Devlet olacaktır. Böylece Trotsky Amerikanın en emperyalist ülke olacağını ve bu gelişmenin "görülmemiş büyüklükte askeri çatışmalara yol açacağını öngörmüştü. En önde gelen kapitalist Devlet yalnız en emperyalist Devlet olmakla kalmayacak, aynı zamanda onun emperyalist politikaları Dünyada savaşın birinci ve en köklü sebebi de olacaktır."(133)

Org.Hamilton H.HOWZE'e göre,bu yaklaşım,Leninist Politikanın bir tür bir manevrası olup, yöntem olarak,"Indirect Approach- Dolaylı Yaklaşım"ilkesi gereği Amerika'yı doğrudan hedef göstermesidir. "Lenin'in herkesçe bilinen bir sözü var:

---

(130) 21 Şubat 1920'de, Universal Servise Berlin" Muhabiri Karl WIEGAND'la yapılan söyleşiden. Zikreden Kaynak; "Lenin, Barış İçinde Birarada Yaşama",Çev.T.BALKAN, sf.47, Ankara 1990.
(131) V.I.LENIN: "Question de la Politique Nationale et de Internationalisme Proletarien",Çev.M.ARDOS, sf.255, Ankara 1979.
(132) V.I.LENIN: "Sostialism i Voina"(Sosyalizm ve Harb)Moskova 1933, sf.5 Ağustos 1915'de Zinoviev ile birlikte ilk defa olmak üzere yazılmıştır.
(133) Kenneth WALTZ; George H.QUESTER: "Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi", Çev.E.ONULDURAN AÜSBF Yayın no.510, sf.27, Ankara 1982.

"Biz Amerika Birleşik Devletleri'ne taarruz etmek zorunda olmayacağız; çünkü o,tıpkı olmuş bir armut gibi ellerimize düşecektir!"(134) Esasen, tarihsel gelişim içerisindeki stratajik dengeler,ileri sürülen ideolojik varsayımların aksi yönde gerçekleşmiş olup, iki ülke arasında askeri anlamda sıcak bir cephe savaşı vukubulmamış; buna karşılık birinci raundu kapitalist esasa dayalı ekonomik modeller kazanmıştır.

Stalin ise, savaşı ortaya çıkış nedenlerine göre dualist bir ayrıma tabi kılmıştır."**HAKLI** ve **HAKSIZ** Savaşların bir ülkenin, yabancı taarruzlarına karşı giriştiği savunma amaçlı veya kapitalizm ve emperyalizmin sömürgeci boyunduruğundan kurtulmak için yapılan Kurtuluş Savaşları;**HAKLI** Savaşlardır. Buna karşılık,**FETİH** amacına dayalı istilacı savaşlar, **HAKSIZ** savaşlardır."(135)

Bir diğer ilginç yoruma göre ise, iki ayrı ideolojik kamp arasındaki mücadele kapsamında sıcak savaşa daha yakın olan tarafın, Hür Dünya olduğunu iddia eden Stalin, bu düşüncesinin, temel dayanağını, söz konusu tarafta yer alan ülkelerin menfaat ve ekonomik çıkar mücadelelerinin daha kuvvetli ve organik bakımdan süreklilik arzettiği ve tarihsel olarak geçmiş savaşların birikimi esasına bağlanmıştır. Bu iddiaya göre, "Kapitalist ülkeler arasındaki çelişkiler, sosyalizm ve kapitalizm kampları arasındaki çelişkiden "pratikte"daha güçlüdür. Bu nedenle, kapitalist ülkeler arasında çıkacak savaştan daha fazla olasılık taşımaktadır."(136)

Ancak, doktrinde SUSLOV bu düşünceye karşı çıkmıştır. Zira, SUSLOV'a göre: "Anti-Demokratik emperyalist kampın gittikçe zayıflaması olgusundan, savaş tehlikesinin azalmakta olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Böyle bir sonuç derin biçimde hatalı ve zararlı olur. Tarih tecrübesi öğretir ki, emperyalist gericiliğin daha umutsuz pozisyonu onu daha çılgın hale getirir ve askeri maceralara atılma tehlikesi büyük olur.

---

(134) Org.Hamilton H.HOWZE:"**Orta Doğu'da Hayır ve Şer Güçleri Arasında Büyük Savaş Olasılığı mı?** Çev.C.GÜRKAN, S.K.D.S.291, sf.18, 1984.
(135) STALIN: CPSU(B) tarihi (1938'de yazılmıştır) 167-168nci S.ler Keza "haksız" harbde akan kana müsavi derecede kan akmasına rağmen "haklı" harbin ne dereceye kadar şayanı arzu olduğu hakkıda şayanı dikkat bir beyanatı ihtiva eden"**STALİNin Gorky'ye mektubu**", 17 Ocak 1930 tarihli,"Sochineniia" da, C.12, sf.176, 1949; Zikreden Kaynak: R.L.GARTHOFF,Çev.B.ATAMAN, sf.38, Ankara 1956.
(136) F.CLAUDIN: "Kominter'den Kominform'a" C.II, Çev.Y. ALOGAN, sf.390, İst.1990.

Dünya arenasındaki güçler ilişkisinin barış ve demokrasi lehine değişmesi, emperyalist ve savaş kışkırtıcısı kampı yeni ve çılgınca öfke patlamalarına götürür."(137)

Ne var ki SUSLOV'un endişe duyduğu bu çılgın öfkeye karşı sağduyu ve özverinin galibiyeti gerçekleşecek mi? Kanımızca Avrupa'daki gelişmeler yeni kurulan Consensus'ta barışın idamesi ve zıt kutupların sürekli gerilimi yerine uzlaşmacı tutumun toplumlar ve Devletler arasında yerleşerek güçlenebilmesi, ele aldığımız silahsızlanma kavramının eklerini yerine getirirken karşılıklı güvenin esas olduğu,bunun yanısıra ihtiyar kıt'a toprakları üzerinde yaşamlarını sürdürecek olan insanlar yeni yüzyılda, barış ve refah ikileminde hangi koordinatlarda olabileceklerdir?

H-SAVAŞIN DEMOGRAFİK BASINÇ ÜZERİNDE DÜZENLEYİCİ ROL OYNADIĞI GÖRÜŞÜ:

Avrupa ve Asya'da, İlkçağın başlarından, XIX.yüzyıla kadar uzanan zaman dilimi içerisinde yaşanan büyük açlık ve sefalet felaketlerinin, hayat sahası üzerindeki olumsuz etkilerini değerlendirerek yola çıkan pek çok düşünür;sosyal dengesizliklerden kaynaklanan çatışmaların kökeninde, matematiksel bağlamda, savaşın varlığının, bizatihi dengeleyici işleve sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir.(138)

Dünya zenginlikleri ve doğal kaynakları ile insan nüfusu arasındaki dengesizliğe nüfusun safında aritmetik dizi, tarzında, besin maddelerinin ise; geometriksel tempoyla artış gösteren kombinezonlarının varlığı dolayısıyla probleme ekonometrik bir bakış perspektifiyle yaklaşım gösterilmiştir.Öte yandan insan metabolizmasındaki kan hüçresinin çekirdek ve metabolizmasını fagositoz ederek üreyen "SITMA MİKROBU"nun yaşam periodu ve "MERSİN BALIĞI DENGESİNİ" çöküntüye uğratan, ürkütücü bir çoğalma içindeki "SARI TEHLİKE ÇİN" örneğinde olduğu üzere, muazzam kalabalıklar tarzında artış gösteren yoksul uluslar;"HAVE" veya "HAVE NOT" ayrımında zengin ulusların aldıkları refah payına gözdikme tehditini,ciddi parametrelere tırmandıracağı tezi savunulmuştur.

---

(137) M.SUSLOV: "Defense of Peace and Fight Against the War-Mongers",sf,43-51, Meeting of the Information Bureau of Communist Parties in Hungary, in the Latter Half of November 1949,Moskova 1950.

(138)Doktrinde bu görüşü savunanlar: Aristotales, Eflatun, Montaigne, Ulrich Von Hutten, Sebastian Frank, Malthus ve Gaston Bouthoul'dür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bknz. Maurice DUVERGER; "Politikaya Giriş", sf.40-57, Çev.S.TİRYAKİOĞLU, 1984.

Gerçekten, uluslararası ortamdaki diyaloga hakim olan "stability" kavramını, çoğunluğun azınlık üzerinde tesis edebileceği,bu haksız ve yayılmacı baskı tehlikesini elimine edebilmek için, savaşın eski dönemdeki büyük salgın ve hastalıkların,nüfus üzerinde düzenleyici rol oynadığı ve bu itibarla, **"DEMOGRAFİK GEVŞEME"** sayesinde, bir tür panzehir ve emniyet vanası fonksiyonu üstlendiği gerekçesi ile doktrinde kabul görmüştür.

Harbin yalnız siyasal ve ekonomik fenomenler alanında değil, aynı zamanda demografik çerçeve içerisinde de yaşanan bir transformasyonun kaynağı olduğunu ileri süren Edward ROSSET'in, Avrupa Ulusları'nın, I.nci Dünya Harbinden etkileşimine ait incelemelere göre:

TABLO:1

Ülke Adı	Harpten öncesi Herbin Kişideki Tabii Çoğalma	Harp İçinde	Harpten Sonra
Almanya	+12,4	-5	+7,3
Belçika	+ 7,8	-2,9	+5,9
Fransa	- 1,3	-14,5	+0,6
İsviçre (Tarafsız)	+ 7,9	+ 4,1	+6,4
İtalya	+10,7	-14,7	+10,3
Macaristan	+11,6	- 4,4	+ 9,3

(139)

Harp esnasında, ülkelerin genel nüfus artış oranları azalmaktadır. Savaşı müteakiben de, bu etki devam etmekte ve bir diğer olumsuz sosyal çöküntü olarak, harp sürecindeki azalan boşanmalar; harp sonrasında aşırı bir yükselme kaydeder.

"Birinci Dünya Harbi esnasındaki kötü beslenme şartlarını inceleyen Dr.BASS ve Dr.PELLER,harp çocuklarının,harpten evvel doğan çocuklara göre boyca0,9 ila 3,1cm daha kısa ağırlıkça 275gr.daha hafif olduklarını tespit etmişlerdir."(140)

Ancak,müteakip dönemler içerisinde,savaşın sebep olduğu beslenme noksanlıklarından kaynaklanan metabolizma eksikliklerine, yeni jenerasyon bebeklerde rastlanılmamış olup,kalıtsal olarak da psikolojik bozuklukların olmadığı kanıtlanmıştır.

---

(139)Edward, ROSSET: "Harbin Demografik Kanunları, Çev.Enis Behiç KORYÜREK, sf.6-38, Başvekalet İstatistik U.M.Neş.No.67, İstanbul 1935.
(140)Salih, SOYSAL: **"Harbin Çocuk Beslenme ve Gelişmesi Üzerinde Olan Tesirleri"**, İ.Ü.Konferanslar Dizisi, sf.41, 1944.

I-PASİFİST ANALİZE GÖRE SAVAŞ:

Savaşın insan toplumları üzerinde yarattığı olumsuz etkileri kabul edilemez olarak değerlendiren bu görüşe göre; Uluslararası Kamuoyunu, fiziki zorlama karşısında harekete geçirerek,Devletler arasında çatışmanın yokedilmesinin gerekliliik arz eder.Savaşın tek başına ve nihai çözüm yolu olmadığı, fikrinde yoğunlaşan bu görüş, Hümanist ve Marksist görüşün yanısıra, uzlaşmacı Hristiyanlık ideolojisinden de geniş ölçüde etkilenmiştir. Felsefik olarak hayli eski olmasına karşılık, II.Dünya Savaşı'nın güçlü mekanik tahribi ve yaygın bir tarzda ulaştırdığı Vietnam Savaşı, bu harekete canlılık getiren itici bir fonksiyon olagelmiştir.

Özellikle, modern toplumun iç içe yaşadığı Nükleer tehdit korkusu bu fikrin öncelikle Batı, Avrupa Ülkeleri ve Amerikan toplumunda, Glasnost ve Perestroika politikalarının işlerlik kazanması ve Çernobil Faciasını müteakiben; eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Doğu Avrupa halkları arasında da yaygın ve canlı bir gelişme ortamını gündeme getirmiştir.

Doktrinde savaşa karşı görüşler, dört temel esas etrafında toplanabilir. Buna göre; Savaşın insan psikolojisi üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yaptığı, insanın hemcinsini öldürmek konusundaki güdüsel engeliyle çelişki yaratması dolayısıyla gayr-ı tabii olduğu, soykırım getirdiği ve ırkları ortadan kaldırdığı, ekonomik gerileme ve yoksulluk getirdiği iddiaları örnek olarak sayılabilir.

Nitekim, Leon TOLSTOY'a göre "Şiddete başvurma, insanı gaddarlaştırır ve onu yabani hayvanlar düzeyine indirir. Ayrıca, bir silah olarak şiddete başvurulduğu sürece, uygar yöntemlere dayanmak ve güvenmek olanağı hemen hemen ortadan kalkar. Sosyal Adaletsizliğin tüm suçu, her insanın içine işlemiş bir duygu olarak gördüğü bencillik dışında, KUVVET KULLANMA'ya aittir."(141)

"Pasifist'ler veya pasifizm taraftarları, başlıca dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar arasında (a) ne pahasına olursa olsun, her türlü koşullarda kuvvet ve şiddet kullanılmasına kesinlikle karşı olanlar, (b) savaş istememekle beraber, asayişi koruyacak bir güvenlik kuvveti bulundurulmasında yarar görenler,(c) savaşı reddederken insanları haklarına ve özgürlüklerine kavuşturacak ihtilalleri meşru sayanlar ve (d) tecavüz savaşlarını reddederken savunma savaşları yapılabileceğini söyleyenler vardır.

Pasifizm'i temsil eden büyük insanlardan biri Mohandas K.GANDHI'dir. İngilizlerle 1919'dan 1947'e kadar sürdürdüğü mücadelede, doktrinini uygulamıştır. "Şeytani sistem" dediği

---

(141)Leo, TOLSTOI: "The Kingdom of God Is Within You",sf.183, Cromwell, N.YORK 1889,Zikreden Kaynak: Edward McNall Burns, a.g.e. sf.501-503

yen silahların butonları mevcut ise, herhangi birisi bütün bunlara çok iyi bir tarzda basabilecektir."(144)

Esasen, Soğuk Savaş düzeninin hegamonyacı Nükleer Savaş baskısının oldukça etkili bir endişesini dile getiren sözkonusu okulun bu ilginç bekleyişleri, 1945'den bugüne değin gerçekleşmemiş ise de, aynı tehlikenin günümüzde de çok daha kapsamlı olarak varlığını sürdürmesi, insanlık aleminin; yaşadığı evren içerisindeki en ilginç ama o denli de en korku verici çıkmazı olduğu, kuşku götürmez bir gerçek olarak varlığını sürdürmektedir.

İ- SAVAŞ VE SİLAHSIZLANMA ARASINDAKİ MANTIKSAL DENGENİN TESİS EDİLMESİ YOLUNDA ÜLKELERİN KARŞILIKLI GÜVEN ORTAMINI YARATABİLME SEÇENEKLERİ:

Savaş kavramının nedensellik boyutlarının incelenerek, uluslararası ortamda karşılıklı güven ve barış ortamına engel teşkil eden değişik alt sebepler irdelenmiştir.Muhteva yönünden bir teşhis tanımlamasına gidilmiş olup, primitif dönemden başlayarak kısa kronolojik özet içerisinde, meselenenin siyasal hukuki, etik, ideolojik,psikolojik ve ekonomik koordinatlarına açıklık getirilmeğe gayret edilmiştir.

Değişik cephelerden ve ideolojik odaklardan irdelenmeye gayret olunan; Devletler arasındaki uyuşmazlıkların stratejik nedensellik bağında, insanoğlunu şiddetli bir kaos ortamında sıkan savaş olgusunun,neden-sonuç ikilemindeki analizi bilimsel objektifliğin keskin eleştirisine mümkün olan düzeyde yaklaşabilmek,ana hedef olarak seçilmiştir.

Tabiatıyla, toplumların içerik olarak böylesine yeni bir anlayışla, ulusal kinin kuvvetlendirilerek, "Common Identifed Enemy-Müşterek İşaretlenmiş Düşman"tanımlamasında, ana fikir değişim göstermiştir.Modern savaşların itici kuvvetinin şekillenmesinde , savaşan kuvvetlerin ekonomik ve ideolojik çıkarları bu defa "Siyasal İdeoloji"ayrımını ön plana çıkarmıştır.Böylelikle,Batı ve Doğu olarak şekillenen yeni ideolojik kalıp çerçevesinde,rakip ittifakın imhası için sadece silahlı kuvvetlerine yönelik bir yenilgi değil,daha geniş manada bir hedefler zicirini, bir başka ifade ile bu ekonomilere veri olabilecek tüm kaynakların cezalandırılması gerektiği fikrini tehlikeli bir çözümün nihai hedefleri olarak genişlemiştir.Bu keyfiyet, taraflara,savaşların meşruluk kaynağını teşkil eden kalkış noktası olarak,benimsetilmeğe gayret edilmiştir.

---

(144) Amitai, ETEION: "The Hard Way To the Peace", A New Strategy, sf.4, New York, Collier, 1962, Zikreden Kaynak, Robert A.LEVINE, a.g.e. sf.105.

"Üstelik yapılan bilimsel araştırmalar savaşların yoğunluk ve sıklığının gittikçe artmakta olduğunu da göstermektedir. Nitekim Napeleon Savaşlarından(1792-1815) bu yana meydana gelen askeri çatışmaların dörtte üçü XX.yy.da meydana gelmiştir."(145)

Llyood J.DUMAS'ın ifade ettiği üzere, "Yirminci yüzyılın seyri boyunca en fazla gözlemlenen , harplerin yarattığı yıkıntılar ve ekonomik sarsıntıların birikimi(146)bilimsel bir acı gerçeği dile getirmektedir.

"Toplumbilimci Pitirim Sorokin, savaşların süresini,savaşan Devletlerin kayıplarını, savaştan etkilenen öteki Devletlerin sayısı ve nüfusuna göre savaşların oranlarını hesaplayarak savaşın yüzyıllar boyunca artan yoğunluğunu hesaplamış, XV.yüzyıldaki yoğunluğu 100 kabul ettiğinde bu rakam XV ve XIX yy.lar arasında 120 ila 500 arasında değişirken XX.yy. da birdenbire 3080'e fırlamıştır."(147)

XX.yy.ı geride bırakmağa çok az kalan bir zaman süreci içerisinde, insanlık uğrunda mücadele verdiği değerler bütününü paylaşabilmeyi, barış ve huzurun muhafazasını öğrenebilmiş midir? İnsanlar arasındaki çıkar çatışmaları ilke olarak kaba güce başvurmaksızın çözümlenebilecekmidir? Otoritenin kullanılmasında, savaşın yerini barış ve kardeşlik alabilecekmidir?

Nitekim, MARRIOT'ında ifade ettiği gibi, "Aristo'nun devrimler için söylediği, savaşlar için de doğrudur. Savaşı ortaya çıkaran yakın ya da ani neden önemsiz olabilir. Ama, gerçek ya da temel nedenler her zaman önemlidir."(148)

Uluslararası güvenliğe giden yolda, toplumların davranışsal özgürlükleri ya da egemenlik sahaları arasında ne tür bir tedbirler bütünü geliştirilmelidir? ve Dünya özgürlükçü ve katılımcı demokrasi kurallarına inanan kamuoyunu harekete geçirerek, anarşik ortamın yarışmacı duygularını elimine edebilecek düzeyde yaygın ve enerjik güvenlik ortamı, korku ve kuşkunun yerini alabilecek midir? Adaletin insan toplumları arasında milyarlara bölündüğü matematiksel görüntüde etik bütünlüğün anlamını muhafaza edebilen mutluluk dizini,çok uzaklardaki bireylere de ulaşabilecek midir?

---

(145) Oral, SANDER: "Siyasi Tarih" AÜSBF Yayını,sf.688, Ankara, 1984.
(146) Llooyd J.DUMAS: "Economic Conversion, Preparing For Peace", UN Disarmament, Vol.XIII, No.2,sf.197, 1990.
(147) Oral, SANDER: a.g.e.sf.688.
(148)J.A.R.MARRIOT: "The Eastern Question", An Historical Study in European Diplomacy,sf.251, Oxford at the Clerendon Press, Zik.Kaynak: Oral SANDER:"ANKA'nın Yükselişi ve Düşüşü" sf.145, AÜSBF Yayın no.563, Ankara 1987.

Yoksulluğun utanç verici kıskacında, bir dilim tereyağlı ekmek ile bir avuç kara barut arasındaki seçenekler bütününde, insanın insan olması münasebetiyle izah ettiği refah ve özgürlüğü doyasıya yaşayabilecek midir? Başkan ROOSELT'in "İnsanlığın Müşterek Yüzyılı" olarak tanımladığı XX.yy.ın yaşandığı, savaş sonrası yeni Dünya dönemindeki temel arayışın "Dünyada herkesin günde bir bardak süt içebilmek imtiyazına sahip olduğundan emin olabilmek"(149)şeklindeki ümit dolu tanımlamasının,siyasal ve ekonomik tercih olarak ağırlık kazanması için,siyasal yaşama yön verenler,tüm vecibelerini yerine getirmek konusunda,başıboş birtakım inatçı eğilimler yüzünden geç mi kalmaktadırlar?

"Harp üzerine yapılacak geniş çaplı bir incelemenin objektif değeri, yeni ve doğru doktrinin araştırılması bakımından, bir sınırlamaya bağlı değildir. Herhangi bir savaş teorisi için geniş ölçüde bir inceleme yapılması ne derece gerekli bir temelse, bu, kendi görüş ve hükümlerini geliştirme amacını güden bir askeri araştırıcı için de aynı ölçüde zorunludur. Aksi takdirde, bu araştırıcının harp bilgisi, sivri bir tepe üzerinde güvenilmez bir biçimde dengelenen tersine çevrilmiş bir piramide benzer."(150)

Unutmamak gerekir ki, "Dünyanın başlangıcı sorunu, ayrılamaz bir şekilde insanın başlangıcı sorunu ile birbirine karıştırmıştır."(151)

Zira, ilkel veya en gelişmiş ve tehlikeli bir silahı elinden bırakabilmesi için insanın zihni belleğinde mevcut sorulara açık yanıtlar verebilmesi, bir başka ifade ile kendisi için böylesine önemli bir hareketin azimut noktalarına en ince ayrıntılarına kadar YETERLİLİK yanıtını, hiçbir baskı ve korku altında kalmaksızın; özgürce verebilmelidir.

Aksi halde, tarihin bizlere öğreti olarak bıraktığı deneyimsel birikimin mirası, en kısa zamanda, mevcut veya mevcut olmayan her türlü olasılık ortaya konularak, insanoğlunun yeniden silahlanacağı yolundadır.

Esasen, insan vücudunun anatomik bozuklukları ve bunların yol açtığı hastalıkları iyileştirmeyi kendisine amaç edinmiş olan tıp ilminin, hastanın ölmesi halinde yegane sorumlu olarak kabülü mümkün müdür?

---

(149) Don, COOK: "Forging the Alliance", Arbor House. William MORROW N.York 1988.
(150) B.H.Liddel HART: "Strateji-Dolaylı Tutum", Çev.C.ENGİNSOY, Gn.Kur.H.T.B.S.E.D.Yayın No.8, Ankara 1973.
(151) Ernst, CASSIRER: "İnsan Üstüne Bir Deneme", Çev.Necla ARAT, sf.15, İstanbul 1980.

Devletler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları, savaşları ve hatta suçları önlemek ve bir adım daha ileri atarak, ortadan kaldırmaya sadece Siyaset Bilimi ve Hukuk yeterlimidir?

Bu yetersizlik kabul ediliyorsa,içine gireceğimiz yeni yüzyıl, insanoğlunu barışa götüren yolda, çok fazla zamanımızın olmadığının tehlikeli sinyallerini bizlere göndermektedir. Bu sese yanıt vermek sağduyunun,sosyal refah ve insanlık aleminin en önde gelen sorunlarından birisi olduğu kanaatindeyiz. Yoksa genç kuşaklar için bırakacağımız mirastaki yapıcı, adil, eşitlikçi, özgürlükçü manzumeler bütünündeki harcın içindeki eksikliklerin endişe verici tehlikesi, uluslararası platformdaki bugün için karar verici durumunda olan herkesin omuzlarında yeralan bir sorumluluğu kapımızda bekletecektir.

George SCELE'in bireysel emniyetinin sağlanması yolundaki arayışı "**Salus Populi est suprema Lex-Halk Selameti en yüksek Kanun**"(152)varsayımları, Dünya ötesinde nefes alan tüm insan soyunun özlemini duyduğu formül olabilecekmidir?

---

(152)George, SCELE: "Cours de Droit International,Public", sf.974, Paris 1948.

Tablo:2

ULUSAL STRATEJİNİN YAPI VE FORMULE EDİLİŞİ

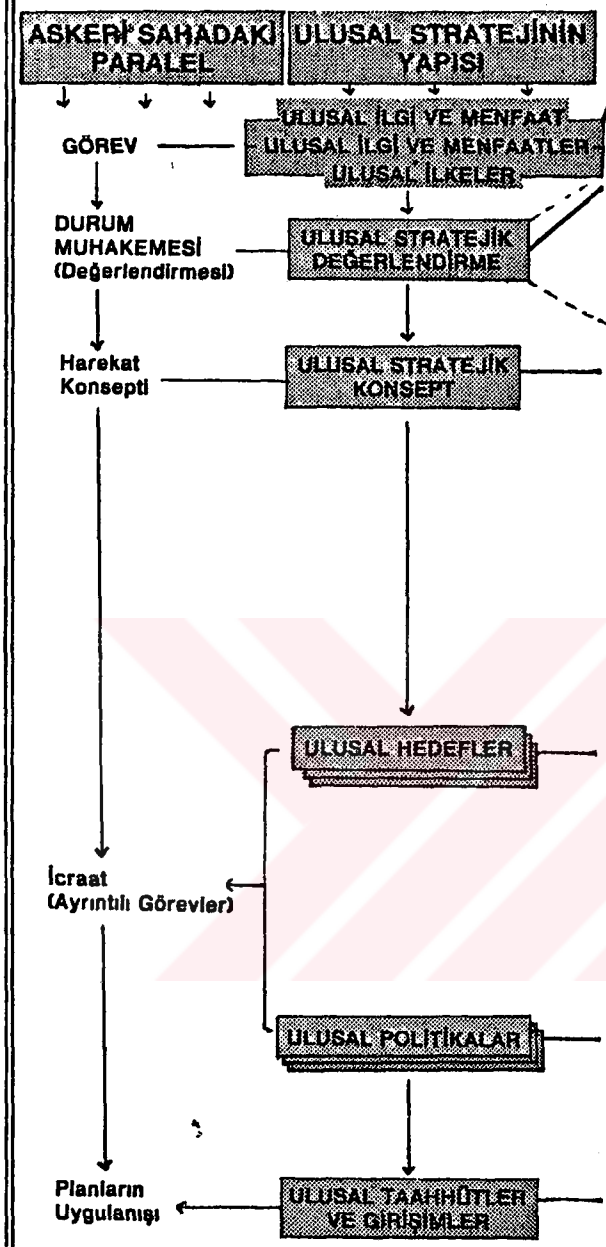

ULUSAL STRATEJİNİN FORMULE EDİLİŞİ

— Devletin korunma ve varlığının devamı için gerekli ana ilgi ve mer
atlerin göz önüne alınışı
— Ulusal stratejinin belirlenmesinde yol gösterici (yöneltici) ilkelerin t
biti.

Stratejik değerlendirmenin yapılışı

1. Çevrenin incelenişi:
   — İçte ve dışta kuvvetler ve trendler
   — Problemler ve fırsatlar
2. Hareket serbestisini sınırlayan faktörler
3. Uluslararası topluluğun düzeninde ve dünya kuvvetler dengesin
ki kaymaların tesbiti.

Ulusal Stratejik Konseptin Geliştirilmesi:

1. Ulusal stratejik değerlendirmenin gözden geçirilişi ve ulusal ilgi
menfaatlerin elde edilmelerine katkıda bulunan veya engelleyen
hiç etkisi olmayan kuvvet ve trendlerin belirlenişi.
2. Ulusal ilgi ve menfaatlerin geliştirilmesine katkıda bulunacak ve olu
suz gelişmelerin etkilerini azaltacak yeni kuvvet ve trendlerin ar
ması.
3. Geçici ulusal hedeflerin tesbiti: Bunların ulusal ilkelere uygunluğ
nun ve ulusal güç açısından fizibilitelerinin araştırılması.
4. Geçici hedeflerin, ulusal hareketi yönlendirecek kadar kesin ve
kim ancak sınırlı engellemeleri karşılayabilecek (muhtemel olum
gelişmelere karşı koyabilecek) kadar elastik ve kapsamlı bir stra
jik konsept içersinde birleştirilmeleri ve yeniden açıkça ifade edil
leri.

Ulusal güvenliği etkileyen özel ulusal amaç ve hedeflerin belirleni

1. Geçici hedeflerin gözden geçirilişi ve ulusal ilgi ve menfaatler çer
vesinde görülebilecek diğer hedeflerin listeye alınışı.
2. Ulusal stratejik değerlendirmelerden alındığı şekli ile hedeflerin
celik sırasıyla, eşit öncelikli bloklar halinde sıralanması.
3. Tüm hedeflerin ulusal ilgi ve menfaatlerle bağdaşabilirlikleri, ulu
ilkelerce kabul edilebilirlikleri ve ulusal stratejik konseptle uyuşa
lirlikleri bakımlarından denenmeleri.
4. Hedeflerin eldeki ulusal güçle karşılaştırılması; desteklenebilec
alanların ayrılması ve diğerlerinin reddi veya ileri atılması.

Belirlenen hedefleri elde etmede baş vurulacak özel hareket yolla

1. Uygulamalarında gerek duyulacak koşullar, karşılaşılabilecek ris
ler ve diğer politikalar üzerlerindeki etkileri açılarından beklenen
nuçları bakımlarından eldeki politikaların analizi.
2. hedefi en etkili şekilde destekleyecek olanların (politikaların) seçin

Her politikayı desteklemede baş vurulacak yüklenimlerin belirleniş
1. Temel taahhütlerin beklenen sonuçları bakımlarından, gerekli koşull
riskler ve diğer yüklenimlere ve girişimlere etkileri yönlerinde an
zi,
2. Söz konusu politika (veya politikaları) en iyi şekilde destekleyec
taahhüt ve girişimlerin seçimi.

(153) Cengiz, OKMAN: M-S Silah Dergisi S.16 sf.23, 1985.

Tablo : 3

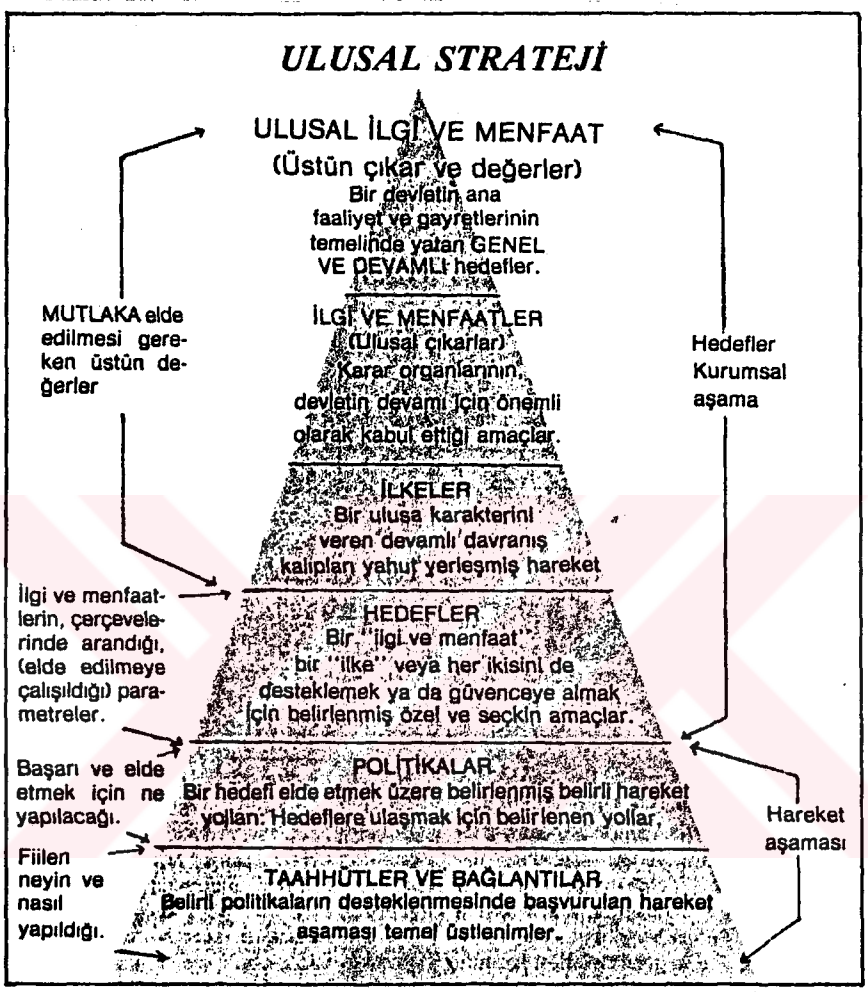

(154)Cengiz, OKMAN: M-5 Bilan Dergisi S.16 sf.24, 1985.

Tablo: 4

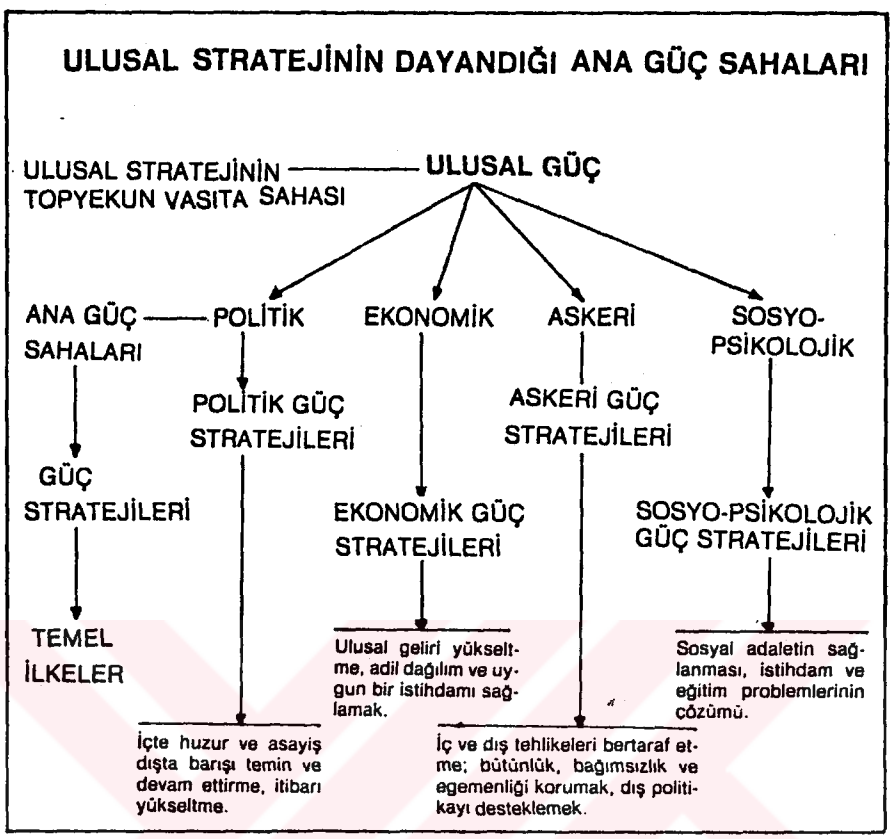

(155)Cengiz, OKMAN: M-5 Silah Dergisi S.17 sf.48, 1985.

TABLO:5

ÇIN NÜKLEER KUVVETLERİNİN SAYISAL ANALİZİ: (156)

Silah Sistemi	Mevcut	Üretim Yılı	Menzil (km)	Savaş Stoku
Savaş Uçağı				
H-5 (IL-28) H-6 (TU-16)	20 120	1974 1965	1.250 5.900	20 130
KARA KONUŞLU FÜZELER				
DF-2(CSS-1) DF-3(CSS-2) DF-4(CSS-3) DF-5(CSS-4) M9/SST 600	20-30 60-80 10 10 -	1966 1970 1971 1979 1989	1.450 2.600 4.800-7.000 13.000 600	20-30 60-80 10 10 -
DENİZALTIDAN ATILAN NÜKLEER FÜZE				
JL-1(CSS-N-3)	24	1986	3.300	26-38

(156)Georges, LEOPOLD:"Experts Suggest China May Accede to Ban On Nuclear Tests", Defense News, June 22-28,1992.

İKİNCİ BÖLÜM

SİLAHSIZLANMA'NIN KAVRAM OLARAK BİLİMSEL ANALİZİ

"Est ist nicht genug zu wissen, man muss auch anwenden,
Es ist nicht genug zu wollen, man muss auch tun."

"YALNIZ BİLMEK YETMEZ, UYGULAMAK DA GEREK;
YALNIZ İSTEMEK YETMEZ, YAPMAK DA GEREK."
GOETHE

Silahsızlanma kavramı, dar anlamda; ulusların güvenlik arayışları içerisinde çatışma ve uyuşmazlıktan uzak, barış ve karşılıklı güvenliğin mantıksal bir denge konumuna kavuşturulması amacıyla Akid Devletin ülke topraklarında konuşlandırılmış mevcut silah sistemlerinde karşılıklı olarak sayısal ve niceliksel azaltım veya bütünüyle ortadan kaldırılması faaliyetlerini içerir.

Doktrinal kalıp içerisinde ise, silahsızlanmanın etimolojik anlamı farklı bazı tanımlamalara sahne olmuştur. Herman KAHN' göre: "Silahsızlanma, faydacı bir karektere haizdir ve savaş riskini azaltır".(1) H.J.MORGENTHAU ise, Devletlerin silahlanma yolunda sarfettikleri üretimsel faaliyetlerin yoğunluğunu dikkat çekerek: "Silahsızlanma'nın silahlanma yarışına son vermek amacıyla, belli kategorideki silahların azaltılması veya elimine edilmesidir."(2) şeklinde bir ayrımsal tanımlamada bulunmuştur.

Silahsızlanma ve silahların kontrolu arasındaki eş anlamlılığın, esasen "AMAÇ" bakımından bir farklılık taşıdığı, C.SHELLING ve Morton H.HALPERIN tarafından ileri sürülmüştür. Buna göre: "Silahların Kontrolündeki hedefler; 1- Savaş riskini azaltmak, 2- Savaşın patlak vermesi halinde, yol açabileceği imha ve yıkımın azaltılması, 3- Askeri savunma harcamalarındaki azaltım işlevinin teminat altına alınmasıdır."(3)

---

(1) Lawrence, FREEDMAN: "The Evolution of Nuclear Strategy" sf.197, Martin Press, New York, 1986.
(2) H.J.MORGENTHAU,Kenneth W.THOMSON:"Politics Among Nations, The Struggle for Power and Peace", sf.419,Alfred-A-Knoft, New York, 1985.
(3) Thomas C.SCHELLIG, Morton H.HALPERIN: "Strategy and Arms Control",sf.171-172, Twentieth Century Fund, New York,1961.

"Kavram olarak silahsızlanma,ulusal hükümetlerin elinde bulunan silahların sayısal olarak herhangi bir şekilde indirimini veya sınırlandırılmasını ifade etmektedir. Silahların kontrolü kavramı,indirim veya sınırlama ötesinde daha geniş kapsamlı amaçları da öngörmektedir. Buna göre, ulusal askeri kuruluşların sahip oldukları silahların nitelik ve tasarımları,üretim sayıları,konuşlandırılmaları, denetimleri ve transferleriyle, bunların siyasi-stratejik amaçlarla planlanan, tehdit olarak öne sürülen veya fiilen kullanımlarını bir şekilde sınırlamak veya düzenlemek amacıyla öngörülen önlemler bu çerçevede mütalaa edilebilir.

Çağdaş içeriğiyle silahsızlanma ve silahların kontrolü yalnızca askeri değil, siyasi ilişkilere de şekil veren öncelikli bir konuma yükselmiştir. Gerçekten de, silahların kontrolü ve silahsızlanma tek başına bir amaç değil,kapsamlı, çok boyutlu ve ayrıntılı yaklaşımlar doğrultusunda ortaya konulan düzenlemeler yoluyla,daha istikrarlı bir güvenlik ortamı yaratabilmek için bir araçtır. Bu araçla askeri açıdan güvenliğin artırılması, ancak ve herşeyden önce amaç birliği ile bunu sağlayacak siyasal işbirliğinin varlığına bağlıdır. Buna karşılık, süreç sonuçta kendisini yaratan işbirliği ortamını pekiştirme ve daha da geliştirme yolunda da hizmet görür.

Askeri güvenlik ile siyasi istikrar arasında da kaçınılmaz bir ilişki vardır.II.Dünya Savaşı sonrasında Avrupada ki istikrarsızlığın temelinde, askeri gücü diğerlerine göre orantısız şekilde büyümüş bir ülke ile bu ülkenin önderliğinde oluşmuş bir askeri paktın varlığı yatmıştır.

Silahların kontrolü ve silahsızlanma çalışmalarının başarıya ulaşması için bir siyasi asgari müşterekten hareket etmek gereklidir. Yani, herşeyden önce niyet var olmalı ve bu niyet somut bir şekilde ortaya konulmalıdır. Soyut şekilde ifade edilmiş barışçıl amaçların ve silahlardan arındırılmış bir Dünya yaratılması ütopyalarının sözcülüğünü yapmak kolaydır. Zor olan bu doğrultuda somut adım atılabilmesidir. Zora katlanmak için ise, herşeyden önce, gerekli iradeye sahip olmak sonra da elde edilecek kazançların bu zorluklara değeceğine inanmak gerekir.Konvansiyonel silahların kontrolü ve silahsızlanma çabalarında ilk başlarda kaydedilen başarıların son derece sınırlı olmasının nedenlerini niyet eksikliğine ve sonuca ulaşılmasında ortak çıkarın görülememesine bağlamak yanlış olmayacaktır."(4)

---

(4) "Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması", T.C. Dışişleri Bakanlığı, sf. 1-2 Ankara 1991.

Buna karşılık,silahsızlanma "genel olarak özel kategorideki silahların azaltılması veya yokedilmesi işlemidir.Amaç olarak ise, uluslararasındaki çatışmanın ünik başvuru seçeneğini teşkil eden silah ve savaşın tümüyle ortadan kaldırılmalarını içerir."(5)

Normatif manada iki kavramın ele alındığı tanımlamalar içerisinde, silahların kontrolu yukarıda da ifade olunduğu üzere, silahlanmanın esasını teşkil eden silah üretiminin azaltılması, finansal harcamaların durdurulmasını,bir başka ifade ile fiziksel ortamda mevcut silahların sayısal olarak artmamasını, statik kalmasını içerir. Yani, bir anlamda "Regülatör" işlevini icra eder. Bunun yanısıra silahsızlanma kavramının temel maksadına benzer nitelikte savaşın ve savaş tehlikesinin zararlarının yok edilmesine yöneliktir. Bu itibarla, silahsızlanmanın da içerik olarak silah artışının önlenmesi, mevcudun nihai aşamada sıfıra indirgenmesi ilkesi gözönüne alındığında, silahların kontrolunun da bu yolda katedilen bir metodoloji olup, silahsızlanma içerisinde yeralan kategorik bir faaliyetler bütünü olduğunu kabul etmek gerekir.Zira, silahsızlanma kavramı esas olarak aynı zamanda Akid Ülkeler arasında yapılan antlaşma hükümlerine riayetin kontrolunu da kendi bünyesinde saklar.

"1919 Versay Barış Konferansı görüşmeleri esnasında, Silahsızlanma'nın dar anlamı, Alman Silahlı Kuvvetleri ve Müttefikleri'nin silahlarından arındırılması, geniş anlamda ise, harbin imkansız kılınması için, tüm Devletler'in silahlarının kaldırılması hususunda, Ulusal Politika'nın bir vasıtası olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

Milletler Cemiyeti'nin 12 Aralık 1925 tarihli birleşiminde,Çek Dışişleri Bakanı, Dr.Edvard BENES,Silahsızlanma'nın **"AZALTILMA"** ve **"YOKEDİLME"** tarzında dualist bir yapı taşıdığını ileri sürerek şaşkınlığa sebebiyet vermiştir.(6)

"Mevcut Silahlı Kuvvetlerin topyekün kaldırılması hakkındaki en ilginç öneri, 31 Kasım 1937 tarihinde icra olunan Hazırlık Komisyonu esnasında, Sovyet Delegesi Maxim, LITVINOV tarafından öne sürülmüştür. İki konseptli olan bu cesur öneri uyarınca LITVINOV, Uluslararası boyutta tüm ülkelerin bir yıl zarfında topyekün silahsızlandırılmasını veya Kapitalist Devletlerin bu seçeneği reddi halinde; mevcut ordulların dört yıl içerisinde yok edilmeşini teklif etmiştir."
(7)

---

(5) Jeffrey M.ELLIOT, Robert REGINALD: "The Arms Control, Disarmament and Military Security Dictionary", sf.272, Santa Barbara, California, 1985.
(6) Henry FORBES: "The Strategy of Disarmament" sf.3, Affairs Press, W.D.C.USA 1962.
(7) Henry FORBES: a.g.e. sf.17-18

1956 yılında, ABD Senato Dış İşleri Komitesi,Silahsızlanma'yı"Silahlı Kuvvetler envanterindeki mevcut silah teçhizat ve ilgili mühimmatın yanısıra,askeri üslerle savunma bütçelerini kapsamına alan, **"AZALTILMA", "SINIRLANDIRMA"** veya **"YOKEDİLME"** maksadıyla tesis edilmiş bir sistem veya plan" şeklinde tanımlamıştır."(8)

Kanaatimizce terminoloji olarak silahsızlanma: Dünya Devletlerinin mütekabiliyet prensipleri çerçevesinde savaş tehlikesinin elimine edilerek, genel ve kalıcı barışın temini maksadıyla, savaşın en önemli araç unsurunu teşkil eden silah veya silah sistemlerinin **AZALTILMASI**, üretiminin **YASAKLANMASI** belli coğrafi alanlarda sayısal tavanlarının **SINIRLANDIRILMASI**, veyahut mevcut tüm silahların **YOKEDİLMESİ**'ni içerir.Nihai aşamada Uluslararası Hukukun üstünlüğü, Akid Ülkelerin toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarına saygılı bir Uluslararası Düzenin teminat altına alınması yolunda sürdürülen siyasal,askeri, hukuki, ekonomik, psikolojik ve etik boyutlara haiz kompleks ve dinamik bir faaliyetler bütünü olup; doğurduğu neticeler bakımından çok geniş insan kitlelerini kapsamında barındırabilen bir karaktere sahiptir.(9)

Gerçekten,ABD Devlet Başkanı Eisenhower'a göre,"Silahsızlanma ve siyasal uyuşmazlık kavramları; benzerlik arzeden dualist bir yapıya haizdir.Her ikisinin de birlikte çözüme ulaştırılmaları arzu edilir bir durum olup, birbirleriyle yakın bir ilişki içerisindedirler.Zira, birinde ortaya çıkan gelişme veya rahatsızlık; diğerine de mutlak yönde etki ederek, bu gelişimi güçlendirecektir."(10)

İnsan zekasını sürekli meşgul eden silahsızlanma, düzenli orduların süreklilik arzeden silahlanma çabaları ile sui generis bir çelişki içerisinde olmuştur. Zira, Antlaşmalara muhatap Akid Ülkeler karşı tarafı silahsızlandırmak; buna karşılık sahip oldukları **"GÜÇ"** içerisinde mevcut silahlanma Aktivasyonlarını arttırıcı bir yarışı birlikte sürdürmüşlerdir.

Nitekim, Uluslararası Politika'nın en inatçı ancak o derecede süreklilik ve yarışmacı bir zihniyetle çağlarboyunca sürdürülen, hiçbirzaman dinamizmini yitirmiyen bu çelişkide, itici güç, tarafların; iki veya çok taraflı siyasal eği-

---

(8) Henry W.FORBES: a.g.e. sf.3
(9) Bu konuda bknz: Ana Britannica, C.19 sf.366-367,Webster's New World Dictionary sf.400, Printice Hall Press, 1984; Pars TUĞLACI, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, sf.2593, C.8,Cem Yayınevi, İstanbul 1983., Büyük LAROUSSE Ans.sf.10506 10507, C.17
(10)Henry W.FORBES:a.g.e.sf.21

limlerinin, askeri kanadındaki Üstünlük girişimlerinde, daima en mükemmel silahlı kuvvetlerin nasıl ve hangi metodolojik çözüm alternatifleri ile karşılanabileceğinin arayışı, ana fikrin elektro motor kuvveti olagelmiştir.

"Silahların Denetimi, teorik olarak, Devletlerin askeri güçlerini düzenlemek için aralaranda"Antlaşmalar" yapmalarını gerektirir. Pratikte, kuvvet düzeyinde sınırlamalar, konuşlanmalar,seferberlikler, ordu, silah veya tesis tipleri gibi sonuçlar ortaya çıkabilir.Silahların Denetiminde "amaç",uluslararası istikrarı arttırmak ve böylece bütün Devlet'lerin "GÜVENLİĞİNİ" iyileştirmektir."(11)

"Silahsızlanma, "GÜVENLİĞİ"sadece maddi değil, aynı zamanda psikolojik etkileri açısından da koruyabilmelidir." (12)

Gerçekten,silahlı kuvvetlerin ateş gücünü oluşturan silah envanterlerinde, yüksek teknoloji ürünü sofistike silahların, silahlı kuvvetleri sevk ve idare eden komutanların emrine tahsisine kadar ki geçiş döneminden önce; mesele hakkındaki yaygın kanının boyutsal koordinatındaki formül"Les gross batalions ont toujours raison- Büyük Askeri Birlikler daima haklıdır"prensibi şeklinde ifade edilmiş ve itibar görmüştür. Hatta bu endişe, "si vis pacem para bellum-Barış istiyorsan, Savaşa hazır ol" kuralı ile desteklenmiştir.

Bu durumda, taraflarca başlatılan silahlanma yarışındaki dialektiğin esprisi, konsept olarak yarışmacılık zihniyetinin barışı tehlikeye sokan yapısını; karşı Akid Ülkenin de aynı suçu işlediği, yolunda olmuştur.Silahsızlanacağı yerde; yeni ve daha tahripkar silahları servise sokmak suretiyle dengeleri diğer ülkenin, bozduğu fikri ileri sürülmüştür.Gerçekten,Akid Devlet'in jeo-politik ve siyasal açıdan kuvvetler dengesindeki hassas teraziyi bozan faaliyetleri, neticeten otomatik bir karşı silahlanma aktivasyonunu devreye sokmuştur

Burada, bu baskının dengelenebilmesi, fiziksel olarak, "BİRLEŞİK KAPLAR" prensibinde olduğu üzere, U-borusunun diğer kollarındaki yükselti miktarı ve çekim gücünü karşılayacak düzeyde silah, cephane ve finansal kaynağın devreye sokulmak zorunluluğu ile başbaşa kalındığı iddia edilmiştir. Böylece, karşı tarafı suçlandırıcı ve neticeten psikolojik olarak ödünleme nitelikli savunma mekanizmaları, kamuoylarını etkiliyebilmek açısından, "HAKLILIK SEBEBİ"olarak ifade olunmuştur.

---

(11) Gen.Wolfrang, ALTENBURG:"Silahların Denetimi ve Gelecek" Nato Dergisi, S.3,1989.
(12) Wiegand, PABSCH: "Nato Gözü ve Silah Denetimi", Nato Dergisi, S. 1,1976.

Gerek siyasal karar mekanizmaları, ekonomik ödemeler ve harcamalar dengesindeki enflasyonist sonuçları ve gerekse bu finansal açıkların karşılanabilmesi maksadıyla getirilen vergi yükü, ülke toprakları üzerinde yaşayan tüm vatandaşları etkilemesi bakımından, **"SÜREKLİLİK"** ve **"GENİŞ TABANSAL KİTLE"** özelliğine de sahiptir.

Üstelik bu **"SÜREKLİLİK"** özelliğindeki kısır döngünün çarklarına sürat veren ivmede bir eksiklik olmaksızın,günümüze kadar gelindiği malum bir bilimsel realite olup;gelecekteki dinginlik noktasının pik noktaları büyük bir belirsizlik dizini sergilemektedir.

I- SİLAHLANMAYA AİT GÖRÜŞLER:

Silahsızlanmanın böylesine kritik esnekliğe ve değişken kimliğe sahip olması, öğretide çok farklı düşünce platformlarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

A- Planlamacı Özellik Görüşü
B- Sebepsel (Causalite) Sonuç Görüşü
C- Gelişimci Görüş
D- Natüralist Görüş

A- PLANLAMACI ÖZELLİK GÖRÜŞÜ:

Kanada'lı Silahsızlanma Uzmanı Paul MARTIN'in düşüncesine göre: "Bazı ideal amaçların formülüze edilmesindeki Platonist duyguların meydana çıkışında,başka hedefler planlanmadığı takdirde, uygulamada;**SİLAHSIZLANMA**, bir tür planlamadır.

Bu itibarla, silahsızlanma için hazırlanmış bir planın, uygulanabilirliğine inanabiliriz.Bu suretle ortaya çıkan gelişim süreci, mahiyet olarak, karşılaşabileceğimiz diğer varsayımlara da aydınlatıcı yönde etkili olabilecektir."(13)

B- SEBEPSEL (Causalite) SONUÇ GÖRÜŞÜ:

Silahsızlanmayı uluslararası ilişkilerin oluşumundaki nedensellik/sonuç bağı açısından değerlendiren bu görüşün ana fikrine göre:"Silahsızlanma, ancak nihai bir sonuç olup,Uluslararası İlişkilerin gelişiminde asla belirleyici bir sebep teşkil etmemiştir."(14)

Ancak,bu görüş, doktrinde pek taraftar görmemiştir.Zira,her ne kadar silahsızlanma bir sonuç işlem kabul edilse da dahi, bu sonucun elde edilmesi için silahsızlanma eyleminin yürürlüğe girmesi ile,gerek Akid Ülkelerin tarafları ve gegerekse bu ülke coğrafyasına komşu bölgesel güvenlik denge-

---

(13) Paul, MARTIN: CMD.9652, sf.878, 19 Nisan 1955. Bu konuda benzer görüş için bknz: Louis, HENKIN: "Arms Control" Issues for The Public, Columbia Uni. 1965.
(14) Philip N.BAKER: "Arms Race a Programme for World Disarmament" Atlantic Books sf.86. London.1981.

lerinde, müspet veyahut menfi yönde gelişimleri ortaya çıkarmıştır. Menfi yönde örnek için 1.Dünya Harbi sonrasında akdolunan Versay Antlaşmasını örnek verebileceğimiz gibi,müspet yöndeki tarihsel verilere örnek olarak, A.B.D. ve İngiltere arasında Akdolunan Rush-Bagot Antlaşması,1922 Washington Deniz Silahsızlanma Konvansiyonu verilebilir.

C- SİLAHSIZLANMA'nın ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ GELİŞTİRİCİ YÖNDE ROL OYNADIĞI GÖRÜŞÜ:

Silahsızlanma'nın "Uluslararası İlişkileri geliştirici"(15) yönde özelliğe sahip olduğu doktrinde ileri sürülmüştür. Nitekim, bu görüşün temel kalkış noktasına göre, siyasal uyuşmazlıkların kronik olarak, kilitlendiği düğüm noktalarında; zaman faktörüne bağımlı olarak meselelerin çözüme ulaşabilmesinde, silahsızlanma'nın çok önemli role sahip olduğu ileri sürülmüştür.

Bu görüşe göre: "Şüphesiz, silahsızlanma konusunda, tarafların antlaşma zeminini içeren bir konsensusun yaratılabilmesi halinde, Batı-Doğu Almanya, Kuzey-Güney Kore, Kuzey-Güney Vietnam'ın tekrar birleşebilmesi,mümkün olabilecek ve serbest seçim esasına dayalı yönetimlere kavuşabileceklerdir. (16)

Dikkatli bir yaklaşım,1955'de ileri sürülen bu görüşün hedeflediği yumuşama ortamında, özellikle Avrupa'da çok ileri adımlar atıldığı, mevcut politik ekonomik gelişimin yanısıra; AKKA'nın da çok önemli bir neticenin elde edilmesinde rol oynadığı, bu araştırmanın bilimsel yönden objektivizmde arzulanan çizgiye yaklaşabildiğine ait müspet bir veri olarak kabul olunabilir, düşüncesindeyiz.

D- NATURALİST GÖRÜŞ:

"Silahsızlanmanın en önemli amacı güvenliğin teminat altına alınmasıdır. Zira, silahsızlanma görüşmelerinin en can alıcı noktası, güvenlik sorunudur.Bu temel görüşe göre,silahsızlanma probleminde, psikolojik ve siyasal özellik öncelikli öneme haizdir, bu itibarla, mesele teknolojik değildir."(17)

Uluslararasında kuşku ve güvensizliğin azaltılarak,gerginlik ortamına son verilmesi halinde oluşan karşılıklı müzakere ortamının yaratılması suretiyle, "MORAL SİLAHSIZLANMA" faktörü, esasen,maddi yöndeki silahsızlanmaya göre öncelikli öneme haizdir.

---

(15) Arms Race: a.g.e. sf.86
(16) Arms Race: a.g.e. sf.86
(17) Strategy of Disarmament: a.g.e. sf.V

Zira, toplumsal yaşam içerisinde yer alan bireyler,istila veya hukukdışı taarruz korkusunun olmadığı bir konsensus içerisinde,silahsızlanma kavramı üzerinde ısrarla duracaklardır.Böylelikle savunma giderlerine harcanan vergilendirme yoluyla alınan silahlar, kamu yararının gerekli kıldığı;sağlık, eğitim, kültür, bayındırlık gibi sosyal refahın toplumsal tabana daha eşit ve fazla miktarda dağılımına olanak sağlayacaktır.Nihai hedef olarak ele alınan ulusal stratejideki toplumsal kalkınma odaklarına ulaşım bu yolla gerçekleşebilecektir.

Bu itibarla, siyasal bir hareket olarak"**MORAL SİLAHSIZLANMA**" uluslararası ortamda kamuoyunu yönlendirici karaktere sahip olduğu,gibi "**KOLLEKTİF GÜVENLİK**" seçeneğinin getirdiği çözüm prosedürü sayesinde; her türlü muhtemel taarruza da cevap verebilecektir.

"Silahsızlanma Görüşmelerinde kabul edilebilir bir yaklaşımın itici gücünü esasen "**KARŞILIKLI GÜVEN**"ortamının yaratılması teşkil eder. Gerçekte,problemin kalkış noktası teknolojik olmayıp, psikolojik ve politik birtakım diğer sebeplerden kaynaklanmaktadır. Maddi anlamdaki bir silahsızlanma, ancak "**AHLAKİ SİLAHSIZLANMA**" tarafından takip olunabilir.Kuşkunun azaltılması,gerginliğin yumuşatılabilmesi ve uyuşmazlık ortamının reddinin yerleşebilmesi için, öncelikle ülkelerin kaba kuvvetle işgalinin ve adaletsizliğin uzun bir korku olmaktan çıkmasının temini gerekmektedir. Bu durumda insanlar genel manada sevmedikleri vergilendirmenin ağırlaşmasını red edecekleri gibi, doğal olarak da "**TEREYAĞINI SİLAHA**" tercih edeceklerdir."(18)

Kanaatimizce, Q, WRIGHT'ın bu çok yerinde tespiti, özellikle Avrupa'da yaşanmakta olan değişimin odak noktasını teşkil ettiği kuşkusuzdur. Nitekim, Soğuk Savaş sonrası kurulan iki kutuplu kuvvetler dengesi içerisinde yer alan,Kollektif Güvenlik sistemlerine hakim ideolojik mücadele ortamının, 1960'larda başlayan siyasal gerilimin azalma eğilimi pik noktada AKKA Konvansiyonel Kuvvet Antlaşmasını yaratmakla kalmayıp,AGİK gibi; güvenliği tamamlayıcı mükemmel bir boyutun da işlerlik kazanması ile daha da güçlendirilmiştir.

Ancak, pessimistliğe düşmeden günümüzde yaşanan realiteyi değerlendirecek olursak, güven ortamını yıkabilecek gelişmelere de olanak tanınmaması için; meselenin "**TEKNİK**" boyutuna, bir başka ifade ile, taahhüdün yanısıra, "**KONTROL**"

---

(18) Quincy WRIGHT: Introtuction to "The Strategy of Disarmament" Uni.of Virginia sf.V, Public Affairs Press, W.D.C. 1962. USA

mekanizmasını tüm objektifliği ile canlı tutabilmek, nihai çözüm aşamasında , kuşkusuz tüm taraflara büyük yararlar sağlayacaktır.

Silahsızlanma ve güvenlik kavramları arasındaki nedensellik bağı doktrinde oldukça yaygın olarak kabul gören bir görüştür.Gerçekten, Vladimir PETROVSKY'e göre"Silahsızlanma ve güvenlik arasındaki ilişkiler bütünü, karmaşık nitelikteki akademik tanımlamalardan daha ziyade, artan bir pratik değere haizdir.Nitekim, günümüz hür dünyasında askeri tanımlalarda güvenliği güçlendirdiği gibi, barışın uluslararası eksenlerde de garantörlüğünü kapsamında barındırmaktadır.Zira,silahsızlanma kavramı, sadece fizik anlamda barışın temini ile kalmayıp, doğurduğu güven ortamı sayesinde,ulusal ve uluslararası boyutlarda kaynak aktarımı ile ekonomik ve sosyal gelişmeye de önemli katkılarda bulunmaktadır."(19)

Maynard W.GLITMAN'a göre ise "Silahsızlanma ve silahların kontrolu kavramları, insan zihninde otomatik olarak güvenlik politikasını çağrıştırmaktadır.Bu durum, esasen silahsızlanma'nın"ANAHTAR"rolünden kaynaklanan tabii bir durumdur. Zira, silahsızlanma,ne şeytanın bir oyunu ne de mukaddes bir anahtardır.Dış Politika'nın önemli bir unsuru olarak barış ve hürriyetin muhafazası amacına hizmet eder.Bununla birlikte, silahsızlanma'nın bu hedefe tek başına ulaşamıyacağı da açık bir gerçek olup, güvenlik politikasını teşkil eden diğer belirleyici unsurlar ile arasında ayrılmaz bir bütünlük arzeder.(20)Birleşmiş Milletlerin eski Genel Sekreteri; Javiaer Perez de CUELLAR, bu ilintiyi "Sadece silahların matematiksel ve ekonomik eşitliği yansıtmakla kalmayıp, sözlüksel ifadenin ardındaki gelişimleri de kapsamında barındırır."(21) şeklinde ifade etmiştir.

II-SİLAHSIZLANMA KAVRAMININ METODOLOJİK AYRIMI:

Silahsızlanma Kavramı, tarihsel gelişimi dikkate alınarak sınıflandırılmaya tabi kılındığında, başlıca üç yöntemin tatbik olunduğu müşahade edilecektir. Buna göre silahsızlanma metodları:

---

(19) Vladimir PETROVSKY: "Security and Disarmament", Kyoto Conference on Disarmament Issues, U.N. Periodic Review Vol.XII,No3,sf.41, Autumn 1989.
(20) Maynard W.GLITMAN: "Security and Disarmament", a.g.e. sf.45-46
(21) J.Perez de CUELLAR: a.g.e.sf.44.

A- MEVCUT SİLAHLARIN İMHA YÖNTEMİ:

Ülkeler arasında gerçekleştirilen söz konusu metod, genelde savaşan muharip güçlerden, galibiyeti ele geçiren tarafın, savaş alanındaki tüm mevcut silahların kullanılmamak üzere imha edilmesini içerir. İradi unsura bağlı olmaksızın gerçekleştirilen bu yöntem, Antikite'de yaygın olarak kullanılmış olup, "Truva ve Kartaca Savaşları"(22)bilinen en çarpıcı örneklerini teşkil eder.

B- ZORUNLU SİLAHSIZLANDIRMA:

Güvenliğin tesisi amacıyla gerçekleştirilen bu metodolojik yöntemin mevcut dengeleri ihlal eden tarafın,ATEŞ GÜCÜnün cezalandırılmasında, tamamen bir yağmalama ve imha özelliğinden ziyade,tehdite sebebiyet veren gücünün zayıflatılması amaç edinilmiştir. Bu sınıflandırmaya verilebilecek örnekler" Napolyon Savaşları, sonrası Üçlü Antant"(23)Antlaşması, Versay Antlaşması sonrası Alman Orduları ve Körfez Savaşı sonrası, Irak Silahlı Kuvvetleri'ne B.M.'ler tarafından uygulanan metodoloji gösterilebilir.

C- GÖRÜŞMELER YOLUYLA SİLAHSIZLANMA:

Günümüzün uluslararası konjonktürüne yön ve şekil veren Modern Devletin, karşılıklı güven ve hukukun üstünlüğü ilkesine dayalı yönetim esasları çerçevesinde ; en yaygın ve bağlayıcı özelliğe sahip olan bu metod dahilinde; öncelikle

1. Güvenliğin tesis edilmesi,
2. Silahlanma yarışının taşıdığı savaş tehlikesinin yokedilmesi,
3. Savunma Harcamalarına ayrılan bütçelerin, kalkınma ve refah yolunda kullanımı maksadıyla, kuvvet indirimi prensiplerini içerir.

Buna karşılık dramatik bir tarzda iki Dünya Savaşına tekabül eden, geniş spektrumlu bir uygulama bütünü arzeder. "GÖRÜŞMELER" metodu, günümüzde en fazla uygulanan yöntemdir.

III- SİLAHSIZLANMA'da TAKİP OLUNAN HİPOTETİK YÖNTEMLER:

A- SİLAHSIZLANMA'da KANTİTATİF AZALTIM İLKESİ:

Silahsızlanma çabalarının ilkel dönemden günümüze kadar ki evriminde, orduların üzerindeki hassasiyetle durdukları temel nokta, tarafların tehdit yeteneğini azaltarak,muhtemel bir taarruz halini karşılayabilecek yeterlilikte bir reel dengenin tesisi şeklinde olmuştur.

(22) Disarmament Strategy: a.g.e.sf.IV
(23) Disarmament Strategy: a.g.e.sf.IV.

Bu sayede,rakip konumundaki Devlet'in muharebe potan-
iyeline esas teşkil eden "teçhizat" ve "insan gücünde",mate-
ıatiksel kriterlere dayalı indirime gidilerek; statükonun sı-
:ak çatışma tehlikesinden uzak tutulması hedeflenmiştir.

Kantitatif Azalma ilkesinin, en hayati özelliğini uy-
ulamada alınacak **"ÖLÇÜM VE ORAN"** esaslarındaki temel kriter-
.er teşkil eder. Bu itibarla,taraflar arasındaki silahsızlan-
ıa işlevi,hangi cetvele göre kararlaştırılacaktır ve buradaki
ıatematiksel dengenin optimum kararlılık noktası nasıl hesap-
!anacaktır?

Bu sorunun bilimsel çerçevede yaklaşımındaki esas kri-
erler;

1- **ÜLKENİN NÜFUS YOĞUNLUĞU:** Akid ülkenin, silah altına
labilecek insan gücünün birinci ve en önemli kaynağını teş-
:il eden asker sayısında, nüfus yoğunluğu ülkenin yapısal
'zelliğine göre makul bir orana tabi olacaktır.Nitekim,"Küba
)evleti tarafından bu oran,toplam nüfusun %1.5'u olması(24)
eklinde teklif olunmuştur.

2- **AKİD ÜLKE SİLAHLI KUVVETLERİNİN SİLAH VE TEÇHİZATIN ATEŞ GÜCÜ NİSPETİ:**

Bu verilere göre; Antlaşma'ya taraf olacak ülke Devle-
:i'nin envanterinde bulunan, Kara-Deniz,Hava ve Amfibik Hare-
:at Birliklerinde kullanılan hertürlü silah ve mühimmatın
)elli esaslar dahilinde, yapılacak matematiksel indirimin
:asları tespit edilir.Buna göre, her sınıf içindeki silahlar
ve mühimmat kendi aralında sınıflandırmaya tabi kılınmak su-
:etiyle, uzlaşma tavanları tespit olunur.

3- **SÜRPRİZ TAARRUZ VE İŞGALCİ ASKERİ AKTİVASYONLARDAN ARINDIRMA:**

Özellikle Avrupa siyasal coğrafyası gibi,sıkışık jeo-
)olitik konumda bulunan ülkelerin, Sürpriz Taarruz ve İşgal
tehditi altında bulunan ülkelerin bu eşitsizliğe sebep olan
taraf ülke Silahlı Kuvvetleri envanterindeki **"TAARRUZİ"** Yete-
ıekli Silah Kategorilerinde indirime gidilmesi yöntemidir.

B- **ÜLKE TOPRAKLARININ COĞRAFİK KONUMU İTİBARİYLA SİLAHSIZLANDIRILMASI:**

Bilindiği üzere, ülkenin coğrafik yerleşim konumu,de-
:inlikte savunma çapı, dağların ve doğal engellerin, vadi ve
)valar,akarsu ve su yolları ile,Deniz Ulaşımını kontrol eden
:aarruzi, savunma ve işgale yönelik,lojistik harekat kapasi-
:esi,sıcak savaşın en can alıcı sıklet noktasını teşkil eder.

---

24) Disarmament Strategy: a.g.e. sf.15.

Nitekim, II.Dünya Savaşı esnasında İngiltere ve Almanya arasındaki Atlantik Savaşı, Çin-Japon ve Japon-Rus Savaşı ile, Pasifik Savaşı; bu stratejinin haklılığının ispatıdır.(25)

Öte yandan, ülkenin siyasal sınırlarının Savunma Yeteneği, müstahkem mevkileri ile,sanayi üretim merkezleri ile stratejik öneme haiz şehir, fabrika, rafineri, nükleer-hidroelektrik güç merkezleri ve bu merkezlerin tehdit olabilecek taarruz kollarının yaklaşma yolları ile, ülkenin genel kara ve hava taşımacılığı, liman-demiryolu merkezlerinin yoğunluğu ve savaşta seferberlik süresinde silah altına alabileceği insan gücünü dinamik olarak savaşa hazır hale getirebilme sürecinin kısalık ve uzunluğu,dikkate alınan belirleyici noktaları teşkil eder.

Coğrafik Silahsızlandırma İlkesi her iki Lahey Silahsızlanma Antlaşmasında uygulanmıştır. Nitekim," 26 Ekim 1905 tarihinde, İsveç ve Norveç sınırında, iki yüz millik dağlık alan, Skagerrah'da "tarafsız" bölge olarak ilan olunmuştur.

Bir başka uygulama ise, 10 Mart 1919'da, Alman Yüksek Savaş Konseyi'nin Ren Havzası hakkındaki uygulamasıdır. Buna göre Ren Bölgesi, Askerden Arındırılmış bölge olarak 50 km. dahilinde; Almanya Devleti'ne yasak edildiği gibi, bölge sınırları dahilinde her türlü askeri tesis, tatbikat ve harekatın icrası men olunmuştur.

Öte yandan benzer bağlamdaki bir diğer oluşum ise,Baltık Denizindeki ALAND Adaları ile ilgilidir.20 Ekim 1921 tarihli bu antlaşma,Rusya, Almanya, Finlandiya ve İsveç arasında akdolunmuştur. Sözkonusu coğrafik alanda, askeri tesis,askeri fabrika; ve silahlı kuvvetler bulundurulması, sadece geçici ziyaret maksatlı küçük suüstü gemileri dışındaki gemilerinde konuşlandırılması yasak edilmiştir."(26)

Coğrafik Azaltım İlkesi, Genel Silahsızlanma olarak, tüm ülkeleri kapsamına alabileceği gibi; AKKA Antlaşmasındaki "Atlantikten Urallara" coğrafik kaidesinde olduğu üzere belli koordinatları kapsamında barındırabilir.

---

(25) Bu konuda bknz: 1922 Washington Antlaşması
(26) Disarmament Strategy: a.g.e. sf.58-61

C- KALİTATİF (SAYISAL) AZALTIM YÖNTEMİ:

Bu yöntemin temel prensibine göre, silahsızlanmanın kalkış noktasını belli kategorideki silahlar teşkil eder. Özellikle, teknolojinin süratli ve vakit kaybetmeksizin silah sistemlerine tatbiki, ateş gücünü hiçbir yüzyılda görülmeyen tehlikeli boyutlara yükseltmiştir. Bu itibarla, bilhassa Nükleer, Konvansiyonel, Kimyasal,Biyolojik Silah Sistemlerindeki Silahsızlanma tedbirlerinin işlerliğe kavuşturulması,Uluslararası Toplumun en önemli konularını teşkil ettiği gibi sözkonusu silahların maddi alemdeki varlıklarını sürdürdükleri gerçeği dikkate alındığı takdirde,gündemde kalmağa devam edeceği kuşkusuzdur.(*) Bu metod kapsamında,aynı kategoride olmasına rağmen,(Örneğin ICBM)silahın sahip olduğu teknolojiye bağlı ateş gücü esas alınır. Bu husus özellikle, MIRV türü silahlarda daha fazla önem kazanır. Zira bu tür bir silah, tahrip gücü olarak aynı anda 3-5 ayrı şehri yerle bir edebilir.

D-GÖNDERME VASITALARINA MENZİLLERİNE GÖRE SİLAHSIZLANMA KAVRAMININ AYRIMI:

Silah sistemlerindeki ani gelişim, İki Dünya Savaşı arası ve Savaş sonrası yarışmacı gelişim trendi içerisinde, gerek menzil ve gerekse kullanılan boyutsal alan olarak,uçakların ve füzelerin önce atmosferin, sonra uzayın, denizaltıların ise sualtında amansız şiddetteki yeni muharebe alanlarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.Bir diğer çok önemli gelişim ise, menzil olarak, kıtalararası hedeflerin imhası için geçen süreyi yarım saatten az bir zaman dilimine indirmiştir.Bu fevkalade nazik durum, muhtemel bir taarruza karşı alarm ve ikaz süresini çok azaltmıştır.

Bu konuda teknoloji ile silahsızlanma kavramları arasındaki müthiş etkileşimin anlamını ortaya koyabilmek açısından, 1899 Lahey Konferasındaki bir tartışmayı hatırlamanın inceleme konumuz açısından son derece yararlı olacağı kanaatindeyim.

Milletler Cemiyeti'nin kayıtlarına göre; "Denizaltı, 1899 yılında yeni bir harp silahı idi; fakat Lahey Konferansı esnasında, Deniz Kuvvetleri-Alt Komisyonu tarafından bir tartışma konusu haline getirilmiştir.Denizaltı gemilerinin yasak edilmeleri hakkında, tüm ülkelerin onayladıkları uygun bir görüş birliğine ihtiyaç duyulmuştur.Bu maksatla yapılan oylamada iki farklı görüş ortaya çıkmıştır.İngiltere,Almanya,Rusya, Japonya, İtalya ve Danimarka denizaltıların,tehlikeli si-

(*)1932 Dünya Silahsızlanma Konferansı, INF, SALT, START, AKKA,bu tür spesifik kalitesel Silahsızlanma Antlaşmalarının önemli örnekleridir.

lahlar olduğu ve yasaklanması gerektiği yolunda oy kullanmışdır. Buna karşılık, Türkiye ve Fransa; aksi görüşü savunarak, Denizaltı Gemilerinin "SAVUNMA" karakterli silahlar olduğunu ileri sürmüşler, sözkonusu iddia, Hollanda, İsveç ve Norveç tarafından da destek görmüştür."(27)

Silahsızlanma Kavramının gelişim trendi içerisinde, en önemli kıstas olan Taarruzi Yetenekli Füzeler, 1962 Küba Krizini müteakiben, 1963'de Jüpiter Füzelerinin sökülmesiyle, gündeme gelmiştir. Bu itibarla, füzeler, İki Kutuplu dengeler içerisinde en korkutucu "BASKIN" ve "ANİ TAARRUZ" Silahları kapsamında kalmışlardır.

1-Kara-Deniz-Hava Vasıtalarına Göre:

a- Taktik Nükleer Uçaklar
b- Stratejik Bombardıman Uçakları
c- Nükleer Denizaltı ve Su üstü Gemileri
d- Uçak Gemileri olarak,dört ana başlık altında sınıflandırılmıştır.

2-"Menzillerine" göre;(Bu ayrım, füzenin harekat çapı ve menzil yeteneği esasına çerçevesinde ele alınmıştır.)

a- Kıtalararası Balestik Füzeler(ICBM); menzili 5.500 km.den fazla olan füzelerdir. Bu konuda yapılan sisızlanma Antlaşmaları:

(1) 1967 Cenevre SALT başlangıcı,
(2) 1973 SALT-1
(3) 1979 SALT-2
(4) 1983 START
(5) 1992 START

b- Orta Menzilli Füzeler-Intermediate Range (INF) Menzilleri 500 ile 5500 km.arasındadır. Bu füzeler kenaralarında uzun-orta menzilli(LRINF);Cruise,Pershing-II,SS-4, SS-20, SS-23 sınıfı füzeler)olup menzilleri 1000 ila 5.500 km.dir.Ve Kısa-Orta menzilli füzeler, SRINF olarak ayrıca sınıflandırılırlar.SRINF'lerin menzilleri 500 ila 1000 km.olup, Persing-1 A ve SS-12/22 füzeleri bu sınıf kapsamına girer. Söz konusu Silah sistemleri ile ilgili Cenevre Silahsızlanma Görüşmeleri ABD ve eski SSCB arasında akdolunan INF Antlaşmaları kapsaminda 1981 yılında başlayıp, 1988 yılında sonuca bağlanmıştır.

c) Kısa Menzilli (SHORT RANGE) SNF menzilleri 500 km. azdır.

---

(27)League Of Nations; P.C.D.C., C.P.D.28,sf.133, Geneva, 1926.

E- SİLAHSIZLANMA'NIN "VERIFICATION-DOĞRULAMA/KONTROL" DENETİM UNSURU OLARAK HAVADAN KEŞİF VE İSTİHBARAT YÖNTEMLERİ:

İnsanoğlu tabiatı icabı, araştırıcı, meraklı ve bilinmeyene karşı tutkulu bir yaradılış içerisinde olagelmiştir. Güvenlik boyutunda ise, bu husus daha da önem kazanmış; düşman olarak kabul olunan hasmın sahip olduğu savaş gücü ve ona karşı koyabileceği taktik ve strateji ile, galip gelebilmenin metodolojisini sürekli geliştirebilmek yolunda çaba sarfetmiştir. Özellikle, Modern Savaşlar ve Havacılığın gelişimi, bu konudaki görsel perspektif alanının ufkunu açtığı gibi, edinilen istihbarat bilgilerinin ana savaş harekat merkezlerine bildiriminde zamanlama payı da minimuma indirilmiştir. "Önceleri balon ve uçaklarla yapılan keşif uçuşlarında"gözle" yapılan istihbarat toplama faaliyetleri, süratle fotoğraflama yöntemleri, radarın keşfini müteakiben ise, radar/optik kombinasyonlu veri toplama sistemleri geliştirilmiştir."(28)

Silahsızlanma Antlaşmaları'nın global barışın muhafazası yolunda taşıdığı hukuki, siyasal ve askeri önem tartışma kabul etmiyen derecede hayatidir.

Ancak, Ulusların birbirlerine karşı duydukları "Güvensizlik" sebebiyle, insanlık tarihinde, akdolunan Andlaşmaların "HİLE" öntemleri ile aşılması,sık sık başvurulan bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, Silahsızlanma Andlaşmalarında tarafların mutabakata vardıkları hususlara, taahhütler ölçüsündeki riayetin en büyük garantörü, "Havadan Keşif ve İstihbarat"tır. Bir başka ifade ile, tarafların imza attıkları kağıda gerçek manada hayat veren, onu organik olarak hayata geçiren işlev; hava keşif ve kontroludur.

Esasen, Uluslararası Antlaşmalardan nev'i şahsına münhasır bir farklılık ihtiva eden silahsızlanma'nın,reel manada "Süreklilik" arzetmesi ve öte yandan, Silah Sanayii'nin büyük bir dinamik ivme içerisinde "Gelişimini" sürdürmesi, akid ülkelerin sahip olduğu Silah Sistemlerinin Ateş Gücü'nün yarattığı caydırıcılık ve tehdit boyutunun yanısıra, teknolojik evrimin çarklarının, hiç durmaksızın yeni silah sistemleri için dönmeye devam etmesi; ve silahsızlanmaya konu olan silah sistemlerinin komplike yapısı bu ayrıcalığı yaratan temel belirleyicileridir.

Nitekim, doktrinde "Verification(29) Kontrol/Denetim olarak, kabul gören bu dinamik faaliyet,Jerome B.WIESNER tarafından; "Silahsızlanma'nın en önemli unsurlarından biri-

---

(28) Doug, RICHARDSBON: "Stealth-Deception, Evasion and Concealment in the Air" sf.10-68, New York, 1989.
(29) Bu konuda bknz: Jeffrey M.ELLIOT: "The Arms Control, Disarmament And Military Security Dictionary", a.g.e. sf.271.

si(30) olarak ifade edilmiştir. Edward J.LACEY'e göre ise, etkin bir doğrulama sisteminin üç ana belirleyici unsuru vardır. Bunlar, Antlaşmanın ihlali halinde işleyecek CAYDIRICILIK, Taahhüt edilen silahları sürekli KEŞİF ve taraflar arasında tesis edilecek GÜVENCE'dir.

Birinci Dünya Savaşı esnasında kullanılan kameralar 8,5 inç ile 40 inç arasında değişim göstermiştir."(31) İkinci Dünya Savaşı esnasında, 40-60-100 ve 240 inçlik otomatik kameralar kullanılmıştır.(32) RB-36 Convoir ve RB-45 Tornado uçakları 240 inçlik kameralar kullanmışlardır."(33) Yine II.Dünya Savaşı esnasında, Amerikan, İngiliz ve Alman Hava Kuvvetleri, geçe şartlarında kullanılmak üzere, "Infrared" keşif sistemlerini geliştirmişlerdir.(34)

Soğuk Savaş'ta en fazla faaliyet gösteren Locheed firması yapımı U-2 ve SR-71 jet keşif istihbarat uçakları olmuştur. U-2 uçağı "21.336 metre irtifadan, Sovyet Askeri tesislerini %90 netlikle görüntülemiştir.(35) Aynı uçak "Ağustos 1962'de Küba'da konuşlandırılan SA-2 Sovyet Balestik Füzelerini tespit etmeyi başarmıştır."(36)

"Sesten 4 misli sürat ile, 85.000 ila 100.000 feet irtifadan, saatte 259.000 kilometrekarelik alanı görüntüleyen SR-71 keşif istihbarat uçağı(37) bu alanda kaydolunan teknolojik gelişimin bazı çarpıcı sayısal verileridir.

Ancak, Soğuk Savaş esnasında en fazla kaygı duyulan silah sistemleri nükleer yetenekli füzeler olmuştur. Bu itibarla, bu alanda en fazla yararlanılan doğrulama/kontrol va-

(30) Jerome B.WIESNER: "Arms Control Verification"- The Technologies that Make it Possible, -Kosta Tsipis, David W.HAFEMEISTER, Denny JANEWAY; Pergamon Brassey's Int.Defense Publishers;New York, 1986.;E.J.LACEY:"A U.S.Perspective on Bilateral Verification, Disarmament U.N.Vol.XIV,No.2, sf,57,1991 Igor SCHERBAK: "Confidence-building Measures and Int.Security UNIDIR, 91/36 New York 1991.
(31) E.William, BURROWS: "Deep Black", Space Espionage And National Security",sf.28, Random House, New York 1986
(32) BURROWS: a.g.e.sf.34-35.
(33) William FISHER: "The History of Remote Sensing", sf.27, Virginia, 1975.
(34) David S.SIMONETT: "The Development And Principles of Remote Sensing" sf.15 Virnigia 1985.
(35) John, PRADOS: "The Soviet Estimate", sf.102, Princeton Uni.Press, Princeton, New Jersey, 1982.
(36) M.Anthony THORNBOROUGH;Peter E.DAVIES: "Locheed Blackbirds", sf.12, Ian Allan Ltd.London 1988.
(37) H.Susan YOUNG; John W.R. TAYLOR: "Gallery of USAF Weapons", Air Force, sf.180,1988.

sıtası, "UYDU ALGILAMA" sistemleri olmuştur.(38)

Allen V.BANNER, Andrew J.YOUNG ve Keith W.HALL'in sınıflandırmasına göre:

1- Hava Foto İstihbaratı:
   a) Dikey Fotoğraflama
   b) Açısal(Eğik) Fotoğraflama
   c) Panoramik ve Çok Mercekli Fotoğraflama
   d) Bölge Taramalı Filmler
2- Thermal Infrared Sistemler
   (Isı Kaynaklı Elektroptik Gece Görüş Sistemleri)
3- Kamuflaj Keşif Sistemleri
4- Radar Sistemleri
   a) Mikrodalga Radyasyon Sistemleri
   b) SLAR(Side Looking Airborne Radar) Sistemleri
   c) Görüntülü Radar Algılama
   d) Yorumlayıcı Görüntülü Radar Algılama
5- Uydu Vasıtasıyla Keşif İstihbarat ve Görüntü Algılama(39)

netodolojileri kullanılmaktadır. Esasen, başlı başına tekno-lojik ve ilmi ihtisası gerektiren sözkonusu çalışmaların, ni-hai neticede Silahsızlanma ve Uluslararası Güvenliğin tesisi yolunda, barışa olumlu katkıda bulundukları kuşkusuzdur.

"Avrupa Konvansiyonel Kuvvet İndirimi Antlaşması(AKKA) hükümleri kapsamında da yer alan Hava Keşif İstihbaratı(40) konumuz açısından, Antlaşmalara olan hukuki yükümlülüklerin gereklerinin ifa edilip edilmediği, siyasal bağlamda gerekli güvenlik platformunun mevcudiyetinin teatisi,askeri tesisler ve taahhüt edilen insan ve ateş gücünün tertiplenmesi,taarruzi konumda olup, olmadığının kontrol ve teyidi açısından eşsiz, güvenilir ve en süratli yöntem olup,aynı zamanda müteka-biliyet esasına da dayandığı dikkate alındığında;Güven Unsu-runu güçlendirici rol oynayacaktır.

---

38) William, ROVELL: "Arms Control Verification", A guide to Policy Issues, for the 1980's",sf.32-35, Ballinger Publishing Comp., Massachusetts, 1986.
J.J.ESTES, E.J.HAJIC, Larry TINNEY: "Fundamentals of Image Analysis",sf.993, Virginia, 1983.
Ray L.LARSON, George A.PELLETIERE: "Earth Data And New Weapons", National Defense Uni.sf.97-99, W.D.C. 1989.Pericles Gasparini ALVES: "Prevention of An Arms Race in Outer Space", UNIDIR, 91/79,sf.1-49 New York 1991
39) Allen V. BANNER, Andrew J.YOUNG, Keith W.HALL: "Aerial Reconnaissance For Verification of Arms Limitation Agreements UNIDIR, sf.33-127, New York, 1990.
40) Stanley R.SLOAN: "CFE Verification", Revolutionizng Relations,sf.21, 1990.

Bütün bu teknolojik olanaklara rağmen, çalışmamızın başından beri ortaya koymaya çalıştığımız uluslararasındaki kalıcı barışın tesisi ve mütekabiliyete dayalı esaslar çerçevesindeki sağlıklı güvenlik platformlarının yaşatılabilmesi, toplumların sağduyusu ve onları yöneten elitsel birimin; hayati çıkarların paylaşımındaki adil paylaşımı temin edebilecek asgari müştereklerde birleştirici frekansı yakalayabilmeleri ve bu güzel melodiyi, savaş marşları yerine, kendi kamuoylarına çok sesli olarak söyletebilmeleri ve sıkılmadan dinlemeyi de becerebilme yeteneklerine organik bir tarzda bağlı oldukları kanaatindeyim.

Zira barış,asla insanların katılımı olmaksızın tek başına yaşayamaz. Ona hayat veren, yine insanın kalbinde gizli olan sevgi ve paylaşımın tükenmek bilmeyen enginliğidir.

Aksi halde, savaşmayı aklına koyan bir toplum, mutlaka en gelişmiş uyduları da yanıltmayı becerebilecek zeka ve mantaliteyi çelik süngülerinin parıltılarında saklayabilecektir. Harp Tarihi, bu bitmeyen örneklerle dolu olup, albümde boş sayfanın kalmaması insanlığın en büyük temennisidir.

Bu noktada, Mikhail KOKEYEV ve Andrei ANDROSOV'un"DOĞRULAMA" yöntemlerinin,silahsızlanma ve karşılıklı güvenin tesis edilmesi hakkındaki araştırmasına yer vermenin,konumuza getireceği açıklık bakımından faydalı olacağı kanaatindeyim. Gerçekten, KOKEYEV ve ANDROSOV'a göre: "İkinci Dünya Savaşı sonrasında Nükleer Silahlanma yarışı, konvansiyonel silahları ikinci plana itmiştir. Ulaşılan parametreler, Dünya Kamuoyunda, Nükleer Silahsızlanmayı ön plana çıkarmıştır.Bu itibarla, özellikle Avrupa Savaş alanındaki sivil halkın nüfus sıklığı, ilerleyen teknolojiye hizmet veren nükleer güç merkezleri, kimyasal fabrikalar,büyük hidroelektrik istasyonlar ve fabrikaların yoğunluğu, savaş halinde buralarda yaşayan insanların kitlesel mahvına sebep olabilecek düzeylere tırmanmıştır. Bu amaçla başlatılan INF Antlaşması görüşmelerinde sağlanan başarı, Silahsızlanmada birinci öncelikli sıraya Konvansiyonel Silahları getirmiştir.

Ancak, bu geçen zaman içerisinde dikkatlerden kaçan en önemli husus, konvansiyonel silahların aşırı artış gösteren hassasiyet, ateş gücü, menzil yeteneği ile; imha yeteneği olmuştur.

Bu itibarla, Avrupa'da sürdürülen Viyana Görüşmelerinde 15 yılda başarı kaydedilememesinin en büyük sebebi, Nato ve V.P. arasında konsept farkından duyulan güven eksikliği ve bu gerçeğin sonucu olarak tarafların "DOĞRULAMA" yöntemlerine karşı çıkmalarından kaynaklanmıştır.

Azaltılan Konvansiyonel Rus Silahlarının oldukça geniş Sovyet topraklarında stoklanabilme korkusu da bu başarısızlığın bir başka sebebini teşkil etmiştir.

Bu sebeple,kontrol/denetim timlerinde, NATO ve V.P.ülkeleri dışında"Tarafsız Ülke" konumunda ve hiçbir İttifak'a bağlı olmayan ülkelerin yer almaları opsiyonları da taraflarca düşünülmüştür."(41)

Doğrulama yöntemlerinde karşılaşılan en önemli sorunlardan bir tanesi de finansman ve kaynak sorunudur. Nitekim, On-site(Yerinde Denetim), Uydu Algılama ve Uçakla Hava Keşif İstihbarat Doğrulama Sistemleri'nin kombine olarak uygulanacağı, AKKA kapsamındaki finansman ihtiyaçları 1991 yılı tahminleri "bir tek defa yapılan kontrollar için, 200 denetleyici 500 yardımcı uzmanın yanısıra 105-780 milyon dolar;yıllık periodik kontrol işlemleri için ise, 27-107 milyon dolarlık, buna karşılık aynı kontrolların Batı Avrupa Birliği tarafından yapılan hesap tahminlerinde; tablo (6) da görüldüğü

TABLO: 6 BATI AVRUPA BİRLİĞİ DOĞRULAMA GİDERLERİ

DENETİM TÜRÜ	TEK DEFALIK DENETLEME	YILLIK DENETLEME
Teşkilat	70.0	53.5
Yerinde Denetçiler	0.9	5.9
Gözetim Timleri	5.6	14.2
Çevre Kontrolları	302.8	33.1
Havadan Keşif	120.0	27.6
Sayım/İşaretleme	16.0	1.0
Eskort Görevleri	0.8	39.9
TOPLAM X Milyon ECU	516.0	175.0

üzere, tek bir defa yapılan kontrollar için, 516 milyon ECU, yıllık periodik kontrollar için ise, 175 milyon ECU'nun ihtiyaç göstereceği, harcamalara katılım payının hesaplamalarındaki en küçük ülkenin %0,16'dan en büyük ülkenin %8,8 lik bir katılım payını öngören finansman işbirliği tarzında hesaplanmıştır."(42)

Burada dikkat edilecek en önemli husus,silah'ın yapılması,temini ve bakım masraflarında görülen aşırı harcama kalemlerinin yanısıra, dünya üzerine hiçbir sivil hizmet veyahut malın imhasında bu denli uzun ve komplike işlemlere tabi tutulmadığı, ve nihayetinde bu kadar çok aşırı masraf gerektirmemesidir.

---

(41) Mikhail KOKOYEV; Andrei ANDROSOV: "Verification:Soviet Stance Its Past, Present and Future",UNIDIR sf.95-97,New York 1990.

(42) Henry Van der, GRAAF: "Conventional Arms Control-Verification" UNIDIR, 92/28, sf.140-143,New York 1992.

Kanaatimizce, bu oldukça farklı sonuç,çalışmamızın başında tanımlamağa gayret ettiğimiz, "Silahın" nev'i şahsına münhasır, ekonomik, psikolojik ve nihayet evrensel mahiyette yarattığı korkunun insanoğluna ödettirdiği bedelin ilginç bir karşılığı olsa gerek.

IV- SİLAHSIZLANMANIN EVRİMİ:

A- I.DÖNEM:"AVRUPA-MANHATTAN-TOKYO MARATONU"

Bilindiği üzere, silahsızlanma kuramı, toplumlararası ilişkilerde; "KUVVET" unsurunun, siyasal mücadelenin asli belirleyici olduğu ve "FETİH" hakkının meşru kabul edildiği trend içerisinde, taraf Devletlerin meşru iradeleri doğrultusunda gerçekleşebilmek fırsatını bulamamıştır. Nitekim, Galip gelen tarafın,Silahsızlanma koşullarını cebri yöntemlerle ifa etmesi ve "CEZAİ" bir müeyyide olarak, kaybeden Ulus'un Ordularına tatbiki, siyasal bağlamda "SINE QUAN NON" özelliğinden doğan,kaçınılmaz bir karakter olarak, uygulamadaki şekli niteliğini kazanmıştır.

Nitekim, Klasik Antikite'de Truva ve Kartaca Savaşları esnasında uygulann "İMHA"(43) yöntemi ile Silahsızlandırma faaliyetleri bu konuda, kayda geçen ilk uygulamaları teşkil etmiştir.

Öte yandan, bir diğer ilginç bulgu ise, "GÖRÜŞMELER" Yöntemi ile uygulanan ilk Silahsızlanma Antlaşması "TATAR YAYI" (44) olarak tanımlanan silah tasarımlarının kullanımına getirilen yasaklamadır.

Ancak, günümüzdeki silahsızlanma kuramının siyasal ve askeri boyutunu objektif manada özümleyebilmek için, Avrupa Coğrafyası üzerinde yer alan Ulusların yatay eksyansiyonizmi ve Uluslararası Politika'daki gelişimlerinin hatırlanılmasının ; konunun mantıksal bütünlüğü ve getirdiği sonuçların bilimsel analizi açısından vazgeçilmezlik karekterine sahip olduğu inancındayım. Zira,Sir J.R.SEELEY'in ifade ettiği üzere "Siyaset biliminden yoksun tarih meyvasız, tarihten yoksun siyaset bilimi köksüzdür."(45) ve bunun yanısıra; "Yeryüzünde devinmeyen, değişmeyen hiçbir varlık yok, onun için de herşeyin bir tarihi var. En hızlı değişenlerden biri de canlılar. İnsanlardan oluşan toplumlar da belli bir hızla zaman içinde değişmektedir."(46)

---

(43) Disarmament Strategy. a.g.e. sf.240
(44) Disarmament Dictionary. a.g.e.sf.115.
(45) David THOMSON: "Tarihin Amacı", Çev.Salih ÖZBARAN, Ege Üni.Ed.F.Y.sf.44, İzmir 1983.
(46) Dr.Murat, SARICA: "Siyasal Tarih", sf.11, İstanbul 1980.
(*) Tarihin tanımlaması için bknz: E.H.CARR: "Tarih nedir?" Çev.M.G.GÜRTÜRK, Birikim Yayınları, İstanbul 1979.

İnsanlık tarihinde "BİLİNEN DÜNYA" olarak tanımlanan medeniyetin coğrafik koordinatlarındaki kutup noktası, Doğu Akdeniz'de başlayıp, Asya, Avrupa ve Afrika kıyılarında gelişirken; Amerika bu sembolizme katılan son ana kara olmuştur.

O halde, sürekli bir hareketlilik arzeden insanın, bu "GÖÇEBE" karakteri, ruhunun derinliklerinde gizli bulunan "MACERAPEREST" arayışı, beş kıtada birbirinden habersiz,sessiz, sakin dünyanın, ani bir arayış sevdasına kapılması, neticede bu toprakların en ücra köşelerine kadar insanın süratli yayılmacılığını getirmiştir.

"Yarı-Tanrı geleneğini hergün devam ettiren Avrupa asıl bu "Non-conformisme"i (Gelenek ve Göreneklerin dışına çıkmak) ifade eder: Hareketin suları canlı hale sokuşu gibi, Avrupa'da hayatı idame ettiren budur.

Örneğin totaliter Devlet şekli altında, konformist bir tutumun benimsenmesinin, Avrupa kıtasının gerçek kaderine zararlı olup olmayacağı da sorulabilir.

Eleştirimsel zihniyet, savaş zihniyeti, doğuştan vardır onda: Bu savaş sınırların korunması ya da yığının içinde eriyip gitmek istemiyen politik ferdiyetlerin savunulması için yapılır; hegamonyaya kimin sahip olup Dünyanın değerlendirilmesi işini kimin idare edeceğini kararlaştırmak için yapılır.(47)

"PAX ROMANA" Feodal dönem içerisinde Avrupa siyasal ve kültürel dengelerine başat güç rolünü oynamıştır. Müteakiben coğrafya ve kültürel farklılıklardan oluşan çok renkli Avrupa mozaiği, birbirine dominant egemenlik kuramayan Uluslar kargaşasında, "YAMALI YORGAN"(48)ın mücadelesi esasen hiç de kolay gerçekleşmemiştir. Roma-Cermen İmparatorluğu'nun düşlerindeki "Üstün Avrupa Devleti" nasıl kurulacaktır?

"Avrupa Ülkeleri, aralarında "Çok kutuplu bir kuvvetler dengesi" kurmuşlardır. Çok kutuplu kuvvetler dengesindeki Devletler tek bir aktörün Avrupa'da egemen duruma geçmesini önlemeye çalışmışlardır. Büyük Avrupa Devletleri, birbirlerinin emperyalizm ve prestij politikalarını sürekli kontrol altında tutmuştur.Statü değişikliklerinde rakip aktörleri üstün duruma geçirmeyecek karşı tavizler elde etmeye önem vermişlerdir. Sistem için yoğun bir rekabet sürmüş ve birçok savaşlar cereyan etmiştir. Ancak harplerin çoğu sınırlı kalmış ve Devlet adamları o günkü düşmanlarıyla yakın gelecekte ittifak kurmak olasılığını gözden ayırmamışlardır."(49)

---

(47)Andre SIEGFRIED: "Milletlerin Kaderi", sf.214-215, Varlık yayınları.1964.
(48)ROBERTS: "History of the WORLD", sf.585.
(49)Feridun ERGİN: Uluslararası Politika Stratejileri, İ.Ü.Y. no.3207, sf.11, İstanbul 1980.

XV. yüzyıla gelindiğinde, kuvvetler dengesinde önemli ve köklü değişimlerin yaşandığı tarihsel bir vakıadır.Bu itibarla, doktrinde,savaş teorisyenleri;genellikle kolonyalist eğilimlerin artarak güçlenmesi, teknolojinin yanısıra siyasal yapılaşmaların da özellikleri dolayısıyla, odak noktası olarak,"AVRUPA MERKEZİ" ağırlık taşıyan teorileri benimsemektedirler.(50)Nitekim, gerçekten XV. yüzyıla gelindiğinde,Avrupa coğrafyası üzerinde iki önemli jeostratejik öneme haiz olan İstanbul-Granada ekseninde, Ferdinand ve İsabella'nın orduları,İspanya'daki son Müslüman Askerlerini denize dökerken,Fatih Sultan Mehmet HAN'ın Komutasındaki Türk Orduları, Balkanların kontrolundan sonra, İstanbul'u da fethedince, stratejik dengeler beklenmedik bir şoku yaşamıştır. Zira, siyasal birliğini sağlayamayan Avrupa, Doğu, ve Akdeniz'in ticaret yollarını kaybetmiş,bir başka ifade ile,hayat damarları kesilmiştir.Bu durum ise, Akdeniz'in jeo-politik kontrol vanası-Türklerin hakimiyetine girmesine sebep olmuştur.(51)

---

(50) Bu konudaki savaş teorilerinin kısaca özeti şöyledir: George Modelsky ve Thomson'un **Global Savaş ve Uzun Döngü Teorisi**; Wallerstein ve Chase-Dunn'ın **Kapitalist Dünya-Ekonomi Çekimi Teorisi**; Organski ve Kugler'in **Üstünlük Savaşı ve Değişiklik Teorisi**; Doran'ın **Güç Devri Daim Teorisi**;Vayrynen'in **Ekonomik Devir ve Güç Değişim Teorisi**; Midlarsky'ın **Hiyerarşik Denge Teorisi**... Daha fazla bilgi için bknz. J.LEVY: "Theories of General War", World Politics,sf.66-99,April,1985

(51) Bu konuda bkz.: C.BRINGTON: "1453"den bugüne Dünya ve Çağdaş Uygarlık", çev.Mete, TUNCAY,Cem Yayınları, İstanbul 1982.A.AULARD: "Fransa İnkilabının Siyasi Tarihi", Çev.Nazım POROY, TTK Yayınları, X.seri, no.1, Ankara 1944. A.de, CHATEAUBRIAND: "Napoleon Bonaparte", Mezar Ötesinden Anılar, Çev.Yaşar NABİ, Varlık Yayınları, İstanbul 1969.Leo,HUBERMAN: "Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla", Çev.Murat BELGE,İstanbul 1974.George, R,HAVENS: "Fikirler Çağı", Çev.Dr.Behzat YEĞEN, İstanbul 1971.Jean, MAILET: "İktisadi Olayların Evrimi", çev.Şerif Hulisi, Dördüncü Yayınevi, İstanbul 1966. MICHELET: "Fransız İhtilali tarihi" çev.Hamdi VAROĞLU,Devlet Kitapları, 2.Baskı, İstanbul 1967. Jacques, PIRENNE: "Büyük Dünya Tarihi", C.I-IV, Çev.Nihal ÖNOL, İstanbul 1964. Thukydides: "Peloponnes Savaşı", Çev.,Tanju, GÖKÇÖL, İstanbul,1950. "Yirminci Yüzyıl Tarihi": C.1,"Dünyanın Efendisi Avrupa" İstanbul 1970.

Terazinin bir ucunda olağanüstü zenginlikleri ve Kocaman Orduları ile, Avrupa'yı köşeye sıkıştıran Doğu öte yanda ise,süratle bir sosyo-kültürel Reformasyonu yaşayan Avrupa... Esasen, çıkış arayışları içerisindeki yeni eksen teşebbüslerinde gecelerin karanlığı aydınlatan büyük keşifleri "PUSULANIN" kurtuluş ucu, Doğu'ya doğru ancak yol boyu olarak, Okyanusları göstermekte idi... Bir başka ifade ile, Avrupa ekseninde, Orta ve Doğu Avrupa Merkezinde meydana gelen sıkışmayı dengeleyecek ağırlık, Avrupa'nın Atlantik sahillerine kaymıştır.

Donald MATTHEW'e göre "Aslında Keşifler orta çağda ortaya çıkmış insani becerilerin sonucudur ve Akdeniz binlerce yıldan beri sürdürdüğü üstünlüğünü en azından simgesel olarak kaybetmiştir."(52)

Nitekim, Reformasyon, "Ulus Devlet" özelliğinin yanısıra, araştırmacı zihniyeti de harekete geçirmiş, teolojik otorite, Aristokrasi, Taç ve Soylular üçgeninde, siyasal yönetimden iktidar arayışları içindeki yepyeni bir sınıf olan Burjuvaziyi, "LAİKLİK" bayrağı altında, kültürel değişimin yanısıra, siyasal alanda da "Real Politik" kuramını devrimci bir zihniyetle gündeme getirmiştir. Krallık ve Kent Devleti mücadelesinde Parlamento kavramı yükselen bir eğri çizmiştir.

Türklerin Akdeniz-Hindistan ticaret yolunu kontrolları karşısında, öncelikle Kanarya Adaları ile başlayan köle ticareti, Güney Afrika yolu ve Amerika kıtasının keşfini müteakiben, toplar kale burçlarından inerek, Atlantik'in dalgalarını yenebilecek yüksek gövdeli ve büyük savaş gemilerinin güvertelerinde yer almışlardır.

Deniz Savaşlarında, Akdeniz'in Osmanlı Donanmasındaki kıvrak kadırga taarruzlarındaki "BORDOLAMA" ilkesi terk olunarak, top gücü prensibine dayalı "ATEŞ MENZİLİ" içerikli yepyeni taktikler geliştirilmiştir.

Bu dönemin siyasal haritası incelendiğinde, Avrupa 50-55 milyon nüfusa sahip idi.Rusya ve Avusturya henüz Kara Devleti özelliğini muhafaza etmektedir. 100-130 milyonluk nüfusu ile Uzak Doğu'da Çin,Konfüçyüs'ün Savaşın kendisi esefle karşılanacak bir olaydır. Silahlı Kuvvetleri gerekli kılan tek şey, barbar saldırıları ya da iç ayaklanmalar korkusudur" tezinden hareketle, 1433 yılında açık deniz gemilerinin yapımı yasaklanmış ve Donanma personeli dağıtılarak, savaş gemileri kızağa çekilmiş ve Kara Savunması ana model olarak benimsenmiştir.

---

(52)Donald, MATTHEW: "Atlas of Medietal Europe", Çev.İlber ORTAYLI; Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ans. C.6, sf.222, İletişim Yayınları, İstanbul., 1983.

Bu durumda,İtalya ve Venedik, Türklerin Akdeniz kontrolunu kabul edince,7,5 milyonluk,İngiltere,İspanya,Portekiz, Hollanda ve müteakiben Fransa'nın yer aldığı "ATLANTİK CEPHESİ"; süratle; Okyanus'a yelken basmağa "MECBUR" kaldılar. Osmanlı Donanması,Hint Okyanusu'nda, Portekiz Gemileri ile yaptığı uzun mücadeleyi,yukarıda açıklanan teknolojinin taktikle bütünleşen yeni yol ayrımında, devre dışı kalmıştır.

Şimdi, Avrupa yayılmacılığındaki yarışmacı zihniyet, Manhattan(53)Kıyı başından, Ümit Burnu ve Doğu Hint Adaları üçgenine sığan, çok geniş bir coğrafya üzerinde,"Egemen olma Savaşı" adeta bir "YAĞMADA ÖNCELİK" mücadelesini getirmiştir.

Gerçekten,rekabet acımasız kurallar ile işlemekte idi. "Kuzey Amerika'da Fransızlar vahşileri İngilizlere,İngilizler de Fransızlara karşı silahlandırmışlardır.(54)Batı'nın askeri gücü karşısında varlık gösteremiyen yerli uluslar hakkında ise Kristof KOLOMB tuttuğu günlükte görüşlerini şöyle ifade etmektedir."Bu insanların silahlar ve Savaş Sanatı üzerine en ufak bilgileri yok... Onlara egemen olmak ve istenileni yaptırmak için elli kişilik bir kuvvet yeter." Bu daha açık bir anlatımla "Yerlileri kolaylıkla köle yapmak mümkün"demekti ve Kolomb, bu düşüncesini hemen uygulamıştır.(55)

"1510-1610 yılları arasında Ticaret Hacmi 11 kat artış göstermiştir.(56)

Tahıl, şeker, tütün, pirinç, kürk, kereste, patates ve mısır gibi yeni bitkiler toplam refahı arttırırken, altın ve gümüş gibi madenlerin (57)ekonomik alandaki muazzam katkıları savaşın sürdürülmesi için gerekli bulunan"Potansiyel Savaş Gücü"ne sürekli artan oranda katkıda bulunmakta idi.

---

(53)Bu konuda bknz.: Andre, MAURIS; "Amerika Birleşik Devletleri Tarihi", C.1, Çev.Fuat GÖKBUDAK, İstanbul 1945.
(54)Crane, BRINTON; John B., CHRISTOPHER;Robert Lee, WOLFF: "Dünya Tarihi ve Çağdaş Uygarlık, Çev.Mete TUNCAY, sf.110, Cem Yayınevi, İstanbul, 1982.
(55)J.G. LEITHAUSER: "Dünyamızın Fatihleri", Çev.Derin TÜRKÖMER, Milliyet Yayınları,Tarih Kitapları Dizisi 15,sf.52, İstanbul 1971.
(56)C.H.HARING: "The Spanish Empire in America" New York,1947 WALLERSTEIN:"Modern World System".
(57) Esat ÇAM: "Altın Stokları" "Siyasi Tarih" İstanbul 1982.

Böylece, "Ancient Time" ın,kapanış perdesinin habercisi olan Napolyon'un "Grand Armee"(58)teşkilatı, savaş taktik ve stratejisini Avrupa'da değiştirirken, buna bağlı olarak, siyasal ve askeri rejimleri de temelinden değiştirecek olan makinalaşmayı, yeni silah tasarımlarına uygulama olanağını vermiştir.

Augusto COMTE'a göre, 17.ve 18.yy. sömürge sistemlerinin; savaşçı, düşüncenin geri kalmış ulusların uygarlıkları üzerinde yolaçtığı iki önemli netice vardır; bunlardan birincisi"İnsan ırklarını sistemli olarak ortadan kaldırma politikasının kesin yetersizliğini açıkca gözler önüne serer.İkinci olarak ise, Avrupalı bu büyük olay ile sanayii her yere iletmiş, toplumsal ve siyasal evriminde olumlu bir hızlanmaya(59) yol açmıştır.

Ancak, XVIII.yüzyılda silahlı kuvvetler, Sanayii Devriminden aldıkları katkılarla ateş güçlerini arttırmışlar, Deniz ve Kara Kuvvetlerindeki yeni uygulama örnekleri, Silahlanma Yarışını tırmandırmıştır.

Meselenin incelememiz açısından genel görünümüne bakıldığında Okyanuslarda buharlı gemiler, çelik toplarının mağrur pırıltılı ışıklarında, ülkelerinin Egemenlik alanları ve ulusal çıkarlarını mümkün olan en maksimal boyutsal ölçüde genişletebilmek için çaba sarfetmişlerdir. Bu acımasız mücadelenin aktörleri olarak, "MULTIPOLER" bir kuvvetler dengesi içerisinde, uluslararası sahnede rollerini alabilmek için, sabahın erken saatlerinde, gemiler süratle demir almakta idiler.

Esasen, bu aceleciliğin bilinmeyen bir sebebi, XX.yy. da cereyan edecek iki Dünya Savaşında,daha fazla barut parası ve daha çok sayıda askeri savaş alanlarına gönderebilmenin dramatik arayışı olmuştur.

Sözkonusu süreç içerisinde, kayda değer silahsızlanma faaliyetleri ise şu şekilde gerçekleşmiştir: "30 yıl Savaşları sonucunda akdolunan 1648 Westphalia Barışı ile, mevcut kaleler bir daha yapılmamak üzere, yıkılarak imha edilmiştir. 1713 Utrecht Antlaşması ile, Dunkirk'de bulunan kalenin yıkılması konusunda mutabakat sağlanmıştır. 1715 yılında, İngiltere ve İspanya arasındaki Antlaşma ile, Liege'deki kaleler yıkılmıştır. 1816'da Rus Çarı "her türlü silahlı kuvvetlerin derhal indirime tabi tutulması" konusunda İngiltere Hükümetine teklifte bulunmuştur. İngiltere, Rusya'nın bu teklifine verdiği cevapta bütün Devletlerin askeri temsilcilerin

---

(58) Stratejiye bknz:sf.18
(59) Auguste, COMTE: "Cours de Phisolophine Positive, C.IV, Sf.68, Zikreden Kaynak; Raymond, ARON; "Sosyolojik Düşüncenin Evreleri", İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın no:278, sf.126-127, Ankara 1986.

katılacağı uluslararası bir konferansta her Devletin ordularının nisbi güçlerinin belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Avusturya ve Fransa da bu teklife yakınlık göstermişler fakat hiçbiri de bu teklif üzerinde ciddiyetle durmamış ve pratik bir sonuca ulaşılamamıştır.

19.yy.da yapılan başarılı tek Silahsızlanma anlaşması Kanada ile Birleşik Devletler arasındaki sınır hakkındaki 1817 Rush-Bagot Anlaşmasıdır.Antlaşma Büyük Göllerdeki deniz güçlerini her iki ulus içinde tonaj ve silah bakımından eşit üç gemiyle kayıtlamıştır. İkinci Dünya Savaşında Mihver Devletlerine karşı kullanılmak üzere Kanada'nın Büyük Göllerde gemi inşa edebilmesi için savaş öncesinde yeniden düzenlenen anlaşma bugüne kadar yürürlükte kalmıştır.

1831'de, Fransa hükümeti büyük Devletlerin temsilcilerine benzer teklifte bulunmuştur. Bu teklife de Devletler yakınlık göstermişler, fakat bundan da bir sonuç çıkmamıştır. 1863, 1867 ve 1869'da III. Napolyon'un silahlarda genel bir indirim yapılması için Devletlere yaptığı teklifler için de aynı şey söylenebilir. 1870'de Fransa-Prusya savaşının patlak vermesinden hemen sonra, Fransa'nın ricaları üzerine harekete geçen İngiltere Prusya'ya iki kere teklifte bulunabulunarak silahlarda indirim yapılmasını önermiş, fakat başarı kazanamamıştır."(60)

B-SİLAHSIZLANMA'NIN İKİNCİ EVRESİ(1889-1929):

Yukarıda izahına gayret ettiğimiz gerekçelerden dolayı,dar anlamı ile silahsızlanma antlaşmalarının hayatiyet kazanabilmesi için XIX.yy.lı beklemek gerekmiştir. Zira, artık teknoloji bu dönemde süratle gelişmiş ürünlerini Savaş Sektörünün hizmetine vermeğe başlamıştır. Eski bir yabancı atasözüne göre, "İnsanın şeytani zekası, okları ve büyük taşları atabilmek için, makinayı keşfetmiştir. "1880 yılında Hiram MAXIM makinalı tüfeği icad ederken, Basil ZAHAROF, gelecek yüzyılın en kritik silahı denizaltıyı Türkler ve Yunanlılar'a 1884 yılında aynı anda satmıştır."(61)

---

(60)Bu konuda bknz:"Strategy of Disarmament", sf.6-7, Hans, WEHBERG: "Die Internationale Beschrankung der Rüstüngen", Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt, 1919.Hans, WEHBERG: "The limitation of Armament", The Carnegie Endownment For Int. Peace, Washington, 1921. W.JOHN, BENNETT-WHEELER: "Information on the Reduction of Armaments, Allen & Unwin Ltd. London,1925. Quincy WRIGHT: "Limitations of Armament", Institute of Int. Education, New york,1921.J.F.C. FULLER: "Armament and History",Charles Scribner's Sons,New York 1945

(61) Arms Race: a.g.e.53

Sadece Denizaltı Silah Sistemi, "I.Dünya Savaşında 14.000, II.Dünya Savaşında ise 28.000 olmak üzere, toplam 40.000 İngiliz Deniz Kuvvetleri mensubunun hayatını kaybetmesine sebep olmuştur."(62)

Ayrıca, benzinli motorların devreye girmesi, piyadenin ve ulaşım araçlarının motorize olmasını doğurmuş;bu ise,piyade ve topçunun hareket ve sürat yeteneğini hiçbir yüzyılda görülmeyen oranda arttırmıştır. Zira Savaşta bir yaya piyade eri 5 km. mesafe alırken, mekanize birlikler bu menzili 60km. ye çıkarmıştır. Yine çelik ve metalurji dallarındaki gelişmeler, Tank ve diğer yeni zırhlı araçları gündeme getirirken, en büyük ve çarpıcı yenilik,Hava güçünde yaşanmıştır. Demiryolları, orduların süratle cephane, mühimmat ve personel nakline olanak sağlamıştır.

Ele aldığımız dönem içerisinde yeralan Silahsızlanma faaliyetlerinin temel karekteristikleri şu şekilde özetlenebilir.

1- 1899 La Haye Konferansı ile İkinci Dünya Savaşına kadar ki Silahsızlanma Girişimleri, görüşmeler yoluyla, iradi manada somut bir Silahsızlanma getirmemiştir. Zira, 1919 Versay Antlaşması' nın istisnai durumu, Galip durumdaki Müttefik Orduları tarafından kabul ettirilen cebri karektere haizdir.

2- Dönemin temel özelliği Denizlerdeki Egemenlik yüzdesinin arttırılması ve Sömürgecilik alanlarının genişletilmesi olması dolayısıyla ana hedef daha fazla Silahlanma olmuştur. Nitekim, çalışmamızda tespit ettiğimiz süratle yükselen sayısal silahlanmaya ait rakamsal veriler, bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebeple, bilhassa I. Dünya Savaşı esnasında, Deniz Kuvvetleri'nin güçlendirilmesine gayret edilmiştir. Kısacası, Deniz menfaat ve çıkarları dengelerde gözetilen esası teşkil etmiştir.

3- Devletlerin arasında "MULTIPOLER" bir Kuvvetler Dengesinin hakim olması dolayısıyla, karşılıklı "GÜVEN ORTAMI" bir türlü tesis edilememiştir. Nitekim, Avrupa'daki siyasal ve askeri bölünme,bu endişelerin itici gücünü oluşturmuştur. Hal böyle olunca, Silahsızlanmada namlu sayısının aşağıya çekilerek, barışın tesisi endişesinden daha ziyade,Sayısal Eşitsizliği hedefliyen, kontrol içerikli antlaşmalar yoğunluk kazanmıştır.

4- Silahsızlanma Antlaşmalarının konusunu teşkil eden Silah Sistemleri, "KONVANSİYONEL" nitelikli olmuştur. Nitekim bu dönem, insanoğlunun siyasal ve askeri uyuşmazlıkların savaş yoluyla mücadele seçeneği veyahut uzlaşma modelini benimsedikleri trend içerisinde, Termo-nükleer tehditin mevcut olmadığı son süreç olmuştur.

---

(62) Arms Race: a.g.e sf.56.

5- Ulusların,barışın tesisi ve uluslararası düzen içerisindeki konsensusun muhafazası, Savaş Tehditinin elimine edilmesi amacıyla, 18 nisan 1919'da kurdukları "Milletler Cemiyeti" tüm iyi niyetli çabalarına rağmen, savaşın yaşanmasına engel olamamıştır. Doktrinde, "KONTROL MEKANİZMASI" ve Mecburi Nitelik arzeden "YAPTIRIM" yükümlülüğünün getirilmemesi, alınan tedbirlerin başarısızlık nedeni olarak açıklanmaktadır. Ancak, kanaatimizce, dönem itibariyla Avrupa'da yer alan ülkelerin takip ettikleri "GÜÇ" Politikasının sahip olduğu yüksek atalet gücü, Uluslararası Hukuk Normları ve getirilen Kontrol Mekanizmalarının çarklarını kırabilecek derecede yüksek bir dinamizme sahip bulunmakta idi. Zira, mevcut statükoyu parçalayarak gerilim ortamının yarattığı endişe boyutuna cevaben silahlanma yolunda tercihlerin kullanımı, tarafları, güvensizliğe itmiş ve "SELF DEFENSE"yeteneğini yükseltmek şekillenen çözüm olmuştur.

Esasen, bu otomatik gelişim, kaçınılmaz bir zaruretten kaynaklanmaktadır.Ve kanaatimizce Kontrol Mekanizmasının mengeneleri sıkıştırılsa dahi, bu dramatik sonuçtan kaçabilmek olduça zor gözükmektedir. Çünkü, çalışmamızda özellikle üzerinde durduğumuz husus, Uluslararası Platformda yeralan Devletlerin, "TAARRUZ" korkusundan uzak, karşılıklı ve mantıksal "GÜVEN" ortamının tesis edilememesi durumunda, Silahsızlanma Konsepti hayatiyet kazanamıyacaktır. Siyasal ve Askeri boyutu birbirini destekliyen bu politik oydaşmanın kurulması,izahına gayret ettiğimiz üzere; hayati bir özelliğe sahiptir.Nitekim, oldukça şikayetçi olduğumuz,"Silahlanma Politikaları" yerine, "Barış ve Silahsızlanma Politikaları"ndaki çevrimin kilit noktasında bu temanın vazgeçilmezlik karekterine sahip bulunduğunu tarih ortaya koymuştur.

1- LA HAYE BARIŞ KONFERANSI:

La Haye Barış Konferansı 1899 yılında ilk defa Silahların ve Savunma Bütçelerinin kısıtlanması amacıyla yirmisekiz ülkenin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir."Konferansın amaçları ve bunlar için gösterilen çabaların sonuçları varılan iki kararda anlatımını bulmuştur. Kararları hazırlayan komite,"Bugün dünyanın omuzlarında ağır bir yük olan askeri masrafların azaltılmasının insanlığın maddi ve manevi refahını arttırmak için arzuya değer olduğu kanaatında bulunduğunu"(63)bildirmiştir. Bu kararı onaylayan ve kabul eden Konferansın tamamı ise, "Kara ve Deniz Kuvvetlerinde,ve Savaş Bütçelerinde indirim yapma olanaklarını araştırmak için Devletlerin harekete geçmeleri ve bu yönde Konferansca yapılmış teklifler üzerinde düşünmeleri isteğini" açıklamıştır.

---

(63) James Brown SCOTT: "The Proceedings of the Hague Peace Conference of 1889"sf.390 New York; Oxford Uni.Press,1920.

1907'de İkinci La Haye Barış Konferansına ise, kırkdört Devlet katılmış, genel kurul, 1899 Konferansının askeri masrafların kısıtlanmasına ilişkin kararını doğruladığını; o zamandan beri geçen süre içinde askeri masrafların önemli derecede arttığını, ve Devletlerin bu sorun üzerinde durmalarının çok ciddi önem taşıdığını belirtmiştir.(64)Konferansın Başkanı olan Rus Delegesi her iki konferansın da silahsızlanmayla ilgili amaçlarını özeltemiş ve bunun için kararı şöyle yorumlamıştır: "1899'da belki mesele tam olgunlaşmamıştı, fakat bugün, 1907'de de fazla bir değişme yoktur. Bu yönde fazla birşeyler yapmak mümkün olmamıştır, ve Konferans 1899'daki gibi bu sorunlar karşısında kendisini fazla hazırlıklı hissetmemektedir."(65)

İngiliz Gazeteci William STEAD ise "1899'da Petersburg'da doğan Silahsızlanma,1907'de La Haye'de ölmüştür."(66) Yorumuyla, meseleden beklenen çözüm yerine hüsranın,ifadesini yansıtmıştır.

2- SAVAŞIN YÜKSELEN SOLUĞU:

Esasen, gerek Rus Delegesinin ve gerekse W.STEAD' ın yorumlarındaki olumsuz yaklaşım, tamamen haksız sayılamaz kanaatindeyim. Zira 1884 ile 1913 yılları arasında, Avrupa Devletleri, süratli ve çok geniş çaplı bir Silahlanma yarışına girerken, Savunma Bütçeleri de büyük ölçüde arttırılmıştır. "İngiliz Donanma harcamalarının 3 milyon Sterlinden 7 milyon sterline çıkarılması, Fransa'da"Donanma Paniği"ni başlatmıştır. Almanya, Tirpitz Donanma Kanununu çıkarmak suretiyle, "Donanma Modası"nın öncülüğünü yapmıştır. Aynı dönemde Çarlık Rusyası ve Uzak Doğu'da Japonya "Büyük Güç" konumuna geçmişlerdir.

Not:

TABLO-7 Deniz ve Kara Kuvvetleri Personel Sayısını;
TABLO-8 Savunma Harcamalarını;
TABLO-9 Savaş Gemisi Tonajlarını;
TABLO-10 Donanma Harcamaları;
TABLO-11 Nüfus Toplamlarına ait verileri içermektedir.

Sayısal veriler irdelendiğinde, büyük bir savaşın habercisi olan orduların ayak sesleri ve trampetlerin ritmlerini duymamak mümkün değildi. Nitekim, "İngiliz Ordusu, %30, Rus Ordusu %53, Alman Ordularında %69, Fransız Ordularında ise, %81 oranında, artış olmuştur."(67)

---

(64) Hans J.MORGENTHAU: a.g.e. sf.499.
(65) Hans J.MORGENTHAU: a.g.e. sf.92
(66) G.P.GOOCH: "History of Modern Europe 1878-1919" sf.89, London, 1923.
(67) G.P.GOOCH: "History of Modern Europe, 1871-1919",sf.532,

YÜKSEKÖĞRETİM KU
DOKÜMANTASYON MER

Fransa ve Rusya'nın silah altındaki asker sayısı 4.570.000 personele ilaveten 500.000 topçu, Almanya ve Avusturya-Macaristan cephesi ise, 3.358.000 personel idi.(68)

"Buna karşılık, cephe gerisindeki yedek kuvvetler 18 milyona çıkınca,silah altına alınan personel adedi,37,8 milyona tırmanmıştır."(69)

İngiliz Amirali FISHER, bu amansız yarışın içinde bulunduğu çıkmazı, ilk İngiliz Dreknotu'nun denize indirilmesi dolayısıyla yaptığı konuşmada; Donanma'nın bu gemi sayesinde: "Tüm Alman Donanmasını batırabileceğini"(70)iddia etmiştir. Ancak, ne garip tecellidir ki, çok geçmeden aynı sınıf ve teknik özelliklere sahip Savaş Gemisini, Alman Donanması inşa etmiştir.

Silahsızlanma kuramının başarıya ulaşmasına başlıca engelin, Devletlerin silahlanma yarışında, rakip kuvvetlerden arkaya kalmak ve yenemediği güvensizlik korkusuna çare olarak Savunma Harcamalarını arttırdığı gerçeği, araştırmamızın odak noktasını teşkil etmektedir.

Nitekim, bu tehlikeli tırmanışın yarattığı gerilim ve siyasal esnekliğin giderek azalım sergilediği kritik dengeler; genellikle savaşın ortaya çıkmasındaki temel saik olup, askeri, ekonomik ve siyasal bağlamda itici gücü oluşturan nedensellik bağını yaratmaktadır.

Bu çok kritik bulgu, Amiral TWEEDMOUTH'un ufki arayışlarını ifade ederken, 1909 yılında İngiliz Dışişleri Sekreteri Edward GREY'in: "Avrupa'da Barışın korunmasından tekrar emin olabilmek yolundaki sorunun cevabı, Almanya'nın Donanma harcamalarını azaltması olurdu ve İngiltere'de bu girişime uygun hareket ederdi."(71) şeklindeki tarihsel açıklaması aksiyona sebebiyet veren ve siyasal bağlamda bu gelişimin aksini iddia eden talihsiz çelişkinin, günümüzde de değişmemesi, kanaatimizce çalışmamamızda savunduğumuz düşünce yapısını güçlendirmekte ve bilimsel gerçeğe ulaşabilmek yolunda demagoji yerine, ciddi ve objektif efor sarfetmenin vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır.

---

(68) G.Lowes,DICKINSON: "The International Anarchy",sf.369, 1911.
(69) Army: Enclopedia Britannica" Vol.II, sf.610, 1910-11.
(70) G.Lowes, DICKINSON: a.g.e.sf.386, 1904-1914.
(71) HANSARD; 29 March, 1909.

Nitekim, doktrinde DULLES'in "Askeri büyüme modelleri hususunda, geçmişte tespit olunan tecrübeler, Askeri Gücün, yeterlilik arayışlarının, tespit olunmuş belli hedef seviyelerine ulaşabilmek ve bu yolla uluslararasında bir dengenin muhafazasına yönelik olduğunu göstermektedir. Genellikle, Askeri Potansiyel öylesine tahmini imkansız bir güce sahiptir ki, daima beyhude bir "KOVALAMACA"şeklinde gerçekleşen, dinamik bir yapıya sahiptir"(72)tarzındaki kritik tespiti de bu gündeki görüşümüzü destekler nitelik arzetmektedir.

Silahlanmanın bu derece yüksek bir süratle yükselmesine karşılık, Siyasal Liderlerin büyük çoğunluğu, Savaşa karşı ilgisiz olup; sıcak çatışmayı arzu etmemekte görünmekle beraber; reel konsensusun oldukça yanıltıcı ve belirsizliklerle dolu olduğu kuşkusuzdur.

Zira, "Fransız ve Alman Genel Kurmayı, savaş öncesi ve çatışma döneminde,basın,radyo ve sinema üzerinde çok kuvvetli bir denetim kurarak,sivil halk üzerinde etkili olmuşlardır." (73)

George, İngiltere'nin Savaşa girmesini kaderci bir yaklaşımla "Tökezleyip sendeleyerek Savaşın içine düştük" şeklindek Savaşa ait düşüncelerini ifade ederken, KAYZER'in 1914 tarihi için bakış açısındaki yaklaşım **"YA ŞİMDİ YA HİÇ BİR ZAMAN"** olarak formülüze edilmiş idi. Zira KAYZER'e göre: 'Rusya ve Fransa'nın tüm gücüyle bize karşı Savaşa hazırlandığına hangi Alman, halen daha inanmıyorsa, onun yeni tımarhanedir."(74)

---

(72)DULLES: "Foreign Affairs", Oct.1957.
(73)P.J.NOEL-BAKER: "Private Manufacture of Armaments".
(74)GOOCH: a.g.e.sf.524

Rusya'daki Askeri Yayın organlarının itirafı ise pek farklılık taşımıyordu: "Hepimiz, Alman Ulusunu yok etmek maksadıyla bir Savaşın hazırlığı içinde olduğumuzun bilincindeyiz"(75) tarzında idi.

Fransa Devlet Başkanı M.POINCARE'nin 1914 başlarındaki "Savaş iki yıl içerisinde gerçekleşecektir, bu itibarla tüm gücümüzle kendimizi bu hazırlığa adamalıyız"(76)şeklindeki açıklaması,siyasal ve askeri gerilimin içinde bulunduğu ciddiyeti ifade eden anlamlı sözcüklerdi.

KAYZER 1912 yılında yaptığı konuşmada "Savaş İngiltere'ye karşı olacaktır"(77)derken, Winston CHURCHILL, bir adım daha ileri giderek, 1912 sonlarında, "Savaş iki yıl içerisinde olacaktır"(78)şeklindeki ifadesi ile adeta yaklaşan büyük tehlikeyi sezinleyen; devrin ümitsiz varsayımlarını yansıtmakta idi.

Öte yandan, TOKYO'dan yükselen Baron HAYASHI'nin 1894'lerdeki Rusya ve Çin hakkında beslediği fikirler pek farklı bir frekansı yansıtmamaktadır.

Nitekim, HAYASHI'ye göre; "Eğer yeni savaş gemilerine gerek görülüyorsa, bunları bedeli ne olursa olsun, yapmalıyız: Eğer ordumuzdaki teşkilatlanma yetersizse, durumu hemen düzeltmeye başlamalıyız; eğer gerekiyorsa tüm askeri sistemimiz değiştirilmelidir.

Şu ara Japonya sükunetini korumalı ve olduğu yerde kalıp beklemelidir ki, kendisine karşı beslenen kuşkular yatışsın; bu süre içinde ulusal gücümüzün temelleri kuvvetlendirilmelidir; Doğu'da bir gün mutlaka doğacak olan fırsatı gözlemeli ve beklemeliyiz. O gün geldiğinde, Japonya kendi kaderini kendisi belirleyecektir."(79)

"Öç alma vakti, on yıl sonra, Japonya'nın Kore ve Mançurya'daki emelleri Çarlık Rusyasınınkilerle çatıştığında gelmişti."(80)

---

(75)GOOCH: a.g.e. sf.519.
(76)G.Lowes. DICKINSON: a.g.e. sf.355.
(77)GOOCH: "History of Modern Europe", sf.490.
(78)G.Lowes, DICKINSON: a.g.e. sf.397.
(79)STORY: "Japan and the Decline of the West in Asia" sf.30.
(80)Bu konuda bknz: Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, İş Bankası Yayınları, sf.679-680; Ankara 1991.

Savaşın ortaya çıkmasında ve Avrupa'da istikrarsızlığın kaynağı olarak gösterilen Sırbistan hakkında, Berlin, Viyana ve Moskova'nın düşüncelerini,günümüzde Balkanlar'da yaşanan trajedik gelişmelere ışık getirmesi bakımından zikretmenin; yararlı olacağı kanaatindeyim. Zira "Berlin ve Viyanadaki otoriteler, Stratejik öncelik olarak Rusya demiryolları ile Sırbistan'ın yeniden organizasyonunun 1917 yılına nazaran, zamanlama bakımından 1914 yılında gerçekleşebilmesinin daha güç olduğunun bilincinde idiler. Rusya cephesinde ise hakim düşünce, birkaç yıl beklemek yerine, Sırbistan'a biran önce uygun adımla taarruz etmek en güzel çıkar yoldur kanaati paylaşılmakta idi." (81)

Buraya kadar ki anlatımda, siyasal ve askeri boyutlarıyla izahına gayret ettiğimiz gelişmelerde, göstergenin, savaş'tan yana olduğu ve bu kaçınılmaz tırmanış içerisinde taraflar arasında hakim düşünce olan "The War to end War-Savaşı sona erdiren savaş" bir rüya olmaktan öteye gidememiş ve silahsızlanma çabaları boşa çıkmıştır.

Zira bilindiği üzere, Savaş sonrası mağlup olanlara kabul ettirilen çözüm reçetesi, meşru olmadığı gerekçesi ile kabul görmediği gibi,bir garip çelişki olarak,"SİLAHSIZLANMA" yerine yeniden, çok daha fazla insanı öldürmeye hazırlanan, sıkı bir "SİLAHLANMA" aksiyonunun canlanarak,gömüldüğü mezarlıktan tekrar çıkmasını doğurmuştur.

C- I.DÜNYA SAVAŞI SONRASI SİLAHSIZLANMA'da YENİ ARAYIŞLAR DÖNEMİ:

1- WILSON PRENSİPLERİ:

Birinci Dünya Savaşı,sona erdiğinde, Savaş Mekanizmasının korkunç yıkım gücü, tüm savaşan taraf Devletler arasında kalıcı bir Barışın muhafazası için, Uluslararası Koruyucu bir Örgüt'ün kurulması yolundaki fikir, güçlü bir ittifak oluşturmuştur.

Esasen, bu düşüncenin doğmasında, ABD Devlet Başkanı W.WILSON'un 14 maddelik prensiplerinin, yaratıcı bir zemin hazırladığı da bilinen bir gerçektir. Gerçekten, WILSON programında, 4.madde de yeralan "Tarafların, karşılıklı olarak, ulusal silahlarını kendi güvenliklerini sağlayacak miktara indireceklerine garanti vereceklerdir"(82)hükmü ile, silahsızlanmaya yönelik fikrin temellerini atmıştır.

---

(81)Grey of Fallodon: a.g.e. sf.244
(82)Th.BAILEY: "W.WILSON and the Peacemakers", sf.42,New York, 1947.

Öte yandan, 4 Kasım 1915 tarihinde WILSON, Amerika'nın rolünü şöyle belirtiyordu:"Bütün Uluslar bilirler ki,biz ulus olarak doğduğumuz andan itibaren insanlığın ve insan haklarının şampiyonları olmak teşebbüsüne giriştik."(83) Genel manada, ABD'nin geleneksel İzolasyon Politikası dışında, Pasifik ve Atlantik Deniz Ticaret Serbestisindeki çıkarlarını ön plana alan, savaş zamanındaki serbestlik ve uluslararası Deniz Ticareti ile ilgili tüm engellerin ortadan kaldırılması istemlerini, içeren WILSON Prensipleri, aslında yeni yüzyılda ABD'nin yaklaşan ayak seslerini hatırlatmakta idi.

Bununla birlikte, ABD savaştan en karlı çıkan ülke olmuştur.Artık dörtyüzyıllık Avrupa Egemenliği yavaş yavaş sona ermekte idi. Savaş yıllarında Avrupa'nın borçlanması, ABD'yi dünyanın en büyük "Alacaklı Ulusu"(84) haline getirmiş, üstelik harbin yıkıntıları kendi topraklarında cereyan etmemiş idi. "J.H.JACKSON'ın tespitlerine göre bu tutar,1 milyar 600 milyon dolardı.Ülkelerin paylarına göre dağılım ise,İngiltere,nin 4,7 milyar, Fransa'nın 3 milyar, İtalya'nın 1 milyar, Belçika'nın 500 milyon dolar tutarında idi.(85)

2- ÖRGÜTSEL BİR KORUMA ŞEMSİYESİ OLARAK "MİLLETLER CEMİYETİ" NİN KURULMASI:

Galip Devletlerden oluşan Milletler Cemiyeti, 18 Nisan 1919 tarihinde,(86) Paris Barış Konferansı esnasında kabul edilmiştir.Milletler Cemiyeti'nin kuruluş ve varlık amaçları önsöz kısmında şu şekilde açıklanmakta idi:"1-Uluslararasında işbirliğini geliştirmek,2- Uluslara Barış ve Emniyeti sağlamak;

Bu iki hedefe varabilmek için, Devletlerin riayet etmaek taahhüdünde ulundukları prensipler ise:a- Savaşa başvurmamak hususunda bazı yükümlülükleri kabul etmek b-Uluslararası ilişkilerde açıklık ilkesine uymak c- Uluslararası Hukuk kaidelerine kesin surette riayet etmek d-Antlaşma hükümlerine uymaktır."(87)

"Birinci Dünya Savaşı,herhangi bir "İNSANCIL" amaç için savaşmanın artık olanak dışı olduğunu ortaya koymuştur.Savaştan sonra bir çok kişi,Savaşların artık "MODASINI YİTİRMİŞ" bir sistem olduğuna inanıyordu. Milletler Cemiyeti Misak-ı başta olmak üzere, 1918'den sonra imzalanan bir çok antlaşmaantlaşmalara, Savaşlara başvurulmayacağı hususunda hükümler konulmuştur."(88)

---

(83)A.De la PRADELLE: "La Paix Moderne",sf.35,
(84) "Balance of Power or Hegemony": "The Inter War Monetary System, A.FISHLOW: International Organization, C.39,V.3 1985.
(85)J.H..JACKSON: "Post-War World: Short Political History-1918-1934, Boston,1935.
(86)T.Ch.THOMPSON: "The Peace" a.g.e.sf.6
(87)Zeki Mes'ud, ALSAN: "Yeni Devletler Hukuku", C.II, Ankara Üni.H.F. Sf.61-62, Ankara,1951.
(88)Önder,ARI:a.g.e. sf.351.

Öte yandan,Milletler Cemiyeti, Savaş sonrası hakim politikanın doğrudan getirdiği bir sonuç olup,amaç olarak,öncelikle "SİLAHSIZLANMA" ereği üzerinde yoğunlaşmıştır. Nitekim, Antlaşma'nın 8.maddesine göre:"Barışın korunması, Ulusal Silahlanma düzeyinin, Ulusal Güvenlik ve ortaklaşa kabul edilecek Uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli asgari miktara indirilmesini zorunlu kılmaktadır."(89) şeklindeki düzenleyici normu, Silahsızlanmada "Minimum" Savunma düzeyine indirimi, zorunlu olarak ifade etmiştir.

Milletler Cemiyeti, silahsızlanma konusunda kurumsallaşmayı ve aksiyonun global manada yaygınlaşmasını da amaç, edinmiştir. Bu maksatla, Akid ülkelerin coğrafi konumları ve özel şartları gözönünde bulundurmak koşuluyla, Silahların Sınırlandırılmasına ait planlamaların yapılmasını öngörmesine rağmen, hukuki ve siyasal içerik olarak Konsey'in bağlayıcı hükümlerinin yanısıra, kontrol mekanizmasına yönelik düzenleyici esaslardan yoksun oluşu, bu gelişimin ölü olarak doğmasına sebebiyet vermiştir.

Milletler Cemiyeti'nin Silahların Kontrolu konusundaki diğer uygulamalrı, Alman Denizaltı Gücü ve Kimyasal Silahların imhası ile ilgili olmuştur.

Savaşta çok büyük bir deniz silahı olduğu anlaşılan Denizaltılar hakkında, ABD ve İngiltere'nin "İMHA" yolundaki istemlerine rağmen, görüşmeler sonunda; Fransız delegasyonunun görüşü kabul görünce, Alman Denizaltı Gücü, Müttefikler arasında bölüşülmüştür.

Buna karşılık,kimyasal silahların üretim tekniklerinin Müttefik ülkelere açıklanması hususu, askeri sırların deşifre olması endişesi ve özel mülkiyetin dokunulmazlığına taarruzi içerik ihtiva ettiği gerekçesi ile kabul görmemiştir.

Ancak, bu liberal anlayış, Kimyasal Silahların yayılması ve geliştirilmesine engel olamadığı gibi, günümüzde, konvansiyonel-nükleer ve kimyasal olarak kabaca üçlü bir sınıf teşkil eden, silah sistemleri arasında en sinsi ve insanın varlık bütünlüğünü tehlikeye düşüren en korkunç birim olarak; silah depolarında birgün kullanılmayı beklemektedir. Nitekim, gerek Afganistan,ın İşgali ve gerekse İran-Irak Savaşı ile son Körfez Savaşı esnasında değişik çarpışmalarda taraflarca kullanılan bu silahlar, silahsızlanma kavramının; insanoğlunun medeniyet çizgisi üzerinde katettiği mesafedeki önemini ortaya koymaktadır düşüncesindeyim.

---

(89) Büyük LAROUSSE: C.17, sf.10565.

3- VERSAY ANTLAŞMASI, "KARTACA BARIŞININ" BİR TEKRARI MI?

"Almanya Meselesi",savaşın tekrarını önleyebilmek açısından hassasiyetle muhafaza edilen bir endişe önceliği arzetmiştir. Nitekim, Navmann'ın "Ordu, donanma, para ve güç yaratıyor... Çağdaş, dev güç araçları ancak aktif halk, organlarında ilkbaharın özsuyunun dolaştığını hissederse mümkün olabilir."(90) Gilbert MURRAY'ın "Biz Ulusların en seçmesi, en iyisiyiz. her şeyden çok da başkalarını yönetme hakkımız var."(91) Şansölye BULOW'un "Konu sömürge edinmeyi isteyip istemeyişimiz değil, istesek de istemesek de sömürgeler edin-edinmek zorunda olduğumuzdur"(92),KAYZER'in "Eski Avrupanın dar sınırları dışında başaracağı büyük işler olduğu"(93) yolundaki meydan okuyuşunu,Savaşın sonunda,Bethmann HOLWEG'in "herkese kafa tutmak, herkesin yolu üzerine çıkmak ve gerçekte, tüm bunlar olurken,kimseyi zayıflatamamak"(94)tarzında getirdiği mütevazi yoruma rağmen, Almanya korkusu, müttefiklerin en büyük endişesi idi.

Bu itibarla,1919 yılında imzalanan Versay Barış Antlaşması'nın 5.maddesi "Zorunlu Silahsızlanma" hükümlerini esasa bağlamıştır.

Bu hükme göre: "Almanya'nın barışı yeniden bozmamasına yönelik tedbir olarak, Kara Deniz ve Hava Kuvvetleri sınırlandırılacak ve bazı coğrafi bölgeler askerden arındırılmış hale getirilecektir."(95)

Doktrinde, Romalıların Kartaca kentini yakıp yıktıktan sonraki ağır koşulları içeren 440 maddelik düzenleyici hükmü ve Savaş Tazminatı olarak 132 milyar altın Frank'a mahkum edilmesi ve topraklarının elinden alınması,dolayısıyla "KARTACA BARIŞI" olarak isimlendiren, Versay Barışı, neticeten bir Barış ve Silahsızlanma Antlaşmasından daha ziyade, Avru-Avrupa'da sonuçlarının günümüzde dahi yaşandığı, çatışma ve uyuşmazlıkların çıbanbaşı olarak yaşayan bir gizli intikam tohumu olmuştur.

---

(90)Bridge and BULLEN: "Great Powers and the Europen States Systems 1815-1848" , sf.125-126,
(91)a.g.e. sf.128.
(92)Mc Neill: "Pursuit of Power".
(93)a.g.e.sf.1
(94)Kochan ve Abraham: "Making of Modern Russia", sf.164.
(95)Zeki Mes'ud ALSAN: a.g.e, sf.108.

"Ateşkesten bir süre sonra Paris'in çeşitli banliyölerinde-Versailles, St.Germain, Hevilly, Trianon ve Sevres gibi; gerçekleri gözardı eden bir dizi barış anlaşması imzalandı. Tamamen hayal mahsulu olan bu antlaşmalarla, şöyle veya böyle Almanya hapsedilmiş; Avusturya izole edilmiş; Türkiye parçalanmış;Macaristan ve Bulgaristan iyice budanmış; masaya oturtulmayan Rusya'nın istek ve şikayetleri de boşlukta bırakılmıştı.İngiltere ile Fransa'nın gerektiğinde kullanmak üzere güçlerini arttırarak muhafaza etmeleri, Amerika'ya Uluslarası hukukun bekçiliğinin yaptırılması Rusya'nın güçsüz bırakılması, eli-kolu bağlanan Almanya'nın tamamen pasifleştirilmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasının paylaşılması gibi sayısız yanlış hesaplar üzerine kurulu böylesine sivri kararların Dünyaya kalıcı bir barış getirmesi mümkün değildi.

Nitekim, çok geçmeden Polanyalı, Rumen, Yunan, İngiliz Fransız, İtalyan, Türk ve Alman askerleri yeniden çizmelerini giyerek hareket geçeceklerdi."(96)

4- WASHINGTON ANTLAŞMASI: 6 Şubat 1922.

Savaş sonrasında değişen Kuvvetler Dengesinde, Amerika'nın ağırlığı her yönüyle hissedilmekte idi. Ancak yukarıda açıklandığı üzere,WILSON yönetiminin Denizler üzerindeki Egemenlik arayışları, İngiliz ve Japon Deniz Gücü tarafından zorlanmakta idi. Zira, İngiliz JANUS'unun bir yüzü Avrupa, diğer yüzü ise Pasifik'e çevrili idi. Japonya ise, giderek savunma harcamalarını arttırarak, özellikle Japon Donanmasının denizlerde söz sahibi olmasını,büyüyen çelik sanayii ve Japon Devlet Mekanizmasının karar verici eliti güçlü ulusalcı ve militarist kimliği ile "Ekonomik Güvenlik"(97)arayışı çerçevesinde Pasifik'teki stratejik konsept boyutlarını artan bir şekilde zorlamakta idi.

Bir diğer önemli belirleyici unsur ise, Savaş öncesinde çok büyük umutlar beslenen "Dreknot"sınıfı büyük tonajlı Savaş Gemilerinin (Capital Ships) taktik ve harekat masraflarının ağırlığı da eklenince,süratle elden çıkarılması gereken silah sistemleri olarak teknolojik ömürlerini doldurdukları ortaya çıkmış bulunmakta idi. Bu itibarla, Washington Antlaşması ile taraf ülkelerin donanma limitlerinde yapılan indirimlerin: "ABD 525.000 ton, İngiltere 525.000 ton, Japonya 315.000 ton, Fransa 175.000 ton"(98) olarak saptanması, adeta bir "Deniz Silahsızlanması" kimliğini kazandırmıştır. Nitekim

---

(96)Cemal, ACAR:"Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası", sf.24-25, Ankara,1991.
(97)J.B.CROWLEY: "Japan's Quest for Autonamy": "National Security and Foreign Policy 1930-1985"
(98) "Conference on the Limitation of Armament",sf.1573-1615; Nov.12-Feb.1922, Washington, Government Printing Office 1922.

"Taarruzi ve Savunma" amaçlı olarak ayrımı, günümüzde Silah Sanayii'nin ölüm kusma makinaları olan üretim kulvarından çıkarılarak, Sivil Sektördeki yatırım alanlarına çevrilmesini öngören "CONVERSION-DÖNÜŞÜM" teorisi, Silah Üretim ve Ticaretinin Kontrolu, Hava Taarruzlarında Sivil Halkın korunması, Kimyasal ve Biyolojik Silahların Yasaklanması gibi,halen çözüme ulaşamamış meseleler, kapsamlı olarak ele alınarak,tartışılmıştır.

Ancak, diplomatik misyonun ötesinde siyasal ve ekonomik krizin getirdiği şartlarda mevcut ortam, çok farklı bir gelişim seyri içine girince, 33 ay süren Cenevre Konferansından da somut çözüm yollarının çıkmayışı, insanlığı "A Broken World, The Lost Peace-Yıkılmış Bir Dünya, Kaybedilen Barış" kitabında olduğu üzere, çözümü yine, Barut Tacirlerinin kapısını çalmaya adeta itmiştir. Evet; "Lütfen bozulan Dünya Barışına yön verebilmek için, bir kilo daha, daha iyi patlayabilen "BARUT!"

Gelişmeleri kronolojik sralama ile kısaca özetleyecek olursak:

5- 1922 CENOVA KONFERANSI:

Konferansın asli maksat olarak,ekonomik boyutlu sorunların tartışılması hedef tespit edildiği halde, Sovyet Delegasyonu son derece atak ve şaşkınlık yaratıcı ve belirsiz mahiyette bir diplomatik girişimde bulunarak, ÇİÇERİN vasıtasıyla, "Tüm ülkelerin Silahlı Kuvvetler mevcutlarında indirime gidilmesi, Savaş Hukukuna riayetin temini, Kimyasal gaz kullanımı ve Sivil Halka yönelik Hava taarruzlarının yasaklanması(99)yolundaki ilginç öneri kabul görmeyince, Baltık Ülkeleri Finlandiya, Letonya, Estonya ile Polonya'yı içeren "Bölgesel Silahsızlanma" kapsamlı bir nota düzenlenmiştir.

6- 2 Aralık 1922 MOSKOVA KONFERANSI:

"Sovyetler, ilk defa olarak Konferansa katılan ülke ordularında %75 gibi çok büyük bir indirim teklifinde bulunmuşlardır. Buna göre, Kızılordunun 800.000 kişilik mevcudu, 18 ila 24 ay içerisinde 200.000 kişiye indirilmesini öngören bu sayısal önerinin yanısıra, savunma harcamalarında kısıntı ve Sınırboylarında, silahsız tampon bölgeler tesisi yoluna gidilmesi,yine Nordik Ülkelerin itirazlarıyla neticesiz kalmıştır."(100)

---

(99)J.S.MILLS: "The Cenova Conference" sf.73, London 1922.
(100)W.L.MAHANEY: "The Soviet Union, The League of Nations and Disarmament, 1917-1935", sf.37, Philedelphia,1940.

7- MİLLETLER CEMİYETİ KONFERANSLARI:

24 Eylül 1923 tarihinde başlayan 5.dönem toplantılar, 2 Ekim 1924'de "Uluslararası Antlaşmazlıkların, Barışcı Yöntemlerle Çözümünü" amaçlayan protokolu kabul etmesine rağmen, Fransa'nın Versay Sınırlarındaki statüko ısrarı ve İngiltere-nin Kara Kuvvetlerinde öncelikli indirim tezini savunmasından kaynaklanan uyuşmazlık sebebiyle,işlerlik kazanamamıştır." (101)

6.Assamble, 25 Eylül 1925'de başlamış, gündem maddeleri olarak; Silahsızlanma Kavramının tanımlanması ve uygulama olanaklarının araştırılması,Ülkelerin Silahlı Kuvvetlerindeki mukayese ve takip olunacak parite tespitlerine ait esaslar ile Silahların Taarruzi ve Savuma yetenekli olarak ayrımlarının esasa bağlanması ilkeleri tespit edilmiştir.

Gelişmeler karşısında, Almanya, Fransa, İngiltere ve Rusya'nın tepkileri ayrı ayrı yönde gelişmiştir. Zira, "Sovletler Birliği, Milletler Cemiyeti'ni bir çeşit Kapitalist Devletler Klubü olarak görüyor, kendine karşı kurulmuş sayıyor ve kuşku ile karşılıyordu. Bu tutumu, Almanya'da Hitler' in ortaya çıkması ve kendi güvenliğine muhtemel saldırının İngiltere ve Fransa'dan gelmiyeceği görüşü oluşuncaya kadar, 1934 yılına kadar devam etmiştir."(102)

Almanya, Versay'ın koyduğu hükümlerin, ulusların eşitlik ilkesine ters düştüğü ve imzacı Devletlerin de silahsızlanması gerektiği gerekçesi ile "Genel bir silahsızlanma gerçekleşmediği takdirde, Almanya'nın diğer Devletlerle eşit duruma getirilmesi ve silahlanmasına izin verilmesi"(103)görüşünü savunmakta idi.

Milletler Cemiyeti'nin "Barışın muhafazası ve kontrolu maksadıyla yaptırımı temin edecek bir "ULUSLARARASI ORDU" oluşturulması yolundaki Fransız görüşü, Kara kuvvetlerinde zaafiyete sebebiyet verebileceği endişesi ile, bu girişime karşı çıkarak, Hava ve Deniz Kuvvetlerinde sınırlandırma yöntemini önermiştir.(104)

Araştırmamızın, ülkemiz açısından önem taşıyan önemli bulgularından bir tanesi de, Atatürk'ün kurduğu Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, "Yurtta Sulh-Cihanda Sulh" prensipleri doğ-

---

(101) F.B.CHAMBERS: "The Age of Conflict", A Contemporary World History, 1914-1943, sf.524, New York, 1943.
(102)Suat BİLGE: "Güç Komşuluk-Türkiye, Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964" T.İş.Bnk.Kültür Yayınları, Tarih Dizisi 26, Sf.111, Ankara 1992.
(103) Survey of Int. Affairs: Royal Ins. of Int. Affairs sf.47,Oxford, 1929.
(104) D.A.CHAPUT:"Dısarmament in British Foreign Policy" sf.43, London 1935.

rultusunda kalıcı bir Dünya Barışı'nın kurulması yolunda, takip ettiği cesur ve atak Dış Politika girişimleridir.

Nitekim, Sovyetlerin hazırladığı "Genel ve Tam Silahsızlanma" tasarısı 15-24 Mart tarihleri arasında görüşülmesi esnasında, Milletler Cemiyeti'ne üye olmamasına rağmen, Türk Delegasyonu; öneriye tam ve kesin manada destek vermiştir. Sovyetler'in yukarıda açıklanan; Batılı Devletlerin barışı bozacaklarından kaynaklanan kuşkuları ve genç ekonomisinin hızla geliştirilebilmesi için, barışa şiddetle ihtiyacı önerinin bu denli iddialı ve kesin olmasını hazırlayan alt sebepleri teşkil etmekte idi.

Sovyetler"Kapitalist Devletlerin barışı bozacaklarından kuşkulanıyordu. Kapitalist Devletlerin niyetlerini açığa vurmak ve Dünya kamuoyundan destek alabilmek için Milletler Cemiyetinin Silahsızlanma Komisyonu'na Litvinof, 30 Kasım 1927'de 14 maddelik bir öneride bulundu.Önerinin ana konuları, silahlı kuvvetlerin dağıtılması silahların yok edilmesi, askerlik hizmetinin kaldırılması ve askeri giderlere son verilmesi idi. Bu köklü değişiklikler karşısında Batılı Devletler şaşkınlığa uğradılar. Sonra Silahsızlanmanın güvenlikten ayrılamıyacağını ileri sürerek görüşmeleri yokuşa sürdüler. Litvinof'un önerilerini yalnız Türkiye ve Almanya Heyetleri desteklemiştir." (105)

8- LOKARNO ANTLAŞMALARI:

Bu Antlaşmalar,Avrupa'da Savaş sonrası statükonun belirlenmesi amacıyla 16 Ekim 1925'de, Almanya, Belçika,Fransa, İngiltere,İtalya, Polonya ve Çekoslavakya arasında imza edilmiştir.

Konumuz açısından, taşıdığı önem: "Uyuşmazlıkların çözümü maksadıyla(106)"Savaş Yoluna" başvurmamak ve Almanyanın Doğu sınırlarını silah zoru ile değiştirmiyeceğini taahhüt etmesidir. Böylelikle, Lokarno Antlaşmaları sonrası Almanya ilk defa büyük Devletlerin arasına girmiş ve Fransa ile

---

(104)J.DEGRAS: "Soviet Documents on Foreign Policy", C.III, sf.32-33, Zikreden Kaynak, S.BİLGE: a.g.e. sf.110,
Not: Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bknz: Yavuz GÖKALP YILDIZ, "Dünden Bugüne Silahsızlanma", Yüksek Lisans Tezi sf.18-20, İst.1988, Dr.S.R.SONYEL: "Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, C.II; Doğan AVCIOĞLU: "Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e" C.4, sf.1441, 1983.
(105)Zeki Mesud,ALSAN: a.g.e.sf.114

Almanya'nın istekleri arasında haklı bir denge kurularak, iki ülke arasındaki ilişkiler normalleştirilmiştir."(106)

9- BRIAND-KELLOGG PAKTI:

"ABD ile Fransa aralarındaki ilişkilerde savaşı kanun dışı ilan eden karşılıklı bir taahhütte bulunulmayı önermişlerdir. İki ülke arasında savaş son derece ufak bir olasılık olduğu için, bu önerinin pek bir anlamı yoktu. ABD Dışişleri Bakanı Kellog ise, daha gerçekçi davranarak, "Savaşı ulusal politikanın bir aleti olmaktan çıkarma taahhüdünün"çok taraflı antlaşmalarla sağlanması önerisinde bulundu. Kellogg'un bu önerisini kapsayan Briand-Kellogg Paktı 1928 Ağustosunda ABD İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya,Belçika ve Çekoslovakya arasında imzalandı. Bu pakta daha sonra Türkiye de dahil başka Devletler de katılacaktır.Ancak, Pakta üye Devletlerin ve özellikle İngiltere ile Fransa'nın samimiyetten uzak politikaları sonucu, Pakt uzun ömürlü olmayacak, 1930'lardan sonra Almanya,İtalya ve Japonya'nın saldırgan politikaları, Paktın anlamını ortadan kaldıracaktır.Buna rağmen Briand-Kellogg Paktı,Lokarno döneminin barış ve işbirliği havasını etkileyen önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir." (107)

10- CENEVRE KONFERANSI:(2 Şubat 1932)

Milletler Cemiyeti, 12 Aralık 1925 tarihiyle başlattığı görüşmelerini, 1930 yılı sonlarında tamamlamıştır. 61 Devlet'in katılımıyla 2 Şubat 1932'de Cenevre'de toplanan Silahsızlanma Konferansı, önerilen projeleri gözden geçirerek,müşterek bir mutabakat platformu oluşturmuş,böylelikle hazırlanan tasarı metnine 6 temel konuda antlaşma temin edilmiştir. Buna göre:

"1- Savaş biçimlerinde sınırlamalar: Hava saldırılarının sivil alanları hedef almaması, kimyasal, bakteriyolojik ve yangın çıkarıcı silahların kullanılmaması,

2- Silahların nitelik ve nicelik açısından sınırlandırılması: Nitelik açısından sınırlandırma,ağır çaptaki toplar, belirli bir tonajın üzrinde tanklar gibi, bazı tip silahların birden veya aşamalı olarak yok edilmesini; nicelik açısından da devletlerin sahip olabilecekleri silahların miktarının sınırlandırmasını içermekteydi.

3- Silahların üretim ve ticaretinin kontrolü; Kontrolun nasıl yapılacağı hakkında antlaşmaya varılamamış olmakla birlikte bu ilke kabul edilmiştir.

(106)Oral,SANDER: "Siyasi Tarih 1918-1990", İmge Kitabevi, sf.16-17, Ankara 1991.
(107)Oral,SANDER: a.g.e. sf.20-21

4- Ulusal savunma harcamalarının devletler tarafından açıklanması,

5- Antlaşmanın uygulanmasının denetlenmesi; Bu amaçla denetleme işlevini yürütecek Sürekli Silahsızlanma Komisyonu kurulmuştur. Denetimin zaman zaman yerinde yapılması kabul edilmiştir.

6- Silahsızlanma Antlaşmasının uygulanmasını sağlamak konferansta tartışılmış ve bunun güvenceye bağlanması ilke olarak kabul edilmiştir. Fakat antlaşmanın nasıl uygulanacağına ilişkin karara varılamamıştır.

Genel Komisyon'un hazırladığı tasarıda, sayısal verilerin yer almadığı ve silahsızlanma çabalarını ülkelerin insiyatifine bıraktığı görülmektedir. Kabul edilen bu tasarı, Denetim ve Silahların Sınırlandırılmasını sağlayacak ilkelerden yoksundur. Antlaşma maddelerinin dilek ve temenniler tarzında şekillenmiştir."(108)

Uluslararası Silahsızlanma Konferansı'nın ikinci toplantısı 1933 Yılı Şubat'ından aynı yılın Temmuz ayına kadar devam etmiştir.

Görüşmeler esnasında ele alınan İngiliz tasarısında, Almanya'nın 200 bin kişilik ordu bulundurmasına izin verilmesi, diğer ülkelerin kara ordularında indirim yapılması, sahra topları ve tankların ateş gücünün sınırlandırılması, hava bombardımanlarının yasaklanması ve alınan kararları denetlemek üzere "Sürekli" nitelikte bir Silahsızlanma Komisyonu kurulması hükümleri yer almakta idi.

İngiliz tasarısının prensipte kabülüne rağmen,delegasyonların koydukları çekinceler,sistemi işlemez hale getirmiştir. Almanya'nın silahlanmasından çekinen Fransa, beş yıllık süreç kapsamında yeniden silahlanmanın yasaklanmasını ve bu karara uymayan ülkelere karşı yaptırım uygulanmasını önermiştir.

Bütün bu görüşmeler süreci devam ederken, Almanya beklenen çıkışını göstererek Milletler Cemiyetine gönderdiği telgrafta:

"Silahsızlanma sorununun Konferansa katılan Devletler tarafından incelenmesi, son günlerde tamamiyle ters yönde gelişmektedir. Bu durumda, Silahsızlanma Konferansının biricik görevi olan genel silahsızlanmayı gerçekleştiremeyeceği apaçıktır. Dolayısıyla da Alman Hükümeti, Silahsızlanma Konferansı'nı terketme kararı almış bulunmaktadır."(109)

(108) Yavuz G.YILDIZ: "Dünden Bugüne Silahsızlanma", Yüksek Lisans Tezi, sf.21, İstanbul 1988.
(109) Yavuz G.YILDIZ: a.g.e. sf.23

tarzında ifade ettiği nihai görüşüne ilaveten;19 Ekim 1933'de Japonya'nın ardından Milletler Cemiyeti'nden ayrılan İkinci Devlet olmuştur.

Artık, savaş baltalarının topraktan çıkarılma zamanı gelmişti. Avrupa, ilkel savaş tamtamlarının monoton ritmi ile yepyeni bir bilinmeyen maceraya doğru koşmaya başlıyordu.

W.CHURCHILL'in, 23 Mart 1933 tarihinde Avam Kamarasında yaptığı konuşma, Silahsızlanma'nın akibetini en iyi tarzda formülüze etmekte idi:

"...Silahsızlanma, kendini yeterince silahlı görür görmez kaçınılmaz biçimde komşularına saldıracak olan bir hükümet -Almanya'daki Hitler Hükümeti- karşısında silahsızlanmadır."(110)

D- AVRUPA'da "KARA GÖMLEK" ve "KIZIL GÖMLEK" MÜCADELESİNİN TIRMANIŞINDA, UFUKTA BELİREN "AVRUPA'da SON SAVAŞ" EFSANESİ:

Yukarıda izah olunduğu üzere, Savaş sonrasındaki Barışın tesisi yolunda girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması, Avrupa'da yaşanan trajedinin bir başka boyutu olan, ekonomik krizin sonucu olarak, sosyal dengelerin çöküntüye uğraması, işsizlik ve sefaletin süratle yaygınlaşmasını doğurmuştur.XX. ın başlarında manüfaktürel dönemin kentleşme ve işçi sınıfının sayısal artışındaki gelişim neticesinde; şimdi bu güçlü kesimi bekleyen kollektivizmin, "Kara Gömlek" veya "Kızıl Gömlek" arasında yapacağı tercih; Avrupa'nın geleceğine yön verecekti. Demokrasi şimdilerde lüks bir faraziye ve pahalı hediyelikler vitrininde; sadece seyirlik ambalajında saklanma tehlikesi ile karşı karşıya idi.

Nitekim, Demokrasi hakkında:"Kitle örgütlenemediği sürece benim için bir koyun sürüsünden farksızdır. Bir insana sırf yirmibir yaşını doldurduğu için oy hakkının tanınmasını saçma buluyorum.

Biz zihniyet ve metod bakımından Demokrasi'den ayrılıyoruz. Demokrasi her zaman, her yerde, her türlü koşullar altında uygulanabilecek değişmez ilkelerin varlığını öngörür.

---

(110) Yavuz G.YILDIZ: a.g.e. sf.23.

Fakat biz buna inanmıyoruz, Demokrasi, XIX.yy.da yararlı ve etkili olmuştur, fakat XX.yy. da Ulusal Toplum içinde daha sıkı bir bağlılığı gerçekleştirecek bir siyasal sistem kurmak gerekir"diyerek,Demokrasiyi eski ve köhne bir sistem olarak tanımlayan MUSSOLINI(111)nin bu tanımlaması karşısında HITLER'in yaklaşımı pek farklı bir nitelik taşımıyordu.

"Alman Ulusu teorik büyüklük ebedi varlık, doktrin ve prensip hastasıdır, tek istediği güçtür; güç ve yine güç: Kim ona güç verirs onur kazanır; hem de tasavvur edemiyeceği kadar"(112)

Teorik bağlamda"Salt krallıklarda kralın halk ile Tanrı arasında yer alması gibi,Faşizm'de Yüce bir önder, "DUCE" ya da "FUHRER" Ulus ile tarih arasında yer almıştır. Ulusun tarihini o yapar, Ulusun tarihini yaptığı için de ancak tarih önünde sorumludur."(113)

---

(111) La reforme de L'Etat. Centre d'etudes pour la reforme de L'Etat, sf.551, Paris 1931.
Bu konuda bknz: Juan J.LINZ: "Totaliter ve Otoriter Rejimler, Yale Üni., Çev.E.ÖZBUDUN, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, sf.82-103, Ankara 1980; Kemali SAYBAŞILI: "Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar" Birey ve Toplum Yayınları, sf.52-62, Ankara, 1985. Münci KAPANİ: "Politika Bilimine Giriş", AÜHF.Yayın No.468, sf.109-113, Ankara 1983. MUSSOLINI:Benito, Faşizm Diktatörlüğü, çev.H.CAİT, Fikir Hareketleri, C.II,S.29 Marcel, PRELOT: La theroie de L'Etat dans le droit fasciste, Melanges de Carre de Malberg. 1933 N.Haşim, SİNANOĞLU: Faşism ve Onun Devlet Sistemi, İstanbul 1933, Ayferi GÖZE: "Korporatif Devlet" XIX. ve XX.yy.da Avrupa'da Devlet Sistemleri, İstanbul 1968,sf.101-155.
(112) Tercüman: "XX.yy.da Ans." C.II, sf.201, İstanbul 1990.
(113) İlhan, AKIN: "Kamu Hukuku", s.245, İstanbul 1980.

HITLER'in Alman toplumuna hedef seçtiği slogandaki "Versay paçavrasını yırtıp atacağım" vaadi, kısa zamanda gerekli yanıtı bulunca"1928'de %3,5 olan oy potansiyeli,1932 ye gelindiğinde %34'e yükselmiştir."(114)Hitler, işsizlere, eski askerlere, militanlara ve huzursuz küskünlere birer üniforma ve "KARA GÖMLEK" dağıtırken;"Ulusal toplumculuğun gerçek toplumculuk olduğunu ileri sürüyordu. Marx'ın toplumculuğu gibi, sınıfları birbirine karşı kışkırtmadığını,aksine hepsini bir arada yaşatacağını iddia ederken"(115)Marksist Devlet sisteminde ileri sürülen "proleterya ordusunun kullanacağı silahlar vasıtasıyla burjuvaziyi sonunda çökmeğe mahkum edecekleri"(116)yönündeki tezini, çok iyi kullanarak, "sürekli bir şekilde "KOMÜNİZM" korkusunu besleyerek,gelişimini sürdürmüştür."(117)

1929 yılına gelindiğinde, Ekonomik Kriz Kasırgası,Amerika'ya sıçramıştır. Nitekim, 19 Ekim 1929'da, "Wall Street" çökünce, hisse senetleri de çökerek ve Dünyanın en büyük finans buhranı 29 Ekim günü, 36 dolarlık senetleri, 50 sente birkaç saniyede düşüvermiştir. "Çöküşün sosyal sonuçları pek derin olmuştur. Hayır Kurumlarının önünde uzun kuyruklar görülüyordu. Halk, meyve bahçelerinde toplayıcılık yapabilmek için Batı'ya göçüyordu. Batan bankacılar, simsarlar, spekülasyoncular kendilerini yirminci kat pencerelerinden atınca, mizahçı Will ROGERS "Atlayacak pencere bulmak için kuyruk yapmak gerekiyor" Otel katipleri ise müşterilere"uyumak için mi yoksa pencereden atlamak için mi oda istiyorsunuz? sorusunu sorduğunu söylüyordu. Başkan ROOSEVELT "New Deal" efsanesini başlattığı esnada, dolar %59.06 değer kaybetmiş, işsiz sayısı 14 milyona yükselmişti. Başkan'ın "Brain Trust-Beyin

---

(114)Esat,ÇAM: "Devlet Sistemleri", İÜİF.Yayın No.2990, sf.270, İstanbul,1982.
(115)Bu konuda bknz:
Gordon, Harold J.Jr.: Hitler and the Beer Hall Putsch. Princeton University Press.1972; Görgen,Hans-Peter"Düsseldorf und der Nationalsozialismus."Distertation",Cologne Uni.Greene Nathanael, 1968., Fascism:An Anthology. New York, Crowell. Gregor, A.James :Comtemporary Radical İdeoologis, New York, Random House,1968, Grunberger,Richard: The 12-Year Reich: A Social History of Nazi Germany 1933-1945 New York:1960.
(116)Tarık Zafer,TUNAYA: "Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku" İÜY.no.2472, sf.503, İstanbul, 1980.
(117)C.NORTCOTE: "The Evolution of Politicial Thought",sf.263.London,1958. PARETO: "The Mind and Society" Jonathan Cape, London, 1935

Tröstü" adını verdiği, reçetesindeki kurtarma çabaları, profesörler,politikacılar ve askerlerden oluşan elitin yardımıyla, "Relicf, Reform, Recovery-Refah,Reform,İyileşme" olarak isimlendirdiği Üç R Programı"nın uygulandığı, hastanın rehalitasyon süresi için, daha 6 yıla ihtiyacı vardı.(118)

"1929 yılında Amerika'da 27.500.000 aileden 6.000.000'u (demek ki %21'den çoğu) 1.000 dolardan az bir yıllık gelire sahip bulunuyordu 20 milyonu da(%71 i) o zaman için ancak yaşayabilmeye yetecek olan 1500 dolarlık bir yıllık kazanca sahipti. En zengin 36.000 aile de yılda 1500 dolardan az geliri olan 20 milyon kişinin toplam geliri kadar kazanmaktaydı. Tarafsız bir gözlemci için bu durumun er yada geç, büyük değişikliklere yol açacağı apaçıktı."(119)

Ancak, yukarıda izahına gayret ettiğimiz siyasal ve ekonomik handikap ile Avrupa'da yükselen tozbulutu arasında, yine yeni tank ve top namluları, yepyeni versiyon ve performanstaki av ve bombardıman uçaklarının parıltılı gövdeleri, efsanevi U sınıfı denizaltıların peniskopları ile savaş gemilerinin baca direkleri olmuştur. Şimdi, tarafların inandıkları ideolojilerin haklılığını ortaya koyabilmek için son raundaki efsaneleri "Avrupa'da Son Savaş" ilkesi etrafında yoğunlaşmakta idi.

V- KONVANSİYONEL SON DÜELLOSU:İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SİLAHLANMA SENARYOLARININ ANALİZİ:

Barıştan bir sonuç alınmayınca savaş kefesi ağır basmaya başlamış ve Almanya bu konudaki öncülüğünü sürdürmüştür. Fakat, çalışmamızın başından beri ortaya koymaya çalıştığımız üzere, sözkonusu aksiyonun tek yönlü bir hareket olmayışıdır. Zira,kanaatimizce; aşırı silahlanmayı yaratan güvensizlik ortamının, matematiksel denge olarak minimum şartlarda iki veya daha fazla sayıda ülkeye ihtiyaç duyulduğu varsayımından hareket ettiğimiz takdirde,gerek siyasal bazda bu denge konumunu bozan Revisyonist Yapılanma ve gerekse statükonun ısrarcı katılığını sürdürerek, silahlanma seçeneğine yönelim hareketinde;tarafların değişen yüzdeler de dahi olsa;sorumlu oldukları ortadadır.

Ve sayısal veriler, bu talihsiz kısır döngünün oluşum grafiği ile bu yöndeki görüşümüzü destekler niteliktedir.

---

(118) Andre MAUROIS,ARAGON: "Amerika-Rusya", Çev.,G.ÜSTÜN, Cem Yayınevi, sf.108-146, İstanbul 1968.
(119) Andre MAUROIS,ARAGON: a.g.e.sf.99.

Nitekim, görüşlerinden oldukça yararlandığımız,Philip, Noel, BAKER'ında çalışmasında zikrettiği üzere, "Silahlanma Yarışının" başladığı ilk dönem içerisinde, Endüstriyel ülkelerin kamuoylarında, Silah Sanayiindeki gelişmeler"Ticari Emtia" nın satış girdisi olarak yorumlanmakta idi. Ancak iki Dünya savaşının ve günümüze kadar uzanan tecrübe birikimi,silahlanmanın gerçek bedelinin, barışın muhafazasında ağır bir yük olduğunu ortaya koymuştur.(120)

W.CHURCILL, bu tehlikeyi 1936'da sezinlediğinde "Neler olduğuna inanamıyorum, ancak Avrupa bir pik noktasına yaklaşıyor. Bir patlama ve felaket;ugüne kadar insan gözünün görmediği ve zihninin düşünemiyeceği boyutlarda olacaktır"(121) demekten kendini alamamıştır. ROOSEVELT'in danışmanı Norman DAVIS ise, daha 1933'de;"Silahlanma yarışına son verilmediği takdirde, barış makinası, eninde sonunda kırılarak, Dünya bir diğer savaşın içine girecektir"(122)demiştir.

27 Kasım 1932 tarihinde Ankara'da ABD'li General Mc ARTHUR ile yaptığı görüşme esnasında, Atatürk'ün henüz ufukta görülmemesine rağmen"... savaşın 1940-46 arasında başlayacağını, İtalya'nın başarılı olamayacağını, Almanya'nın yenileceğini, savaş sonunda ise asıl karlı Devlet'in Sovyet Rusya olacağını önceden görebilmesi dikkate şayandır."(123)

Gerçekten Atatürk,Mc ARTHUR'a Avrupa'nın vaziyeti hakkındaki soruya, ülkelerin gelecekleri hakkında "Bence,dün olduğu gibi yarın da, Avrupa'nın mukadderatı Almanya'nın alacağı vaziyete bağlı bulunacaktır. Fevkalade bir dinamizme malik olan bu 70 milyonluk çalışkan ve disiplinli millet, üstelik milli ihtiraslarını kamçılayabilecek siyasi bir cereyana kendisini kaptır dı mı,ergeç Versailles muahedesinin tasfiyesine tevessül edecektir.

Eğer Mussolini, müstakbel bir harpde, İtalya'nın zahiri heybet ve azametini harp haricinde kalmak suretiyle,layıkı veçhile istismar edebilirse, sulh masasında başlıca rollerden birini oynayabilir. Fakat, korkarım ki, İtalya'ın bugünkü Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramıyacak ve İtalya askeri bir kuvvet yaratmaktan henüz çok uzak olduğunu gösterecektir.

---

(120) Arms Race:sf.73
(121) HANSARD: 23 April 1936.
(122) Norman,DAVIS:"Minutes of the General Commision" Vol.11, sf.474
(123) Mehmet GÖNLÜBOL; Ömer,KÜRKÇÜOĞLU:: "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası'na Bir Bakış", Atatürkçü Düşünce, Atatürk Arş. Merkz.Yayını, sf.1064, Ankara 1992.

Avrupa'da vukubulacak bir harbin başlıca galibi ne İngiltere, ne Fransa ne de Almanya'dır., Sadece Bolşevizm'dir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu memleketle en çok harbetmiş bir millet olarak, biz Türkler, orada cereyan eden hadiseleri yakından takip ediyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığı ile görüyoruz"(124) demiştir.

Savaştan önce özellikle Hava Gücü, tarafların üzerinde en fazla durdukları konu olmuştur. Nitekim, Tablo 12'e göre; 1939'a gelindiğinde, Rusya 10.382, Almanya 8.295, İngilterenin 7.940, uçak sayısı ilk üçü yansıtan rakamlardır. Savaşı müteakiben, tarafların kamplara ayrılması ile beraber; Amerika dengeleri alt üst etmiştir.Zira,Tablo 14 ile 17'de görüldüğü üzere, sadece Amerika'nın 1944 yılındaki üretim kapasitesi,96.318 uçağa fırlamıştı. Almanya, Hava Bombardımanlarının üretimi aksatan tüm olumsuz şartlarına rağmen, 39.807 birime çıkabilmiş,Japonya 28.180 ile bu sayıya takviyede bulunmasına rağmen,Amerika'nın toplamına erişememişlerdir.Öte yandan müttefiklerin 167.654'e ulaşan muazzam sayısal gücü,Alman üretimini felce uğratmış, 1945'de 7.540'a düşen uçak sayısı, Japonya kanadında; 11.066'a kadar azalım göstermiştir.

Savaş sırasında en büyük mücadele sahnelerinden bir tanesi de, "TANK SAVAŞLARI" olmuştur. Tablo 18'de görüldüğü üzere, Almanya 1944'de 17.800 tanka erişmiştir. Lakin, sadece Amerika 1943'de 29.500 adet, 1944'de ise 17.500 adet tank üretmiştir. Bu dramatik sayıdaki savunmaya örnek verilirse, Fransa'daki İngiliz ve Amerikan Kuvvetleri tank bakımından 20'ye 1, uçak bakımından ise 25'e 1 gibi etkili bir üstünlüğe(125)sahip olmalarına rağmen,"Almanların esnekliğe ve muharebe meydanı düzeyinde merkeziyetçi olmayan karar alma uygulamasına ağırlık veren harekat doktrininin, İngilizlerin ihtiyatlı, ölçüp biçerek planlanıp, dikkatle uygulanan taktiklerinden, Rusların kanlı, tam cephe hücümlarından ve Amerikalıların çoşkulu ama profesyonelce olmayan ileri hücümlarından çok daha üstün olduğu ortaya çıkmıştı; Almanların "karma sınıflar" deneyimi, hepsinden üstündü; ve savaşın son yılında bile hem kurmay subayları,hem astsubayları çapları ve eğitimleri bakımından son derece üstün olmaları"(126)sayesinde, savaşta kesin neticenin alınması hayli geçikirken, Eğitimin Savaştaki rolü bir kez daha ispatlanmıştır.

Buna rağmen, üretimdeki verimlilik katsayısı Müttefiklerden yana idi.

---

(124)Zikreden Kaynak: Nimet,ARSAN: "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri-III, Türk İntilap Tarihi Enst.Yayını, sf.93-95, Ankara 1991.
(125) Ropp, War in the Modern World, S.342.
(126) Paul KENNEDY: a.g.e. sf.413.

Bir başka ifade ile, Mihver Cephesi, ne kadar çabalasa dahi kaynakları yetersiz kalıyordu ve savaşın sürdürülmesinde, nihai neticede göstergenin ibresi, Müttefikleri göstermekte idi.

1938'deki Sovyet çelik üretimi 16.5 milyon ton, ABD'nin 26.4 milyon ton idi, buna karşılık Almanya'nın 6.7milyon ton, Japonya'nın 6.0 milyon ton idi.(127) Yani parite olarak,8 birimin üzerinde bir eşitsizlik mevcut idi.

Öte yandan toplum silah üretimlerinde tarafların savaş potansiyellerine ait dengelerde avantaj, başlangıçta Mihver kuvvetleri tarafında iken, 1943'e gelindiğinde,parite 3 birim olarak Müttefik Güçlere geçmiştir.

Avrupa'da devam eden Savaş, esasen, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Doğu Akdenize kadar uzamıştır.Ancak,bir diğer önemli cephe ise,Pasifik'de yaşanan son derece kanlı ve yeni harp teknolojisine dayanan taktiklerin denendiği ilginç ve savaş tarihinin kaydettiği en geniş "Savaş Alanı"(128) olmuştur.

Japonların başlangıçta kaydettikleri büyük başarılar, "KURBAĞA" taktiği olarak isimlendirilen,adaların kademeli şekilde işgali,yeni hava, kara ve deniz üslerinin süratle buralarda atlama sehpası olarak kullanımı sonucunda; Malezya ve Tayland düşürüldü. Nihayet, Pearl HARBOUR'da,6 Amerikan Uçak gemisinin batırılması ile Taktik Hatasını yapan Japonya, bu süratle, Filipinler,Burma, Cava ve Yeni Gine'ye girmişlerdir.

Ancak, Amerika bu yayılımı önce Yorktown'da, daha sonra Midway yakınlarındaki deniz muharebelerinde, limitleyebilmiştir. Bu noktadan sonra, Hava üstünlüğü Amerika'ya geçince, Japonya, Ana Kara'da son savunma konumuna mecbur kalmıştır.

Savaşın sonu son derece dramatik olmuş, Mussolini ve Hitler intihar edip, komutayı devralan Amiral DOENITZ'in, 2 Mayıs 1945'te Berlin'in teslimiyetini ilanı ve 6 Mayıs'da Alman Silahlı Kuvvetleri'ne teslim ol yayınlayarak, donanmaya bağlı gemiler ve denizaltılara dön emrini vermesiyle, Avrupa Cephesinde; Savaş sona ermiş oldu.

---

(127) ROBERTSON: "History of the American Economy" sf.709.
(128) Louis Joseph, HALLE: "Cold War" a.g.e.sf.39,O.ERGÜDER: "Harp Tarihi", Harp Okulu Basımevi, sf.14-15,1959.

Pasifik'de ise, 6 Ağustos sabahı Hiroşima ve iki gün sonraki Nagazaki'ye Atom bombasının atılmasıyla, İmparator HİROHİTO Güneş'in Oğlu olarak, pekçok tarihi olaya sahne olmuş Missouri Zırhlısı'nın güvertesinde son imzayı atarak,teslim olmuştur. Evet, Savaş çok süratli başlamış ve aynı süratle sona ermişti.

Esasen, burada özellikle vurgulamak istediğimiz; 110 milyon askerin üniforma giydiği ve 27 milyonunun kaybedildiği bu miktar kadar da sivil insanın ölümüne sebep olan, tarihin bu en kanlı Savaşı, acaba daha kanlı bitebilirmiy di?

Yani meseleyi biraz daha açacak olursak, HİTLER'in tarihi "Sizleri gömeceğiz!" tehditinin ardında yatan, Nükleer Silahın kullanma fırsatı kendisine geçse idi, V-2 Roketleriyle bunalan Londra ve İngiltere'nin bugünkü hali ne olurdu? Veyahut Londra, Paris, Moskova, Atina hattının günümüze yansıyan kalıntıları nasıl olurdu? Bir adım daha ileri gidip,savaşın sonuna doğru yaşanan,zaman mücadelesinde tembel Ruslar, 1949 yerine, Atom bombasını ilk patlatan taraf olsaydı,günümüzde Avrupa'nın haritası nasıl olurdu?

Elbette bugün için bu düşünce bir spekülasyondan ibaret olarak, bazılarına göre sadece tatlı bir tebessümden fazla kıymete haiz olmayabilir. Ancak,günümüzün en tehlikeli silahlarından birisini teşkil eden Kimyasal ve Biyolojik Silahlara,Hitler'in Savaşın başlangıcından önce sahip olduğu bilinen bir gerçektir.

Fakat, neden Sayın HİTLER, tam sahip olmadığı halde; Nükleer Silahları kullanma tehditinde bulunmuştur da, aynı dehşet verici sonuca yol açabilecek ölüm kudretine haiz Kimyasal Savaş silahlarına başvurmamıştır?

Zira Müttefikler böyle bir tehditin farkında olup, bu bekleyişin içinde idiler.Nitekim, W.CHURCHILL Ocak 1941'de "Alınan pekçok istihbarat bilgilerine göre, Kimyasal silahlar öncelikle İngiltere'ye karşı kullanılacaktır"(129)diyerek endişelerini dile getirirken, Ağustos 1941'de "Geniş ölçekli bir Gaz Savaşını beklemeliyiz. Bu taarruz,her an için gerçekleşebilir."(130)şeklindeki açıklamasında herhalde şaka yapmıyordu.

Doktrinde,bu yorum bazı farklı görüşlere yol açmıştır. Bunlardan birinci görüşe göre: "Genel Kurmay'ın aleyhteki yoğun baskısı ve 1914 Muharebelerindeki dramatik deneyim birikimidir."(131)

---

(129) W.CHURCHILL: "The Second World War", Vol.IV. sf.642.
(130) W.CHURCHILL: a.g.e. sf.726.
(131) Gen.Prentiss: "Civil Defense in Modern War" sf.67

Diğer görüşe göre ise: "Teknik sebepler, kullanıma engel olmuştur. Tabun(Sinir gazı) ve Sarin Gazlarının toplam miktarları,500 Lb.lık 16.000 adet bomba olmasına rağmen,renksiz olan bu gazlara karşı, Alman Silahlı Kuvvetlerinin yeterli teçhizatı olmaması ve dekantiminasyon faaliyetlerine rağmen, "TAM TEMİZLENME"nin gerçekleşmemesidir. Böylelikle,yarım saatlik sürede kesin netice veren bu silah sistemi kullanılamamıştır."(132)

Bir üçüncü görüş ise, "Hava üstünlüğünün,Müttefik Kuvvetlerde olması dolayısıyla, Mukabil Taarruz Harekatı ile tüm Alman şehirlerinin yokedileceği, büyük bir katliam tehlikesinin mevcudiyetidir."(133)

Kanaatimizce, diğer görüşlerde tutarlı iddiaları yansıtmakla beraber, taktik ve stratejik boyut olarak "Hava üstünlüğü" olarak isimlendirebileceğimiz üçüncü görüş, bu konudaki en fazla haklılık payını yansıtmaktadır.

Zira,savaşın ilerleyen safahatında, "İngiliz Hava Kuvvetlerinin, Temmuz ve Ağustos aylarında başlattığı birinci bombardımanda, 2.300 ton bomba atılmış, 1.5 milyonluk Hamburg şehrinin %75'i tamamen yıkılmış ve yanmıştır.Yangınların esas sebebi, "NAPALM"(134) türü bombalar olup, ikinci kolun taarruzu daha da şiddetli olmuştur. Gaz maskelerinin yetersiz olmasından dolayı,sadece Karbon monoksit(CO)den zehirlenen insan sayısı 70.000-100.000 dır. Dr.Carl HOFFMAN, "Kanlı ve İlkel Terör" olarak feryadını,uçaklar duyamıyacak irtifada idiler.

"13 Şubat 1945 gecesi, 800 ingiliz uçağı ile, ertesi gün 1300 Amerikan Bombardıman uçağı,sığınak yapılan ve o güne kadar savaşın etkisinden uzak kalmış olan kalabalık DRESDEN şehrine,tarihin bugüne kadar ki en çok can alan Hava Saldırısını düzenleyerek, tamamına yakını sivil olmak üzere,yaklaşık 135 bin kişinin ölümüne sebep olmuşlardır."(135)

"Japonya'nın da durumu pek farklı boyutta olmamıştır. Sadece 3 uçak gemisi, Filipinlerde 500 uçak düşürmüştür. Ekim ayında, Formoza'da 800 uçak daha düşürülmüştür."(136)

Mart ayına gelindiğinde, Japon Hava Savunması, artık abondone olmuş, Japon Ana Vatanı "Açık Hedef"konumuna düşmüştür.

---

(132) Bu konuda bknz: Bush VANNEVAR: "Modern Arms and Free Men", sf.156, L.FARAGO: "UN World, New York Feb.1948.
(133) Bu konuda bknz: "Records of the International Military Tribunal", Vol.XVI, sf.527-528.
(134) Fosfor ve benzin karışımı bu tür bombalar, sıvı üzerinde dahi yanma özelliğine sahip olup, 150-200 feet'lik sahada 1100 derece'lik yüksek ısı yangınlarına sebebiyet verir.
(135) Cemal, ACAR: a.g.e. sf.87.
(136) Cemal, ACAR: a.g.e. sf.91.

"Sadece Tokyo'nun hesabına düşen 1.667 ton bomba olup, bu taarruzlarda hayatını kaybeden sayısı 83.000 den fazla yaşamlarını kaybedenlerin büyük çoğunluğunu siviller teşkil etmekte idi ve ölümleri de yine alevler içerisinde yanarak vukubulmuştur."(137)

"Amerikan Stratejik Bombardıman K.lığının tahminlerine göre, Mütteffikk Hava Taarruzları neticesinde, Alman şehirlerinin %75-80'i yanarak tahrip edilmiştir. Japonya'da sürdürülen son altı aylık bombardıman esnasında Japon şehirlerinin %65'i tahrip edilmiş olup, bunların ortalama %50'si yangınla imha olmuştur. Savaş sonrası yapılan araştırmalarda, Almanya-ya karşı kullanılan mühimmat; 4.8 defa daha yüksek infilak gücüne sahip olduğu ortaya çıkmıştır."(138)

Esasen, burada irdelemek istediğimiz husus etik açıdan yaşamını kaybeden milyonlarca insan arasında taraflardan hangisinin; insani boyut kurallarını ne denli çiğnediği veyahut ne kadar masum olduklarının ispatı değildir.

Vurgulamak istediğimiz,bilimsel realitenin ortaya konmasıdır.Zira, çalışmamızda açıklamağa gayret ettiğimiz üzere, nükleer silahlar kadar, konvansiyonel silahların da benzer orandaki ölümcül yeteneğe sahip olabileceğidir.

Bunun yanısıra,aşırı silahlanmanın getirdiği basit cesaret sonucunda, Saddam Hüseyin gibi, bir takım insanların Dünya Barışına yaşattığı korkuda, kimyasal savaş boyutunun tekrar gündeme geldiğide ayrı bilinen bir gerçektir.

Ancak, savaşın üçüncü gününde, koalisyon kuvvetlerinin üstün hava gücü, tüm Irak Vatanını, Almanya ve Japonya'nın konumuna getirmiştir.

O halde,elindeki kitle imha silahları bugün dahi Dünya Kamuoyu ve Birleşmiş Milletleri meşgul eden IRAK faciası,savunduğumuz görüşün en taze ve o denli dramatik örneğidir, kanaatindeyim.

---

(137) M.SPAIGHT: "Air Power Can Disarm", sf.74-76
(138) M.SPAIGHT: a.g.e. sf.151-152, Fire and the Air War: "National Fire Protection Association, Boston 1946.

ASKER SAYILARI
KARA VE DENİZ KUVVETLERİ

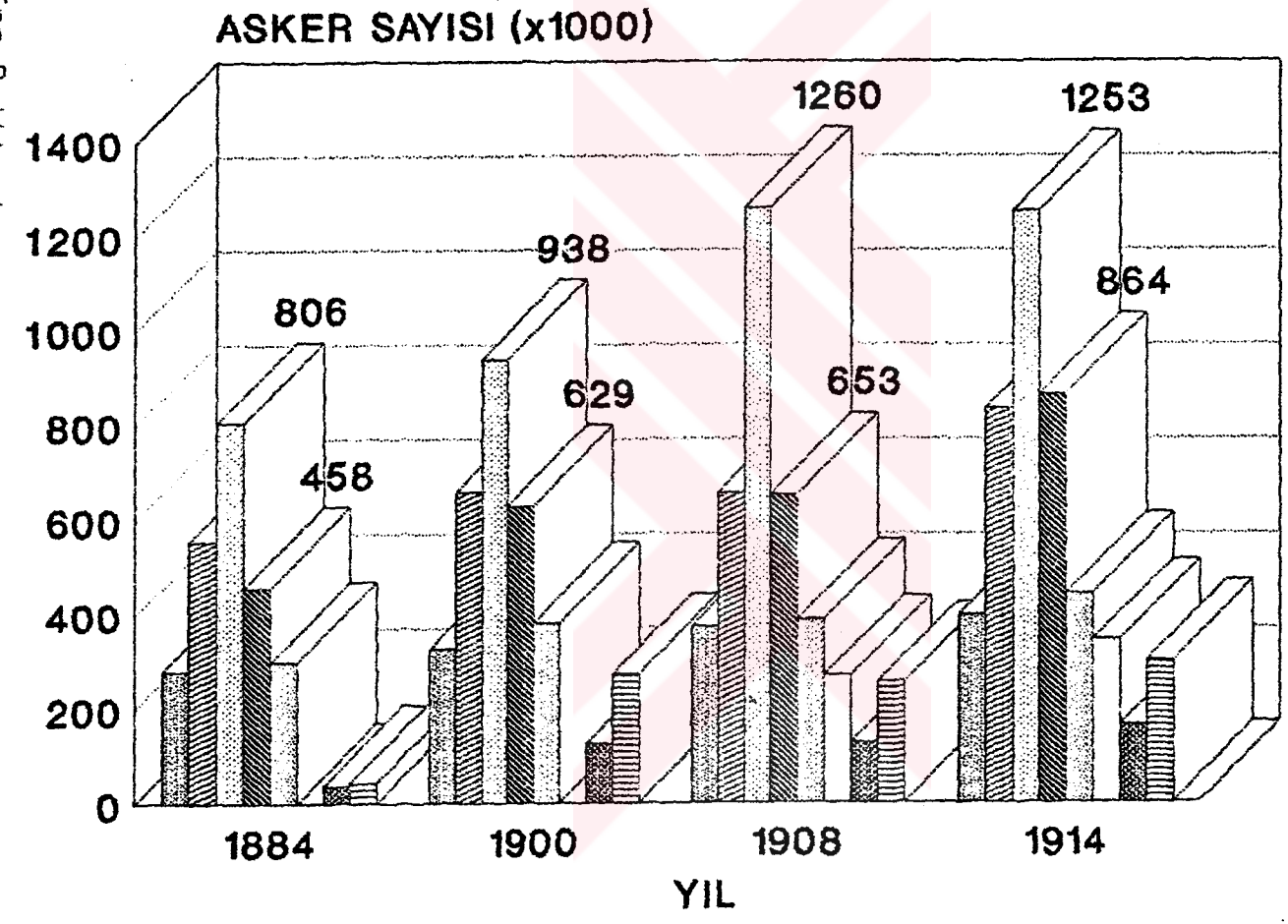

İNGİLTERE
FRANSA
RUSYA
ALMANYA
AVUS.-MAC.
İTALYA
A.B.D.
JAPONYA

Tablo 7

(139) Enc.Brittanica, a.g.e. sf.69

Tablo: 8

SAVUNMA HARCAMALARI

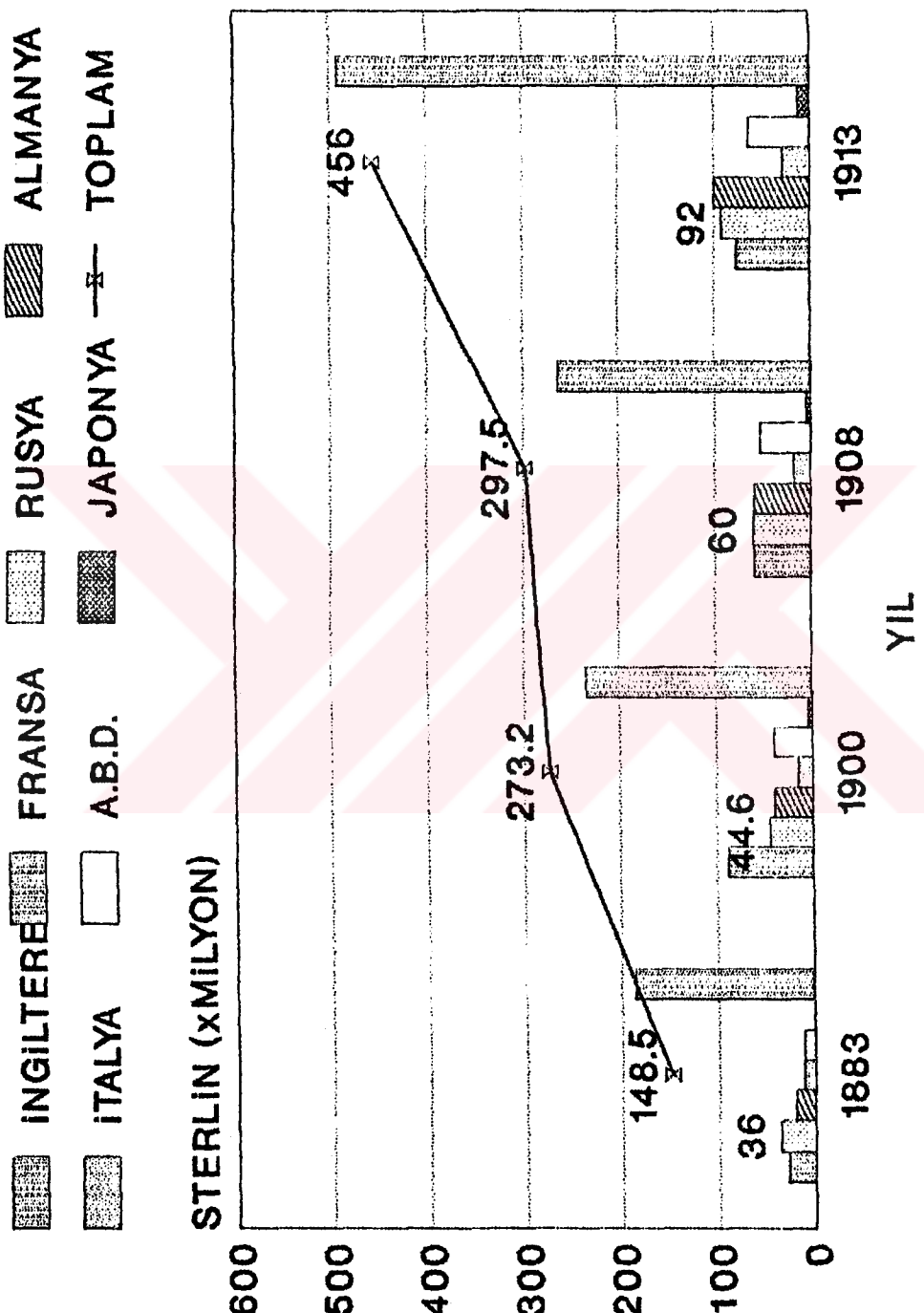

(140) Enc.Brittanica, Book of the year, sf.69-458, G.LOWES, DICKINSON; "The International Anarchy" sf.369-1911, G.P. Gooch History of Modern Europe, 1871-1919; sf.532.

Tablo: 9

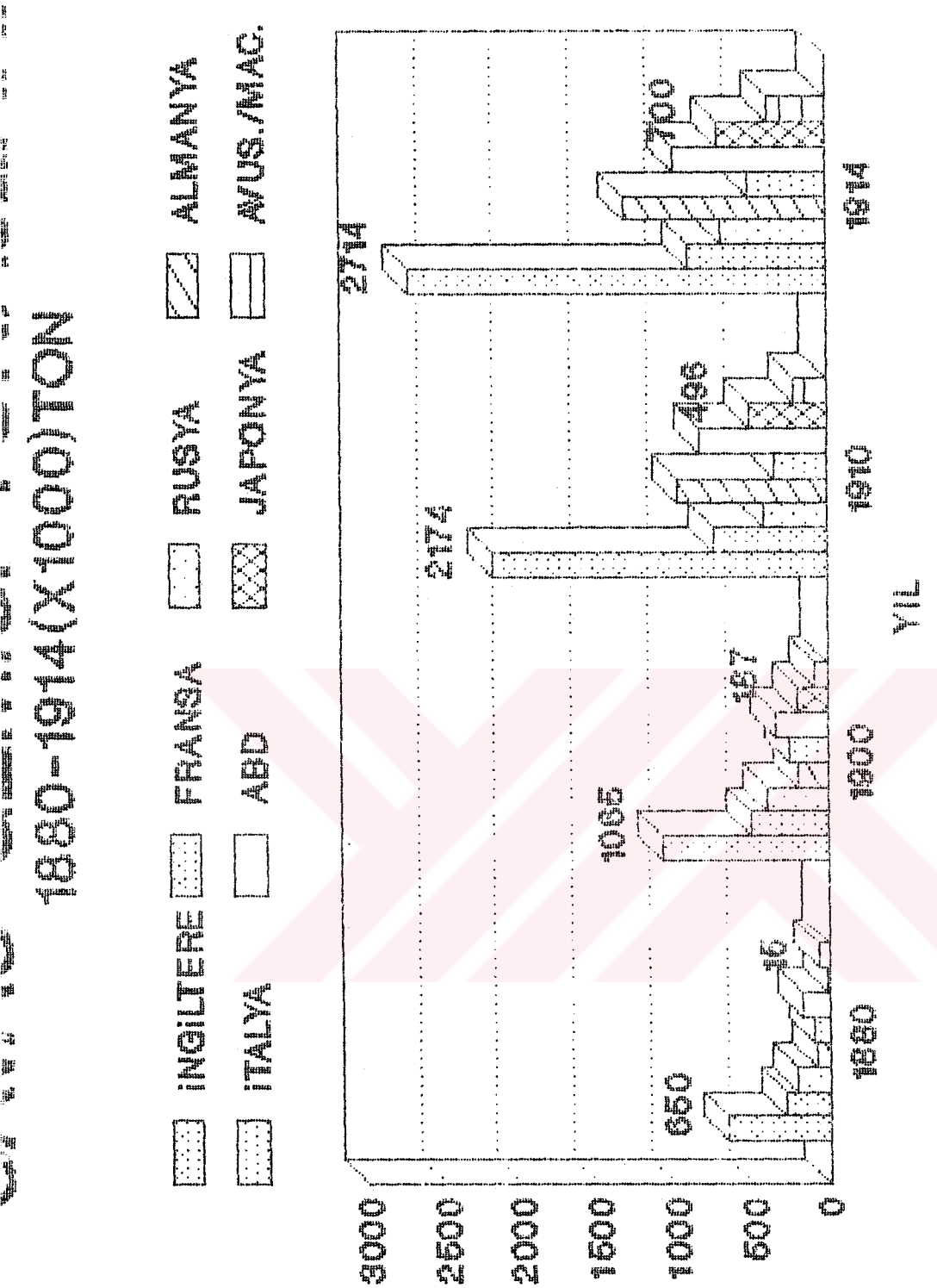

(141) C.BARNETT: The Collapse of British Power, sf.X1, New York 1972.

Tablo: 10

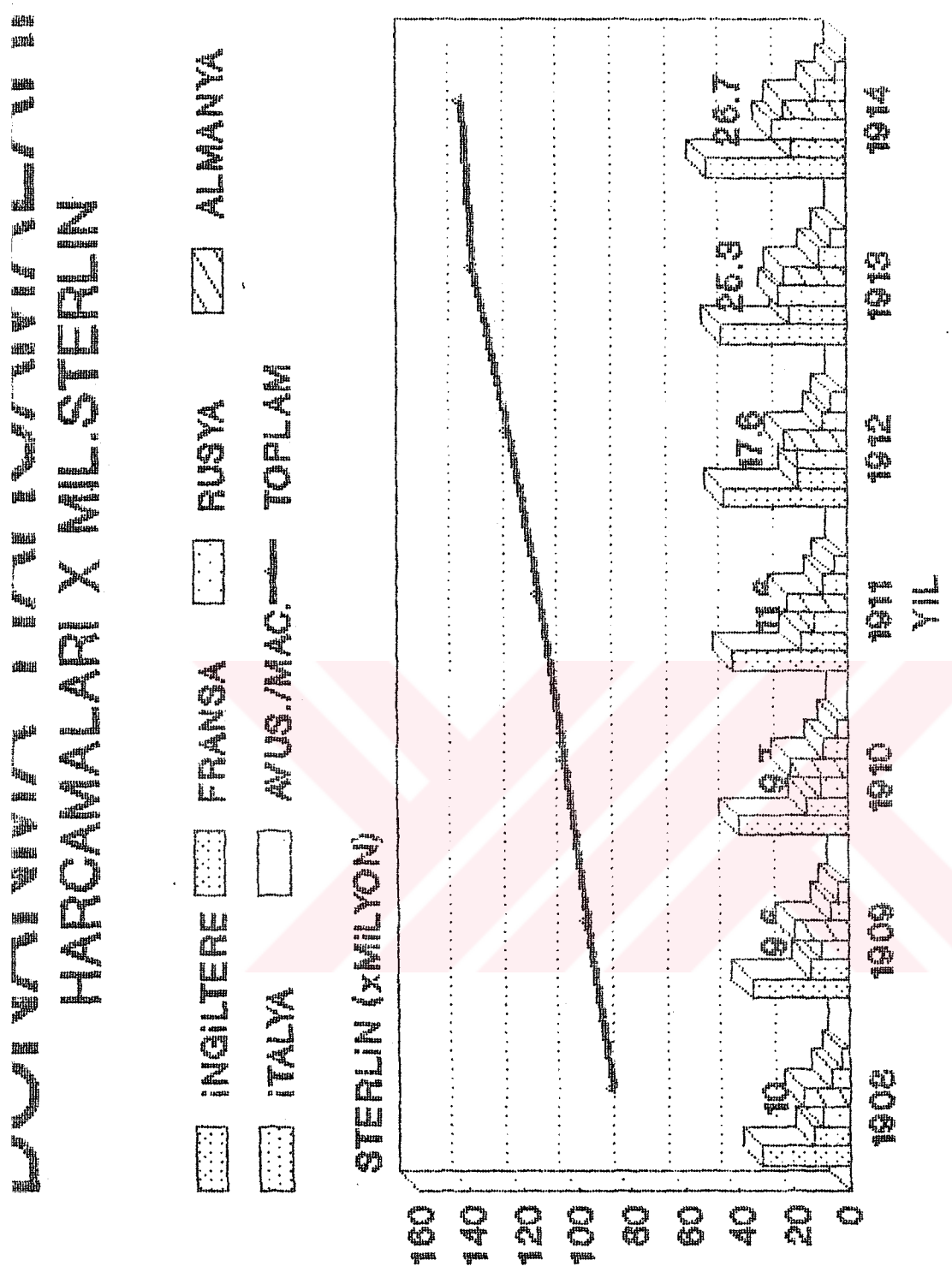

(142) Brassey Naval Annual, sf.83, 1914.

Tablo: 11

ASKER SAYILARI
KARA VE DENİZ KUVVETLERİ

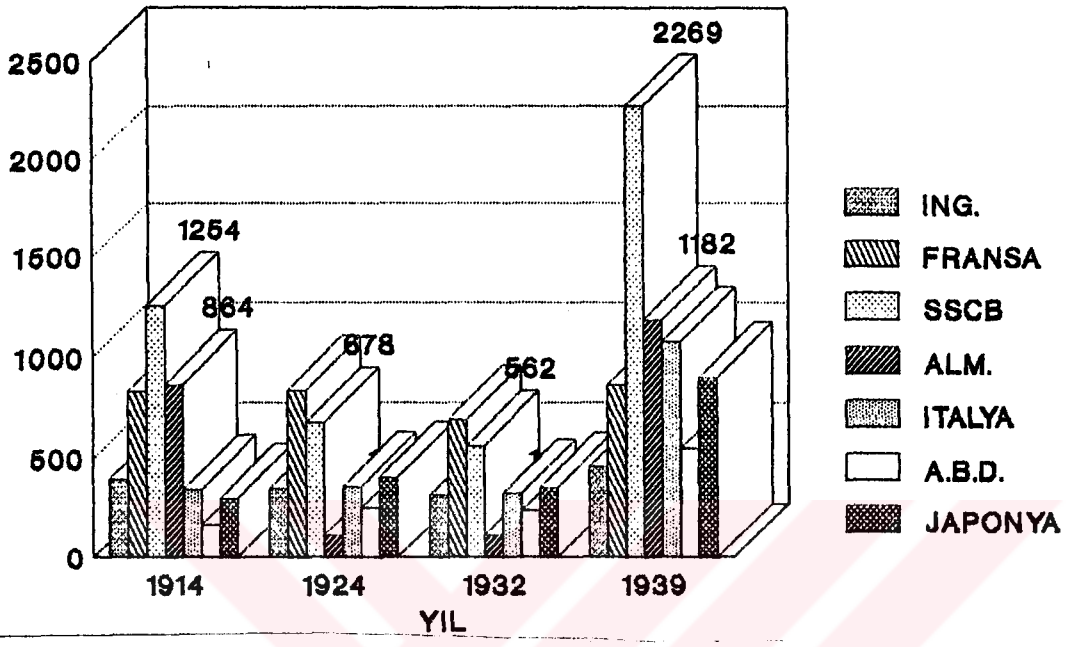

DÜNYADAKİ NÜFUSUN YÜKSELİSİ

Tablo: 12

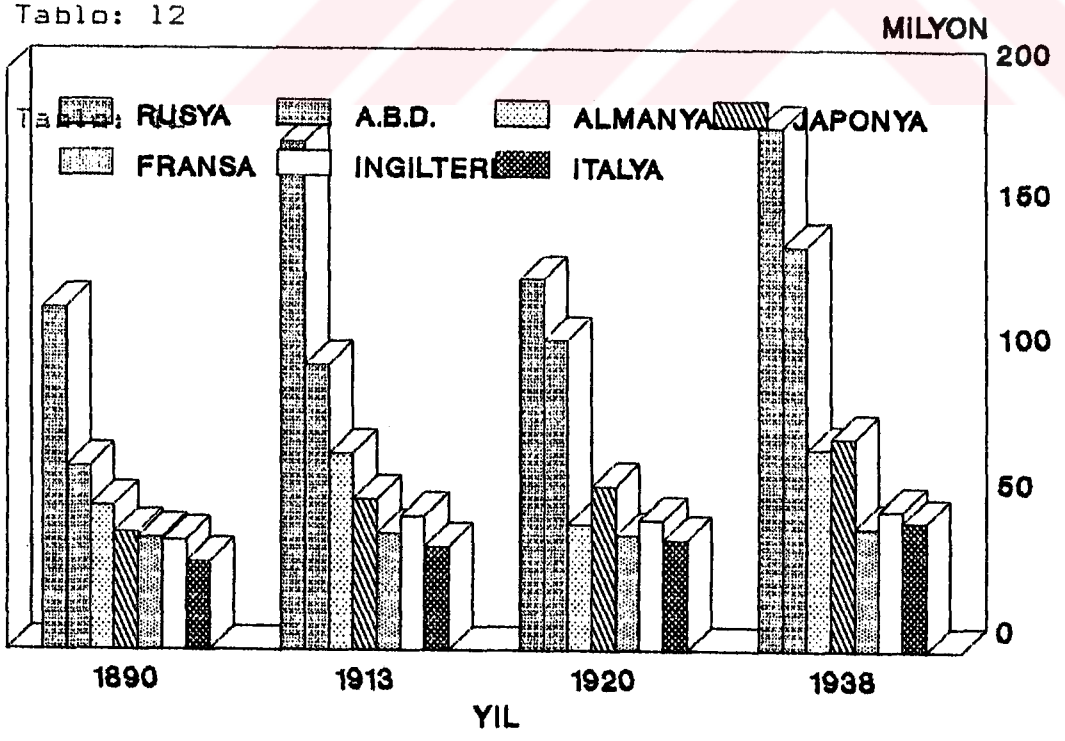

(143) Ency.Britannica: a.g.e. sf.49

Tablo:13

SAVUNMA HARCAMALARI

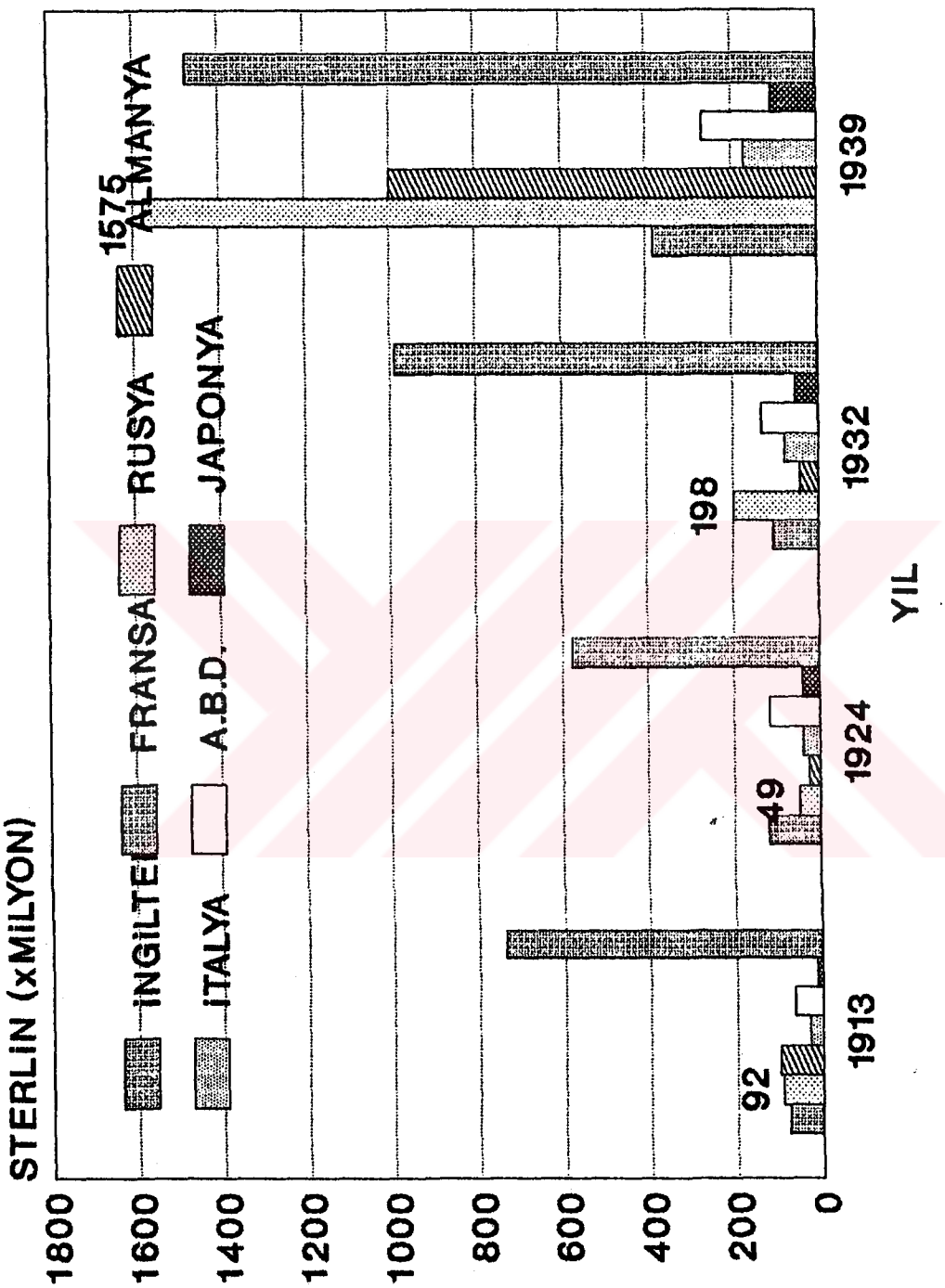

(144) Ency.Britannica: a.g.e. sf.75

Tablo: 14

MÜTTEFİKLERİN UÇAK ÜRETİMİ

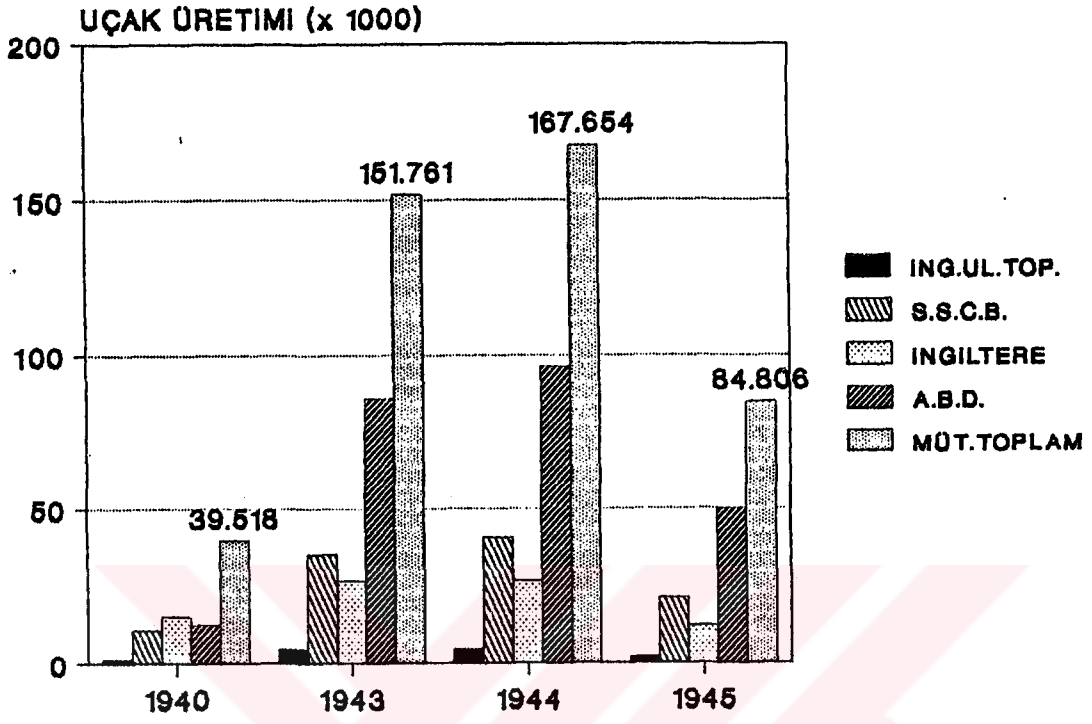

(145)R.J.OVERY:"The Air War" 1939-1945, sf.21, New York,1980.

SAVAS ÖNCESİ UÇAK üRETİMİ

Tablo: 15

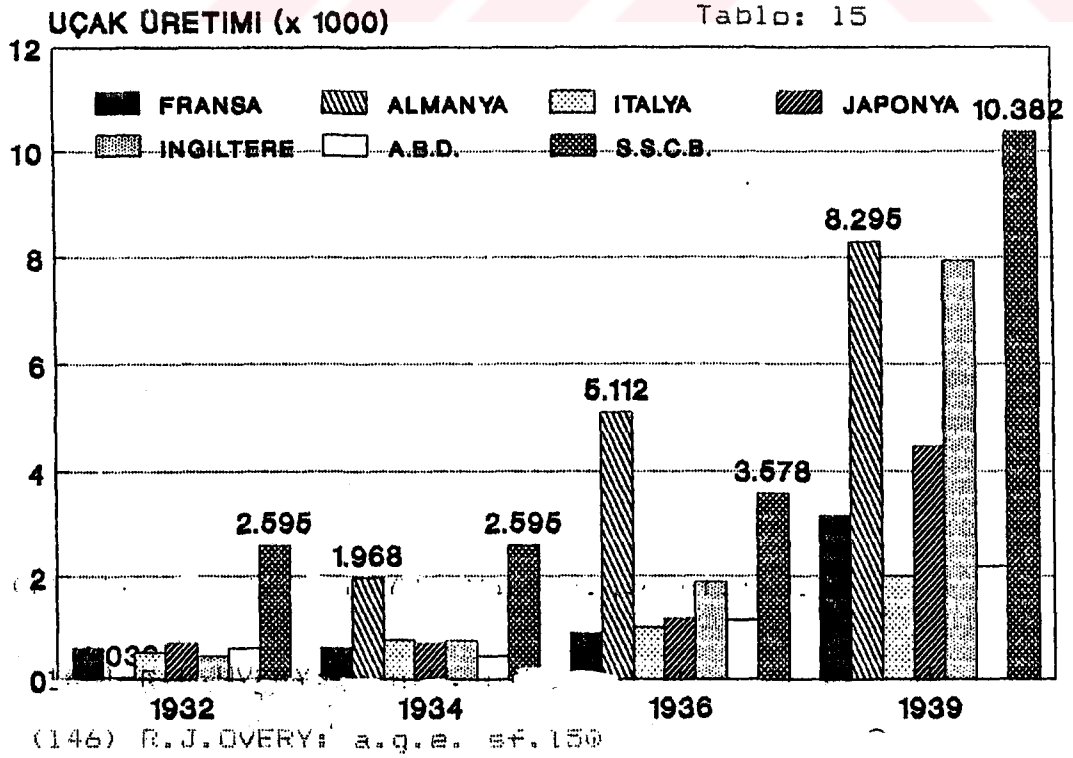

(146) R.J.OVERY: a.g.e. sf.150

MiHVER KUVVETLERiN UÇAK ÜRETiMi

Tablo: 16

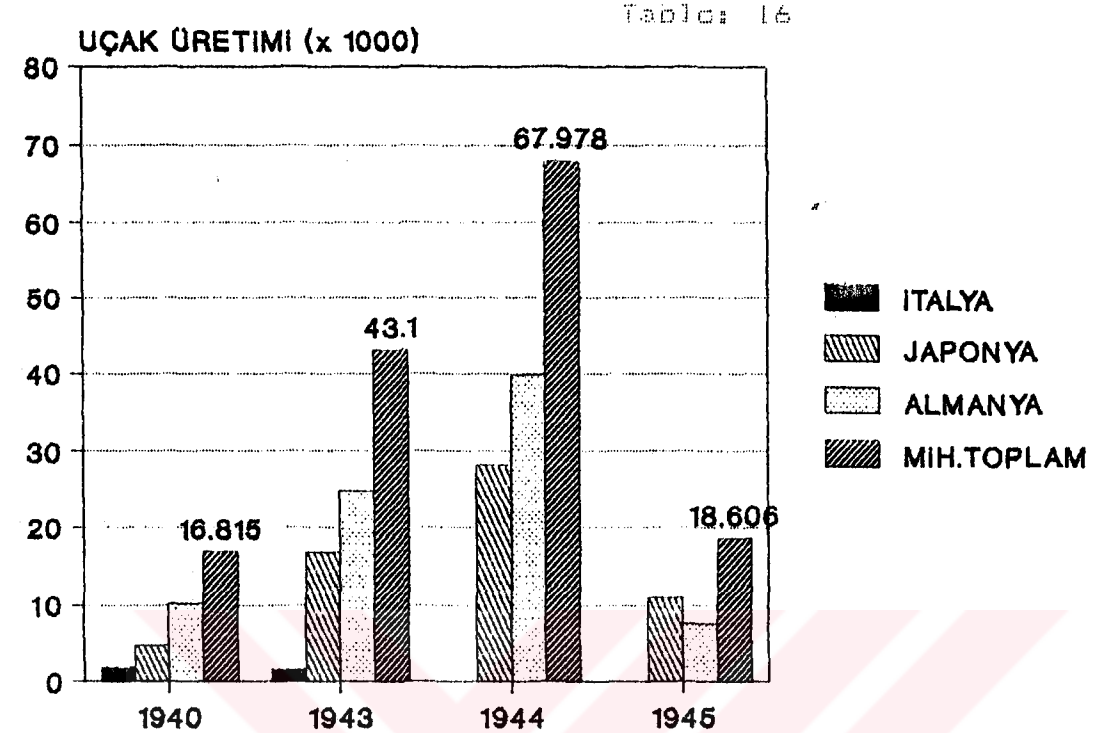

Tablo:17

MÜTTEFiK-MiHVER KUVVETLERiNiN UÇAK ÜRETiM ANALiZi

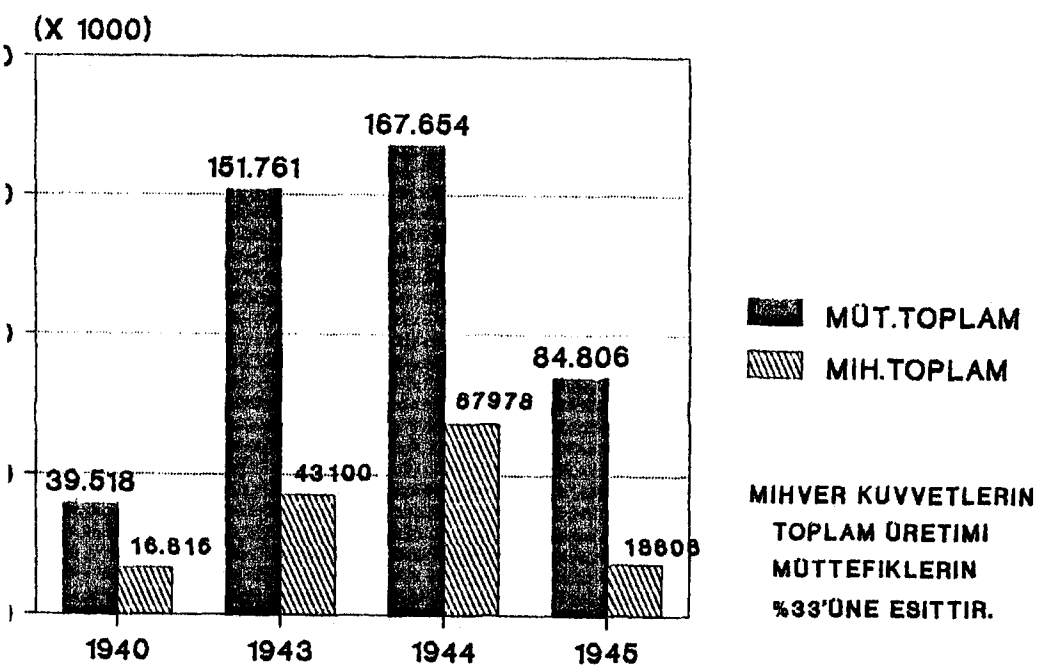

MIHVER KUVVETLERIN TOPLAM ÜRETIMI MÜTTEFIKLERIN %33'ÜNE ESITTIR.

(147) R.J.OVERY: a.g.e. sf.150

Tablo:18

1944'DEKi TANK ÜRETiMi

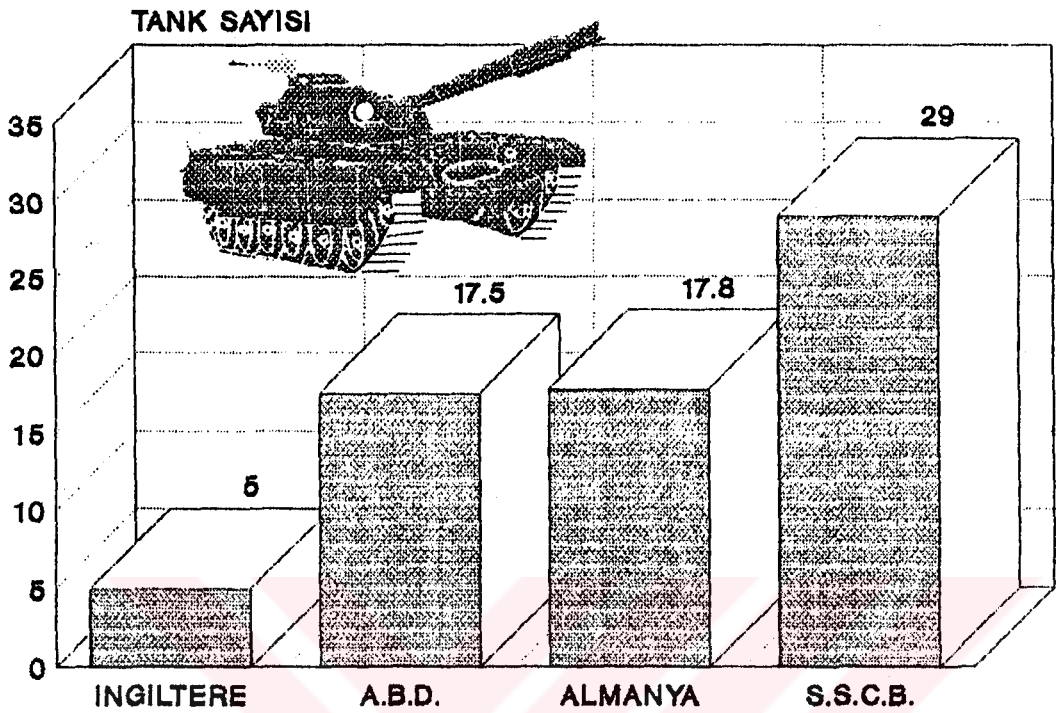

(148) Paul KENNEDY: "Rise and Fall of British Naval Mastery", sf.309-310, London 1976.

Harita: 1

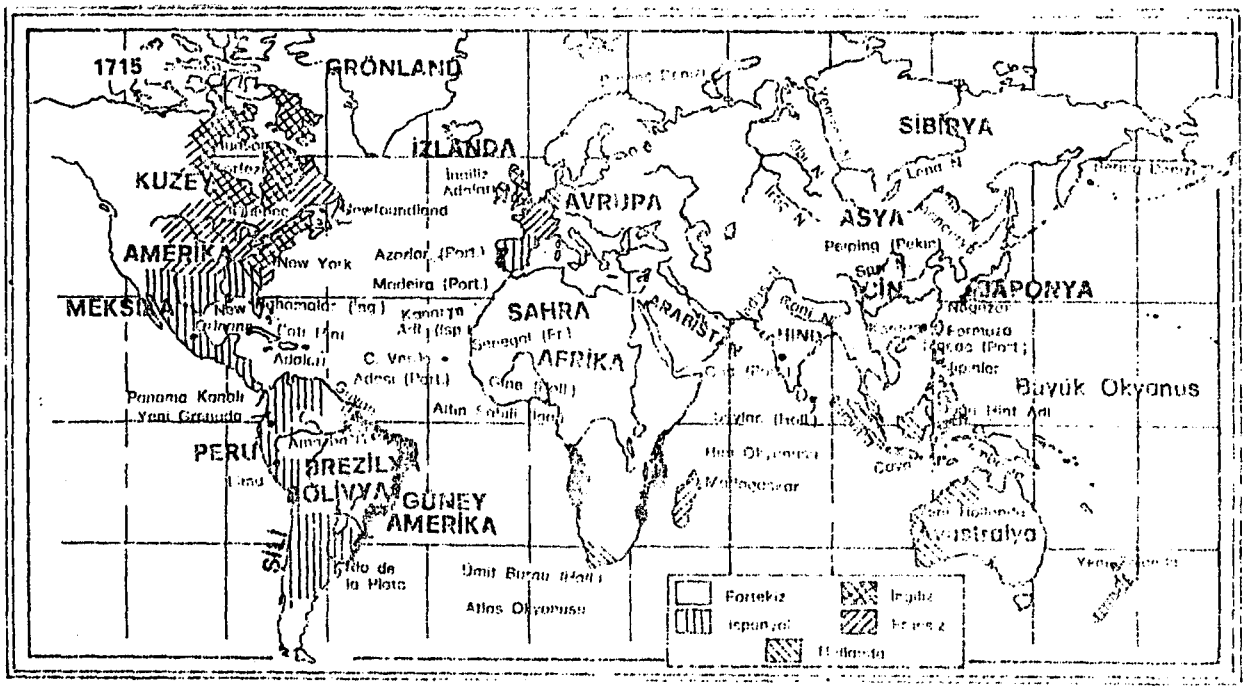

XVII.yy. Dünya(149)

Harita : 2

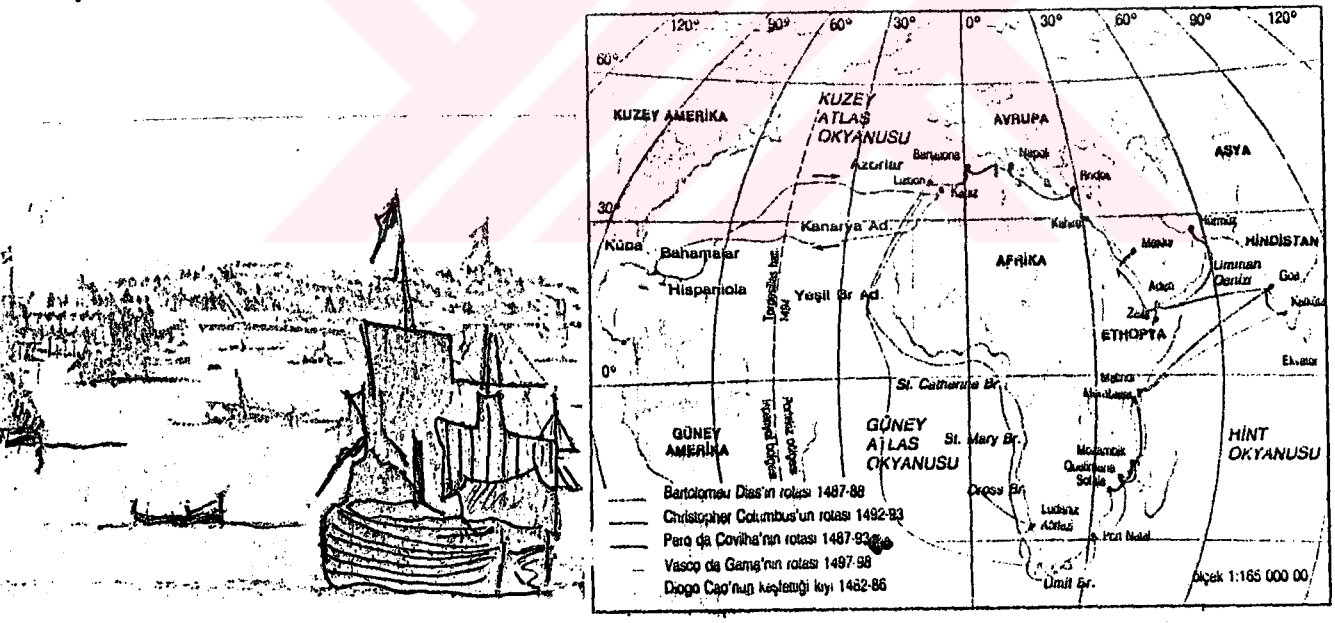

Keşif Yolları(150)

(149) Crane,BRINTON, John B.CHRISTOPHER; Robert Lee,WOLLF: "Dünya Tarihi ve Çağdaş Uygarlık sf.111,
(150) a.g.e. sf.224.

AV-BOMBARDIMAN UÇAKLARININ GELİŞİMİ:"(151)

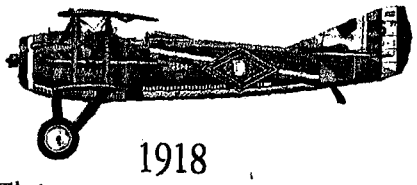

1918

The SPAD S.XIII was the U.S.A.'s fastest (139 mph) pursuit plane of World War I.

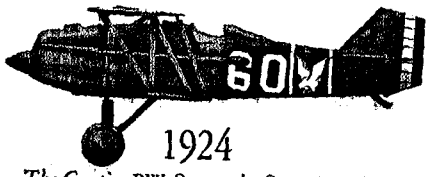

1924

The Curtiss PW-8 was the first aircraft fast enough to make it from coast to coast between dawn and dusk.

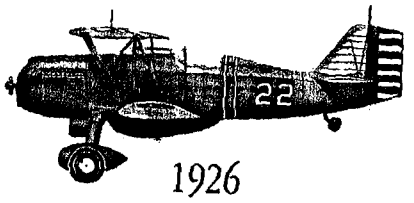

1926

Dubbed the "fastest pursuit in the world," the Curtiss P-6 Hawk was among the first to test turbo-chargers.

1935

Boeing's P-26 'Peashooter,' America's first all-metal monoplane, topped speeds of 230 mph.

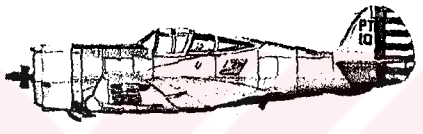

1938

The Curtiss P-36 test-dove at 500+ mph, and later downed several attackers at Pearl Harbor.

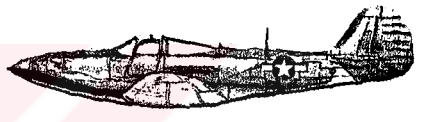

1938

The turbo-charged Bell P-39, prototype of the Airacobra, achieved flying speeds of 400 mph.

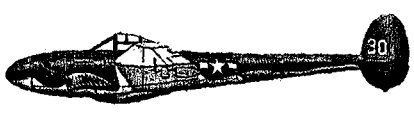

1939

Aptly nicknamed Lightning, the Lockheed P-38 was the first to cross the U.S. in just 7 hours.

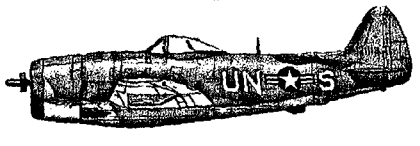

1944

The Republic P-47 Thunderbolt was the first propeller-driven aircraft to exceed 500 mph in level flight.

1944

Originally built for the RAF, the North American P-51 Mustang could outrun all its contemporaries.

(151) Air Force Magazine; Vol.75, No.3, March 1992.

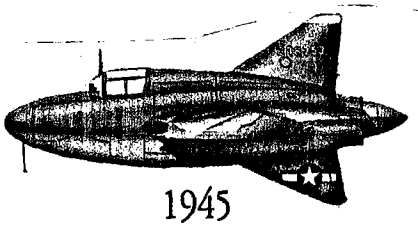

1945

Never put into service, the Northrop XP-56 flew above 400 mph, powered by a 2000-hp radial engine.

1947

The Lockheed P-80 Shooting Star set a world speed record of 623 mph, and was a great success in Korea.

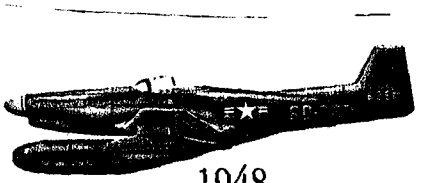

1948

Two Mustang fuselages sharing one wing, the North American F-82 was the first to fly Hawaii to NYC nonstop.

1956

At its debut, the Convair B-58 Hustler topped 1300 mph, unprecedented for a plane of its size.

1957

Heaviest of the "Century Series" fighters, the McDonnell F-101 Voodoo pushed the world record to 1207 mph.

1958

Called the "missile with a man in it," Lockheed's F-104 set records for altitude (91,000') and speed (1403 mph).

1959

A new world record of 1525 mph was set in December by the Convair F-106 Delta Dart.

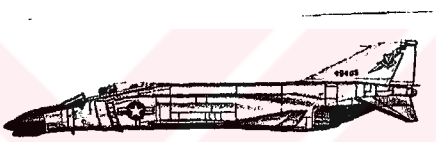

1961

Still in service after 30 years, McDonnell Douglass' F-4 Phantom II moved the world record to 1600 mph.

1975

The McDonnell Douglass F-15 Streak Eagle climbs to 98,424' in a record 207.8 seconds.

1975

Lockheed's SR-71A Blackbird spy plane set 12 world records, routinely exceeding 2000 mph.

Tablo:20

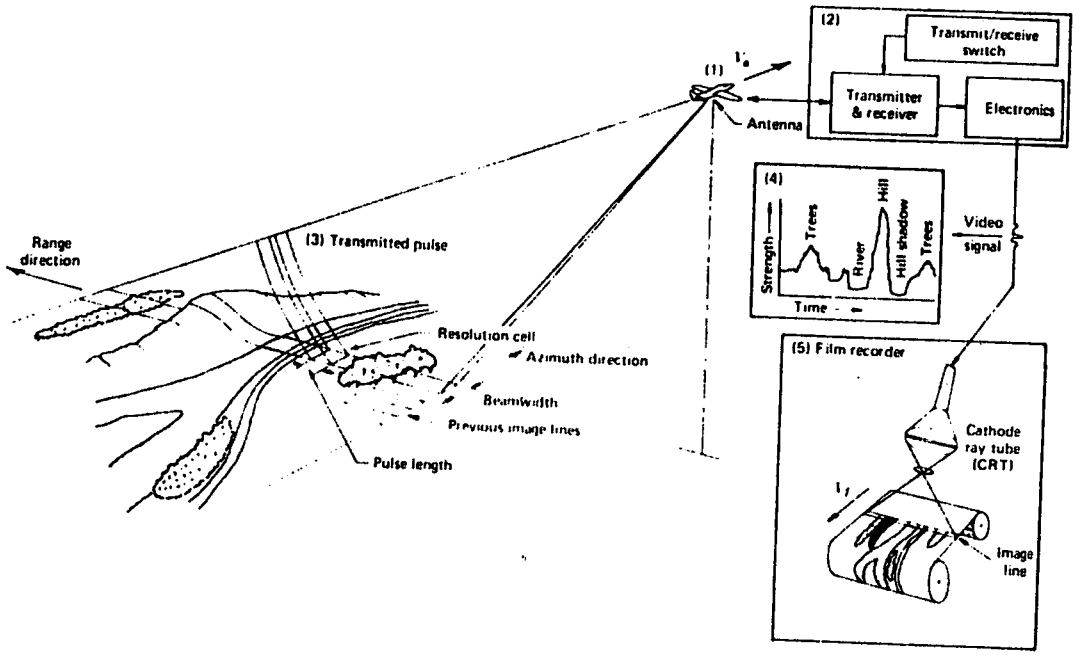
(1)
(2)
Transmit/receive switch
Transmitter & receiver
Electronics
Antenna
(3) Transmitted pulse
Range direction
Resolution cell
Azimuth direction
Beamwidth
Previous image lines
Pulse length
(4)
Strength
Trees
River
Hill
Hill shadow
Trees
Time
Video signal
(5) Film recorder
Cathode ray tube (CRT)
Image line

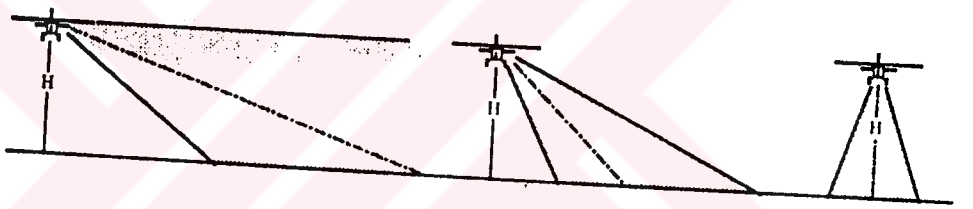
H
H
H

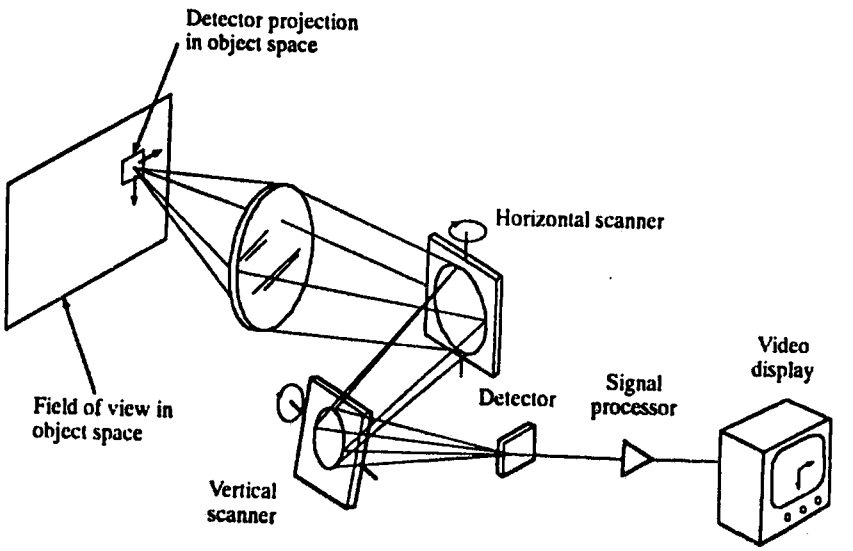
Detector projection in object space
Horizontal scanner
Field of view in object space
Detector
Signal processor
Video display
Vertical scanner

KEŞIF ISTIHBARAT GORUNTULEME TEKNIKLERI:

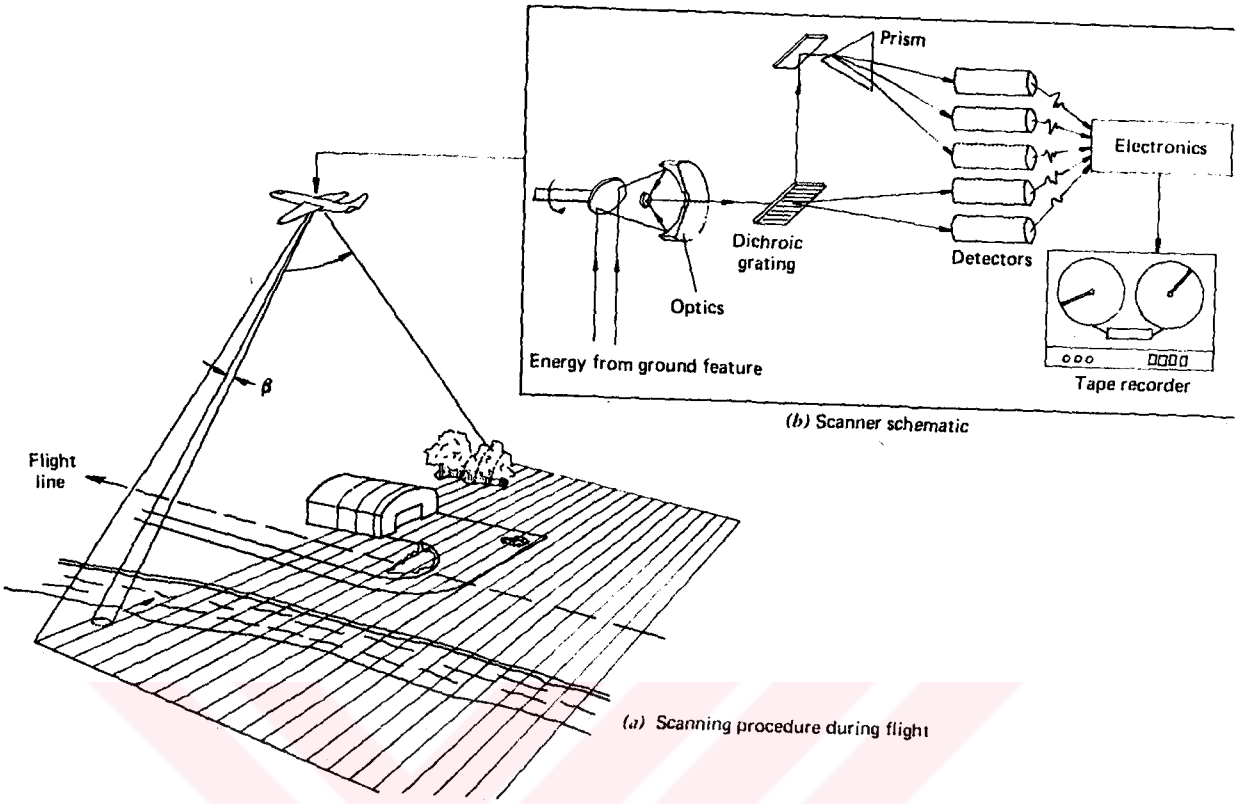

(b) Scanner schematic

(a) Scanning procedure during flight

1:20,000

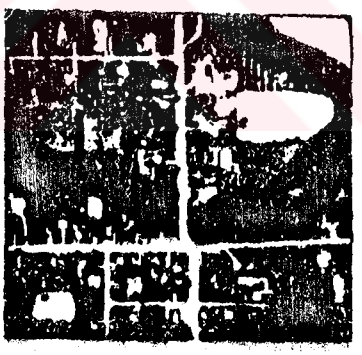

1:10,000

1:5,000

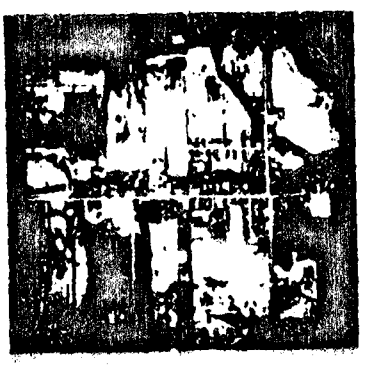

1:40,000

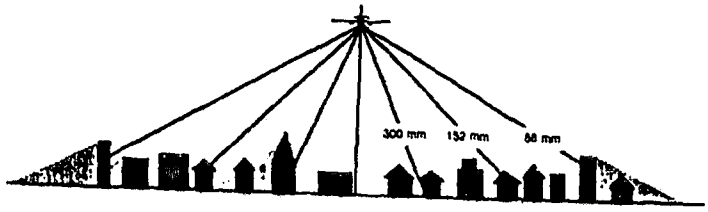
300 mm
152 mm
88 mm

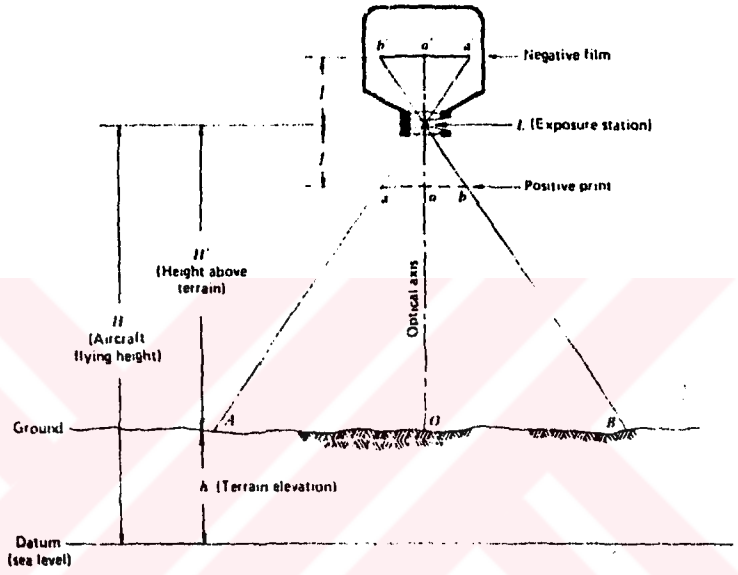
Negative film
L (Exposure station)
Positive print
H'
(Height above terrain)
H
(Aircraft flying height)
Optical axis
Ground
A
O
B
h (Terrain elevation)
Datum
(sea level)

Tablo:22

UYDU ALGILAMA VE KEŞIF/ISTIHBARAT SAHALARI

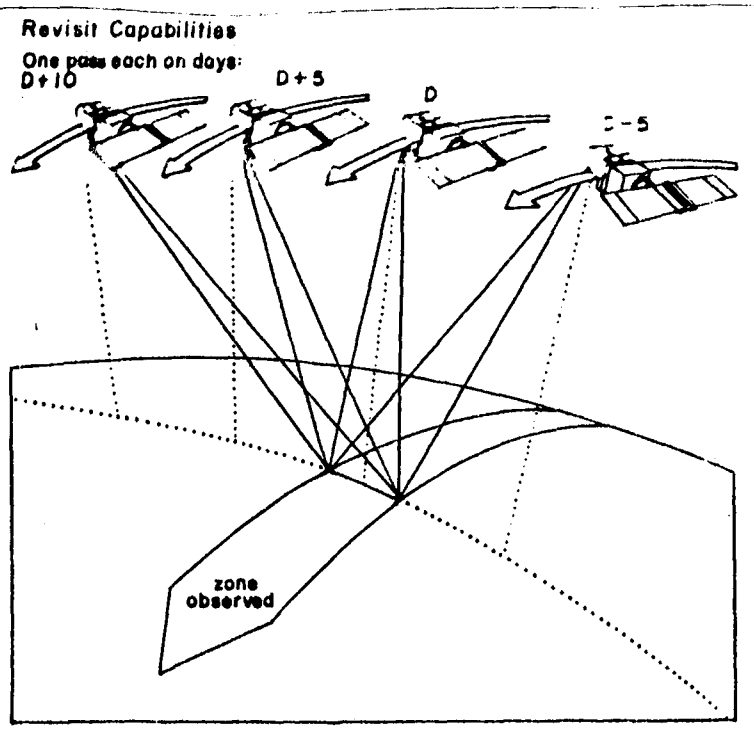

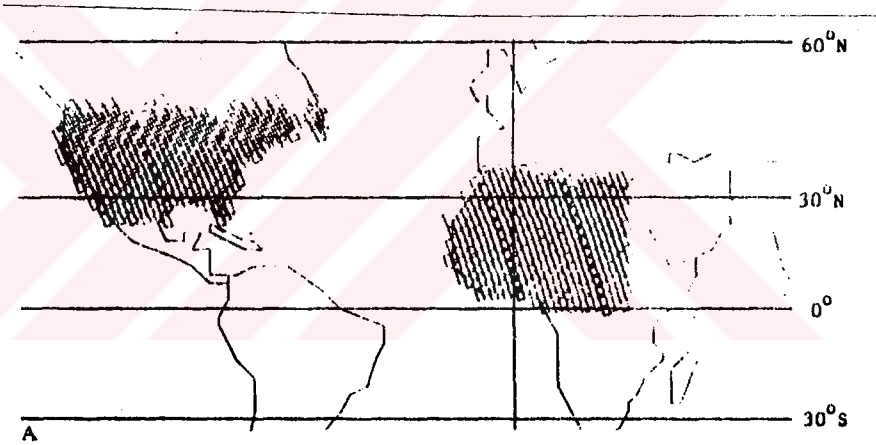

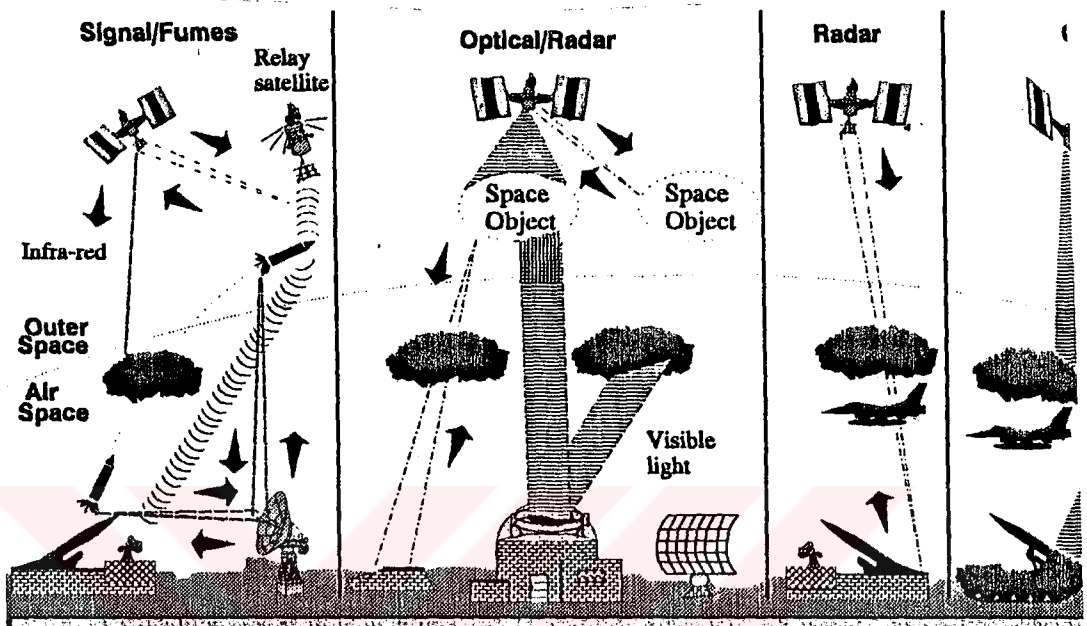

Basing Mode	Major Monitoring Techniques and their Basic Constraints		
	Optical monitoring (visible light)	Radar Monitoring	Signal/Fumes Monitoring
Ground-to-Space	Weather, daylight, atmos. turbulance, adequate coverage	Adequate coverage, low orbit	Weather (IR), line of sight, adequate coverage
Space-to-Ground	Idem	Adequate coverage	Line of sight, adequate coverage
Space-to-Space	Adequate coverage, fuel consumption	Adequate coverage, fuel consumption	Idem

(152) Verification of Disarmament or limitation of Ar Instruments, Negotiations, Proposals UNIDIR, 92/98, New York 1992.

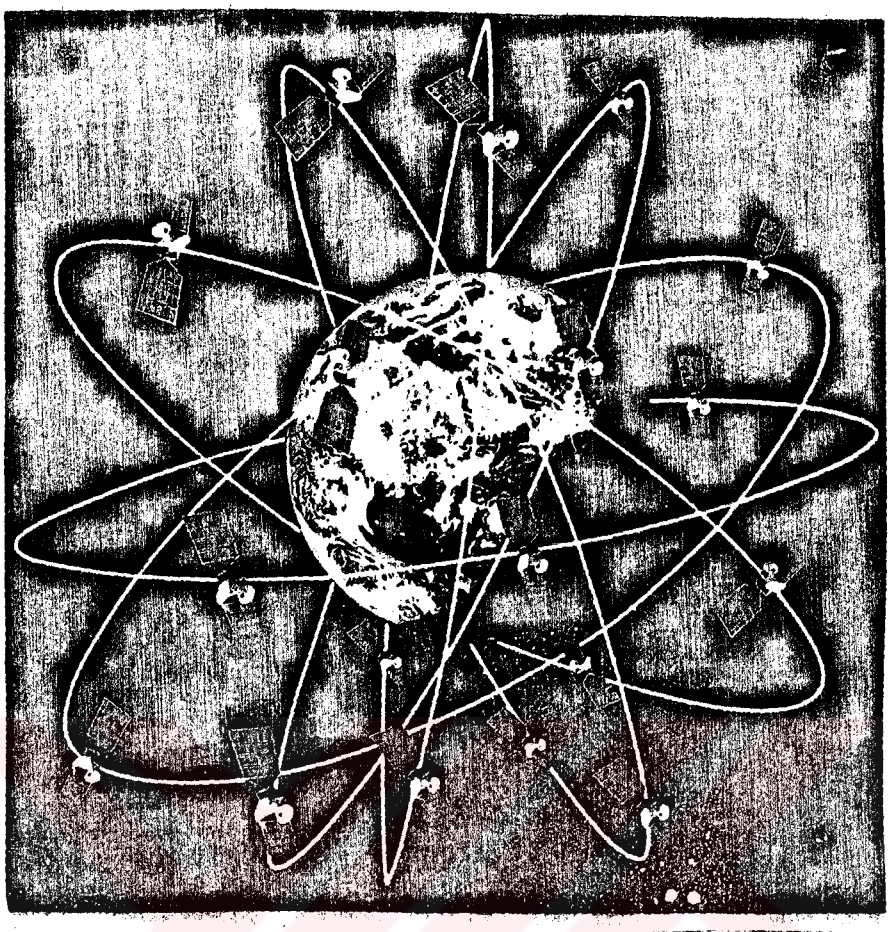

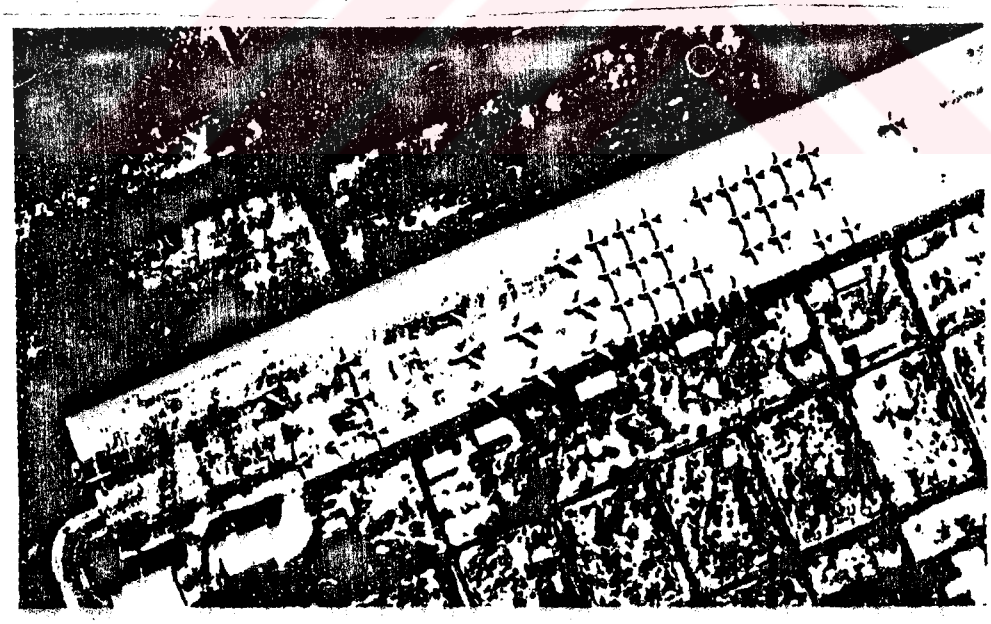

:blo:25

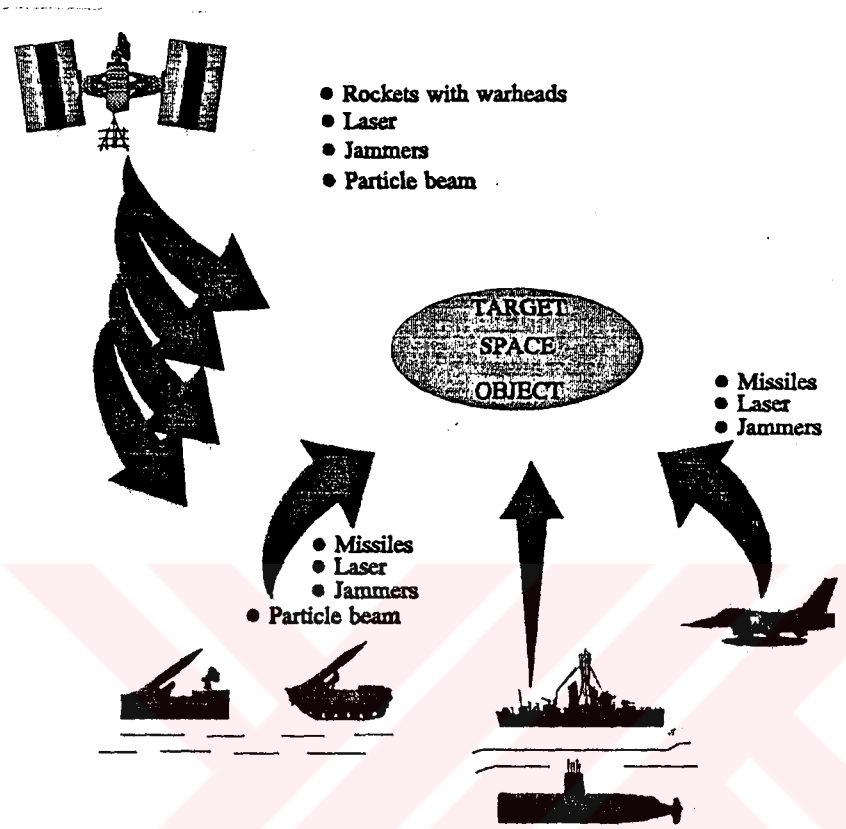

Source of Damage/Interferenee

- Missiles and Rockets (Kinetic Kill)
  - Direct Impact
  - Nuclear Explosion
- Jammers (Electomagnetic Waves)
- Particle Beam (Directed Energy)
  - Neutron Particle Beams (NPBs) (Neutral Beams)
- Laser Beam (Directed Energy)
  - High-Energy Lasers (HELs)
    - Chemical Lasers (Cls)
    - Exirner Lasers (Els)
    - Free Electron Lasers (FELs)
    - X-ray Lasers (XrLs)
  - High-Power Radio-Frequency (HPRF)
  - Nuclear-Driven Directed Energy (NDE)

SILAHSIZLANMA, GÜVENLIK VE KALKINMA İLİŞKİLERİ:

Tablo:26

Alan Tipi	Askeri Boyut	Siyasal Boyut	Ekonomik Boyut
Rejim	Silahlı Kuvvetlerin İç Güvenlik Amacıyla Kullanımı	Daha geniş hukuki meşruluk	Devlet harcamalarının sosyo-ekonomik ihtiyaçlar için kullanımı
Ulusal	Askeri Tehditin Azalması	Demokratikleşme	Kaynakların, ilave tüketim ve yatırımlar için serbest kalması
Bölgesel	Yerel Silahlanma Yarışının Sona Erdirilmesi Çabaları	Komşu Devletler arasında, siyasal sisteme müdahalede Azalma	Ekonomik(Ticari) İşbirliği
Müşterek	Müdaafaya yönelik Savunma	Güvenlik Arttırıcı	Dış Borclanma ve Ekonomik Yardımlarda Azalma
Global	Askeri faaliyetlerden kaynaklanan risk faktöründe Azalma	Daha fazla Uluslararası İşbirliği	Çevrenin Korunmasına Yönelik Kaynak Harcamaların-Artış

(153)

(153) Saadet DEĞER; Somnath SEN: "Disarmament, Development and Military Expenditure", UN Disarmament, Vol.XIII, No.3, sf.99, 1990.

NAGAZAKI'nin ATOM BOMBASININ ATILMADAN ONCEKI VE PATLAMADAN SONRAKI KONUMU:

Harita:3

(154)

(154) U.S. Atomic Energy Commission.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİ KUTUPLU EKSENDEN, ÇOK KUTUPLU YÖRÜNGEYE KOŞAR ADIM:

I-SOĞUK SAVAŞIN BERLİN'de ISINDIĞI BİR AKŞAMA DOĞRU UZUN YOLCULUK: 1945-1990

"KUZULARIN ET YEMEZLİKTEN YANA OLMALARI,
KURT AKSİ FİKİRDE OLDUĞU SÜRECE, BİR İŞE YARAMAZ"
Dean, INGE

Yukarıda izahına çalıştığımız üzere, Savaş,sona ermiş, Müttefiklerin Barış Konferansları,Moskova,Kahire,Tahran,Yalta ve Postdam'(1) daki nihai durağında,Avrupa'ya 45 yıl yön ve şekil verecek siyasal yapılanmanın koordinatları belirlenmiştir.

Avrupa'da görülen genel manzara ise, son derece ürküntü verici idi. Evet, Savaşın Galipleri ve Mağlupları,bu kıt'a üzerinde gözükmelerine rağmen, fiilen artık çökmüş bulunuyordu. XV.yy.da parlayan Avrupa yıldızı, şimdi top mermilerinin tanınmaz hale koyduğu yıkılmış sokakları aydınlatan, solgun bir sokak lambası gibi,hareketsiz,sessiz,üzüntülü ve en önemlisi, kuşkulu bir karanlığın içine gömülmüş idi.

Birinci Dünya Savaşına "Kahramanlara layık Yurt Yaratmak" iddiası ile giren İngiltere, ikinci defasından daha da zararlı çıkmıştır.

Zira, "Faşizm'le Mücadele" sanıldığından daha güç koşullar getirdiği gibi, "Folie de Grandeur-Büyüklük Çılgınlığı"; önemli ölçüde darbe almıştır. Zira, Hitler ve Mussolininin "Kara Gömlek" lileri ve Japon Kamikazileri şimdi ortada yoktu ama, İngiltere'nin "Güneş Batmayan Toprakları" da artık sadece maziyi süsleyen bir rüya olarak kalmış idi.

Zaferin bedeli ise, Amerika'ya olan bağımlılığın artarak, savaş sırasındaki Donanma'nın idamesi için başvurduğu "Verme-Kiralama"giderlerini ödemek ve ekonomik düzlüğe çıkması için önünde uzun yıllara ihtiyacı vardı.

Almanya'nın cezalandırılması en şiddetli şekilde yerine getirilmeli idi. Nitekim, ABD açısından iki farklı görüş mevcut idi. Wilson ve Roosevelt'in; "BİREYSEL" Cezai Doktrini ile "TOPLUMSAL" Ceza Doktrini arasındaki iki uçurumdan birisi arasındaki seçimle baş başa kalmış idi.

---

(1)Bu konuda bknz:Alfred de GRAZIA;Barnes & Thomas STEVENSON: "World Politics", sf.93-96, Noble, Inc. New York,1963.

"Wilson, Almanya'nın muteber bir harp sonrası hükümetinin yönetiminde, eşit haklara sahip bir üye olarak kavimler cemiyetindeki yerini almasıyla barışın sağlam olabileceği ana fikrini savunuyordu. Gelip geçici egemen rejimlerle, ölmez ve ebedi olan halk arasında, titizlikle ayırım yaparak, yegane harp suçlusunun "HÜKÜMET" olması nedeniyle, imparatorun,hükümeti sorumlu ve meşru bir hükümet tarafından değiştirildiği anda, Alman halkıyla barış yapılması için sağlam bir temel mevcut idi. Büyük bir itina ile, İmparatoru, Alman halkı üzerinde kötü bir hükümdar olarak damgalamıştı. O'nun iktidardan çekilmesi halkı kurtaracak ve ona halklar topluluğundaki yerini tekrar kazandıracaktı.

Buna karşılık, Roosevelt için harp suçlusu halktı ve bundan şu sonuç çıkıyordu: Eğer bizzat Alman halkı, Nazi rejimini saygı değer bir hükümetle değiştirmiş olsa bile, kendisini mağlup etmeye başlamış olan karşı taraftan, bu durumun dikkate alınmasını isteyemezdi. Böyle bir hareket, halkı cezadan ve gücünün imhasından kurtaramazdı; evet,bu mantık halkın yenilgisini hiçbir zaman yumuşatamazdı.Nitekim,Roosevelt, HITLER'i;Alman halkının, halkın iç yapısında mevcut gaddarlığı yansıtan bir ALETİ olarak görmekte idi. Alman halkı,kendisiyle hiç barış yapılamayan bir "DÜŞMAN" olarak kalmalıydı; çünkü o, Dünya barışının,ancak onun devamlı baskı altında tutulmasına bağlı olduğu "SALDIRGAN BİR ULUS" tu ve daima öyle kalıyordu."(2)

Fakat, gerçek durum sanıldığı kadar keskin bir yaptırımlar dizini getirmedi. Bunun esas sebebi, iki gömlekten sağ kalan "Kızıl Gömlek" leri giyen Molotov'un, yenilmez Armada "Kızıl Ordu" sunun 200 tümenlik birliklerindeki sadece tank namlularının gölgesinde,Avrupa'nın güneşi görebilmek olanağının gün geçtikçe zorlaşması idi. Öte yandan Ruslar,Alman topraklarının tüm mal varlığını sökerek,tıpkı karıncalar gibi Moskova'nın gerilerine taşıyorlardı.Fabrikalar,okullar silahlar, traktörler, füze ve nükleer yakıt teknolojileri de bunların içinde idi.Tarih sanki, bu defa "Al Gülüm-Ver Gülüm" valsini, Sovyet Senfonisi eşliğinde söylüyordu.

Öte yandan, Alman tehditine karşı Polonya alınmış ve Stalin'in Güvenlik Kuşağı "Cordon Sanitaire" veya "Stalinist Buffer Zone, bu defa Doğu Almanya, Polonya, Çekoslavakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk topraklarına kadar, Avrupa'nın karşısına rakip bir ekonomik ve ideolojik model olarak oldukça geniş bir nüfuz ve kontrol

---

(2) Louis Joseph, HALLE: a.g.e.sf.38-39

alanını gündeme getirmiş bulunmakta idi. Nitekim, EROĞLU'nun tespitinde olduğu üzere, "Sovyet Rusya, 1940-1945 yılları arasında Avrupa'da 450.000 km.toprağı ve 24 milyon kadar nüfusu sınırları içine katmıştır. 1945-1948 yılları arasında ise,1 milyon km.kare toprak ile 92 milyon nüfusu da kontrolları altına almıştır."(3)

W.CHURCHILL uykularını kaçıran bu stratejik tehdite dikkat çekerek, "Baltık'ta Stettin'den başlıyarak Adriyatikte Triyeste'ye kadar uzanan bir "DEMİR PERDE", kıtanın öbür yanını kapamaktadır.Orta ve Doğu Avrupa'nın tarihsel başkentleri, bu perdenin arkasında kalmıştır."(4)

Avrupa'nın zayıf ve yorgun düştüğü bir sırada,Doğu Avrupa topraklarına Kızıl Ordu tanklarının bıraktığı kırmızı karanfilli "Kollektivizm'e Son Çağrı" operasına ait davetiyesini, protokol kaidelerine uygun olmasa da, kapının altından bırakabilme kuşkusunun lirik bir ifadesi idi.

Nitekim, gelişmeler Tahran, Ankara, Atina üçgeninde biletlerin satılığa çıkarıldığını açıkça ifade etmekte idi.

Esasen, Atlantik yakasının öteki ucundaki diğer Galip ülke, bir kaplan çevikliği ile durumun farkında idi. Üstelik bu istenmiyen Opera'daki olayları, Locasından küçük dürbünü ile seyre hiç te tahammülü yoktu.

Ancak, oğlu Elliot'a, II.Dünya Savaşını izah ederken, "Futbol Maçı"(5)örneğini veren F.ROOSEVELT, golü atabilmek için en iyi zamanlamayı beklemekte idi.

Fakat,Sovyetlerin Avrupa kıtası üzerinde,toprak ve ideolojik genleşme bazındaki kazançlarına rağmen,ABD'nin pragmatik manadaki artı hanesi, gerçekten fevkalade idi.Özellikle, "Askeri Gücü 7,5 milyonu denizaşırı yerlerde olmak üzere,12,5 milyon Silahlı Kuvvetler mevcudu vardı. Donanma,1200 Ana Savaş Gemisinden oluşmakta idi. Düzinelerle Uçak Gemileri, 2000 den fazla ağır bombardıman, 1000 uzun menzilli B-29 ve B-36' dan oluşan Dev Hava GÜcü"(6)ile rakipsiz bir konumda idi.

---

(3)Hamza, EROĞLU: "Kuzey Atlantik Paktı", İÜH.Mecmuası,C.XXI, S.1-4, sf.21-47, 1957.
(4) Houston,PETERSON: "A Treasury of the World's Great Speches",
(5)Elliot ROOSEVELT: "As he Saw It" Duell, Sloan and Pearce sf.54-55, New York, 1946.
(6)L.FREEDMAN:"The Evolution of Nuclear Strategy",London 1981

Savaş Döneminde Ekonomiden artan potansiyeli "Üretim arttırımında %50, fiziksel mal verimliliğinde %50'lik bir artış kaydederek, toplam Dünya imalat veriminin yarısını, her türlü mal üretiminin ise üçte birini gerçekleştiriyordu. Savaştan tek zenginleşen ülke olarak, 20 milyar dolarlık altın rezervine sahip idi ve bu da toplam Dünya Hacminin üçte ikisine tekabül etmekte idi."(7)

Vurgulamağa çalıştığımız, Atlantiğin öte yakasında doğan Kutup Yıldızı ile Asya-Despotik sistem içerisinde parıldayan Sovyet Gücü'nün, MATLOF'un ifade ettiği üzere nisbi Askeri ve Ekonomik Güç değişikliklerinde, "Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği'nin Birinci Dereceden Askeri Güç olmalarının kaçınılmazlığının,"COĞRAFİ KONUM" ve çok büyük "SAVAŞ MALZEMESİ" potansiyellerinin,bir arada bulunmasından"(8) kaynaklanan mücadele de, dengenin nasıl şekilleneceğidir. Bir başka ifade ile, "tener le cose in equate stato-her şeyin dengede kalması"ve "Que la bilancia non pendersse da alcuna parte-terazinin ibresi hiçbir tarafa dönmesin" kuralı karşısında takınılacak aksiyoner davranış, esasta temel bir fizik kuralı olan; "bipolar" Kuvvetler dengesini doğurmuştur.

Nitekim,doktrinde,"holder of balance(9)-dengeleyici" bir üçüncü kuvvetin olmadığı ve Feridun ERGİN'in öne sürdüğü "Üçüncü gruptaki aktörler ve hatta bağlaşmaya katılmış öbür Devletler kaynaklarını bir araya getirseler bile Süper Devletlerin gücüne yaklaşabilecek bir ağırlık kazanmak olanağına sahip bulunmadığı"(10) bu yeni oluşumun, Dünya tarihi içerisinde ünik bir karaktere sahip olduğunu ileri süren Alfred de GRAZIA VE Thomas H.STEVENSON'a göre, ABD ve Sovyetlerin iki benzemez elektriki kutup olarak, tüm Dünyayı kontrol eden ve "Attracting or Repelling-Çekim veya İtme"(11)Gücü şeklindeki yapılanma, neticede Dünyayı süratle "Soğuk Savaş"a sürüklemiştir.

---

(7)W.ASHWORTH: "A Short History of the International Economy since 1850", sf.268.
(8) M.MATLOFF: "Strategic Planning for Coalition Warfare,1943 1944", sf.523-524,Washington, D.C., 1959
(9)Stanley HOFFMANN: "Balance of Power" International Encylopedia of the Social Sciences.
(10)Feridun, ERGİN: a.g.e. sf.146.
(11)Alfred de GRAZIA; Thomas H.STEVENSON: a.g.e. sf.2

Klasik bir benzetme olarak Louis J.HALLE süratle aradaki uçurumun açılmasını "Bir akreple bir zehirli örümcek aynı kavanoza hapsedilecek olursa, içgüdüleri onları ölünceye kadar birbirleriyle savaşmaya zorlar.İkisi arasındaki bir anlaşma, bir an için bile olanaksızdır. İki hayvandan biri savaştan vazgeçecek olursa, diğeri tarafından öldürülür. Her biri için temel durum, diğer hayvanın kendisini öldürmeğe çalıştığıdır. Burada biz, çözümü ancak iki tarafın becerisine bağlı "korkunç düğümü"görüyoruz."BASKI" yı "ÇÖZÜLMEZ İKİLEM"i görüyoruz."(12) tarzında açıklamıştır.

Avrupa'da savaş sonrası süratle şekillenen bu yeni yapılanmanın özelliklerini kısa şematize edecek olursak:

1- Yeni dönemde, Güvenlik ve Siyasal Hedeflerin odak noktasını "NÜKLEER SİLAHLAR" oluşturmuş ve "NÜKLEER CAYDIRICILIK" savaşın önlenmesindeki öncel nitelikli belirleyici konuma yükselmiştir.

2- "BİPOLER" kuvvetler dengesinde, Avrupa,savaş öncesi gücünü yitirerek, uluslararası politika'ya yön ve şekil veren aktörler konumuna yükselmeleri,ABD ve SSCB'ye "SÜPER GÜÇ"kimliğini kazandırmıştır.

3- Kollektivizm ve Kapitalizm arasıdaki mücadele,ideolojik boyutunun yanısıra,ekonomik ve askeri kanadını da içerisine alan "SÜREKLİ"bir karekter arzetmiştir.

4- ERP(Avrupa'yı Kurtarma Planı) çerçevesinde,ABD Truman Doktrini ile "Marshal Yardımı"(13) paketini içeren, bir dizi ekonomik yardımı başlatınca,"COMECON" bu yapılanmaya cevap olarak geliştirilmiştir.

5- Sovyet Konvansiyonel tehditi, XIX.yy.da başarıya ulaşamayan Avrupa Kollektif Organizasyon fikrini olgunlaştıran "Concert European" ın lideri ABD, "Nükleer Korunma Şemsiyesi" taahhüdü ile "NATO"nun(14) kurulmasını getirmiştir. Müteakiben kurulan Varşova Paktı, artık savunmada "Paktlar Devri" olarak tanımlanan global kollektif ortamını yaratmıştır.

---

(12) Louis HALLE: "Soğuk Harp", Gn. Kur. Basımevi, sf.7,Ankara,1976.
(13) Bu konuda bknz: John NEWHOUSE: "War and Peace in the Nuclear Age", sf.61-71,Alfred Knopf, Inc.New York, 1988.
(14) Nato hakkında bknz: Lawrence S.KAPLAN: "Nato and United Stades-The Enduring Alliance", sf.229,Twayne Publishers, Boston, 1988; Greorgy F.TREVERTON: "Making the Alliance Work" Cornell Uni.Press, sf.211, İthaca, New York,1985;James R.GOLDEN; Daniel J.KAUFMAN; Asa A.CLARK; D.H.PETRAEUS: "NATO at Forty" Westview Press, sf.318, Boulder,1988. Halis, DUMAN: "NATO, AET ve OECD", Acar Matbaacılık Tesisleri, sf.225-289, İstanbul, 1987. Morton, A.KAPLAN: "Nato in the International System of the 1970's,sf.5, Industrial College of the Armed Forces WDC,1970.

6- Sovyetlerin,Avrupa'da limitlenmesi,"ENGELLEME"politikasının bir basamağıdır ve temel kavram olarak, MAHAN'ın jeo-politik teorisine dayanır.

Zira, MAHAN'a göre;"Asya, Doğu ve Batı diye bölünmüştür, hareket ise kuzey ve güney şeklindedir.İncelenmesi gereken şey bu hareketin karakteri ve bu hareketin, nisbi güçler ve fizikte minumum direnç hatları denen hatlar tarafından ortaya konan muhtemel geleceğidir.

Mahan, Birleşik Devletler'in en başta gelen görevinin Rusya'yı çelik bir halka ile kısıtlayacak şekilde bu hareketi düzenlemek ve kara gücünün deniz gücüne üstün gelmesini engellemek olduğunu savunmuştur. Ama diye vurgulamıştır, "Rus merkezine nüfuz edilemez.Bu kısıtlama, eğer gerekirse,bu muazzam cephenin kanatlarından uygulanmalıdır."(15)Bu itibarla kanat ülke konumunda bulunan, İngiltere, Almanya ve Uzak Doğu'da Japonya; gizli veya açık yönden desteklenmelidir.

Böylece Tötanik (Latinleşmiş) Cephenin, (Japonlar'da aynı kapsama alınmaktadır!), Slav Cepheyi kuşaklıyacağını iddia eden eden, MAHAN'ın bu teorisi, Roosevelt'in farklı görüşüne rağmen stratejide kabul görmüştür.

Nitekim, George KENNAN, bu gereksinimi şöyle açıklamıştır: "Aslında Amerikan politikasının olanakları hiçbir şekilde, değişikliğe karşı çıkıp en iyiyi ummakla sınırlı değildir. Gerek Rusya içindeki gerekse uluslararası Komünist hareket içindeki dahili gelişmeleri eylemleri vasıtasıyla etkilemek Birleşik Devletler için tamamen olanaklıdır." Şunu da eklemiştir. "Sovyet politikasına uygulanması gereken baskıları muazzam ölçülerde artırmak...ve böylece, Sovyet gücünün ya kırılıp dağılmasıyla veya yavaş yavaş yumaşamasıyla bir çıkış yolu bulabilecek olan eğilimleri teşvik etmek Birleşik Devletler'in gücü dahilindedir."(16)

Böylelikle,"KENNAN, Uluslararası Güvenlik açısından ABD'ye rakip olan İngiltere'nin yanısıra, Sovyet Düşmanı Almanya ve Japonya'nın yeniden güçlendirilerek, Batı Kampı'na çekmek suretiyle, Stalin Rusya'sının "SÜREKLİ GERİ BIRAKILMASI" nın mümkün olabileceğini ortaya koyarken, yalnız kalmamış ve Colin GRAY tarafından da desteklenmiştir."(17)

---

(15)Alfred Th. MAHAN: "The Problem of Asia and It's Effect upon International Politics",sf.22-26 Low, Maston and Co., London,1900.
(16) George, KENNAN: "The Source of Soviet Conduct", Foreign Affairs, June,1947.
(17)Bu konuda bknz: "T.E.ETZOLD, J.L.GADDIS: "Containment", Documents on American Policy and Strategy 1945-1950, Columbia Uni. Press,sf.174-176, New York, 1978.

Gerçekten, GRAY'a göre "Uluslararası İlişkilerde, ABD' nin temel siyasal hedefi, 1944'lerde olduğu gibi, günümüzde de, **Sovyet Ana Kara Gücü'nün engellenmesidir** ve marjinal strateji olarak, Batı Avrupa'nın yanısıra, Çin ve Japonya bu şeridin bir devamıdır."(18)

7- Yeni dönemin en önemli gelişmelerinden bir tanesi de Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması ve Uluslararası Barış'ın muhafazası, Nükleer Silahların Kontrolu ve Silahsızlanma konularındaki başarılı çalışmaları ile, Global Barışa hizmet etmesi olmuştur.

8- Kamplar arasındaki mücadele, propagandayı süratle güçlendirmiş, bu cümleden olmak üzere, son derece büyük atılımlar sergileyen **"İLETİŞİM KAYNAKLARI"** gerek Uluslararası Kamuoyu ve gerekse menfi propaganda faaliyetlerinde zaman ve mekan olarak, tarafların topraklarında yer alan insanlara daha objektif karar özgürlüğü verdiği gibi,özendirme girişimlerini süratlendirmiş ve böylelikle birbirini daha yakından tanıma fırsatı bulan, Uluslararası Toplumun insanları, **"DETANT"**ın güçlenmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Üniversalizm, bu dönemde çok daha geniş bir tabanda gelişme fırsatı bulmuştur.

9- Mikro Elektronik ve Uydu İstihbaratının, bu dönemde son derece aşırı hassasiyete kavuşması, tarafların **"ANİ TAARRUZ"** hazırlıkları ile, Silah Stoklarının ve Silahlanma faaliyetlerinin günün değişik saatlerinde gözlemlenmesini temin ederek, "Erken Uyarı" müddetini asgari limitlere indirgemiştir.

10- Operatif ve Stratejik Savaş Sanatı olarak, Nükleer Denizaltı'lar, Stratejik Uçaklar, Kıtalararası Balistik Füzeler ve Nükleer ve Kinetik Enerji Yetenekli Uydu ve diğer Savaş araçları ile, Konvansiyonel ve Nükleer Savaş boyutu, "Sualtı, Su üstü- Kara-Hava ve Uzay" olmak üzere 5 boyutlu yepyeni bir **"Savaş Alanı"** doktrini doğmuştur. Ancak, Füze teknolojisi, iki ayrı kıta yol boyunu, 20 dakikanın altına indirmiştir .

---

(18)Colin S.GRAY: "The Geopolitics of the Nuclear Era"- Heartland, Rimlands and the Technological Crane,sf.58, Russak and Co. New York, 1977.

11- "IL Mondo Va dase-Dünya Kendiliğinden Yürür" fikrinin; terk olunarak, İki tarafın kararları doğrultusunda şekil alacağı yolundaki uzlaşmaz tutum, neticede, muazzam bir "Silahlanma Yarışı" na sebebiyet vermiştir. Nükleer Dengenin aşılması, önce Bilim Adamları, müteakiben, Uluslararası Toplumda Nükleer silahlara ait endişeyi gündeme getirmiştir. Bu durum,yumuşamayı hazırlayan temel sebeplerinden birisi olmakla beraber, Strateji'deki iddianın tersine, 60'larda ortaya çıkan Detant'ın gelişmesi, konumuz açısından en önemli sonucu olarak, Avrupa'da Silahsızlanma da öncelik **"KONVANSİYONEL"** Silahlarda gerçek ve global manada gerçekleşirken, bu gelişimin sonuçları, dolaylı olarak, **"NÜKLEER SİLAH"** dengelerine yansımıştır.

12- Nihayet kanaatimizce, Araştırmamızın en önemli verilerinden birisini teşkil eden, "Yüksek Teknoloji" nin ürünü sofistike silahlar, CEP (Dairesel Hata Payını "O"feet'e düşürüp, infilak ve menzillerinin artması ile, Konvansiyonel Silahların yıkım gücü son derecede artarak, Savaşta nihai sonucun alınmasındaki süre limitlerini çok aşağılara çekmesine rağmen, Askeri Strateji'de "Kantitatif" üstünlük kavramını yıkarak,"Kalitatif" üstünlük kuramının benimsenmesine sebebiyet vermiştir.

Bu yeni gelişim, silah fiatlarını,fakir ülkelerin alım gücü ve ekonomik kalkınmalarını,siyasal bağımsızlıklarını negatif yönden etkilerken,ileri ekonomik ülkelere önemli avantajlar getirmiş ve Uluslararası Pazar Paylarının genişlemesine, ve bu pazarda paylarının oldukça düşük olmasına rağmen; üretime soyunan ülke bazını arttırmıştır.

Bütün bunlara rağmen, yüksek teknoloji, sonuç olarak, Silahsızlanma Kavramına çok önemli katkılarda bulunmuştur, ve bu iddiamızın kanıtı, son Körfez Harekatı ile bir kez daha doğrulanmıştır.

Nitekim, belki de bu son derece önemli, bilimsel, ekonomik, siyasal ve askeri gerekçe, Mc Arthur'un Savaş sonrası hazırlanan yeni Anayasa kapsamına ilave ettirdiği 9.madde ile Silahlanması yasaklanan Japonya, yedek klubesinde bekleyerek, "Futbol Maçı"na,tarihin garip bir cilvesi ile,müsabaka bitip hakemin dışarı çıkması için, Ambulans çağırttığı Sovyetler'e karşı, forması dahi ıslanmadan; 3 trilyon dolarlık G.S.M.H.sı ile sahada tur atarak bu yeni dönemin en karlı ve avantajlı ülkesi olmuştur kanaatindeyim.

II- SOĞUK SAVAŞIN GETİRDİĞİ YENİ GELİŞİMLER (AIR ATOMIC ERA):

Avrupa'da Savaş Sonrası ortaya çıkan "Güven Bunalımı" na çözüm arayışlarında, temel mesele Sovyetler'in Konvansiyonel Gücü'nün yarattığı büyük tedirginlik temel öğe teşkil etmiştir. Nitekim, "Yalta'da tespit olunan sınırın 75 mil doğusuna geçen"(19)Kızıl Ordu,"5-6 milyon Personeli,50.000 tankı ve 20.000 uçağı ile"(20) potansiyel bir tehdit oluşturmakta idi.

Buna karşılık, İngiltere, Belçika, Fransa, Lüksemburg ve Hollanda arasında kurulmak istenen Batı Avrupa Birliği, 17 Mart 1948'de, Brüksel'de imzalanan Antlaşma'ya rağmen; fiziken bu muazzam kuvvet karşısında ABD olmaksızın karşı koyamıyacağını Haziran 1948'de başlıyan Sovyetlerin Berlin Ablukası ile iyice anlamışlardır."(21)

Öte yandan, yukarıda izah olunduğu üzere, ABD'nin yüksek stratejisi, yükselen Sovyet tehditini önlemek üzere "Engelleme" politikasını zorunlu kılmakta idi.

Bütün bu genel varsayımlar sonucunda,Avrupa ile Atlantiğin öte yakasını müşterek bir eksende koruma altına alan NATO Güvenlik Teşkilatı, 4 Nisan 1949'da Washington'da Senatör VANDERBERG önderliğinde kurulmuştur. Böylelikle, Antlaşma metninde yer alan 5.madde ile,"Kollektif Güvenlik" kuşağı taraflardan birinin taarruza uğraması halinde,kademeli olarak "Mukabil Savunma" prensibini getirmiştir.

Bununla birlikte, NATO'nun temel esprisini, "Containment-Durdurma ve Engelleme) Stratejisi teşkil etmiştir. Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve İngiltere'de konuşlandırılmış uzun menzilli ağır bombardıman uçakları vasıtasıyla,. Sovyet Ana Karasında tespit olunan hedeflerinin, hazırlanan bir seri plan çerçevesinde yok edilmesini içermekte idi.

Nitekim, Soğuk Savaş'taki antipotların mücadelesini, Nükleer Silahlar ve İdeoloji boyutunda irdeleyen David TARR "Çatışmanın kökeninde << **Nükleer Silahlarla ne yapmalıyız?>>** ve <<**Komünist tehditin önlemesi hakkında ne yapabilirdik?>>** tarzında iki soru etrafında odaklandığı, buna karşılık; genellikle Birinci Soru doğrultusunda yekdiğerinin yönlendiği (22)görüşündedir.

---

(19)Max BELOFF: "The United States and the Unity of Europe, sf.21 Vintoge Books, New York,1963.
(20)Arms Race: a.g.e.sf.47.
(21) B.A.B hakkında bknz:A.CAHEN:"Batı Avrupa Birliği'nin Dirilişi, Nato Dergisi S.3, sf.16-22, 1986.
(22)David TARR: "American Strategy in the Nuclear Age" sf.3. The Uni. of Wisconsin, The Maçmillan Comp.,New York, 1966.

Planlara göre, "Batı, Orta Avrupa'da olası bir saldırıya karşı ağır teçhizatla bekliyor olacaktır. Ruslar Orta Avrupa'dan saldırıya geçince merkez Cephe sert bir direniş gösterecek, bu arada Amerikan donanmasının eşliğindeki kanatlar yani Türkiye ve İskandinavya'daki Müttefikler Kanatlardan Rusya'ya saldırıya geçecek, böylece Ruslar Merkez Cephedeki baskılarını hafifleterek kanatlarını kollamak zorunda kalacaktı."(23)

"26 Mart 1957 tarihinde İngiliz Temsilcisi Mr.NOBLE, Sovyet Temsilcisi Mr.ZORIN'e nükleer Silahlar hakkındaki gögörüşünü"**SALDIRIYA KARŞI EN İYİ CAYDIRICI**" şeklinde ifade etmiştir.Benzer açıklama,İngiliz Dış İşleri Sekreteri Mr.Selwyn LLOYD tarafından BM Silahsızlanma Alt Komisyonu'nda "İngitere gibi, coğrafik olarak küçük ülkeler için, nükleer silahların varlığı, kuvvetlerin dengelenmesi ve daha büyük güvenlik ortamını temin unsurudur" şeklinde 2 Temmuz 1957 tarihinde yinelenmiştir."(24)

Hanson BALDWIN'e göre ise; "Nato'nun, Batı Avrupa'nın Savunulmasındaki temel konsept, düşmanın Hava Üsleri, Lojistik Merkezleri, Askeri Kıt'aları ve diğer Askeri hedeflerine karşı, taktik Atom Silahlarının kullanılması prensibine dayanır.Meşru Müdaafaya ve stulti fying esaslara dayalı bir strateji, hedef kapsamı olarak endüstriyel bölgeleri içerir ve yoğun nüfus içerikli sivil yerleşim merkezlerinde bulunduğu kadar çok geniş çaplı değildir."(25)

Öte yandan, Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komisyonunda açıklamada bulunan, NATO Komutanı General NORSTAD, 250 ayrı hedef bölgesini içeren, kesin imha yeteneği hakkında yöneltilen "Rusya topraklarındaki tüm hedefleri imha edebilecek kapasiteye sahip olduğunuzu mu söylüyorsunuz? şeklindeki soruya cevaben "Ben önemli askeri hedefleri kastediyorum. Evet, bu durumun doğru olduğuna inanıyorum"(26)tarzında yanıt vermiştir.

ABD'nin "Alone Atomic Power-Tek Atomik Güç" olarak sürdürdüğü bu caydırıcı politika, kısa zamanda tesirini göstererek "Çatışma Alanı" nı; Avrupa'dan Uzak Doğu'ya taşımıştır.

---

(23)Ufuk, GÜLDEMİR: "Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye", sf.14 Tekin Yayınevi, İstanbul 1987.
(24)United Nations:"Subcommitte of the Disarmament Comission, (DC/SC.I),sf.2, July2, 1957.
(25)Hanson, BALDWIN: "United States Bulletin of Atomic Scientist", sf.157, May 1956.
(26) The Times: June 14,1957.

Bununla birlikte; B. RUSSELL, ABD'nin Atom Silahları hakkındaki Tekelci tutumunun, mutlak surette, karşı tırmanmayı doğuracağını "Franck Raporu" olarak adlandırılan ve esasen Atom bombasının yapılmasında görev almış İlim Adamları tarafından hazırlanan rapora istinaden iddia etmiştir.

Söz konusu Rapora göre:"Etkin bir uluslararası antlaşma sağlanmadığı takdirde" varsayım olarak,"daha nükleer silahların varlığını belirten ilk gösteriyi izleyen günde nükleer silahlanma yarışı gerçekten başlıyacaktır; bundan sonra, bu işe önce başlamış olmamızın verdiği üstünlüğün yenilmesi gelir ki, bu da diğer uluslar için üç ya da dört yıllık bir iş olmaktan öteye gitmez.""Eğer birleşik Devletler bu olağanüstü tahrip aracını insanoğlunun üstüne atan ilk Devlet olursa, bu Devlet tüm Dünya uluslarının desteğini kaybedecek, silahlanma yarışını hızlandırmış olacak ve gelecekte bu gibi silahların kontrolu hususunda yapılması düşünülen uluslararası anlaşmanın ortamını yokedecektir."(27)

Sovyetler Birliği, daha önce de izah edildiği üzere, II. Dünya Savaşı sonrasında, Almanya'nın Nükleer çalışmalardan ve Uzay faaliyetlerinden elde ettiği birikimi kendisine transfer etmiş ve Japonya üzerindeki müthiş etkisini müşahade ettikten sonra, konuyla ilgili çalışmalarına daha ciddi ve **"MUTLAKA"** elde edilmesi gereken stratejik bir zorunluluk unsuru çerçevesinde meselenin takibine yaklaşım göstermiştir. Nitekim, 1949 yılındaki ilk denemeyi müteakip, 1950 ortalarında bu silahı envanterine dahil ederek, Savaş sonrası yeni Dünya düzeninde üstlendiği "Süpergüç" rolünün; en önemli prestij unsurlarından birisine sahip olabilmeyi başarmıştır.

Böylelikle,Rapor'da belirlenen zamanlama, bilimsel bir kehanet olarak, doğrulanmış ve günümüzde de yaşanan çıkmazın en iyi analizini ortaya koyan çalışma olarak kalmıştır.

Sovyet Cephesinden bakıldığı zaman,bu yeni askeri yapılanma "Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1946-50)kapsamında, Silahlı Kuvvetler için "Yeni Silah Yapımı" öncelikli olarak ele alınmıştır."(28)

Bu çılgınca Silahlanma çabalarının gereği olarak, ABD ve İngiltere'nin Savaş sonrası ordularını arttırarak, Yeni Silahlanma projelerini başlattığına dikkat çeken Sovyet Görüşü, esasen başından beri izahına gayret ettiğimiz, talihsiz kısır döngüyü yansıtan kronik bir bulgudur.

---

(27) Bertrand RUSSELL:a.g.e. sf.24
(28) Sovyet Ordusu: a.g.e. sf. 372.

Sovyet envanterine dahil olunan Yeni Silah Sistemleri arasında "RP-46 Bölük mitralyözleri, Kalaşinkov hafif makinalı tüfekleri, Steçkin otomatik tabancası ve Simonov yarı otomatik tüfekleri, hafif silahlar kategorisinde idi.

Mekanize Kuvvetler de ise, Kara Kuvvetleri tamamen motorlu araçlarla donatılmış, mobilite yeteneği arttırılarak, zırhlı hale getirilmiştir.

Roket topçusu da önemli değişikliklere uğradı. Ünlü Katyuşa roket atarların yerini modernleştirilmiş yeni sistemler almıştı. Ayrıca, yeni, daha uzun menzilli roket atarlar da hizmete sokuldu. Uçak savar topçusu, 57-85-100 mm.lik yüksek atış oranı, arttırılmış menzil yeteneği ile modernize edilmiş,ateş gücü yüksek yepyeni toplarla silahlandırılmıştı.

Aynı şekilde, zırhlı birliklerin silahlarında da önemli değişiklikler meydana geldi. A.A. Morozov yönetimindeki bir ekip tarafından taslağı çizilen yeni T-54 tankı hizmete girdi; T-54 tankı daha ağır zırha, daha büyük bir dayanma gücüne daha yüksek bir hıza ve daha iyi silahlara sahipti. Mekanize birlik için zırhlı birlik taşıyıcıları ve güdümlü uçak savar topları geliştirilmişti. Bu sistemler, savaş dönemindeki modellerden çok daha iyi özelliklere sahiptiler.

Hizmette yeni bir niteliksel değişikliğe öncülük eden, jet uçakları Hava Kuvvetlerinde hizmete girdiler. Yeni MİG-9 ve YAK-23 avcı uçakları hizmete girdi.Bu uçaklar da, çok daha uzun menzile, yüksek irtifaya ve tırmanma oranına sahiptiler. Efsanevi IL-2 ve IL-10 saldırı uçaklarnın yerini, iki misli fazla hız ve menzile sahip olan MİG-15 jetleri almıştı. 1948'de yeni IL-28 bombardıman uçağı hizmete girdi. IL-28 bombardıman uçağı,piston-motorlu (piston-engine) bombardıman uçaklar uçaklarından hız ve menzil bakımından iki ve bomba yükü bakımından da üç kat üstündü. Ayrıca, IL-28, daha güçlü toplara sahipti. Hava ulaşımında, IL-12 ve IL-14 uçakları ve MI-4 ve MI-1 helikopterleri hizmete girdi.

Çok sayıda yeni gemi ve silahla donatılan Dononma da, büyük değişiklere uğradı. Şu kadarını belirtelim ki, 1952'de inşa edilen gemilerin tonajından 3,5 kat daha fazlaydı. Yeni kruvazörler, destroyerler, topridobotları ve diğer savaş gemileri güçlü toplar, uçak-savar araçları, mayınlar, torpidolar ve yüksek manevra olanağı veren, daha iyi deniz araçları ile donatıldılar. Donanmaya ait hava kuvvetlerine yeni uçaklar, sahil muhafız ve uçak savar topları, yeni top sistemleri verildi. Su altında ve su yüzünde büyük sürate sahip olan, hızla dalabilen,su altında uzun süre kalabilen ve üslerinden daha uzak mesafelerde harekat yürütebilen, yeni tip denizaltı gemilerinin inşasına özel önem verilmişti. Nükleer deniz altı gemilerinin inşasına başlanmıştı.

Amerika Cephesinde ise, durum hiç de farklı değildi. İkinci Dünya Savaşı esnasında çok başarılı olan "İngiliz E.M.2 Makinalı Tüfeği(STEN),tanesi 30 pound'a 14 Nato Ülkesine dağıtılmıştı"(29)"Amerikan malı T-44 silah ise,1 libreden ağır piyade miğferini 1200 yardadan delebiliyordu."(30)

"75 mm.lik "Skysweeper" uçaksavarı, dakikada 45 atımla zamanın Jet uçaklarının üstesinden gelebilecek seviyeye çıkarılmıştı."(31)

"60 tonluk T-43 Ağır Tankı 120 mm.lik namlusu ile,Amerika'nın ateş gücü en yüksek tankı olarak, Sovyet 57 tonluk tanklarına karşı imal edilmişti."(32)

"Düşman hedeflerini tespit eden Radarlar,topçunun Atış Kontrol bataryalarına teslim edilmişti."(33)

"18.300 tonluk ve 30 knot süratli, 1.400 mürettebatlı Hermes Uçak Gemisi"(34)nin hemen ardından zamanın en büyük Uçak Gemisi "Forrestal", 1956'da suya indirildi. 3800 Personel, 100 jet uçağı taşıyan bu gemi, Dünyanın en büyük gemisi olup, 220 milyon dolar fiatı ile rekor kırıyordu ve on adet daha imalatı planlanmıştı.(35)

Deniz Kuvvetlerinin takip eden programında, "yirmi mil menzile füze atabilen, **"Güdümlü Füze"** taşıyan, Boston sınıfı gemiler 1955'de suya indirilmiştir. Bu gemiler saniyenin 8/10 zaman aralığında 4 Roket fırlatabildiği gibi, torpidoları 2 dakika içinde, yenileriyle dolduruluyordu.(36)

Şüphesiz, Hanson BALDWIN'in **"Yarın Donanma'nın temel gemisi olabilir"** diye tanımladığı Dünyanın ilk Nükleer Enerjisi ile çalışan denizaltısı olan Nautilus, "3400 tonluk gövdesi, 60.000 yakıt almaksızın Harekat Menzili, 12.000 mil sualtı seyir çapı **"Tüm Harp Gemilerini, modası geçmiş konumuna iterek"**, 150 milyon dolara mal olmuştur."(37)

---

(29) Hansand: February 1, 1954.
(30) New York Times, May 2, 1957.
(31) The Times Military Correspondent, August 14, 1954
(32) New York Times, May 13, 1954.
(33) New York Herald Tribune, September 22, 1954,
(34) The Times, February 17, 1953.
(35) Hanson BALDWIN: New York Times, December 15, 1954.
(36) New york Herald Tribune, November 2, 1955.
(37) Hanson BALDWIN: New York Times, July 21, 1955.

Hava Kuvvetleri Komutanı General Austin PRINTISS'a göre: "Havacılıktaki evrim öylesine süratli gelişmektedir ki, uçak daha fabrikadaki "Montaj Hattına" ulaşmadan, modası geçmiş olmaktadır."(38)

"1954 yılında yarım ton mühimmat taşıyan Savaş Uçağının, Harekat Çapı, 170 mil, B-29 Lancaster Dört motorlu uçağı bu mesafeyi 1000 mile, ve yük kapasitesini 10 tona çıkartmış, buna karşılık B-52 saatte 600 mil süratle; 180 ton kapasiteyi 6000 mile ulaştırmayı başarmıştır.(39)

"Süpersonik F-104 jet Uçağı, 60.000 beygirlik motoru ile,40.000 feet irtifaya bir dakika da tırmanıp, saatte 1.400 mil sürate ulaşmıştır. Bu sürat, bir tüfeğin atışından daha yüksek idi."(40)

"F-84, F-86 Av Bombardıman uçakları ise, atom silahlarını taşıma kapasitesine kavuşturulmuş idi."(41)

Demek oluyor ki, pratik manada, "Soğuk Savaş", süratle yükselen, sınırsız ölçekteki yepyeni bir Silahlanma Yarışının başlangıç noktasını teşkil etmiştir.

Zira, bu ortak silahlar,Nato ve W.P. nın Kanat Ülkelerine de süratle dağıtılmakta olup, global ölçekte, yeryüzünün en geniş manadaki siyasal sınırları üzerinde bir"Atletizm Yarışı" esprisini başlatmıştır.

Oysa ki İngiliz Başbakanı N.Chamberlain, 24 Şubat 1940 tarihinde Birmingam'daki konuşmasında, Savaş'ın gerekçelerini şöyle ifade etmekte idi:"...Biz küçük Avrupa Devletlerinin bundan böyle emniyet içinde bağımsızlıklarına karşı sürekli-lik arzeden taarruz tehditlerinden arındırılmış olarak yaşamalarını ve bir daha imha tehlikesine maruz kalmamaları için savaşıyoruz, biz kendimiz için bir hakimiyet istemiyoruz.Bize ait olmıyan hiçbir toprak da istemiyoruz. Evvelce bağımsız olan uluslara Almanya'nın yaptığı zararları tamir için savaşıyoruz Hedeflerimizi başka ulusları esarete sürüklemeden gerçekleştirebileceğimizden eminiz. Ferdin vicdan hürriyeti, din hürriyeti için her türlü zulmü,her türlü aşırı milliyetçilik zihniyetini ve bizzat Almanya'da dahil olmak üzere bütün Avrupayı fakirleştiren Silah yarışını ortadan kaldırmak için Savaşıyoruz."(42)

---

(38) Gen. Augustin M.PRINTISS: "Civil Defense in Modern War" sf.21.
(39) Janes: "All the World's Air Craft,sf.815., 1954-1955.
(40) The Times, June 25, 1956.
(41) Hanson BALDWIN: New York Times, February 11, 1955.
(42) N.CHAMBERLAIN: 24 Şubat 1940 tarihli konuşması, Ayın tarihi, Şubat 1940.

Esasen, savaş sonrası durum ve statükodaki gelişmeler; konumuz açısından tamamen farklı sonuçlar doğurmuştur.Silahlanmanın Avrupa'yı fakirliğin pençesine ittiğini özellikle vurgulayarak, savaşın nihai maksatlarından birinin bu olumsuz etkiyi ortadan kaldırmak olduğunu ileri sürmesine rağmen,İngiltere savaş sanayii'nin öndegelen üretici ülkelerinden birtanesini teşkil etmektedir.(43) Öte yandan, ülkelerin toprak bütünlüğü ve bir başka egemenlik iddiasını gütmeyeceklerini taahhüt eden İngiltere,Falkland savaşı esnasında, yüksek menfaatleri uğruna, savaş bölgesine en modern savaş araçlarını sevk ettiği gibi, Tecrit Harekatı ve Deniz Hava İşbirliğinin önüne geçerek Arjantin donanmasını caydırabilmek için;nükleer denizaltılarını bu ülke karasuları içerisine kadar sokmuştur. (44)

Bu durumda, yine bir İngiliz Generali olan Lord Denning'in,"Legal Theory Does Not Always March Alonside Political Reality-Hukuksal teori her zaman tek başına siyasal gerçekleri yansıtmaz şeklindeki veciz ifadesinin konunun izahı açısından en yalın ifade metni olduğu kanaatindeyiz.

Nitekim, Bertrand RUSSELL,isabetli bir yaklaşımla,Avrupa'da taraflar arasındaki uzlaşmacı bir tutumun inşaası,asgari boyutta bir BATI-DOĞU eksenli barış ve diyalog atmosferinin yaratılabilmesi için,propagandist nitelikli"ATLETİZM" yarışması esprisinin terkinin vazgeçilmez temel unsur olduğunu, ısrarla vurgulamıştır."(45)

Silah Sistemlerinde elde olunan bu gelişmelerin, stratejik alandaki yansıması ile tamamen genel doktrini doğrulamakta idi. "Amerikan Hava Kuvvetleri 49.ncu taktik Atomik Filosu, İngiltere'de Avrupa'yı korumak için konuşlanmıştı. 36 adet, taktik topçu Atomik Birliği Avrupa'da yer almıştı. Pasifik'teki Deniz Kuvvetleri Sözcüsü, her uçak gemisinin Nükleer Silah taşıdığını açıklamıştır.Nato Ülkelerinde konuşlandırılmış, güdümlü füzeler, Nükleer Başlık taşımakta idiler. Almanya'da yerleşik bulunan ABD Hava Kuvvetleri ve Kara Kuvvetleri, Atomik yeteneklere sahip idi.

Nato Müttefik Kuvvet Komutanı Amiral WRIGHT,Nato Deniz Gücü'nün düşman hava deniz üslerine nükleer taarruz yeteneğine sahip olduğunu açıklamıştır.

Japonya'daki OKINAWA Hava Üssü, Nükleer Silahlara sahip idi. İngiliz Savaş uçakları, SEATO Ülkeleri topraklarında Atom Bombası ile, Savunma da beklemekte idi.

---

(43) İngiliz Savunma Sanayi için bknz: Liba,PAUKERT; Peter RICHARDS: "Defense Expenditure, Industrial Conversion and Local Employment" sf.39-49, International Labour Office, Geneva, 1991.
(44) Falkland Savaşı için bknz: "Falkland'dan Çıkarılan Dersler, Derleyen,H.AK.AR-GE Grubu, H.A.Bülteni.S.154, Mart 1987.
(45) Bu konuda bknz: B.RUSSELL; a.g.e. sf.67-73.

Malaya'da, Nükleer Silahlar stoklanmıştır. Kısacası, Rus Genel Kurmayı, Çin Sınırları dahil, durdurulmuştu."(46)

DULLES'a göre, "ABD Silahlı Kuvvetleri, "hemen hemen heryerde" "Nükleer Silahlar" ile donatılmıştı."(47)

SANDY'e göre ise, "Pratik manada, Modern Silah Sistemlerinin tümü, Nükleer Harp Başlığı taşıyabilecek" yetenekte idi.

Şüphesiz bu gelişim, Klasik strateji ve Dünya politika tarihinde son derece nev'i şahsına mühnasır bir özellik arzeder.Zira,"Kitlesel Dehşet Silahı"bölünmüş dünyanın iki blok ve kanat aktörlerini kapsamına alan bir genişleme getirmiştir. Demek ki, şartlar eşitlemeğe doğru gitmektedir.Nitekim, Moskova artık Avrupa'yı bu muazzam silahla yok edebilir duruma gelmiş oluyordu,tabiatıyla bu sıçrama Sovyet Rusya'yı "Müessir ve Aktör" hüviyetine kavuşturarak, Rus siyasal tarihinde de en büyük sıçrayışın, II.Dünya Harbi sonrası basamağını oluşturuyordu. Ancak, bütün bu gelişime rağmen,ABD toprakları henüz nükleer tehdidin dışında idi. Sovyetler, Kara Kuvvetlerinin üstünlüğüne rağmen, menzil ve hava gücünün etkinliği olarak bu kapasiteye ulaşamamış idi ve en kötümser şartlarda, Nükleer Hesaplaşma, Kıt'a Avrupası ve Asya Toprakları üzerinde çerçevelenmekte idi.

Görüldüğü gibi, teknolojik kaabiliyet doğrudan ve kesin bir tarzda ortaya konulacak stratejiyi çizmektedir artık.

Nitekim,hakim aktörler ABD ve SSCB'nin oluşturduğu denge içerisinde NATO Müttefikleri ve VARŞOVA Peyklerinden müteşekkil "BLOKAL BİR NÜKLEER DENGE" ortaya konulmuş olmakadır.

Demek ki, bu çizgiden sonra atılacak adımlar ve izlenecek politika da, bu tür bir yelpaze içerisinde düşünülmesi gereken "GLOBAL" hale gelmiştir.

III- SOĞUK SAVAŞIN İLK SİLAHSIZLANMA GİRİŞİMLERİ:

Savaş sonrasında ortaya çıkan, siyasal ve askeri yapılanma, Batı ve Doğu kavramlarına sert ve uzlaşmaz bir politikanın hakim olmasını getirmiştir. Tarafların, yarışmacı bir zihniyetle ve tüm güçlerini harcayarak giriştikleri yeni Silahlanma Faaliyetleri yukarıda açıklamağa gayret edilmiştir. Bununla birlikte, sözkonusu yeni dönem içerisindeki "Uluslar-

---

(46) Arms Race: a.g.e. sf.175-176.
(47) New York Times 14,1957.

arası Güvenlik" platformunda,hakim düşüncenin endişe ve şüphe kavramları üzerinde yoğunlaşması, tarafların diyalog zeminlerini zorlaştırarak, "Silahsızlanma" meselelerinde kalıcı ve tarafların tatminkar bir asgari müşterek ortamın yaratılmasına engel olmuştur.

Bu itibarla, Savaş sonrasında tarafların Silahsızlanma yolunda kaydettikleri ilk başarılı girişim, ekonomik ve askeri sebeplerle dahi olsa, insangücü kadrolarında yaptıkları indirimdir.

Buna göre,"İngiltere, 5 milyonluk Silahlı Kuvvetler mevcudunu, 1949 yılı itibarıyle, 700.000'e indirirken, en radikal indirim ABD kanadından gerçekleştirilerek, 1947 yılında, 12,5 milyondan 1,4 milyona indirilmiştir."(48)

Sovyet Cephesinde ise, "11.365.000 olarak tespit olunan resmi kayıtlardaki Askeri Personel sayısı, kademeli olarak; 2.874.000'e kadar düşürülmüştür."(49)

Ancak, kanaatimizce Savaş döneminde kaybedilen aktif potansiyel işgücünün ekonomiye kazandırılmasını amaç edinen bu zorunlu "TERHİS" işlemi, gerçek manadaki Silahsızlanma Kuramının erekleri ve nihai amaçtaki, Çatışma Riskinin elimine edildiği; savaş sendromu yerine karşılıklı güven ve istikrar ortamının yaratılması yolundaki minimum koordinatlara cevap teşkil etmemiştir.

A- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER FAALİYETLERİ:

Birleşmiş Milletlerin kuruluşu ile birlikte,silahsızlanma faaliyetleri yoğun girişimlere sahne olmuştur. Ancak, burada Milletler Cemiyeti'nin faaliyetlerinden farklı bir eğilim ile, Uluslararası Toplumda; yaptırıma yönelik tedbirlerin alınması istemi,yaygın bir toplumsal popularite sahne olmuştur.

İkinci önemli bir diğer ayrımda, Silahların Kategorileri hakkında gelişmiş olup, Hiroşima ve Nagazaki'de yaşanan korku ve dehşet, Uluslararası Toplumun endişelerinin odak noktasının, Nükleer Silahların denetim konusu teşkil etmiştir.

---

(48) Arms Race: a,g.e.sf.46-47.
(49) A.BABAKOV: "Soviet Armed Forces After the War" sf.29-30, 1987. H.HODOROVSKI;V.ŞITS: "Sovyet Ordusu", Çev.N.TÖREN, sf.369-370, İstanbul,1978.

Bununla birlikte, çok önemli bir özellik de, Birleşmiş Milletler Antlaşması, Atom Bombası Hiroşima'da patlatılmadan imzalandığı için, Antlaşma metninin, Silahsızlanma ile ilgili 11, 26 ve 47.nci maddeleri Konvansiyonel Silahları içermektedir.

Bu itibarla, Genel Kurul'un 11.madde ile ilgili hükümleri, tavsiye nitelikli olması ve Genel ve Tam Silahsızlanma Kurumundan daha ziyade; Silahların Düzenlenmesini içermektedir. O halde, Nükleer Silahsızlanma konusunda BM teşkilat ve konsept olarak, çok iyi bir zamanlama ile Atletizm pistinde, "Kulvar Dışı" bırakılmıştır.

1- WASHINGTON DEKLARASYONU:

Nitekim 15 Kasım 1945'de ABD Devlet Başkanı ile,Kanada ve İngiltere Başbakanları,Washington'da yayınladıkları deklarasyonda, "bugüne kadar bilinmiyen bir özellik taşıyan Atomik Silahların"(50) tek ülkenin tekelinde kalmamalıdır ve tüm insan uygarlığını tehdit eden bu yeni bilginin,gizlilikten kurtarılarak, tüm Silahlı Kuvvetlerin ve mevcut silahların azaltılması maksadıyla,başlıca kitle imha silahları yok edilmelidir. Nükleer Enerjinin sadece barışçı amaçlarla insanların hizmetinde kullanılması ve Atomik Silahların yapımında kullanılmasının önlenmesi için Uluslararası Kontrol mekanizması kurulmalıdır."(51)tarzındaki ortak görüşlerini, Dünya Kamuoyuna duyurmuşlardır.

2- LILIENTHAL RAPORU:

Müteakiben "LILIENTHAL" Raporu olarak isimlendirilen ve esasen, Dean ACHESON Başkanlığında faaliyet gösteren 35.000 ilim Adamının müşterek isteklerini 13 maddelik bir başlık altında özetliyen,7 Ocak 1946 tarihli girişim"Birleşmiş Milletler Atom Enerjisi Komisyonu" adı altında kurulacak bir teşkilat ile, Nükleer Silahların yayılmasının önlenmesi"(52)yolunda yoğun faaliyet gösterilmiştir.

3- "BARUCH" PLANI VE MC MAHON KANUNU:

"14 Haziran 1946'da bir konuşma yapan ABD Delegesi Bernard BARUCH, IADA Teşkilatı'nın kurulmasının önemini vurgulayarak, Atomik Enerjinin barışçı amaçlarla kullanılmasının temini maksadıyla, bu kuralı çiğneyenlerin cezalandırılmasını istemiştir.Nitekim, BARUCH mevcut Güvenlik Sisteminin "kalbi" olduğunu söylediği böyle bir yapılanma ve cezai yaptırım konusunda, "VETO" hakkının kullanılmaması"(53) gereğini dile getirmiştir.

---

(50) United States Green Book, sf.80
(51) U.N. Atomic Energy Comission,Resolution 502; Jan.11,1952
(52) UNAEC; General Assembly Resolution, No 1, Jan.1946.
(53) United States Green Book, sf.189-193.

Ancak, Sovyetler bu teklife şiddetle karşı çıkmışlardır. Bu durumun,Atomik Silahlar konusunda tüm "Amerikan Tekelini" doğuracağı böyle bir teşkilatın kurulması için,öncelikle ABD'nin elindeki Nükleer Silah Stoklarının yok edilmesi ve müteakip aşamada Atom Enerjisi Komisyonu'nun "DENETİM" mekanizmasının çalışmasının,mantıksal bir yaklaşım olacağını ileri sürmüşlerdir.

Nitekim, Gromyko, Baruch planının "Amerikan finans ve endüstriyel tekelci düşüncesine uygun p;aralelde bir ULUSLARARASI TRÖST uygulaması"(54) fikrini ortaya atmış böylelikle bu görüş kabul görmemiştir.

Bu gelişmeler üzerine, ABD 1946 yılında "MC MAHON" kanununu kabul ederek, Nükleer Bilgilerin, değişimini yasaklamıştır.

Bu durum, Nükleer bir Tekelci uygulamayı getirmiş ise de, Sovyetler bu tekeli 1949'da kırdıktan başka, günümüzün en büyük tehlikelerinden birisi olan, Nükleer Silah Stoklarını arttırmak için amansız bir mücadele başlatmıştır. Nitekim, çok geçmeden Sovyetler, Nükleer çalışmalarını hızlandırarak, gizli faaliyetlerini açıklayarak, Ağustos 1949'da ilk Atom bombasını patlatmıştır. Amerika cevaben,1 Kasım 1952'de Hidrojen bombasını yapınca, 12 Ağustos 1952'de Sovyetler Hidro-Hidrojen bombasıyla cevap vermemekte geçikmemişlerdir.

IV- DOKTRİNAL DEĞİŞİM VE KİTLEVİ MUKABELE DOKTRİNİN BENİMSENMESİ:(1953-1961)

Tarafların Nükleer Silahlar ve gönderme vasıtalarında sürdükleri kıyasıya yarış devam ederken, Avrupa'da son şiddetiyle tırmanan Soğuk Savaş, II.Dünya Savaşı sonrasında, Birleşmiş Milletler'in kurulması sayesinde, savaş'ın artık rafa kalktığı fikrinin paylaşılmasına sebep olmuştur.

Esasen, bu optimist görüş çok geçmeden süratli bir şekilde Sovyet Stratejisini "Dolaylı Strateji" olarak, Ulusalcı Hareketleri güçlendirmesi ile çatışma alanı ve savaş taktiğini değiştirmiş, uyuşmazlık, Uzak Doğu'ya sıçrayarak, Kore'de sıcak savaşa sebebiyet vermiştir.

ABD kanadında, bu değişime cevap, "KİTLEVİ MUKABELE" Doktrininin benimsenilmesi şeklinde olmuştur. Esasen, ana hedef,Nükleer Savaşa sahip düşmanın, taarruz girişimini "CAYDIRABİLMEK" için, karşı taarruzun, konvansiyonel veyahut nükleer nitelikte olmasına bakılmaksızın; kesin ve bir "NÜKLEER DARBE" tarzında cevap verilmesi esasına dayanmaktadır.

---

(54) UN. Security Council, June 16, 1948.

John Foster DULLES,yeni caydırıcılığı;"Saldırganı caydırmanın yolu... onun kendi seçtiği yerlerde ve araçlarla tüm gayretimizle ona cevap verme isteği ve yeteneğinde olmaktır." tarzında tanımlamıştır. (55)

Kitlevi Mukabele Stratejisinin gerekli kıldığı inandırıcı nitelikte Caydırıcı Kuvvetlerin Müttefik Ülkelerdeki kuvvet açınımı "2100 megaton gücünde, yaklaşık 1400 silah taşıyan 880 bombardıman uçağı ve füzeden oluşmakta olup, taarruz hedeflerinin sayısı 2600 idi."(56)

Ancak, bütün bu karmaşık hesaplar zinciri ve Harekat Planlarındaki olasılık varsayımları; savaş'ın yukarıda izah olunduğu üzere, Uzak Doğu'daki **"Dolaylı Strateji"** konseptine sürüklenmesine engel olmamıştır. Bir başka ifade ile, Sovyetler Savaş Alanı'nı Avrupa'dan Kore'ye taşımıştır.

Kore bunalımı, aslında Soğuk Savaş'ın Sıcak Savaş'a dönüştüğü bölgesel karekterkli bir Savaş olup, nitelik olarak **"İDEOLOJİK"** kökenli, **"MEŞRU SAVAŞ"** modelinin yakın zamanlardaki örneğini teşkil etmiştir.

Öte yandan, savaş sonrası iki kutbun giriştiği teknolojik üstünlük ve prestij mücadelesi zarfında,üretilen silahların, teknik ve taktik yeterliliklerinin de canlı uygulaması olmuştur.Taarruz ve savunmada,gerilla taktikleri ile,yakın hava destek harekatı, önleme, lojistik, ikmal,topçu ve zırhlı mekanize taktikleri ile,jet avcı uçaklarının da katıldığı yoğun Hava-Hava ve tecrit taktiklerine sahne olmuştur.Ancak,meselenin, Askeri Strateji açısından esas önemli noktası,Silahlı Kuvvetler Karargahlarında, savaş sonrası hakim düşünce olan; **"Konvansiyonel Savaşların"** artık sona erdiği düşüncesinin eksikliğini ortaya koymasıdır.

Zira, Japonya tecrübesi, havadan gelebilecek bir nükleer taarruz karşısındaki savunmanın yetersizliğini ortaya koyunca, özellikle Kara Kuvvetleri Taarruz ve Savunma unsurlarının gereksizliği, yaygın bir kanaat oluşturmuştur. Tek bir bomba karşısında harcanacak savunma hazırlıkları yerine, hava gücü'ne dayalı birden fazla bomba ile mütekabiliyet; daha rantıbl olarak müşahade edilmekte idi.

Ancak, **"Brinkman Ship-Uçurum Kenarı"** olarak isimlendirilen, Nükleer Savaşın Mayın İkaz teline uygulanan basınç; telin gerilim toleransı etrafında fakat onu patlatmıyacak kadar düşünceli ve ince hesaba güvenmek.

---

(55) The Department of State Bulletin; VXXX, no.761,sf.107, Jan.1954.
(56) Foreign Policy from Truman to Johnson: Columbia Uni. Press sf.73, New York, London 1968.

Tabiatıyla, bugün bu satırlarda dile getirmeğe çalıştığımız tarafların yaşadıkları kaos, o denli kolay bir matematik hesabı değildi. Nitekim, Kore'de kaybedilen insanlar ve ülkemizin de fiilen iştirak ettiği bu savaş, böylesine kolay olmamıştır.

"Başkan TRUMAN bu dönemde Sovyetler Birliği ve Çin'i Nükleer Taarruzla tehdit etmiştir. Moskova, Leningrad, Vladivastok, Pekin, Şanghay, Port Arthur, Paiven, Odesa, Stalingrad şehirleri ile Çin ve Rusya toprakları üzerindeki bütün endüstri merkezlerinin yerle bir edileceğini, Başkan'ın(57) açıklaması konunun vahametini gözler önüne serecek son derece ciddi boyuttaki bir tehlikenin tırmanış grafiğidir. Karadeniz'den, Doğu Avrupa ve Uzak Doğu'daki yaşamı birkaç saatte yok edecek, muaazzam bir ateş çemberi.

Elbette sonuç böyle olmamış, sağduyu birkez daha galip gelmiştir. Ancak, ABD; General Mc.Arthur'u görevden almakla, belki de bu yüzyılda Çin'in Süper Güç adayı olarak arka kapıda beklemesine sebep olabilecek tarihsel seçeneğini; barışçı yollarla kullanmıştır.

Nitekim, "Cumhuriyetçiler Kore'deki görevinden Mc Arthur'un alınmasından dolayı TRUMAN'ı oldukça eleştirerek, Mc Arthur'un haklı olduğunu savunmuşlardır."(58)Kanaatimizce, Cumhuriyet'çiler bu konuda tamamen haksız sayılmazlardı.Fransızların 1954'de Amerika'dan önce konvansiyonel daha sonra Nükleer darbe talebinde bulunmaları, bu eğilimin uzantılarıdır.

Kore Harbi, neticeten her iki tarafın "Savunma Harcamalarında, %40'ın üzerinde artış yükü getirmiştir."(59)

Öte yandan Sovyetler, Hava Gücü ve buna bağlı olarak taarruzi yeteneklerini arttırmak için,büyük bir çabanın içine girmiş bulunmakta idiler. " MYA-4 Bison ve TU-95 uzun menzilli uçakları artık, Amerikan Ana Kara'larını vurabilecek yeteneğe ulaşmıştı."(60)

26 Ağustos 1957'de ilk ICBM denemesini başarıyla sonuçlandıran Ruslar, 4 Ekim 1957'de Sputnik uzay aracını fırlatınca, Eisenhower "Sovyet uyduları gerçek bir teknolojik

---

(57) N.POLMAR: "Strategic Weapons" Çev.Dz.Kur.Yb.F.ULUÇ Dz.Kuv.Der.Temmuz 1984.
(58) The Department of State Building; V.XXX, no.761,sf.107, Jan.25, 1954.
(59)A.BARING: "NATO Review", Berlin Üni.Modern Tarih ve Uluslararası İlişkiler Öğr.Üys.
(60) Wernher Von BRAUN, Frederick I.ORDWAY: "History of Rocketiy and Space Travel",sf.198,Thomas Y.Crowel Comp.New York, 1969.

zaferdi. Ama bunların propaganda değeri bu zaferi aşmıştır."(61)itirafıyla, bazı yeni gerçeklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlardan birincisi, Nükleer Füzelerle, Sovyetler artık Amerika'yı tehdit eden **(OVERKILL-Toplu Öldürme)** yeteneğine ulaşırken, Güvenlik ve Stratejik dengeler açısından **"MISSILE GAP-Füze patlaması"** olarak isimlendirilen, yeni Uzay Savaşı'nın başlamasına yol açmıştır.

Ancak, konumuz açısından en önemli neticesi, şüphesiz; stratejik olarak düşmanın da sahip olduğu mukabil yıkım gücü, zorunlu olarak, cepheye sürülen piyadelerin "SÜNGÜ SAYISINDA" bir indirimi gerekli kıldığı gibi bu yeni gelişime çözüm olabilecek tedbirleri içerecek yeni taktik ve teknolojileri,dolayısıyla koşulan kulvarın değiştirilmesini gerekli kılmakta idi. .

Ancak, bütün bu oldukça karmaşık siyasal ve askeri senaryoya rağmen, silahsızlanma umutları yine de yitirilmemiş, taraflar çıkış arayışlarına devam etmişlerdir.

İdeolojik açıdan en önemli ümit verici gelişim, Kruşçef'in nükleer silahların kapitalist ve kollektivist her iki sistemi de yoketme olasılığının kuvvet kazanması karşısında **"Coaxsistance Pasifism-Barış İçinde Birarada Yaşama"**ilkesini kabul ettiklerini açıklaması,günümüze kadar devam edecek olan ve doktrinde "Detante" olarak isimlendirilen siyasal ve askeri doktrinin, konumuz açısından, getirdiği somut neticenin; yani "SÜNGÜ SAYISINDA" yapılacak indirimlere doğru bir yapılanmanın getirdiği mutedil ivmenin başlangıcıdır.

Nitekim bu yükselen "DEHŞET DENGESİ"nin, aslında büyük bir kabus ve felaketin çan seslerinde giderek artan şiddeti ve getirdiği yeni kulvarı Sir John COCKROFT şu şekilde ifade etmiştir: "Mevcut Silah potansiyelinin **yıkım kudreti serbest kaldığı takdirde, sahip olduğumuz insan medeniyeti bir gecede yok edilebilir.**Bu senaryo karşısında insanlığın en büyük şansı "Silahsızlanma" için biraraya gelmek ve Dünyamızın üzerinde asılı duran bu tehditi sürgün edebilmek için kurulacak işbirliği yolunda yarış etmektir."(62)

---

(61) Dwight D.EISENHOWER: "The White House Years" Waging Peace 1956-1961,sf.226, Doubleday, New York,1965.
(62) Sir John COCKCROFT: "The Nuclear Revolution", Sunday Times Atomic Energy Issue, Oct.6, 1957.

Ünlü Fizikçi Prof.RABI ise, silahların tasarımcısı Bilim Adamlarına seslenerek:

"İlim ve Askeri teknolojiyi bir araya getirerek,insanoğlunu öldürmek yolunda bilimsel prensipleri kolaylıkla uyguladık. Geçmişte başardıklarımıza baktığımızda, geleceğin de bu durumdan daha yavaş olabileceğine inanmak için; yeterli gerekçeye sahip değiliz.

Üzerinde yaşadığımız gezegende yaşam problemini ya birlikte çözeriz veyahut ikinci bir yaşam alternatifimiz olmayacaktır."(63) umutsuzluğunu açıkça ortaya koymuştur.

A- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN SİLAHSIZLANMA GİRİŞİMLERİNDE ARTAN AKTİVASYONU:

Yeni dönem içerisinde Birleşmiş Milletler bünyesinde bir seri silahsızlanma girişimleri gerçekleşmiş ve hatta; taraflar müşterek tavanlarda uygun bir paritenin saptanması hususunda önemli aşamalar kaydetmişlerdir. Ancak, başından beri ifade etmeğe gayret ettiğimiz gibi,silahsızlanma,siyasal,ekonomik,demografik, etik, sosyal ve askeri pek çok belirleyicinin rol oynadığı son derece komplike ve teknolojiye bağlı olarak sürekli bir dialektik değişim içerisinde yer değiştiren dinamik bir karektere sahiptir. Bu itibarla, diplomatik çabalar ne denli iyi niyetli ve tarafların barışçı çabaları istekli de olsa; karşılıklı **"GÜVEN"** ortamının tesis edilmeksizin gelişme kaydedebilmek, beklenmedik zamanlarda değişik içerikli sorunların görüşmelerin tıkanması tehlikesine yol açabilmektedir.

Nitekim, şimdi izahına gayret ettiğimiz arayışlarda da bu realitenin tarihsel olarak bir kere daha tekerrür ettiğini müşahade edebilmek mümkündür.

"Ocak 1952 tarihinde Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Komisyonu, hazırladığı Taslak Antlaşma çerçevesinde:**"NÜKLEER"** ve **"KONVANSİYONEL"** silahları birlikte kapsamına alan öneride, silahların sınırlandırılması tüm Silahlı Kuvvetlerin mevcutlarında karşılıklı ve dengeli bir indirime gidilmesinin yanısıra, başlıca çekirdeksel içerikli kitle imha silahlarından arındırılması ve Atomik Enerji'nin salt barışçı amaçlara yönelik olarak kullanılmasını temin edecek, uluslararası etkinlikte güçlü bir kontrolun" (64) kurulması tasarlanmıştır.

---

(63) New York Times, January 1, 1958.
(64) U.N. Resolution of Jan.11, 1952.

Acheson'un bu tasarıyı "Laugh all night-bütün gecelik gülümseme" olarak nitelendirmesi, Dünya Kamuoyu ve Kremlin çevrelerinin konu hakkındaki görüşlerini olumsuz yönde etkileyerek sonuçsuz kalmıştır.

24 Nisan 1952 tarihinde, "Silahsızlanma Programının Temel Prensipleri" başlıklı, altı temel esas etrafında çerçevelenmiş bir öneri paketi hazırlanmıştır. Ana başlıklar olarak, getirilen öneri kapsam olarak:

1- Silahsızlanma'nın amacı, uluslararasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları ve savaşın yapısındaki mevcut çatışmayı düzenlemek değil, bilakis çözüme ulaştırabilecek ve sürekli niteliğe haiz bir Antlaşma'nın tesisi vasıtasıyla "Savaştan Korunabilmek" tir.

2- Bu amacın başarıya ulaşabilmesi için, tüm ülkeler, Silahsız bir Dünya'nın kurulması yolunda işbirliği etmelidirler.

3- Yine bu amacın gerçekleşmesi yolunda, tüm ülkeleri kapsamına alan uluslararası bir Antlaşma tesis edilmek suretiyle, Akid Devletler Silahlı Kuvvetleri mevcutlarının azaltılmasını ve yasaklanmış silahlarını azaltma yoluna gitmelidirler.

Sözkonusu bu düzenlemeler, Ulusal Güvenliğin muhafazası ve Birleşmiş Milletler Şartı'nın Güvenlik ve Barışın tesisi yolundaki düzenleyici yükümlülüklerine riayetle temin olunmalıdır.

4- Bu tür Uluslararası Antlaşma Programları, Silahlı Kuvvetler ve müsaade olan silah tavanlarında, dengeli ve radikal indirimler yapılarak,mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırıcı bir minimum seviyeye indirmeye yönelik olmalıdır. Yine bu esaslar doğrultusunda,kitle imha silahlarının da yok edilmesi kabul olunmalıdır.

5- Bu tür bir Uluslararası Silahsızlanma Programı, tüm mekanizmanın işlerliğine yönelik etkin bir kontrol mekanizması kurulmalıdır. Özellikle, sistematik olarak Atomik Silahlar ile; Atomik Enerji'nin sadece barışçı amaçlarla kullanımının sağlanması da,sözkonusu organ tarafından icra olunmalıdır.

6- Bu yönde düzenleyici Uluslararası Antlaşmalar, tüm Silahlı Kuvvetleri, mevcut silah stokları ile Atomik Silahların da dahil olduğu, "TEYİD" ve "İFŞA" edebilecek bir senkronize mekanizma kurulmalıdır.

Müteakip aşamada ise, 28 Mayıs 1952 tarihinde, İngiltere, ABD ve Fransa, Silahlı kuvvetlerin personel mevcutlarındaki insangücü limitleri ile ilgili bir öneri daha vermişlerdir.

Bu teklif uyarınca, ABD, Çin ve Rusya'ya 1,5 milyon personel tavanı tanınırken, diğer Birleşmiş Milletler üyesi Akid Devletler için, toplam nüfusun %1'den az olması teklif olunmuştur.

"

ÜLKE	Kara, Denİz, Hava, Jandarma ve diğer Para Militer Kuvvetler dahil Personel Tavanı
ABD	1- 1,5 milyon
Rusya	1- 1,5 milyon
Çin	1- 1,5 milyon
Fransa	700- 800 bin
İngiltere	700- 800 bin

"(65)

1-BİRİNCİ SOVYET TEKLİFİ:

Sovyetler Birliği, 10 Mayıs 1955'de Birleşmiş Milletler Alt Komitesine bir karşı öneri paketi hazırlamıştır. Buna göre:

1- İnsan gücü tavanları 1-1,5 milyona indirilmelidir.

2- ABD, Çin, Fransa, İngiltere ve Rusya konvansiyonel silah mevcutlarını karşılıklı olarak indireceklerdir.

3- İkinci Aşamada, konvansiyonel silah mevcutlarının %50 si azaltılacaktır.

4- Üçüncü Aşamada ise, Nükleer yetenekli ve diğer kitlevi imha silahlarının %75'i azaltılacaktır.

5- Antlaşmayı kabul eden diğer Akid Ülkelerde, karşılıklı silah indirimi yoluna gideceklerdir.

Antlaşma metninde öngörülen indirimlere ait uygulamaları denetim maksadıyla "Uluslararası Kontrol Organı" kurulacaktır. Uluslararası Toplumu temsilen seçilmiş memurlar tarafından oluşturulacak bu Kontrol Mekanizması, Akid Devletlerin Silahlı Kuvvetler mevcutları ile, Silahların Azaltılmasına yönelik faaliyetleri denetleyecektir.

---

(65) Disarmament Comission, May 28, 1952.

Böylece tarafsız ve uluslararası nitelikte ilk defa kurulacak"Kontrol Postaları" vasıtasıyla,silahsızlanma faaliyetlerine uyum derecesi ölçülerek, tarafların Antlaşmanın hükümlerine ve ruhuna uygun çalışmalarının işlerliği temin edilmiş olacaktır.

Bu düzenleme özellikle, tarafların en fazla hassasiyetle üzerinde durdukları "Sürpriz Taarruz" tehditini ortadan kaldırabilecek komplike bir oto-kontrol mekanizmasının kurulmasını gündeme getirmesine rağmen, iki gün sonraki değerlendirme kapsamındaki "hepsi doğru ve güzel gözükmektedir" itirafları rağbet görmemiştir.

Nitekim, İngiliz Delegasyonunun, "Sabır Politikası" olarak isimlendirdiği ve güvensizlikten kaynaklanan bekle-gör siyaseti, bu güzel öneriyi rafa kaldırmış ve yine beklenen çözüme, taraflar kavuşamamışlardır.(66)

2-SOVYET GENEL SİLAHSIZLANMA TEKLİFİ:

Sovyetler, hazırladıkları silahsızlanma tekliflerinin Batılı Devletler tarafından kabul görmemesi üzerine,günümüzde de mantıksal bir çözüm olarak model alınabilecek,8 ana başlık altında, iki kademeli bir "Silahsızlanma Modeli"örneği geliştirmişlerdir.

Buna göre: "ABD, Çin,Fransa, İngiltere ve Sovyet Rusya ile diğer Akid Ülkeler,Antlaşmaya taraf Devlet olabilecekler-dir. Temel düzenleme, bu iki kadegori Devletler Grubunun sahip bulunduğu Askeri Personel sayıları ile Konvansiyonel Silah yönlerinde indirimleri konu edinmektedir. Öte yandan,Nükleer Silahsızlanma,Kıtalararası Füzelerin toptan imha edilmesi, Askeri Savunma Harcamalarında %15 indirimin yapılması,Denetim ve Kontrol esasları ile;tarafların Sürpriz Taarruz Tehditini ortadan kaldırmaya yönelik olarak kurulacak sabit ve mobil yetenekli kontrol timleri ile, Nato ve V.P.'nin Hava Sahalarında 500 mil kıta derinliğine kadar keşif ve istahbarat fotograflarının alınmasına yönelik enteresan ve çarpıcı teklifler getirilmiştir.

Sovyet teklifi,Silahlı Kuvvetlerin Personel Sayılarında,ABD, Çin, Fransa, İngiltere Sovyetler Birliği mevcutlarını 1958 ve 1959 Aralık aylarına bölünen iki period içerisinde kademeli bir indirim ile,

---

(66) Russian Plan of May 10,1955,U.N.Sub Committee, 9639-9650

ABD.....1-1,5 milyon
ÇİN.....1-1,5 milyon
FRANSA.....650.000
İNGİLTERE.....650.000
SSCB.....1-1,5 milyon

personel sayısını öngörmekle birlikte,diğer ülkelere,150.000-200.000 arasında, Asker bulundurma yetkisinin tanınması önerilmiştir."(67)

İncelediğimiz bu period içerisinde 1952'de başlayıp, 1955'e doğru sürat kazanan Silahsızlanma Hareketindeki başarısızlığın bir diğer nedeni de,Uluslararası Ortamdaki Konsensusun istenen durgunluğa bir türlü kavuşamamasına bağlanmalıdır.

Gerçekten,Avrupa'da 1956 yılında yaşanan Macaristan'ın İşgali olayı, Batı'yı oldukça tedirgin etmiş, ancak Macarların tüm beklentilerine rağmen, Batı'nın tankları bir türlü bu ülkeyi özgürlüğe kavuşturmak için paletlerini harekete geçirmemiştir.

Nitekim, DULLES: "Askeri Savunma Harcamalarının çok azaltılması, zayıflığın bir yansıması olup, sükun ve istikrara erişememiş amaçlarına en iyi şekilde hizmet etmektedir.

Bu itibarla, silahlı kuvvetler ile, silahlanma harcamalarının aşırı azaltılması,savaş tehlikesini azaltacağı yerde, arttırıcı yönde rol oynamaktadır"(68)şeklinde dile getirdiği endişeleri,dönemin hakim zihniyetini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

"1959 yılında ABD'ni ziyaret eden KHRUSHCHEV, "Silahsızlanma" konusunda iki Devlet arasında bir Zirve Konferansı yapılarak,yeni düzenlemelere gidilmesi teklifinde bulunmuş" (69) ancak U-2 olayının sebep olduğu kriz, nedeniyle bu zirve gerçekleşmemiştir.

Böylelikle, bir türlü gerçekleşmiyen silahsızlanma,ancak yeni bir dönemin başlangıcı olan "DETANT" içerisinde hayatiyet kazanabilmek fırsatına kavuşabilmiştir.

---

(67) Bu konuda bknz: "Arms Race" sf.25-29
(68) DULLES: "Science And National Security" sf.1516,November 7, 1957.
(69) Keesing's Contemporary Archives,1959-1960,sf.16953-17084

V- İKİ SÜPER GÜCÜN KUDRETİNİN ULAŞTIĞI DEHŞET DENGESİ VE ESNEK MUKABELE DOKTRİNİ: (1961-1969)

Sovyetlerin tüm güçleriyle Nükleer Kuvvet Dengesini kurabilmek yolunda sarf ettikleri yoğun çabalar sözkonusu silahların kullanılmasında ortaya çıkabilecek çatışma opsiyonlarının alternatif alanlarını süratle daraltmağa başlamıştır. Bir başka ifade ile,iki Pakt arasındaki Dehşet Dengesinin kurulması,bu silahların savaşta zafere ulaştıran seçenek olarak değil, savaşı önleyici nitelikte bir "Caydırıcı Faktör"olarak tutulmasını gerekli kılmıştır.

Nitekim,gerek ICBM'lerin Amerikan Ana Karalarını vurabilecek hale gelmesi ve gerekse sayısal bakımdan dengeleri yakalaması, Avrupa'nın Savunulması konusundaki kuşkuları arttırıcı yönde rol oynamıştır.

"Eisenhower yönetimi esnasında, Amerika'nın Nükleer Başlık stoğu, dramatik olarak yükselecek ve TRUMAN yönetiminden devralınan 1350 başlık, 1961 yılına gelindiğinde 23bine ulaşmıştır."(70)

KRUŞÇEV, bu dönemde Sovyet jeopolitik gücünün önemli avantajlarından birini oluşturan, "Coğrafi Genişlik" faktörünün;; orası bir Nükleer Savaşta daha az nüfus kaybına uğrayacağı ve Savaşın kısa süreli olması dolayısıyla, Stratejik üstünlüğe sahip olduğunu ileri sürmüş ve bu maksatla "TIPKI SOSİS İMAL EDER GİBİ"(71) balestik füzeler ürettiklerini övünçle ifade etmiştir.

Ancak, Henry KISSINGER, bu görüşün tam aksi olan matematiksel dengeyi şöyle ifade etmektedir: "1960'lara kadar öylesine üstün bir konumda idik ki, ilk taarruzda muhtemelen bütün Sovyet missilleme gücünü tahrip edebilirdik ve Sovyetlerin bizimkiyle karşılaştırılabilecek hiç bir üstünlüğü yoktu.Ne olursa olsun, en kötü senaryoyu bile hesaba katsak,Sovyetler bunu göze alamazdı."(72)

Doktrinde "OVERKILL" olarak tanımlanan, kuvvetler dengesindeki bu kesin caydırıcı senaryo, Berlin ve Küba krizlerinde,nükleer seçeneklerin en hayati ve o derece de tehlikeli formüllere başvurarak,bu füzeleri ateşleme emrinden alıkoyarken, iki Süper Güç arasındaki bu mücadelenin,teknolojik boyutuna bağlı olarak;"SİLAHLANMA YARIŞINA" devamın önüne maalelesef geçememiştir.

---

(70) Cemal, ACAR: "Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası" sf.165.
(71) Laird, F.ROBIN: "The Soviet Union. The West, and The Nuclear Arms Race"sf.50, New York Uni .Press, New York, 1986, Zikreden Kaynak; Cemal ACAR, a.g.e.sf.166-167.
(72) Henry, KISSINGER: "Years of Upheaval",sf.1176, London, 1982.

İnsanlık tarihi içerisinde, sağduyu ve hakimiyet gücünün arasındaki,belki de bu en dramatik gerilim sadece milyonlarca insanı tehdit etmekle kalmayıp, insanlığın müşterek medeniyet birikiminin de neticesi belirsiz bir karanlığın soluklarını, Akdeniz, Atlantik ve Hint Okyonus'u kıyılarında, estirmiş; ancak fırtına patlamadan, rüzgar dinmiştir.

Henry KISSINGER, bu nihai hedefi belirsizlikle dolu, 1960'lardaki bu yarışın dinamik yapısından duyduğu kuşkuyu ifade ederken: "Teknoloji gaz haline dönüşebilir. Sürpriz Taarruzun avantajları çok kuvvetli olabilir . Ancak, "İSTİKRARSIZLIĞIN" asıl sebebi, teknolojik yarışın değişim hızıdır. (73)

George, KENNAN silahlanma çabalarında tarafların gösterdiği teknolojik tempo hakkında, KISSINGER'ın şüphelerine, katılırken: "Teknolojik gerçekler arasında cereyan eden bu sürekli yarış, aydan aya ve yıldan yıla değişmektedir.Bizler, hayalet yaratıklar gibi, herbiri diğerinden daha pahalı ve alçaltıcı olan taarruz silahından; diğerine uçacakmıyız, dünyamızı bir günde sararak, şehirlerimizi ve özenle hazırladıklarımızı yerle bir eden bu kaosta, yalnızca hayatımızı uzatabilmek uğrunda sahip olduğumuz tüm değerlerimizi ve yaşantımızı kurban etmeğe acaba değer mi?(74) tarzında bir tanımlama getirmiştir.

Bertrand RUSSEL bu çarpıklığı şöyle ifade etmektedir: "Dünya, yanlış bir raya oturtuldu ve sonraki yıllarda, felakete doğru giden yol üstünde kayıp gitti."(75)

ABD'de şımarık zengin çocuklarının yaptıkları "TAVUK OYUNU" sporunun kuralları gereği: "Uzun ve düz bir yolun ortasına beyaz bir çizgi çizilir. Yolun iki ucundan kalkan modern iki otomobil, birbirine doğru büyük bir süratle hareket ederler, ancak her iki arabanın, bir tekerleğini, beyaz çizgiden ayırmaması gerekir. Arabalar, birbirlerine yaklaştıkça, çarpışıp paramparça olmaları kaçınılmaz bir hal olur. Nihayet iki taraftan biri yılar ve çizgiden ayrılır. Hangisi, daha önce çizgiyi bırakırsa öteki, geçerken, "TAVUK!..." diye haykırır; rakibini küçük düşürür."(76)

---

(73) Henry KISSINGER: "Arms Control, Inspection and Surprise Attack", Foreign Affairs,sf.370, Voll:XXXVVIII 3,April 1960.
(74) F.George, KENNAN: "Russia, the Atom and the West",sf.54 New York, Harper & Brothers, 1958.
(75) Bertrand, RUSSELL: "İnsanlığın Geleceği",sf.18, Çev.İ.H. OĞUZ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1961.
(76) Bertrand, RUSSELL: "Sağduyu ve Atom Savaşı" Çev.Avni YAKALIOĞLU, İş Bankası Kültür Yayınları No.2,sf.31-32,1960.

Bertrand RUSSELL, yukarıdaki "oyunun genç plütokratlar tarafından oynandığı zaman, yalnız oyuncuların hayatını tehlikeye koyduğu halde, soysuzlaşma ve ahlaksızlık sayılmasına karşın, her iki tarafın kendi Devlet Adamlarının yüksek basiret ve cesaret örneği iddialarına mukabil, karşı tarafın yöneticilerini suçlandırmanın, yerindesizliğini"(77) ortaya koyarken uçurumun kenarına gelindiği an,geleceğe yönelik olarak yöneticilerin, olayların tehlikeli tırmanışındaki kontrol konumunda artık çok geç kalacakları iddiasındadır.

Doktrinde, Liddell HART,"Caydırıcılık veyahut Savunma" adlı eserinde "Küçük Nükleer Silahlar bir çözüm müdür?"(78) sorusunu bizlere tevcin etmekle, hasmı Taarruzdan vazgeçirerek "Sadece Tek Atımlık" bir Nükleer gösterimin, tarafları vazgeçirmeyeceği gibi, son mermiye kadar kullanıma gidileceğinin; taktik ve teorinin geçmişteki derslerinin birikimi olarak ele alınması gerekliliğini savunmuştur.

Bu tehlikeli ve belirsizliklerle dolu tırmanış içerisinde, General NORSTAD tarafından 1957'de öne sürülen ve öz olarak. "Bazı, Sovyet girişimlerine hemen nükleer mukabelede bulunulmaması"(79) yolundaki "Kitlevi Mukabele" rayından ayrılma fikrinin, makas noktası, Başkan KENNEDY'in yönetimi ele almasıyla kuvvet kazanmıştır.

Esasen, "Flexible Response-Esnek Mukabele" olarak tanımlanan bu yeni Stratejik Konsept, daha önce de izahına gayret ettiğimiz üzere, konvansiyonel silahların kullanım opsiyonlarını güçlendirmek suretiyle, Nükleer Seçeneğin yıkım gücüne başvuru alternatiflerini aşağı kademelere çekebilmek fikrine dayanır. Zira, Şükrü ELEKDAĞ'a göre:"Avrupalılar hiç bir zaman Doğu'dan gelecek bir saldırının -bu, nükleer bir saldırı bile olsa- savaş alanında durdurabileceğine inanmamışlardır. Böyle bir saldırıda taktik nükleer silahlar kullanılsa bile, Batı Avrupa halkı ve ülkeleri yine de büyük tahribata uğrayacaklardır. Bu nedenle, Avrupa, bu soruna seçenekli bir caydırıcılık taktiği ile yaklaşılmasını savunmuştur."(80)

Esnek Mukabele Stratejisi'nin "Başlıca özelliği, savaşı önlemeğe çalışmak ancak silahlı bir çatışmanın önlenememesi halinde savaşmağa hazır olmaktır. Bu strateji, tehdidin,elverişli görülen bölgelerde yapılacak sınırlı bir saldırı sayesinde baskı yaratmaktan, genel bir nükleer savaşa kadar, çok geniş bir yelpazeyi kapsadığını kabul etmektedir."(81)

---

(77) a.g.e sf.32-33.
(78) Petev, PARET: "Makers of Modern Strategy" "From Machiavelli to the Nuclear Age sf.785-789,Princeton Uni.New Jersey 1989.
(79) İlter, TURAN: a.ge. sf.25
(80) Şükrü, ELEKDAĞ: "Nükleer Çağda Strateji ve NATO, Stratejisindeki Gelişmeler", sf.93, Türk Atlantik Andlaşması Derneği Yayını.
(81) Gen.C.De JAGER: "NATO Stratejisi",Nato Der.S.4,sf.9,1986

Avrupa'daki bu endişenin moment noktasına; Almanya ve Fransa ivme kazandırmakta idi. Esasen, İngiltere'nin aksine, Sovyet tanklarının motor seslerini gece evlerinden dinlerken, uykuları kaçan Almanlar; yine Atlantiğin emniyetli sularından yoksun olan ve yeni bir Avrupa özlemini General De Gaulle'un, karizmatik kişiliğinde arayan, Fransa idi.

Nitekim, ABD Başkanı KENNEDY'in, 23 Haziran 1963'deki Almanya gezisi sırasında, BONN'da yaptığı konuşmada: "BERLİN' den SAYGON'a kadar, Güvenlik Çemberi'nin kurulmasında... Amerika'nın Avrupa şehirlerini koruyabilmek için, kendi şehirlerini riske soktuğu"(82) iddiasını, Belçika Dış İşleri Bakanı P.H. SPAAK "Amerika ve Avrupa Savunma ihtiyaçlarının bölünmezliğine"(83) dikkat çekerek desteklerken; General De GAULLE'un cevabı kesin idi:"AVRUPA'YI, AVRUPALILAR KORUR!.."(84) De GAULLE'ün inancına göre: "Amerika, kendi topraklarına bir saldırı olmadıkça Nükleer Silah kullanmayacaktı ve dolayısıyla, Fransa kendi savunmasını kendisi kurmak zorunda ve kararındaydı."(85) Esasen, günümüzde yeni bir güvenlik akımının, zaman ve konjonktürel dengelere bağlı olarak yeniden formülüze edilmeğe çalışılan,Amerika ve Avrupa dışındaki Yeni Güvenlik arayışları,Amerika ve Rusya'nın,Avrupa'yı son yüzyıl içerisinde geride bırakışında,tankın paletlerini geriye döndürebilmenin özlemlerini yansıtmaktadır.Ancak, bu konuda dikkat edilmesi gereken, en hassas noktanın, tankın komutanının kim olacağı sorusuna verilecek cevaptır. Zira, tank ne kadar mükemmel de olsa, muharebede kesin ve tutarlı bir komutayı zozorunlu kılmasıdır,aksi halde günümüz teknolojisindeki gelişmiş silahlar, tankı ve mürettebatını üç saniye zarfında fiziken yok edebilmektedir.(86)

Nitekim, Henry KISSINGER'da bu önemli noktaya dikkat çekerek:"ABD'nin Askeri Doktrini, her savaşı topyekün bir sa-Savaş biçimine dönüştürme durumunda kaldığı sürece,bütün müttefiklerimizi çok ilgilendirmektedir. Ve böylece, kendilerini de işin içine sokacak olan hareketlerimizi engellemek için, ellerinden geleni yapmaktadırlar.İttifak Politikamızın en büyük derdi, topyekün bir savaşa dayanmakla, Bölgesel Savunma taahhütlerimiz arasındaki tutarsızlıktır."(87)görüşünü savunmuştur.

---

(82) M. Sıddık, ATAK:"Harp sonrası Dünya",sf.27, Ankara,1966.
(83) M. Sıddık, ATAK: a.g.e. sf.23
(84) M. Sıddık, ATAK: a.g.e. sf.17
(85) Andre, FONTANIE: "Historie de la Guerre Froide", Vol.II sf.462-4673, Zikreden kaynak, Prof.Dr.Fahir,ARMAOĞLU, "20 yy. Siyasi Tarih",sf.598, Türkiye İş Bankası Yayınları Ankara, 1986.
(86) Military Tech.Vol.14, sf.126-130,1990.
(87) Henry KISSINGER: "Nuclear Weapons and Foreign Policy", sf.240,Published for the Council on Foreign Relations by Harper and Brothers, New York, 1957.

Esnek Mukabele temel prensip olarak, konvansiyonel ve nükleer savunmanın ortak harmonize edildiği, müşterek bir planlamadır. Buna göre, mevcut konvansiyonel kuvvetlerle durdurulmaya gayret olunan düşman taarruzları, Nükleer Eşik adı verilen bir geçiş dönemini de bünyesinde bulundurur. Böylelikle, doğrudan nükleer karşı taarruz yerine, konvansiyonel savunmaya öncelik tanınmaktadır. Ancak, bu tedbirin de netice vermemesi halinde, İttifak kademeli olarak nükleer silahlara başvurmak yoluna gidecektir.

Bu arada "Taktik Nükleer Silahlar" olarak isimlendirilen daha az yıkım gücüne sahip minyatürize edilmiş Nükleer Silahların kullanımı da bu basamağı oluşturan, orta kademe hattındaki vazgeçirici seçenek olarak geliştirilmiştir.

Amerika ile Avrupa görüş açılarının çatışmasını, General Andre BEAUFRE şu şekilde dile getirmektedir:

"Kennedy konvansiyonel Avrupa kuvvetlerinin takviye edileceğini ilan etti. Bazı yardımcıları ise nükleer silahsız bir Avrupa savunmasını bile yeğ buluyorlardı. Bu fikir askeri açıdan ütopik olduğu için,onu benimseme çabalarının başarısız kalması mukadderdi. Amerikan atom uzmanlarının Alman cephesini 30 tümenle savunabiceklerine dair yetersiz tahminleri, Avrupalılarca ciddi olarak kabul edilemezdi: Avrupalılar nükleer savaşın gerçeklerini iyi bilmeseler bile konvansiyonel savaşın ne olduğunu çok iyi biliyorlardı. Özellikle Almanlar, salt konvansiyonel savunma ile tatmin olmadıkları için, nükleer desteğin devamında ısrar ettiler. Buna karşılık, Avrupalılar kendilerinden istenen konvansiyonel silahlanmanın nereye varacağını çok iyi biliyorlardı; konvansiyonel silah yarışması iki defa savaşla sonuçlanmıştı. Her ne kadar nükleer savaşın inceliklerini bilmeseler de Avrupalılar, insiyaki olarak, kendi düşündükleri türden bir caydırmanın ancak nükleer bir strateji ile gerçekleşebileceğine inanıyorlardı. Bu nedenle Kennedy'nin çağrılarına kulaklarını tıkadılar ve bir değişikliğe yanaşmadılar."(88)

Mc NAMARA'ya göre: "Kennedy yönetiminin esnek mukabele stratejisini ilk kez ortaya atmasından bu yana nükleer denge esaslı şekilde değişmiştir.Her iki taraf da her üç tür silahın -savaş alanı silahları, orta menzilli silahlar ve stratejik silahlar- sayılarını arttırarak ve gerek silahların ve gerekse sevk sistemlerinin performans karekteristiklerini muazzam şekilde geliştirerek envanterlerini hemen hemen baştan aşağı yenilemişlerdir. Sovyetler Birliği 1960'ların başlarında Birleşik Devletler'in çok gerisinde bulunduğu için, o zamanlardaki sayısal değişiklikler en azından daha çok SSCB lehine gerçekleşmiş gibi gözükmektedir. Örneğin, stratejik ve orta menzilli fırlatma rampalarındaki savaş başlıklarının

(88) Andre BEAUFRE: "Nato and Europe(New York: Vintage Books) sf.64-65, 1966.

oranı 1962'de ABD için son derece avantajlı bir durumdayken bugün daha az avantajlı bir duruma inmiştir.

Sovyetler Birliği stratejik ve orta menzilli kuvvetlerde kaba bir eşitliğe doğru yol alıp sonunda buna ulaşınca esnek mukabele stratejisinin çok yaşamsal bir unsuru da önemini git gide yitirmiştir.

Kısacası, esnek mukabele stratejisinin anahtar önemdeki unsurlarından birinin önüne nükleer dengenin fiziksel gerçekliklerinde ortaya çıkan bir değişiklik dikilmiştir. Her iki tarafta da darbeden kurtulabilecek yetenekte muazzam cephanelikler bulunduğundan stratejik nükleer silahlar, bir zamanlar kendilerine atfedilebilecek her türlü yararlılıklarını yitirmişlerdir. Şimdiki biricik amaçları diğer tarafı kendi stratejik kuvvetlerini ilk olarak kullanmaktan caydırmaktır." (89)

Doktrinde, çok değişik yorumlarla ifade olunsa dahi, Doğu-Batı noktaları arasında, Soğuk Savaş sonrası sürdürülen katı ve uzlaşmaz politikaların, bu dönem içerisinde yaşanılan ve adeta üç ayaklı bir sacayağı olan, Berlin Buhranı, Küba Krizi ve Çekoslavakya İşgali'nin kronolojik çatışmalarından sonra; tarafların çözüm alternatiflerinde içine düştükleri çıkmazların, bir analizi, kısaca kızgın ateşin üzerinde kaynayan Dünya medeniyetinin, Nükleer Savaşın sıcaklığından duyduğu dehşetten bir kaçıştır. Evet Esnek Mukabele Doktrini, esasen tarafların siyasal çatışmalara çözüm alternatifi olarak, Nükleer Silahların, "CAYDIRICILIK" seçeneğinden, Operatif Savaşa konu edilmesinde; savaş literatüründe, ve bütün bu aşamalara kadar doktrinde yapılan planlamaların,etik, fiziki, coğrafi, moral, siyasal ve askeri sebeplerin ortaya çıkardığı kesin limitlemeler dolayısıyla, ancak bir kaosun veya insan neslinin yokedilmesi vahşetine, müşterek fail olmak gibi, evrensel bir suçluluk hissinden,mümkün olan ölçülerde uzaklaşabilmektir.

İnsanlığın bu müşterek yaklaşımındaki hakim sağduyu ve bilinci, 1961 yılında Margaret MEAD şöyle ifade etmiştir: "Şimdi asıl sorun insan türünün sürdürülmesidir. Bizim(Amerikalıların) Rusların çocuklarından ve onların bizimkilerden, sorumlu olacağı zaman gelmektedir."(90) Tarafların bu katı bilimsel gerçeği özümsemeleri, başlı başına bir erdem olmakla birlikte bu erdemin gereği olan Nükleer Silahsızlanma'nın; kuvvetden fiile geçişi, Soğuk Savaş'ın resmen sona ermesine kadar; 40 yıl daha rötarlı olmuştur.

---

(89)Robert S.Mc.NAMARA: "The Military Role of Nuclear Weapons Preceptions and Mispreceptions", bulunduğu yer; Foreign Affairs, Cilt 2, No.1, sf.67-68,Autumn,1983.
(90) Otto, KLINEBERG: "The Human Dimension in International Relations",sf.49, Holt, Rinehard and Winston, New York 1964, Zikreden Kaynak: "Soğuk Savaştan Yumuşamaya"sf.48.

A- BERLİN'de TANKLARIN VALSİ:

Esasen, iki Süper Güç arasında DETANT'a yol açan uzlaşmacı yakınlaşma hiç de kolay olmamıştır. Berlin ve Küba Krizleri,birbirlerini takip eden ve gerek saik olarak ve gerekse nedensellik bağı açısından birbiriyle ilintili bir bütünü oluşturmuştur. Doğu ve Batı Berlin'in paylaşımı hakkında tırmanan gerginlik, Avrupa Kıta'sında Nükleer Savaş'ın, Openmehr'ın tanımlaması olan "Saatin Tiktaklarını"(91) hızlandırmıştır. Fransa Cephesinde, Mc NAMARA'nın Kıtalararası Balistik Nükleer Füzelerle formülüze edilmiş bir uyuşmazlık çözümü konusunda "Görüşme kapılarının kapalı tutulamıyacağı" (92) yolundaki basında çıkan açıklamaları karşısında, Avrupa'nın Savunulmasında Amerika'nın Nükleer garantisi hakkında General De Gaulle'ün endişeleri yoğunlaşmıştır. Kennedy'in önerdiği Fransız-İngiliz-Amerikan ortak İttifak nosyonu,Andre FONTAINE Le MONDE gazetesinde, Washington'un teklifinin "SAÇMA"(93) olarak değerlendirmesinin,ardından çok geçmeden Fransa, Ulusal Savunma seçeneğini kendi şartlarında ortaya koyarak, Nükleer Kuvvetlerini tesis etme yoluna gitmiştir.

Başkan KENNEDY'in muhtemel şahsi tutumu, Sovyet penceresinden Kruschev'in gözlüğünde "Sadece derin endişeli değil, aynı zamanda oldukça huzursuz"(94) olarak değerlendirilmekle birlikte, Dış İşleri Bakanı Andrei GROMYKO, Viyana görüşmelerinde Başkan'ın Kruşçev'i reddetmesini oldukça tehlikeli olarak nitelendirmesinin yanısıra, "ZAYIFLIKLA"(95) itham etmiştir. Ancak, Kruşçev'in savaş olasılığı hakkındaki (tehdit değerlendirmesi) SHEVCHENKO tarafından"Sadece gizlilik yönteminin kullanıldığı bir TEHDİT" olarak tanımlanırken, "Kesinlikle bir savaş istemi mevcut değildir. Amerika'nın da aynı tarzda hareketi gerçek bir sürpriz teşkil edecektir. Sovyet Liderlerinin bir Amerikan Başkanı ile görüşme arayışına ihtiyaçları sözkonusu değildir. Onların itibar ettikleri husus, kuvvetler dengesidir.Kruşçev, ABD'nin üstünlüğünü anlamış durumdadır"(96) tarzındaki değerlendirmesine ilaveten Batı İstihbaratı'nın üstünlüğünü vurgulayan Albay Oleg PENSKOVSKY'in düşüncesi ise "Biz, büyük bir savaş için hazır değiliz"(97) olarak vurgulanırken, gerekçe olarak Generallerin"Berlin için cehennemde ne işimiz var? Biz zaten 16 yıl o cehennemin için-

---

(91) Oppenheimer, "Foreign Affairs",sf.529, July 1953.
(92) Desmond BALL: Politics and Force Levels: The Strategic Missile Program of the Kennedy Administration", Berkeley:Uni of California Press,sf.90-91, 1980
(93) Le Monde April 4, 1961.
(94) Nikita KHRUSCHEV: "Khrushchev Rebemsers: The Last Testament",sf.499, Boston Little Brown 1970.
(95) Glenn T.SEABORG: "Kennedy, Khrushchev and the Test Ban, Uni.of California Press,sf.67, Berkeley, 1981.
(96) War And Peace in the Nuclear; a.g.e.sf.151
(97) Oleg, PENKOVSKY: "The Penskovsky Papers,sf.207,New York, 1965.

de yaşadık. Bir parça dahi bu cehenneme tekrar katlanamayız."(98)tarzında bir açıklama ile,savaşın bıraktığı kahredici yılgınlığa işaret etmiştir. Robert AMORY "Berlin'in bir cehennem olduğu kötü bir düşüncedir. Taarruzun ilk altı saatlik başlangıcını müteakiben Berlin'deki birliklerimizden bazı kayıplarımız olabilir. Bu uğurda, beş bin iyi yetişmiş askerimizi kaybetmeye tahammülümüz yoktur"(99) diyerek, Savaşın muhtemel bedelini iyimser bir tanımlama ile çerçevelemiştir.

Dönemin Federal Almanya Savunma Bakanı, Franz Josef STRAUSS, "Berlin Krizi'nde, Taktik Nükleer silahların kullanılmasından ve ülkesinin yıkıma uğrayacağından büyük endişe duymakta idi."(100)

DULLES'in "Sovyetler'in Berlin'e karşı ültimatom girişiminde bulunması halinde, Nükleer Savaşa gideceğiz"tarzında, ADENAUER'a yaptığı açıklamaya, Başbakan'ın cevabı oldukça dramatiktir: "Um Gottes Willen nicht über Berlin- Tanrı Aşkına, Berlin'de değil"(101)

25 Temmuz'da Başkan KENNEDY'in düşünceleri şöyledir: "Berlin Batı'nın cesaretinin en büyük ölçüde denendiği yer olmuştur ve olacaktır, taahhütlerimizdeki vakur tavrımız meselenin odak noktası olmuştur... ve Sovyet emellerinin gerçek yüzü ile bizleri karşı karşıya getirmiştir."(102)

Kennedy'in "SİLAHSIZLANMA" istemlerini açıklayan John Mc Cloy'a göre "Karadeniz'de "FIRTINA DİNMİŞTİR" ancak, Sovyetler yüz megatonluk "Süper Bomba" sınıfı yeni nesil nükleer bombaları Amerikan Ana Kıtalarına ulaştırabilecek yeteneğe kavuşmuştur."(103)

Mc NAMARA'nın Berlin değerlendirmesi ise farklılık taşımaktadır.Kriz'in çözümünde Nükleer Silah kullanımı olasılığı hakkındaki yanıtı "Evet, kesinlikle kullanınız. Hayati çıkarlarınızın korunmasının ihtiyaç olduğu hissedildiği her durumda Nükleer silahlarımızı kullanacağız. Bizim Nükleer silah stoklarımız, Sovyetler Birliği'nden defalarca üstündür."(104)

Mareşal I.S.KONEV,Sovyet Birlikleri'nin Almanya'da kullandığı taktik planlama hakkında şu ifadeleri kullanmıştır.

---

(98) Oleg, PENKOVSKY: a.g.e.sf.207
(99) Khrushchev: "Khruschev Remembers", a.g.e sf.507
(100) John, NEWHOUSE: "De Gaulle and The Anglo-Saxons",sf.90-139, Viking, New York, 1970.
(101) War And Peace: a.g.e.sf.154
(102) Theodore, SORENSEN: "Kennedy",sf.592, Harper & Row, New York, 1965.
(103) Honore M.CATUDAL: "Kennedy and the Berlin Wall Crisis", A Case Study in US Decision Making,sf.183,Berlin Verlag 1980.
(104) WGBH: "The Nuclear Age", "The Education of Robert Mc Namara" 1987, Zikreden Kaynak "War and Peace" sf.157

"Biz, satranç dilini kullandık." (105)

Kruşçev'in bu satrançtaki muhtemel taktiği ise:"Amerika'lıların ileride bir piyonları vardı ve biz pozisyonumuzu atı kullanmak suretiyle koruduk. Mareşal KONEV'in raporuna göre Amerikalılar engelleri buldozerler ve piyadelerle yıkmağa hazırlanıyorlardı. Bu durumda KONEV'e talimatımız tankları,sokakların kenarlarına gizleyerek,Amerika'lıların engelleri kırdıkları anda harekete geçirilmesi şeklinde olmuştur." (106)

"Bonn Büyükelçisi Valentin FALIN'e göre: "Tanklarımız, Berlin'de Amerikan tanklarından ikiyüz metre uzaklıkta muharebeye hazır durumda mevzilenmiş bulunmakta idi. Amerikan tanklarının ani bir emirle Berlin Duvarı'nı yıkma eylemi karşısında, tanklarımıza ateş serbest emri verilmişti."(107)

Bu dramatik kaosu yorumlayan FALIN'in düşüncesi oldukça anlamlı bir dersin mesajını vermektedir: " Şu hususu ifade etmek isterim ki, Dünya hiçbir zaman Akim 1961'deki kadar bir Üçüncü Dünya Savaşı'nın eşiğine gelmemiştir."(108)

Bugün,artık Berlin Duvarı yok,dünya bu noktada bir savaş beklemiyor. Tankların periskoplarındaki askerler de 200 metreden ateş emrini gözetlemiyorlar.Ancak,acaba bu duvarın yıkılması için,bir Nükleer Savaş'ın yaşanmasına acaba değermiydi?

B- SICAK KÜBA KUMSALLARINA VURAN RUS FÜZELERİ:

Nitekim, KRUŞÇEV: "Berlin meselesinin, çıkarılması gereken "BOĞAZA KAÇMIŞ BİR KILÇIK" bir "KANSERLİ TÜMÖR(109)olarak tanımlamıştır.1 Mayıs 1960'da U-2 uçağının Sovyet toprakları üzerinde düşürülmesi ile tırmanan kriz, "Herşeyden önce, 1961 Berlin Çatışması iki tarafa da ancak bir tarafın kesin zaferiyle elde edilebilecek çözümlerin olanaksızlığını göstermiş,güç unsuru yerine norm unsuruna ağırlık verilmesi gereğini göstermiştir. 1961 Berlin Duvarı, Doğu Almanya ile yeniden topraksal birleşmeye ilişkin Batı Alman umutları ile Sovyetler'in Batı Berlin'i, (Doğu'nun) içine alma umutlarının bitişinin simgesi oldu:Sahne, iki Berlin,iki Almanya ve iki Avrupa arasında daha incelikli ve yaygın bir etkileşim oyunu için hazırlanmıştı...Yumuşama tüm inişleri ve çıkışlarıyla bu bu oyunun kaçınılmaz çerçevesi olarak gelmiştir.(110)

---

(105) Khrushchev Remembers, a.g.e.sf.504-507
(106) a.g.e. sf.507
(107) WGBH: "Valentin Falin ile Mülakat", Zikreden Kaynak: War And Peace, a.g.e. sf.160.
(108) "War and Peace in the Nuclear "a.g.e. sf.160
(109) Andre, FONTAINE: a.g.e. sf.473, Zikreden Kaynak; F.ARMAOĞLU. sf.598.
(110) Pierre, HANSNER: "The Politics of Western Europe and East-West Relations"- Nills ANREN, Karl E.BIRBAUM, Zikreden Kaynak; Haluk GERGER, "Soğuk Savaştan Yumuşamaya", sf.58.

"1962 yılı başından itibaren Doğu-Batı münasebetlerindeki hava, bilhassa Sovyetlerin faaliyetleri ile, tekrar yumuşamaya başladı. Sovyet Yüksek Şürası Prezidyumu, 10 Şubat 1962'de aldığı bir kararla, U-2 pilotu Francis Gary POWERR'ın yakınlarının müracaatlarını gözönünde tutarak ve "Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki münasebetleri geliştirmek arzusu ile", Pilot POWERSS'ı affettiğini ve serbest bıraktığını açıklamıştır."(111)

Berlin Krizi ile yaşlı Dünyamızın yaşadığı son derece ciddi bunalımın yankıları sürerken, savaşın ateşten topu; hiç beklemeksizin yeni koordinatlara sıçramıştır.Ortaçağda askerlerin kalkan ve mızraklarıyla savunmaya gayret ettikleri kalın kale burçlarının sabit cephelerinin aksine,yoğunluk kazanan yeni senaryo boyutlarının odak noktası bu defa **"Almanya, Türkiye, Sovyetler Birliği ve Amerika"**(112) topraklarını içine alan çok geniş bir coğrafik perspektif üzerinde, yayılımcı karaktere bürünmüştür.Nitekim,doktrinde "Black Saturday"(113) olarak isimlendirilen Küba Meselesi esnasında, taraflar arasındaki pazarlık masasında **"CAYDIRICILIK"**unsuru en fazla başrulan taktik ve stratejik formül olmuştur.

Konumuz açısından,meselenin taşıdığı en büyük önem ise, uyuşmazlığın tırmanışındaki **"PİK NOKTASI"**nda,ulaşılan **"ZORUNLU"** çözüm modeli, metodolojik olarak, sadece ayrıma tabi kıldığımız **"GÖRÜŞMELER YOLUYLA SİLAHSIZLANMA"** aksiyonunun tarihteki en süratli safhasına sahne olmakla kalmamış,mahiyet olarak da ilk defa Nükleer Kalkanların karşılıklı indirilişine örnek teşkil etmiştir.

Nato'nun 1500 mil menzile sahip, INF karakterli Jüpiter ve Thor sınıfı füzelerini "İngiltere, İtalya ve Türkiye" (114) topraklarında konuşlandırması, Sovyetler Birliği'nin, sürpriz karakterli Nükleer Taarruza açık bir hale getirmesine

---

(111) American Foreign Policy, sf.588-670, 1961, Zik.Kaynak: Fahir ARMAOĞLU; a.g.e. sf.599, Bu konuda bknz: M.Chalmers, ROBERTS: **"The Nuclear Years"**, The Arms Race and Arms Control, 1945-1970,New York, Praeger 1961.
(112) John, NEWHOUSE: "War and Peace in the Nuclear Age", sf.147-185, Borzoi Book, Published by Alfred A.KNOPF, INC. New York, 1988, Mc George Budy and James BLIGHT: "Eleventh Hour of the Cuban Missile Crisis", International Security, sf.37, Winter 1987-1988, John, NEWHOUSE ve diğerleri.
(113) Aida Di Pace,DONALD: "John F.KENNEDY and the end of the New Frantier" sf.133, Hill and Wang, New York 1966. Rober F. KENNEDY: "Thirteen Days, A Memoir Of the Cuban Crisis", W.W.NORTON,1969.
(114) M.GÖNLÜBOL;H.UZMAN: "Olaylarla Türk Dış Politikası"sf. 317-318, AÜSBF Yayın No.558, Ankara 1987.

karşı duyulan öfke sonucta tehdit unsurunu ön plana çıkarmıştır. Nitekim,"Amerikan Dış İşleri Bakanlığınca doğrulanan" (115) U-2 keşif-istihbarat uçağının, İncirlik Hava Üssünden kaltığının anlaşılması, siyasal ve askeri gerginliği arttırmıştır.

Kruşçev 5 Mayıs tarihli açıklamasında, "Sovyetler Birliği'ne karşı girişilen bu düşmanca hareketin yapılacak zirve toplantısını baltalamak amacını güttüğünü söylemiş ve Hükümetinin Amerikan uçaklarına üslerinde faaliyet izni veren Devletlere de ikazda bulunacağını belirtmiştir. Ayrıca, herhangi bir saldırıya karşı Sovyetler'in güdümlü füzelerle karşılık vereceğini ve bu saldırıda kullanılan üslrinde yerle bir edileceğini hatırlatmıştır."(116) "Bu sözler Türkiye'ye doğrudan bir tehdit niteliğini taşıyordu."(117)

Enternasyonal Sosyalizm'in, Asya kökenli uygulamasından farklı bir model olarak, en uçtaki karakol niteliği taşıyan Atlantiğin öte yakasındaki Küba, Amerika'nın yumuşak karnını teşkil etmekte idi. Kruşçev'in, Berlin masasındaki satrançta, sokakların arkasına gizlediği tankların ateş gücünden çok daha yüksek bazı tür silahların konuşlandırılması, bu stratejik nokta için hayati önem taşımakta idi. Nitekim, bu kritik potansiyel tehditin ilk yoklanışı,"efsanevi B-26 uçaklarının "15 Nisan 1961 günü Nikaragua'dan kalkarak Küba meydanlarını bombardımanı ile başlamış ve Domuzlar Körfezi'ne 17 Nisan'da Amfibik Harekat'la devam etmiştir."(118)

Şimdi atak sırası Sovyet Cephesinde idi. Bu defa masaya konulan oyun türü biraz daha farklı bir mahiyet taşımakta idi. Küba'da Lidel HART'ın Dolaylı Strateji taktiğini uygulayan Kremlin'in sürpriz oyunu "POKER" idi.Arkady SHEVCHENKO'ya göre:"Amerika'nın uygulayacağı Deniz Ablukası karşısında Sovyetlerin fazla bir şey yapabilecek güçleri mevcut değildi.Nitekim, her iki taraf da, Nükleer Seçeneği kabul etmemişlerdir. Sovyetler Birliği, Nükleer Silahları ilk kullanan taraf olmayacaktı. Nikita,tüm askeri nitelikli seçenekleri Kennedy' in zayıf kişiliği dolayısıyla red etmiş ve Küba Krizi'ni tamamen blöf üzerine inşa etmiştir."(119)

---

(115) Department of State Bulletin, Vol.XLII, No.1091,sf.817-818, May.23, 1960.
(116) The New York Times, 6 May 1960, Zik.Kaynak, O.SANDER: Türk Amerikan İlişkileri, 1947-1964, sf.193, Ankara 1979.
(117) a.g.e. sf.193.
(118) Andre FONTANIE: "Histoire de la Guerre Froide",Vol.II, sf.440, Zik.Kaynak: F.ARMAOĞLU, a.g.e. sf.608.
(119) Arkady SHEVCHENKO ile mülakat, november 11, 19865,Zik. Kaynak: John NEWHOUSE, a.g.e. sf.170.

Esasen,bu noktada bir açıklama getirmenin faydalı olacağı kanısındayım. İki Süper Gücün, Nükleer Savaş'ın "SIFIR" Noktasında, takip edilen taktik ve stratejiyi,tamamen,Demokratik esaslara dayalı yönetimle İdare olunan bir Devlet sisteminde, salt Başkan'ın kişiliği üzerine kurmak tamamen mesnetsiz ve ilmi gerçeklerden uzak hayalci varsayımlar olarak kıymetlendirilmelidir. Zira, Hür Dünya'nın tanıdığı ve bugün de taktir ettiği Başkan Kennedy, Başkan EISENHOWER'in "teklif ettiği 1000 adet Minuteman ve 19 denizaltıya monteli 304 Polaris Füzesini yetersiz görerek, yönetiminin ilk başında; 1100 adet Minuteman ve 464 Polaris ile 29 denizaltıya karar aldırmıştır."(120)

Yine, aynı Başkan, Avrupa'daki günümüz stratejik yapısını, siyasal ve askeri dengeleri önceden görerek, Almanyaların birleşeceğini, Konvansiyonel Silahların Avrupa Savunmasında en önemli seçenek olduğunu, bu maksatla silahsızlanma'nın önem ve hayatiyetini devrin karar mekanizmasına kabul ettirememesine rağmen, kanaatimizce Detant'ın gerçek mimarı ve Nükleer Kaos'tan kurtuluşunun zamanlama fitilini ateşleyen, saygın bir Devlet adamıdır. Burada, meselenin çözümünde tarafsızlık ilkesinden ayrılmamak, bilimsel realitenin en önemli kriteridir. Bununla birlikte, tarihin en önemli mahkeme olduğu bilincinden hareketle, bir diğer önemli noktaya değinmek için General TAYLOR'a kulak verelim" "Bir an için Küba'yı işgal ettiğimizi düşünelim, bu durumu ebediyete kadar sürdürebilirmisiniz?Bunu başarsanız dahi,...İşgal Kuvvetlerine karşı başlatılacak gerilla harbi, konvansiyonel gücünüzün büyük bir kısmını buraya angaje etmek durumuyla karşı karşıya kalmanız demektir"(121) Gerçekten, farklı ideolojik kutupların, konvansiyonel düzenli ordularla gerilla Savaş Taktikleri hususunda taşıdığı riskin, potansiyel yıkımını,ABD Vietnam'da topraklarından çok uzaklarda, buruk bir şekilde yaşamıştır. Öte yandan, takip olunan sağduyulu politikayı, Başkan Kennedy şöyle özetlemiştir: "Kruşçev'i aceleci bir aksiyon içine çekmek istemedik. O'nu,kaçamıyacağı bir köşede sıkıştırmak istemedim"(122) Şimdi, "Nükleer yetenekli 42 füze bataryası, MIG av önleme uçakları ve ILYUSHIN-28 hafif bombardıman uçakları"(123) ile silahlandırılmış bir Küba'nın, sadece pokerdeki blöf kartları olmadığı ortadadır.

---

(120) War and Peace: a.g.e.sf.164-164 M.GÖNLÜBOL,a.g.e.sf.492
(121) General TAYLOR ile, Richord NEUSTADT'ın 28 Haziran 1983 tarihli görüşmesi, Zik.Kaynak, War and Peace, a.g.e. sf.177
(122) Robert F.KENNEDY: "Thirteen Days" a.g.e. sf.55.
(123) Arthur, SCHESINGER: "A Thousad Days",sf.732, Fawcett Premier Books, New York 1971.John, PRADOS: "The Soviet Esimate, U.S. A Intelligence Analysis and Russian Military Strength, sf.118, Dial Press, New York-1982. Scott D.SAGAN: "The Nuclear War Plan Briefing to President KENNEDY, International Security",sf.23, No.12, Summer 1982.

"Hepimizin boynundaki idam ilmiği sıkışıyor... İnsanlık, paramparça olmaktan kaçışın üzerinde bir köprüdedir"(124)tarzında, krizin ciddiyetini ifade eden Robert KENNEDY, Amerikanın en yetkili sözcüsü olarak pazarlığını mutlaka birtakım sağlam delilere dayandırmakta idi kanısındayım.

O halde,krizin doruk noktasında pazarlık konusu olarak Türkiye'deki Jüpiter füzelerinin masaya konması, acaba Kruşçev'in pokerinden daha ziyade,bir "RUS RULETİ" denemesimiydi?

Krizin son noktasında yapılan pazarlığın klasik diplomasideki, Sözlü Mesaj ile yazılı olmayan metod ile çözümü,bugün de tam açıklığa kavuşmuş değildir. Ancak, Douglas DILLON: **"Sovyetler Birliği,Küba füzelerine karşılık,Türkiyedeki füzelerin sökülmesindeki zaman faktörünü "Soba İçindeki Buz Kovası"**(125) olarak tanımlamıştır.

Başkan KENNEDY'in düşüncesine göre, Türkiye hakkında yanlış bir adım kabul edilemez özellik taşımaktadır. Başkan bu mantığı şu çerçevede açıklamaktadır. **"Türkiye'den füzeleri geri çekmememiz gereklidir** ve kanaatimce bu noktada çok daha sağlam olmamız icap eder... Aksi halde, Küba üzerinden, kitlevi bir taarruzu davet edebileceğimiz gibi, Berlin'i de kaybedebiliriz."(126)

Bütün bu varsayımlara rağmen, bilindiği üzere, 27 Ekim Cumartesi günü bir başka U-2 uçağının Küba üzerinde Sovyet SAM bataryaları tarafından düşürülmesi ile yükselen atmosfer, "Robert KENNEDY'in Sovyetler'in Washington Büyükelçisi DOBRYIN'e ulaştırdığı sözlü mesajı,iki başlığa temas etmekte idi. "Basit, kaçınılmaz, ve çabuk karara ulaştırılan bu düzenlemeye göre... Küba'da Sovyet füzeleri ve ABD ablukası olmayacaktı. Aksi halde Amerika'nın daha ileri adım atması kaçınılmaz olacaktır."(127)

Diğer yandan, Türkiye'deki füzeler geri çekilecekti... "Bu formülün işlerliğinden emin olunmasa dahi, denemeğe değerdi..."(128)

Nitekim,Dean RUSK'un yorumuna göre,büyükelçi DOBRYIN'e Başkan'ın bir diğer sözü ise,"Teklifin masada kabülü halinde, Sovyet füzeleri, Amerika'nınkinden daha önce sökülecekti." (129)

(124) Kennedy: a.g.e. sf.75
(125) War and Peace in the Nuclear Age: a.g.e sf.178.
(126) Dean RUSK ile mülakat, Kasım 1986, Zik.Kaynak, War and Peace, a.g.e. sf.178.
(127) Mc.George BUNDY and James BLIGHT: "Eleventh Hour of the Cuban Missile Crisis", October 27, 1962, International Security sf.428, Winter 1987-1988.
(128) BUNDY-BLIGHT: a.g.e. sf429
(129) Kennedy: a.g.e. sf.87.

ABD'nin, Ankara Büyükelçisi George Mc GHEE'in yorumuna göre, Kruşçev'den Başkan'ın bir diğer istemi ise" ... arada anlaşma bulunduğuna dair açıklama yapılmaksızın düzenlenmesidir"(130) ve Kruşçev'de bu ilginç formülü kabullenmiştir.

Neticeten,kriz çözüme ulaşmış,buna karşılık Kruşçev kendine göre haklı beyanında "Küba'yı kurtardım. Bir işgali durdurdum" (131) diyebilmiştir.

Şimdi, meselenin konumuz açısından yakın mercekle incelenmesi ve ülkemizi bu denli yakından ilgilendiren hayati bir açmazdaki ders alınacak noktalara değinmek gerekirse; ilk akla gelen soru elbette ki, Türkiye'nin tepkisi olacaktır.

Dean RUSK'a göre"Türkler oldukça üzgündü. Nato'nun Güney kanadında bu füzelere ihtiyaç duyulduğu görüşünde idiler. (132)

George BALL ve Paul NITZE'in girişimleri,müteakiben Türkiye'yi ikna edebilmiştir. Başkan Kennedy'in endişe duyduğu esas konu, "Kruşçev'in zafer kazanmanın verdiği itimada dayalı muhtemel politikalarına dayalı olarak, ortaya çıkabilecek girişimleri neticesinde,Türkiye ve NATO'nun ihanet suçlamaları ile karşı karşıya gelmekti.(133)

Sovyet Cephesinden böyle bir girişim gelmedi. Ancak mevcut gelişmeler ve Füzelerin sökülmesi, Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasındaki siyasal tansiyonu azaltarak, müteakip dönemlerde daha esnek politikaların üretilmesinin yanısıra, Türkiye'deki bazı sanayi yatırımı projelerinin bu ülke tarafından desteklenmesine sebebiyet vermiştir.

George Mc GHEE'nin yorumuna göre "Türkler, Sovyetler'in Küba'ya füze yerleştirmesinden sonra, ABD'ye saldırması tehlikesinin belirdiğini sezmiş, kendilerinin üstünden Sovyetlerin benzer bir tehdidi kalktı diye memnun bile olmuşlardı. (134)

Diğer yandan, Türkiye açısından en önemli gelişme, Jüpiter füzelerinin kaldırılmasına karşılık, pazarlık konusu edilecek Askeri yardımın cinsi idi.

---

(130) George Mc.GHEE: "ABD,Türkiye, Nato ve Ortadoğu",sf.227, Ankara, 1993.
(131) Bundy and Blight: a.g.e. sf.59
(132) War and Peace: a.g.e. sf.178.
(133) Bundy and Blight: a.g.e. sf.37
(134) George Mc.GHEE: a.g.e. sf.278.

Dönemin "Amerikan Askeri Yardım Başkanı Orgeneral WOOD' un Kongre'deki açıklamalarına göre, Türkiye Polaris Sınıfı Nükleer denizaltılar ile, zamanın 2.2 mach sürat yeteneğine sahip en gelişmiş bombardıman uçağı F-104 uçakları ile Türk Hava Kuvvetleri'nin güçlendirilmesi teklif edilmiştir. Gerçekten WOOD'a göre: "Türklere, bir savaş durumunda açık bir hedef oluşturan Jüpiterlerin yerine saklı bir ateş gücüne sahip Polarislerinn konması gerektiğini söyledik. Ayrıca,Jüpiterler eskidikçe bunların bakım masraflarının da artacağını, Polarislerin ise Türkiye açısından hiç bir masrafı gerektirmeyeceğini söyledik. Bunu derhal kabul ettiler. Bundan başka, eski modellerin yerine geçmek üzere kendilerine modern F-104 uçaklarından vermeyi planladığımıza da belirttik.Tepkilerini ortadan kaldırmak için yaptığımız pazarlıkta işte bu noktalar vardı."(135)

"Türkiye 23 Ocak 1963 tarihinde Jüpiter füzelerinin sökülmesini kabul etmiştir."(136)

Müteakiben "14 Nisan 1963 günü, USS Houston Polaris Denizaltısı İzmir limanını ziyaret etmiştir.(137) Amiral Afif Büyüktuğrul, bu ziyaretle ilgili yazısında, Türkiye'nin malik olacağı bir Polaris denizaltısının, Türkiye'nin güvenliğini sağlayacak bir caydırma gücüne sahip olacağını, çünkü bu denizaltının, bir kerede kullanacağı 16 Polaris füzesi ile 16 kenti tehdit etme gücüne sahip olduğunu belirtmekteydi."(138) Kayhan Sağlamer de, Türkiye'nin güvenliğinin Polaris ve F-104 uçakları ile daha iyi bir biçimde sağlanacağını belirtmekte ve ayrıca füzelerin kaldırılmasının, bazı çevrelerin şikayetlerini önlemesi açısından da çok yararlı olduğunu yazmaktadır.(139)

Sonuç'ta Türkiye'ye Nükleer Füze yeteneğine sahip denizaltılar verilmemiştir.Ancak,F-104 uçakları, dönemin en modern savaş uçakları olarak Türkiye'ye teslim edilmiştir.Halen,Türk Hava Kuvvetlerinin değişik filolarında göreve devam eden bu uçakların en büyük teknik özelliği, yüksek sürat yeteneğinin yanısıra,"Taktik Nükleer Bombaları" çok yüksek irtifadan menzildeki düşman hedeflerine yöneltebilme yeteneğine sahip olmasıdır.

---

(135) Congressional hearings, 89 Congress, 1st Session on Foreign Assistance Act of 1965. March 1965, Part V,sf.734-735, Zik.Kaynak: O.SANDER;a.g.e. sf.223.
(136) American Foreign Policy, Current Documents,1963,sf.380-381, Zikreden Kaynak: O.SANDER; a.g.e. sf.223
(137) Milli Savunma Bakanlığı Basın İrtibat Bürosunun Ziyaretle ilgili bildirisi için bknz: Cumhuriyet 16.4.1963; Zik. Kaynak: O.SANDER a.g.e. sf.223.
(138) Afif BÜYÜKTUĞRUL: "Marmara'da bir Polaris Denizaltı Gemisi" Cumhuriyet, 14 Nisan 1963, Zik.Kaynak: O.SANDER a.g.e. sf.223.
(139) Kayhan SAĞLAMER: "Jüpiterlerin Gidişi,Polarislerin Gelişi" Cumhuriyet 13.4.1963, Zik.Kaynak: O.SANDER a.g.e.sf.223

Teknolojik tasarım olarak da, bu amaca yönelik tarzda dizayn edilen ve doktrinde "missile with a man in it- İnsanlı füze" tarzında tanımlanan bu uçaklar, Nato'nun "Esnek Mukabele" doktrinine de bağlı olarak, "Kademeli" bir nükleer taarruz için en ideal silah türünü uzun yıllar muhafaza etmiştir. Bunun yanısıra,konvansiyonel türdeki silahları da bu hedeflere taşıyabilmesi dual bir kullanım projeksiyonuna olanak tanımıştır.

Böylelikle, taktik ve stratejik olarak yukarıda açıklanan teknik sebepler ele alındığında başlangıçtaki dezavantaja rağmen gerek Sovyetler Birliği'nden gelebilecek muhtemel nükleer tehdit algılamasında azalmaya ve daha esnek siyasal ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine imkan tanıması ve gerekse F-104 uçaklarının ürettiği caydırıcılık ile, servisteki (1963-1993) uzun hizmet uçuşları dikkate alındığında, Türkiye hem barışın korunması hem de savunma kudretinin bekası açısından oldukça kazançlı olmuştur.

Ayrıca, Jüpiter füzelerinin bakım masraflarının ağır olmasının yanısıra,teknolojik kullanım ömrünü yitirdiği için, sadece elden çıkarılması gereken ağır bir külfete dönüşebilecek bir silah sisteminden de Türkiye vazgeçmiştir.

Silahsızlanma Meselesi açısından ise:

1- Nükleer Yetenekli Füzeler, Küba ve Türkiye'den sökülerek, tarihteki en süratli "Silahsızlanma" Aksiyonu gerçekleşmiştir.

2- "Amerikan Genel Kurmay'ının baskıları ile IL-28 sınıfı, nükleer yetenekli bombardıman uçakları 30 gün zarfında Küba'dan geri çekilmiştir ve Küba'daki Silahsızlanma, "Yerinde Denetim" modeli ile sağlam esaslara bağlanmıştır.(140)

3- "Test Ban Treaty- Nükleer Denemelerin Kısmen Yasaklanması Antlaşması" imzalanarak, yeraltı, sualtı, atmosfer ve uzayda nükleer denemeler yapmamayı ve denemelerin Nükleer Klübe üye olmayan Devletlere kullanılmaması için yasaklama ve kontrolun getirilmesinni hükme bağlamışlardır."(141)

4- "Hot Line- Kırmızı Telefon Hattı" Antlaşması ile, ABD ve Sovyetler Birliği arasında çıkabilecek muhtemel bir Nükleer Savaş'ın öncesindeki gerginlik döneminde, taraflara uygun bir uzlaşma zaman ve şansının bırakılması temin edilmiştir."(142)

---

(140) New House, New York,1988.
(141) Robert, DIVINE: "The Nuclear Test Ban Debate, 1954-1960 sf.240, Oxford Üni.Press, New York,1978.
(142) Robert, CHALMERS: "The Nuclear Years" The Arms Race And Arms Control, 1945-1970,sf.171, Praeger, New York,1970.

5- Joseph NYE'in Nükleer Silahların kullanım olasılığının, Siyasal ve Askeri karar mekanizmalarında yarattığı "crystal ball effect-kristal top etkisi", Nükleer Diplomasi korkusu, DETANT'ın ve günümüzdeki Nükleer Silahlardan kaçışın anahtarı tarafların belleklerinde iyice yer etmiştir. NYE'e göre "Nükleer Silahlar güçli bir kristal top temin etmiştir. Eğer Kayzer ve Çar ve diğer Avrupa Liderleri, 1918 yılındaki dünyanın uğradığı yıkımı görebilselerdi, Birinci Dünya Savaşı yaşanmıyacaktı". Esasen, tarafların klasik silahlarla, herşeye rağmen bu savaşı göze aldıklarını kabul etsek dahi, aynı Komutan ve Siyaset adamları, muhtemelen Berlin ve Küba'da aynı çözümü benimsemek zorunda kalacakları zor bir kehanet değildir kanaatindeyim.

6- Her ne kadar, Kruşçev bu pokeri kazanmış görünse de, kanaatimizce bu noktada insanlık ve barış daima Başkan KENNEDY'in sağduyusunun galibiyetini kutsayacaktır.

7- Bu uyuşmazlıkta söylenecek en son sözü, BUNDY ve Mc Namara'nın söylediği kanaatindeyim. BUNDY'e göre:"Bu bir Kriz değildir zira taraflardan hiçbiri önceden neler olabileceğini söylememiştir."(143)Askeri Kuvvetlerin,Nükleer Silahlara karşı beslediği aşırı güvenden kaynaklanan;kaza riski,yanlış hesaplama, yanlış anlama ve dikkatsizlik faktörlerinin yol açabileceği etkilerin neler olabileceği önceden kestirebilmek imkansızdır. Küba Füze Krizi, yok oluşun dersidir."Kriz Yönetimi" yanlış bir terimdir, zira böyle bir krizi yönetemezsiniz."(144)Bu noktada, T.S ELIOT'u eklemek gerek kanaatindeyim: "Tecrübemiz oldu ancak manasını şaşırdık."

---

(143) War And Peace: a.g.e. sf.184
(144) War And Peace: a.g.e. sf.184

VI- NÜKLEER SİLAHLARDA ULAŞILAN DENGE VE STRATEJİK SİLAHLARIN AZALTILMASI GÖRÜŞMELERİ: AV İLE AVCININ HAZİN ÖYKÜSÜ:(1968-1979)

Daha sürekli bir Savunma Güvenliğinin sağlanması amacıyla, Sosyalist Blok ile dostluk ve işbirliği olanağını temin edebilecek siyaseten uzlaşma havasının yaratılması, Nato İttifakı'nın Detant dönemindeki yeni arayış çerçevesini teşkil etmiştir.

Böylelikle ideolojik ayrım noktasında keskinleşen uçurumda yakınlaşmayı sağlayacak köprülerin atılmasına ait belirleyici esaslar, "Harmel Raporu"nda belirlenmiştir.Nitekim, iki kutuptan birinin, askeri açıdan "Kesin Zafer"le neticelenebilecek bir yenilgiye uğratamıyacağı gerçeğinin tüm çıplaklığıyla, ancak tarihte rastlanmamış bir şekilde her iki tarafın da siyasal ve askeri kanatlarınca idrak edilmesi,birarada yaşama zorunluluğunun tabiatında varolan ayrılmaz bir bütün olarak; Dünya Kamuoyunun gözleri önüne serilmiş bulunmakta idi.

General HAIG'e göre, Küba Krizi'nin Moskova kanadındaki en önemli stratejik sıkışma, jeopolitik ve sayısal dengesizlikten kaynaklanmaktadır. "Sovyetler Birliği'nin Küba'daki başarısızlığı stratejik sistemlerde sayıca düşük düzeyde bulunması ve Rus Denizinden 10 bin mil ötedeki bir adaya konvansiyonel güçleri taşımanın olanaksızlığı idi."(145)

Bu ürküntü verici matematiksel ve etik denklemi en iyi ifade eden, şüphesiz; Herman KAHN olmuştur. Gerçekten, KAHN'a göre: "Bir Savaşta hayatta kalabilmenizi sağlayacak bir teoriniz yoksa, düğmeye basmanız pek muhtemel değildir. Bir savaşta hayata kalmanın anlamı, zaferin sonuçlarının, çatışmayı başlatan tarafın çatışmalarda uğratacağı zararlardan çok daha üstün olmasıdır. Yani, eğer bir ülke bir diğerine saldırıp 120 milyon insan öldürse ve düşman tarafındaki sanayi kapasitesinin %60'ını imha etse, ama buna karşılık kendisi; yalnızca 100 milyon insan ve sanayisinin yarısını yitirse, bu aritmetik, saldırgan için bir avantaj anlamına gelecektir; ama buna zafer demek güçtür."(146)

İşte, bu yalın mantık "ZORUNLU" olarak tarafları birbirine yakınlaştıran, sevilmese dahi; onunla birlikte yaşamın kabul edilmesi gerçeğini ortaya çıkaran realite olmuştur.

---

(145) Gen.Alexander, HAIG: "Gelişen Bir Stratejik Ortamda Batı'ya Savrulan Tehdit", Nato Dergisi, S.2, 1976
(146) Herman, KAHN: "On Thermonuclear War",sf.34-35, Princeton, New Jersey, 1961.

Sir Edward PECK, iki taraf arasındaki bu yakınlaşmayı, Shiller'in Giyom TELL'e masalda söylettiği "Es kann der Beste nicht in Frieden leben, weennes dem bösen Nachbarn nicht gefallt- Dünyanın en iyi insanı bile sevimsiz komşusuyla geçinmek için onunla buluşmak zorundadır."(147) tarzında, ilginç bir mantıkla, demokrasi ve totalitarizmin, yirminci yüzyıldaki açmazını karikatürize etmiştir.

Manlio, BROSİO yeni dönemdeki takip olunacak politikanın dinamik ve statik olmak üzere iki ana ayrım altında incelenmesi gereğini vurgulamaktadır. Buna göre: "Eskiden kalan ve "devamlı" olarak bulunan unsur, uygun bir savunmanın kaçınılmazlığı, "yeni" unsur ise, Doğu memleketlerine karşı anlayış gösterilmesi ve bunlarla"yakınlaşma"konusunda ısrar edilmesidir. Bu, bir "el uzatma" siyasetidir. Tercihi yapmak,uzatılan eli tutmak veya tutmamak sorumluluğunu yüklenmek, Doğu memleketlerine aittir. Pek tabii, burada sözkonusu olacak şey laf değil, olaylardır."(148)

HARMEL Raporu'nun önemli sonuçlarının geleceğe yönelik açılımlarına dikkat çeken Manlio BROSIO'ya göre: "Müttefikler şimdi, "Silahsızlanma", Silahların gerçek bir şekilde "Kontrolu" için alınacak tedbirleri ve özellikle kuvvetlerin dengeli şekilde azaltılması imkanlarının inceliyeceklerdir. Bu incelemeler yoğunlaştırılacaktır.Bu enerjik çabalar,Müttefiklerin Doğu ile gerçek bir yumuşamaya varmak yolundaki isteklerini yansıtır. Ancak, yumuşama çarelerinin aranması, İttifak'ın parçalanmasına yol açmamalıdır."(149)

Böylelikle, başlayan iki zıt kutup arasındaki yakınlaşma, silahsızlanma fikrini ön plana çıkarmıştır. Bu noktada, özellikle silahsızlanma, ilk defa Savunma Politikası'nın tamamlayıcı unsuru olarak kabul görmeğe başlamıştr. Bu yeni entellektüel ideoloji, Avrupa'da süratle yayılırken, Kamuoyları da bu kaydolunan gelişmelerden ümitvar olmağa başlamıştır. Ancak, bir diğer önemli unsur ise, klasik Nükleer Caydırıcılık fikri'nin yanısıra, Konvansiyonel Silahların da; göz ardı edilemiyeceği gerçeğidir. Batı Stratejisindeki bu vazgeçilmezliği, NATO İttifakı'nın silah sistemleri açısından Sir Edward PECK şu şekilde tanımlamaktadır:"Bizim üçlümüz vardır; yani Stratejik Nükleer Silahlar,Taktik Nükleer Silahlar ve Konvansiyonel Silahlar üçlüsü"(150)

---

(147) Nato Dergisi, S.2, 1976.
(148) Manlio, BROSIO: "İttifak'ın Geçmişteki ve Gelecekteki Görevleri", Nato Dergisi, Nisan 1968.
(149) Manlio, BROSIO: a.g.e. sf.
(150) Sir Edward, PECK: "İttifak'ın Beş Cephesi", Nato Dergisi, S.2, 1976.

Bu yeni stratejik planlamayı tamamlayıcı bir diğer husus ise, Varşova Paktı kapsamında, periferinin ideolojik izolasyondan kurtarılarak, Batı kanadına çekilmesi, Avrupa Savaş alanında meydana gelebilecek bir çatışma neticesindeki yıkımın şiddeti dikkate alındığında, uzlaşmaya giden yolun daha kısa ve emin olduğuna ikna edilmesi esasına dayanmakta idi.

Bu iyimser atmosfer dahilinde yine de belirsizlikle kaplı ve henüz durulmamış sularda, güce dayalı şiddet kozgonomisinin yarattığı yaşamsal denge içerisinde; çağdaş medeniyetin çıkmazı, bu parametrelerden uzaklaşmayı, bir başka ifade ile "GÖRÜŞMELER ÇAĞI"nın, vazgeçilmez zaruretini ön plana çıkarmıştır.

Oysa ki, ideolojik ayrım, hiç de öylesine terk olunacak bir siyasal platforma ulaşamamış konumda idi. Bu noktada, George KENNAN'a kulak vermemizin gerekliliğini hissediyorum: Gerçekten, kurt Devlet Adamına göre, Sovyetler Birliğini, bu amansız yarışta kulvar dışı bırakmak istemiyorsa bu politikanın amacı, şöyle olmalıydı: "Eğer.... partinin bir politik araç olarak birliğini ve verimini ortadan kaldıracak birşey olursa Sovyet Rusya bir gecede Ulusal Toplumların en güçlüsünden, en zayıf ve en zavallısına dönüştürülebilir...Sovyet gücü... içinde kendi çürüyüşünün tohumlarını yaşamaktadır... ve Rusya genel olarak Batı Dünyası karşısında çok daha zayıf taraftır."(151)

Esasen, KENNAN'ın ileri sürdüğü bu tarihsel görüşü,zamanlama olarak ancak uzak bir varsayım tarzında algılanabilirdi.Şüphesiz böyle bir kanının en inandırıcı yönünü, sürekli bir üretim canlılığı arzeden Sovyet Askeri Üretim versiyonlarının korku verici sayısal çabaları teşkil etmekte idi.

Her ne kadar, Caspar WEINBERGER bu noktada benzer yaklaşımı **"Omuzlarımıza basmasına izin vermezsek Sovyetler Birliği gerçekten dev değildir."**(152) tarzında ise de, konumuz açısından esas önemli nokta; KENNAN'ın isabetle belirttiği Sovyetler'in kendi iç yapısında muhafaza ettiği"ÇÜRÜYÜŞÜN TOHUMLARINI" yeşertebilmek için, mücadelenin organik sürekliliğidir. Bir başka ifade ile, barış içinde bir arada yaşama, iki sistemin ülkeleri arasında, "SAVAŞA BAŞVURMAKSIZIN", rekabet ve mücadeleye devam olunmasıdır.O halde, kültür ve ekonomik cazibe ön plana çıkarılması gereken unsurlar olmuştur.

---

(151) Bknz: **"X" The Sources of Soviet Conduct"**, Foreign Affairs, Vol XXV,sf.566-582, No.4, July 1947; George KENNAN, "American Diplomacy" 1900-1950,sf.89-106, New York, American Library 1951,Walter La FEBER: "American the Cold War",sf.36-48, John Wiley and Sons Inc. New York,1967; Zikreden Kaynak: Haluk GERGER, Soğuk Savaş-tan Yumuşamaya, sf.36, Ankara 1980.
(152) Nato Dergisi: S.2, sf.3, 1984.

Ancak 1 Ağustos gecesinin yıldızlar altında aydınlattığı bu egzotik ışığa ilk yakalanan "Pervane Böceği" Çekoslavakya olmuştur.

Gerçekten, Çekoslavakya'nın İşgali, Detant'a önlenmesi mümkün olmayan bir gerileme ve kesinti süreci getirmiş, Sovyetler'in Batı'nın itimadına yönelik en büyük taktik hatası olarak, İttifak Savunma planlarını yeniden gözden geçirmesine, Silahlama Hızının tekrar yükselmesine yol açmıştır.

Harmel Raporu'na göre : "Askeri Güvenlik ve Detant Politikası birbirleriyle çelişmeyip, birbirlerini tamamlamaktadır."(153) "Harmel Raporu'ndan sonra, yani 1968 yılı başlarında, Atlantik İttifakı bakanların talimatına dayanarak bir inceleme ve çalışma programı hazırlamıştı. Avrupa'daki Silahlanma'nın karşılıklı olarak indirilmesi ile ilgili muhtemel bir antlaşmanın esasları dikkatli bir şekilde incelenmiş, öte yandan da komünist ülkelerle müttefikler arasında kültürel, iktisadi ve siyasi alanda ikili temaslar çoğaltılmıştır." (154)

Pierre HARMEL'e göre, NATO'nun hedefi: "Avrupa'da uygun güvenlik teminatı ile desteklenen adil ve devamlı bir barış düzeni kurmaktır.(155)

Bu maksadı temin edebilmek için takip olunacak formül ise, siyasal ve askeri olmak üzere dualist bir karaktere sahiptir. "Saldırıyı ve diğer baskı biçimlerini caydırmak ve saldırı olması halinde üye ülkelerin topraklarını savunmak için uygun askeri güce ve siyasi dayanışmaya sahip olmak;askeri görevdir. Buna karşılık, İttifak detant yararına yapıcı bir anlayışla yürütülmelidir.Bunun için de, temel sorunların çözümlenmesine olanak veren ve daha istikrarlı ilişkiler sağlamak yönünde çaba sarfedilmesi; diplomatik, dolayısıyla siyasal bir görevdir."(156)

---

(153) Eugene, ROSTOW: "Harmel Raporu'nun Yirminci Yıldönümü, Barış İçin Pratik Bir Program", Nato Dergisi, S.3 sf.11 1987.
(154) Manlio, BROSIO: "Atlantik İttifakı'nın Gelişmesi, Nato Dergisi, sf.5, Ocak 1969.
(155) Pierre, HARMEL: "Doğu-Batı İlişkilerinde Kırk Yıl Umutlar, Kaygılar ve Sorunlar" Nato Dergisi, S.3 sf.8-4 1987.
(156) Pierre, HARMEL: a.g.e. sf.8-4

Kruşçev ise bu gerekliliği "Barış içinde birlikte yaşamak, Batı Dünyası ile her alanda, siyasi,iktisadi ve ahlaki alanlarda savaşmak"(157) olarak tanımlamıştır.

General Alexander HAIG, adeta bu kangren olmuş anotomik yapıdaki son cerrahi müdahalede takip olunacak tedavi yöntemini şu şekilde ifade etmiştir: "Yerine getirmemiz gereken görev, yapılmayacak görev değildir. Yeni Askeri Gücü'ne rağmen Sovyetler Birliği içi kof bir dev, kağıttan kaplan gibidir:Muazzam doğal kaynaklarını toplum yararına işletememiştir; geniş tarım topraklarından gerekli verimi alamamıştır. İktisadi Kurumlarını yeni teknolojileri benimseyecek biçimde düzenleyememiştir ve belki de en önemlisi kendi halkının yaratıcı gücünü ve dinamizmini ortaya çıkarmayı başaramamıştır. Gizli işgücü eksikliği çeken, muhtemel bir enerji krizi ile karşılaşan ve uzun süreli "iç karışıklıklara" sahne olan Sovyetler Birliği, ciddi sorunları çözümlemek zorundadır."(158)

Bütün bu gelişmeler ve varsayımların ışığında, meselemizde ele aldığımız ana tema üzerinde derinleşecek olursak, Sovyet Cephesi'nin arayışları nasıl olmuştur? Bütün bu siyasal, askeri ve ekonomik denge unsurlarındaki dalgalanmalardaki cevap faktörü, taktik ve stratejik olarak nasıl şekillenmiştir.

Sovyetler Birliği'nin yeni politikasında dört ana unsurda yoğunlaştığını müşahade etmekteyiz. Buna göre;

1-"Nükleer Eşitliğin" Temini,
2-Sovyet Topraklarını,Nükleer Taarruzlardan koruyabilecek ABM Hava Savunma Kopseptinin geliştirilmesi,
3-Konvansiyonel Silahlarda Üstünlüğün Sağlanması,
4-İdeolojik Ayrımın, Silahlı Çatışma Boyutunu, Avrupa Cephesinden, "Hind-i Çin'e ile III. Dünya Ülkelerine" taşıyarak ve Üstünlük Mücadelesindeki sürekliliği temin etmektir.

Böylelikle,ilk olarak,Nükleer Silahlarda, sayısal dengesizlik giderilerek, "Nükleer Eşitsizliğin" sağlanması; birinci öncelikli karşıt caydırıcılık unsurunu teşkil edecektir.Doktrinde "Dehşet Dengesi" olarak tanımlanan bu yeni konsept içerisinde birinci öncelik ICBM'lerin yanısıra, MIRV(Çok Başlıklı Füzeler) ile; mevcut hedeflerde, yıkım,tahribat insan gücü kayıplarının en yüksek noktalara çekilmesi amaçlanmıştır. Tablo(28);İki Süper Güç arasındaki Nükleer Stratejik Kuvvetlerin yükseliş trendini izah etmektedir.Bu gelişmelere karşı ABD'nin tutumundaki davranışsal mantığını

---

(157) Nato Dergisi; Ocak 1968.
(158) General Alexander, HAIG: "Nato Dergisi", S.3 sf.9,1978.
(*) Tablo (28);1968-1975 Nükleer Denge Trendi.

H.KISSINGER: "Hal böyle iken, Amerikalılar'ın eli kolu bağlı oturacağını düşünmek sorumluluktan kaçmak olur."(159)şeklinde izah etmiştir.

General HAIG'e göre:"Stratejik Sistemler alanında Sovyetler Birliği 1962'deki açığını 1'e 10 oranında kapatmış tır." (160) ABD Savunma Bakanı RUMSFELD'ın de ifade ettiği üzere: "Merkezileşmiş Stratejik Araçlarda "YAKLAŞIK BİR DENGE" (161) sağlanmıştır.Buna göre, 4 ayrı sınıfta kaydedilen gelişmeler, MIRV, sınıfı kıtalararası balestik füzeler,denizaltılardan atılan 4200 deniz mili menzilli SSN-8 füzeleri, uzun menzilli Nükleer Bombardıman uçakları ile,Bering Boğazı, Baltık Denizi, Akdeniz, Atlantik, Panama Kanalı, Komünist Çin ve Pasifik Okyonusunu kapsamına alan, fevkalede önemli bir kıtasal "Ateş Gücü", Sovyet Caydırıcılığının, ikili eşitlik arayışlarının neticesini teşkil etmiştir.

"İkinci önemli husus, Berlin ve Küba'da algılanan Nükleer Tehdit, ICBM'lere karşı Sovyetleri Koruyucu Savunma modelleri arayışlarına sevk etmiştir. Moskova-Leningrad ve Mançurya Füzesavar Savunma Ağı ve bu ağı destekleyecek Radar kaplaması, özellikle yüksek İrtifa Hava Savunmasını geliştirici metodların ortaya konulmasına yol açmıştır.

Üçüncü olarak ele alınan husus, Nükleer Yığınaktan ayrı olarak; Sovyet Global Strateji'sinin, Silahlı Mücadele unsurunda, Enternasyonel Devrimi, taşıyacak namlu türünün bir başka ifade ile "Konvansiyonel Kuvvetler" de, üstünlüğün sağlanmasıdır. Burada gözetilen "Kantitatif Büyüme" hedefleri, Avrupa Harekat alanının yanısıra, Afrika, Orta ve Güney Amerika ile Uzak ve Ortadoğu jeopolitik koordinatlarındaki muhtemel çatışma opsiyonlarını da içermiştir."(162)

Üçüncü genel ayrımdaki kümülatif askeri büyüme,zannedildiğinin aksine yavaş ve planlı bir zamanlama ile gerçekleştirilmiştir.Değişik dalgalanmalar vukubulsa dahi, politik amaçmaçları askeri güçle destekleme, yeteneği temel odak noktasını teşkil etmiştir. Bu alt ayrımdaki önemi iyice ifade edebilmek için sözkonusu faaliyetleri"Küba deneyi,hızlı bir kampanyaya yol açmıştır. Stratejik zaafı kaldırmağa ve evrensel nitelikte gerçek bir "KONVANSİYONEL ASKERİ GÜÇ" kurmağa yönelik bir kampanya!

O tarihten bu yana, Moskova, Savunmaya "GÖRÜLMEMİŞ KAYNAKLAR" ayırmıştır. Sovyet yatırımlarının tahmini dolar maliyetleri, 1970'den sonra, Amerikan harcamalarını giderek artan

---

(159) Henry, KISSINGER: "The White House Years",sf.84, Wiedenfield and Nicholson and Micheal Joseph, 1979.
(160) Org.HAIG: Nato Dergisi, a.g.e.sf.11 S.2 1970.
(161) Nato Dergisi: a.g.e.11
(162) Org.HAIG: a.g.e. sf.11

bir marj ile aşmış ve 1970'den itibaren de Amerikan harcama düzeyinin yaklaşık %75 üzerine çıkmıştır.

Sovyet Askeri insan gücü 1967-1977 arasında 700.000 kişi daha artarak, Amerika'nın iki katına, sayısal oranda 4.100.000 personele ulaşmıştır."(163)

Dördüncü önemli nokta ise, Konvansiyonel Güçlenme projeksiyonu altında, ideolojik yayılımı destekleyen Silahlı Çatışma boyutu, Avrupa Cephesinden geri çekilerek, Uzak Doğuda Vietnam Sendromu, OrtaDoğu'da Arap-İsrail Çatışması, Afrikadaki Bağımsızlık arayışları içerisinde Angola uyuşmazlığı, Orta ve Güney Amerika'daki Gerilla Savaşları; bu arayışlara cevap veren lokal çatışmaların senaryolarını teşkil etmiştir.

Leonid BREJNEV, yılgı dengesindeki bu eşitsizliğe istinaden: "Kimse, bize ültimatomlardan ve güçlü olduğundan söz etmesin. Gerekli olan herşeyimiz var, gerçek bir barış politikamız, askeri gücümüz var ve sınırlarımızın dokunulmazlığını Sovyet halkının birliği sağlamaktadır."(164) tarzındaki ifadesinde, üstlendiği riskin endişelerini de vurgulamıştır. Esasen, benzer bir yorum, Sovyet Dış Politika Tarihin de de izah olunmuştur.Bu formüle göre,"Kendi söz hakları olmaksızın uluslararası hiçbir sorun çözülemiyeceği gibi, Sovyetler Birliği Dünya'nın en büyük Devletlerinden biridir."(165)O halde, Sovyetler Birliği, salt askeri gücüne dayalı ideolojik ayrımı ile bu terazinin kefesine girmeyi başarmıştır.

Bu iddiacı yaklaşıma karşı, Nixon'un cevabı: "Avrupa ve diğer bölgelerde bir dengenin korunmasına yardım etmeye yeterli güce yalnızca Amerika sahiptir, aksi durumda bu denge bozulabilir."(166) şeklinde olmuştur. Bu yeni formülün, esas faktörü, "Schlesinger Doktrini"(167) olarak tanımlanan, "Sınırlı Nükleer Savaş" fikrine dayanmakta idi.Bu stratejik yeni kavrama göre, hedef planlamaları yeniden gözden geçirilerek, Müttefiklerin sorumluluk paylaşım oranlarında arttırımlara gidilmiştir.

(163) Edgar, ULSAMER: "Sovyet Askeri Kudretinin Giderek Artan Etkinliği", Kartal Dergisi, S.40, sf.10,Mart-Nisan 1978
(164) Leonid, BREJNEV: "SBKKPMK 24.Kongresi, Sf.35, Novosti Yayın Ajansı, 1971.
(165) Istoria VNESHNE: Politiki SSSR, V.2,sf.480,Moskov 1971.
(166) International Herald Tribune, Mach 11, 1971.
(167) Report of the Secretary of Defense James R.Schlesinger to the Congress on the FY 1975 Defense Budget and FY 1975-1979 Defense Program sf.39, Mach 7, 1974, GPO WDC 1974.

Kapitalizm'in Yayılmacı Emperyalizmini"(168) durdurma işlerini silahlanma ve güç dengelerini aşırı nitelikte zorlayan Sovyetler Birliği ve buna karşılık İkinci Süper kutup ABD'nin maksimum askeri güçlerindeki bu tırmanış, özellikle Nükleer yarışta daha fazla ve daha yeni, öldürücü kudreti arttırılmış nükleer silah üretimi, neticede lüzumundan çok daha fazla bir "KUVVET BİRİKİMİ" ne yol açmıştır. Bu doyum noktasına ulaşmak yolunda ısrarla sarfedilen silahlanma harcamaları ise, ekonomik denegelerde rekabet faktörüne olumsuz yöndeki pek çok külfeti de beraberinde getirmiştir.

Bütün bu gelişmelerin ışığı altında aydınlığa kavuşan siyasal platform, olumsuz pek çok faktöre rağmen, tarafları "Silahsızlanma Masası" etrafında toplanıp, bu sonucu belirsiz maratonun en azından yavaşlatılması yolunda ciddi önlemler almağa sevk etmiştir.

İki Süper Güç, Nükleer Başlıklı füzelerin, sivil halk ve ekonomik üretim merkezlerinde meydana getirebileceği tahribatı dikkate alarak, ABM(Anti-Balestic Missile) füzesavar sistemlerini, özellikle, yerleşim merkezlerine yerleştirmişlerdir. "Leningrad civarındaki GRIFFON Sistemi, "Talin Hattı" üzerindeki SA-5 Füze Kalkanı ve GALOŞ sınıfı "Moskova'daki füze vurucu sistemleri Polaris sınıfı birinci nesil balestik füzelere karşı geliştirilmiştir." (169)

Müteakip aşamalarda, SA-9 Füzeleri, Füze Güdüm Yönlendirme Radarları, Erken İhbar takip Radarları ve Modüler Ateş Kontrol Radarları ile takviye olunan, Savunma maksatlı bu silahlar, muhtemel nükleer taarruza karşı ileri savunma hatlarını geçen taarruz kollarına son çare olarak dizayn edilmişlerdir.

Böylelikle, yeni konsept dahilinde, MIRV ve ABM sınıfı yeni jenerasyon füzeler, Taarruzi ve Savunma yeteneklerine göre iki ayrı kategorideki gündem konularını teşkil etmiştir.

Siyasal açıdan bakıldığında ise, Nixon yönetimi, Kennedy politikasından çok ayrı bir rotadan hareketle, Sovyet tehditine karşı, Çin faktörünü devreye sokmaya karar vermiştir.

---

(168) Peter, PARET: "Makers of Modern Strategy",sf.813, Princeton Uni. New Jersey 1989.
(169) David, S.YOST: "Sovyet Balestik Füze Savar Sistemleri ve NATO", Nato Dergisi, S.1, sf.26-29, 1980.

Gerçekten, Başkan KENNEDY, Küba Krizi ile ilgili değerlendirmesini Kongre'de açıklarken: "Büyük bir zafer kazandık. Bundan böyle Rusya'dan gelebilecek hiçbir tehlike mevcut değildir. Gelecek yıllardaki tehdit önceliği Çin'de olacaktır. Kapıyı çalan sesler, Çin'in çevirdiği entrikaların arkasındaki Nükleer Tesislerden gelmektedir."(170) şeklinde, dile getirdiği endişeler, Nixon yönetiminee dikkate alınmamıştır. Aksine bir tutumla, kademeli bir yaklaşımla,Çin ile olan ekonomik, askeri, teknolojik ve siyasal ilişkiler geliştirilmiştir.

Başkan NIXON, "Uluslar Ailesi'nden ÇİN'i ebediyen ayrı tutmaya tahammülümüz yoktur.(171) şeklindeki düşüncelerine ilaveten, TIME Dergisine, çok daha ilginç bir açıklamada bulunarak, "Ölmeden önce yapmayı arzu ettiğim bir tek şey varsa, o da Çin'e gitmektir"(172) demek suretiyle yeni politikanın esaslarının altını çizmiştir.

Bütün bu askeri ve siyasal platform içerisinde, Amerika bir yandan Sovyet Ekonomisi içerisinde Silahlanma Yarışının getirdiği ağır baskılar altında kontrolunu sağlamak ve gerekse, askeri güç dengelerinde SHANGAI kadehini elinde tutmakla, Moskova'yı Dünyanın öteki bölgelerinden "Elini Eteğini Çekme"(173) yolunda yönlendirmeği hedeflemiş bulunmakta idi.

Richard, NIXON, Silahsızlanma görüşmeleri hakkındaki düşüncelerini "....Kanımca, bu konuda denetimi elimize alıncaya kadar, Sovyetler Birliği ile yapılacak Stratejik Silahlar konulu müzakereler için uygun zamanı belirleme özgürlüğü benim elimde olmalı. Başka bir deyişle, en azından kamuoyundaki konumumuzu gözönüne alarak, görüşmeye hiç yanaşmama seçeneğini de aklımızdan çıkarmamalıyız."(174) şeklinde ifade ederken, gereğinde görüşmeler yoluna açık kapının, kapatılabileceğini haber vermiştir. Nitekim, SALT-I ve SALT-II Antlaşmalarında, tarafların birbirlerine karşı güvensiz tutum devam etmiş ve nihai çözümde aranan, somut kararların işlerliği temin olunamamıştır.

---

(170) Morton, HALPERIN: "China and the Bomb,sf.28, Praeger, NewYork, 1965.
(171) Richard, M.NIXON: "Asia after Vietnam",Foreign Affairs, sf.121, October 1967.
(172) Raymond, GARTHOFF: "Detente and Confrontation, sf.223-224 Brookings Institution, Washington, D.C. 1985.
(173) Jonathan, STEELE: "Detant Sonrası Sovyetler", Dünya Sorunları Dizisi, No.3, sf.115, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
(174) H.KISSINGER: "The White House Years",sf.135-136, Zikreden Kaynak, Jonahthan, STEELE, a.g.e.sf.115.

L.BREJNEV, konumuzun başında ele aldığımız, "GÜVENSİZLİK" unsurunu "SSCB ve ABD arasında, Varşova Antlaşması ve NATO arasında geçerli olan askeri ve stratejik denge, objektif olarak Dünya barışını korumakla yükümlüdür. Öbür taraf karşısında askeri üstünlük sağlamayı hiç arzu etmedik, istemiyoruz.Siyasetimiz bu değildir. Ama bize karşı böyle bir üstünlüğün oluşmasına da izin vermeyiz. Bu tür teşebbüsler ve gücümüzü küçümseyerek bizle yapılacak müsakereler tamamiyle yararsızdır.

Mevcut dengeyi bozmamak ve bozmaya çalışmamak, çok daha pahalı ve tehlikeli yeni bir silahlanma yarışına girişmemek-İşte bir Devleti aklı başında ve başarılı bir biçimde yönetmek için izlenmesi gereken yol budur. Ve bunun için, artık eskimiş bir bostan korkuluğuna benzeyen "Sovyet Korkusu" nu önemli siyasi konuların dışında tutmak zamanı gelmiştir"(175) şeklinde tanımlayarak, uzlaşma zemininin temelllerindeki aykırılıkları dile getirmiştir.

Yukarıda da izah edildiği üzere, Çin seçeneğini kullanmakta kararlı olan Nixon ve Kİssİnger yönetimi, SALT görüşmeleri başlamadan, "Pekin'in desteğini"(176) almışlardır.

"30 ay süreli ve 7 oturum içinde sürdürülen, Salt görüşmeleri, Helsinki ve Viyana'da devam etmiştir."(177)

"26 Mayıs 1972 günü Moskova'da ABD Başkanı Nixon ile Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Leonid Brezhnev tarafından imzalan SALT I (Strategic Arms Limitation Talks) Antlaşması 2 ayrı antlaşmayı kapsamıştır.

1-Antibalistik Füze(ABM) Antlaşması: Bu antlaşma ile taraflar, 200 Antibalistik Füze lançeri ile 200 Antibalistik önleme füzesinden fazlasını konuşlandırmayı kabul etmişler. 1974 yılında yapılan ek bir protokol ile her iki taraf kendi hükümet merkezlerini ve kıtalararası füze mevzilerini ve kıtalararası füze sıyısını 100'e indirmeyi kabul etmişlerdir.

2- Taarruzi stratejik nükleer silahlara miktar bakımından sınırlamalar getiren beş yıl süreli "Ara Antlaşma": (Bunun yürürlük süresi SALT II'nin yürürlüğe girmesine kadar uzatılmıştır).

Bu anlaşmaya göre, her iki taraf Kıtalararası Balistik Füzeler(ICBM)ve Denizaltılardan Atılan Balistik Füzeler(SLBM) ile Nükleer Güçlü Denizaltılar (SSBN) bakımından aşağıda belirtilen sınırlamaları kabul etmişlerdir.

---

(175) L.BREJNEV: "Yirmi Altıncı Parti Kongresi", 1981, Zikreden Kaynak, Jonathan, STEELE, a.g.e. sf.121.
(176) John, NEWHOUSE: "Annals of Diplomacy", a.g.e. sf.114.
(177) C.Gerard, SMITH:"Double Talk:The Story of SALT-I" sf.166 Garden City, New York, 1980.

Bunlardan, ICBM miktarında indirim yapmak koşulu ile SLBM ve nükleer denizaltı miktarlarnda artırma yapılabileceği, ancak bunun ABD için 44 nükleer denizaltı ile 710 SLBM'yi Sovyetler Birliği için 62 nükleer denizaltı ile 950 SLBM'yi geçmeyeceği kabul edilmiştir."(178)

"Dört yıl süren yoğun diplomatik ve askeri çalışmalar sonunda Moskova'da Mayıs 1972'de "SALT-I(Strategic Army Limitation Treaty-Stratejik Silahların Sınırlandırılması" adı ile anılan stratejik silahların aynı düzeyde dondurulmasını öngören "Anti Balistik Füzeler (ABM) ANtlaşması" ABD ve Sovyetler Birliği Başkanları tarafından imza edilmiştir."(179)

"SALT-I Anlaşması, nükleer silah yarışmasını belirli bir ölçüde durdurmak genel harp tehlikesini azaltma bakımından yararlı olmuştur. Her ne kadar SALT-I ile Sovyetler'e nükleer atma araçlarında sayıca üstünlük tanınmış ise de, bu ABD + NATO'nun toplam caydırıcı gücü karşısında önemsenmemiş ve ikinci tur görüşmeleri için diyaloğun sürdürülmesi arzusunun devamına yardım etmiştir.

1974 Kasım ayında Vladivostok'ta yapılan zirve sonunda: a- Stratejik silahların sınırlandırılması konusunda yapılacak ikinci tur görüşmeler (SALT-II) için temel ilkeler saptanmıştır. b-SALT-I ara Anlaşması'nın 10 yıl süre ile devam etmesi kararlaştırılmıştır. c- Stratejik nükleer kuvvetleri oluşturan Kıtalararası Balistik Füzeler (ICBM), Denizaltılardan Atılan Balistik Füzeler(SLBM) ve Ağır Bombardıman Uçaklarının toplam sayısının 2.400 olması ve çok başlıklı-atmosfer dönüşlü (MIRV) füzelerini atan lançer sayısının her iki taraf için 1320'yi aşmaması kararlaştırıldı.

18 Haziran 1979'da Jimmy Carter ile Leonid BREZHNEV arasında Viyana zirvesinde imzalanan SALT-II Antlaşma tarihinde her iki tarafın sahip olduğu stratejik nükleer kuvvetlerle anlaşmada bu silahlar için kabul edilen tavan ABD için 1.751,Sovyetler Birliği için 2.400 lançer olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bu antlaşmada: a- Tavan rakamlar aşılmamak koşulu ile taraflar,atma sistemleri terkibinde değişiklik yapalirler.b- Taraflar, mevcut olanların dışında ilave ICBM sabit lançer tesisi yapmamayı kabul ederler. c- Mevcut füze sistemlerinde harp başlığı miktarı artırılmayacaktır. d- Anlaşmanın devamı süresince, taraflar, birden fazla olmamak koşulu ile seyyar, ya da sabit yeni bir silah sistemi geliştirebilirler, ancak bu yeni silah sisteminin MIRV harp başlığı sayısı 10' dan fazla olamayacaktır.

---

(178)Em.Amiral Yılmaz USLUER: "Silahsızlanma Silahların Kontrolu ve Türkiye" M.5 Savunma ve Silah Sistemleri Dergisi, sf. 36, Aralık-Ocak 1988.
(179)Em.Tümg.Cemal ÖZKAN: "Orta ve Kısa Menzilli Nükleer Başlıklı Füzelerin Kaldırılması ve Bunun Nato Savunma Stratejisi Üzerindeki Etkileri", Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.314,sf.13 Mart 1988.

SALT-II Antlaşması'nın imzalanmasından sonra gerginleşen politik ortam nedeni ile bu anlaşma uygulamaya konulamamıştır. 27 Aralık 1979'da Sovyetler'in Afganistan'a karşı giriştiği harekat nedeni ile ABD Senatosu SALT-II Antlaşmasını onaylamayacağını açıklamıştır.

SALT-II'nin onaylanmamasının diğer bir nedeni de, anlaşmada, nükleer harp başlıklarının esas olarak alınmış olmasıdır. Sovyetler'in 1.398 kıtalararası füzede yaklaşık 6.400 nükleer harp başlığı varken, ABD'nin 1.049 adet kıtalararası füzesinde 2.149harp başlığı bulunmaktadır.Bu nedenle SALT-II, ICBM başlıklarında bir denge yerine, Sovyetler'e bire üç oranında lehte bir durum yaratmıştır."(180)

---

(180) Em.Amiral Yılmaz USLUER: a.g.e. sf.36-37

DOKÜMANTASYON MER

VII- SİLAHSIZLANMA'NIN KOŞMAYA BAŞLAMASI(1980-1989)

SALT-I VE SALT-II Antlaşmalarında tarafların ortak tavanlar ve nihai güven ortamının tesisine dayalı çözüm arayışlarında kesin dengelerde uzlaşmaya gidemeyişleri, Silah Makinasının dişlilerini çalıştıran mekanizmayı yeniden harekete geçirmiştir.

Bir türlü kurulamıyan "DENGE" formüllerine cevap arayışları, yeni jenerasyon Nükleer Füzelerin konuşlandırılması, bu yeni dönemde atılan ilk adımları oluşturmuştur.

SSCB'nin, uzun menzilli SS-20, SS-4 ve SS-5 füzelerini Avrupa Savaş Alanına sokmasına karşılık olarak,Atlantiğin öte tarafından verilen yanıt, PERSHING-II ve CRUISE sınıfı yeni jenerasyon füzelerin,NATO Müttefik ülke topraklarında çok kısa bir süre zarfında atıma hazır hale getirilmesi tarzında gerçekleşmiştir."REAGAN Yönetimi,mevcut 23000 ila 25000 Savaş Başlığına ilaveten, 17000 adetlik yeni bir paketin üretimine karar vermiştir. Bu suretle,Sovyet hedeflerine yönelik anında fırlatılacak savaş başlığı sayısının 12000 den 20000 e çıkarılmasının yanısıra Ağustos 1981'de Nötron Bombasının da üretimini öngörmüştür."(181)

Böylelikle,satranç masasında yerini alan bu yeni ölümcül silahların yarattığı korkutucu manzara, Barış Hareketi' nin motor gücünde de etki yapacak, Barış Hareketi'nin daha da yaygınlaşması ve güçlenmesini doğurmuştur.

Richard BURT, Sovyetler'in PERSHING füzelerinin yerleştirilmesine itiraz gerekçelerinden bir tanesinin "Taarruz halinde "ERKEN-UYARI" alarm süresinin beş dakikaya inmesinin yaratacağı tehdit olmakla birlikte, Batı Avrupa'nın olası taarruz uyarı algılama süresinin otuz saniye ile sınırlı olmasına"(182) dikkat çekerken, karşılaşılan manzara, adeta ölüm meleğinin soluklarındaki sıcaklığı hissetmekten farklı bir durum arz etmemekte idi.

Gerçekten, Thomas ENDERS'ın yeni dönemdeki başkalaşımdaki eğilimi "1980'li yılların kronolojik trendinin yoğun kısmı, Doğu-Batı diyaloğunun kısır döngüsünden ziyade "Nükleer Silahlar" sorunu etrafında odaklaşmıştır."(183) tarzında getirdiği yorum, her ne kadar fazla abartılmış gibi gözükse de, günümüzde ulaşılan konsensusa çok hayati katkıları olduğunda şüphe yoktur.

---

(181)The Guardian, March 1982, International Herald Tribune, March 23, 1982.
(182) Richard BURT: "NATO And Nuclear Deterrence", Nuclear Weapons in Europe,sf.109, Lexington Books, Toronto,1983
(183) Thomas, ENDERS: "The Role of Nuclear Deterrence in Non-Procative Defense", U.N. Disarmament, Vol.XIII, Number 2 sf. 24, 1990.

Hatırlanacağı üzere, Batı Savunma Stratejisi'nin uzun vadedeki inandırıcılığı,Konvansiyonel kuvvetlere bağlı kalmıştır. Zira, esnekliğin hayati unsurunu ilk aşamadaki Konvansiyonel Çatışma teşkil etmiştir.Buna karşılık,Varşova Paktının Konvansiyonel Kuvvetlerindeki sayısal üstünlüğü,Nükleer Silahlara başvurma sürecini kısaltmıştır.Bir başka ifade ile, doktrindeki esneklik payı sıkışmaya uğramıştır.

Bunun yanısıra, Nükleer Silahların Caydırıcılık ve kullanım versiyonlarındaki kritik dengeler, bu silahların bağımlılığını aşağılara çekmiştir.

Bütün bu olumsuz kısıtlayıcı tedbirler karşısında, "KONVANSİYONEL" durumun iyileştirilmesi acil bir ihtiyaç olarak ön plana çıkmıştır.

İşte bu koşullarda takip olunacak politikanın iki temel hedefi:

1- Yüksek Teknoloji ile, Konvansiyonel Silahların Atış Gücü'nün arttırılması, böylelikle "Kalitesel Üstünlük" Teorisi'nin, Rusların elde ettiği ve çok övündükleri "Kantitatif Üstünlük" dengesinin çöküntüye uğratılması.

2- Konvansiyonel Kuvvetler Dengesinde, kabul edilemez bir nispetsizliğin varolduğu, Nato ve Varşova Paktı arasındaki, siyasal gerginlik ve güvenlik arttırıcı önlemleri güçlendirerek, Silahsızlanma Masasında aritmetik eşitliği sağlayabilmek tarzında şekillenmiştir.

Nitekim,Avrupa cephesinde Nükleer Silahların kullanılmaksızın yeni Savunma Stratejilerinin hayata geçirilebilmesi için, üretilen politika ve stratejileri değerlendiren Andrew J.PIERRE'in yorumuna göre, takip olunan kronolojik ayrım: "NO FIRST USE POLICY-İLK KULLANMAMA POLİTİKASI","NUCLEAR FREE ZONE IN CENTRAL EUROPE-MERKEZİ AVRUPA'NIN NÜKLEER SİLAHLARDAN ARINDIRILMASI" "EMERGING TECHNOLOGIES-YÜKSELEN TEKNOLOJİLER", "DEEP STRIKE-DERİNLİKTE TAARRUZ", "NON-PROVOCATIVE DEFENSE-KIŞKIRTICI OLMAYAN SAVUNMA" ve "SDI-STRATEJİK SAVUNMA GİRİŞİMİ"(184)olarak,mantıksal bir merdiven şeklinde gerçekleşmiştir.

---

(184) Andrew J.PIERRE: "Securing Europe's Future" by Stephen J.FLANAGAN, Fen Osler HAMPSON,sf.Xi, Croom Helm, London 1986.

Nükleer Stratejideki "Caydırıcılık" kavramının varlığının yanısıra, bizatihi "Nükleer" Seçenek, adeta terkedilmesi gereken birincil önemdeki husus olagelmiştir. Esasen, iki Savunma Paktı arasında kullanılan taktik ve stratejideki ortaya çıkan, yirminci yüzyılın bu ilginç açmazı; tarafları daha tutarlı ve dikkatli çözüm arayışlarına iten motor gücü olarak, kamuoyunun ağır baskılarının yanısıra, teknik ve strateji olarak; muhtemel bir Nükleer Savaşın getireceği yıkımın, nihai boyutlarında, sonunda dönülmez bir uçurumu geçmede kullanılacak köprünün mimarisi üzerinde, ilk defa müşterek işbirliğinin sergilendiği, belki de en ilginç dönem olmuştur.

İşte, bu noktada bakıldığında, Reagan yönetimi'nin başa geçmesiyle, Silahsızlanma Politikası, birbirini destekleyen üç ana temel prensip üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre, Cenevre'de başlatılan Nükleer Silahsızlanma Platformundaki gündem başlıkları:

a- INF Orta Menzilli Füzeleri
b- START Stratejik Silahsızlanma
c- SDI Stratejik Savunma Önceliği tarzında
yoğunlaşmıştır.

Bu yeni politika da, bir yandan Viyana'da sürdürülen Konvansiyonel Silahlara yönelik Silahsızlanma Faaliyetleri devam ederken, Cenevre delegasyonunda da, Nükleer çözüm arayışları, Orta-Avrupa kanadının, taşıyabileceği Nükleer tavanlarının çok üzerine çıkıldığı endişesine kapılan Nato Müttefikleri ve özellikle Almanya'nın endişelirinde haklı bir takım siyasal ve askeri çözüm arayışlarına olan baskılarda artışa sebebiyet vermiştir.

A- DÜNYA BARIŞ YILI

1980'li yıllarla birlikte yoğunlaşan Dünya Kamuoyundaki, Silahsızlanma Kampanyası; genel konsensus içerisinde yeralan uluslararası hassasiyetin etkinlik perspektifini arttırıcı yönde hayati bir rol oynamıştır. Nitekim, sadece 1982 yılında Meksika, Kenya, Tayland, Romanya, Hindistan, Venezuella, Sovyetler Birliği, Mısır, İsveç, Togo ve İtalya'da gerçekleştirilen toplam 11 Bölgesel Konferansın düzenlenmesi, insanoğlunun barışa olan susamışlığının oldukça anlamlı bir ifadesidir.

Nihayetinde, uluslararası platformdaki sözkonusu müspet gelişmeler, 1986 yılının; "Dünya Barış Yılı" olarak kutlanmasına önemli bir vesile teşkil etmiştir.

B- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE ESKİ SOVYET BİRLİĞİNDE KAMUOYLARININ EĞİLİMLERİ:

"İki Süper Güç arasındaki mücadelenin kökenlerinde gizli bulunan "Güvensizlik" psikozunun önemli bir diğer belirleyici unsur olduğunda şüphe yoktur. Nitekim, Sovyet-Amerikan ikileminde, Amerikan toplumunun Sovyet halkı üzerindeki görüşleri konusunda araştırmalarda bulunan Louis HARRIS'e göre:

. "Amerikan halkının %84 gibi, büyük bir çoğunluğu; Sovyetler Birliği'ni, ABD'nin güvenliği için tehdit olarak görmektedir.

. Toplumun %63 oranındaki kesimi, gelecekteki 40 yıl içerisinde, Sovyetler Birliği'nin ABD topraklarına saldırı olasılığının mevcudiyetine inanmaktadır.

. %69'u Sovyet Liderlerinin; umutsuz bir hale düşmeleri halinde; nükleer silahları kullanmakta tereddüt etmiyeceklerini düşünmektedirler.

. Amerikan halkının %49'u, Sovyetler Birliğini tam anlamıyla "DÜŞMAN" olarak kabul etmekte;buna karşılık %31'i de, düşman olmasa dahi dostu olmadığı görüşünü savunmaktadır." (185)

"Amerikan Kamuoyunun %80'i nükleer silahlar konusunda antlaşmaya gidilmesinde istekli olup, %13'ü bu duruma karşıdırlar.(186) Yine başka bir araştırmaya göre de, Nükleer silahların dondurulmasına %70'i istekli bulunup, %20'si karşıt görüşü savunmakta; buna karşılık %63'ü Silahların Kontrolu Antlaşmasına taraftar olup, %26'sı kabul etmemektedir.

Amerikan toplumundaki Nükleer Silah opsiyonu hakkındaki eğilimi irdeleyen bir diğer hipotez de, "Doğan-Güvercin" ayrımında belirginleşir. Bu ayırıma göre:

---

(185) J.KALVEN: "A talk with Louis HARRIS","Bulletin of the Atomic Scientists,sf.3-5, August-September 1982.
(186) G.GALLUP:The Gallup Poll: "Public Opinion 1981",sf.134-136, Wilmington Scholarly Resources, Inc.,1982. Nükleer Enerji Kullanımı ve Kamuoyu'nun Görüşü Hakkında Bknz.Hüner, TUNCER: "Nuclear Power And Public Opinion", Foreign Policy, Vol.8,sf.108-122,1979."Seminar On Eastern Mediterranean Security NATO perspectives",sf.13-15 November,İstanbul, 1985.Vol. XIII Foreign Policy,1986.

Doğanlar	Güvercinler
.Açık bir Nükleer üstünlüğün temini, Amerika'yı Güvenli kılabilir.	.Nükleer Silahsızlanma,Nükleer Savaş riskini sona erdirir.
.Pentagon'un tüm talepleri,haklı gerekçelere dayalıdır.	.Pentagon'un aşırı silah istemleri, Silahlanma Yarışının temel sebebidir.
.Yüksek Teknoloji,bizim kurtarıcımızdır.	.Yüksek Teknoloji, bizim problemimizdir.
.Silahların Kontrolu,bir Sovyet hilesidir.	.Silahların Kontrolu, Güçlü bir Savunmayı temin eden yoldur.
.Nükleer Savaş yapılabilir ve kazanılabilir...	.Nükleer Savaş, Dünya üzerindeki hayatın sonu demektir.
.Nükleer Savaş,kontrol kontrol edilebilir ve sınırlandırılabilir.	.Tek bir bombanın kullanılması halinde dahi,Nükleer Savaş kontrol edilemez ve yayılım gösterir.
.Güvercinler,Moskova'nın kuklalarıdır.	.Doğanlar,Savaş yanlısıdır.

(187)

İki aşırı görüşü sembolize eden bu karikatüristik sınıflandırmaya göre, insanlığın büyük bir kesimi bu iki antipotun kesişim noktasındadır ve birbirlerinin ortak noktası korkudur. Doğanlar Sovyet tehditini; güvercinler ise nükleer savaşın tahribat ve yıkımının korkunçluğuna duyulan endişeleri temsil etmektedir.

(187) Robert, EHRLICH: a.g.e. sf.4

ABD'nin "Silahların Kontrolu" hakkında, 1980'li yıllardaki geleceğe yönelik metodolojisini özetleyen, Silahların Kontrolu ve Silahsızlanma Komitesi Başkanı Ralph EARLE'ye göre; "Silahların Kontrolu için, 1980'li yılların görüşmelerine başlamadan önce, gerçekten hangi amacı hedeflediğimize karar vermemiz gereklidir. Bu maksat doğrultusuna uygun nitelikte bir stratejik plan geliştirmeliyiz. Geçmişteki hatalarımız ve tecrübelerimizin birikimlerinden öğretici ders almalıyız. Silahların Kontrolundan neyi arzu ettiğimiz sorusunu kendimize yöneltmeliyiz. Hedefimiz, Ulusal Güvenliğimizi nasıl daha etkin hale getirebilmek şeklinde olmalıdır. Bir başka ifade ile, güvenliğimizin vazgeçilmezliğinden emin olmak zorundayız. Daha özgün manada, Silahların Kontrolu Antlaşması şu hususları kapsamında bulundurmalıdır:

1- ABD ve Silahlı Kuvvetlerimize yönelik Sovyet Tehditini sınırlandırmak.

2- ABD Kuvvetlerinin hayatta kalabilme yeteneğini mümkünse geliştirilebilmek. Mimimal düzeyde, ABD'nin ihtiyaç duyduğu stratejik caydırıcılık kopseptinin hayatiyetini muhafaza edebilmek ve Silahların Kontrolu'nun sözkonusu kuramları yasaklayıcı veya engelleyici hükümler teşkil etmemesi;

3- Sovyet Kuvvetleri'ne angaje olabilmek yeteneğimizi geliştirebilmek ve Silahların Kontrolü yaklaşımına nihai çözüm olarak; Sovyet Silahlı Kuvvetleri ve programları hakkındaki mevcut belirsizlikleri azaltabilmeğe yönelik olmalıdır.

ABD'nin, görüşmelerden başarılı müsabık ve taraf ülke olarak yükselebilmesi için, antlaşmanın,

1- Eşit görünüm arzetmesi
2- Taraflar arasında açıklık prensibi ve boşluk arzeden kopukluklardan muhafazası gerekir.

Belirtilen bütün bu maksatlara ulaşabilmek için, Silahların kontrolu hakkında öncelikle kabul edilebilir bir sonuç üzerinde karar vermemiz icap etmektedir. Bu maksatla, iki partinin de desteklediği bir konsensus geliştirmek suretiyle, amaçlarımızın, açık, anlaşılır ve mantıksal yönde olması temin edilmelidir. Ancak, yönetsel açıdan; bu amaçlar, Dış Politika hedefleri olarak geliştirilip, tanıtılmadığı ve benimsenilmediği sürece başarıya ulaşamaz.

Görüşmelerin ayrıntılarının, durumlarını ve tüm Dış Politika ile ve Güvenlik Hedeflerini kapsamına alan bir yöntemin bulunarak geliştirilmesi gereklidir. Geçmişte icra olunan görüşmelerin; alınan cevabi tedbirlerin ve ulaşılan pozisyonlara; ait yüksek düzeydeki kararların; sivil halka yönelik açıklayıcı yansımaları yavaş, ama fikirden uzak ve "HİLELİ" görünüm arzetmiştir. Bu durum bilhassa SALT-II görüşmelerin de cereyan etmiştir.

Netice olarak, değişken seçenekli taktik ve yaklaşımların geliştirilmesinde; sorumluluk niteliğine haiz anlayışların, karar düzeyinde ele alınarak genişletilmesi ve görüşmedeki akid taraftarlarımıza aktarılmalıdır. Bununla birlikte, sözkonusu kriter, geçmişteki uygulamalarda sık sık red edilmiştir.

Şahsi kanaatime göre; Silahların Kontrolü prosesüsü, muhalif görüşmelerin varlığına rağmen; başarıya ulaşacaktır.

Ralph EARLE'ye göre, Silahsızlanma'da karşılaşılan başarısızlıklar maddi ve normatif kalıplardaki uyumsuzluklardan daha ziyade, psikolojik ve mantıksal esaslara dayanmaktadır. Bu itibarla Silahsızlanma konusunda kötümser varsayımlar terk olunmalıdır. Böyle bir zorluğu aşabilmek için de, mevcut siyasal ve askeri platformun genel atmosferi bu gelişime açıktır. EARLE'nin açıklayıcı örneğine yer verecek olursak:"Eğer, Cadillac arabanızla yolunuz üzerindeki bir köprünün sel baskınına uğraması sebebiyle şehre ulaşamamış iseniz, otomobil fabrikasının modelini değiştirmesi için, firmaya telefon etmeniz gerekmez. Kanaatimce, bu durumun aksine olarak, katedilen mesafe doğru yolda olup, bu değerlerin takibi; haklılık payını ortaya koyacaktır. Oldukça samimi olarak ifade etmem gerekirse, kötümser görüşlerin varlığına rağmen;mevcut potansiyel bu durumun aksini yansıtmaktadır."(188)

Yukarıda verilen örnek, 1980'li yıllardaki hakim düşünceyi yansıtması açısından bir hayli ilginçtir.Zira ideolojik yumuşama, tehdit önceliği ve Savunma Stratejilerinde oldukça köklü değişimlere yol açtığı gibi, Uluslararası Toplumun yönlendiği genel manzara içerisindeki eğilim de, bu farklılaşmayı daha organik bir yapıya taşıyabilmiştir.

En çarpıcı yönleriyle bu yepyeni dönemi formülüze ettiğimiz takdirde:

1- Siyasal Bağlamda, "Yumuşama" olgusu yoğunlaşmış, Nato "İlk Taarruz Eden Taraf Olmayacağı"nı deklere etmiştir.
2- Dünya Kamuoyunda "Nükleer Alerji" yükselerek, Demokratik toplumlarda siyasal ve bilimsel otorite üzerinde müşterek çözüm arayışlarını süratlendirmiştir.
3- Nükleer Tavanlarda, Hedef Miktarının artışıyla ortaya çıkan sayısal birikim, Silahsızlanma Hareketindeki baskıları arttırmış ve ilk defa, Uluslararası Toplumdaki Silahsızlanma düşüncesi, en yaygın ve yüksek ilgi birikimindeki momentumun maksimal düzeylere ulaşmasına yol açmıştır.

---

(188) Ralph, EARLE:(Director Arms Control and Disarmament Agency,1980-1981 Member SALT Delegation, 1973-1979.) "Arms Control At the end of 1980.

4- Nükleer Stratejideki değişim süreci, Konvansiyonel Silahların önemindeki parabolik eğrinin giderek yükselmesine sebep olmuştur.

5- Nato, Stratejisinde, "Weinberger Doktrini" olarak isimlendirilen, Konvansiyonel Modernizasyon ile, "Yapısal Silahsızlanma" prensibi doğrultusunda, Kantitatif teoriyi yıkıma uğratan Kalitatif Silah üstünlüğü ilkesini benimseyerek savaş konseptinin ana temasını değiştirmiştir.

6- İki Süper Güç arasındaki Yüksek Teknoloji yarışını, SDI projesi kazanarak, Nükleer Silahların atım ve uçuş yolu esnasında imha yeteneği kazanılmıştır. Böylece,sadece Nükleer Silahlara sahip olmak, askeri açıdan risk ve ekonomik yönden ise külfet kaynağı haline gelmiştir.

7- Sovyet Ekonomisi, Silahlanma Harcamalarındaki aşırı parabolik baskıya dayanamıyarak çıkmaza girince, Doğu Bloku Savunma Sistemi ve Siyasal Düzeni parçalanmıştır.

8- Silahsızlanma Faaliyetleri açısından, INF, START, SDI ile Nükleer Cephenin yanısıra, AKKA çok Uluslu Konvansiyonel Silahsızlanma girişimleri ile, Avrupa'da yepyeni bir Kuvvetler dengesi Avrupa'da 2.Dünya Savaşı Güvenlik Kopseptlerini değiştirmiştir.

9- İdeolojik Çatı'nın Avrupa'da uğradığı çöküntü sonucu ortaya çıkan enkazın altında, aşırı Milliyetçilik ön plana çıkarken,Göç, Bölgesel Sıcak Çatışmalar, İşsizlik, Irkçılık ve teolojik çatışma opsiyonları, 21.yy.la ulaşılmasına çok az kalan zaman fasılası içerisinde, "BELİRSİZLİK" faktörünün amorf çatısı altında, yön ve şiddeti önceden saptanamayan siyasal oluşumları ön plana çıkarmıştır.

Bu yeni dönem zarfındaki siyasal, askeri, ekonomik, sosyal ve stratejik konjonktürel dengelerde, başlangıçta iki kutuplu klasik kuvvetler dengesinin mücadelesi olarak yorumlanan arayışlar; neticede köklü farklılaşmalara sebebiyet vererek, 1989'daki Devrim'i çabuklaştırıcı yönde yoğunlaşmıştır.

C- ETİKSEL VE TAKTİK AÇIDAN NÜKLEER ALERJİYE AİT GÖRÜŞLER:

Silahsızlanma Hareketine yön veren siyasal,askeri,ekonomik ve teknolojik sebeplerin, mantıksal ve o denli objektif kriterler çerçevesinde analizini ortaya koyarak, sağlıklı ve uzun vadede alınması gereken tedbirler bütününü yakalayabilmek için, Soğuk Savaş sonrasının sürpriz silahı,Nükleer seçeneğinin çok iyi değerlendirilmesi "zorunluluk" arzetmektedir.

Zira, çalışmamızın en can alıcı özelliklerinden birisini teşkil eden bu ayırım, günümüzün mevcut politikasındaki motor gücünü teşkil ettiği gibi, orta ve uzun vadede uluslararası toplumun siyasal hayatına yön veren çalkantılar içerisinde ortaya çıkabilecek siyasal ve askeri uyuşmazlıkların da en hayati reçetelerinden birini teşkil edecek,son derece karmaşık fakat aynı zamanda o denli canlı,dinamik ve değişkenlik arzeden bir rasyonel dengeler zincirini teşkil ettiğine inanmaktayız.

Bir başka ifade ile, kanaatimizce; bu ayrım noktasında yanlış istikametlere kanalize olmak, ortaya koymak istediğimiz bilimsel realiteyi, salt teorik varsayımların tartışıldığı bir hipotezler ortamı olarak değil, aksine;bizatihi reel değerlerde ulaşılan nihai yargıyı da somut ve uygulanabilir yöntemlerin geliştirilmesine vesile kılabilmek şansını yaratacaktır.

Bu itibarla, siyasal ve askeri açıdan tespit olunacak strateji; gelecek yüzyıl içerisinde, ekonomik ve teknolojik sonuçları açısından da hem bölgesel, hem de global manada, Toplumlararası Güven Ortamı, Evrensel Barış ve İnsan Şahşiyetine Yaraşır nitelikte Eşitlikçi Bir Refah Paylaşımının temin olanağı veyahut yine barut dumanlarının ardında kalan, pekçok küçük kimsesizin gözyaşlarına; tek başlarına çekecekleri acı ve ızdırap dolu karanlık bekleyişlerin acımasızlığına sahne olabilecektir.

Esasen, Nedensellik Bağı'nın ortaya konulmasında;Nükleer mantığın çözümündeki cevaptaki tutarlılık ve tutarsızlık;milyonlarca insanı, insan medeniyetini ve yaşlı Dünyamızdaki yaşama sevincinin berraklığına olan yakınlığımızı yansıtacaktır.Ancak, böylesine komplike bir probleme bu iddiasız çalışmada getirebilecek yaklaşım, gerek zaman ve mekan kavramı ve gerekse maddi açıdan ele alındığında olanaksız olduğu ve yirminci yüzyıldaki belki de bu en talihsiz soruya getirebileceğimiz yanıt, ancak bir mum ışığı şiddetindedir.

"Nükleer çıkmaz sorununa bir çözüm bulduğuma inanmıyorum."(189) diye umutsuzluğunu ifade eden Robert EHRLICH'ın yaklaşımına karşılık, Francis Herbert, BRADLEY "Eğer Görünümler Dünyası çelişki içindeyse, çelişki içinde olmayan bir gerçeğin olması gerekir."(190) şeklinde ifade ettiği arayışta; bu ilginç jimnastikteki çelişkide, kendine özgü bir cevabın saklı olduğu kanısındayım.

1- MATEMATİKSEL GÖRÜŞ:

Çalışmamızda ifade ettiğimiz üzere, Nükleer Araştırmaların ilk ciddi çalışmalarını yürüten Alman Silahlı Kuvvetleri'nin beyni Joseph GOEBBELS: "Gayet az bir kuvvet sarfıyla, o kadar büyük bir tahribat kabil olacak ki, harbin biraz daha uzaması veya ikinci br harbin olması olasılığı insanı yeterince korkutmaya yeterli olacaktır."(191)şeklindeki hayli ilginç görüşüne karşılık, bu silahı imal etmeyi başararak, Atom Bombasını,"IndianaPolis"zırhlısıyla, Okinawa yakınında Tinian Adası'na, de-monte vaziyette gönderip,ayak basılmamış bir kale olarak Ulusal Savunmasında ısrarla direnen Japonya'ya karşı kullanıp, sonucun yaratacağı şok etkisiyle, panik ve umutsuzluk neticesinde teslime zorlamaya yönelik mantığı,Amerikan Savunma Bakanı Henry STIMSON şöyle ifade etmiştir:"Japon Hükümeti'nin anayurt topraklarını sonuna kadar savunmak kararında olması mümkündü.Eğer böyle ise, Müttefiklerin, beş milyonluk inatçı ve yiğit bir ordunun, sahip olduğu 5000 intihar pilotuyla birlikte yeninceye kadar savaşmak sorumluluğunu yüklenmesi gerekecekti."(192)

Bu tarihsel acı deneyim karşısında, ileri sürülen,"Matematiksel Görüş"e göre, Çekirdeksel Silahlar, Konvansiyonel Silahların ölüm kudretinden sayısal olarak çok aşırı bir fazlalık arzettiği için, etik açıdan "kabul edilemez" bir nitelik arzetmektedir.

---

(189) Robert, EHRLICH: "Waging Nuclear Peace",sf.7,State Uni. of New York Press, Albany, 1985.
(190) Francıs Herbert, BRADLEY: "Appearence And Reality", Oxford,1893, Zikreden Kaynak: Prof.Dr.İhsan,TURGUT,"Mantıksal Atomculuk", sf.4, Karınca Matbaacılık, İzmir,1984.
(191) Dr.Joseph GOEBBELS: "Savaş Notları", sf.53, Bahar Basımevi, İstanbul,1968.
(192) Emin Türk, ELİÇİN: "Ansiklopedik Tarih Taraması", sf.5132, May Yayınları, İstanbul, 1967.

Gerçekten, stratejik senaryolara uygun bir sıcak çatışmanın yaşanması halinde, taraf olmayan Akid ülke insanlarının da hayatlarının yitirilmesinin kesin olmasının yanısıra, muharebenin mutlak galibinin de mevcut olmayacağı açık bir bilimsel gerçek olarak ispat edilmiş bulunmaktadır. Üstelik böyle bir harbin kötülüğündeki etiksel çarpıklık, insan neslinin yanısıra; bitki ve hayvanları, iklimsel ve ekolojik dengeleri de kapsamına alan tüm metabolizmik canlı organizasyonun son bulmasına sebep olmasıdır. Bir canlı başka ifade ile, Dünya medeniyetinin birkaç saat zarfında topyekün yok olması ve gelecek jenerasyonların yaşamlarına olanak tanımayan son derece katı, acımasız ve ağır bir tecavüz tehditini bünyesinde barındırmasıdır.(*).

2- CAYDIRICILIK GÖRÜŞÜ:

Doktrin ve uygulamalı strateji açısından, Nükleer Silahlar hakkında getirilen bir diğer eleştirisel yorum ise, Nükleer Silahların kullanımı ile "Caydırıcılık" kavramının farklı özelliklere sahip olması dolayısıyla, ayrı bir yaklaşım getirilmesinin zaruri olduğu yolunda şekillenmiştir. Burada, konuya açıklık getirebilmek açısından, en kısa tanımıyla, Nükleer Silahların kullanım alanına geçerek, yayılmacı yükselişini müteakiben, muhasım taraflar arasında, aynı silah sistemi ile, muhtemel bir taarruza karşı cevap verileceği ve bu yıkımın kabul edilemez ölçüde şiddetli olması dolayısıyla, tarafları bu silah sistemini kullanmaktan alıkoyan, bir başka ifade ile,yaratabileceği sonuçları dikkate alındığında, "ZORUNLU" karekterdeki bir "VAZGEÇİRİCİLİK" unsuruna malik olabilme özelliği anlaşılmalıdır.

Temelde, Nükleer Silahların bu karakteri ile Barış'a katkıda bulunduğu ilkesine dayanan bu görüşe göre: "Savunma ile Caydırma içiçe girmiş iki kavramdır. Belirli bir savunma derecesi, caydırmanın temel unsurunu oluşturabilir. Savunma, genellikle bilinen düşman gücüne göre ayarlanmıştır ve savaşla ilgilidir. Caydırma ise, düşmanın, genellikle bilinmeyen niyetlerine göre ayarlanmıştır ve barışla ilgilidir. Düşmanın düşüncelerini tahmin edilse bile, onu, her türlü düşmanca eylemden vazgeçirecek biçimde ikna etmek söz konusudur. Görünür amaçları ve buna bağlı tehlikeleri incelemek ve düşmanın,elemanlardan her birine vereceği değeri hesaplamak gerekir.Caydırma'dan amaç, çıkarlarımıza düşmanca bir müdahalenin maliyetinin elde edilecek yararlardan çok daha yüksek olduğunu düşmanın görmesi ve müdahaleden vazgeçmesidir.

(*) Bu konuda bknz: B.RUSSEL, İnsanlığın Geleceği, sf.74-75

Bir başka deyimle, caydırma her türlü düşmanca eylemin karşılık göreceği tehdidinde bulunmaktır.Tehdit, Thomas Scelling'in"itici güç"adını verdiği bir başka biçimi de alabilir. Bu durumda bu güç, karşıdakini hiçbir şey yapamıyacağı şeyi bir an önce yapmağa zorlamak için de kullanılabilir. Örneğin Vietnam'daki Amerikan bombardımanları, düşmanı konferans masasına oturtmağa zorlamak amacını taşıyordu. Arap petrolünün kısıtlanması, ülkeleri Arap davasını desteklemeğe veya İsrail'i desteklemekten vazgeçirmeğe çalışan iktisadi bir zorlama idi.

Geleneksel, kuvvetlerin, modern silahlarla donatılmış olsalar bile, oldukça kısıtlı durumu, ancak tehdit veya zorlama için elverişlidir. Nükleer caydırmada amaç, kuvvet kullanmak değil, kullanımı önlemektir. Nükleer silahların öylesine bir yok etme gücü vardır ki, ancak kullanılmadıkları takdirde anlam kazanabilirler. Kullanılmayan silahların değeri bir gerçektir. Denilebilir ki bunlar olumsuz verim sağlarlar."(193)

J.M.Villas BOAS'a göre: "Nükleer Anlak anlayışı, salt kazuistik değildir,başka deyimle Nükleer Silahların kullanımının manen mahkum edilişi, Nükleer Caydırmayı da kapsamakta mı dır? Nükleer Caydırma da manevi çıkmazla karşı karşıyayız: Bir yandan Nükleer Savaşın patlamasını önlemek yükümlülüğü, öte yandan da Devlet'in her türlü çatışmayı önliyebilecek bir düzeyde "Meşru Savunması" nı sağlama zorunluluğu vardır.

Nükleer Caydırıcılığı "Gerekli Günah" diye tanımlamak sorunu açıklamamaktadır.Ahlaki açıdan "Günah" kelimesi, klasik veya Nükleer Savaşa uyar. Ama, Nükleer eşiği yükselterek Savaşı önlemeğe çalışmak,ahlaken kabul edilebilir olmalıdır." (194)

Die Welt Dergisindeki mülakatında, Nükleer Caydırıcılığın, Katolik Ahlak anlayışına uygunluğu konusundaki soruya eski Nato Genel Sekreteri Joseph LUNS :"Korkunç Silahlar her zaman var olmuştur.Yay ile oktan, kundaklı yaya geçiş de bir zamanlar insanları dehşete düşürmüştür.Nato İttifakı'nın Nükleer Silahlarının barışı koruduğuna dikkat etmek gerekir. Bunların hedefi, saldırıyı "CAYDIRMAK"'tır, ve bugüne kadar bu görevi yerine getirmişlerdir.Asıl ahlaka karşı olan tek taraflı Silahsızlanma'dır, çünkü bu durumda Dünya, Savaş için yeterince olgunlaşmış hale gelir. "Saldırı" ahlaka karşıdır, Ama "Savunma" Katolik anlayışına göre dahi şayanı kabuldür." (195)

---

(193) General Kenneth HUNT: "Caydırma", Nato Dergisi, sf.9, No.1, 1974.
(194) J.M.Jillas BOAS: "Nükleer Ahlak Anlayışı ve Kamuoyu Algılamaları" Nato Dergisi, S.2, 1984.
(195) Joseph LUNS(Nato Eski Genel Sekreteri): 19 Ocak 1983, Die Welt, Zikreden Kaynak, Nato Dergisi S.1, 1983.

"İnsanlık tarihinin bütün aşamalarında varolan savaşın niteliğini tümüyle değiştiren hatta altüst eden ve 40 yılı aşan bir zaman dilimi içinde her yönüyle sürekli tartışılan olgu nükleer silahların icadıdır.

Prof.Dr.Bernard BRODIE'nin "The absolute weapon"(kusursuz silah) olarak olağanüstü entellektüel tanımlamasındaki kalkış noktası, Nükleer Silahların inanılmaz ölçülere varan tahrip gücüne karşı hiç değilse bugüne kadar etkili bir savunma bulunamamış olmasından kaynaklanmakta, bu itibarla en etkili savunma, "CAYDIRICILIK" kavramı üzerine bina edilmiştir.

Caydırıcılığın içinde barındırdığı çok önemli bir unsur şudur: Nükleer Silah mevcut oldukça kullanılamayacağından hiçbir zaman emin olamayız."(196)

Kanaatimizce, bu konuda en önemli olan husus, aklın hislere, soğukkanlılık ve sağduyunun heyecanlara ve aşırılığa hakim olabilmesidir.

Mesele, ilk bakışta soyut bir entellektüel jimnastik olarak tanımlanabilir ise de, belirleyici olan, şartları hazırlayı, gelişmeleri tayin eden, ona nihai şeklini veren insan aklının bizatihi kendisidir...

---

(196) Ömer, DURSUN (Dışişleri Bakanlığı, Siyaset Planlama Dairesi Başkanı): "Nükleer Çağda NATO Savunma Stratejisi ve Nükleer Denge", Nato Savunma ve Eğitim Sempozyumu, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fak.Yay.No.133, sf.31, 1984,

3-NÜKLEER SİLAHLARIN EKONOMİK FARKLILIĞI:

"Stratejik nükleer birikim, ekonominin sivil sektörlerinde başlayan gerilemenin giderilmesini dikkate alan herhangi bir programla yalnızca uzaktan ilgilidir. Daha elle tutulur bir sonuç, konvansiyonel askeri silah harcamaları alanında görülebilir: bunların işlerliği olan mukavelelere dönüşmesi daha kolaydır, örneğin ekonomi üzerinde daha doğrudan sonuçlara sahiptirler ve stratejik nükleer silahlardan daha fazla askeri harcama oranları koyarlar ortaya.ABD askeri bütçesinin, III.Dünya müdahalesine ayrılan yüzde 25'lik oranla karşılaştırıldığında yüzde 10'undan daha azı stratejik nükleer silahlara ayrılmıştır. 1983 için düşünülen 33 milyar dolarlık fonun "hazır" kuvvet için ayrılan 10,5 milyar dolara karşılık yalnızca 1 milyar doları stratejik nükleer silahlar içindir.

Çünkü konvansiyonel harcamada görülen bu türden büyük artırımların mantığında, güneye ABD gücünü istihdam etmek, hammaddeleri korumak ve borçlu hükümetleri ayakta tutmak yattığından, böyle nükleer silahların dışında kalan fon ayırmaların ekonomik işlevleri bu boyutlarda da pekiştirilmiş olmaktadır. Nükleer silahlar kullanıldıklarında, şimdi artık herkesin bildiği gibi, çağdaş kapitalizmin ekonomik yapısını tahrip etmek gibi bir sonuç yaratmaları durumu mevcut iken, konvansiyonel silahların sistemin kendi ürünleri oldukları ve sistemin çıkarlarını güvence altına alıcı bir misyona sahip bulundukları, sonunda sistemi koruyarak güçlendirecekleri düşünülmektedir. Silah harcamaları üzerine yürütülen tartışmaların çoğu bu asimetrik durumu yeterince gözönüne almamaktadır. Şöyle ki, nükleer silahların tahrip gücü, onlara yatırılan para ve politik potansiyelle orantılı değildir;silahlanma yarışı için bastıran toplumsal ve idari güçler, tahrip potansiyeli daha düşük olmakla beraber askeri bütçenin gerçekten büyük bir kısmını tüketen konvansiyonel silah üretiminin takviye edilmesinden daha fazla çıkar sağlamaktadırlar.

Bu yüzden,silah üretimindeki genişlemenin iktisadi gerileme ve kapitalist ekonomilerin genel politik bunalımları ile ilişkisi bulunsa da, bu ilişkinin niteliği, geleneksel olarak varsayılandan çok daha çelişkili ve ayrıntılıdır. Sanayi girdilerinde enflasyon ve darboğazın egemen olduğu bir dönemde, bu tür artışlar Dünya savaşları ya da Kore Savaşında görülenden daha muğlak sonuçlara sahiptirler."(197)

---

(197) Fred HALLIDAY: "Soğuk Savaş", sf.175-176, Belge Yayınları, İstanbul 1985,

D-ÇERNOBİL FACİASININ ORTAYA ÇIKARDIĞI GERÇEK IŞIĞINDA NÜKLEER SİLAHLARDAN KAÇIŞ VE DAHA AZ NÜKLEER BİR DÜNYA:

1980'li yılların bir diğer çarpıcı özelliği,Askeri Uzmanlar ve Bilimsel Çevre'lerin, mevcut dengelerin yarattığı Nükleer Kaos'un, öncelikle çözümlenmesi gereken acil bir sorun olduğu yolunda verdiği müşterek mutabakattır. Bilhassa, Sovyet ve Amerikan Nükleer Araştırma uzmanları, ideolojik uçurumu bir tarafa bırakarak, ilim ve Sağduyu'nun sesi ile hareket ederek, "Daha Az Nükleer Bir Dünya" yaratabilmenin arayışları içerisinde, Nükleer Silahlardan Kaçış Hareketini hızlandırmışlardır.

Hernekadar, olası bir Nükleer Savaş'ın yaratabileceği korkunç yıkım ve insan kaybının yanısıra, ekolojik dengelerdeki hayati olumsuzlukların, insan nesline verebileceği muazzam zararlar, aynı çevreler tarafından başlangıçtan itibaren çok iyi bilinmekte ise de, gerek ideolojik mücadelelerin siyasal uzlaşmazlık boyutu ve gerekse, askeri kanada yansıyan güvensizlik; bütün bu varsayımların farklı yorumlanmasına sebep olmuştur.

Nükleer Savaş'ın vukubulması halinde,Dünya'nın biyolojik ve atmosferik yapılanmasının yanısıra, ekolojik dengelerde tamiri mümkün olmayan çöküntülere uğrayarak, insan medeniyetinin yanısıra, canlılar aleminin de topyekün mahvına sebep olacağı, Sovyet ve Amerikan fizik, matematik, tıp ve biyoloji ilmi uzmanları tarafından titizlikle incelenerek, bu muhtemel vahşetin sayısal tablosunu değişik simülasyon hesaplamalarıyla ispat etmişlerdir.

En kısa özetiyle Nükleer Silahların kullanımı halinde:

1- **Atmosferdeki Büyük Karanlık Sonucu Fotosentez'in Sona Ermesi,**
2- **İklimsel Dengelerin Çöküşü ve Nükleer Kış,**
3- **Atmosferik Katmanlardaki Dev Sirkülasyon,**
4- **Demografik Felaket ve Sağlık Sisteminin İflası,**

çok çarpıcı bir sürede yaşanarak, geriye bakıldığında, tahmini dahi mümkün olmayan korkunç manzara, sonuçta bu Silah Türünden kaçışı hızlandırılmıştır.

İletişim ve Enformasyon çağı olarak tanımlanan çağımızda, Dünya'nın gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki sade vatandaşları dahi, Nükleer Yarış'ın çılgınlık olduğunun bilincini yakalayabilmiştir.

Yukarıda arzolunan Sovyet-Amerikan müşterek ilim heyetince hazırlanan forumda, bu kritik dengelere ait bilgiler, kamuoyuna değişik ve çarpıcı bir yorumla sunulmuştur.

ABD ve Sovyetler Birliği'nin sahip bulunduğu Nükleer Potansiyelin üçte birlik birimine tekabül eden 5000 megatonluk, Savaş Senaryosu içerisinde, korunmalı füze filolarının yanısıra, büyük kentler ve yerleşim merkezleri, hedef opsiyonları olarak seçilmiştir.

Dr.Sagan'a göre: "Tahmini olarak Kuzey Orta enlemlerde olacağı varsayılan bu Nükleer Savaş'ın hemen ardından, toz ve kurumun"güneş ışınlarını" bloke etmeleri sonucunda,hedef bölgesi "ZİFİRİ KARANLIK" olacaktır. Bir süre sonra ince partiküllerin yayılmaları ile güneş ışınları biraz ortaya çıkmaya başlayacaktır. Fakat bu durum, normal günlük algıladığımız ışığın yüzdebiri kadar olacaktır ve fotosentezi durduracaktır. Güneşin bu kaybolması ise birkaç ay sürebilecektir. Dünyanın yüzeyine erişebilen güneş ışınları çok azaldığından yeterince ısınamadığından, yeryüzü soğumaya başlayacaktır. Isı kısa sürede -23 Santigrata düşecektir. Bu, Kuzey Yarımküre için ortalama ısı, pekçok bitki, hayvan ve insanın donarak ölmesi demektir. 40 gün içinde ise ABD üzerinde-40 Santigrat, Suudi Arabistan-50, Kuzey Afrika -20 Santigrattır. Kuzey ve Güney Yarımküreler arasında ısı farkı ile oluşan akım, küçük partikülleri ve böylece soğuk; kapkaranlık ve radyoaktivite dolu havanın bir bölümünü güneye taşıyacaktır. O halde bir nükleer savaş sırasında dünyanın başka bir bölgesine kaçıp kurtulma fikrinin de pek cazip tarafı kalmamaktadır."(198)

Sovyet Radyoloji Uzmanı Dr.PAVLOV, bu noktada bir adım daha ileri giderek, sağ kalanların muhtemel akibetini "Eğer Nükleer kış, milyonlarca insan ve hayvan cesedinin bozulmasından önce başlarsa, hayatta kalanlar bu uzun nükleer kış süresince, ölmüş olan insan ve hayvanları parçalayıp yemeye başlayacaklar ve çocuklarına yedirmek zorunda kalacaklardır, çünkü çevrede başka gıda maddesi bulunamıyacaktır. İşte, yaşayabilenler de yaşamlarını bir süre için bu şekilde sürdüreceklerdir."(199) şeklinde ifade etmiştir.

---

(198) Dr.C.SAGAN: Comel Uni.Gezegen Etüdleri Lab.Direktörü, M.5 Dergisi, sf.6-9, Mayıs 1984.
(199) Dr.A.PAVLOV: Akademisyen ve Moskova Bilim Akademisi Radyoloji Bölümü Direktörü, M.5 Dergisi, sf.9, Mayıs 1984.

Nükleer Patlamalar sonucu meydana gelen dolaşımın yaratacağı tahribatı incelemek üzere simüle edilen üç boyutlu Laboratuvar deneylerindeki bulgulara açıklık getiren Dr. Alexandrov, simülasyon olarak, atom bombalarının, kentleri, fabrikaları, yakıt depolarını, orman ve benzeri yerleri yakıp kavuracak nitelikteki dev yangınların, karbon bileşimindeki endotermik zincirmeleme reaksiyonlara sebep olacağını ileri sürmüştür. Özellikle, serbest kalan elementer karbonatomları, is ve kurum üreteceklerdir.

Ancak elementer karbonun yüksek iletkenlik özelliğine sahip olması neticesinde, güneş ışınlarının toz ve kurumlar tarafından engellenerek yeryüzüne ulaşmasına engel olacağının bu deneylerde ispatlandığını ifade etmiştir.

Dr.Alexandrow'un bu ilginç ve son derece dikkat çekici araştırmalarına göre: "Dünya üzerinde hava sirkülasyonu değişerek sadece dev bir sirkülasyon oluşacak ve bu da, Kuzey Yarımküredeki korkunç bir pis havayı güneye taşıyacaktır. Tüm olarak Atmosfer, kirli olduğundan, şimdikinden daha fazla enerji emecektir. Üst Atmosfer, 100 Santigrat dereceden daha fazla ısınacaktır. Böylece ısı irtifa arttıkça yükselecektir. Halbuki şimdi, ısı irtifa arttıkça azalmaktadır. Havanın ısınıp yükselmesi ve soğuduktan sonra aşağıya inmesi kesilecektir. Bu durumda ise hidrolik ceryan engellenecek ve atmosferin yağmurlarla temizlenmesi olayı ortadan kalkacaktır.Isının sürekli yükselmesi üzerine troposfer yok olacak ve stratosfer yeryüzünden kalkacaktır.

Okyanuslar hemen soğumayacaklardır. Yani, kara ve denizlerarasında büyük bir ısıfarkı doğacak ve bu nedenle kıyılarda korkunç fırtınalar oluşacaktır. Bu fırtınalarda su buharı dolu deniz havası, karalar üzerine akacak ve korkunç bir kar yağışı sert bir "NÜKLEER KIŞ" başlatacaktır. Nükleer çatışma ister Ocak ayında, isterse Temmuzda olsun, bu nükleer kış aylarca sürecektir. Böylece kıyılarda yaşam ortadan kalkacaktır."(200)

Alışılmış savaşların çok dışında bir insan kaybına sebep olacağına inanılan bu tür bir nükleer savaş'ın insanlığın demografik yapısı üzerindeki yıkımını alışılmış tüm Savaşların dışında olacağı ileri sürülmüştür.

---

(200) Dr.V.V.ALEXANDROV: Sovyet Bilim Akademisi, Kom.Merk. İklim Modelleri Lab.Bşk. M.5 Dergisi Sf.9, Mayıs 1984.

Dr. Pavlov'a göre: "İlk patlama esnasında Kuzey Yarımküre'de yaklaşık olarak 750-900 milyon arasında insan (5000 megatonluk örnekte) kentlerde hemen ölecektir. Yine üçte bir milyar insan da ağır yaralanacaktır. Yaklaşık bu oran da insan da, çıkan yangınlarda ölecektir. Ancak, radyasyon etkisi sağ kalanları korkunç derece de etkileyecektir. Milyonlarca kanserli insan, kısır ve sakat doğmuş çoçuklar bu kötülüğü taşıyacaklardır. Sinir merkezi felç olmuş insanlar, kanamalı ve korkunç sancılarla kıvranarak öleceklerdir.

Sağ kalanları pençesine alacak olan salgın hastalıkların yanısıra, fotosentez olayının durması sonucu bitkiler ve sular zehirlenecektir. Bunun yanısıra dondurucu kış şartları ve enerjinin tükenmesi, tüm sistemi felce uğratırken, barınak sorunu ortaya çıkacaktır. Patlamadan tahrip olmadan kurtulmuş binalar, insanların sığınmaları için yeterli sayıda olmayacaktır."(201)

Velikhov'a göre "Bir nükleer saldırıda insanın saklanabileceği hiçbir yer olmadığı gerçeği ortadadır. Çarpışan ülkelerde olsun veya olmasın Afrika'da veya Latin Amerika'da veyahut Güney Doğu Asya'da çoçuklar, tüm Dünya çocukları yaşamlarını yitireceklerdir."(202)

"Dünya Sağlık Örgütü böyle bir savaş sonucunun 1.1milyar ölü, 1.15 milyar ağır yaralı olacağını tahmin ediyor ki; bu dünya nüfusunun yarısı demektir. Ve tüm bu kayıplar, nükleer kış ve benzeri etkilerin ortaya çıkmasından önce oluyor. Önümüze insan neslinin tüketilmesi gibi bir konu ortaya çıkmaktadır. Anlatılan senaryo, 65 milyon yıl önce hemen tüm canlıların yokolmasına neden olan meteor olayına benziyor. Dünya kararıp soğuyor, dinazorlar türünün nesli ortadan kalkıyor. Fakat dinazorlar akıllı ve duygulu canlılar değillerdi, neler olacağını bilmiyorlardı. Nesillerinin tükenmesinden de kendilerini sorumlu değilllerdi. Bizim onlardan daha akıllı olup olmadığımız ileride belli olacaktır."(203)

---

(201) A.S. PAVLOV: a.g.e. sf.11
(202) Dr.Y.P.VELİKHOV: Sovyet Bilim Akademisi 2.Bşk.a.g.e. sf.12.
(203) Dr.J.GEIGER: New York Üni.Sosyal Sorumluluk İçin Yasal ve Siyasi komite Bşk.a.g.e. sf.12

Nükleer Savaş'ın yol açtığı yıkıma ait çok ilginç bir araştırma ise, Sovyet Bilim Akademisi üyelerinden ve Lenin Barış ödülü Sahibi Prof.Nikolai BLOKHIN tarafından gerçekleştirilmiştir. BLOKHIN'e göre: "1 milyon nüfusa sahip bir şehire, 1 megatonluk Nükleer Silah ile yapılan taarruz sonucunda, 300 ilk yardım istasyonu, 3000 doktor ve 10.000 yardımcı sağlık personeline ihtiyaç duyulacaktır. |0.000 Megatonluk bir genel Nükleer Savaş vukuunda ise, sözkonusu rakamsal veriler, 3 milyon ilk yardım istasyonu,30 milyon doktor ve 100.000.000 yardımcı sağlık personeline ihtiyacı gerekli kılacaktır. Oysa ki WHO(Dünya Sağlık Örgütü) istatistiklerine göre,Dünyada sadece 3,5 milyon fizik tedavi uzmanı doktor ve 7,5 milyon yardımcı sağlık personeli mevcuttur.Bunun yanısıra,Nükleer Taarruzun yol açacağı patlama neticesinde, tüm hastaneler, ilaç stokları kan ve plazma ile ilk yardım malzemelerinin %80'i imha olacaktır. Yine yukarıda bulunan tıp personelinin %80'i de hayatlarını kaybedeceklerdir. Bu bir milyon insanın yaşadığı şehirde, birkaç dakika zarfında yüzbinlerce ölü, parçalanmış vücutlar ve umutsuzca ölümü bekleyen çaresiz insanlar. İşte, genel manzara bu olacaktır!"(204)

Bilim Adamları'nın bu endişe verici varsayımları ve rakamların gösterdiği korkunç değerlerdeki pik kayıplar, bazı askeri çevrelerce şüphe ile yorumlanmıştır. Bununla birlikte, insanlığın bu müşterek kaygılarını doğrulayan ve tüm Dünya'yı dehşete düşüren felaket, 1986 yılının Nisan Ayı'nda Sovyetler Birliği'nin Çernobil Nükleer Santralinde meydana gelmiştir. İlk anda büyük bir şok etkisi yaratan kaza, Sovyet Resmi makamlarınca başlangıçta Dünya Kamuoyundan gizlenmek istenmiştir.

Ancak, sivil amaçlı Fransız SPOT gözlem uydusu, bu kazayı Dünya'ya, çok net fotograflarla ilan edip,kazanın yarattığı tahribat, insan kaybı ve radyoaktif kirlenme karşısında, Sovyetler Birliği, Amerika ve Avrupa'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Esasen, sadece bir kazanın bilançosu çok hazindi. Sovyet Resmi kaynaklarına göre, ilk andaki kayıplarda "203 kişi ısıl yanıklardan ve ağır radyasyon zehirlenmesinden hastaneye kaldırılmış ve bunların 29'u ölmüştür. Bununla birlikte, Bennet RAMBERG'in araştırmalarına göre; bir kısım halk, radyasyon bulutlarının hareketleri sonucundaki yağmurla çok kısa zamanda onlarca remlik radyasyon almıştır. Radyoaktiflenmiş besinleri yiyen 7 milyon Sovyet vatandaşı ile 10 milyonlarca Avrupalı Çernobil kazası nedeniyle ömürleri boyunca 5 remin çok altında radyasyona maruz kalacaklardır.

---

(204) Nikolai, BLOKHIN: "Reason Must Win"-"Peace And Disarmament", Translated from the Russian by. V.YERYOMIN,sf.64-65, Moskov,1984.

Uzun Vadede ise, en az 210, en fazla 1 milyon insan, hayatını kaybedecektir."(205)

Nitekim, ülkemizde de derin tartışmalara sebep olan Çernobil Faciası, Nükleer Savaş'ın taşıdığı potansiyel risk faktörünü, en çarpıcı ancak en süratli ve hazin bir şekilde, kamuoylarının heyecan ve korkuyla izlediği acı bir deneyim olarak sergilemiştir.

Askeri platformdaki gelişmeler ise, özellikle Nato kanadında; mevcut stratejinin reorganizasyonu yönündeki eğilimin giderek güçlenmesi karşısında,"Nükleer Modernizasyon"olarak isimlendirilen ve teknolojik eskime dolayısıyla Nükleer Silahların değişimi"(206)esasına dayalı konsept yine bu trendin bir devamı olarak, meşruiyet zeminini genişletememiş ve caydırıcılığın inşaasında makbul bir seçenek olanak benimsenilmemiştir.

Stratejik olarak irdelendiği takdirde, Nato Savunmasının üçlü ayağını oluşturan Klasik Silahlardaki Varşova Paktı'nın üstünlüğü karşısında inandırıcılığın tartışmalı olduğu gerçeğine dikkat çeken zamanın NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı Orgeneral ROGERS bu son derece önemli zaafiyetin giderilmesi zorunluluğu karşısında, ikinci butona basmanın mantığını şu çerçevede tanımlamıştır: "Stratejimizi uygulamak için gerçek bir esnekliğe sahip olmadığımız için, bir klasik saldırıya uğradığımız takdirde, askeri durumumuz bizi süratle nükleer silahları kullanmağa zorlayacaktır. Yeterli dayanıklığımızın (savaş alanında gereç kullanım ve kaybının yerini alacak asker, cephane ve diğer savaş gereci) yokluğunun sonucudur bu."(207)

ROGERS, Nato stratejisindeki temel mantığı ve zaman içerisinde taraflar arasındaki Konvansiyonel farklılaşmanın bir sonucu olarak bir kere daha vurgularken, öte yandan maddi bir realite olarak, bu silahların varolduğuna dikkat çekmiştir. Bu itibarla, bu hassas olumsuzluğa rağmen,nükleer silah, barışın korunması yolundaki son seçenek olarak kabul edilmelidir.

Nitekim, bu noktada ROGERS'a göre: "Nükleer Silahlar mevcuttur ve bunların ortadan kaldırılmaları dilemek boştur. Nükleer Çağın barışçı ülkeleri, özgürlüklerini savunmak için son çare olarak bu silahları kullanmağa hazır olmalıdırlar,

(205) Bennet, RAMBERG: "Foreign Affairs", sf.304-328, Winter 1986-1987.
(206) Thomas, ENDERS: "The Role of Nuclear Deterrence in Non-Provocative Defense", sf.24-25.
(207) Gen.B.W.ROGERS: Nato Dergisi, S.1,sf.23, 1985.

çünkü ancak böyle bir kararlılık nükleer veya klasik bir genel Savaşı önleyecektir."(208)

Paul NITZE'ye göre, Sovyet Tehditi'ne karşı Batı Stratejisi'nin en önemli unsuru "KARARLILIKTIR" iki pakt arasındaki farklılığın eliminasyonu maksadıyla "Yapmamız gereken, biz Batılıların ister klasik ister nükleer olsun, her türlü saldırıyı caydırmada yeterli siyasi ve askeri iradeye sahip olduğumuzu göstermemizdir. Onlara, kuvvetlerinin artmasının askeri bir üstünlüğe veya siyasi bir istismara dönüşmediğini ve dönüşmeyeceğini anlatmamız gerek"(209)

İngiltere Dış İşleri Bakanı nükleer seçenek temasındaki mantığı,"Sovyetler Birliği,nükleer Silahlara sahip olduğu sürece, Sovyet Nükleer şantajına karşı koyma yeteneğimizi korumalıyız"(210) tarzında yorumlarken,Almanya'nın görüşleri, daima şüpheci olmuştur.

Nitekim; Egon BAHR en yakın seçenekte, Avrupa Nükleer Seçeneğini Amerika ve Sovyetler'in dışındaki İngiltere ve Fransa faktörlerinin de dikkate alınması gerektiğini savunmuştur.

BAHR'a göre:"Fransa ve İngiltere'nin envanterinde nükleer silah bulunduğu sürece;doğal yapısından dolayı bu silahlar bağımsız kararlar için bir faktör olarak kalacaktır.Fransa ve İngiltere'nin nükleer kuvvetlerinde bir Avrupalılaşma olmayacak ve bir Avrupa kararı da alınamayacaktır.Bütün pratik amaçlar için bu demektir ki: Avrupa'da sadece konvansiyonel olacağı düşünülmektedir.Eğer Fransız ve İngilizlerin nükleer silahları hakkındaki bağımsız kararı söz konusu olmazsa, Avrupa'nın kendi geleceğini tayin etmesi mümkün olabilir.Sovyet, Amerikan veya Fransız nükleer silahları tarafından yok edilebiliriz. Tabii buna, Fransız ön stratejik nükleer silahları da dahildir. Bu nedenle, Batı Avrupa güvenlik sorununa çözüm getirilmesi son derece önemli görülmektedir."(211)

---

208) Gen.B.W.ROGERS: a.g.e. sf.9
(209) Paul NITZE: "Arms Verification Purposes",Current Policy sf.5, no.667, March 28, 1985.
(210) Sir Geoffrey, HOWE: "Nato ve Avrupa Güvenliği, Nato Dergisi, S.2, 1987.
(211) E.BAHR: "Batı Avrupa-Sovyetler Birliği'ne Ait Silahsızlanma Düşünceleri", Harp Akademileri Bülteni, S.165, sf.44-45,Mart 1990.

Öte yandan, stratejik olmayan Nükleer Silahlar olarak sınıflandırılan Taktik Nükleer Silahlar da bir diğer uzlaşmazlık unsurunu teşkil etmiştir. Mevcut Taktik Nükleer Silahların büyük çoğunluğunun Avrupa Kıtası toprakları üzerinde konuşlandırılması ve bu dar Harekat Alanı içerisinde yer alan askeri ve siyasal rejimlerin, muhtemel bir krizin tırmanışı halinde, taşıdığı Nükleer Tehdit potansiyelinin riski, bu Silahların, "sub-stratejik"-"stratejik baraj" olarak tanımlanması, eleştirilere sebep olmuştur.

"Dünyamızın mahvına sebebiyet verebilecek ciddi türdeki bir çatışmanın kontrolden çıkmasını önleyici "NÜKLEER KARAR KAVŞAĞI" teoremi, aslında gerçek boyutları yansıtmadığı gibi, barışın muhafazasında tehdit rolünü ön plana çıkarmaktadır. Bunun yanısıra, bu silah türü, Taktik Seviyede" kalsa dahi, sözkonusu ülke topraklarının harap olması ve buralarda yaşayan insanların hayatlarını yoketme tehditini bünyesinde barındırmaktadır."(212)

Doktrinde benzer görüş, Valentin FALIN,David GREENWOOD, Geoffrey HOWE, Pavel BAEV, Thomas ENDERS, KARBER, BIDDLE, THOMSON ve D.HEALEY tarafından da destek görmüştür.

"Nükleer Savaş, başladıktan sonra, onu kontrol edebilmek veya durdurabilmek imkansızdır. Esasen, taktik nükleer savaş'ın başlangıcı, topyekün nükleer savaş'ın başlangıcı demektir."(213)

"Nato İttifakı,Nükleer Silahlara daha az bağımlı olması gerektiği sonucuna varmıştır. Çünkü, bugünkü stratejinin bildiğimiz en korkunç silahlara nispeten erken başvurmağa hazırlıklı olmayı gerektirir. Askeri bakımdan "ideal" olmadığı, siyasi bakımdan ise "kabul edilir" olmadığı anlaşılmıştır.

Doktrinde "WEINBERGER GİRİŞİMİ" olarak adlandırılan ve klasik konvansiyonel caydırıcılığı arttırmayı hedefleyen planlamalara göre: Nükleer olmayan gücü arttırmak amacı ile doğmakta olan teknolojilerden yararlanmaktadır.Bu konuda tartışma konusu yapılan bu teknojilerin bekleneni yapabilirliğidir."(214)

---

(212)Andre, BRIE:"Tactical Weapons And Disarmament Prospects" U.N. Disarmament, Vol.XIII, No.2,sf.12-15,1990.
(213) Valentin, FALIN: Zikreden Kaynak, John HEWHOUSE: "War And Peace", in the Nuclear Age",sf.199, New York, 1988.
(214) David, GREENWOOD: "Geleneksel Caydırıcılığın Güçlendirilmesi, Doktrin, Yeni Teknoloji ve Kaynaklar, Nato Dergisi, S.3, sf.17, 1984.

"Tehditin muhafaza edilmesinde, askeri faydaları ve etik meşruiyeti bakımlarından, nükleer silahların öncelikli kullanımı hakkındaki endişeler, giderek artış göstermiştir. Nitekim, Nato ittifakı içerisinde de, nükleer silahların kullanım önceliğinde azalma eğilimi gözlemlenirken, Nükleer olmayan silahların kullanımına dair ilgi gün geçtikçe güçlenmiştir."(215)

"Batı Avrupa'nın Savunması hakkında, nükleer olmayan silahların kullanılmasına yönelik eğilim, iyice yerleşmiş bulunmaktadır."(216)

Sözkonusu projeksiyonlara uygun olarak, Sovyetler'in de bu yeni trend doğrultusundaki gelişmelerden etkilendiğini iddia eden, Savunma uzmanı FITZGERALD'a göre: Gerçekten, 1980 li yılları müteakiben, Sovyet Askeri sözcülerinin pekçoğu,Batı Tehditi'nin, öncelikli seçenek olarak konvansiyonel çatışma esasına dayandığı ve bu prensibin stratejik hareketle harmonize edilerek,bir veya daha fazla (Teatr Voyennkh Deystving T.V.D.) Tehditi Askeri Harekatın nükleer silahlara başvurmaksızın; başarıyla idare edilmesi konseptine dikkat çekmişlerdir."(217)

Ross'a göre ise, Sovyet Askeri Doktrininde "Nükleer Harpten, Konvansiyonele doğru gelişme arzeden yönelim içerisinde, kaçınılmaz bir beklenti mevcuttur. Sıcak çatışmanın Konvansiyonel safhasında açıkça öncelik arzeden sözkonusu bu artış, belki de tehdit algılamasında "KONVANSİYONEL" yönelimi ön plana çıkarmış bulunmaktadır."(218)

G.HOWE ise, sistemdeki eğilimin doğruluk payını vurgulayarak: "Uzun vadede "Daha Az Nükleer" bir Dünya yaratmanın, yani daha az sayıda silah ve sisteme dayalı bir Nükleer Strateji izlemenin doğru(ve ihtiyatlı) bir iş olduğuna inanıyorum"(219) demiştir.

---

(215) North Atlantic Assembly, Military Committee; "Interim Report of the Sub-Comittee on Conventional Defence in Europe, AB 197, MC/CD 844, International Secretariat, November 1984.
(216) Denis, HEALEY: "A Labour Britain,Nato and Bomb",Foreign Affairs, Vol.65, no.4,sf.722, Spring 1987.
(217) C.Mary, FITZGERALD: "Marshal OGARKOV and the New Revolution in Soviet Military Affairs", Defense Analysis, Vol.3, No.1,sf.8, March 1987.
(218) Dennis ROSS: "Arm-Control Implications of NATO and Warsaw Pact Doctrines" in Power and Policy: Doctrine, the Alliance and Arms Control, Part II, Adelphi Paper No.206,sf.48, IISS, Spring 1986, London.
(219) Sir Geoffrey,HOWE(İngiliz Dışişleri Bakanı): "Nato ve Avrupa Güvenliği", Nato Dergisi, S.2, 1987.

Pavel K.BAEV'e göre:"Silahların kontrolu hakkında sürdürülen siyasal görüşmeler ve gelişmelerin dinamizminde görülen yavaşlama,müteakip safhalarda probleme çözüm getirici teşebbüslere engel olmaktadır. Sözkonusu bu durum,başlıca taraf ülkelerin, Taktik Nükleer Silahlar'ın sahneye koyduğu "Avrupa Konseri"nde, siyasal çıkarların sınırlandırılmasını,artan bir ivmeyle karmaşıklığa itmektedir. Açıktır ki,tarafların,böylesine bir ortam içerisinde, salt askeri mantığa dayalı çözüm olasılıkları da neticeten yetersiz kalmalarına sebebiyet vermektedir.

Taktik nükleer silah stokları hakkındaki mevcut postulat içerisinde, Stratejik açıdan, sorunun kalkış noktası,"USE IT OR LOSE IT-ONU KULLAN VEYA YOK ET" formülü ile izah edilebilir. Tarafların 4 yıllık bir program paketi çerçevesinde oluşturacakları denge içerisinde,kalite ve personel üstünlüğü ile destekli"Mantıki Yeterlilik" tavanı;Nato'nun yeni savunma doktrinine esas teşkil edecek stratejik tezin, boyutsal omurgası olacaktır." (220)

"Doğu Avrupa ülkelerinin yapısal değişiminde kaydedilen spontane ve popularitesi yüksek barış hareketindeki gelişim, demokrasi, serbest seçimler, çok partili siyasal sistem ve pazar ekonomisi gibi önemli köklü yeniliklerin yanısıra, ideolojiden arındırılmış (de-ideologized) Silahlı Kuvvetler kavramını yaratmıştır. Bu hareket, mevcut statüko içerisinde her ne kadar görünürde,V.P'na üyelik sıfatını yansıtsa dahi, gerçekte Batı Güvenliği için askeri bir tehdit konumunu yansıtmadığı gibi, binlerce füze ve tankın;bu topraklardan arındırılması gerektiğini içeren yeni bir güvenlik tezinin doğmasındaki en önemli zemini teşkil etmiştir."(221)

Bütün bu gelişmelere rağmen, doktrinde aksi görüşü savunanlarda olmuştur. Buna göre: "ABD Silahlı Kuvvetleri'nin, temel amaç ve prensipleri doğrultusundaki"(222) "Taktik Nükleer Kuvvetler ABD ve Müttefiklerinin çıkarlarına aykırı olarak başlatılacak taarruzi bir caydırıcılığa karşı, güvenlik hedefleri ve menfaatlerinin varlığının korunmasının, teminat altına alınmasıdır. Sözkonusu bu ihtiyaçlar, olası bir taarruzi harekatın sezilmesi halinde ortaya çıkabilecek herhangi bir çıkar kaybına karşı,bedel olarak, ağırlaşan nitelikte bir misli tahakkuku gerçekleştirebilecek boyutlara haiz,potansiyel bir karşı gücün silah altında tutulmasını gerekli kılmaktadır."(223)

---

(220) Pavel, K.BAEV: "The Bargaining Chips" UN.,Disarmament, Volume XIII, Number 2,sf.1-7, 1990.
(221) Thomas, ENDERS: "The Role of Nuclear Detterence in Non-Provocative Defence, U.N. Disarmament, Volume XIII, Number 2,sf.25, 1990.
(222) John C.HOPKINS, Patrıck J.GARRITY:"United States Tactical Nuclear Forces and The Future of Deterrence, U.N.Disarmament Volume XIII, Number 2,sf.39,1990.
(223)Frank C.CARLUCCI:"Fy 1990 Report of the Secretary of Defense to Congress,Printing Office,sf.34,1989,a.g.e.41, 1990.

Sezai ORKUNT'a göre, "Taktik Nükleer Silahların savaş şartlarına göre müstakilen kullanma insiyatifi ve yetkisi Türk komutanlıklarına verilmedikçe veya kullanma ölçüleri Nato'da sarahaten tayin olunmadıkça mevcudiyetleri, yokluklarından daha zararlı olduğundan bunlardan sarfı nazar edilmesi gereklidir. Zira bir komutan cephedeki şartlar icabı lüzumlu gördüğü anda planına ithal ettiği herhangi bir silahı kullanma kararından mahrum kalırsa, ve insiyatifi karşı tarafa bırakırsa ve özellikle karşı taraf bu gibi silahlara çok büyük ölçüde sahip olursa mağlubiyetinin sebeplerini hazırlamış demektir. Cephe Komutanlarına kullanılmayacak veya şarta bağlı silah verilmesi kadar zararlı hareket tarzı tasavvur olunamaz."(224)

Uzlaşmacı görüşe göre ise, Nükleer Savaş'tan kaçınmanın en sağlıklı çıkar yolu, "Müşterek Güvenlik" kavramında gizlidir. Buna göre: "Nükleer Silahlar hakkındaki en çarpıcı gözlem, onlardan hoşlanıp hoşlanmasak dahi, yaşamın bir gerçeği olarak; günlük hayatımız içerisinde yer almış olmasıdır. Herhangi bir kimse, Nükleer Silahların varlığını silah bazında yok edebilir; ancak plan ve programlama açısından,bir başka ifade ile, bu bombanın nasıl üretildiğine ait mevcut bilgi birikimi yok edilemez. Bu itibarla, Nükleer Silahların yasaklanmasına yönelik popüler istemler, problemin derinliklerindeki mevcut realiteyi yansıtmamaktadır. Nitekim, otuz yıl önce Carl-Friedrich von WEITSACKER, bu gerçeği gözler önüne sererek, "LIVING WITH BOMB" hipotezini ileri sürmüştür. Gerçekten, Doğu-Batı ikilemi arasında ve özellikle Avrupa'daki 40 yıllık barış ve dengelerin muhafazasıdaki temel belirleyicinin, Nükleer Silahlar olup olmadığı yolundaki bir soruya cevap verebilmek, esasen pek de kolay gözükmemektedir.

Buna rağmen, harp ve barış ikileminin, boyutsal ayrımı kapsamında, Nükleer Silahların yegane belirleyici unsur olduğu yolundaki kümülatif düşünce hakkında, Devlet Adamları ve Askerlerin duydukları küçük kuşku, sonuç olarak, mevcut strateji çizgisinde değişime sebebiyet vermiştir. Bir başka ifade ile, yukarıda açıklanan kaçınılmaz gerçeğin, aydınlatıcı ışığı altında hareket eden; Doğu ve Batı Bloklarında yer alan siyaset adamlarının büyük çoğunluğu yaşadığımız Nükleer Çağ içerisinde,Nükleer Harpten kurtulabilmek için, mantıksal dengeler ve sağduyunun asgari koordinatları olarak, "MÜŞTEREK GÜVENLİK" tasarımı etrafında ortak bir tanımlamaya varmışlar, bir başka seçeneğin bulunmadığı realitesini kabul etmişlerdir."(225)

---

(224) Sezai, ORKUNT: "Nato ve Milli Güvenlik", Sosyal Demokrat Yayınları, sf.55, 1969.
(225) Thomas, ENDERS: a.g.e. sf.27.

Değişen siyasal ve askeri konjonktürel dengeler içerisinde, bipolar kuvvetler dengesine dayalı çatışma olasılıklarının, Savunma Paktları kalkanındaki çözülmeyi müteakip ortaya çıkardığı yepyeni konsensus içerisindeki en önemli ve hayati olgu, evrensel çapta bir nükleer çatışmanın, siyasal çatışmanın sonucunda ortaya çıkmayacağı ve en minimum seçenekler bütününde, böyle bir odak noktasının, Avrupa toprakları olmayacağı düşüncesinin,giderek yoğunlaşan bir kuvvetle,stratejik olarak ön plana çıkmasıdır.

Ancak, böyle bir gelişim sözkonusu olsa dahi, Nükleer Caydırıcılık, devamedegelecektir.

Zira, Nükleer Teknolojiye sahip ülkelerin potansiyel olarak barındırdıkları tehlike medeniyet varoldukça yaşamını sürdürecektir.

Bununla beraber, çatışma koordinatları, alt sistemler olarak tanımlanan, "Bölgesel" opsiyonlara kayacaktır ve kontrollu savaşlar, konvansiyonel nitelikte cereyan edecektir.

Önemli olan aklın hislere, soğukkanlılık ve sağduyunun heyecanlara ve aşırılığa hakim olabilmesidir.

Mesele, ilk bakışta soyut bir entellektüel jimnastik olarak tanımlanabilir ise de, belirleyici olan, şartları hazırlayıp, gelişmeleri tayin eden, ona nihai şeklini veren insan aklının bizatihi kendisidir.

VIII- ORTA MENZİLLİ FÜZELERİN (INF) ORTADAN KALDIRILMASI ANTLAŞMASI:

Hatırlanacağı üzere, Sovyetler'in MIRV yetenekli ve (5000 km) uzun menzilli yeni jenerasyon SS-20 füzelerini, 1977'den itibaren, Avrupa Savaş Alanında konuşlandırmasına karşılık, NATO Nükleer Planlama Grubu, mevcut tehditi absorbe edebilecek çözüm arayışları içerisine girmiştir. Bu kapsam içerisinde, "MODERNİZASYON" yoluna gidilmesi 11-12 Ekim 1977 tarihlerinde, İtalya'nın Bari kentindeki toplantıda karara bağlanmıştır.

"Modernizasyonda ikili bir yaklaşımı benimseyen Birleşik Amerika, bir yandan Amerikan Kuvvetleri'nin modernleştirilmesi ve öte yandan Silahların Denetlenmesiyle ilgili anlamlı anlaşmalar arayışı içinde olarak, stratejik dengeye artan bir istikrar sağlamağa başlamıştır."(226)

Ancak, Zaman Faktörü ve Silah dağılımı gözlendiğinde, istihbarat bilgilerinin; SS-20'lerin sayısal olarak 150 adedin üstüne çıkmasını doğrulaması üzerine, NATO Savunma ve Dışişleri Bakanları'nın, 12 Aralık 1979'da Brüksel'de katıldıkları müşterek toplantıda; doktrinde "Dual Track Decision-İki Yönlü Karar" olarak tanımlanan ve içerik yönünden, 464 adet CRUISE(SEYİR) ve 108 adet PERSHING-II sınıfı yeni jenerasyon füzenin, İngiltere, Federal Almanya ve İtalya topraklarına yerleştirilmesini öngören prensip kararı, müştereken benimsenmiştir.

Çok geçmeden 16 Ağustos 1980 tarihinde, Harekat Alanı Nükleer Silahların ilk görüşmeleri, İki Süper Güç arasında; Cenevre'de başlamıştır.

18 Kasım 1981'de, ABD Devlet Başkanı, R.REAGAN, SS-4, SS-5 ve SS-20 sınıfı füzelerin kaldırılması halinde, CRUISE ve PERSHING-II sınıfı füzeleri Avrupa'da yerleşiminden vazgeçileceğini açıklamıştır. "SIFIR ÇÖZÜM" olarak nitelendirilen bu öneri, 30 Kasım 1981'de ilk INF görüşmelerinin resmen başlamasını doğurmuş, 18 Mart 1982'de ise, L.BREJNEV SS-20'lerin Avrupa'da konuşlandırılmasına tek taraflı olarak son vermiştir.

---

(226)David, M.ABSHIRE: "Nato'nun Klasik Savunması", Bir Kaynaklar Stratejisi Gerekliliği", Nato Dergisi, S.1, sf.23, 1985.

Nato Yüksek Planlama Grubu, Kanada'nın Montebello Kentinde 27 Ekim 1983'de yaptığı toplantıda, Avrupa'da konuşlandırılan Nükleer Silahların 4600 dolayına indirilmesine karar vermiş, buna rağmen Sovyetler'in Avrupa'daki SS-20 füzelerini 340'a çıkarması üzerine, Brüksel Kararı işletilerek, Cruise ve Pershing füzeleri,belirlenen noktalara yerleştirilmek üzere, Atlantiğin öte yakasından yola çıkarılınca, Sovyetler 23 Kasım 1983'de INF görüşmelerinden tek taraflı olarak çekilmişlerdir.

Füzelerin Avrupa Harekat alanına yerleştirilip,İttifak Kararlılığı'nın ortaya çıkışı, 8 Ocak 1985'de ara verilen görüşmelerin, ABD ve SSCB DışİşleriBakanları nezdinde Cenevrede yeniden başlatılmasına sebebiyet vermiştir.

Esasen, bu dönemde, Sovyet Cephesinde önemli değişiklikler gerçekleşerek, M.GORBAÇOV göreve getirilmiştir.

Richard BURT'un görüşüne göre, Sovyetler'in Avrupa dışında yeni sistemlerin konuşlandırılmasında indirim veya yasaklamayı kabul etmemesi ve dengeler konusunda sürdürdüğü ısrarcı politikadan kaynaklanan uyuşmazlıklar, meselenin çözümünde ele alınacak tavanları çıkmaza sokmuştur. Buna göre, Sovyetler Birliği için eşitlik esası, sadece ABD ile sağlanacak matematiksel anlamdaki bir sayısal eşitlik değildir.BURT: "Sovyetler'in bu eşitlikle yetinmeyip, muhtemel rakiplerinin tamamından daha güçlü bir duruma gelmesi esasını benimserler.

Bu yaklaşımla, sadece Amerika Birleşik Devletleri ile değil, ayrıca tüm nükleer güçlerle (ABD+İngiltere+Fransa+Çin ve gelecekte nükleer silah edinebilecek Devletlerle) eşitlik ilkesini benimserler.

Bu itibarla muhtemel bütün rakiplerle sağlanacak eşitlik, hegemonyanı bir başka tanımıdır."(227)

Benzer nitelikte bir görüş te doktrinde Reckzeh Wolf HARTMUT tarafından da ileri sürülmüştür. HARTMUT'un tespitlerine bakılacak olursa;" Varşova Paktı'nın görüşüne göre, Batı'nın Savunma yeteneğinin karşısına "TAARRUZ" ve "GALİP GELME" yeteneği konulabiliyorsa, "DENGE" var demektir.

---

(227)Richard, BURT:(ABD DışİşleriBakanı Avrupa İşleri Yardımcısı) "INF Görüşmelerindeki Olasılıklar", Nato Dergisi, S.1,sf.3-4, 1983.

Bu sebeple, kuvvetler arasındaki oran, her politikanın objektif temelini teşkil ettiği için, Sovyetler bu gelişmeden -terminolojilerine uygun olarak- daha çok kuvvet oranını kendi lehlerine değiştirmekte kullanmışlardır."(228)

John ENGLUND ise, 20 yılı aşkın süredir ABD ve Sovyetler Birliği arasında süregelen Silahsızlanma görüşmelerinde artan karşılıklı etkileşime dikkat çekerken, Silahsızlanma konusunun, ABD Savunma Politikalarına getirdiği ön önemli yükün, "EŞİTLİK" veya "Tam benzerlik" konsepti olduğunu ileri sürmüştür.

Gerçekten, ENGLUND'a göre: "Bu konsept, Süper Güçler arasında dengeli bir ilişkiye, sadece her iki ülkenin askeri çatışmaya girebilecekleri tüm sahaları kapsayacak "EŞİT"- yahut aşağı yukarı eşit- imkan ve kaabiliyetler temelinde ulaşılabileceğini öngörmektedir.Böylece konsept, her iki ülkenin ellerinde bulundurdukları silah sistemlerinin ve mevkilerinin,belirli (ihtiyari) kategorilerde farklı ve karşılaştırmalı avantajlı olduğu gerçeğini ihmal ve gözardı etmiştir." (229)

Taraflar arasında bitmek bilmiyen kendine özgü ihtirasları ve kuvvet arayışları hakkındaki iddiacı tutumlarına yönelik olarak, M.GORBAÇOV Reykjavik zirvesi ile ilgili değerlendirmesinde "... İşte Reykjavik zirvesinin sevindirici yanı ve trajedisi:Sevindirici yanı,nükleer silahlardan arındırılmış bir Dünya için gerçekleşebilir bir ümidin doğması, trajedisi ise, Nükleer Güçlülüğün esiri olan iki Devlet'in anlaşamamalarındandır."(230)

Bu yeni sayılabilecek Silahsızlanma Maratonu, genelde iki Süper Güc'ün devlet Başkanları arasında cereyan eden mutad periotlu, ikili müşterek zirveler şeklinde yön ve şekil bulmuştur. Bunlar arasında (19 Kasım 1985-21 Kasım 1985) Cenevre Zirvesi ve 11-12 Ekim 1986 Reykjavik Zirvesi'ni müteakiben, 8 Aralık 1987 Washington Zirvesi'nde; taraflar INF Antlaşması'nı imza etmişlerdir.

---

(228)Reckzeh Wolf, HARTMUT: "Askeri Gücün Yararları- Batı Savunmasının Önemli Sorunları", Information für die Truppe, 4/83,sf.64-79, Çev.Em.Tuğg.Fahri, ÇELİKER, Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.89, sf.43, Ocak, 1984.
(229)John, ENGLUND: Strategic Rewiew, sf.63-73, Summer 1987.
(230)M.GORBAÇOV: "Nuclear Disarmament", Vital Speeches of the Day, Vol.VIII, No.13, April 15, 1987.

Antlaşmanın imzası esnasında,"Başkan Reagan "Tarih Yapıyoruz"; M.GORBAÇOV ise "Tarih bize sorumluluklarımızı hatırlatıyor" tarzında bir ifade kullanırken,Reagan'ın Rusça, "Dovieria No Provieria- **Güven Fakat Denetle!**" sözüne cevaben "Bu sözü her karşılaşmamızda tekrarlıyorsunuz" deyince, buna karşılık olarak, ABD Başkanı "Hoşuma gidiyor" demiştir..." (231)

A- INF ANTLAŞMASININ ANALİZİ:

"Basına yapılan açıklamada, Antlaşma metninin 60 sayfalık bir özetinin verilmesine karşın, gerçek metin, 140 sayfa idi."(232)Bununla birlikte,muhteva olarak ele alındığında, çalışmamızda özellikle ifade etmeğe gayret sarfettiğimiz, taraflar arasındaki "Güvensizliği" yenerek, geçerli ve güvenilir bir oto-kontrol sisteminin kurulması yolunda önemli ilerlemelerin kaydedilmiş olduğu ortadadır. Nitekim, "Antlaşma metnine ilave protokoller bu duruma açıklık getirmektedir." (233) Her türlü varsayımı içeren bu kapsamlı ve uzun vadeli denetim mekanizması, esasen gelecekte düşünülen Silahsızlanma çalışmaları açısından da örnek teşkil edebilecek bir mantaliteye de hayatiyet kazandırmıştır.

Antlaşma kapsamında, orta menzilli olarak tanımlanan füzelerin sınıfları, teorik olarak LRINF, SRINF tarzında menzil sınıflandırmasına girmesine rağmen, ölçüt olarak, 1000 ve 5.500 km. menzil yeteneğine sahip bulunan füzeler, bu Antlaşma kapsamına dahil olunmuşlardır.

Bu itibarla, Antlaşmaya konu olarak ABD kanadında Pershing-II vee BGM-109G(Cruise) sınıfı füzeler, Sovyet tarafında ise, Nato klasifikasyonuna göre, SS-4, SS-5, SS-12 ve SS-20 sınıfı füzeler dahil olunmuştur.(*)

Yukarıdaki sınıflandırmaya tabi olan tüm orta menzilli füzelerin, atış rampaları ve konuş mevzilerindeki tesislerinin tümü üç yıl kapsamında imha olunacaktır.

---

(231)Nurettin, TÜRSAN: "Orta Menzilli Füzelerin Kaldırılması Antlaşması", HAK.lığı Dış Bas.Bült. S.156, 22 Şubat 1988.
(232) Nurettin, TÜRSAN: a.g.e.
(233)a- Mutabakat Muhtırası-(Memorandum of Understanding)
b- Füze İmha Protokolü-(Protocol on Elimination)
c- Denetim Protokolü-(Protokol on Inspection)
d- Denetim Timlerinde Görevli Personelin Hukuki Statüsü Protokolü.
(*) Nato Klasifikasyonunun aksine, Sovyetler, SS-4'leri R-12, S-5'leri, R-14, SS-12'leri OTR-22, SS-20'lere ise RSD-10 olarak tanımlamışlardır.

Taraflar, orta menzilli ve daha kısa menzilli füzelerini imhalarının yanısıra, bu tarihten itibaren; sözkonusu silah sistemlerine bir daha sahip olmayacaklardır. Ancak, 500 ve 1000 km.lik menzil kapsamına girenler, 18 ay içerisinde kaldırılacaktır.

"Önceleri söylenenlerin tersine,bu füzeleri atıcı rampaların da bulunduğu aynı mevzilerde tahrip etmek yasaklanmıştır. Rampalarla füzelerin bulundukları tesisler birbirlerinden en az 1000 km. uzaklaştırılmış olacaklardır.

Bu anlaşmada her iki taraf geleceğe ait bir açık kapı da bıraktılar. Örnek olarak: Tahrip edilecek füzeler kategorisine giren bir füze; "şayet, zemin yüzeyinde bulunan hedefler için geliştirilmemiş ve denenmemiş ise, antlaşma kısıtlamaları bunlara uygulanmayacaktır". Yani "yıldız savaşlarına" ait füzelere dokunulmayacak demektir. Bu da "Stratejik Savunma Girişimi-SDI" yanlılarını hoşnut etmiştir."(234)

Yerinde Denetim rejiminin uygulaması ise, 5 şekilde icra olunacaktır. Buna göre:

"1- Başlangıç Denetimi(Baseline Inspections): Anlaşmanın yürürlüğe girişinden 30-90 gün içerisinde taraflar başlangıçta birbirlerine beyan ettikleri bilgilerin doğruluğunu denetleyeceklerdir.

2- Kapanan Üsler Denetimi(Cloce Out Inspections): Anlaşma kapsamına giren tesisler kapandıktan sonra buralarda aynı faaliyetleri devam etmediğinden emin olmak için yapılan denetim.

3- İmha Denetimi(Elimination Inspections): İmha tesislerinde füzelerin imha edilmesinin görülmesi.

4- Habersiz Denetim(Short-Notice Inspections): Mutabakat Muhtırasında belirtilen belirli tesislerin çok kısa bir ikazdan sonra ani olarak denetlenmesi. Bu denetim ilk 3 yıl için yılda 20, müteakip 5 yıl için yılda 15 ve son 5 yıl için yılda 10 defa yapılabilecektir.

5- Sürekli Gözetim(Continuous Portal Monitoring): ABD' de Utah, SSCB'de Votkinsk'de taraflar birer devamlı gözlem postası görevlendirebileceklerdir."(235)

---

(234)Nurettin, TÜRSAN: a.g.e.
(235) Cihangir, DUMANLI: "INF Antlaşması", Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.320, sf.28-29, Mart 1989.

Füzelerin denetimi esnasında iki önemli hususa değinmek yerinde olacaktır. Antlaşmaya göre, taraflar füze fabrikalarının içine giremiyecekler, üretimi sadece fabrika çıkışında denetliyebileceklerdir. Sovyetler, UTAH'daki MX-Füze Fabrikasını, Amerika'lılar ise Votkinsk tesislerini örnekleme olarak kabul etmişlerdir.

Diğer yandan, Nükleer Başlıkların fissil (parçalanan) malzemelerinin imhası kabul olunduğu halde,füzelerin elektronik güdüm kısımlarının muhafazası kabul olunmuştur.Sovyetler, Sivil amaçla kullanacaklarını iddia ettikleri, SS-20 füze platformalarını 78 santimetreye kadar kesilerek kısaltılmasını kabul etmiş, buna karşılık; Amerikan CRUISE füzeleri, yakılıp ezilmeyecektir. Bunlar kuyruk ve kanatları kopartıldıktan sonra,füzenin dikine eksenden kesilmesine karar verilmiştir.

Görüldüğü üzere, bu denli ayrıntılı düzenlemelere rağmen; her ne sebep ise, bu ölüm makinalarından ayrılmak her iki tarafa da oldukça hazin ve katlanılması güç birer drama olarak son aşamada dahi kıymetlendirilmektedir.

B-INF ANTLAŞMASININ SONUÇLARI:

1- Sayısal açıdan ele alındığında,konuşlandırılmış 400 Amerikan Nükleer Başlığına karşılık, 1700 Sovyet Başlığının indirilmesini öngören "ASİMETRİK" bir karaktere sahiptir.

2- Taraflarca benimsenen Denetim Mekanizması,"Uzun vadeli" ve "Kapsamlı" özelliğe sahiptir. Silahsızlanma Konusunda, sadece sınırlandırmayı değil, aynı zamanda indirimi de içermektedir.

3- Daid MELLOR'a göre: Sovyetler Birliği ile Silahların Denetimi Antlaşmaları yapmak yolunun bir kuvvet pozisyonundan hareket etmek ve İttifak'ın dayanışmasını "KORUMAK" olduğu kanıtlanmıştır.Tek taraflı Silah İndirimi, Sovyetler'i görüşme masasına oturtamazdı. Nitekim, bir Batı Delegasyonu 1983'de Sovyetler'in tek taraflı indirimde bulunmasını salık verdiğinde,M.ANDROPOV'un çevabı "Saf Değiliz" olmuştur.Şayet, NATO, tek taraflı silahsızlanma taraftarlarının tavsiyelerine uysaydı, bugün karşısında duracak bir güce sahip olamıyacağımız daha büyük bir Sovyet Füze tehdidi ile karşılaşılırdı." (236)

---

(236) David, MELLOR (İngiltere Dış İşleri Bakanı): "INF Antlaşması Batı İçin Yararlı mı?" Nato Dergisi, S.4, sf.3, 1987.

4- INF Antlaşması'nın konumuz açısından en önemli sonucu, Doğu-Batı ilişkilerinde ve ekonomik kaynakların Silahlanma aksiyonuna aktarılmasındaki itici gücü teşkil eden Güvensizlik limanından ayrılarak, mütekabiliyet esasına dayalı "KARŞILIKLI GÜVEN" ortamının yaratılmasıdır.

5- Silah sistemleri olarak orta menzilli füzelerdeki sayısal azalma, Nato Stratejisi'nin esasını teşkil eden "Esnek Mukabele" Doktrini gereği, zorunlu Konvansiyonel Eşiğin önemini arttırmıştır. Kısa menzilli Nükleer Füzeler ile, Savaş Alanı Topçu Sistemlerinin çağdaş Teknolojinin getirdiği yüksek sürat karşısında taarruzi kuvvetlerin, dost birliklere karışması olasılığı karşısında, demode konuma düşmesine sebebiyet vermiştir. Bu durum, "Top mermileri, Ordu Taktik Füze sistemlerinin Modernizasyonunu ve Menzil arttırımını zorunlu hale getirmiştir. (237)

6- Antlaşma sonucunda, İngiltere ve Fransa'nın sahip olduğu Nükleer Silahlar, kapsam dışında kalmıştır.M.Gorbaçov bu yaklaşımını Sovyet Televizyonuna:"Büyük Britanya ve Fransa'nın nükleer füze silahlarını hesaba katmamayı önererek büyük bir özveride bulunduk.Biz, Avrupa'da yumuşamaya giden yolu temizleme, Avrupa halklarını nükleer felaket korkusundan kurtarma ve daha ileriye, tüm nükleer silahları imha etme gereğinden yola çıktık. Bunun, attığımız bir diğer cesur adım olduğunu kabul edersiniz."(238)şeklinde açıklamış ve taraflar arasında meydana gelen bu dengesizliğin gerçek nedenini "Amerika Birleşik Devletleri'nin, en ileri ve en pahalı uzay silahları yarışıyla Sovyetler Birliğini ekonomik bakımdan tüketmenin yollarını aramasına"(239)bağlamıştır.

7- Antlaşma kapsamında kaldırılan Nükleer Silah Sistemleri, "Dünya'daki Nükleer Arsena'lın ancak %5'ini kadarıdır."(240)Nitekim, Egon BAHR bu önemli gerçeğe dikkat çekerken, "INF Antlaşmasının uygulanmasından sonra bile hudutlarımızda yaklaşık 4000 adet Nükleer Savaş Başlığı bulunacaktır. Bu miktar, Üstünlük için çok az, Savunma için ise çok fazladır"(241)demek suretiyle, Almanya'nın NATO'nun orta kanadında algıladığı tehditi vurgulamak istemiştir.

---

(237) "INF Antlaşmasından Sonra Nato'nun Esnek Mukabele Stratejisi", M-5 Silah Dergisi, S.45, sf.39-40, 1989.
Bu konuda etraflı bilgi için bknz: John R.GALVIN: "Ensuring NATO's Deterrent", Arms Control Update, No.4, March,1988.
(238)Mihail, GORBAÇOV: "Nükleer Silahsızlanma ve Barış", sf.36, İstanbul, 1987.
(239)a.g.e. sf.49
(240)Cihangir, DUMANLI: a.g.e. sf.32
(241)Egon, BAHR: "Batı Avrupa-Sovyetler Birliği'ne Ait Silahsızlanma Düşünceleri Sempozyumu Bildirisi, H.A.Bülteni, S.165 sf.51, Mart 1990.

8- Nükleer Atım vasıtalarındaki bu kısıtlama, özellikle Hava Kuvvetleri'nin Taktik Nükleer Yeteneğini ön plana çıkarmıştır. Böylelikle, Harekat Alanı'nın gerileri;Taktik Nükleer Harekat Yöntemi ile mukabeleye tabi kılınacaktır. Ancak, S.YİRMİBEŞOĞLU'nu göre, bu uçakların: a- Sovyet Anavatanı'nı vuracak bir menzil içerisinde konuşlandırılması; b- Sovyet Hava Taarruzlarına karşı bekasının sağlanması; c- Nato'ya göre daha üstün durumda olan Sovyet Hava Savunma Sistemini geçmeleri gerekecektir. Ancak,bu üç konuda da Nato'da zaafiyet mevcuttur."(242)

9- Almanya ve Fransa'nın yakınmalarına rağmen, sıklet merkezlerindeki azalma, NATO'nun Merkezi Cephesindeki Nükleer riski azaltmış,buna karşılık, Kuzey ve Güney Kanat Ülkelerindeki risk faktörünü yukarı çekmiştir.Zira bu coğrafya üzerinde faaliyet gösteren Sovyet Donanması'nın Nükleer gücünde herhangi bir azalma sözkonusu olmadığı gibi, karada konuşlandırılmış ve Urallar gerisine çekilen INF Silahları, menzil itibarıyla, Türkiye Ana Karalarını vurabilmektedir. Bununla birlikte, NATO'nun algıladığı Nükleer Tehdit'in azalması, bir İttifak Üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarını olumlu yönde etkilemiştir.

Kanaatimizce, karşılıklı "Güven" mekanizmasındaki dinamik yükselişler, barışa giden yoldaki en ciddi adımlardır. Bu itibarla, bu tür bir Antlaşma kapsamında gözönünde bulundurulacak bir diğer husus da İki Süper Güç arasındaki Silahlanma Yarışının sürdürülmesinde, öncelikli olarak sınırlama ve bu prensip hedeflerin ele geçirilmesini müteakiben tavanlardaki sayısal eğilimin mantığı, S.YİRMİBEŞOĞLU'nun ifadesi ile **"MÜŞTEREK BİR TAVİZDE BİRLEŞME"**(243)yolu ile **"AZALMAYA GİDEN GÜVEN VERİCİ BİR YAKLAŞIM"**(244)arasındaki beyin jimnastiğimi dir? ve bu izlenen politikalardaki açıklık ne denli tatminkar olmuştur?

Bütün bu ve benzeri soruların odak noktasının birleştiği nihai nokta, sözkonusu Silah Sistemlerinin Savaş Alanından geri çekilmesi,neticeten,Konvansiyonel Silahları ön plana çıkarmıştır. Tabiatıyla, bu öne çıkış, iki Savunma İttifakı arasında Soğuk Savaş'tan bu yana bir türlü kapatılamıyan Konvansiyonel Dengesizliği tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermiş olup, hukuki ve siyasal alanda "MEŞRUİYET" kaynağını güçlendirmiştir.

---

(242)Org.Sabri YİRMİBEŞOĞLU: **"Orta Menzilli Nükleer Silahlar (INF) Antlaşması Öncesi ve Antlaşma Sonrası Nükleer Silahların Rolündeki Değişimler"** Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.322, sf.19,Temmuz 1989
(243)S.YİRMİBEŞOĞLU: a.g.e. sf.15
(244)S.YİRMİBEŞOĞLU: a.g.e. sf.16

Bir başka ifade ile, madem ki tarafların "TAARRUZİ" iddiaları yoktur ve INF Antlaşması bu ortak niyetin bir teyididir ve üstelik "KARŞILIKLI GÜVEN" esasına dayalı bir Kuvvetler Dengesi'nin yaratılmasının sağlam temelleri ve bu temellere dayalı kalıcı tedbirler yükseltilmek istenmektedir. O halde; mevcut trendler terk edilmelidir.Bu arayışın en rasrasyonel mantığı ise; "Konvansiyonel Silahsızlanma"nın hızlandırılması, nihai çizgide ise, Stratejik Nükleer Silahlarda indirime gidilerek, statüko ve karşılıklı yüksek menfaatlerin asgari dengelerde ortak zemine çekildiği, yeni Güvenlik Ufuklarının açılmasıdır. İşte bu noktada son derece hayati önem kazanan Konvansiyonel Silahların Modernizasyonu temel Savunma İhtiyaç girdisi olarak, tarafların karşısına çıkacaktır.

Bu noktada, son derece hassas ve objektif bir açıklık getirilmek gerekirse, Türkiye Nükleer Silahlar yerine,Konvansiyonel Silahların Modernizasyonunu içeren yeni bir politika belirlemiştir. Zamanlama olarak çok yerinde olan bu eğilimi, teknolojik evrim desteklemiş, son siyasal ve askeri Konjonktürel Statükolorda meydana gelen değişimler de bu realiteyi ispat edici diğer köklü etkenler olarak şekillenmiştir.

"Modern Konvansiyonel Silahlara sahip olmayan NATO Ülkelerinin, Askeri Güç Dengesizliği'ni Nükleer Silahlarla kapatmaya çalışmasının, Nato Politika ve Stratejisine aykırı"(245)olduğunu ileri süren Yılmaz USLUER; bu mantığı açıklarken "Nükleer Silahların kullanılmasındaki tahditler, Savunma Politika ve Stratejimiz, Ekonomimiz, hem Silahlı Kuvvetlerimizi modernize etmeye ve hem de ilave kısa menzilli Nükleer Sistemlerini idame etmeye yeterli olmadığını(246)ve bu tür karmaşık Silah Sistemlerini kullanmanın gerekli kılacağı ilave komuta-kontrol sistemlerinin getireceği ek Savunma Harcamalarının yükün; Türkiye'yi olumsuz yönde etkileyeceğini sağlıklı bir mantıkla ortaya koymuştur.

"İki Süper gücü temsil eden ABD ve SSCB;mevcut nükleer harp başlıklarının, sayısal bazda 55.000'ini ve nihayetinde; oran olarak %98 gibi dramatik yüzdesini ellerinde bulundurmaktadırlar. Tabiatıyşla, bipolar sistemin muhafazası için güç dengelerinde sürdürülen projeksiyonlar içerisindeki, statükonun bedeli, güney küresinde ortaya çıkan uyuşmazlıkların; asgari krizler, müdahale ve 150-200 sıcak çatışmanın uluslararası konjonktürde, sahneye konulmasını gerekli kılmıştır. Ekonomik bağlamda ise, SSCB ve ABD arasında acımasızca sürdü-

---

(245)Yılmaz, USLUER: "Silahsızlanma, Silahların Kontrolu ve Türkiye", M-5 Dergisi, S.36, sf.42
(246)Yılmaz, USLUER: a.g.e. sf.43

rülen silahlanma yarışı, ABD ekonomisinde bağıl bir kayba sebebiyet verirken, karşı cephede; SSCB'nin ekonomik çöküşüne yol açmıştır."(247)Bi-polar yapılı, savaş sonrası denge; ulusal değer kavramlarını da etkisi altına almak suretiyle,demokratik toplumlardaki geleneksellik ve öncelik anlayışlarının temeldeki değişimlerini de gündeme getirmiştir. Bunun yanısıra, iki İttifak'ın Silahlı Kuvvetleri arasında doğrudan doğruya, askeri anlamda bir uyuşmazlık sözkonusu olmadığı durumlarda ise, İttifak'ın, sorumluluk alanı dışındaki topraklara sıçrama gösteren anlaşmazlıklar ortaya çıkmış; yine gerek silah ve gerekse askeri teknik danışman bazında, her iki tarafın özellikle karşı karşıya geldiği bunalımlar yaşanmıştır.

Neticeten; Avrupa'da Soğuk Savaşın sona erdirilmesinde oldukça önemli katkılarda bulunan INF Antlaşması, multipoler bir dünya barışı içerisinde daha dikkatli yönetimlerin sahneye konulmasına vesile teşkil etmiştir. Ancak, araştırmacı MEARSHEIMER tarafından ileri sürülen yeni düzen boyutları kapsamında "ÇÖZDÜĞÜNDEN DAHA FAZLA PROBLEMİN ORTAYA ÇIKMASINA SEBEP OLACAKTIR"(248)görüşünün; doğrulaması veyahut aksinin ispatı tarihsel gelişim içerisinde, Uluslararası toplum tarafından muhakeme edilecektir.

---

(247)bknz:Paul KENNEDY:The Rise and Fall of the Great Powers-Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000 (New York, Chicago, Congdon & Weed 1989) farklı görüş için bknz: Joseph S. Nyee: Bound to Lead- The Changing Nature of American Power (New York, Basic Books, 1990).
(248)John J.MEARSHEIMER: "Back to the Future-Instability after the Cold War",International Security, vol.15,No.1,sf55-56 Summer 1990.

DUNYADAKI ORTA MENZILLI NÜKLEER FÜZELERIN
1.980'DEKI SAYISAL DAGILIMI: (249)

Tablo:27

ÜLKE/SILAH SISTEMI	MEVCUT	MENZIL
ABD		
FB-111A	66	5.000
F-111	350	2.000
A-6	110	1.400
A-7	300	1.200
SSCB		
SS-N-5SLBM	33	1.400
SS-4 MRBM	400	2.200
SS-5IRBM	50	4.000
SS-20IRBM	100	5.000
Badger	318	2.500
Blinder	135	2.500
Backfire	80	4.500
INGILTERE		
Polaris SLBM	64	4.400
Vulcan	48	3.000
FRANSA		
SLBM	64	3.000
IRBM	18	3.000
Mirage IV	33	1.500
CIN		
MRBM	30-40	-
IRBM	30-40	-
Badger	80	2.500

(249) Kaynak: "1979-1980 Military Balance"

ABD VE SSCB'NIN TAARRUZI STRATEJIK KUVVETLERINDEKI GELIŞIM TRENDLERI:

Table:28

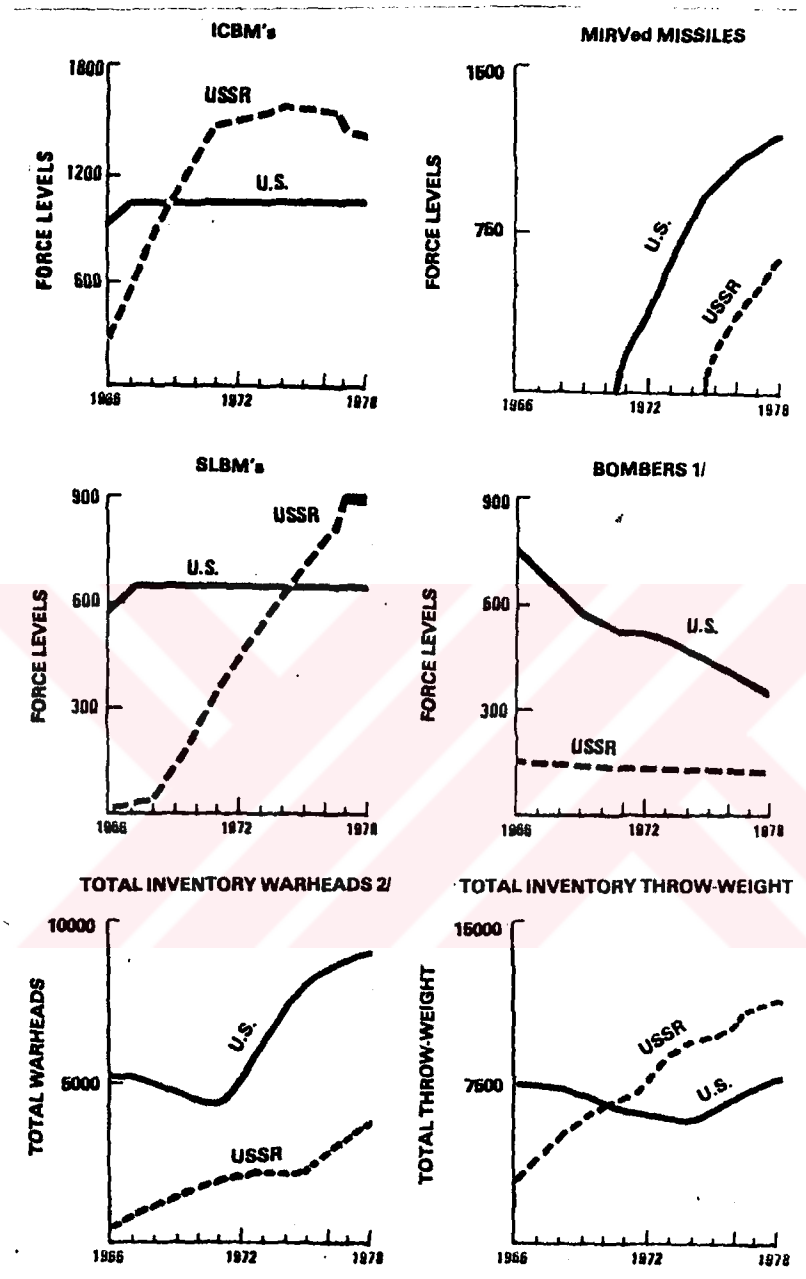

(250)

(250) The Salt II Treaty Report: Committee On Foreign Relations United States Senate, s.Rep.101, November 19, 1979.

Tablo: 29

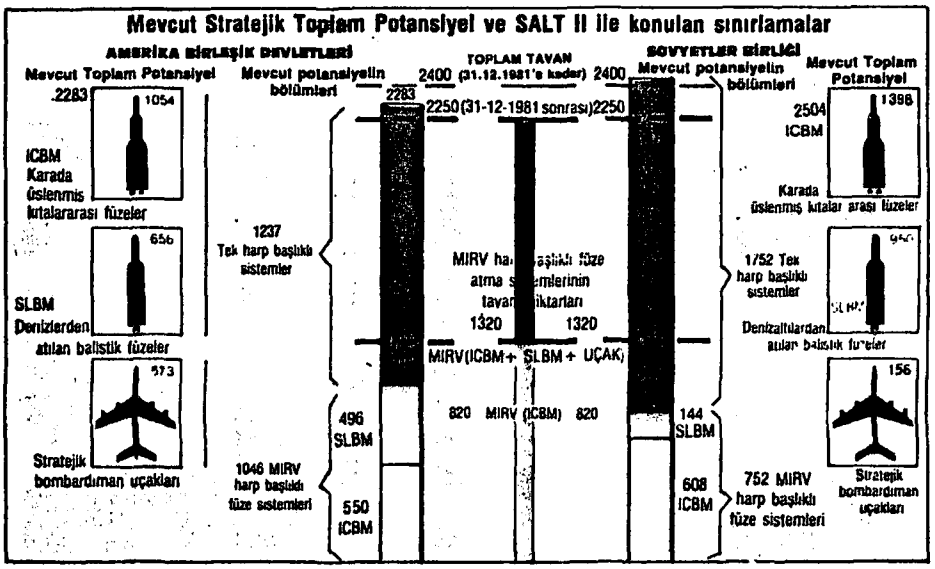

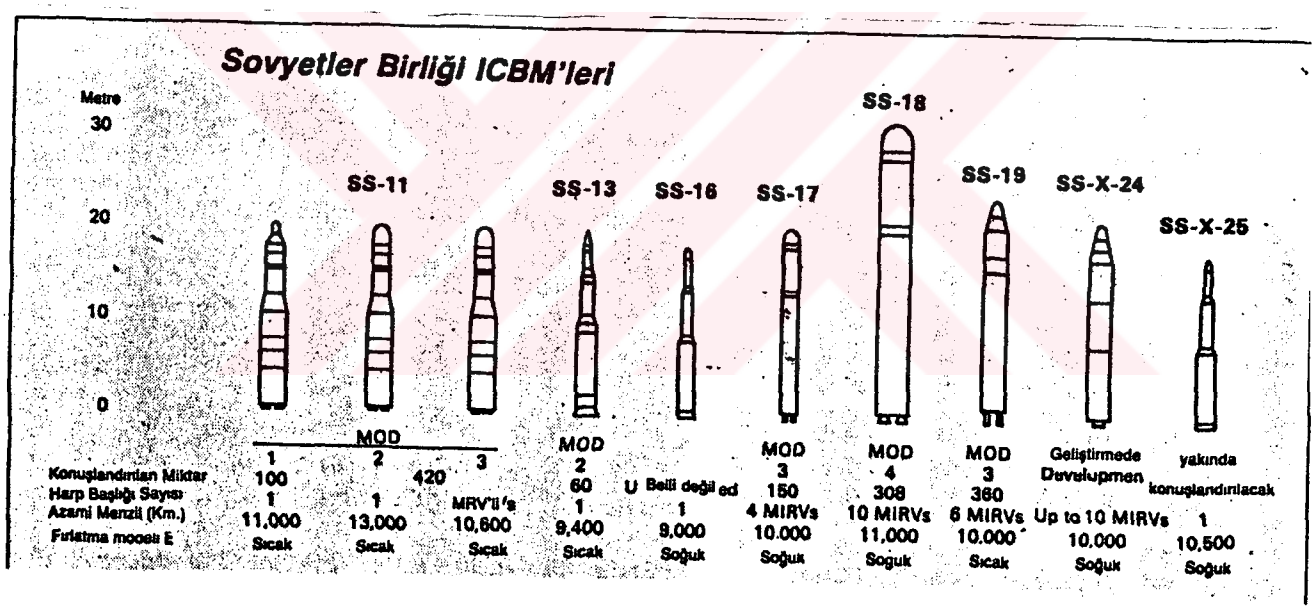

(251)

(251) Yılmaz, USLUER: "Silahsızlanma, Silahların Kontrolu ve Türkiye, M-5 Türkiye Dergisi, S.36,1988.

Tablo: 30

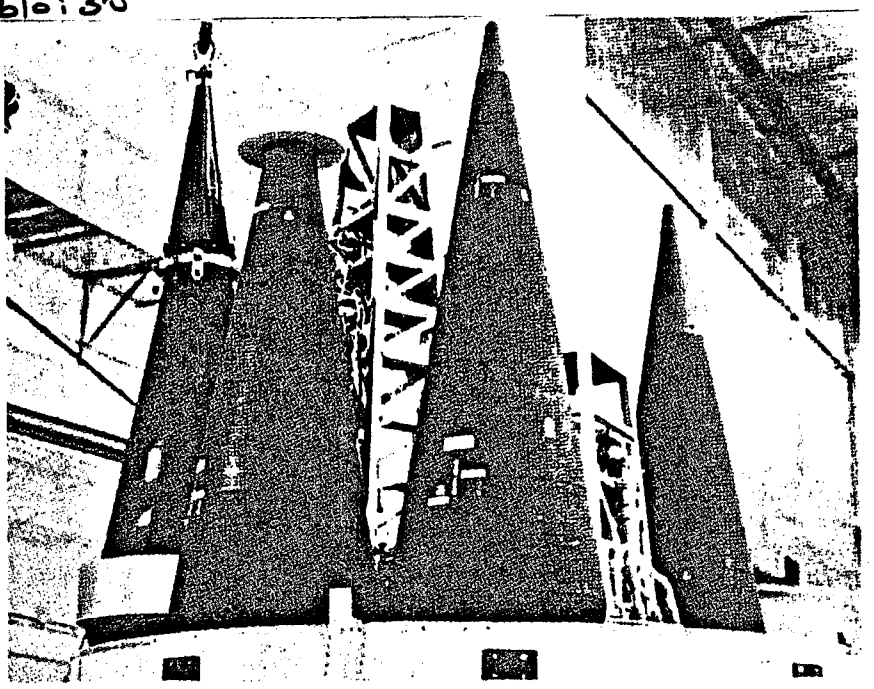

W87 Nükleer Harp Başlıklarını taşıyan MK-21 Atmosfere dönüş kapsullerinden dört tanesi.

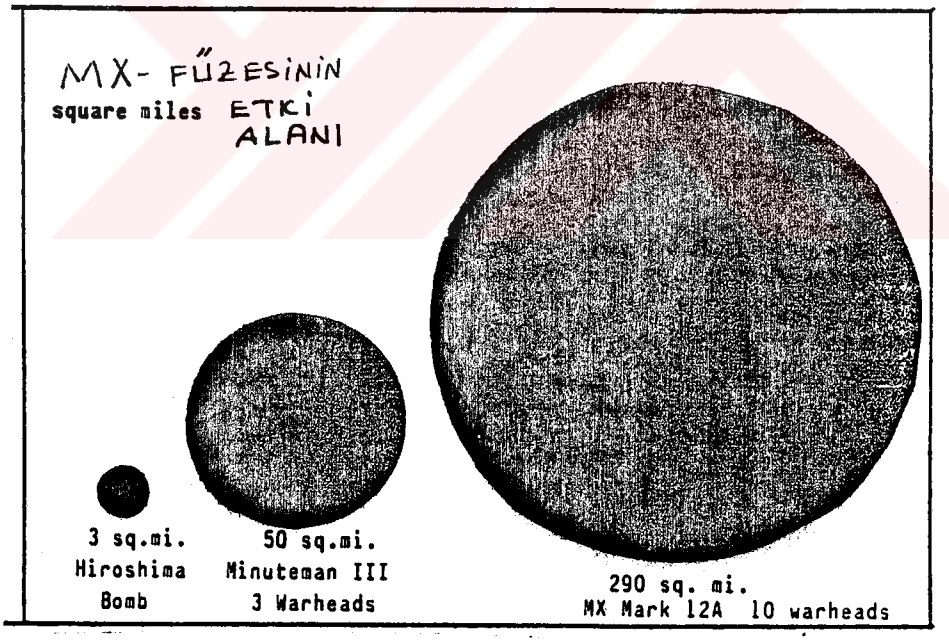

Operation Dismantle Newsletter, Ottawa.

SS-17 FÜZESI VE YERALTI ATIŞ SILOSU:

Tablo:31

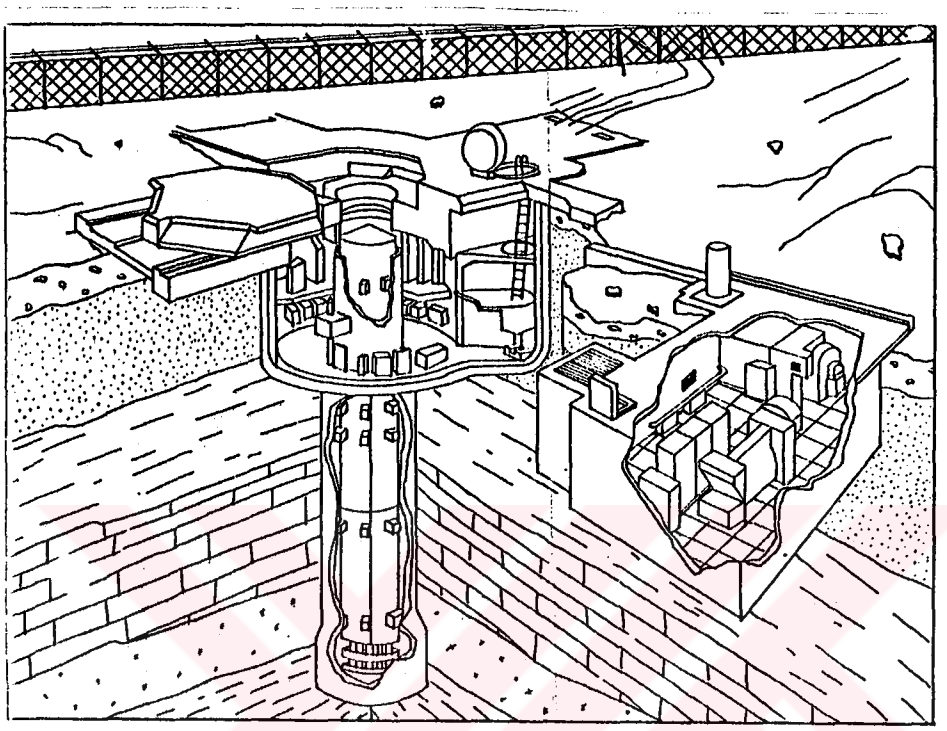

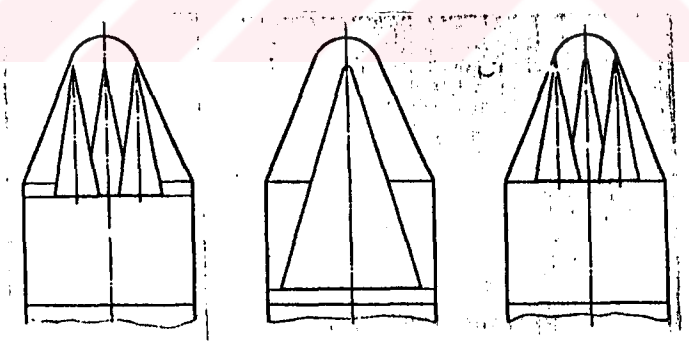

SS-17

(252)

(252) Military Technology, sf.295, 1/89,

Tablo:32 NÜKLEER DEHŞET DENGESİ:

(SLBM)
NÜKLEER DENİZALTI FÜZELERİ
ABD:5540 SSCB:2100

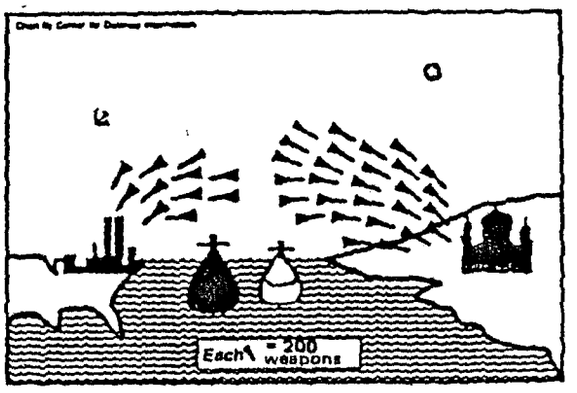

ICBM
KARADAN ATILAN FÜZELER
ABD:2100 SSCB:5800

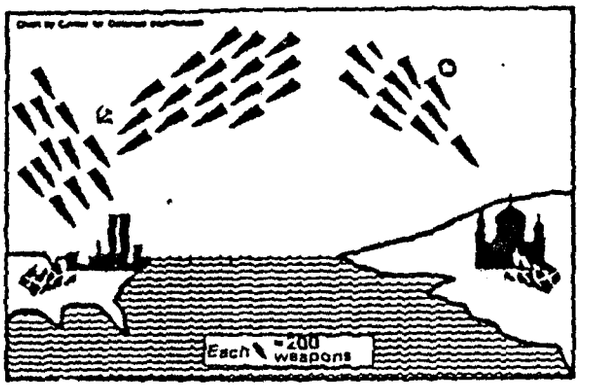

STRATEJİK BOMBARDIMAN UÇAKLARI
ABD: 3550 SSCB: 340

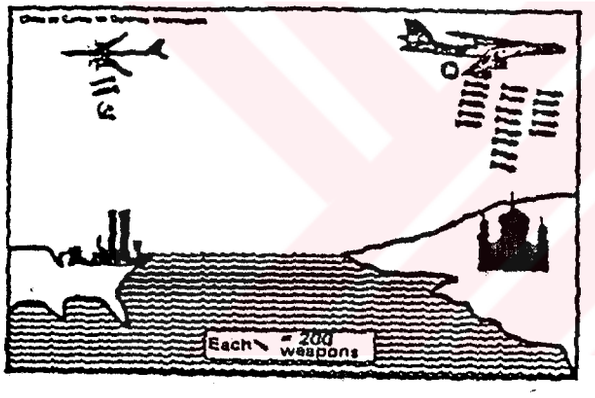

TOPLAM NÜKLEER GÜÇ:
ABD:11.190 SSCB:8240

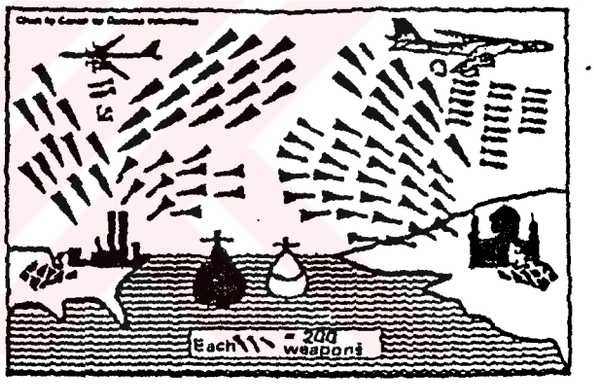

(253)

(253) Nuclear Awareness: "War & Pece" in the Nuclear Age, 3.C, Wellington Country Board of Education,1987.

Tablo:33

"SAVAŞIN YOL AÇTIĞI TAHRİBATIN ASKER VE SİVİL ÖLÜ SAYILARINDA MEYDANA GETİRDİĞİ DEĞİŞİMİN İSTATİSTİKİ TABLOSU" (254)

Savaş	Asker Ölü Sayısı	Sivil Ölü Sayısı
I.Dünya Savaşı	20	1
II.Dünya Savaşı	1	1
Kore Savaşı	1	5
Vietnam Savaşı	1	20

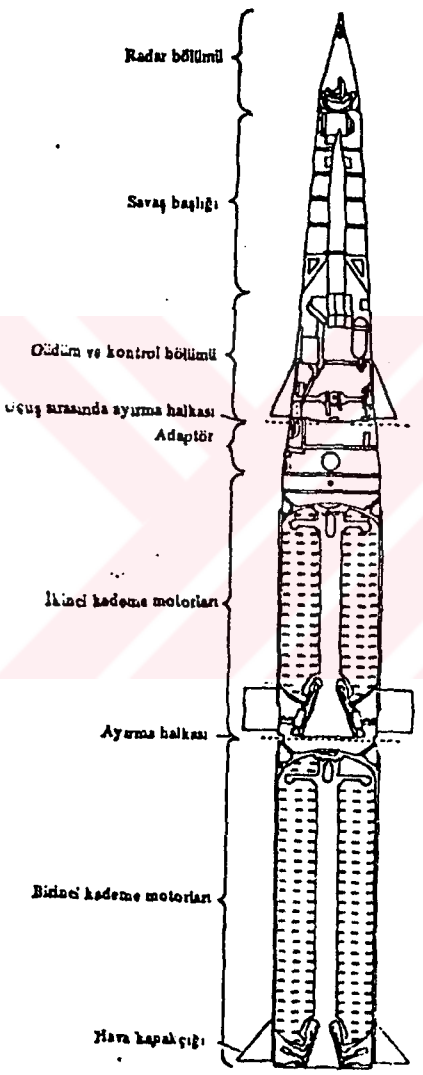

Pershing-II

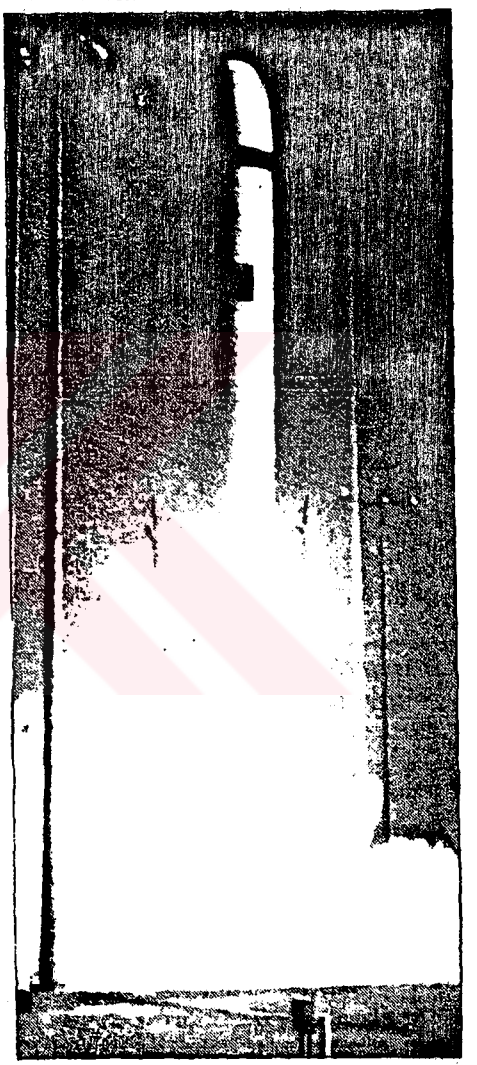

Trident II

(254) Ulrich Ulbrecth Künbigt den Nachrustungsbeschluss. Frankfurt/Main, p.2, 1982.

Tablo: 34 "SILAHLARIN ATEŞ GÜCÜNDEKI ARTIŞ:" (255)

SILAH	ÖLÜMCÜL GÜCÜ:
Mızrak	18
Ok ve Yay	20
Crossbow	20
Canon	43
Çakmaklı Müsket	47
Küçük Tüfek 19.yy.	150
Tüfek 20.yy.	780
Bomba	4
Makineli Tüfek	130
Tank	680
Uçak(2 Bomba ile)	230
Top Birinci Dünya Savaşı	470
Top Ikinci Dünya Savaşı	660
Tank	2.200
Pike Bombardıman Uçağı Ikinci Dünya Savaşı	3.000
Hiroşima Atom Bombası	49.000
0,5 KT.luk kısa menzilli Lance Nükleer füzesi	60.000
1 KT.luk lance Nükleer Füzesi	170.000
20KT.luk Pluton Taktik Nükleer Füze	830.000
1 MG.luk M-20 Orta Menzilli Nükleer Füzesi	18.000.000
25 MG.luk SS-18 Kıtalararası Nükleer Füze	210.000.000

(255) T.N. DUPUY Quantification of Factors Related to Weapon Lethalty U.S. Army Historical Evaluation and Research Organization, Washington, D.C.,1964. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bknz: Mary Kaldor and Julian Perry Robinson: "War" in World Futures, The Great Debate, p.353,London, 1978.

INF ANTLAMASINA GORE

Tablo:35 SOV.IMHA ED.FUZE SAYISI

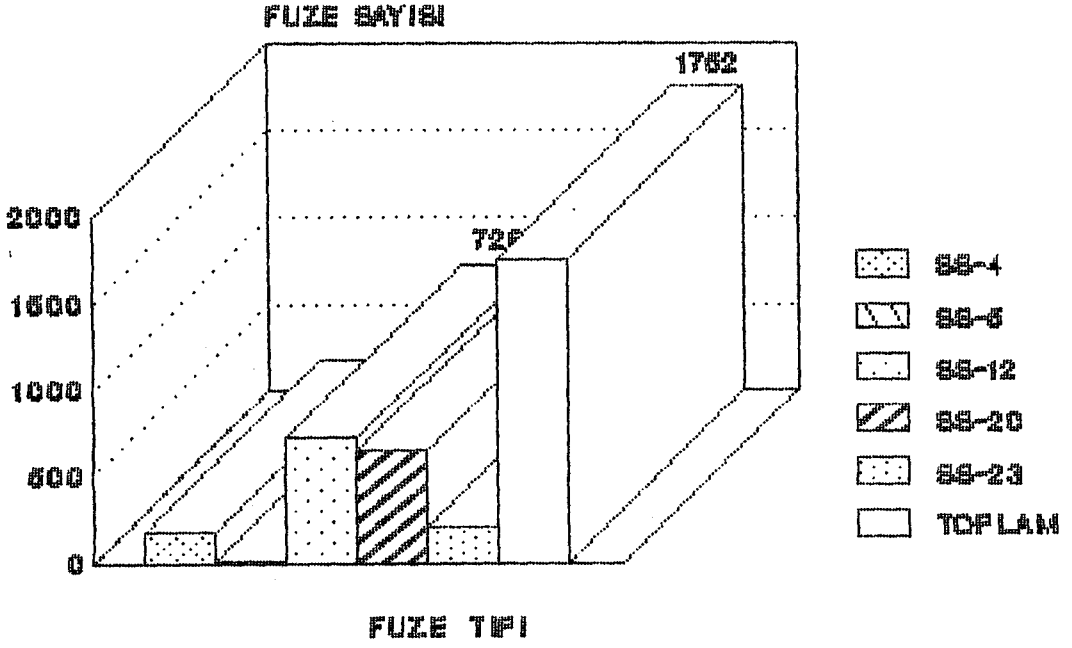

Tablo:36 ABD.IMHA ED.FUZE SAYISI

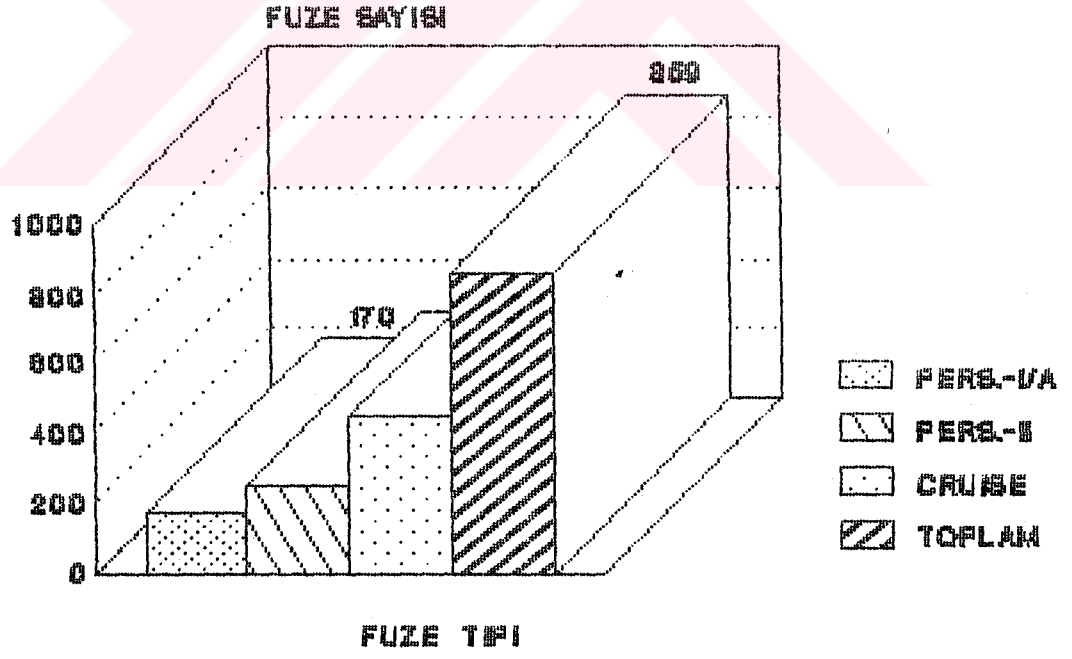

INF ANTLAMASINA GORE

SOV.IMHA ED.BAS.SAYISI

Tablo:37

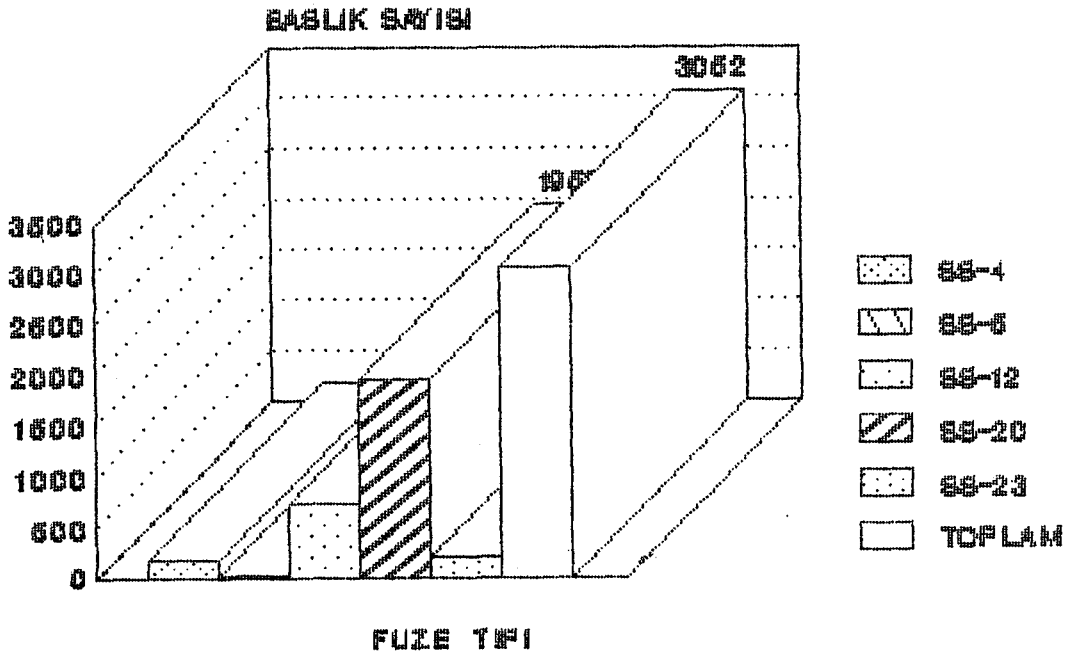

ABD.IMHA EDECEGI BASLIK SAYISI

Tablo:38

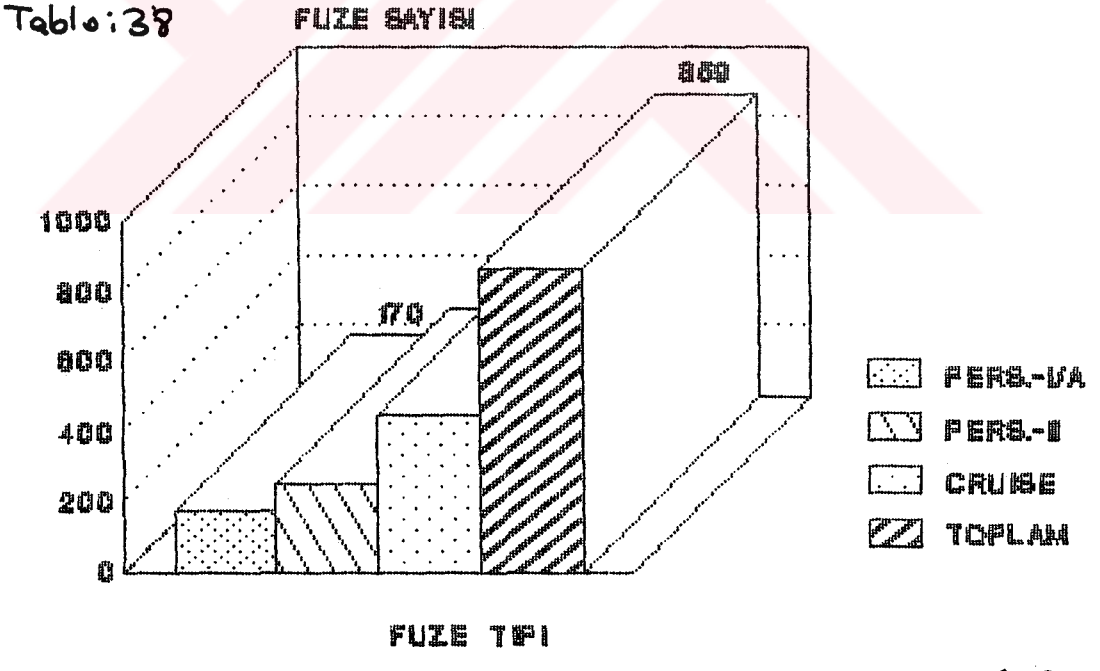

(256)

(256) Nurettin,TURSAN: "Orta Menzilli Füzelerin Kaldirilmasi Antlasmasi, HAK.liqi Dis Basin Bülteni, S.156, 22 Subat 1988

NATO ORTA MENZİLLİ FÜZELERİNİN VURUŞ ALANI:

Harita : 4

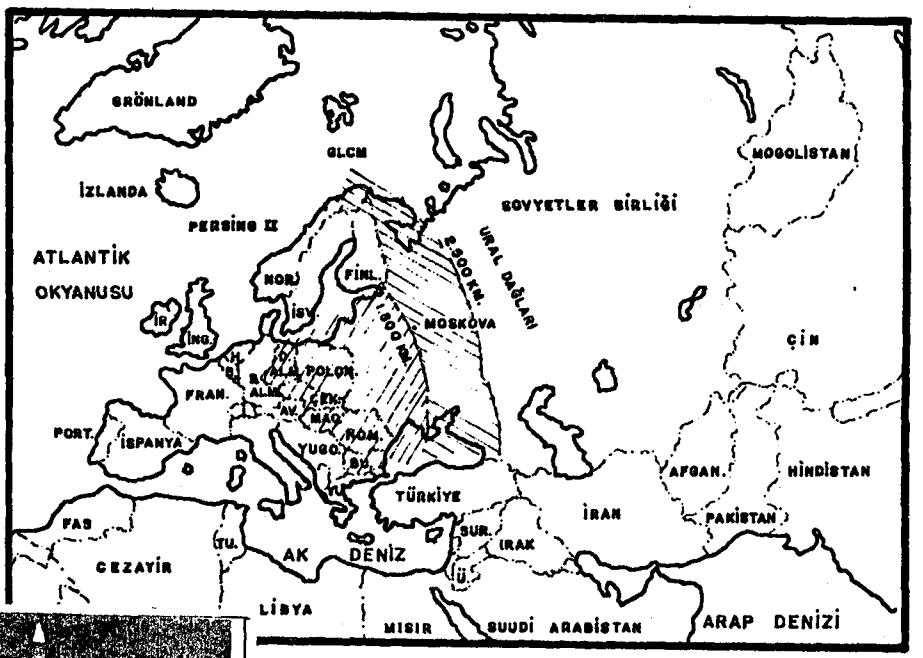

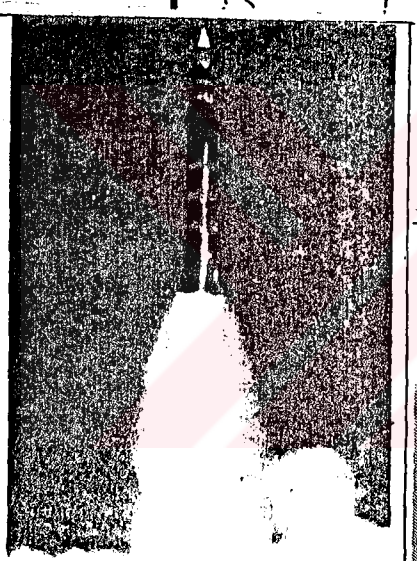

Pershing 2 Füzesi (ABD)
Menzili: 1800 Km.
Harp Başlığı: 1
Yerleştirilen füze sayısı: 108

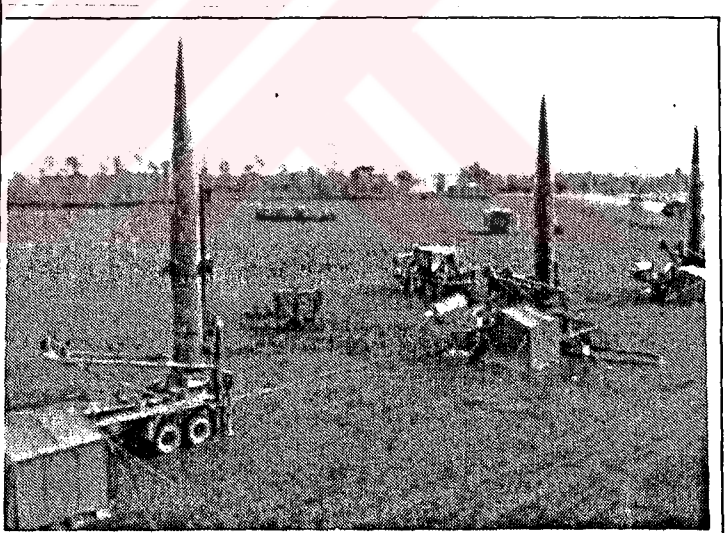

Pershing 1-a Füzesi (ABD)
Menzil: 740 Km. *Sürat: 8 Mach*
Harp Başlığı: 1 *Yerleştirilen füze sayısı: 72*

(257)

(257) M-5 Dergisi, S.36/1988

NATO ORTA MENZILLI FUZELERININ ETKI SAHASI:

Harita:5

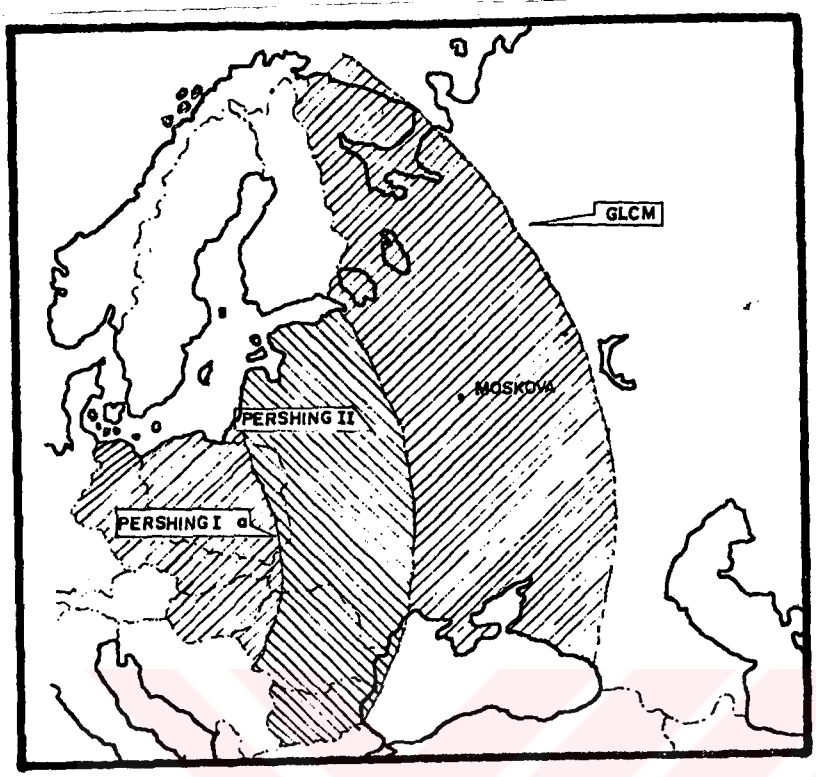

INF ANTLAŞMASI GEREGI IMHA OLUNAN CRUISE SINIFI FUZE(258)

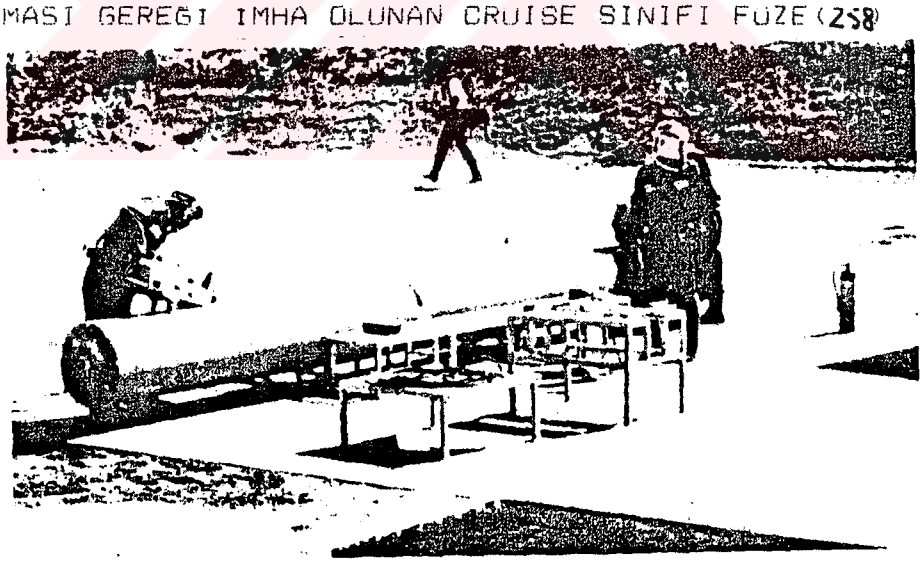

Part of the destruction of 41 ground-launched cruise missiles and seven launchers that took place 18 and 19 October 1988 at Davis-Monthan Air Force Base, Arizona, USA, as agreed in the INF Treaty of 1987. (photo credit: US Department of Defense)

(258) UN Disarmament Newsletter, Vol.7, Number 5,October 1989

SS-20 FÜZELERİNİN URALLAR DOĞUSUNDAN VURUŞ ALANI:

Harita: 6

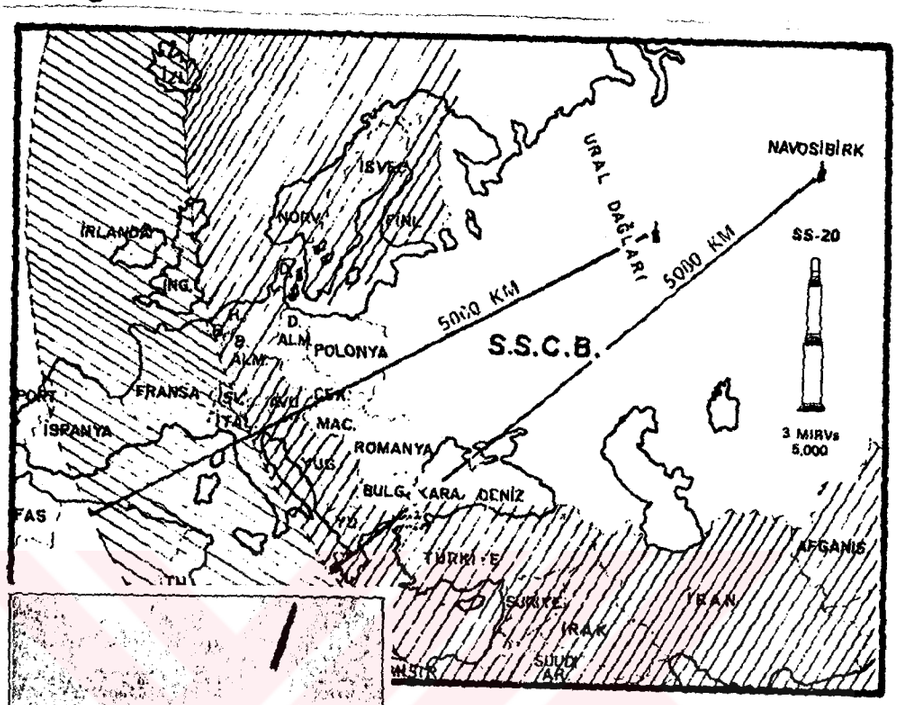

SS-20 Füzesi (Sovyetler Birliği)
Menzil: 5000 Km.
Harp Başlığı: 3
Yerleştirilen
Füze sayısı: 441

(259)

(259) M-5 Dergisi, S.36/1988

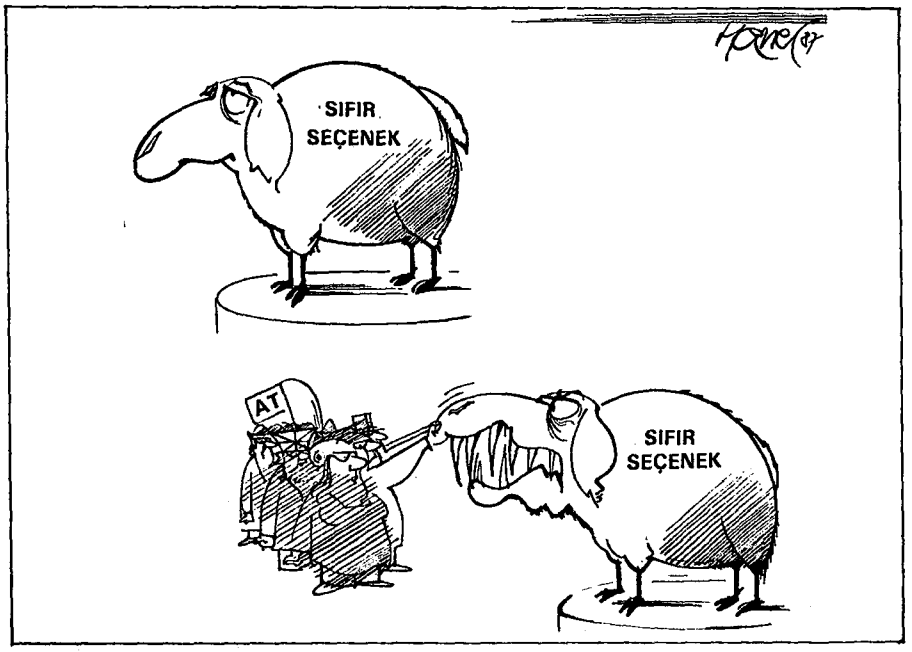
SIFIR
SEÇENEK
AT
SIFIR
SEÇENEK

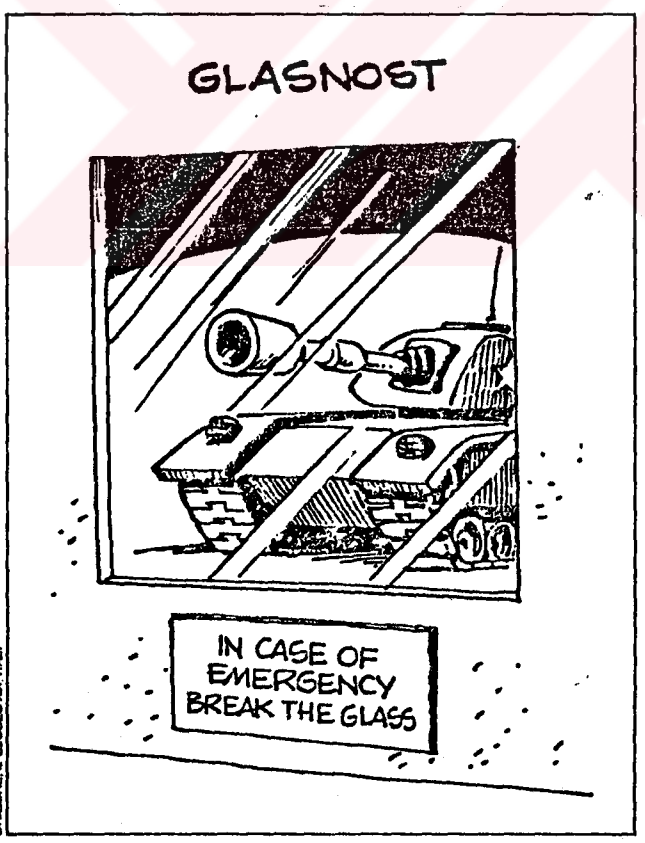
GLASNOST
IN CASE OF
EMERGENCY
BREAK THE GLASS
ORIGONE_IL SECOLO XIX, ITALY

THE CORRELATION OF MAJOR WORLD EVENTS & U.S.—U.S.S.R. STRATEGIC COMPETITION

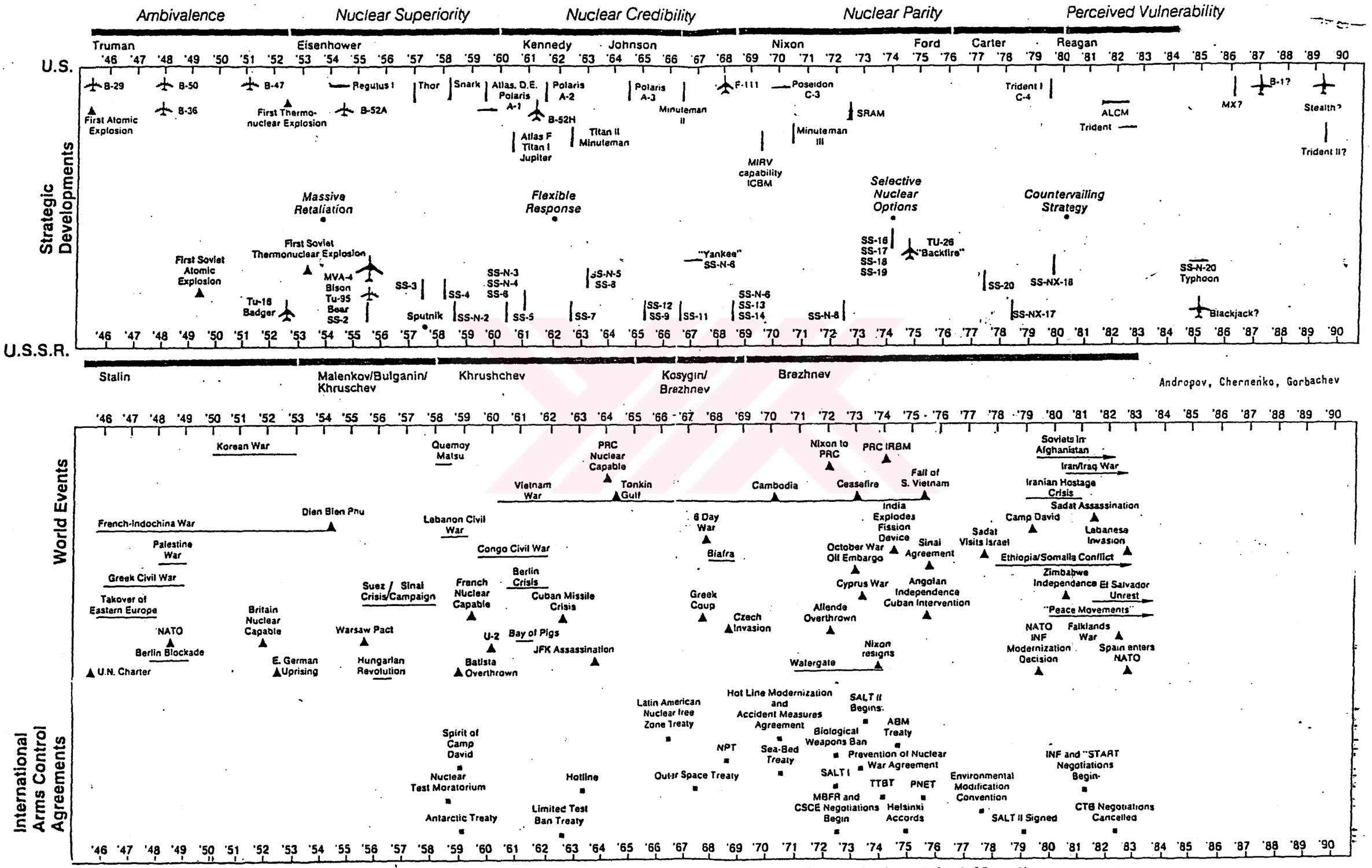

FROM: Arms Control and National Security: An Introduction, Arms Control Association, P.14 & 15 *Reprinted with permission.*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I- PAKTLARIN ÇÖKÜŞÜ VE YENİ DÜZEN KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE KONVANSİYONEL SİLAHSIZLANMA EĞİLİMLERİ:

"İNANCIM ODUR Kİ, ULUSLARARASI OTORİTE BÜNYESİNDE, BÜYÜK VE KÜÇÜK TÜM ULUSLARIN YANISIRA, MÜCADELE HALİNDEKİ RASYONEL SOSYAL SİSTEMLER TARAFINDAN DA BENİMSENEN MÜŞTEREK BİR ZEMİN, GELECEKTE MUTLAKA VAR OLACAKTIR"

U-THANT,
26 Temmuz,1963

Yukarıdaki araştırmalarızın da ortaya koyduğu üzere, yakın zamana kadar siyasal ve askeri doktrin açısından ele alındığında; Viyana'daki MBFR görüşmeleri hariç,silahsızlanma görüşmelerinde iki temel husus daima ön planda olmuştur:

a- Silahsızlanma'nın İki Süper Güç'ün kontrolu altında ve Paktlar arasında dolaylı bir katılımın gerçekleştiği, "kontrollu" bir platformda gerçekleşmesi,

b- Uyuşmazlıkların kalkış noktasına esas teşkil eden Caydırıcılık kavramı ile Nükleer Silahlar üzerinde yoğunlaşmış bir karakter arz etmesidir.

Buna karşılık, siyasal ve teknolojik gelişime bağlı olarak, Dünya Kamuoyundaki nükleer silahlardan kaçış, düşünce platformunda Kknvansiyonel savunma seçeneklerini ön plana çıkarmıştır.

Öte yandan, konuya kesin bir açıklık getirebilmek açısından, konvansiyonel savaş kavramının terminolojik olarak açıklığa kavuşturulmasında, büyük faydalar olduğuna inanıyorum.

Zira bilindiği üzere konvansiyonel Ssvaş,nükleer silahların kullanılmadığı, muharebelerin geleneksel ve bilinen silahlarla sürdürüldüğü bir harp şeklini belirler.Böyle bir mücadelede nükleer silahların etkileri ortadan kaldırılmış olur.

Son yıllarda ağırlık kazanmaya başlayan konvansiyonel harp düşüncesi, gerek muharebe alanlarında, gerekse cephe gerilerindeki nükleer zararların büyük olacağının kavranmasından ileri gelmektedir.

"Konvansiyonel güç nükleer çağda da, Devletlerin büyük çoğunluğu açısından önemli bir dış politika aracı olma özelliğini korumaktadır. Daha önce de değinildiği gibi, karşılıklı caydırma mantığına dayalı bir denge anlayışının geçerli

olduğu uluslararası sistemde nükleer silahların sahip olanlarca da kullanılamaması, konvansiyonel askeri gücün dış politika aracı olarak kullanılma imkanlarını arttırmaktadır.

Konvansiyonel askeri güç,Dünya devletlerinin çok büyük bir çoğunluğu için, hasımlarını kendileri aleyhine olabilecek girişimlerden veya onları arzularına karşı direnmekten caydırma aracıdır. Bu askeri gücün bir caydırma aracı olarak başarılı olamadığı bir durumda da,belirli bir dış politika amana ulaşmak açısından doğrudan kullanımı sözkonusudur.

Konvansiyonel askeri gücün Devletlerin dış politikalarında bir araç olarak kullanımının daha dolaylı bir biçimi de, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşlarca oluşturulan uluslararası askeri güçler arasında yer almaktadır. Bu türden bir uluslararası askeri güç,uluslararası sistemde meydana gelen bir krizi, katılan tarafların ortak amaçları doğrultusunda bir çözüme kavuşturma durumundadır.Burada işaret edilmesi gereken nokta, içerisinde süper güçlerin de yer aldığı kuruluşlar bünyesinde belirlenen ortak amaçların, bu güçlerin amaçlarına uygun olacağı, en azından karşı olamıyacağıdır. Örneğin Birleşmiş Milletler'in bu türden bir gücü oluşturmaya yetkili organı olan Güvenlik Konseyi'nde, bu Konsey'de veto hakkına sahip beş,özellikle de ABD,SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere üç ülkenin dış politika amaçla-amaçlarına ters düşecek bir amacı gerçekleştirmek üzere uluslararası güç oluşturulması normal olarak mümkün değildir.

Nihayet,büyük Devletler özellikle de süper güçler,konvensiyonel düzeydeki askeri malzeme ve silah yardım veya satışlarını dış politikalarının önemli araçlarından birisi olarak görmekte ve kullanmaktadırlar."(1)

Klasik silahların kullanılması, radyasyon, blast(tazyik) ve ısı gibi çok yönlü etkilerden arınmış bir muharebe ortamı yaratır. Klasik silahlarda, büyük boyutlara ulaşan bir tahrip gücü olmadığından,şehirlerin ve askeri hedeflerin ağır derecede, canlıların da kitle halinde yol edilmesine imkan vermez. Ayrıca konvansiyonel silahların nükleer silahların küçük hacme sıkıştırılmış maddenin meydana getireceği kalıcı ve yokedici etkileri yoktur.Böyle bir etkiyi yaratmak, klasik silahların kütle halinde ve devamlı kullanılmasıyla mümkün olabilir. Klasik silahlar daha çok, düşman hedeflerini baskı altında tutan ve tam isabet etmesi halinde yok etme gücü olan silahlar olarak tanınmışlardır.

Konvansiyonel silahlar,nükleer silahlara göre daha sınırlı bir alanda etkilerini gösteren bir özelliğe sahiptirler. Bir hidrojen bombası veya yüksek güçteki bir nükleer

---

(1) Faruk, SÖNMEZOĞLU: "Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi" sf.346, İstanbul, 1989.

bomba,bazen bir şehri veya büyük düşman topluluğunu yok edebilir ve böylece, harbin amacını gerçekleştirebilirler.Nitekim,II.Dünya Savaşı'nda Pasifik'te Japonya'nın teslim alınması, iki nükleer silahın kullanılmasından sonra gerçekleştirebilmiştir.Bu silahlar kullanılmasa ve savaş konvansiyonel silahlarla sürdürülmeye çalışılsaydı, harbin daha uzaması muhtemeldi.

Konvansiyonel harpten nükleer silahların patlamasından doğan artık radyasyon sorunu bulunmadığından, özel korunma tedbirlerinin alınmasına da gerek yoktur.Bu konvansiyonel silahların gelip geçici etkileriyle açıklanabilir.

Konvansiyonel savaşta cereyan eden muharebelerin bazı özellikleri vardır. Taarruzda, manevra ile ateş desteğinin koordinesi önem kazanmıştır. Taarruz muharebelerinde manevra unsurlarının kayıp vermeden veya en az kayıpla sonuca ulaşması amaçtır. Savunmada derinlikte tertiplenme esastır. Bir savunma sisteminin karakteristiğini artık bir tek hat değil, tahkim edilmiş ve derinliğine tertiplenmiş geniş arazi manzumeleri teşkil etmektedir. Keza birbirine bağlı silahların taktiğinde dahi artık piyade ile topçu katkılarının birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bir fikir vermek bakımından çağdaş savaşların karakteristiği şöyle ifade edilebilir: Modern savaş,motorize ve mekanize tümenlerle ve bu üstün sürati büyük atış gücüyle birleştirme ve destekleme imkanları elverişli olduğu takdirde havadan uçar birlik harekatı bir bütün olarak geliştirilecektir.

Gelecekteki bir nükleer savaşın cereyan tarzı birçok varsayımları da beraberinde getirmiştir. Bir fikir vermek bakımından bu tahminlerden biri şöyledir:"Nükleer harbin ilk ve nihai safhaları olacaktır. Her iki tarafın barış zamanında stok yaptığı nükleer silahları kullanmasının muhtemel olduğu safha, tekmil savaşın cereyan tarzı ve sonucu üzerinde nihai bir tesir yaratacaktır. Başka muharebelere gerek kalmayacağı için harbin bu safhada sona ermesi dahi mümkündür.

Karşılıklı olarak nükleer silah kullanılmasından sonra,savaş devam ettiği takdirde, yeni bir safhaya girilebilir. Her devredeki silahlı mücadele, bütün silahlı kuvvetleri, ani askeri, siyasi ve stratejik göreve yöneltilmiş, koordineli faaliyetlerinden meydana gelirler. Bu faaliyetlerde esas kuvvet stratejik roket kuvvetleridir."(2)

---

(2) Vasili Sokolovsky-Cheredinichenko: "Askerlik Sanatında Yeni Bir Safha, sf.3, İstanbul, H.A. Basımevi, 1967.

"Nükleer savaşla, konvansiyonel bir savaşın, muharebe alanlarıyla ve kesin sonuçla ilgili farkları şöyle değerlendirilebilir: Klasik askerlik sanatı, asıl hedefi düşmanı muharebe sahasında imha etmek gerçeğine dayanıyordu.Harpte zafere ulaşmanın tek yolu buydu; durum esaslı şekilde değişmiştir. Kıtaların işgal ettiği bir cephe artık nükleer roketler için bir engel teşkil etmemektedir. Nükleer harp başlıklarının varlığı düşman topraklarındaki herhangi bir hedefin imha edilmesine,hatta bütün ülkenin imha edilmesine imkan vermektedir. Düşman üzerine roket taarruzları, modern harpte zafere ulaşmak için en süratli ve en güvenilir yoldur."(3)

Esasen kalkış noktası olarak, Sovyetler Birliği'nin Batı'nın rüyalarını kaçıran, konvansiyonel silahlardaki kantitatif mutlak üstünlüğü, silah türü olarak "Taarruzi" amaçları barındırdığı tarzında yorumlanması neticesinde, muhtemel bir "Sovyet İstilası" bu senaryonun dinamik unsurunu teşkil etmiştir.

1973 Orta Doğu harbi; modern silahların imha gücünün geçmiştekine oranla çok fazla olduğunu ortaya koyarken; en önemli sonuçlarından birisi harbin başarılı bir sonuca ulaşmasının ilk kritik ve şiddetli muharebelere (FIRST BATTLE) bağlı olacağının belirginleşmesidir.

Nitekim, Batı Teknolojisine sahip silahlar ile Doğu Bloku ülkelerinin silahları ile donatılmış silahlar arasındaki performans üstünlüğünün sergilendiği bu savaşta, "Sovyet MİG-21 avcı uçaklarının radarları 2 milde kilitleme yaparken, Fransız yapımı Mirage-III'ler, 10 milde kilitleme yeteneğine sahip olması, MIG'lerin aerodinamik mükemmelliklerine rağmen, bu uçaklar tarafından imhasına mani olamamıştır."(4)

Yom Kippur Savaşı esnasında, tarafların uçak kayıplarındaki aşırı nispetsizlik, "Kalitatif Üstünlük" teorisini doğrulayan en çarpıcı örnek olarak, Askeri otoritelerin müşterek noktasını teşkil etmiştir.

---

(3) Muzaffer,ERENDİL: "Konvansiyonel ve Nükleer Savaş Kavramları Üzerine Bir İnceleme", Silahlı Kuvvetler Dergisi sf.49-51, S.327, Ocak 1991.

(4) "European Security", 1972-1980 Royal United Services Ins. for Defense Studies, sf.74, 1972.

Fransız yapımı "Durandal" sınıfı pist tahrip bombaları ilk defa bu Savaşta kullanılarak, Baskın Taarruz ile, Hava Kuvvetleri'nin uçaklarının "Yerde Tahribi" ve pistlerin aldığı tahribat sonucunda, uçakların kalkışlarına olanak tanımıyacak tarzda, çok uzun süreli olarak devre dışı kalmasına yol açmıştır.

Buna karşılık, genellikle "Sovyet yapımı ZSU-2-3-4 uçaksavar topları ve SAM-3 yerden-havaya uçaksavar füzeleri ile teçhiz edilmiş Arab Hava Savunma bataryalarının %90'ı, İsrail Hava Kuvvetleri tarafından birkaç saat zarfında imha edilmiş,buna karşılık İsrail'in savaş süresince 213 uçak kaybı olmuştur."(5)

Mısır Devlet Başkanı SEDAT, Amerika'nın en modern silahlar vasıtasıyla İsrail'i desteklemesine rağmen, Mısır'ın mukabil taarruz ile,Sina'da İsrail'i yenilgiye uğratması,Askeri otoritelerce sürpriz olarak değerlendirmiştir. Bu noktada, yüksek teknoloji ile yarış edebilmenin olanaksızlığının yanısıra, savunma harcamalarının Mısır Ekonomisinde yarattığı çöküntünün kabul edilemezliğini savunan Başkan SEDAT 20 Ekim 1973'de yaptığı açıklamada: "Dobra dobra söylemek gerekirse, Silahlı Kuvvetlerimizin ikinci bir defa mahvına sebep olabilecek tarihsel sorumluluğu kabul edemem ve ABD'ne karşı savaşamam"(6) demek suretiyle, çizdiği yol ayrımının mantıksal bütünlüğünü savunmuştur.

Esasen, bu eğilim, Hava Gücü'nün, konvansiyonel bir savaş'ta alacağı kesin sonucun başarısının pekiştirilmesini, doktrinde ve pratikte değişik çatışmalarda destekleyici olmuştur.

Yine İsrail'in 1981 yılında Bağdat Nükleer Santralına yaptığı baskın taarruz, Falkland Savaşı bu düşünceyi daha da çarpıcı hale getirmiştir. Falkland Savaşı esnasında, özellikle, Fransız "EXOCET" sınıfı füzeler, Nato teknolojisi ürünü olmasına rağmen, İngiliz Fırkateynlerini Okyanus'un derinliklerine sevk etmesi bütün Dünyayı şaşkınlığa sevk eden ve mevcut Deniz Gücü Stratejisindeki eksiklikleri ön plana çıkaran bir görünüm arzetmiştir.

"İngilizler, yeterli zaman içinde kesin bir hava üstünlüğü sağlayamadıkları için, çok sayıda gemi ve asker kaybetmişlerdir. Verdikleri bu kayıplar, onların dikkatini, ABD'lerinin büyük bir azimle inşa ettiği maliyeti ve aynı oranda da imkan ve kabiliyeti yüksek gemilere "HIGH MIX" çekmiştir.

---

(5) S.J.ROSEN; M.INDYK: "The Temptation to Pre-Empt in a Fiftn Arab-Israel War"sf.265-285, Vol.20, No.2, Summer 1976.
(6) Quoted in Mohammed, HEIKAL: "The Road to Ramadan" sf.238-239, Collins, London 1975.

Arjantin'in konvansiyonel denizaltıları, İngiliz gemilerine karşı kesin sonuçlu bir harbe girmediği gibi, karşısına dahi nadiren çıkmıştır. İngiliz nükleer denizaltıları ise, bunun tam aksine, Arjantin deniz kuvvetlerinin korkulu rüyası olmuş, özellikle General BELGRANO zırhlısının batırılmasından sonra, Arjantin gemileri liman dışına dahi çıkamamıştır. Böylelikle, ABD'nin nükleer takatli denizaltılara verdiği değerin önemi bir kez daha anlaşılmıştır.

ARAPAHO, ABD bahriyesi tarafından geçerliğini kaybetmiş olarak nitelenen fakat bazı senato üyelerince halen etkisine inanılan bir sistemdir. Bu sistemde; helikopterler, dikine havalanabilen uçaklar, muhtelif tipte güdümlü mermiler CONTAINER tipi veya diğer tip ticaret gemilerine konuşlandırılarak hem bu gemilerin kendilerini savunma imkanları hem de katıldıkları vurucu kuvvet birliklerinin taarruzi imkanlarını arttırmaktadır. İngiltere'nin Falkland'a gönderdiği bu tip bir gemi olan Atlantik Conveyor, bir ARAPAHO gemisidir. Görevini yerine getirmiş ancak taşıdığı uçakların bir harekat maksadıyla INVINCIBLE ve HERMES uçak gemilerinde bulunduğu sırada batırılmıştır. Ancak bu, ARAPAHO sisteminin geçerliği-çürütmediği gibi, CONTAINER'lerin de görevlerini yapamadığı anlamına gelmez. Bu sadece, ticaret gemilerinin yara savunma tedbirleri yönünden zayıfladığını ve isabet aldığı takdirde kolaylıkla batabileceğini bir kere daha hatırlatmıştır."(7)

Esasen, bu noktada, uçaklardaki evrime dikkat çekmek çok yerinde olacaktır. "Kızıl Ordu, Leningrad Savunması esnasında Alman Ordularına karşı ağır bombardıman uçaklarına, gecede 6 sorti üretebilmiştir."(8)

"Alman Stuka pike-bombardıman uçakları 1941 Sivastopal Muharebelerinde,24 saat zarfında 12-18 sorti taarruzu başarabilmişlerdir."(9) "Yakın Hava Desteği görevini üstlenen İngiliz V-STOLL uçağı Harrier'ler ise,günde 6 sorti üretebilmiştir."(10)

---

(7) "Falkland'dan Çıkarılan Dersler",H.A.Bülteni S.154,sf.54 Mart 1987.
(8) B.A.VASILYEV: Long Range Missile-Equipped, Vol.2,Military Publishing House, Moskow, 1972.
(9) Alfred, PRICE: "Pictorial History of the Luftwaffe,sf.33, 1933-1945.
(10) B.A.VASILYEV: a.g.e sf.13.

Üçüncü jenerasyon modern savaş uçaklarının durumuna göz atacak olursak, "F-16 Savaşan Şahin'ler günde 5,1 sorti, F-111 D'ler 2,0 sorti, F-15 Kartal 3,3 sorti, A-7 Corsair 3,3 sorti, A-10 Thusderbolt'ler ise 6,0 sorti üretim"(11)yeteneğine sahip olarak dizayn edilmişlerdir.

Senatör Sam NUNN, Batı Savunma Sisteminde artan teknolojik atılımın yarattığı isabet yüksekliğine dikkat çekerek, "Sovyet taaruzlarını durdurabilmek için 1950'lerdeki 9000 uçak ihtiyacının azaldığı çok yakında, Sovyet Bölgelerine 2000 sorti yerine, 400 sortinin yeterli olabileceğini savunmuştur."(12)

Bir diğer önemli nokta ise, uçakların taarruzlarda uğradıkları kayıp oranlarındaki değişimdir. "İngiliz Hava Kuvvetleri RUHR Bölgesi Harekatı esnasında, 100 sortide %4,7 oranında uçak kaybetmiş ve bunun yanısıra, uçakların %16'sı Harp Hasar Onarımını gerekli kılan yaralar almışlardır."(13) Süveyş Harekatı esnasında gerçekleştirdikleri alçak-irtifa görevli 1500 sortide, 8 uçak kaybetmişlerdir. Amerikan Hava Kuvvetleri, Vietnam Savaşı esnasında, Hanoi ve Haiphong hedeflerine, B-52 ağır bombardıman uçaklarıyla 1972 Aralık ve Ocak 1973'de gerçekleştirdikleri 700 yüksek irtifa bombardıman sortisinde, 15 uçak kaybetmişler, 6 uçak da Harp Hasar Onarım yarası almıştır."(14)

"1971 deki, Hindistan-Pakistan Savaşı esnasında, kayıp oranları %1 olarak gerçekleşmiştir."(15) Yine İngiliz Hava Kuvvetleri, "Falkland Savaşı esnasında, Arjantin Hava Kuvvetleri'nin Kara'dan 200 bombardıman sortisi üretebilmesine karşılık, Sea Harrier uçakları, uçak gemilerinden kalkarak 300 sorti üretebilmişler, bunlardan birisi kalkış esnasında, 19'u Harekat esnasında(bazı uzmanlara göre 30'dan fazlası), Arjantin uçaksavar topçusu tarafından düşürülmüş ve böylece kayıp oranları %15 ila %25 arasında gerçekleşmiştir."(16)

"Hava muharebelerinde topla verilen tahribatın gittikçe azaldığı görülmektedir. 1982'deki Lübnan savaşı sırasnda İsrail savaş uçakları tarafından düşürülen 85 Suriye uçağı buna örnektir. Bu uçaklardan yalnız %6'sı topla düşürülürken,%94'ü radar güdümlü Sparrow, ısı-arayıcı Sidewindér ve Python tipi

---

(11) Aviation Week and Space Technology", vol.14no.11,sf.53, March 1982.
(12) Sen.Sam.NUNN: "Nükleer Strateji Demode'dir", Çev.T.ÇAPİN Hava Kuvvetleri Dergisi, S.283, sf.61, Eylül 1982.
(13) Max, HASTINGS: "Bomber Command",sf.203, London,1980.
(14) Robert KK.HARKAVY, Stephanie NEUMANN: "The Lessons of Recent Wars" Approaches and Case Studies,sf.203, D.C. Heath, Lexington, 1985.
(15) Air Defense Mythology,Air Clues,Vol.37,No.6,sf.205,1983.
(16) M.J.ARMITAGE; R.A.MASON: "Air Power In the Nuclear Age" 1945-1982,sf.5-8, London,1983.

füzelerle düşürülürken, 40 adet F-16'nın yalnızca 5'i topla düşürülmüştür. Falkland Savaşı sırasında 18 Arjantin uçağı, İngiliz Harrier'ler tarafından fırlatılan Sidewinder füzeleriyle düşürülürken, yalnızca 1 adet C-130 nakliye uçağı top ateşiyle düşürülmüştür. 1986-1987 yıllarında Pakistan ve Afganistan arasında ortaya çıkan sınır çarpışmalarında Pakistan uçakları 4'ü Sidewinder ile olmak üzere 5 adet Afgan uçağını düşürmüşlerdir. Amerikan donanmasının Libya uçaklarıyla olan hava çarpışmasında da sadece füzeler kullanılmıştır."(17)

Bütün bu ve benzer veriler, artık hedef bölgesinin tamamen imhasından ziyade, tıpkı bir zamanlar Romalı Askerlerin yaptıkları gibi, çamur altına yatarak gizlenmesi ve Kara Harekatı için en uygun zaman ve zeminin hazırlanması fikrini ön plana çıkarmıştır.

Doktrinal olarak meseleye yaklaşım gösterdiğimiz takdirde, Thomas A.CALLAGHAN, bu yeni eğilimi, "Yapısal Silahsızlanma olarak tanımlamaktadır. Zira, Callaghan'a göre: "Yapısal Silahsızlanma, savunma bütçesinin yapısı ve bir ülkenin ihracatı, silah geliştirmesi ve yapım maliyetleri siyasi açıdan kabul edilebilecek bir düzeye getirtilmek istendiğinde, çok dar bir pazar arzetmesini teşhis eden ve tanımlayan bir deyimdir. Hükümetler silahlanmak için daha fazla para harcasalar bile, silahsızlanma meydana gelmektedir. Birim maliyetleri yükseldikçe, satın alabilecekleri silah sayısı azalmaktadır.

Yapısal silahsızlanmanın kökeni, İkinci Dünya Savaşından sonraki teknolojik devrimdedir ve bu devrim ticari ve askeri ürünler konusunda planlamacılara olağanüstü çeşitlikte seçenekler vermiştir. Ticaret alanında, bu patlayan teknolojilerin ürünü giderek ucuzlamış ve giderek yaygınlaşmıştır. Askeri alanda bunun tam tersi olmuştur. Silah maliyetinde onlar ile meydana gelen artışlar, her hangi bir ülkenin ve (göreceğimiz gibi) Birleşik Amerika'nın kaynaklarının üstüne çıkmıştır. Neden askeri ürünlerin maliyeti, ticari ürün maliyetinin aksi yönde gelişmiştir?

---

(17) Steven ZALOGA: Journal 9/89; H.A.K.lığı, B.Bülteni sf.1 S.223,14 Mayıs 1990

Yüksek teknoloji endüstrilerinin desteği için gerekli olan iş bölümü, kıt'asal,kıt'alararası ve hatta evrensel düzeyde rekabetçi pazarlar ile teşvik edildi.Çok miktarda üretim,birim maliyetlerini indirmiş ve rekabet de aynı sonucu yaratmıştı. Yüksek teknolojideki ticari ürünler, zorluk çekmeden sınırları geçiyordu. Uçak, bilgisayar, uydu veya diğer iletişim araçlarını imal edemeyen ülkelerde müşteriler bunları satın alabiliyor, kullanabiliyor ve yararlanabiliyordu. Petrol buhranı, iktisadi daralma, enflasyon, yüksek faiz, işsizlik, iç pazarların giderek korunması gibi sarsıntılara rağmen, bu ticaret mübadelesi yapısı hala ayaktadır, hala işlemektedir.

Maliyet ve Kalitatif rekabet girdilerindeki başdöndürücü yükselişe dikkat çeken yazar, İngiliz Hava Kuvvetleri'nin "On yıldan beri, uçak sayısını 1800'den, 500'e indirmekle, pratikte yumağın sonuna gelindiğini"(18) ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere, yeni dönem, birbirine bağlı komplike ve o derece de sofistike kavramları gündeme getirirken,doktrinal ideoloji ile, pratik savunma modellerinde, yapısal bir değişimin yanısıra, kantitatif küçülmeleri de bağımlı bir alt seçenek olarak gündeme getirmiştir.

Konvansiyonel silahlardaki bu gelişim trendi,bu silahların hassasiyet oranlarını,Savaş Tarihinde görülmedik boyutlara indirirken, "Nükleer Silahlar kadar güçlü olmasa dahi, ABD'nin bölgesel hayati çıkarlarının korunmasında, daha güvenilir "CAYDIRICILIK" yeteneğine sahip olduğunu iddia eden William J.PERRY'e göre: "Avrupa sathında bir savaştada,yüksek caydırıcı unsura sahip bulunan bu silahlar sayesinde, ABD'nin Nükleer Kuvvetleri ve Taarruz Yeteneğini limitleyebilecek özellik arzetmektedir."(19)

Yine, "Taarruz Harekatında en büyük yenilik, uçarbirlik harekatının gelişmesi olmuştur. Helikopter, daha önce mevcut olmayan dikine kuşatma için, yeni bir boyut ilave etmiştir."(20)

MEARSHEIMER'e göre:"Nükleer Silahların kullanım önceliğindeki azalma, mukabilen konvansiyonel dengenin önemini arttırmıştır. Buna rağmen, kullanım olasılığı ve caydırıcılık değeri devam eden nükleer silahların, savunma amacıyla kullanılmaması yolunda güçlenme arzeden bir görüş birliği mevcuttur."(21)

---

(18) Thomas, A.CALLAGHAN: a.g.e. sf.15
(19) William, PERRY:"Desert Storm And Deterrence" Foreign Affairs",sf.65-72, Fall, 1991.
(20) Erol, ÖZKASNAK: "ABD Kara Kuvvetleri Doktri'nin Evrimi", Silahlı Kuvvetler Dergisi, sf.74-75, S.289, Ocak 1984,
(21) J.John MEARSHEIMER: "Conventional Detterrence".sf.13 Cornell Uni. Press, İthaca, New York 1983.

Esasen, Konvansiyonel Silahlara yönelim, Avrupa Cephesinde, "Taarruzi Strateji" konseptinden ayrılarak,"Savunmaya" yönelik yeni savunma politikalarının tartışmalarını, gündeme getirmiştir.

ABD'nin,yüksek teknolojiye dayalı savunma stratejisi, doktrinde, "Rekabete Dayalı Stratejiler" olarak tanımlanmıştır. Başkan REAGAN bu gereksinimi "Yeni Teknolojilerin, rekabetteki stratejilerimize yapabileceği katkı, Savunma Tedariki kararlarının alınmasında, açıkça göz önünde bulundurulması gereken bir husustur"(22) tarzında ifade etmiştir.

John G.HINES ve George F.KRAUS'a göre ise, "...Sovyetler'e teknolojik olarak saldırabileceğimiz birçok alan bulunmakla beraber, yarışı değilse de avantajlarımızı kaybetme sınırlarındayız; zira stratejik ve harekat düşüncemizde üstünlüğümüzü kaybetme tehlikesi içindeyiz. Faaliyet odağımızın dönemini geliştirme ve istihdam için uzun vadede, kapsamlı bir istihdam planının yokluğunda harp silah vasıtalarının geliştirilmesi ve harp silah vasıtalarının rekabeti üzerinde durmamız, yalnız stratejimizi geliştirmemizi değil, aynı zamanda hasımın stratejilerinin de farkına varma yeteneğimize mani olur."(23)

Savunma Bakanı Caspar WEINBERGER'e göre ise, "ABD'nin Askeri Yatırımı, Sovyetler'inkinden daha fazla olsaydı bile rekabet edecek daha açık stratejilere sahip olması,daha avan-avantajlıdır."(24)

Bu konseptin ayrıntılarını,WEINBERGER kısaca şöyle özetlemiştir: "Mümkün olan her yerde,Sovyetler'in geçmişte yaptığı yatırımları işe yaramaz hale getirecek stratejiler benimsemeliyiz. Sovyetler'i, yürüttüğümüz programlardan çok daha pahalıya mal olacak etkili bir karşılık vermesine yol açan programlar tasarlamalıyız. Pentagon, 1986'da bu"Rekabete Dayalı Stratejiler" başlığı altında, İleri Teknoloji Bombardıman Uçağı(Advanced Technology Bomber-ATB), Denizaltı Savunma Harbi(Anti-Submarine Warfare-ASW) ve Stratejik Savunma İnsiyatifi(Strategic Defense İnitiative SDI) gibi programlardan bahsetmiştir. Bunlara şimdi, Geliştirmiş Taktik Av Uçağı(Advanced Tactical Fighter- ATF), Geliştirilmiş Taktik Uçak(Advanced Tacıcal Aircrafgt- ATA), Geliştirilmiş Alçak Uçuş Hızlı Füze (Cruise Füzesi)(Advanced Cruse Missile-ACM),Kara Kuvvetleri'nin Hava-Kara Muharebesi ve Nato'nun Takviye Kuvvet-

---

(22) President Reagan:"National Security Strategy of the United States" Washington, D.C.sf.20, 1987.
(23) John G.HINES ve George F.KRAUS: "Soviet Strategies for Competition, Parameters, sf.28, C.XVI No.3,
(24) Caspar, W.WEINBERGER: "Annual Report to the Congress, Fiscal Year 1987, US Government Printing Office,sf.85, Washington, D.C., Feb.1986.

leri'nin Taarruzu(Follow-On Forces Attack-FOFA) doktrinleri de eklenmiştir. Ne var ki, Sovyetler'in zayıf olduğu noktalar ve ABD'nin ve NATO'nun Batılılardan yararlanma programlarının kapsadığı alan,aşağıda da açıklandığı gibi böyle programların ifade ettiğinden çok daha geniştir.

Silah sistemlerimizin geliştirilmesine ve harekatla ilgili düşüncelerimize Rekabete Dayalı Stratejileri dahil etmemiz, bu stratejileri, sadece açık, sistemli ve makul olan yerlerde kullanmak istediğimiz ölçüde Savunma Bakanlığı için bir yenilik olacaktır."(25)

"Konvansiyonel Güçlerdeki dengesizliği düzeltmek için, bu güçlerin durumunu kuvvetlendirmeye yönelik yeni yaklaşım, NATO'da (CDI: Conventional Defense Initative) Konvansiyonel Savunma Girişimi olarak, formülüze edilmiş ve bu gereklilik tüm üye ülkeler tarafından benimsenmiştir. 23 Mayıs 1985'de Brüksel'de yapılan, NATO Savunma Bakanları toplantısının odak noktasını, bu yeni yaklaşım teşkil etmiştir."(26)

Öte yandan Sovyetler'in de bu yeni dönem zarfında, Teknolojik Süpremasi'yi yakalamak yolunda, yarıştan kulvar dışı kalmamak için, her türlü ekonomik ve siyasal güçlüklere rağmen büyük çabalar sarfettikleri de bilinen bir ilmi gerçektir.

Sovyet Askeri analistleri, teknolojik değişim ile Askerlik Sanatı arasındaki dengenin, bilimsel esaslar çerçevesinde yürütülmesi hususunda ısrarlı bir arayışın içerisinde olmuşlardır.

Orgeneral M.A. GAREYEV, Sovyet Askeri doktrininde, askeri teknolojik kanat çerçevesinde süregelen evrimsel gelişimdeki büyük değişiklikleri ele alarak şunları belirtmiştir:

"Artık Askeri Bilim ve Sanatın gelişmesindeki dönüm noktası hakkında konuşabiliriz. Genel olarak, nükleer silahların ve özellikle de konvansiyonel silahların yeni tiplerinin ortaya çıkmasına bağlı olarak, askeri konuların gelişmesinde yeni bir niteliksel sıçrama meydana gelmektedir. Bu süreç ile bağlantılı olarak vatanın savunmasına ilişkin temel askeri-politik ile stratejik-harekat problemlerinin yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır ."(27)

---

(25) Caspar W.WEINBERGER: a.g.e.sf.67, January 12, 1987.
(26) Gen.Hans Joachim, MACK(Alman Kara Kuvvetleri Avrupa Müttefik Yüksek K.lığı Yard.): "Developments in Conventional Defense", Nato Sixteen Nations, October, 1985.
(27) Jacop W.KIPP: "Soviet Military doctrin and Conventional Weeapons Control" Military Rewiew, 1988.

Sovyet Genel Kurmayına göre, bu yeni değişimdeki ilişkiler bütünü, üç temel esasa dayanmaktadır.

" 1- Askeri Teknik Gelişimin, mevcut sistemleri'nin modernize edilmesine yönelik usullerin ve silahların nitelik olarak yeni tip modellerinin belirlenmesidir.

2-Taarruz ve Savunma imkan ve kaabiliyetleri, sınıflararası iş ve güç birliği ve Silahlı Kuvvetler bünyesindeki müstakbel değişikliklere ilişkin usul ve metodların araştırılması,

3- Gelecekteki Savaşın yapısına uygunluk sağlamak üzere, birliklerin muharebe hazırlığını arttırmaya yönelik olarak gelecekteki görevlerin belirlenerek, mukayese edilmesi, ve bütün bunların yanısıra, Silahlı Kuvvetlerin geliştirilmesi için uzun vadeli planlama, bir teorik "Ön Şart" olarak ele alınmalıdır."(28)

David GLANZ'ın yorumuna göre"Sovyetler, hassas ve tam isabet kaydeden Silah Sistemleri ile diğer teknolojik silah sistemlerinin gittikçe artan tehlikelerinin farkına varmışlardır.

İlk tepkileri daha ağır münferit kademeler,daha süratli taktik ve operatif manevralar ile küçük birliklerin daha büyük ölçüdeki taktik elastikiyetini vurgulayarak, 1970'lerdeki eğilimlerine daha büyük bir önem vermişlerdir.

Böylelikle, yüksek mobilizasyon yeteneği ve Muharip Birliklerin "Tabur Seviyesi" ne düşürülmesi fikri, ast birliklerin "Bağımsız Harekat" yeteneğindeki önemi arttırmıştır."(29)

GlANZ'ın görüşüne göre,Afganistan'da uygulanan bu yeni konsepte göre, Motorize Piyade, Tank ve Topçu taburlarından oluşan,Tugay Kuvvet bünyesine dahil olunan Hava Hücum Taburu, bu yeni uygulamanın hayata geçirilmesi olup,Yeni Karma Kolordu'nun kuruluş şeması da, bu yeni yapılanmanın sonucu olmuştur.

Teknolojik Evrimin itici gücünü teşkil eden AR-GE faaliyetlerinin, Savaşın "Gerçek Hedefi" olduğunun bilincinde olan Sovyetler, Amerika'nın "Rekabete Dayalı Strateji"ni, Silahlanma Yarışını körükleyici tehdit unsuru olarak değerlendirmişlerdir.

---

(28) Jacop W.KIPP. a.g.e.
(29) David, M.GLANZ: "Operation Art and Tactic", Military Rewiew, 1988.

Jacop W.KIPP'in değerlendirmesine göre: "Bilimsel ve teknik yeniliğin en büyük adımını atıncaya ve en büyük düzeyde üretkeniği desteklemek üzere Sovyet ekonomisi köklü bir düzenlemeye girinceye kadar Sovyet uzmanları, hem konvansiyonel ve hem de stratejik silahlardaki mevcut etkinlik üzerine dikkat çekmekte ve uzun vadeli problemleri vurgulamaktadır. Sovyetler, mevcut teknolojik teşvikleri,bazı bakımlardan ekonomik boşluk ve düşüş getirmek için silah yarışının kullanılmasında bir Batı çabası olarak görmektedirler.Rekabete Dayalı Stratejiler diye adlandırılan bu teşebbüsü:Azami sayıda çok yönlü ve yoğun bir silahlanma yarışıyla Sovyetler Birliği'ni karşı karşıya bırakan bir ABD Savunma Bakanlığı Stratejisi şeklinde tanımlamaktadırlar. Bunlar,bilimsel ve teknik alanda ABD'nin lider pozisyonunu kullanarak Sovyet askeri gücünün daimi ve amaçlı bir şekilde düşürülmesine (savunmada yapılmış olan Sovyet yatırımlarının demode olmasını sağlamak üzere)ve SSCB'nin yeni kaynaklarının genişletilmesini zorlamak ve birkez daha bunların değerini düşürme konusu üzerinde durmaktadırlar."(30)

S.A. TYUSHKEVICH ise, Askeri Teknoloji ve takip olunan Siyasal Amaçlar arasında mutlak bir illiyet bağı bulunduğuna dikkat çekerek, Yeni Silahların bu uyumu sağlayan araçlar olduğunu iddia etmiştir. TYUSHKEVICH'e göre: "...nükleer çağın gerçekleri,politik amaçların elde edilmesinde ve bu amaçlara ulaşmada askeri kuvveti kullanma imkanlarında yeni yaklaşımlar gerekmektedir. Bu, hepsinin üzerinde şu gerçekle açıklanmaktadır: Askeri konulardaki çağdaş olağanüstü gelişmeler,askeri araçların politik amaçlarla olan uygunsuzluğunu yalnızca tek tek ülkeler veya halklar için değil fakat aynı zamanda tüm insanlık için özellikle tehlikeli hale getirmiştir.Askeri teknolojinin gelişmesindeki sıçrama ve imha edici imkan ve kabiliyetlerin ortaya çıkması,askeri kuvvetin kullanılma ölçüsünün gerçekçi politik amaçlara doğru teksifine yol açmıştır."(31)

Silahlı Kuvvetler, Komünist Parti ve Politbüro,Stratejik Teorisyenler ile, Savunma Sanayii'ne yön veren Araştırmacı Akademisyenlere yön ve hareket veren, şüphesiz, Mareşal OGARKOV olmuştur. İngiltere'nin Sovyet ve Doğu Avrupa Uzmanı, Malkolm MAKINTOSH'un araştırmalarına göre,OGARKOV,Genelkurmay Başkanlığı'na getirilince, Modernizasyon faaliyetlerine büyük bir süratle başlamıştır. OGARKOV, Sovyet GenelKurmay Başkanlığını 6 yıl sürdürmüştür."Gelecekteki muhtemel bir savaşın gelişmiş teknoloji ürünü silahlarla kazanılacağını vurgulayan OGARKOV'un düşüncesine göre,Sovyetlerin yeni geliştirmekte

---

(30) Jacob, W.KIPP: a.g.e. sf.9
(31) Jacob, W.KIPP: a.g.e. sf.11

olduğu yeni Silah Sistemleri "ASKERİ KONULARDA ÇOK ÖNEMLİ BİR DEVRİMDİR"(32)"Klasik tahrip araçlarının gelişimindeki hızlı değişiklikler ve otomatikleşmiş arama ve imha tesislerinin, uzun menzilli yüksek atış sıhhatli terminalden idare edilen muharebe sistemlerinin, pilotsuz uçuş araçlarının ve nitelik bakımından yeni elektronik kontrol sistemlerinin gelişmiş ülkelerde kullanıma girmesi, pek çok silah çeşidinin Dünya çapında kullanılmasını mümkün kılmaktadır ve klasik silahların tahrip gücünü en azından önemini bir kat daha arttırmaktadır... Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, pek yakın bir gelecekte çok daha tahrip edici ve yeni fizik prensiplerine dayanan, daha önce bilinmeyen silah çeşitlerinin ortaya çıkmasındaki gerçek ön koşulları yaratmaktadır. Kullanıma giren bu tip teknolojilerin stratejik ve harekatla ilgili görevlerin belirlenmesinde silahlı kuvvetlerin muharip veya yardımcı sınıflarının rolü ve yeri ile savaşın tabiatı üzerindeki ve aynı zamanda bir bütün olarak askeri harekat ve olayların sevk ve idaresinin biçim ve yöntemlerindeki ilave gelişme ve ilerlemeler üstündeki etkisi kaçınılmazdır.Bu etki başlı başına daimi ve derinlikli bir inceleme konusu olmalı ve geliştirilerek silahlı kuvvetlerin bilfiil yapısının tesisinde hesaba katılmalıdır."(33)

MACINTOSH'un yorumuna göre, OGARKOV: "Taktik hava kuvvetlerinin ve Stratejik Hava Savunma Kumandanlığının organizasyonunda, bu kuvvetlerin önemli unsurlarını cephede bulunan kumandanların emrine vererek,çok derin değişiklikler yapmıştır. OGARKOV, Sovyet askeri taktik uygulamasına, eski Rus usulündeki Çevik Grupların modernleşmiş tipini sokmuştur ve bugün buna Harekat Manevra Grupları(OMG) adı verilmektedir. Bunlar, karşı tarafın cephedeki hatlarını süratle yararak gerideki nükleer silah fırlatıcılarına, bunların kullanılmasına fırsat vermeden ulaşacak biçimde tasarlanmıştır. OGARKOV ayrıca, 1979'da Afgan savaşının ilk günlerinde kullanılmış olan özel amaçlı Sovyet kuvvetlerine (SPETNAZ) yeni bir hamle kazandırmıştır. Sovyet kuvvetlerindeki bütün bu yenilikler, Avrupa'da Helsinki süreci sırasında, ticaretin geliştirildiği ve imzalanmış ama daha sonra A.B.D. Senatosu tarafından onaylanmamış olan SALT II Andlaşmalarına doğru ilerleme kaydedildiği ve detantın doruk noktasında bulunduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir.

Mareşal OGARKOV'un taktik kuvvetleri modernleştirme programı, hiç kuşkusuz, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Silahlı Kuvvetlerinde tasarlanan en etkili programlardan biridir ve Politbüro'nun takdirini kazanmıştır.Bunlardan birincisi, Aralık 1979'da Afganistan'ın işgalinin dış dünyada yarattığı şoktur. İkinci olumsuz faktör, orta menzilli nükleer kuvvetler(INF) sorunu idi.

---

(32) N.V.OGARKOV: "Zashchita Sotsializma: Opyt Istroii i Sovremennost, "Krasnaya Zvezda, s.3-4 May 9, 1984,Zik.Kaynak: John Englund; Strategic Review, sf.63-73,summer 1987.
(33) John Englund: a.g.e. sf.63-73

Sovyet Hükümetinin 1980-1983 arasında INF sorununu ele alış biçiminin, Sovyet askeri yöneticilerinde ve özellikle Mareşal OGARKOV'da ciddi kaygılar yarattığı anlaşılmaktadır. Sovyetler'in tek taraflı olarak, nükleer silahları "ilk kullanmama" vaadinde alenen bulunmaları ve yine silahların denetlenmesi görüşmelerinde fırlatıcılar yerine füze başlıklarının sayılmasını önermeleri,o dönemdeki Sovyet askeri makamlarını bir hayli tedirgin etmiş olmalıdır." (34)

Böylelikle, Mikail GORBAÇOV'un büyük ekonomik, siyasal sorunlarla başbaşa kaldığı bir dönem içerisinde, yeni teknolojilerin elde edilmesi için, Askeri Harcamaların arttırılması suretiyle, üstünlüğü ele geçiren Amerikan Askeri Gücü ile rekabetin sürdürülmesi gerektiği fikrini savunan OGARKOV ile, GORBAÇOV arasındaki çelişkili mücadeledenin sonunda; GORBAÇOV ile OGARKOV Hükümet arasındaki uçurumu açarak, Mareşalin tasfiyesini sağlamıştır.

MACHINTOSH'a göre; OGARKOV'un Silahlı Kuvvetler'deki prestijini dikkate almak zorunda kalan Mareşal Sergei AKHROMEYEV'in, "Ona taşrada yeni bir kumandanlık verin, ama Moskova'da bizi ondan kurtarın!"(35) emri doğrultusunda, bu yetenekli asker başka bir birliğe atanmıştır.

Görüldüğü üzere, iki Süper Güç arasındaki mücadele, hiç de göründüğü kadar basit, çabuk varılan kararlar sonucunda şekillenmemiştir. Kenneth, ADELMAN bu arayışı şöyle nitelendirmiştir: "Sovyetler, stratejik sistemlerinin evriminde teknolojik eksikliklerini, yıkıcı kaba güce ağırlık vererek telafi etmişlerdir."(36)

Dennis ROSS'a göre ise; "Sovyet Ulusal Savunma anlayışındaki geleneksel yaklaşıma etki eden en önemli iki belirleyici "sayısal" ve "boyutsal" kavramlar olmuştur ve "büyüklük daima mükemmelliğin sembolü" olarak kabul görmüştür."(37)

Esasen, Sovyet Modernizasyonu faaliyetlerindeki aktivasyon, meseleye çift kullanım açısından yaklaşıldığı takdirde dahi, Avrupa Harekat Sahası için, hayati önemi çok yüksek bir tehdit unsuru oluşturmuştur.

---

(34) Malcolm MACKINTOSH: "Yeni Yöneticileri ile Sovyetler Birliği M.GORBOÇEV'un İlk İki Yılı, Nato Dergisi, sf.5-6, S.1, 1987.
(35) MACKINTOSH: a.g.e sf. 6
(36) Kennith, ADELMAN: "Arms Control", Foreign Affairs, Winter, 1984-85
(37) See Dennis, ROSS: "Rethinking Soviet Strategic Policy" "Inputs and Implication", The Journal of Strategic Studies, May, 1978,sf.5, Zikreden Kaynak; A.L.KARAOSMANOĞLU: "Remarks on Soviet Strategy and Turkey's Conventional Deterrence,seminar on Eastern Mediterranean Security Nato Perspectives 13-15 November, İstanbul 1985, Foreign Policy, Volume XIII,sf.87 1986.

Bir başka ifade ile, SS-20/SS-4 ve Scale Board Silahlarının kaldırılmasını müteakiben, 1365 adet Modernize edilmiş FROG-SS-21 ve SCUD B/SS-23 sınıfı füzenin, menzil ve vuruş hassasiyetleri 50 metrenin altına indirilmiştir. Bu itibarla, hem nükleer hem de "... geliştirilmiş konvansiyonel ve kimyasal savaş başlıklarını etkin bir şekilde kullanabilme yeteneğine sahip bu füzelerin 1000 adedi NATO'ya karşı hedeflendirilmiştir. Füzelerin aynı anda ateşlenmeleri halinde, Sovyetler; birkaç dakika içinde, bu füzelerin sayıları kadar NATO'ya ait askeri hedeflere (Komuta Karargahları, Radar ve Muharebe Tesisleri, Hava Alanları, Depolar, Liman Tesisleri vb.) "Yüksek tesirli Konvansiyonel" başlıklar ile baskın tarzında bir taarruz yapmaları,kalıcı zarar vermeleri ve yok etme olanağına sahip olmuşlardır."(38)

Nitekim, bu enteresan yarışı kıymetlendiren Maxim, KNIAZKOV'a göre "Silahsızlanma sorununda ABD, esasen Süper Güç olabilmek hususundaki monopolcü eğilimini sürdürebilmek maksadıyla, Sovyetler'in içinde bulundukları ekonomik kriz faktörünü dramatik bir mantalite ile kullanmaktadır. Bununla birlikte, 1919 Versay Antlaşması'ndaki Almanya'nın silahsızlanma, koşullarının aksine, RUSYA BİR SAVAŞ KAYBETMEMİŞ,ANCAK SİLAHSIZLANMA YARIŞINI KAYBETMİŞTİR."(39)

II-ULUSLARARASI SİSTEMİN EVRİMİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ HİPOTEZİ'NİN SİLAHSIZLANMA'YA ETKİLERİ:

Araştırma konusu olarak ele almağa gayret sarfettiğimiz, Silahsızlanma meselesi hakkında, 1980'li yıllarda ortaya çıkan askeri, ekonomik, sosyal, siyasal ve stratejik konsessustaki değişim süreci, Avrupa Kıt'asını süratle etkisi altına alarak, köklü değişimlere yol açmıştır.

Esasen, başlı başına bir tartışma konusu olan bu yeni manzaranın değerlendirilmesi, günümüzün olduğu kadar, geleceğin de ilim adamlarını bir hayli meşgul edecek son derece komplike özelliklere haiz bulunduğu kuşkusuzdur. Bununla birlikte, yaşadığımız dönemin yanısıra, gerek parabolik trend ve gerekse uzun dönemli trendler gözönüne alındığında,beraberinde pekçok beklenmedik değişimi bünyesinde barındıran, henüz şeffaflığı tam tespit edilemiyen, değişim, yaşadığımız yüzyılın dönüm noktasına önderlik etmektedir.

---

(38) Ulrich, DINKELAKER: "Europeische Wehrkunde", H.A.K.lığı Basın Bülteni, sf.2, S.220, 12 Nisan 1990.
(39) Maxim, KNIAZKOV: "The Christian Science August, 1991

Avrupa coğrafyası üzerinde, Berlin'in ötesinde kurulan iki farklı atmosferik basınç merkezini temsil eden,Kapitalizm ve Sosyalizm arasındaki mücadele, sonuçta adeta bir kasırgaya dönüşerek,Çinliler'in"Bambu Perde" adını verdikleri iki ideolojik kampın ayırım noktasında, yepyeni bir "Devrim"i, 1989 Kasım'ında,insanlık tarihinin dalgalanmalarına terk etmiştir.

Böylece, Atlantiğin öte yakasından Dünya düzenine yön verebilmek yarışı için önerilen,Wilson ve Lenin mahreçli etiketlerin,içerik olarak Demokrasi ve Demokratik Merkeziyetçilik kavramlarında; göstergeler, Batı Modeli'nin benimsenmesi yolunda daha ağır basmışlardır. Böylece, Serbest Demokratik Seçimler, Pazar Ekonomisi,bu yeni tercihler paketinde, hızla satın alınan hediyeler olmuştur.

Bu konuda çarpıcı bir örnek vermek gerekirse;"Macaristan Silahlı Kuvvetlerinde görevli bulunan subayların, %80'i, Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'ne üye olmalarına rağmen, kurumsal değişim bağlamı süreci içerisinde, ilk olarak "Depolitizasyon" prensibini kabul etmişler ve müteakiben ülkedeki ekonomik reformlar ile siyasal alandaki demokratikleşme hareketine de destek vermişlerdir."(40)

Nihayetinde,Avrupa'da, Komünist İşgalci Komünist Kızıl Ordu tehlikesi ile, bu tehlikenin yarattığı tehdite karşı organize bir Savunma Örgütü'nün, askeri ve siyasal anlamdaki "Hedef"koordinatlarında, mantıksal bir rahatlama getirmiştir.

Başlangıçta, Mihail GORBAÇOV'un ortaya koymaya çalıştığı Reformist formül "Glasnost ve Perestroika" arkasında gizli, muhtemel hilelerin varlığına kuşku ile bakılan bütün bu farklılıklar, doktrin ve uygulamada çok değişik yorumlamalara da yol açmıştır.

Nitekim, Amerikan Devlet Başkanı George BUSH'un meselenin muhtemel opsiyonları sonucundaki, taktik ve stratejik koordinatlarında ortaya çıkabilecek verilere hakimiyetine rağmen; "Basiret ve müşterek sağduyunun bizlere dikte ettirdiği, içinde bulunduğumuz değişim sürecini tam anlamıyla, çözümlemeğe çalışmamızın gerekirliliği ve politikamızı yeniden gözden geçirerek, dikkatle ilerlemektir. Sovyetler Birliğinin çok güçlü bir askeri üretim potansiyelini elinde bulundurması; yürürlükte bulundurdukları hedefler ile hala sık sık

---

(40) Tibor, PALANKAI: "Conversion: The Hungarian Prospects and Problems in the Late 1980s and early 1990's UN Disarmament.

uyuşmazlık içinde bulunduğumuz; halihazırda geçerliliğini muhafaza eden temel gerçeklerdir. Bu itibarla, ciddi atılımlarla, yeni ufuklar açabilmek fırsatını bize tanıyınız. Görüşmeler konusunda, bir adım daha ileri gitmemize müsaade ediniz. Fakat, bununla birlikte, gerçekçi olmamıza da müsaade ediniz. Ve bizim, daima "GÜÇLÜ" olmamıza,fırsat veriniz."(41)

Les ASPIN'e göre, içinde bulunduğumuz yeni gelişmekte olan askeri stratejik dönem, "SÖZ VERMEK VE BELİRSİZLİK ÇAĞIDIR"(42)

James BLACK WELL'e göre ise; "GÖREV VE ROLLERİN TEMELDE YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİDİR"(43)

"ABD olarak, Uluslararası sistem içerisinde yükselme niteliği arzeden değişikliğin, XIX yy.da yaşandığı üzere,pentagonal karakterinin yanısıra,öncelikli özellik olarak jeopolitik değerlerin şekillendirdiği Avrupa Güçler dengesinin, "MULTIPOLAR-ÇOK KUTUPLU"bir yapılanma trendi içerisinde bulunduğu düşüncesine inanmıyoruz. Uluslararası Sistemin,21.yy. lın başlarındaki olası karakteristiği, başlıca aktör Devletler arasında, daha eşitlikçi rekabet esasları dahilinde cereyan eden ve yarışmacı bir mücadele etkisinin ağırlığını hissettirdiği,"MULTI-POWER ÇOK KUVVETLİ"veya "MULTI-DIMENSIONAL ÇOK BOYUTLU" nitelikli olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte, Uluslar arasında süregelen, teknolojik, siyasal, ekonomik ve askeri güç konularındaki önemli yapısal ayrılıklar,varlıklarını sürdürebileceklerdir."(44)

Samuel HUNTINGON'a göre;"Uluslararası düzen içerisinde meydana gelen değişimler gerek farklılık ve gerekse sayısal bağlamda şaşırtıcı bir görünüm arzetmektedir.Bununla beraber, söz konusu gelişim, üç ana başlık altında incelenebilir:

Öncelikle, iç politika ve Uluslararası Politikalarda meydana gelen yapısal değişimler, "SİSTEMATİK DEĞİŞİM" i ortaya çıkarmıştır.Bu bağlamdaki kapsama alınacaklar: Global ekonominin tümünü etkileyen ve güçlü transnasyonal ekonomik işbirliğinin artış göstermesi, iletişimde elektronik devrimin yaşanması, global eğilimin demokratik siyasal sistem ve pazar ekonomisi doğrultusunda gelişimi, Ulúsal Devlet'in bazı hedeflerinde ortaya çıkan Ulusal ve etnik kimlik mücadelele-

---

(41) George BUSH: "Security and Disarmament" by Maynard W.GLITMAN; a.g.e sf.50, UN Disarmament Autumn 1989.
(42) Les ASPIN: "The Soviet Empire seeks a Course", Tom.SHANKER, Air Force Magazine, sf.59, Nov.1989.
(43) James, BLACKWELL: a.g.e.
(44) John, C.HONKINS;Patrik,J.GARRITY: United States Tactical Nuclear Forces and the Future of Deterrence, Un Disarmament, Volume XIII, Number 2,sf.49, 1990. Joseph S.NYE.Jr.: "Understanding U.S. Strength", Foreign Policy No.72, sf.108-109, Fall.1988.

nin şiddetlenerek, Merkezi Devlet'in önem ve gücünde kayıplar yaratması. Uluslararası Organizasyonlar ve bunların işlevsel faaliyetlerinde meydana gelen yükseliş, ekonomik politikayı yönlendiren rejimlerdeki yeni arayışlar; hemen hemen Uluslararası arenadaki değişimi ifade eden başlıkların mahiyetini yansıtmaktadır. Belki sistematik değişim içerisinde ortaya çıkan tüm bu gelişimlerin özet tanımlamasında en önemli nokta; olarak farklı kuvvet kaynaklarının gereksizliğini ortaya koyması şeklinde ifade olunabilir. Bir başka ifade ile; "ASKERİ GÜC" e dayalı zihniyetin önemini yitirmesine karşılık, "EKONOMİK GÜÇ" kavramının öneminde ortaya çıkan yükseliştir.

İkinci olarak, ele alınacak başlık, Uluslararası Düzen içerisinde meydana gelen "KUVVETLER DENGESİ DAĞILIMINDAKİ DEĞİŞİMLER" olarak ele alınabilir. Bu kapsamda, Amerikan Ekonomik gücünün II.Dünya Savaşı sonrasında nisbi bir düşüş içerisinde olması, Japon ekonomik gücünün II.Dünya Savaşı sonrasında nisbi bir düşüş içerisinde olması, Japon ekonomik gücünün yükselişi ve Almanya'nın birleşmesi neticesinde Batı Avrupa Gücü içerisinde öncelikli konuma kavuşması,pek çok Üçüncü Dünya Devletleri arasında ortaya çıkan Sosyal Mobilizasyon hareketlerinin güçlenmesi,bu ülkelerin değişimden etkilenerek ekonomik ve askeri güçlerinde ortaya çıkan genel manadaki kaos, mahalli güçlerin etkin rol oynama yeteneklerinde görülen arayışlar,genel anlamdaki farklılıkları açıklayıcı nitelikte-dir. Bununla birlike, en dramatik ve özgün anlamdaki değişim, şüphesiz Sovyetler Birli'ğinde ortaya çıkan ve belki de çöküşle nitelenebilecek güç kaybıdır ve bu düşüş gaye açık bir tarzda diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de yaşanmaktadır.

Bazı çevreler, bu yeni kurulan Dünyayı "MULTIPOLAR" olarak tanımlamaktadırlar.Diğerleri ise, Soğuk Savaş sonucundaki Dünyanın sadece tek bir "SÜPER GÜÇ" tarzında şekillendiği görüşündedirler. Her iki görüşte doğrudur. Belki de, bu değişim sonucunda kurulan yeni dünya; "TEK-ÇOK KUTUPLU" şeklinde ifade olunabilir. Bu durum karşısında, ABD, Dünya üzerinde mevcut tek "SÜPER GÜÇ" olarak tanımlanabilir. Temelde güçler dengesinin diğer seçenekleri asgari düzeyde Sovyetler Birliği, Japonya, Çin, Almanya, İngiltere ve Fransa olarak, altılı bir yapı şeklinde ancak sözkonusu ülkeler arasındaki, güç ve çıkar mücadelesinin boyutsal içeriği nispetinde şekillenecektir. Bütün bu ülkelerin gerisinde kalan Üçüncü Dünya Devletleri; ve bunlar arasında bilhassa Hindistan; ön planda gözönüne alınacak bölgesel nitelikli güç faktörleri olarak yorumlanabilir.

Üçüncü bağlamda; "ÜLKELER ARASINDA DEĞİŞEN İLİŞKİLER" meselesi mevcuttur. Soğuk Savaş dönemi süresince, kilit ülkeler arasındaki ilişkilerde, nispi anlamda bir açıklık ve durgunluk hakim unsur idi. Mevcut konum itibariyle, Müttefik, Tarafsız ve Muhasım ülkelerin varlığı sözkonusu olmakta idi.

Bu kuralın dışında kalan birkaç ülkeye örnek olarak ÇİN verilebilir ve konumunda kayda değer değişim olmamıştır. Diplomatik sürprizlerde oldukça enderdir.Öngörülebilirlik ve durgunluk, ilişkilerde hakim unsur idi. Soğuk Savaş sonrası durum ise; ülkeler arası ilişkiler farklılık arzetmektedir. Soyvet-Amerikan ilişkileri dramatik değişime uğramıştır. Yine benzer şekilde Sovyet-Alman ilişkileri de değişmiştir. Diğer ülkeler de benzer bir şekilde Soğuk Savaş'a münhasır muharebe hattının gerekli kıldığı ilişkiler bütününü kesintiye uğratarak, öncelikle kendi ulusal çıkarlarını doğrudan ilgilendiren, bağımsız nitelikteki yeni ilişkilerin kurulmasına yönelmişlerdir. Sonuç olarak, yeni kurulan Dünya, Soğuk Savaş'ı karakterize eden kesin uçurumlarla ayrımı önemsemez bir tavır içerisindedir;fakat bununla birlikte, etnik, ulusal,teolojik ekonomik ve kültürel bir savaşın kargaşalığına sürüklenmektedir. Bu anlamdaki Uluslararası İlişkiler, iki ana başlık altında değerlendirilebilir:

Birinci özellik itibariyla, Soğuk Savaş sonrası, ülkeler arasında tesis olunan ilişkiler daha değişken ve muhtemelen iki yüzlü cereyan edecektir. Günümüzün dost ülkeleri yarın düşman olabileceği gibi, bu durumun tersi de gerçekleşebilir. Ulusların algıladığı ciddi tehdit boyutlarında müşterek bir azalmanın mevcudiyeti dolayısıyla, genellikle ülkelerin menfaat arayışları, tek yönlü dengeler üzerine dayalı şekilde gerçekleşecektir. NATO gibi, devamlılık arzeden, çok yönlü ittifaklar, Körfez Krizi esnasında yaşanan "AD-HOC-GEÇİCİ" nitelikteki özel koalisyonlar karşısında önemini yitirecektir.

İkinci özellik olarak, ülkeler arasındaki ilişkilerdeki mevcut değerler kavramının daha kararsız bir döneme girerek; geleneksel dostluk kavramı anlayışlarındaki "İYİ DOST VE KÖTÜ DOST" ikilemi; bundan böyle yerini "GRİ DOST" anlayışının hakim olacağı yeni bir Dünya kavramına terk etmiştir. Büyük güçler arasındaki ilişkiler, bu değişik belirleyiciler doğrultusunda; işbirliği veya rekabet tarzında şekillenecektir. Böylelikle, kuvvetler arasındaki Soğuk Savaş sonrası mücadele ortamı, kritik meseleler hakkında önemini yitirerek, daha alçak yoğunlukta Soğuk Savaş'lar tarzında bir gelişime yol açabilir. ABD ile Japonya, Askeri Müttefik olmağa devam edebilirler, ancak ekonomik bağlamdaki keskin rekabetleri sürecektir.Bazı özel ilişkiler içerisinde; ABD ile İngiltere ara-sındaki ilişkiler; güven ortamını muhafaza edebilir; Sovyetler Birliği ve ona müttefik olan ilişkilerde ise, benzer nitelik arzetmeyen ölçüde,yoğun anlamda rekabete dayalı ilişkiler bütünü sergilenecektir."(45)

---

(45) Samuel HUNTINGON: "Changing American İnterests",Survival Vol.XXXIII,No.1, Sf.3-18, Jan/Feb,1991.

Öte yandan Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan ve çözümlenemeyen bir çok çatışmanın Ortadoğu ve Güney Asya'da gerçekleşmesine dikkat çeken Robert S.Mc NAMARA; ülkeler arasındaki güvensizliğin tabiatında saklı bulunan Silahlanma aksiyonunun sürekli canlı kalması neticesinde çalışmamızın özünü teşkil eden görüşü destekleyerek,Dünya'da en fazla silah alımının bu iki bölgede gerçekleştiğini ifade etmiştir. Yeni Düzen kavramının bu açıdan bir şans olduğunu vurgulayan düşünüre göre: "Süper Devletler nükleer ve konvansiyonel güçlerini sınırlamak üzere adımlar atarken, ortaya çıkabilecek herhangi bir saldırıya karşı topluca harekete geçme ve dünya çapında askeri bütçeleri büyük ölçüde daraltma olanakları da doğmaktadır.

Kuzeyi, Güneyi, Doğusu, Batısıyla hepimiz geçen kırk yılın saplantılarından kurtulmaya cesaret edersek,uluslararası kuruluşlara ve ilişkilere yeni bir biçim verebilir ve bu ilişkilerin bir ürünü olan askeri harcamaları, karşılıklı bağımlı Dünyamızdaki tüm insanların daha sürekli bir barış ve daha büyük bir refah için yaşamalarını sağlayacak biçimde azaltılabilir."(46)

1987 Nobel Barış Ödülü sahibi Kosta Rika Devlet Başkanı Oscar ARIAS ise; konuya bir başka açıdan yaklaşarak meselenin özündeki ana fikrin zengin ve fakir uluslar arasındaki paylaşım farklılığından kaynaklandığını ileri sürmüştür.

"Bir zamanlar askeri harcamalara bağlanmış olan kaynakların Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yeniden inşa ve kalkınma için kullanılacağı konusunda biz Orta Amerikalılara hakim olan iyimser hava Arap çöllerine gömülüyor gibi.

Eğer İran Körfezindeki petrol kavgasının silahlanma yarışını yeniden hızlandırmasına izin verecek olursak, demokrasi ve kalkınma mücadelesi Dünyanın her yerinde ciddi bir gerilemeye uğrayacaktır. Sanayileşmiş ülkelerden sağladıkları silahlarla bunca yıldır kendi halklarını ezen ve komşularına saldıran pekçok Üçüncü Dünya ülkesinin trajik tarihini tekrarlamamalıyız. Birbirinden ayrılması imkansız olan demokrasi ve kalkınma mücadelesi, iktidar hırsına karşı koymanın en iyi yoludur.

Avrupa ve ABD'nin barışa ayak uydurma zorunluğuyla karşı karşıya kalan silah sanayicileri ise, milyonlarca işçiyi sokağa atamayacakları gerekçesiyle silah sanayiinin küçültülmesine karşı çıkıyor. Ancak hiç kuşku yok ki silah satışına dayalı ulusal ekonomilerin kısa vadeli özverilerde bulunmaları gerekecektir.

---

(46) Robert S.Mc NAMARA: "Bir Silahsızlandırma Önerisi", New Perspectives Quarterly C.1, sf.42-43, Güz 1991.

Yoksul Uluslar barışın nimetlerinden yararlanma fırsatından yoksun bırakılmıştır; bizlerin özverisi bu olmuştur. Şimdi sıra zengin Ulusların yurttaşlarından çoğunu savaşın "nimetleri"nden yoksun bırakma özverisinde bulunmalarına gelmiştir."(47)

Uluslararası Politika, Askeri Strateji, Güvenlik, Ekonomi ve buna bağlı olarak konumuz açısından doktrinde ve uygulamalı Siyaset Biliminde pekçok görüşlere odak noktası teşkil eden "Yeni Bir Dünya Düzeni" hipotezi, esasında insan uygarlığının yeni bir manzumesi değildir. Aksine ele aldığımız meselenin başlangıç kısmında da izahına gayret ettiğimiz üzere, yüzyıllardır süregelen bir mücadeleler zincirinin içinde bulunduğu son derece dinamik bir gelişimin devamından başka bir şey değildir. Nitekim, dejenerasyona uğradığı iddiasıyla uğrunda büyük savaşlar yapılan, daha adil bir Dünya Düzeninin arayışları ardından koşulan mitosların dialektik döngüsünü teşkil etmiştir.

Bu noktada insanlık tarihinin son iki yüzyılının "İnsan Hak ve Özgürlüklerinin", "İnsanın mutluluğunun","Toplumların huzur ve refahının", "Uluslararararası düzeyde çatışmaların önlenmesinin" ve "Genel bir Dünya Barışı Kurulmasının" gerçekleştirebilmesi için Yeni Bir Dünya Düzeni kurulması arayışı ve çabalarıyla geçtiğine dikkat çeken Ertuğrul Zekai ÖKTE'ye göre: "Bu arayış ve çabalar bazan ihtilaller ve savaşlar şekline dönüşerek, milyonlarca insanın yok olmasına sebep olmuştur.Büyük imparatorluklar çöktü, sun'i sınırlar içinde sun'i uluslar yaratılmıştır. Yeni Dünya Düzenini, kendi görüşlerinden, inançlarından, ideolojilerinden ve hayat tarzlarından başkalarına tahammülü olmayan yeni rejimler sağlamaya çalışmıştır. Bu kez de Dünya iki-üç parçaya bölünmüştür. Rejimlerin kuruluşlarını ve devamlarını rejimler arası çatışmalara sıcak-soğuk savaşlara sürükliyenlerin girişimlerinin bedelini gene insanlar hayatlarıyla, hak ve özgürlükleriyle ödemiştir."(48)

ÖKTE, konumuza stratejik bağlamda yaklaşım göstererek, Uluslararası platformdaki stratejik gelişim olasılıklarının koordinatlarını, "Kuvvetler Dengesi" hipotezi ile aydınlatmıştır. Amerika, Avrupa, Pasifik eksenli güç merkezlerindeki mücadelenin, neticeten Silahlanma veyahut Silahsızlanma'ya dayalı "Güvenlik" formüllerine esas teşkil edeceğini, bu itibarla, henüz stabilitesi kesinleşmemiş sözkonusu gelişmeleri kestirmekte aceleci olunmaması gerektiğini ileri sürmüştür.

---

(47) Oscor ARIAS: "Silahsızlanma ve Zengin Ülkeler", NPQ, C.1, sf.43, Güz 1991.
(48) Ertuğrul Zekai, ÖKTE: "21 yy.Girerken Yeni Bir Dünya Düzeni Arayışları ve Türkiye", Türkiye Stratejik Araştırmalar ve Eğitim Merkezi, sf.1, İstanbul,1991.

Gerçekten ÖKTE'ye göre: "Birinci Dünya Savaşı ve onu izleyen İkincisi Dünya üzerinde oluşan çok merkezli güçlerin çıkar ve rekabet mücadeleleri sonucudur. Her iki savaşın sonuçları bugün de etkilerini devam ettirmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, iki süper gücün etkisi altında kalınmıştır. Bu güçlerin ellerinde bulundurdukları nükleer silahlardan dünyanın yok olmasını önlemek çağımızın ikinci yarısının en önemli sorunlarının başında yer almış, uluslararası istikrar ve düzeni sağlamak için caydırıcılığı esas alan siyasi ve iktisadi yapılar ise bugün giderek çözülmüş duruma girmiştir.

Bugün, Dünyamız giderek çok merkezli "Güç" ve "Güç Grupları" etkisi altına girmektedir. Bunlar; ABD, Japonya, Çin, Kore, Tayvan ve diğer güney Pasifik Ülkelerinin oluşturduğu grup, Avrupa Birliği ve nihayet bütün çözülme görüntüsüne rağmen Sovyet Rusya'dır. Bu güç merkez ve grupları içerlerinde, kendi alan ve bölgelerinde gücü tek başına sağlayıp, temsil etme yeteneğine sahip Avrupa Birliği içerisinde Almanya ve Asya Pasifik grubu ülkeler içinde Japonya tek başlarına önemli güç merkezi olma eğilimindedirler.

Şimdilik Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da bıraktığı boşluğu doldurmaya çalışan Almanya'nın ve Ortadoğu'da, Akdeniz'de, Hind Denizinde ve bazı önemli stratejik noktalarda doldurmaya çalışan ABD'nin varlığı, bu güç merkezlerinin açıklanan alanlara yerleşmeleri oranında geleceğe yön verebilecektir.

Gelecek yüzyıla sahip oldukları bilgi, teknoloji, yaratma güçleri, iktisadi verim ve etkinliklerine yön verecek bu güç merkezlerinin ortak ve temel özelliklerinin başında hiçbirisinin "kendi kendilerine gerektiği kadar yeterli olamayışları" gelmektedir. Yüksek bir gelişme düzeyine erişmiş bu ülkelerin veya ülkeler grubunun ortalama altmış yıl süre ile petrol ve çeşitli maden kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Bu teknolojik gelişme ünitelerine, kısaca hayat damarlarına akıtılması gerekmektedir. Zamanında ve yeterli ölçüde elde edilmeyen bir kaynak bu güç merkezlerinde hayatın devamını belirli bir risk altında tutmaktadır.

Açıklanan özellikleri taşıyan çok merkezli bir Dünya geleceğin çıkar ve rekabet çatışma alanları "ihtiyaç olan kaynaklara" sahip olan ülkeler ve bölgeler üzerinde toplanmaktadır. Bu ülkeler ise gelişmemiş veya gelişmekte olan, nüfus oranları nisbeten yüksek, hem kendi içlerinde hem de

çevrelerinde çeşitli sorunları olan toplumları temsil etmektedirler. Güç merkezlerinin bunlarla doğrudan veya dolaylı ilişkileri, sahib bulundukları iletişim imkanlarıyla bu toplumları kendi emelleri uğrunda yönlendirme ve yönetme yetenekleri gelecek çağın çeşitli mücadele örneklerini sergileyecektir.

İktisadi ve teknolojik güce sahip olanların, Dünyanın siyasi sorumluluklarını da taşıması doğrultusundaki yeni ve kapsamlı anlayışlar bu ve bundan sonra oluşacak güç merkezlerini yeni konumlara da sahip kılacaktır. Başta kendi hayat tarzları olmak üzere, değerlerini ve kültürlerini yayma ve zora başvurmadan kabullendirme girişimleri ön planda yer alacaktır. Bu suretle kaynaklara ve kaynakların ulaştırılması imkanlarına sahip olan ülkelerin yönetici kadrolarının,aydınlarının kendiliklerinden güç merkezlerine hizmet eden piyonlar olması beklenmelidir. Kısaca, Dünya belirsizlikleri kadar tehditlerle dolu bir çağa başlamak üzeredir."(49)

---

(49) Ertuğrul Zekai, ÖKTE: a.g.e sf.6-7.; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bnkz: Sabahattin,ŞEN; "Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, Hava Harp Okulu Yayınları, Temmuz 1992

III- AVRUPA'DA KONVANSİYONEL SİLAHSIZLANMA HAREKETLERİ İLE (M.B.F.R.) KARŞILIKLI VE DENGELİ KUVVET İNDİRİMİ ANTLAŞMASI:

Avrupa'da barışçı esaslara dayalı bir düzen kurulması için gerekli daha cesur siyasal platformlara ulaşmanın en kritik formülü "SİLAHSIZLANMA" etrafında yoğunlaşmıştır. Tarafların ekonomik ve askeri çıkarları da; bu dengenin getireceği sonuçlar dikkate alınınca, kabul edilebilir mahiyette bir stabilizasyon kurulmasına yönelik arayışların gerekçeleri geçmişteki parametrelerden daha rasyonel çizgilere doğru tırmanış göstermiştir.

Bir başka ifade ile, Avrupa'da Konvansiyonel Silahsızlanma süreci, esasen medeniyet tarihinin bizzat kendi yapısal gelişiminin getirdiği "OBJEKTİF BİR ZORUNLULUK" olarak, siyasal, askeri ve ekonomik dengeler içerisinde su yüzüne çıkmıştır.

Tabiatıyla, böyle bir zorunluluğu meydana getiren opsiyonların, bilimsel perspektifte gözlenmesi, meselenin aktivasyon nedenlerine ulaşmamıza vesile teşkil edecektir.

Öncelikle iki Pakt'ın askeri ve siyasal kanadında yer alan taraflar, Avrupa Coğrafyası üzerinde sahneye konulacak "Genel Savaş Senaryosu"nun, mevcut silah birikimi neticesindeki imha ve yıkım gücünün, tatbiki imkansız bir seçenek olduğu gerçeğini, öncelikle mantalite olarak ve psikolojik açılardan kabul etmişlerdir.

Nitekim, Olof PALME'ye göre: "Pek çoğumuzun teklifi, nükleer silahlar ve diğer kitlevi imha silahları ile ilgili önerilerdir. Ancak, bizim büyük bir hassasiyetle üzerinde durduğumuz nokta, konvansiyonel silahların azaltılmasına yöneliktir. Zira, geniş ölçekli bir konvansiyonel harekatın icrası halinde, kalabalık yerleşim birimlerinde aşırı derecede yıkım ve tahribata sebebiyet verilebilecektir. Keza,Avrupa'da karşılıklı olarak, konvansiyonel nitelikli kuvvet indirimine gidilmesi halinde, nükleer silahlarında azaltılmasını garanti edeceği yolunda açık bir "illiyet bağı" mevcuttur. Neticeten, konvansiyonel silahsızlanma, Avrupa'daki nükleer silahlardan arınmaya giden yolda açılan penceredir."(50)

---

(50)Olof, PALME: "Common Security",sf.XIV.

John T.CORRELL bu konuda, INF(Orta Menzilli, Nükleer Silahsızlanma) Antlaşması'nın verdiği güven ve istikrara dayalı olarak: "Konvansiyonel Silah İndirimi Antlaşması'nın iki İttifak arasında başarıya ulaşması halinde, İkinci Aşama olarak, kısa menzilli Nükleer Silahların indirim görüşmelerinin başlayacağını"(51)ileri sürmüştür.

İsmet GİRİTLİ, "Sovyet Güvenliği için, başkalarının güvenliğini sarsmak" tarzındaki mevcut konsept, Lenin'in "Peredişka-Nefes Alma Zamanı" kadar geçen süre içerisinde muhafazaya çalışılan statüko" OBSÇAYA BEZOPASNOST - Karşılıklı Güvenlik"(52)kuramı içerisinde, M.GORBAÇOV tarafından yumuşatılmak istenmiştir.

GORBAÇOV'un, Silahsızlanma konusundaki atak girişimleri, Batı Kamuoylarını oldukça etkilemiştir. Nitekim, "Batı Almanya'da yapılan kamuoyu yoklamalarında, Gorbaçov'a güven gösterenlerin oranı birkaç ayda %52'den %76'a çıkmıştır. Bu bakımdan, Gorbaçov'a olan güvenin, Başkan REAGAN'a duyulan güvenden fazla olduğu vurgulanmıştır."(53)

1980'li yıllarda, Avrupa'da sıcak bir savaşa sebebiyet verebilecek dört ana çatışma olasılığının senaryosu tartışma gündemini oluşturmakta idi:

1- Nükleer İlk Darbe
2- Konvansiyonel Sürpriz Taarruz
3- Kasıtsız Nükleer Harp
4- Harbin Kasıtlı veya İstem Dışı Olarak Yayılma Göstermesi.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, Nükleer İlk Darbe olasılığı, önemli ölçüde önemini yitirmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması ile oluşan Bağımsız Devletler topluluğu tarafından tek başına veyahut Varşova Paktından ayrılan Doğu Avrupa ülkeleri ile organize bir müşterek konvansiyonel taarruz olasılığı düşünülmemektedir.

Avrupa'daki Doğu ve Batı kavramları arasındaki yumuşama ve başkalaşım neticesinde ortaya çıkan senaryoda, rekabetçi esasa dayalı çatışmalarda ortaya çıkan risk faktörünü aşağılara çekmiştir. Bu uzaklaşım, savaşın kasıtlı veyahut istem dışı olarak yayılma olasılığını da imkansız hale getirmektedir. Yani, Stratejik dengelerde meydana gelen değişim boyutlarındaki, Silahsızlanma ve Silahların Kontroluna yönelik

---

(51)John, T.CORRELL: "Alliances in Turmoil", Air Force Magazine, sf.36, Nov.1989.
(52)İsmet, GİRİTLİ: "Ortadoğu" sf.123
(53)İsmet, GİRİTLİ: a.g.e. sf.147

mevcut eğilim(gerek askeri potansiyel, gerekse doktrinel açıdan) muhafaza edilmek suretiyle; istemdışı bir Nükleer Savaş olasılık dışına itilmiş bulunmaktadır.

Bir başka ifade ile,1980'li yıllarda tartışılan Güvenlik Mülahazaları, potansiyel uyuşmazlık ve çatışma olasılıklarının reel sebepleri geçerlilik değerini yitirerek, 1990'lı yıllarda yepyeni bir riskler manzarasını, Avrupa Mozaiğinde şekillendirmiştir.

Nükleer Caydırıcılık esasına dayalı stratejik yaklaşım Avrupa'da alevlenen etnik çatışmalara ve yeniden canlanma gösteren yerel Milliyetçi akımların yolaçtığı "Ayrılıkçı" hareketlere çözüm yolu getirebilmekten uzaktır.Bu temel bağlamda, İlkçağ Savaşlarında tankların işlevini gören, atlı süvari arabalarının Mezopotamya'nın dümdüz ovalarında seçilen Harekat alanında aldığı kesin neticelerin, Balkan'ların dağlık ve yüksek rakımlı dar Savaş alanlarında,taarruz eden tarafa sağlıyacağı silah/arazi dezavantajına, veyahut ortaçağda ve mancınıkla harekete geçirilen "RUM ATEŞİ" ne maruz bırakılan muhasara altındaki kalenin ve esas hedef olarak seçilen şehrin sahip olduğu zenginliğin bu ateşin aşırı yakıcı kudreti karşısında tamamen yanıp kül olması ve ateşin dost piyade birliklerine sıçrayarak, ağır silahlarla donatılmış bu askerlelerin, duman ve ateşin kontrolsüz vahşeti altında telef olmasına ve Savaş'ın temelli kaybedilmesi faciasına benzetilebilir.

Demokratik ve Sosyalist Kamuoyları ve Askeri karar mekanizmalarını kontrolu altında tutan Nükleer Savaş'ın yaratacağı yıkımın, görünmeyen ama hep hissedilen korkusu;bu Silah' dan bilinmiyen bir kaçışı doğurmuştur ve "Sıfır Seviye Seçeneği"ni gündeme getirmiştir.

Bu psiko-sosyolojik çaresizliğe dikkat çeken General W.ROGERS'e göre: "Zero Level Outcome"(54)teklifi, uluslarımızın nükleer savaş riskine karşı olan nefretini yansıtan bir barış hareketidir. Bununla beraber, başarılı olunduğu takdirde klasik silahlı kuvvetlere daha fazla güvenmek gerekecektir.

Tutarlı bir Konvansiyonel Caydırıcılık için temel gereksinmeler:

1- Savaşa Hazır Olma
2- Savaşı Sürdürebilme Yeteneği

---

(54)(Zero Level, Nükleer Silahların Kademeli ve Karşılıklı Olarak Yokedilmesini İçerir.) Bu konuda bknz.R.JEFFREY; D.B.RIVKIN:"Defending Post INF Europe"Foreign Affairs,Vol.66, No.4,sf.735, Spring 1988.

3- Savaşta Mahvolmama Yeteneği" (55) olarak tanımlanmalıdır.

Henry KISSINGER'a, Amerikan Senatosu'nun Maliye Komisyonu üyelerinden birinin sorduğu soru enteresandır: "Avrupa' da Konvansiyonel bir harbin otomatik şekilde Nükleer Savaşa dönüşeceği kabul edildiğine göre, Konvansiyonel Kuvvetlerimizi neden çekmiyoruz?"(56)

Esasen, bu sorunun cevabının 1990'lı yıllardaki değişen şekli, araştırmamızın haklılık noktasını destekler niteliktedir. Ancak, Avrupa Güvenlik uzlaşımı ve Konvansiyonel Silahlanma'nın anlaşılabilmesi için tarihsel gelişime gözatmanın zorunluluk arzettiği kanısıyla, meselemizin ana frekansını terk etmeksizin bu projeksiyon özetlenecektir.

Avrupa Savaş Alanı içerisinde Konvansiyonel Silahsızlanma girişiminin doktrinde, "HARMEL RAPORU"(57)ile birlikte başladığı ileri sürülmüştür. Daha önceki bölümlerde de izah edildiği üzere, bu çok önemli gelişimin böyle bir özellik taşıdığı kuşkusuz olmakla birlikte, söz konusu girişim; Nükleer Seçeneğin kullanım opsiyonundan ayrılış arayışı önceliklerinin gözetildiği bir görünüm arz etmiştir.

Konumuz açısından ele alınan ve taraflar arasında"KARŞILIKLI GÜVEN"temasının esas alındığı fonksiyonel manada Konvansiyonel Silahsızlanma faaliyetleri, 30 Ekim 1973'de Viyana'da başlamıştır.

Görüşmelere taraf olan ülkeler arasında esas katılımcı sıfatıyla: ABD, Batı Almanya, Belçika, Hollanda, İngiltere, Lüksemburg, Çekoslavakya, Doğu Almanya, Polonya ve SSCB iştirak ederken, Özel Statülü olarak da, Danimarka, İtalya,Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan ve Norveç'in yanısıra; Romanya Devleti katılmışlardır.

---

(55)Bernard, W.ROGERS: "Özgürlük İçinde Barışın Korunması" sf.43, Nato'da 30 yıl, Türk Atlantik Andlaşması Derneği Yayını, 1982.
(56)Metin, TOKER: "NATO 25 yaşında" sf.51, Türk Atlantik Derneği Yayınları, S.3, 1974.
(57)Bu konuda bknz: NATO Information Servise, Nato Handbook, Brussels, Belgium,sf.27, NATO,1983.

NATO'da MBFR(Mutual Balanced Force Reductions- Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimi) başlığı altında başlatılan görüşmelerde, ana fikir olarak, Merkezi Avrupa'da konuşlandırılmış mevcut Silahlı Kuvvetlerin sayısal indiriminin yanısıra(İnsan gücü,Kara-Deniz-Hava Birlikleri,Teçhizat ve Donatım, vb.) üniteleri kapsamına alan bir cetvel dahilindeki askeri yapılanmanın eşit olarak azaltılması hedeflenmiştir.

"1985-1986 yıllarında, Avrupa topraklarından 5.000 kişilik Amerikan Birliği'nin, 11.500 kişilik Sovyet Birliği'nin geri çekilmesini, Birliklerin mevcut durumları hakkında bilgi değişimi, yıllık olarak 30 ayrı denetim bölgesinin faaliyete geçirilmesi teklif olunmuştur."(58)Bütün bu ilginç tekliflere rağmen, Varşova Paktı'nın konuya yaklaşımlarındaki isteksizliği ve coğrafi pafta olarak salt Orta Avrupa'yı kapsamına alması sebebiyle, kesin bir sonuca varamadan, 2 Şubat 1989'da sona ermiştir.

Nitekim, Almanya'ların birleşmesi ve Varşova Paktı'nın dağılması; bu gelişim ile dolaylı şekilde etkilenen siyasal ve askeri farklılıkları teşkil etmiştir.

Ancak kanaatimizce MBFR'ın Avrupa'da Silahsızlanma alanında somut çözümler getirememesinin asli sebeplerinin başında, Avrupa Güvenliği'nin ayrılmaz bir bütün teşkil ettiği realitesine cevap verememesidir.

Böylelikle, iradi mutabakatın sağlanamadığı ve bu coğrafi pafta üzerinde yer alan akid ülkelerin mütekabiliyet esasına dayalı Güvenlik Stratejilerindeki hayati çıkarlara yeterince çözümler getirememesi; bu başarısızlığın temel sebepleridir. Mamafih, MBFR'ın başarılı olduğu en önemli husus, Silahsızlanma yolunda atılacak sağlam ve kalıcı yöntemler konusunda, Konvansiyonel Kuvvet İndirimi Antlaşmasına zemin hazırlaması ve bu müşterek mantığın taraflarca kabul görebileceğinin anlaşılmasına vesile teşkil etmesidir.

"M.B.F.R. müzakereleri Batı ve A.B.D. arasında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansını içermekte idi. Esasen bu siyasal zeminin hazırlanması uzun trendli Sovyet dış politikasının amacını teşkil etmiştir. Bu itibarla, M.B.F.R. temelde bloktan bloğa bir görüşmedir. Böyle bir oluşum, Orta Avrupa'da taraf bulunan Müttefik Askeri Kuvvetler arasındaki atmosferin iyi bir platforma çevrimini süratlendirici yönde rol oynamıştır. Bununla birlikte, Orta Avrupa'daki siyasal yapı, Tarafsız Kuvvetler ve Müttefikler arasında bir düzensizlik arzettiği gibi, aynı zamanda kontrol edilemiyen bir kargaşa ortamında tahribata yol açabilmek tehlikesini de ihtiva et-

---

(58)Ralph, A.HALLENCK; David, E.SHAVER: "On Disarmament", The Role of Conventional Arms Control in National Security Strategy",sf.4-5, Strategic Studies Inst. U.S. Army War College, Priager, New York, 1991.

miştir. Bu itibarla, Antlaşmaya imza koymak suretiyle, taraf olan Akid Devletlerin; Nato, Varşova Paktı ve Tarafsız Devletler olarak nihai şekillendirme hususunda kendi aralarında ki haklarının da ayrıca saklı tutulduğunu hatırlatmak gerekir.

Yukarıda açıklanan sebepler gözönüne alındığında, M.B.F.R., Silahsızlanmaya yönelik yapısal bir yaklaşım özelliği içerir. Bunun yanısıra, Batı Dünya'sının hatta belki de eşit düzeyde Amerikan yaklaşımının baskın görüşünü de yansıtır. ABD.nin kanaatine göre, M.B.F.R. nitelik olarak "GERÇEK" bir askeri görüşmedir; ve bu anlamda doğrudan doğruya Orta Avrupa'da konuşlandırılmış bulunan askeri kuvvetler kapsamındaki Sovyet ve Amerikan askeri personeli ile bunlara ait teçhizatların kademeli olarak geri çekilmesini içerir.

Ancak, belirtilen aksaklıklara rağmen,Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa Ülkelerinin doğal statükosu açısından, M.B.F.R. Stockholm'de gerçekleştirilen toplantının temeldeki işlerlik seçeneğinin somut ifadesini teşkil etmiştir. Doğu Blokunun 1970'lerdeki meseleye yaklaşımları tarafsız Avrupa Ülkelerinin kapsam dışı bırakılmaları tarzında şekillenmiştir.

Esasen, Silahsızlanma Hareketinin kontrollu çalışmalarına,çekirdek teşkil eden yaklaşımlar böyle bir atmosfer içerisinde misyonunu tamamlamıştır."(59)

---

(59) Richard E.DARILEK: "The Future of Conventional Arms Control in Europe", Survival, sf.5-8.

IV- AVRUPA KONVANSİYONEL KUVVET İNDİRİMİ ANTLAŞMASI(AKKA):

A- SİYASAL GELİŞMELER:

Araştırmamızda ortaya koymaya gayret ettiğimiz üzere, II.Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da kurulan konsensus,neticeten bu kıt'a parçasının iki hasım kampa bölünmesi ile sonuçlandığı bilinen bir gerçektir.

Jenonne WALKER, Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'da ortaya çıkan yumuşama ortamına giriş süreci içerisinde; Sovyetlerin "KUVVET"e olan düşkünlüğü neticesindeki aşırı Silahlanmanın, bu ülkenin "geçmişte yaptığı bazı faaliyetlerinin hatası olduğunu ve bu hatanın sonucu olarak, başkaları tarafından "DÜŞMAN"olarak algılanması olayını idrak eden iki Devlet Adamı'nın Mikhail GORBAÇHEV ve Edward SHEVARDNAZDE"(60) olduğunu iddia etmiştir.

Esasen, Savaş sonrası ortaya çıkan iki Süper Güce dayalı mücadele ortamının,siyasal ve ekonomik prestij arayışındaki en önemli itici güç, şüphesiz ki, "Silahlanma Yarışı" tarzında cereyan etmiştir. Belki de bu çok iddialı varsayım ilk manada fazlaca mübalağa edilmiş olarak algılanabilir,ancak "Dünya Savunma harcamalarının %80'i Nato ve V.P.tarafından(61) yapıldığı ve bunun yanısıra, silah altındaki 28,4 milyon askerin 7,1 milyonu Nato, 10 milyonu ise, V.P.tarafından istihdam edilmesi, bu perdede rol alan aktörlerin cesametini ortaya koyar niteliktedir.

Vladimir PETROVSKY, iki Savunma Paktı arasındaki bu ilginç mücadeleci zihniyeti "SOĞUK SAVAŞIN STEREOTİP MANTIĞI" tarzında karşılıklı bir etkileşime sahip olduğunu ve "taraflar arasındaki ana belirleyici unsurun" yekdiğerine "YETİŞEBİLMEK" veya "ÖNÜNE GEÇEBİLMEK" yolunda sarf olunan Silahlanma Yarışı"(62) şeklinde gerçekleştiğini, isabetli bir yaklaşımla vurgulamıştır.

J.WALKER'ın Sovyet Yöneticileri hakkındaki normatif tespiti elbette doğrudur. Bununla birlikte, Kuvvet etkileşiminin asla tek taraflı olmadığı da bilinen bir gerçektir. Bir başka ifade ile, Sosyalist rejime yön ve şekil veren Sovyet

---

(60) Jenonne, WALKER: "New Thinking About Conventional Arms Control", Survival, sf.54, Vol.XXXIII, Jan/Feb1991.
(61) Saadet, DEĞER,Somnath SEN: "Disarmament Development and Military Expenditure", UN.Disarmament, Vol.XIII,sf.43, Number 3, 1990.
(62) Vladimir PETROVSKY: "New Technologies and Security: Prospects after the Cold War", Disarmament U.N., Vol.XIII, No.4,sf.46-47, 1990.

Elit'ini bu tür bir dengeye hangi koşullar altında sürüklendiğini de ortaya koymanın, bilimsel objektiviteyi yakalamanın nihai hedefleri arasında olduğu kanısındayım.

Bir başka ifade ile,acaba Sovyetler daima aşırı ölçeklerde Silahlanma'ya karşı anomali derecesinde istekli mi ololmuşlardır? Sosyalist ideolojinin vaadettiği sosyal refah dengesini yakalamak, kendi vatandaşlarına daha müreffeh bir yaşamın koşullarına kafa yormak,Sosyalist Anavatana esas olan insanların ayaklarında bir haftada altı delinen ayakkabılar yerine,uzaydaki astrnotlarına en gelişmiş botları temin ederken, tercihlerini bu yönde kullanmalarına sebep teşkil edecek stratejik kararlarını hangi esaslar dahilinde karara bağlamışlardır? Veyahut, faşizmi ezen Sovyet Genelkurmayı'nın Güvenlik Stratejisi'ne yön ve şekil veren düşünürleri ve analistleri, Avrupa harekat alanında, mevcut nükleer ve konvansiyonel silahların kullanımı halinde plan çizmeğe dahi masa bulamayacaklarını dikkate almamışlarmıdır?

Esasen, Avrupa'daki gelişmelerin mevcut süratine ayak uydurabilmenin zorlayıcı gücü, yukarıda arzolunan soruların binlercesinin türevlerine cevap arayabilmenin varsayımlarının , ötesinde; kalıcı ve çözüm getirici arayışların evrensel sorumluluğunu tüm düşünenlere yüklemiyor mu?

"1954 Paris Antlaşması gereğince,Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Nato Kanadında yer almasının V.P.'da yarattığı olumsuz tepkinin önüne geçebilmek için Batılı Ülkeler "Eden Planı" çerçevesinde, her iki Almanya topraklarının süratli ve özgün bir Silahsızlandırma'ya tabi kılınmasını 1955 yılındaki Cenevre Zirvesinde öne sürmüşler ancak bir şonuca ulaşamamışlardır. 1957 yılında, Polonya Dışişleri Bakanı Adam RAPACHI, kendi adıyla anılan ve doktrinde "Polonya Baharı"olarak isimlendirilen hazırladığı plan gereği, B.M. nezdinde; Polonya Çekoslovakya ve her iki Almanya topraklarının nükleer silahlardan tamamen arındırılması teklifinde bulunmuştur. Bu amaç doğrultusunda "Etkin Bir Denetleme Sistemi" getirilmesini de öneren RAPACHI planı, neticeten V.P.'nın;NATO'ya karşı üstünlük yaratabileceği düşüncesiyle kabul görmemiştir.

Bunun üzerine, Bölgesel mahiyette olmakla birlikte,iki aşamalı "GOMULKA PLANI", V.P. tarafından gündeme getirilmiştir. Sözkonusu plana göre, RAPACHI Planı'nın coğrafik koordinatlarında öncelikle Nükleer Silahlar'ın kaldırılması ve müteakiben; Konvansiyonel Silahların azaltılması öngörülmüştür. Türkiye, İtalya ve İngiltere'deki orta menzilli Thor ve Jüpiter taktik nükleer silahlarını içeren bu teklif,ADEUNAVER Hükümeti tarafından,Bölgesel Silahlı Kuvvetlerin yoğunluğunun azalması, Federal Almanya'nın siyasal ve askeri İttifaklarında yaratacağı mahzurlar mülahazalarıyla kabul edilmemiştir.

Detante Dönemi'nin getirdiği müşterek Barış'ın yaratılması yolundaki köprülerin tesisi, 1987 Harmel Raporu ile; Avrupa Konvansiyonel Silahsızlanma Aktivasyonunu düşünsel alandan çıkaran, 1968 Reykjavik Zirvesinde, Nato ve Varşova Paktı tarafından ciddi olarak ele alınmıştır.

Ancak, bu umut verici yaklaşım da, Fransa'nın Nato İttifakı'ndan çekilmesinin, jeopolitik olarak Avrupa Muharebe Sahası'nda ortaya çıkan stratejik zayıflama tehditi ve Vietnam Savaşı sonrası ABD Devlet Başkanı Johnson Yönetimi'nin 35.000 Askeri'ni Almanya toprakları üzerinde konuşlandırması da sözkonusu gelişmelerin beklenmedik istikamette neticelenmesini doğurmuştur.Buna karşılık Sovyetler'in Çekoslavakya'yı dramatik bir tarzda işgali, açılan kapıların kapanmasındaki bir diğer kuvvet unsuru olmuştur."(63)

"1970'li yılların başlarından itibaren, Avrupa'da mevcut Konvansiyonel Silahlı Kuvvetlerin potansiyel gücünün azaltılması yolunda,beliren müşterek kavram birliği, bilindiği üzere MBFR'da yeni bir yapılaşmayı getirmiştir. Viyana'da başlıyan bu evolüsyon,mevcut Silahlı Kuvvet mensuplarının yanısıra, teçhizat ve silahlarında belli bir cetvel dahilinde aşağılara çekilmesi öngörmüştür."(64)

Sergev ROGOV'a göre: "1970 li yıllarda, askeri kuvvet dengelerinde "Oyunun Kuralları" nın, istikrarın tesisini amaç edinen bir gelişim içerisinde olmasına rağmen,bölgesel çatışmaların önlenememesinde itici sebep "İDEOLOJİK" boyutlu olup, siyasal kavramlar, İki Süper Güç arasındaki yarış tehlikesinin "Motor Kuvvetini" teşkil etmiştir. Bu itibarla, Güvenlik kavramında öncelikle askeri değil, siyasal nitelikli esaslar daha ağırlıklı olarak algılanmıştır. Bir başka ifade ile,Sovyet literatüründe "Güvenlik",tehlikenin yokluğu olarak yorumlanırken, Amerika Cephesinde, terminolojik anlamda "Tehlikeye Karşı Garanti" tarzında algılanmıştır."(65)

"1975'deki Helsinki Hareketi, 1986 yılında daha kapsamlı olarak genişletilerek,Stockholm Belgesi görüşmelerinde ele alınmıştır. Bununla birlikte, başta Fransa olmak üzere, bazı Batı Avrupa Devletleri, Silahsızlanma çalışmalarının sadece Orta Avrupa'yı içerisine alan dar bir coğrafik ve siyasal projeksiyon içerisinde kalması görüşüne karşı çıkmışlardır. Nitekim, Fransa mantıksal olarak Silahlı Kuvvetlerin azaltılmasına başlanılmadan önce, Avrupa'da 1970'lerdeki kopsepti

---

(63) Walter SCHÜZE: "Conventional Disarmament ın Europe From the MBFR to the Conventional Stability Talks", UNIDIR, 88/22, sf.1-9, New York,1989.
(64) Richard E.DARILEK:"The Future of Conventional Arms Control in Europe", Atale of two cities Stockholm, Vienna;sf.5 Survival.
(65) Sergey, ROGOV: "The End of the Cold War and Soviet Military Spending", Disarmament, Vol.XIII,sf.10-11, No.3, 1990.

nitelik olarak aşabilecek özellikte, yeni bir Silahsızlanma Konferansı'nın gerekli olduğunu ileri sürmüş ve bu öneri daha sonra kabul görmüştür. O halde bu Konferansta, öncelikle coğrafi koordinat olarak "Atlantik'ten Urallar'a kadar uzanan pafta üzerinde "Silahların Kontrolü" meselesi tartışmaya açılacak, ikinci paket kapsamında ise Konvansiyonel Silahların indirimi görüşmeleri ele alınması kararlaştırılmıştır.

Fransa'nın önerisi, gerek Tarafsız Ülkeler ve gerekse NATO Müttefikleri ve özellikle Almanya tarafından önemli ölçüde ilgi ve destek görmüştür.

Silahsızlanma'nın Tarihsel gelişimi içerisinde bu eşsiz kabul edilebilecek nitelikteki gelişme,gerek yakın zamanlar ve gerekse geleceğe yönelik düşünce birikimleri içerisinde önemli bir potansiyel gerçek olarak şekillenmiştir.

Fransa'nın bu cazip önerisinin neticelenmesi için, Avrupa ülkelerinin baskıda bulunması, gelişmeler yönünden anahtar rol oynamış ve neticelerini Stockholm'de vermiştir."(66)

B- AKKA'NIN ŞEKİLLENMESİ:

Yukarıda açıklandığı üzere, siyasal müzakereler diplomatik alanda devam ederken, Sovyetler Birliği'nde Mikhail GORBAÇHEV'in "yönetimde başa geçişini müteakiben, Sovyet Ekonomisi ve toplumsal hayatın sürekliliğinde meydana gelen tıkanıklığın önüne geçebilmek amacıyla, başlattığı Glasnost ve Perestroika Politikası kapsamında, 18 Nisan 1986'da Atlantikten-Urallar'a kadar uzanan alanı kapsayacak bir Silahsızlanma Konferansı çağrısında bulunmuştur."(67)

"Nato tarafından uygun görülen Sovyet Teklifi'nin,Müttefik ülkeler arasında Konvansiyonel Silahsızlanma konularını angaje etmek üzere High Level Task Force Formed-Yüksek Düzeyli Çalışma Grubu Formasyonu tesis olunmuştur. Buna karşılık V.P., 13 Haziran 1986'da, Viyana'daki son MBFR toplantısında ABD tarafından ileri sürülen, iki yıllık süre zarfında Avrupa'da Kara ve Hava Kuvvetleri mevcutlarında %25'lik indirim yapılmasının yanısıra, 100.000 ila 150.000 kişilik personel azaltılması tekliflerini görüşmek üzere, Budapeşte'de toplanmıştır.

---

(66) Survival, a.g.e.
(67) Alexandre, N.KALYADINE: "Effect of Perestroika on Disarmanet Strategy", Disarmament, Vol.XIII, No.4,sf.1-14,1990.

Nato, 11 Aralık 1986'da yayımladığı "Brüksel Deklarasyonu" ile, Atlantik'ten Urallar'a kadar olan Bölge'de Konvansiyonel Silahsızlanmaya hazır olduğunu açıklamıştır.

Ön görüşmeler, İki Pakt arasında 17 şubat 1987'de başlatılmış, Nisan ayında ise ele alınacak konu başlıkları ve takvim esasları benimsenmiştir.Haziran 1987'de, taraflar arasında yetki esaslarını belirleyen ve 9 Şubat 1989'a kadar süren resmi görüşmeler başlatılmıştır.Oluşturulan üçlü gruptan, Mavi Grup, Nato'nun Konvansiyonel Kuvvetini,Kırmızı Grup Varşova Paktı'nın Kuvvet esaslarını, nihayet Beyaz Grupda taraflar arasında Güven ve Güvenlik Arttırıcı önlemler ile Doğrulama/Denetim esaslarını tespit amacıyla organize edilmiştir.

Bütün bu süratli çalışmalar devam ederken, 7 Aralık 1988'de New York'da yaptığı konuşma ile Batı ve Dünyada beklenmedik bi şoka sebebiyet veren Michail GORBAÇHEV, Doğu Avrupa'daki konuşlandırılmış Sovyet Silahlı Kuvvetleri'nden, 50.000 asker, 10.000 tank, 8.500 top, 800 muharebe uçağını, tek taraflı olarak geri çekeceğini, buna karşılık,Sovyet Ulusal Ordusu mevcutlarında 500.000 kişilik personel indirimine gideceği yolundaki açıklamasını yapmıştır.

Nato Bakanlar Komitesi, 9 Aralık 1988'de ivedi olarak toplanarak gelişmeleri değerlendirmiştir.

15 Ocak 1989'da, Viyana Kapanış bildirisinin çerçevesine esas teşkil edecek limitler belirlenmiştir. 2 Şubat 1989'da, MBFR'ın resmen sona erdiği açıklanmıştır.

Görüşmelerden 20 ay sona 9 Şubat 1989'da Görev Yönergesi esasları tespit edilmiştir. 9 Mart 1989'da iki hafta süre ile taraflar arasında bilgi alışverişi görüşmeleri yapılmıştır.

Öte yandan "Mandate-Görev Yönergesi" tespit çalışmaları esnasında "Doğu'nun ısrarları sonucunda bazı problem sahaları ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlileri:

a- Müzakerelere Tarafsız ve Bağlantısız ülkelerin de katılmasına imkan verilmesi,

b- Taktik Nükleer Silahların da kapsama alınması,

c- Kafkaslar'ın tüm uygulama alanına alınması karşılığında, Türkiye'nin de tamamının uygulama alanına dahil edilmesidir.

Sonuçta Doğu ısrarlarından vazgeçmiş, ayrıca SSCB tüm Kafkaslar'ı alana dahil ederken, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Muradiye, Patnos, Karayazı, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Doğankent, Gözne'den Mersin'i de içine alarak Erdemli'ye kadar uzanan hattın güneyinde kalan bölgenin indirim alanı dışında kalmasını kabul etmiştir."(68)

Dış İşleri Bakanlığı Sözcüsü Murat SUNGAR,konuya açıklık getirebilmek için basına yaptığı açıklamada "Bütün katılımcıların üzerinde birleştikleri amaç, barış ve istikrara etkin katkı yapacak içerikte bir senedi ortaya koymaktır.Antlaşmanın etkinliğini sağlamak bakımından her katılımcı gibi Türkiye'de belirli ulusal önceliklere sahiptir. Bunlar arasında, ülkemizdeki karşıtı jandarma olan yarı askeri kuvvetlere ait kendi asli görevlerini yerine getirmeleri için gerekli olanların dışındaki ağır silah sistemlerinin kısıtlanmasını sağlayan, denetlenebilir bir mekanizmanın oluşturulmasıdır. Bu konuda güdülen temel amaç, antlaşmada güvenliğe ve karşılıklı güvene gölge düşürebilecek nitelikte bir boşluğun bırakılmamasıdır."(69)

Nato Genel Sekreteri Manfred WÖRNER ise, Alanya'da yapılan Nato Toplantısı sebebiyle konuya ilişkin basına yaptığı açıklamada Sovyetler Birliği ile paramiliter (yarı askeri-jandarma) kuvvetleri konusundaki uzlaşmazlığa; cevaben:"Evet bir sorun var.Tabii antlaşmanın imzalanmasına daha birkaç hafta var. Onun için şimdiden sonuçların ne olacağını söyleyemem. Ama iki konudaki görüşümü söyliyebilirim. Birincisi, bu ciddi bir sorundur. Özellikle, Türkiye için. Öyle sanıyorum ki herkes bunu anlıyor. İkincisi ise bana göre bu konu Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında akılcı bir şekilde ele alınabilir. Kanımca Türkiye, antlaşma sağlanamaması nedeniyle silahların indirimi anlaşmasının başarısızlıkla sonuçlanmasına izin vermeye hazır değil. Sonuçta varılacak olan düzenlemenin Türkiye'nin olduğu kadar bu sürece iştirak eden tüm diğer ülkelerin lehinde olacağından kuşku duymuyorum. Türkiye, Sovyetler'in gerçekleştireceği indirim ve geri çekilmelerden yararlanacaktır. Türkiye, AKKUM sırasında çok önemli bir rol oynadı. Müzakerelerde etkinliğini hissettirdi. Bence Türkiyenin kendisini bu süreçte ithal edilmiş olarak hissetmesi için hiçbir neden yok. Tabii sözünü ettiğiniz sorun var. Buna çözüm bulmamız gerekiyor. Benim vurgulamak istediğim, Türkiyenin, şimdiye kadar lehinde çözümlenen konularla tartması gereğidir. Kanaatime göre Türkiye, Sovyetler Birliği ile varılacak silahsızlanma antlaşmasının kendi güvenliği açısından

---

(68) Faruk, UZUN: "Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Müzakereleri, (A.K.K.U.M), Dış Politika Enstitüsü, sf.9, 8 Kasım 1989, Ankara

(69) Murat, SUNGAR: Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ekim 1990, Bu konuda bknz: "ABD'den AKKUM Güvencesi",Milliyet,23 Ekim 1990; Cumhuriyet, 31 Ekim 1990- "Ankara'nın Tavrı Hala Netlik Kazanmadı, Antlaşma'ya Türkiye'den Veto Yok" Cumhuriyet 7 Kasım 1990, "Ermeni Saldırabilir", Günaydın, 18 Eylül,1990.

genel olarak yararlı olacağını biliyor. Şunu da eklemek isterim, söz konusu paramiliter kuvvetlere baktığınızda unutmamalısınız ki, nereden kaynaklanırsa kaynaklansın, Türkiye'ye yönelik bir tehdit, NATO'ya yönelik bir tehdittir. Türkiye yalnız bırakılmayacaktır.Bu açıdan baktığınızda, sözü edilen paramiliter güçler konusu dramatik boyutunu bir ölçüde kaybediyor."(70) demiştir.

İkinci dönem görüşmeleri 9 Mayıs 1989'da devam ederken, ABD Devlet Başkanı G.BUSH, Amerika'nın Avrupa'da bulunan Askeri Kuvvetleri'nden 30.000 personelin 6-12 ay zarfında, geri çekilmesini,1992-1993 takvimini müteakiben mütekabiliyet esasına dayalı olarak Amerikan ve Sovyet Avrupa Silahlı Kuvvetleri mevcutlarında 275.000 kişilik personel azaltılması,muharebe uçakları ve helikopterlerde ise %15 lik indirim öngörülmüştür. Böylelikle görüşmeler hızlandırılmıştır.

"Tam bu sırada, Yunanistan, Mersin'in alan dışında bırakılmasına şiddetle itiraz etmiş ve gerekirse görüşmelerden çekileceğini açıklamak suretiyle, yeni bir siyasi kriz yaratmıştır.

Yunanistan'ın son anda yarattığı bu kriz, hem AKKUM görev yönergesinin imzalanmasını ve hem de toplantının kapanmasını geçiktirmiştir.

Yapılan yoğun diplomatik temasların sonucunda, Görev Yönergesi'nde "Gözne'den Erdemli'ye" ifadesi, "Gözne'den denize" olarak değiştirilerek,tespit çalışmaları sona ermiştir."(71)

Üçüncü dönem görüşmelerinin 7 Eylül 1989'da Viyana'da tekrar başlayan görüşmeler 10 Kasım 1989'da devam etmiş ve antlaşma ile sonuçlanmıştır."(72)

"Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Antlaşması, Paris'in ELYSEE Sarayında 19 kasım 1990'da 22 ülkenin Devlet veya Hükümet Başkanları tarafından imzalanmıştır.

21 Kasım'a kadar devam eden Görüşmeler esnasında ayrıca,34 ülkenin katıldığı Viyana Belgesi'nin yanısıra,Avrupanın yeniden şekillenmesini resmi mahiyette bir çerçeveye oturtan Paris Yasası'nın da imzalanması suretiyle, Avrupa tarihinde görülen en geniş kapsamlı Silahsızlanma ve Güvenlik Antlaşma-

---

(70) Manfred, WÖRNER: **"Türkiye Neden Veto Etsin"** Cumhuriyet Gazetesi, 20.11.1990.
(71) Faruk, UZUN: a.g.e. sf.9.
(72) Ralph, A.HALLENBECK; David E.SHAVER: "On Disarmament", The Role of Conventional Arms Control in National Security Strategy" sf.1-17, Strategic Studies Inst. US. Army War College, 1991.

sı hükme bağlanmıştır."(73)

Türk Basını'nda "Yüzyılın Antlaşması"(74) olarak isimlendirilen Paris Doruğu esnasında"AGİK Toplantısı Oturumuna Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL Başkanlık etmiştir." (75) Paris Doruğu'nun bir diğer özelliği'nin Varşova Paktı'nın artık misyonunu tamamladığının açık işaretlerini taşımasıdır. Türk Dış İşleri Avrupa Konseyi Siyasi İşler Dairesi Yöneticisi Turgut ÇORATEKİN'e göre: "Eski Demir perde ülkelerinin, bugünkü deyimle Orta ve Doğu Avrupa Devletleri'nin böyle bir toplantıya ilk defa Sovyetler Birliği'nin vesayeti altında olmadan veya bunu hissetmeden katılmaları"(76) bu gelişimin mesajını taşımaktadır.

ÇORATEKİN,"Soğuk Savaş'ın devrinin sonunun simgesi" (77) olarak Paris Doruğunun üstlendiği "Yeni Güvenlik ve İşbirliği düzeni içinde, bir Devlet'e karşı duyulacak saygının ölçüsünün, en başta o Devlet'in Demokrasi ve İnsan Hakları konusundaki tutumu olacağını"(78) vurgulamıştır.Görüşmelerin hitamı esnasında Antlaşmayı Türkiye Cumhuriyeti adına hem "Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL, hem de Başbakan Yıldırım AKBULUT birlikte imza atmışlardır."(79) Böylece sözkonusu belge, diplomatik ve hukuki usul açısından"önemli bir "İLK" oluşturmuştur."(80)

Türkiye Cumhuriyeti 8.Cumhurbaşkanı Merhum Turgut ÖZAL, Basına yaptığı açıklamada,AKKA'nın Avrupa'nın tarihinde önemli bir kilometre taşı olduğunu belirterek şunları söylemiştir: "Türkiye, Avrupa'nın yeni güvenlik düzeninin temel yapısının inşasında faal bir rol oynamış bulunmaktan iftihar etmektedir. Antlaşmanın uygulanması, Avrupa'daki ilişkileri,askeri unsurun egemenliğinden geriye dönülmez bir biçimde kurtaracaktır. Nato'nun fonksiyonları ve gündemi değişirken, Atlantik ötesi kapsamının sağladığı vazgeçilmez bir istikrar kaynağı niteliği ile Avrupa Güvenlik düzeninin kalıcı bir ögesi olmaya devam edecektir.

---

(73) Gilles, ANDREANI: "The Conventional Armed Forces in Europe Treaty-The Paris Summit: A Disarmament And Security Assesment", Disarmament, UN.Volume XIV,sf.1-10, No.2 1991, Paris Yasası hakkında bknz:Yeni Bir Avrupa İçin Paris Yasası, Ankara,Aralık 1990.
(74) Cumhuriyet, 20 Kasım 1990.
(75) Türkiye: "Asrın Antlaşması", 20 Kasım 1990.
(76) Turgut, ÇORATEKİN: "Paris Doruğu'nun Amacı Yeni Bir Güvenlik ve İşbirliği", Milliyet, 20.XI.1990.
(77) Turgut, ÇORATEKİN: a.g.e.
(78) Turgut, ÇORATEKİN: a.g.e.
(79) Milliyet: "...Ve Avrupa Rahatladı" 22.11.1990
(80) Yasemin ÇONGAR: "Antlaşmayı Kimin İmzalayacağı Belirsiz" Cumhuriyet, 10.11.1990.

Bütün Dünyanın ülkü ve esin kaynağı olarak bizlere baktığı şu sırada ne duraksayacak, ne de kuşkularla kaybedecek tek bir dakikamız vardır. Bu safhada yapmamız gereken,gerçekten birleşik bir Avrupa için gayretlerimizi iki misline çıkartmaktan ibarettir.

Avrupa'da askeri bir çatışma tehdidi azalırken,toplumlarımızın tehdidi azalırken,toplumlarımızın istikrarı açısından daha az tehlikeli sayılamayacak tehditlere karşı da uyanık olmalıyız. Bu bağlamda terörizmle mücadele,demokratik kurumların dokusunun korunabilmesi açısından artan bir işbirliği gerektirmektedir. Dolayısıyla, Paris Yasası'nın bu konuya ilişkin hükümlerini mennuniyetle karşılıyoruz.

Yeni Avrupa'da ulusal azınlıklar önemli bir konu niteliği kazanmıştır. Bu konu insani ve siyasi boyutuyla karmaşık bir görünüm arzetmektedir. Ulusal azınlıklar özellikle komşu durumundaki katılımcı Devletler arasında bir işbirliği köprüsü yada bir uyuşmazlık ve güvensizlik kaynağı olabilmektedir.

Biz Türkiye olarak bu gerçeği gayet iyi bilen bir ülkeyiz. Mamafih geleceğe baktığımızda ulusal azınlıkların komşu ülkeleri yakınlaştıran ilave bir bağ da olabilecekleri umudunu görüyoruz.

Avrupa'da askeri bir çatışma tehdidi azalırken,toplumlarımızın istikrarı açısından daha az tehlikeli sayılmayacak tehditlere karşı da uyanık olmalıyız.

Helsinki Nihai Senedi'nin getirdiği prensiplere bağlılığımızı teyit ederken, bu prensiplerin dünyanın diğer bölgelerinde ihlaline kayıtsız kalamayacağımız şüphisizdir. Paris Zirvesi, uluslararası toplumun, Körfez bölgesinde devletler hukukunun açık ve vahim tarzda ihlalinden kaynaklanan bir krizle karşı karşıya bulunduğu bir zaman kesitine tesadüf etmektedir.Bunalımın yansımaları tüm AGİK ülkelerinde hissedilmektedir."(81) demiştir.

C- AKKA'NIN ANALİZİ:

1-ASKERİ SEBEPLER VE GÖZETİLEN HEDEFLER:

Bilindiği üzere, Sovyetler Birliği'nin Konvansiyonel Silahlardaki açık sayısal üstünlüğü, Nato ve Varşova Paktı arasındaki Güvenlik ve İstikrarın tesisinde, yaklaşık 40 yıllık bir süreç içerisinde en önemli tehdit unsuru olarak şekillenmiştir.

---

(81) Cumhuriyet Gazetesi, 20 Kasım 1990

Savaş sonrası Sovyet Tümenlerini durdurmayı üstlenen ABD'nin Nükleer gücü, Sovyetler'in bu kategori silahlarda da bitmeyen bir yarışı başlatması, Batılı Ülke Silahlı Kuvvetleri Savunma Planlamacılarını, sürekli olarak "Sürpriz Taarruza karşı koyabilme arayışları ile meşgul etmiştir.

Bu itibarla, özellikle, Orta Avrupa Savaş Alanı,tarafların sürekli takviye ettikleri ana taarruzun beklenti odağı haline gelmiştir. Amerikan Hava Kuvvetleri Akademisi öğretim üyelerinden Prof.Lynn M.HANSEN silahlarla "TIKA BASA DOLU" olarak nitelediği bu bölgeye örnek coğrafya alanı kendi ülkesinin OHIO eyaleti sınırlarını göstererek: "Bu eyaletin yaklaşık yarısı kadar bir coğrafya üzerinde 500.000 asker görevlendirilmiştir.

Yaklaşık 4 Amerikan Tümeni, 2 Zırhlı Alay; İngliz Ren Ordusu, Alman ve Belçika Kuvvetleri'nin Savunma için tertiplediği bir sahada, ayrıca 2 adet NATO Taktik Hava Kuvveti yer almıştır.

Avrupa'da konuşlanan ve savaşta ülkenin kara parçasını savunmasının belkemiğini teşkil eden tanklar, zırhlı muharebe araçları,personel taşıyıcıları ve topçu kuvvetleri ile bunlara ait teçhizat ve mühimmat da aşırı ölçekde bir yığılma vardır.Taşıdığı bayraklara bakmaksızın, 73.000 ana muharebe tankının,26.000 zırhlı muharebe aracının,106.000 zırhlı personel taşıyıcısının ve 57.000 topun yer aldığı,bir savaş alanında, Varşova Paktı'nın bire karşı dört oranındaki sayısal üstünlüğü, yaşanılan sancının esasıdır."(82)

Kanaatimizce,Varşova Paktı'nın Nato'nun uykularını kaçıran Konvansiyonel Silahlardaki sayısal üstünlüğünü mantıktıksal dengelere indirilmesi, Avrupa kıt'ası üzerinde, Atlantik'ten Urallar'a kadar uzanan coğrafya üzerinde tespit edilen alt bölgelere doğru kuvvetler dengesinde sağlanacak konsantrasyonun temasındaki ana fikir Avrupa'da "HİÇBİR ÜLKE'NİN TEK BAŞINA DOMİNANT GÜÇ" olarak barışı tehdit etmemesini sağlayabilecek bir sistem analizi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Nitekim, Antlaşma'nın Dibaçe bölümünde:"Avrupa'da herhangi bir askeri çatışmanın önlenmesi ihtiyacının bilincinde olarak, Avrupa'da daha fazla istikrar ve güvenlik arayışının hepsinin ortak sorumluluğu olduğunun bilincinde olarak,Askeri çatışma yerine,bütün Taraf Devletler arasında barışçıl işbirliğine dayalı,yeni bir güvenlik ilişkileri modeli tesis etmeye ve böylece Avrupa'nın bölünmüşlüğünün aşılmasına katkıda bulunmaya çaba harcayarak,

---

(82) Lynn M.HANSEN: "Towards An Agreement On reducing Conventional Forces in Europe", Disarmament, Volume XIII, Number 3, sf.61-64, 1990

. Avrupa'da halihazırdaki kuvvet mevcudundan daha alt düzeylerde güvenli ve istikrarlı bir konvansiyonel Silahlı Kuvvetler dengesinin kurulması,

. İstikrara ve Güvenliğe zararlı "eşitsizliklerin" giderilmesi,

. En büyük öncelikler, Avrupa'da baskın tarzında saldırı ve geniş çaplı taarruz harekatı başlatma yeteneklerinin ortadan kaldırılması"(83) amaçlarının hedef edinildiği,böylelikle: "istikrarlı güvenlik dengeleri","ateş gücünde eşitlik" ve "sürpriz taarruzun eliminasyonu" kavramlarının, Atlantik'ten Urallar'a kadar uzanan coğrafik pafta üzerinde; "YETERLİLİK", "DOĞRULAMA"ve bütün bu hedefleri gerçekleştirecek, "SAYISAL İNDİRİM" esasları çerçevesinde"(84) şekillenen, AKKA Antlaşması, bu temel hedeflerin tesisi yolunda, tarihteki en geniş kapsamlı şekilde taraflar arasında kodifiye edilen Antlaşma olarak, kendini bekleyen yerini almıştır.

2- AKKA'NIN COĞRAFİ UYGULAMA ALANI VE TARAF ÜLKELERİN SAHİP OLACAKLARI SİLAH PARAMETRELERİNİN TAVANLARI:

a) UYGULAMA ALANI:

Avrupa Konvansiyonel Kuvvet İndirimi Antlaşmasına konu olan Coğrafi Uygulama Alanı, "Taraf Devletler'in, Danimarka Krallığı'nın Ayı Adası dahil Svalbard Adası, Portekiz Cumhuriyeti'nin Azor ve Madeira adaları, İspanya Krallığı'nın Kanarya Adaları ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Franz Jozef Arazisi ile Novaya Zemlya dahil, Avrupa'daki tüm adalarını kapsayan,Atlas Okyonusu'ndan Ural Dağları'na kadar, Avrupa'daki bütün toprakları anlaşılmaktadır.Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği için uygulama alanı Ural Nehri ile Hazar Denizi'nin batısında bulunan bütün toprakları içermektedir. Türkiye Cumhuriyeti için uygulama alanı, Türkiye sınırının 39ncu enlemle kesişme noktasından Muradiye, Patnos, Karayazı, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Doğankent, Gözne ve buradan denize uzanan çizginin kuzeyinde ve batısında bulunan Türkiye Cumhuriyeti topraklarını içermektedir.

b) TARAF DEVLETLER GRUBU:

"Taraf Devletler grubu"teriminden 1955 tarihli Varşova Antlaşması'nı imzalayan Bulgaristan Cumhuriyeti,Çek ve Slovak Federal Cumhuriyeti,Macaristan Cumhuriyeti,Polonya Cumhuriyeti,Romanya ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinden oluşan Taraf Devletler grubu veya 1948 tarihli Brüksel Antlaşmasını ya da 1949 tarihli Vaşington Antlaşması'nı imzalayan ya

---

(83) Resmi Gazete, Sayı 21276,6 Temmuz 1992
(84) Michael MOODIE: "The Treaty on Conventional Armed Forces in Europe", Disarmament, U.N. Volume XIV, No.2,sf.11-22, 1991 Bu konuda bknz: Victor P.STARODUBOV; "Disarmament" Vol.XIV, No.3, 1991.

da sonradan katılan, Belçika Krallığı, Kanada, Danimarka Krallığı,Fransa Cumhuriyeti,Almanya Federal Cumhuriyeti,Yunanistan Cumhuriyeti, İzlanda Cumhuriyeti, İtalya Cumhuriyeti, İtalya Cumhuriyeti, Lüksemburg Büyük Dükalığı, Hollanda Krallığı Norveç Krallığı, Portekiz Cumhuriyeti, İspanya Krallığı, Türkiye Cumhuriyeti, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Amerika Birleşik Devletler'inden oluşan Taraf Devletler grubu anlaşılmaktadır."(85)

AKKA Antlaşması çerçevesinde ele alınan silah sistemleri 5 ana kategoride yer almaktadır. Bu silahlar, ana muharebe tankları, topçu silahı, zırhlı savaş aracı, savaş uçağı ve taarruz helikopterleridir. Yukarıda belirtilen Atlas Okyanusu sınırlarından, Ural Dağlarına kadar uzanan uygulama alanındaki bu silah kategorilerinin sayısal sınırları:

a- Ana Muharebe Tankı : 40.000
b- Topçu Silahı : 40.000
c- Zırhlı Savaş Aracı : 60.000
d- Savaş Uçağı : 4.000
e- Saldırı Helikopteri: 4.000

adettir.

"AKKA'da genel sınırlamalar yanında, bölgesel düzeyde de sınırlamalara gidilmiştir. Bu çerçevede, Antlaşma,uygulama alanı içindeki ülkeleri ve Sovyetler Birliği'nin Askeri Bölgelerini Rus bebekleri örneği,kademeli ve içiçe geçmiş halkalar halinde kümelere ayırmaktadır. Böylece, bu içiçe geçmiş halkalardan dört coğrafi alt bölge oluşmaktadır. Bir bütünü meydana getiren alt bölgeler, ülke grupları için belirlenen azami silah miktarlarının herhangi bir bölgede istikrarsızlık yaratacak şekilde yoğunlaştırılmasının önüne geçilmesi amacıyla öngörülmüştür.

Alt bölgeler,tüm uygulama alanından başlayarak giderek küçülmekte ve en küçük bölge olan Orta Avrupa bölgesinde son bulmaktadır. Tersten okunduğunda, küçük ve yoğun merkez bölgeden başlayan içiçe geçmiş halkalarda yer alan ülkeler, birbirlerine ilave edilmek suretiyle, en geniş bölgeyi, yani uygulama alanını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, uygulama alanı dört alt bölgeye ayrılmış olmakla birlikte, merkezden itibaren küçük bölgeler, giderek büyüyen bölgeler içinde kaybolmakta ve sonuçta bir bütüne kavuşulmaktadır. İçiçe geçmiş coğrafi alt-bölgeler ile her bölge için belirlenen alt-tavanlardan oluşan bölgesel düzenleme, bir yandan, Orta Avrupa'daki kuvvet yoğunlaşmasının, sayısal sınırlamalar nedeniyle,dışa doğru dağılmasına yol açarken, öte yandan,ülkemizin de yer aldığı kanatlar için öngörülen sınırlamalar dolayısıyla, kuvvetlerin bu bölgelerde yoğunlaşmasına engel olmakta ve böylece, Antlaşmaya taraf hiçbir ülkenin güvenliğinin olumsuz yönde etkilenmemesi sağlanmaktadır.Doğal olarak,böylesine önemli

---

(85) Resmi Gazete, 6 Temmuz 1992, Sayı 21276.

teknik bir işlevi olan coğrafi alt bölgeler yapısına herhangi bir siyasi anlam verilmesi söz konusu değildir.

AKKA'nın bölgesel düzenlemesi ve her grup başına alt-tavanlar şu şekilde belirlenmiştir:

1nci Bölge: AFC, Belçika, Hollonda, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, İtalya, Danimarka, Portekiz, İspanya, İzlanda, Norveç, Türkiye, Yunanistan ile Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Bulgaristan, Romanya ve SSCB.nin Baltık, Beyaz Rusya, Karpatlar, Kiev, Volga-Urallar, Moskova Leningrad,Odessa, Kuzey Kafkasya ve Trans Kafkasya Askeri Bölgeleri:

TANKLAR	: 20.000
ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARI	: 30.000
TOPLAR	: 20.000
SAVAŞ UÇAKLARI	: 6.800
SALDIRI HELİKOPTERLERİ	: 2.000

2nci Bölge: AFC, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, İtalya ve Danimarka, Portekiz ve İspanya ile Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, SSCB.nin Baltık, Beyaz Rusya, Karpatlar, Kiev, Volga-Urallar ve Moskova Askeri Bölgeleri:

TANKLAR	: 15.300
ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARI	: 24.100
TOPLAR	: 14.000

3ncü Bölge: AFC, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, İtalya ve Danimarka ile Polonya, Çekoslavakya, Macaristan,SSCB.nin Baltık, Beyaz Rusya,Karpatlar ve Kiev(*) Askeri Bölgeleri:

TANKLAR	: 10.300
ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARI	: 19.260
TOPLAR	: 9.100

4.ncü Bölge: AFC, Belçcika, Hollanda, Lüksemburg ile Polonya, Çekoslavakya ve Macaristan:

TANKLAR	7.500
ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARI	: 11.250
TOPLAR	: 5.000

(*) 3ncü Bölgede,belirlenen tavanların yanısıra, SSCB'nin Kiev Askeri Bölgesi için ayrıca bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre, yalnızca Kiev'de bulundurulacak toplam konvansiyonel silah ve teçhizat aşağıdaki sayıları aşamayacaktır:

TANKLAR	: 2.250
ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARI	: 2.500
TOPLAR	: 1.500

c) KANATLAR KURALI:

Alt bölgelere ait tavanları içeren tablo ve bu tablo üzerinde bölgelere düşen silah sistemlerine ait düzenleme mekanizmasının mantığı dikkatle incelendiğinde Orta Avrupa Kanadının en küçük tavan olduğu belirlenmekle birlikte bir taban saptanmadığı görülmektedir. Bu durum diğer alt-bölgeler içinde geçerlidir.Bu nedenle,örneğin,merkezdeki bölgede,7.500 tank yerine hiç tank konuşlandırmayan bir ülke grubu, bu miktarı diğer alt bölgelere dağıtmak imkanına sahip olabilecektir. Başka bir deyişle, merkez bölgesindeki 7.500 tankın hepsinin diğer bölgelerde konuşlandırılması mümkündür. Bu durumun, teorik olmakla birlikte, Türkiye'nin de bulunduğu kanatlar bölgesine,Orta Avrupa'dan çekilen kuvvetlerin yığılmasına yol açabileceği ve dolayısıyla, yalnızca önemli bir tehdit yaratmakla kalmayıp, AKKA'nın, alt bölgeler arasında da denge kurulması ve hiçbir ülkenin güvenliğinin azalmaması ilkelerini zedeleyeceği düşünceleriyle, kanatlar bölgesine ayrı bir tavan konulması yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin yanısıra,Norveç,İzlanda ve Yunanistan ile Romanya,Bulgaristan ve Sovyetler Birliği'nin Leningrad, Odessa, Kuzey ve Trans Kafkasya Askeri Bölgeleri'nin yer aldığı, kanatlar bölgesinde,her ülke grubu en fazla 4.700 tank, 5900 zırhlı Savaş aracı ve 6.000 top bulundurabilecektir. Böylece, Antlaşma doğrudan ihlal edilmeksizin,diğer bölgelerden kuvvet tasarruf edip kanatlarda yığınak yapılmasının önüne geçilmiş olmaktadır.

Kanatlar için belirlenmiş azami silah ve teçhizat miktarları ile bu bölgedeki ülkelerin ellerinde bulundurabilecekleri ulusal azami miktarlar karşılaştırıldığında, Türkiyenin bölgedeki tankların %30'una, topların %30'una ve zırhlı savaş araçlarının da %26'sına sahip olabileği ortaya çıkmaktadır.

d) DEPOLAMA:

Bölgesel düzenleme içerisinde getirilen sınırlamalara,saptanan miktarların ancak belirli bir kısmının aktif birliklerde,geriye kalanların ise kontrol altında bulundurulacak sürekli depolarda tutulacağı kuralı da eklenmelidir. Gerçekten,ülkelerin sahip olmalarına izin verilen silahların yaklaşık %10-20 oranındaki bir bölümünü depolarda bulundurmaları bir AKKA hükmüdür. İlke olarak,bu tip kontrol altındaki depolar kanatlar dışında kurulabilecektir. Ancak Sovyetler Birliği'ne, istisnai olarak,sadece Odessa ve Leningrad Askeri Bölgelerinde çok kısıtlı bir depolama imkanı tanınmıştır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'nin sınırında veya yakınında olan Askeri Bölgelerde bu şekilde depolama yapılamayacaktır.

e) AKIŞ KURALI:

Yalnızca kanatlar bölgesi için, her ülke grubuna,geçici olarak,bir miktar ek kuvveti konuşlandırma hakkı tanınmıştır. Bu önlemin amacı, savunmasında dış takviyelerin önemli rol oynadığı kanat bölgesinde, bunalım durumun da söz konusu takviyenin, anlaşmanın ihlaline yolaçadan gerçekleştirebilmesini sağlamaktır. Her ülke grubu başına 459 tank, 723 zırhlı araç ve 420 topu geçemeyecek sözkonusu ek kuvvet konuşlandırma imkanının, ancak geçici nitelikte ve bir bildirim konusu olması gerektiğinin burada altı çizilmelidir.Ayrıca söz konukonusu bu ek kuvvetin en fazla üçte biri aynı ülkeye konuşlandırılabilecektir. Başka bir deyişle, 459 ilave tanktan tek bir ülkeye yerleştirilebilecek olan miktar 153 tankı geçmeyecektir. Bu ek konuşlandırma olanağından doğal olarak Türkiye'de, bir bunalım anında yararlanabilecektir.

f) YETERLİLİK KURALI:

AKKA'nın taraf ülkelere yüklediği sınırlamalar rejiminin bir başka unsuru da,herhangi bir ülkenin tek başına sahip olabileceği azami silah ve teçhizatın sayısına getirilen kısıtlamadır. AKKA müzakerelerinin teknik dilinde "yeterlilik kuralı" olarak isimlendirilen bu kısıtlayıcı önlem uyarınca, herhangi bir ülkenin toplam konvansiyonel kuvvet sayıları,uygulama alanı içerisinde bulundurulabilecek azami sayıların yaklaşık üçte birini aşamayacaktır. Sayılarla ifade etmek gerekirse, bir ülke, indirimlerinin tamamlanmasından itibaren, yani Antlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihin 40 ay sonrasından itibaren,tek başına,en fazla 13.300 tank, 20.000 zırhlı araç, 13.700 top, 5.150 savaş uçağı ve 1.500 saldırı helikopterini uygulama alanı içerisindeki topraklarında konuşlandırabilecektir.

Sovyetler Birliği'nin son yıllarda kesintisiz artıra-geldiği silah ve teçhizatı,ülke grupları için öngörülen toplu tavanlardan daha sıkı ve değişmez şekilde kısıtlayan bu önlemin,AKKA'nın en önemli hükümlerinden biri olduğunu vurgulamak ve önlemin bu yönüyle askeri olduğu kadar siyasi değer taşıdığını da belirtmek yararlı olacaktır.

g- ULUSAL AZAMİ MEVCUTLAR:

AKKA'nın, iki ülkeler grubu arasında 5 silah kategorisinde sayısal eşitlik esasına dayalı yapısının uygulanabilir ve denetlenebilir bir biçimde yaşama geçirilebilmesi, 22 egemen ülkenin herbirinin bu kategorilerdeki silah düzeyinin toplamının,genel ve alt bölgesel tavanları aşmayacak şekilde, önceden saptanmasını ve Antlaşma'nın getirdiği kısıtlamaların aşılması halinde, bunun hangi ülkeden kaynaklandığının, başka bir deyişle, Antlaşma'yı kimin ihlal ettiğinin bilinmesini gerektirmektedir.

Bu bakımdan, Antlaşma'nın yürürlüğe girmesinden itibaren 40 ay sonra hüküm ifade etmeye başlayacak olan global ve alt bölgesel tavanlar dahilinde,her ülkenin sahip olabileceği azami silah miktarları, önceden saptanmış bulunmaktadır. Bu miktarlar 5 kategori silah için ülkelerce, kendi grupları içinde eşgüdüm sağlanarak belirlenmiş ve Antlaşma'nın imzası esnasında diğer bütün taraf ülkere bildirilmiştir. Böylece ülkelerin her biri bakımından, hukuki yüklenimleri saptanmış olmaktadır.

Buna göre, Türkiye'nin elinde, Antlaşma kapsamına giren silah kategorilerinde uygulama alanı içinde azami 2795 tank, 3120 zırhlı savaş aracı, 3523 top, 750 savaş uçağı ve 43 saldırı helikopteri bulunacaktır. Saldırı helikopteri miktarının, 2000'li yıllara doğru, tedarik programlarımızın uygulanmasını mümkün kılacak düzeylere çıkartılması öngörülmektedir.Türkiye için belirlenen bu silah kategorilerine ilişkin ulusal azami miktarlar tamamen tatminkar bir düzeydedir. Türkiye de diğer ülkeler gibi, Antlaşma'nın imza tarihinde, 22 katılımcı arasında bildirime konu olan bu miktarların aşılmamasını taahhüt etmektedir.

h) İNDİRİMLER:

AKKA Antlaşması, herşeyden önce, bir kuvvet indirimi anlaşmasıdır.Başta SSCB olmak üzere birçok ülke,konvansiyonel kuvvetlerinde indirim gerçekleştirecektir. Bir Ülkenin indirmekle yükümlü bulunduğu silah ve teçhizatın sayısı, o ülkenin elinde bulunan mevcutları ile, o ülkeye tahsis edilen azami miktarlar arasındaki farka eşit olacaktır. Her ülke indireceği silah miktarını ve indirimlerinin yapılacağı yerleri Antlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonra bir ay içerisinde bildirecektir.Sayısal sınırlamaya tabi olan ve dolayısıyla fazla miktarları indirilecek olan silah kategorileri, anımsanacağı üzere, tanklar, toplar, zırhlı savaş araçları, savaş uçakları ve saldırı helikopterleridir.

İndirim kavramı, ulusal azami miktarları aşan sayıdaki silah ve teçhizatın tabi olacağı işlemleri anlatmak üzere kullanılmaktadır. İndirim kuralları ve işlemleri, AKKA'da son derece ayrıntılı bir şekilde ve üç ayrı protokolde düzenlenmiş,her kategori silah için kullanılabilecek yöntemler belirlenmiştir.

AKKA, genel olarak, şu indirim işlemlerini öngörmektedir.İmha etmek, sivil araca dönüştürmek, müze veya birliklerde sergilemek, yer veya hava hedefi olarak kullanmak,yer eğitiminde kullanmak, yeniden sınıflandırmak ve nihayet kaza sonucu imha edilmiş olduğunu bildirmek.Ancak Antlaşma,bu işlemler arasında, her bir silah kategorisinin indirilmiş sayılabilmesi için uygulanması gerekecek işlemleri de ayrıca belirlemiştir. Örneğin, özel amaçlı saldırı helikopterleri, ancak imha edildikleri,sergilendikleri ya da yer eğitiminde kullanıldıkları takdirde indirilmiş sayılacaktır.

Antlaşma'da farklı teknik özelliklere sahip silah kategorileri için seçenekli indirim yöntemleri saptanırken gözetilen başlıca husus,indirilmiş sayılacak silahın tekrar askeri amaçla kullanımının önlenmesidir. İndirim usullerinden en önemli olanı imhasıdır. İmha, esasında,bir sonucu anlatmak için kullanılan bir sözcüktür. AKKA, imha başlığı altında beş işlem öngörmektedir. Buna göre, bir konvansiyonel silah kesilerek,patlatılarak, şekli bozularak, ezilerek veya yer, ya da hava hedefi olarak kullanılarak imha edilebilmektedir. İmha etmenin hangi işlemleri gerektirdiği ve her bir silah kategorisi için geçerli olacak imha yöntemleri de Antlaşma'da açıklanmaktadır. Buna göre, örneğin,bir savaş uçağını keserek imha etmek için, uçağın gövdesini, kokpitin(burun) hemen ilerisinden,kuyruk merkezinden, kanat bölgesinden,kesim yerlerinde bağlantı varsa, bu hatlar kesilen parçaların içinde kalacak şekilde, kesilerek üç parçaya ayırmak gereklidir.Tank ise kesilerek,patlatılarak, şekli bozularak veya ezilerek imha edilebilecektir. Hava Hedefi olarak kullanılmak suretiyle imha yöntemi ise sadece uçaklara uygulanabilecektir. Buna karşılık saldırı helikopterlerinin imhası sadece kesme, patlatma ve şeklini bozma yoluyla mümkündür.

Sivil araca dönüştürme işlemi yalnızca tanklar ve zırhlı savaş araçları için öngörülmektedir. Kolaylıkla yeniden silah yeteneği kazandırılabilecek uçaklar ve helikopterler bu kapsam dışında bırakılmışlardır.

AKKA ismen belirttiği savaş yeteneğine sahip yedi tip eğitim uçağının silahlarından arındırılarak,temel eğitim uçağı sınıfına sokulmasına izin vermektedir. Bunlardan MIG-25U tipinde olanların en fazla 30 adedinin bu şekilde yeniden sınıflandırılabileceği hükme bağlanmıştır. Her durumda temel eğitim uçağına dönüştürülecek uçakların sayısı 550'yi aşamıyacaktır.

Ülkeler, sözkonusu kuvvet indirimlerini belirli bir takvim dahilinde yürütmek ve tamamlamak durumundadırlar. Buna göre, indirimler üç aşamada icra edilecektir. Antlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonraki ilk 16 ay sonunda indirimlerin %25'i, 28 ay içinde %60'ı ve 40 ay içinde de, bir istisna dışında, tamamının indirimi gerçekleştirilmiş olacaktır.Söz konusu istisna SSCB'nin sivil amaçla kullanım için dönüştüreceği 3000 adet zırhlı savaş aracına ilişkindir. Bu araçların silahsızlandırılarak sivil amaçlı, örneğin traktöre, dönüştürülmesini öngören işlemleri tamamlaması için SSCB'ne toplam 64 ay tanınmaktadır.Görüleceği üzere,AKKA çerçevesindeki indirimlerin normal olarak üç buçuk yıla yakın bir süre sonunda bitirilmesi gerekmektedir.Ayrıca, indirimlerin yüzdelik oranlar şeklinde ifade edilmiş olması ülke gruplarının mutlak sayılar itibariyle asimetrik indirim yapmalarını sağlamaktadır.

3- DENETİM VE VERİLERİN DOĞRULANMASI:

Silahların kontrolü çerçevesinde, Batı, denetimi "bir silahların kontrolü anlaşmasının belirli hükümlerine uygunluğun veya ihlalinin derecesini saptamak amacını taşıyan bir faaliyet" olarak tanımlamaktadır. Bir Sovyet Silahsızlanma uzmanı ise geniş ve yüzeysel bir tanım getirerek denetimi, "uluslararası silahların kontrolü ve silahsızlanma anlaşmalarının uygulanması amacını taşıyan faaliyetler" olarak tanımlamıştır. Öte yandan, siyaset bilimciler, kavramı "diğer tarafın davranışının söz konusu anlaşmaya uygun olup olmadığının saptanması amacını taşıyan siyasi süreç" şeklinde tanımlamaktadırlar. Nihayet askeri uzmanlar ise denetime, "üzerinde anlaşılan önlemlere uyulduğunu teyid için teftiş, keşif, teşhis dahil herhangi bir eylem" tanımını getirmektediler. Her uzman kendi uzmanlık alanıyla bağlantılı olarak tanımlarda değişik unsurları vurgulamaktadır. Tercihler büyük ölçüde değerlendirmeden ve denetim sürecinin değişik ve birbiriyle bağlantılı aşamalarına verilen farklı önemden kaynaklanmaktadır.

Denetim süreçleri genelde birkaç aşamadan oluşur. Süreç, monitör etmek denilen izlemekle başlar. Bu, gözlem ve keşif eylemlerini içeren bir veri toplama işlemidir. Gözlem, devamlılık arzeden bir izleme faaliyetidir. Buna karşılık keşif, genellikle belirli bir hususun açıklığa kavuşturulması için ad hoc bir izleme eylemini ifade eder. İzleme sürecinde elde edilen verilen değerlendirilmesi ayrı bir işlem gerektirir. Buna göre, bu veriler uygun şekilde biraraya getirilir. Bir sonraki aşama işlenen verilerin çözümlenmesini, yani analizini içeriri. Son olarak,değerlendirme aşamasında toplanan, birleştirilen, çözümlenen verilerin ne anlama geldikleri teşhis edilecekir. Bunların herbiri zorlu bir uğraşı ve dikkat gerektiren birer aşamadır.

Tarihin en önemli konvansiyonel silahların kontrolü ve silahsızlanma antlaşması olan AKKA, son derece ayrıntılı ve kapsamlı bir denetim mekanizması kurmaktadır. Denetimler sayesinde, üçlü bir kazanç elde edilecektir. Buna göre,yalnızca Antlaşma'nın hükümlerine uyulup uyulmadığı doğrulanmakla kalmayacak, aynı zamanda Antlaşma'nınn ihlal edilmesi caydırılacak ve böylece tüm sisteme güven duyulması sağlanacaktır.

Antlaşma'nın mantığına uygun olarak, denetimlerle üç değişik olgunun doğrulanması öngörülmektedir. Buna göre, her ülkenin elinde bulundurmasına izin verilen düzeylerin üstündeki konvansiyonel silah ve teçhizat miktarının indirilmesi sırasında işlemlerin usulüne uygun olarak sonuçlandırıldığını belirlemek ilk hedeftir. Anımsanacağı üzere, indirim kavramı,

imha, yeniden sınıflandırma ve sivil araca dönüştürme dahil yedi ayrı usulü içermektedir. İndirimlerin denetlenmesini kolaylaştırmak için her ülke, indirim uygulayacağı sürelere ilişkin takvimini bildirecektir.Bu bildirimde ülkeer,hangi sürelerde hangi silahların indirileceğini belirteceklerdir. Daha sonra, indirimlerin başlamasından 15 gün önce de ülkeler, ayrı bir bildirim yaparak, indirimlerin başlayacağı ve biteceği tarihler, imha etmeyi planladıkları silahların tipleri, tahmini sayıları, indirimlerin yapılacağı yerler, uygulayacakları indirim usulü, denetimcilerin ülkeye giriş yapabilecekleri yerler ve ne zaman gelmelerinin uygun olacağı gibi,çeşitli bilgileri ileteceklerdir.

Yeniden sınıflandırmak yoluyla indirilen çok amaçlı saldırı helikopterleri ile savaş yeteneğine sahip eğitim uçaklarının belgeleme işlemleri de denetlenebilecektir. Bunu kolaylaştırmak için bu işlemi yapacak üleler, indirimlerde yaptıklarına benzer bir bildirimle, tarihleri, yerleri,sayıları,tipleri ve benzeri bilgileri vereceklerdir. Belgeleme işlemlerini denetleyen uzmanlar,araçların içlerine ve kokpitlerine kadar girip görmek hakkına sahip olacaklardır. Aynı indirimlerde olduğu gibi, bu denetimlerin sonunda da bir standart rapor hemen hazırlayıp, karşılıklı olarak imzalanacaktır. Yine indirimlerdeki gibi, belgeleme işlemlerinin tamamlandığı da tüm taraf ülkelere duyurulacaktır.

Denetlenecek üçüncü olgu ise, belki de en önemli olanıdır. Denetime tabi birimlerin bulunduğu, önceden beyan edilen mevkilerde ve daha evvel bu şekilde duyurulmamış, ancak, çeşitli yollardan alınan bilgiler ışığında kuşku yaratan yerlerde yapılacak denetimler,Antlaşma'nın zamanla sınırlanmamış olan ömrü boyunca kesintisiz devam edecektir. Bu denetimler, Antlaşma'nın oluşturmayı amaçladığı güven ve istikrarın teminatı olacaktır.

AKKA'nın öngördüğü denetim rejiminin bir başka çok önemli unsuru da kuşku denetimleridir. Kuşku denetimleri,bilgi değişimleri sırasında beyan edilmemiş, ancak ülkelerin diğer imkanları sayesinde elde ettikleri bilgiler ışığında şüphe yaratan herhangi bir bölgede yapılan denetimler olarak tanımlanmaktadır. Kuşku denetimlerinin kurallarını özetlemeden önce, "diğer imkanlar" kavramının açıklanması yararlı olacaktır. Bu kavram, esas itibariyle, ulusal teknik araçlar terimiyle ifade edilen, ülkelerin tek başlarına veya başka ülkelerle birlikte kullandıkları çeşitli bilgi toplama araç ve yollarını içermektedir. Antlaşma'nın hükümlerine uyulduğunun doğrulanması amacıyla uydulardan, dinleme tesislerine kadar, çok çeşitli imkanlardan yararlanılmasını AKKA meşru olarak kabul etmektedir. Antlaşma, ülkelerin, uluslararası hukukun ilkelerine uyguun olarak faaliyet gösteren bu araçların çalışmalarına engel olmayacaklarını hükme bağlamaktadır.

YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

AKKA uyarınca hem denetimcilere,hem de ulaştırma aracı mürettebatına,görevlerini gerektiği biçimde yerine getirebilmelerini teminen,ülkeye vardıkları andan,ülkeden ayrıldıkları ana kadar diplomatik ayrıcalıklar, dokunulmazlıklar ve bağı-bağışıklıklar tanınacaktır. Ayrıca, tanınan bu statü, denetim sırasında yapılan hareketlere ilişkin olarak, denetim sonuçlandıktan sonra da devam edecektir.Dokunulmazlık, denetim timinin kullandığı araçlar için de geçerli olacaktır. Bununla birlikte, bazı durumlarda hukuki bağışıklığın kaldırılması denetleyen ülkenin takdirine bırakılmıştır. Dokunulmazlık,ayrıcalık ve bağışıklıklar,üçüncü bir ülkede denetime giden denetimcilere de tanınacaktır."(86)

D- AKKA'nın DEĞERLENDİRİLMESİ:

AKKA'daki gerçek değer,tarafların Dünya barışını "Dehşet Dengesine"dayandırmaktan vazgeçip, gerçek silahsızlanma ve kalıcı boyuttaki evrensel barışa doğru yönelimdeki ciddi yaklaşım ve mütekabiliyete dayalı iyi niyetleridir.Zira gerçek manada Uluslararası antlaşmalara hayat veren ona atılan imzalardaki dolmakalemlerin altın uçları değil, bizzat insan iradesinde ve kalbinde saklı olan her türlü madenden daha kıymetli değerdeki sevginin sönümsüzlüğüdür.

Bu esastan hareketle,AKKA Antlaşmasını değerlendirecek olursak:

1- AKKA Antlaşması, sonuç itibariyle Varşova Paktı'nın taarruzi konvansiyonel sınıflı 5 ana kategorideki silah sistemlerinde önemli azalımlar getirmiştir.

2- Antlaşma, Avrupa'daki iki önemli Savunma Paktına üye ülkeler arasında başlamasına rağmen,sonuçta Varşova Paktı resmen sona ermiş,Sovyetler Birliği'nde Totaliter Komünizm'in çöküşü ile, kıtanın kalbinde güçlü bir Almanya yeniden ortaya çıkmıştır.

3- AKKA Antlaşması, Avrupa'da Batı'ya yönelik Konvansiyonel Baskın Taarruz tehditini önemli ölçüde azaltarak,Stalin'in güvenlik çemberi olan Polonya sınırı gerisine kadar, savunma payında genişleme getirmiştir.Bu durum karşılıklı güven platformunu yükselttiği gibi, savunmada mantıksal denge kuramını getirmiştir. Böylelikle, ekonomileri oldukça olumsuz yönde etkileyen savunma harcamalarında önemli azalmalara yol açmıştır.

---

(86) Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması, T.C. Dışişleri Bakanlığı, sf.3-44, Ankara 1991.

4- Antlaşma gereği,eski Sovyet Sıklet Merkezinin,Uralar'ın Doğuşuna çekilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, AKKA'nın esas önemli sonucu Orta Avrupa'da eski Varşova Paktı ülkelerinden Polonya, Macaristan,Çek & Slovakya'nın yanısıra, Bulgaristan ve Romanya;NATO'nun güvenlik algılamalarında tehdit olmaktan çıkarak, bu ülkelerin NATO üyeliğine gelecekte aday olma isteklerini ön plana çıkarmıştır.B.D.T.na bağlı orduların, bu ülke topraklarından kademeli olarak geri çekilmesine karşılık, sözkonusu ülkelerin silah sistemlerinde,bağımlılıklarının 15 yıl daha devamını gündemde tutacaktır.

5- Konvansiyonel Silahlar'daki bu ümit verici düzenlemeye rağmen, Bağımsız Devletler topluluğundaki belirsizlik ortamı, Rusya Fedarasyonu,Belorusya, Ukrayna ve Kazakistan'ın nükleer kuvvetlerinin devamını getirmiştir. Bu ülkelerin, söz konusu silahlara sahip olabilmek hususundaki; ısrarları, tehditin kontrolunu daha da güçleştirmiştir.Bir başka ifade ile, ile, Konvansiyonel tehditteki azalmaya karşılık, nükleer silah tehlikesi birden ziyade kontrolu daha güç yeni bir tehdit ortamının doğmasına sebep olmuştur.

6- AKKA Antlaşması,Deniz Kuvvetleri,konvansiyonel taktik füze ve roketler ile, yüksek teknoloji ürünü silahları ve Hava Kuvvetleri'nin (ulaştırma,elektronik harp, uzun menzilli bombardıman uçakları)unsurlarını da kapsam dışında tutmuştur. Bu durum, Ukrayna ve Rusya Federasyonu arasında halen netlik kazanamıyan eski Sovyet Karadeniz Filosu'nun, taşıdığı önemli tehditi gündemde tutmuştur.Bu itibarla, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın algıladığı tehditin miktarında azalma olmadığı gibi, Kafkasya'da devam eden askeri ve siyasal uyuşmazlık, Azerbaycan'ın Karadeniz'den taşıma kararına karşılık,yeni bir tehditi daha gündeme getirmiştir.

Bu itibarla, özellikle konvansiyonel başlıklı füzeler, ile donatılmış Karadeniz Filosu su üstü gemileri ile,bu füzelerden Cruise sınıfı konvansiyonel başlıklı olanların tehditi, gerek menzil ve gerekse kapasite olarak ülke topraklarını kapsamına almaktadır. Ayrıca, bu filodaki uçak gemileri de muhtemel bir amfibik harekattaki ileri savunma yeteneğimizi tehlikeye atmaktadır.Nitekim,bu filodaki denizaltıların varlığı da, bu görüşümüzün haksız olmadığını ortaya koymaktadır. Burada belirtilen silah sistemleri,Orta Avrupa Savaş Alanında kullanılamıyacağına göre,Türkiye açısından,taşıdığı önem daha da artmaktadır.

Ayrıca, Antlaşma'ya taraf ülkeler arasında, silah teknolojilerinin transferlerinin ve mevcut üretimin yasaklanmasına ait hüküm bulunmaması, Orta Doğu pazarına, B.D.T.'nun

yoğun ölçekte yatırımlarını doğuracaktır. Bu durum ise, zaten silah deposu halindeki Orta Doğu'da, Türkiye'nin sınır komşularının ateş güçlerinde artışa neden olması beklenmektedir. Araştırmamızda da ortaya koyduğumuz üzere, B.D.T.nun içinde bulunduğu ekonomik açmaz, bu hareketi süratlendirici yönde rol oynayacaktır. Nitekim, İran ile Suriye'ye gerçekleştirilen son silah üretim projeleri Antlaşmaları,bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

7- Silah sistemleri tanımlamalarında özellikle Zırhlı Muharebe Araçları ve Zırhlı Piyade Taşıyıcıları ile Tankların sınıflandırılmalarında, kesin netliğin konulamaması, bu silah kategorilerinde küçük değişiklikler yapılarak, ateş gücünde artış tehlikesi mevcudiyetini korumaktadır.

8- Yine, Antlaşma'nın kontrol ve doğrulama faaliyetlerinde ortaya çıkan müşterek masrafların dağılımı konusunda paritelerin tam kesin rakamlara oturtulamaması, bir diğer olumsuz faktör olarak algılanmalıdır.

9- Türkiye açısından en önemli indirime tabi silahların, B.D.T. tarafından dolaylı olarak Güney'e kaydırılmasının önlenmesidir. Bu hayati tehlike de, Türkiye'nin kontrol ve doğrulama faaliyetlerinde çok daha hassas ve tedbirli olmasını ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, bu ülkenin modernizasyon faaliyetlerine devam ederek, muhtemel gücünü Orta Doğu, Yeni Türk Cumhuriyetleri ve Çin tehditi karşısında tertiplendirmesi beklenmelidir.

10- Türkiye açısından ele alındığında, konulan limitler ve mevcut silah sistemlerimiz açısından çok önemli bir sıkıntı getirilmemiştir. G.Doğu Bölgesi'nin kapsam dışı bırakılması, Irak bunalımının Dünya güvenliğini bir anda tehlikeye sürüklemesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin, uzak görüşlülüğündeki sağduyuyu haklı çıkarmıştır. Ayrıca, NATO'da kapsam dışı bırakılan bazı silah türlerinin, envanterimizdeki silahların modernizasyon faaliyetlerine ve ülkenin savunma ekonomisine faydalı katkılarda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye jeo-stratejik yapısının gereği olarak,AKKA'dan olumlu yönde yeni güvenceler kazanmıştır. Ancak, yine coğrafyasından kaynaklanan tehdit algılamasının, özellikle, Balkanlar Kafkasya ve Orta Doğu'daki AKKA sonrası güç boşluklarından meydana gelen belirsizlik ve tehdit yapılanmalarını çok iyi analiz ederek, modernizasyon faaliyetlerine devamı bu gerekçeden hareketle, süratle mobilizasyon ateş gücünü, çağın gereklerine uydurması, yeni dönemin en hayati ihtiyacı olarak şekillendiğini daima ön planda tutmamız gerekmektedir.

Zira, B.FRANKLIN'in dediği gibi,"Hiçbir zaman iyi bir Savaş kötü bir Barış olmamıştır."

V- ULUSLARARASI SİLAH TRANSFERİ VE (CONVERSİON-DÖNÜŞÜM) HİPOTEZİ:

Yukarıdaki bölümlerde izahına gayret edildiği üzere, Uluslararası Güvenliğin tesisi ve Evrensel Barış'ın muhafazası yolunda, "SİLAHSIZLANMA" ile Devletler'in Hükümranlık Hakları ve Toprak bütünlüğü esaslarına dayalı ilişkiler içerisinde meydana gelen uyuşmazlıkların askeri boyuta tırmandırılması ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek sıcak bir çatışmanın elimine edilebilmesi için, ön şart olan "Karşılıklı Güven" ortamının yaratılması, taraflar arasında fiziksel saldırı seçeneğinin aşağıya çekilmesi ile doğrudan bir ilişki içerisindedir.

"Muhtemel düşmana karşı **"SAVUNMA"**,tarihsel olarak, Modern Toplumun belirleyici öğesidir. Meşru Müdafaa Hakkı ise, BM Antlaşması'nın temel kuralıdır. Bununla birlikte, "Savunma'da Aşırılık"ın devamı olan askeri işgal ile arasındaki denge bozucu hukuk dışı eylemler, cezai müeyyideyi gerekli kılan karaktere haizdir."(87)

"Silah alımı, aynı zamanda siyasal ve askeri anlamda birkaç önemli unsuru da bünyesinde muhafaza eder.Zira, silah alımı öncelikle dış düşmana karşı olup, iç muhalif kuvvetlere karşı da aynı zamanda bir güvence unsurudur. iç politika'da; seçmenlere karşı güç ve propaganda faktörü olup, Uluslararası İlişkilerde, ittifaklar arasında belli bir takım sinyallerin de habercisidir."(88)

İşte, amaç olarak taarruzi yeteneğe sahip bulunmayan bir Kuvvetler Dengesi içerisindeki statükoyu meşru sebepler olmaksızın kuvvet yoluyla bozmaya yeltenen taraf Devlet'in, matematiksel açıdan çok daha şiddetli bir ateş gücü ile mukabil saldırıya maruz kalmasını temin eden, otomatik dengedeki "CAYDIRICILIK" kalkanını oluşturan, Silahsızlanma Aksiyonu; aynı zamanda karar mekanizmalarını, de facto eylemlerden uzak tutabilmenin ilk kademedeki emniyet unsurunu da teşkil edecektir.

---

(87) Ivo, BUTINI(İtalya SavunmaBakanı Yrd.): "High Priority Aspects", U.N. Disarmament Topical Papers, No.3,sf.6, New York, 1990.
(88) Andrew J. PIERRE: "The Global Politics of Arms Sales" Princeton Uni.Press.sf.125, 1977.

Nitekim bu önemli hususa dikkat çeken ABD Devlet Başkanı Eisenhower'a göre: "Ordular, mütecavizin sahip olduğu tahrip yeteneğinin potansiyel riskini caydırabilecek derecede kuvvetli ve ani harekat için hazır olmalıdır."(89)

Bu mantıksal yaklaşımın dinamik ve en hayati unsuru ise, şüphesiz Demokratik Toplumlardaki, Seçmenlerin Savunma Politikalarına olan dolaylı katılımlarıdır. Bir başka ifade ile, siyasal toplumun en hassas organı olan kamuoyunu oluşturan seçmenler, sosyal refahın muhafazcısı, mevcut kaynakların ülke ihtiyaçları doğrultusunda pay edilmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşılması yolunda; Savunma Sektörüne ayrılan payın suni olarak arttırılmasını kontrol edeceklerdir. Zira, aksi politikaların takibi ile, Silahlanma Yarışı'nın bölgesel ve global dengeler içerisinde objektiviteye aykırı olarak tırmandırılması, potansiyel Savaş Riski'ni arttıracaktır.

"Tarihte silahlanma yarışının, savaşla sonuçlanmadığına tek örnek yoktur."(90)

"Silahlanma yarışı ile emperyalist savaşlar arasında yakın bir ilişki vardır. Emperyalist Devletlerin, barış zamanında silah stok etmeleri, yeni savaş tehlikelerini daima içinde barındırır."(91)

Gerçekten de, araştırmamızın ortaya koyduğu reel veriler dikkatle incelendiğinde, silahlanma parabollerinin aşırı ve dengesiz yükselişleri, I. ve II. Dünya Savaşlarının asli sebeplerinin başında geldiği gibi, özellikle Orta Doğu, Hindi Çin, Afrika Savaşlarının ortaya koyduğu matematiksel veriler, bu tehditin en çarpıcı örneklerini sergilemiştir.(92)

"Demokratik düzenin işleyebilmesi için bireylerin hoşgörülü olarak yetişmeleri zorunludur. Bir kez bireyler, kendi görüşlerine aykırı da olsa, çoğunluğun özgürce beliren iradesine ve kararlarına uymayı bilmeleri için hoşgörü zorunludur.

Bu ise, bireylere bilimsel düşünüşün temel gerekleri benimsetilerek elde edilebilir.Bilindiği gibi bilimsel düşünce hem mutlak kuşkuculuktan, hem mutlak dogmatizmden kaçınma-

---

(89) Eisenhower: "New York Times, Jan.18,1961.
(90)Av.Faruk,EREM;Türkiye Barolar Birliği Bşk.: "Barış-Silahsızlanma Türkiye'nin Dış Politikası" Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen 10 Temmuz 1967,Dünya Hukuk münasebetiyle "Barış ve Silahsızlanma Sempozyumu"sf.32.
(91) Türkkaya, ATAÖV: "Silahsızlanma Gereği" BMM Türk Derneği Yayınları, No.5, sf.2, Ankara 1979.
(92) Bu konuda bknz: (Nitekim, 1945'den bu yana 170 sıcak çatışma yaşanmıştır) Oluyemi,ADENIJI: "Restraint As a Factor is Resdving Regional Conflicst"- UN Vol.3,sf.101, 1990.

mayı gerektirir. Demokrasi eğitim ve öğretiminin anahtarı toplum ve insan bilimleridir. Demokratik düzen, aynı zamanda insanın kendine güven gereksinimini karşılar."(93)

İnsanların böyle bir güven duygusu içinde olmaları için, savaş korkusu, nefret ve yıkıcılık duygularından bağımsız olmaları gereklilik arzeder.

"Kuşkusuz düşüncelerin inanışların başka başka olmasından yakınmamak gerekir. Çünkü, bütün düşünceler ve inançlar bir noktada birleşecek olursa, bu hareketsizlik belirtisidir, ölüm işaretidir.Bunun içindir ki,gerçek özgürlükseverler hoşgörünün genel bir huy olmasını dilerler."(94)

O halde, Demokratik Toplum düzeni içerisinde, katılımcı siyasal hayatın asli unsurunu teşkil eden seçmenlerin, genel anlamda ortaya koyacakları kontrol/denge mekanizması,esasen birey bazına kadar indirildiği için, barışın muhafazasında daha yaygın,sağlam ve sürekli esaslara dayandırılmasındaki güvenilir seçenekleri oluşturabilecektir.

Bütün bu aydınlatıcı siyasal, etik, hukuki ve ekonomik gerçeklere rağmen; büyütecimizi dünya haritası üzerine biraz daha yaklaştıracak olursak, Demokrasi'nin tüm jeopolitik dengelerde tesisinin başarıya ulaştıralamadığı gibi, merkezi otorite üzerinde de, Saldırgan Politikalardan duyulan kuşkunun ve Uluslararası Platform'daki Anarşik Ortamın dengesizliğinin Silahlanma Aksiyonunu sürekli canlı ve dinamik tuttuğunu açık ve kapalı olarak müşahade etmekteyiz.

İşte, bu noktada silah ve onu üretebilmenin değişik kombinasyonlardaki seçenekleri, ülkelerin daha fazla güvenlik endişeleri ile, Savunma Güvenliğini harekete geçirmektedir.

Savunma harcamalarının, ekonomik takat gücünün üzerine çıkarılması;uzun dönemde,ülkeyi zayıf düşürür ve yine savunma gücüne zarar verir.

Savunma harcamaları ile piyasa koşulları arasındaki önemli bir ayrıcalığa dikkat çekmenin yerinde olacağı kanaatindeyim. Zira, piyasadaki alıcı firma harcama kalemlerinin hizmet karşılığı olarak belli oranda bir iktisadi değer intikalini mümkün kıldığı halde; Savunmaya yönelik meta alımları neticesinde, toplumsal yaşantıya intikal edecek, reel manada bir hizmet karşılığı transferi sözkonusu değildir.Tabiatıyla, bu olumsuz belirleyici;ülke kalkınmasındaki ekonomik yatırımlar üzerindeki enflasyonist baskının artışına sebebiyet verebilmektedir.

---

(93)Özer, OZANKAYA: "Demokrasi,Eğitim ve Öğretimin Sorunları" A.Ü.S.B.F.Yayın no.133, sf.113, Ankara 1984.
(94) Özer, OZANKAYA: a.g.e. sf.112.

"Askeri savunma harcamalarındaki artış bütçe açığında yükselmelere sebebiyet verir, buna karşılık faiz ve kredi maliyetlerini yükselterek teşvik yatırımlarını düşürür."(95) "Savunma sanayiinde yer alan firmaların üretimleri sonucunda, işgücünün elinde bir satınalma gücü oluşur. Çünkü yapılan iş nedeniyle para el değiştirir. Fakat yapılan işin sonucunda bu firmalar,piyasa üretim devresinden aldığı girdilere karşılık, bu devreye herhangi bir katkıda bulunmazlar."(96)"Başka bir deyişle, bu firmaların üretim artış gücü sıfır, fakat harcama artış gücü yüksektir."(97)

" Üretim sürecinin bu sonucu, doğal olarak piyasada enflasyona neden olacak bir boşluk oluşturur. Böylece, bu çeşit ekonomik faaliyet genişledikçe, sonuçta zorunlu olarak fiyat yükselten baskılar oluşacaktır."(98)

Her ne kadar,savunma harcamaları ülke ekonomisine getirdiği olumsuz sonuçlara sahip ise de,yenilginin maliyeti, Devlet'in foksiyonel hayatının sonu ile müşterek kabul edildiği için, silahlanmanın kan damarları sürekli canlılığını muhafaza imkanlarını bulabilmektedir.

Esasen, bütün bu karmaşık girdilerin irdelenmesi başlı başına birer araştırma konusu olup,çizdiğimiz çerçevenin dışına çıkmaksızın mevcut ve muhtemel planlanan ortam içerisindeki silahlanma problemine tesir eden sebepler bütününün mevcut durumunu ve muhtemel gelişme olasılıklarındaki ulaşabileceği değerler manzumesi; irdelenmeğe çalışılmıştır.

A- ULUSLARARASI SİLAH SATIŞLARINA AİT DÜZENLEYİCİ YASAL NORMLARIN MUKAYESELİ ANALİZİ:

Savunma Sanayii'nin karmaşık ekonomik ve siyasal yapısı kapsamında; toplumsal idari yapının, kollektivist veyahut demoktratik olmasına bakılmaksızın, Devlet'in doğrudan veyahut dolaylı yöntemlerle sıkı bir kontrol mekanizması uygulandığı ve bu konudaki düzenleyici hukuki tedbirlerin varlığını müşahade etmekteyiz.

---

(95) Alex, MINTZ; Chi HUANG: "Defense Expentitures, Economic Growth, and the "Peace Dividend", American Political Science Review, Vol.84.No.4, sf.1292, December 1990.
(96) Seymour,MELMAN: "Arms Race Economic Drain", Economic Forum, Vol.13, Part 1, sf.87,1982; Zikreden Kaynak:Muammer ŞİMŞEK:"Türkiye'de Savunma Sanayii" sf.39, Ankara 1989.
(97) Vural SAVAŞ: "Tebliğ Tartışmaları" Milli Harp Sanayii Semineri, sf.48,Ankara Ticaret Odası Yayını, Ankara 1975.
(98) Muammer, ŞİMŞEK: a.g.e. sf. 39.

Gerçekten, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin "Federal Kanununun 26.maddesi hükmüne göre:"Savaş için dizayn edilmiş silahların üretimi, nakliyat veya pazarlanması, ancak Federal Devlet'in müsaadesi ile olur. Ayrıntılar, Federal Kanunlar tarafından düzenlenir."(99)

İsviçre Anayasası'nın 41.maddesi,"Silah satışı için müsaadeyi, Federe Devletlere tanımakta ve bu konudaki yasal iznin mevcudiyetini şart koşmaktadır."(100)

Brezilya Anayasası "Savaş malzemelerinin üretim ve ticaretinin, iç ve dış satımlarına ait yetki ve denetleme hakkını, bizzat Devlet'e tanımıştır."(101)

Buna karşılık Fransa(102), İsveç(103), Kanada(104) ve ABD(105) gibi ülkeler ise silah satımlarını değişik kanuni düzenlemeler ile hükme bağlamışlardır.

"İngiliz Hukuk sisteminde ise silah satışları, genel dış ticaret yasası hükümlerine bağlı olarak düzenlenmiştir." (106)

"İtalyan Anayasal Hukuk sisteminde de spesifik bir düzenleme mevcut olmayıp, Haziran 1990 tarihli ve 185 sayılı kanunun getirdiği yeni düzenlemeye göre, savunma malzemelerinin ihracaat,ithalat ve nakliyatından doğan kontrol ve garanti sorumluluğu, bizzat lisans altında o silahı üreten firmaya verilmiştir.

Konvansiyonel olmayan silahlar hakkında da bir alt ayrımı düzenleyen kanun, yukarıdaki sorumululuğu; özellikle NBC silahlarının üretim ve teknoloji transferini de düzenleme ihtiyacını gözönüne almıştır.

---

(99) Gesetz über die Kontrolle Von Kriegswawwen 20.4.1961 and subsequent amendments.
(100) Legge Federal sui materiale bellico of 30 June 1972 and subsequent amendments.
(101) Decreto No.55649, 28 January 1965.
(102) Bertrand, WARUSFEL: "Strategic Exports Control and Disarmament in France", -Article 12-13,Decret-loi,18 April 1939 Journal Officiel 21 December 1990; Disarmament,U.N. Volume XV. No.1, sf.43-56, 1992.
(103) Lag om förbud mot utförsel av krigsmaterial
(104) Export and Import Permits Aet of 31 March 1954 and Subsequent Amendments.
(105) a-1961 tarihli Dış Yardım Yasası b-Askeri Dış Satımlar Yasası c- 1968 tarihli Uluslararası Güvenlik Yardımı ve d-1976 tarihli Silah İhracaatı Kontrol Yasası ile kodifiye edilmiştir.
(106) Import, Export and Customs Powers(Defense)Act of 1 September 1939 and Export of Goods(Control) Order of 1987, SI,1987/2070 and Subsequent amendments.

Ancak, dikkat olunacak husus, satılan silahın lisans garantisini, Dış Ticaret ve Dış İşleri Bakanlığı'nın sorumluluğuna vermiş olup, dolaylı olarak "Dış Politika'nın Aracı" tarzında,Devlet'in kontrolunu hakimiyet esasına bağlamıştır." (107)

Eski Sovyetler Birliği'nde ise, konu ile ilgili yasal bir düzenleme mevcut bulunmayıp, sadece siyasal direktifler yönünde şekillenen bir Silah Ticaret Sistemi mevcuttur.

Buraya kadar ki kısıtlı da olsa ortaya koymaya çalıştığımız husus, araştırmamızda aydınlatmağa gayret ettiğimiz üzere, milyonlarca insanın ölümüne sebep olabilecek veyahut bu silahların alımı ile ülkenin göğüslediği ekonomik külfetin asli sebebi olan, yaklaşık 1 trilyon dolarlık Dünya Silah Pazarı'nda "Devlet'in silah ihracaatında mutlaka yetkili ve bilgili"(108) olmasıdır.

O halde, bizatihi gayr-ı meşru yollardan silah transferinin önüne geçebilmek için Kontrol ve Denetim hakkını saklı tutan Devlet, mütekabiliyet esasına bağlı olarak,silahlardan arındırılmış bir Dünya'nın mimarı olmayı da başarabilecek yetki ile hukuken donatılmıştır. Kanaatimizce,burada en önemli husus, çalışmamızda irdelemeğe gayret ettiğimiz gibi,Barış ve karşılıklı "GÜVEN" esasına dayalı ilişkilerin tesisinde iyiniyet ve sağduyunun, kararlı adımlarıdır.

Bu noktada,Savunma Sanayii'nin yapısal özelliğine dikkat çeken, Amerikan Uçak Firması NORTHROP yöneticilerinden STORMFELTZ'in görüşlerine yer vermenin, meselenin daha iyi aydınlanması açısından oldukça yararlı olacağı kanaatindeyim. Zira, STORMFELTZ'e göre: "Savunma Sanayiindeki uyuşmazlığın problemin yapısal esası teknolojik değildir.Zira teknoloji değişimine devam edecektir. Meselenin çözümünde,üretime şekil ve yön veren mimari düşüncenin ve deneyim birikiminin, kültürel değişime, adeta bir "ŞOKA"ihtiyacı vardır.Mevcut düşüncenin aksine, Savunma Sanayii "DEVLET'in AYNADAKİ" bir yansımasıdır.Endüstriyel eğilim,Devlet'in yönlendirmesi doğrultusunda hareket etmektedir. Devlet'in yapısal gereksinmelerinde bir talep ortaya çıkanca Savunma Sanayii'nin bünyesi de bu paralelde bir arzı doğurur."(109)

---

(107) Cecilia,CORSI: "Arms Exports Controls: Developments in Domestic Legislation"-Italian Legislation on the Export of Armaments, Disarmament, Vol.XV, Number 1, sf.29-42, 1992.
(108) Cecilia,CORSI: "National Legislation on the Export of Armaments", UNIDIR, Topical Papers 3, sf.106-109, New York 1990.
(109) H.B.STORMFELTZ: "The Private Sector Speaks", Aviation Week, sf.59, July 2,1990.

B- ULUSLARARASI SİLAH PAZARINDAKİ ÇEKİM KUVVETİ ve SÜREKLİLİK OLGUSU:

Günümüz Modern Devleti'nin bütçe harcamalarının başında gelen Savunma Giderleri, Silahlı Kuvvetlerin teşkili ve sürekliliğini temin edecek Silah Sistemleri'nin iktisabını gündeme getirmektedir. Komşu Ülkeler ile sürekli bir etkileşimin mevcut olduğu bu değişken dengeler içerisinde, taraflar arasında, arz-talep eğrilerinde süreklilik özelliğine haiz, kıyasıya şartlarda gerçekleşen bir yarışı doğurmaktadır.

"Silah transferleri, global ölçekteki siyasal-askeri sistem içerisinde önemli rol oynayıcı özelliğe sahiptir. Nitekim, "Silah transferlerinin global(110)boyuttaki bu özelliği, uzun dönem içerisinde, kamuoyları ve siyasal çevrelerin ilgi alanını oluşturmaktadır."(111)

Ancak, özellikle konvansiyonel silah transferlerinde, sayısal bazdaki süreklilik arzeden parabolik artış, Uluslararası toplumu, haklı olarak endişelere sevk etmektedir."(112)

"Transfer olunan Silahlar, Güvenlik ve Silahlanma'nın ana sebebidir. Silahlanan bir ülke, karşısında tehdit unsuru olarak kabul edilen ülkenin de bu yeni duruma cevaben Silahlanmasını harekete geçirerek, Silahlanma Yarışını körükler." (113)

"Bir ülkenin savunma harcamalarına esas teşkil eden unsur, o ülkenin güvenlik fonksiyonu olup,, güvenlik fonksiyonunun eğilimi,ülkenin kabul edebileceği risk derecesine bağlıdır."(114)Böylesine soyut bir gereğe dayanan savunma harcamalarının optimal ölçekte yapılması risk faktörünün iyi belirlenmesine ve yeterli güvenlik seviyesinin tespitine bağlıdır."(115)

---

(110) Christian, CATRINA: "Supplier Policies and Recipient Dependence", UN Disarmament Topical Papers Vol.3, sf.29, New York 1990.
(111) Friedrich, RUTH: "Transparency and Confidence-Building" UN Disarmament Topical Papers, Vol.3, sf.63, New York 1990.
(112) Eugenio, PLAJA: "The Urgency of Facing the Problem of International Arms Tranfers" UN Disarmament Topical Papers 3, sf.63, New York 1990.
(113) Michael, BRZOSKA: (Hamburg Üni.Political Science Research): "The Nature and Dimension of the Problem", UN Disarmament, Topical papers, Vol.3, sf.10, New York 1990.
(114) Caspar W.WEINBERGER: Department of Defence, Annual Report to the Congress, sf.13, Fiscal Year 1988; Zikreden Kaynak: Tugğ.Dr.Tuncay ÖZKAN; "Silahsızlanma Görüşmeleri ve Savunma Harcamalarımıza Etkisi" Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.329, sf.5-6, Temmuz 1991.
(115)Caspar W.WEINBERGER: a.g.e. sf.16, Zikreden Kaynak: Tuğg.Dr.Tuncay ÖZKAN: a.g.e. sf.5-6

"Tam rekabet piyasasında talep harcanabilir gelirin bir fonksiyonu iken, savunma harcamalarında talep mevcut teknolojinin veya potansiyel düşmanın fonksiyonu olduğundan, savunma ihtiyaçlarının çok iyi belirlenmesini gerektirir."(116) Yeterli bir silahlı kuvvetler yapısı tehdit ve güç dengesi ile ilişkilidir ve bu husus savunma harcamalarının planlanmasının temelini oluşturur.

Esasen, teknolojik evrimin sonucunda ortaya çıkan,yüksek teknoloji ürünü siahları, Dünya üzerinde belirli sayıdaki dar bir ülkeler grubu üretebilmektedir.

"Geçtiğimiz otuzbeşyıllık süreç içerisinde konvansiyonel Silahların Transferine ait boyutsal ve dağıtımsal içerik incelendiği takdirde, iki temel faktörün belirleyici rol oynadığı göze çarpar. Bunlardan birincisi, Doğu ve Batı bloklarının karşı karşıya gelmeleri ve özellikle Süper Güçlerin sürdürdükleri ilişkilerinin temelinde, takındıkları düşmanca tavırdır. İkinci gerekçe ise, Üçüncü Dünya Ülkeleri kutbunda ortaya çıkan siyasal uyuşmazlık konularının gerek çözüme ulaştırılması ve gerekse kollektif anlamdaki yönetim metodlarının uygulanması hususunda içine düşülen başarısızlıklardır."(117)

"Silah üretiminin, ülkelerin Silahlanma programlarına yoğun bir biçimde girişi, 1960'lı yılların sonundan itibaren artmış bulunmaktadır. En yeni teknolojilere sahip olan karmaşık silah sistemlerinin üretimi,yine sanayileşmiş belirli ülkelerin tekellerinde bulunmakla birlikte gelişmekte olan ülkeler de, diğer silahların üretimi için yoğun çabalara girişmişlerdir. 1970'den sonraki on yıl içerisinde, küçük silah, mühimmat ve silah bakımı gibi faaliyetlerden başka, önemli silah ve askeri donatımın üretim ve montajını yapabilen ülkelerin sayısı,iki kattan daha fazla artmıştır.Yine aynı dönemde, 3.Dünya Ülkelerinde üretilen silah ve askeri donatımın değeri, 1970 de bir milyar dolardan, 1979 da 5 milyar dolara, yani beş katına yükselmiştir. Bu rakamlara, önemli miktarda silah ve askeri donatım üreten Çin Halk Cumhuriyeti'nin satışları dahil değildir."(118)

---

(116) Christian MARFELS: "The Structure of the Military-Industrial Complex in U.S. and its Impact an Industrial Concentration" Kyklos, sf.412, Vol.31, 1978. Zikreden Kaynak: Tugğ.Dr.Tuncay ÖZKAN: a.g.e. sf.5-6

(117) Ian, ANTONY: "The Internatıonal Arms Trade", UN Disarmament Periodic Review, Vol.XIII, No.2, sf.231, 1990.

(118) Muammer ŞİMŞEK: "Türkiye'de Savunma Sanayii" SAGEB-3, sf.105, Ankara 1989.

Silah üretimini çok az sayıda ülkenin gerçekleştirebilmesi, gelişmiş ülkelerin satıcı, bu tür ileri sanayi ve iş kollarına sahip olamıyan ülkelerin ise, alıcı durumunda kalmasına sebep olmaktadır.Böylece, şekillenen piyasa koşullarında, oldukça geniş bir pazar payına karşılık; firmalararası üretim rekabetinde, "Tekelci" özelliğin ağırlık kazanmasına yol açmaktadır.

"Bu itibarla, açıktır ki, Silah üretimi ile Silah transferi açık bir ilişkiler bütünü içerisindedir."(119)

"II.Dünya Savaşı'ndan bu yana,Konvansiyonel Silahların, transferi, Uluslararası Dünya Ticaret Sistemi'nin ve ülkelerin dış politikalarının tespitinde önemli belirleyici rol oynamıştır. Nitekim, bazı ülkeler Silah Satışı ve üretimi suretiyle nüfuz alanlarını genişletebilmek çabası içinde olmuşlardır. Diğerleri ise, bu ülkelerin saldırgan aktivasyonlarının yarattığı tehdit unsuru ile karşı karşıya kalmışlardır. Zira, bu aktörlerin ulusal çıkarları, Silahların bu türlü yayılmacı karakteri ile doğrudan bir hayati nedensellik içerisinde olagelmiştir. Gerçekten, Uluslararası Topluma yeni katılan Devletler arasında, Silah Pazarı'nın genişleme gösteren karakteri, sistemin genel karakterinde de köklü değişikliklere yol açmıştır."(120)

"Dünya Savunma Harcamaları 1963-1984 dönemi içerisinde irdelendiğinde iki temel özellik gözlemlenmiştir. Bunlardan birincisi, Savunma Harcamalarındaki sürekli artış, diğeri ise silah alımında bulunan ülkelerin sayısal bazdaki artışlarıdır.Buna göre, gelişmekte olan ülkelerde; Savunma Harcamaları "SÜREKLİ" artış göstermiştir.Nitekim, 1963 Vietnam Savaşından önce,16 milyar Dolar olan Silah Harcamaları, %250 lik bir artış göstererek,1984'e gelindiğinde 57 milyar dolara fırlamıştır.

Uluslararası topluma yeni katılan ülkelerin önde gelen ilk çabaları, silahlanma yarışına girmek olmuştur. Sözkonusu artış, 1963-1984 döneminde, silah ithal eden ülke sayısını 91 ülkeden, %67 lik bir artış ile 118 ülkeye çıkararak, pazar payını %81'lere tırmandırmıştır."(121)

---

(119) Michael, BRZOSKA: a.g.e. sf.10
(120) Stephanie G.NEUMAN(Columbia Uni.Güvenlik Uzmanı): Present and Future Trade Prospects for Control and Limitation", UN Disarmament Topical Papers, Vol.3, sf.123, New York,1990.
(121) Stephanie G.NEUMAN: "Present and Future Arms Trade Prospects For Control and Limitation" UN Disarmament Topical Papers, Vol.3, sf.123, New York 1990.

Kanaatimizce,burada Uluslararası sistem içerisinde çok önemli bir realite ile karşı karşıya bulunmaktayız. Günümüz, Global Dünya siyasetinde de gözlenen Uluslararası ortamda faaliyet gösteren aktörlerin sayısal artışı, silah ticaretini aşırı derecede körükleyici rol oynamaktadır.Siyasal anlamdaki kurumlaşma sürecini tamamlayamamış sözkonusu bu Devletler,yeni savunma pazarından pay alan satıcı ülkelerin uyguladığı ("Divide and Rule"-Böl ve Yönet) politikası neticesinde, ekonomik yapı olarak da sırtlarında taşıdıkları azgelişmişliğin kamburunda, ezilmektedirler.

Dış ilişkilerinde, kontrolu kaybetmekte; çekim kuvvetine kapılmaktadırlar. Bu amaçsız silahlanma yarışı içerisinde, zaten kıt olan ülke kaynaklarını yitererek, açlık ve sefaletin acımasız pençelerine yem olmaktadırlar.

"1970'li yıllarda, savunma harcamalarında yüksek seviyede önemli artışlar kaydedilmiştir. Esasen, bu başkalaşımın gerçek anlamda anlaşılabilmesi için, 1970'li yıllardaki konsensusa ait yapılanmanın izahı gereklilik arzetmektedir. Bu dönem zarfındaki silah ticaretine hakim gelişmelere ait özellikler başlıca üç ana odak etrafında toplanabilir: Savunma endüstriyel kapasitelerinin arttması, Kuralları politik gerçeklerden ziyade ticari menfaatlerle şekillenen global silah pazarındaki arzın yeni kaynaklara olan aciliyeti; ve balistik füzelerin Üçüncü Dünya Ülkelerine olan dağılımı,silah ticareti tartışmalarında aynı konular geçerliliğini muhafaza ettikçe, Uluslararası politik ortam da önemli ölçüde değişmiştir." (122)

"1970'li yıllardaki en önemli özelliklerden bir tanesi de Ortadoğu petrol bunalımı ile artan petrol fiatlarında kaydedilen düşüştür. Bunun yanısıra, Dış Borçlar,III.Dünya Ülkelerine ağır yeni yükler getirmiştir. Bu durumda finansman sorunları,banka borçlanması yoluyla çözüme kavuşturulmaya gayret edilmiştir. 1970-1980 yılları arasındaki Dünya Bankası borçlarını 1/3'ü, Askeri borçlar şeklinde gerçekleşmiştir.

Bu durumda ortaya çıkan bütçe açıkları, Savunma Harcamalarında kısıntı getirmiştir. Uluslararası finans örgütleri, IMF ve Dünya Bankası ilk defa olarak silah harcamalarının önüne geçebilmek için ilave faiz uygulaması başlatmıştır.

Neticede III.Dünya Ülkelerinin satın alma güçleri azalmıştır."(123)

---

(122) B.JASANI: "World Arms Production", and S.LANDREN-BACKESTROM, "The Trends in the Arms Trade with the Third World", in SIPRI World Armaments and Disarmament: SIPRI year book 1978.

(123) United Nations Conference on Trade and Devalopment, Revitalizing Development, Growth and International Trade: Assesment and Policy Options, report to UNCTAD VII, United Nations Document (TD/328/Rev.1)1987.

"1970'lerde, askeri teknolojinin gelişimi gücün daha geniş miktarda yayılmasının bir parçası olarak görülmüştür. Yeni Devletlerin artan sayısı, ABD'nin isteklerini Vietnam'da yerine getirmekteki başarısızlığı ve İngilizlerin "Süveyş'in doğusundaki" sabit güçlerini çekme kararı askeri yeteneklerin geleneksel güç odaklarından izafi bir kaymasının emareleri olarak tezahür etmiştir. Bu esnada, Arjantin ve Brezilya gibi Üçüncü Dünya Ülkelerinin ekonomik büyüme oranına bağlı olarak büyük beklentiler vardı."(124)

"1970'li yılları müteakiben, Global Dünya Ekonomisi ve siyasetinde ortaya çıkan değişimler,silahlanma harcamalarında önce durgunluk, müteakiben azalmalara sebebiyet vermiştir. Bu gelişimin esas nedenleri 5 ana başlık altında toplamak mümkündür:

1- Savunmaya ayrılan bütçe paylarındaki azalmalar

2- Teknolojik gelişmelerin fiat endekslerinde aşırı artışlara sebep olması,

3- Özellikle, Güney Amerika ve Afrika Ülkelerine yapılan dış ekonomik yardım ve askeri yardım miktarlarında ortaya çıkan azalmalar,

4- Silah sistemleri ile yapılan savaşların taktik ve stratejide değişime sebep olması,

5- Sıcak çatışma sayesinde ortaya çıkan azalımdır." (125)

"Global Silah Pazarına şekil veren başlıca determinantların incelenmesi halide; 1980' li yıllar zarfında, piyasanın dinamik olmadığı müşahade edilmektedir. Endüstriyel Ülkeler ve III.Dünya Ülkelerinin askeri harcama miktarlarında;1980'in ikinci yarısı ile birlikte önce bir durgunluğun ve müteakiben minimum reel ölçekler dahilinde, azalmanın varlığı gözlemlenmektedir. Ancak, global anlamda tüm dünyadaki silah ticareti gözönünde bulundurulduğundan, 1970'li yıllarda hüküm süren yüksek seviyedeki harcama düzeyinin varığına rağmen;1980lerde savunma harcamalarını mevcut konumunu muhafaza etmiştir. Bununla birlikte, bu görüntü, çok önemli bir realite olan; konvansiyonel silahlardaki askeri teknoloji transferini kamufle etmiştir."(126)

Aslında ekonomik ve politik sebeplerin çeşitliliğinden dolayı daha zorlaştığında, süper güçlerin askeri müdahalesi 1980'lerin derhal başvurulabilen bir politik seçeneği olarak yerini muhafaza etmiştir. 1979 ve 1989 yılları arasında, Sovyetler Birliği, ABD,İngiltere,Fransa ve Çin'in hepsi de Üçüncü Dünya Ülkelerinde kuvvete başvurmuşlardır. Aynı zamanda, bazı gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme hızlandıkça, Birleşmiş Milletler Konferansının ticaret ve gelişme (UNCTAD) üzerine olan "Canlandırıcı gelişme, büyüme ve Uluslararası ticaret" başlıklı raporu "1980'lerin başlarında gayrı safi

---

(124)Mchael BRZOSKA: a.g.e. sf. 14-23
(125)Stephanie NEUMAN :age sf. 124
(126) B.JASANI: a.g.e.

milli hasılalarında negatif yönde büyüme bekleyen ülke sayısında büyük artış olduğunu haber vermiştir."(127)

"1988 yılında, Uluslararası ortamdaki süregelen sıcak çatışma bölgelerinden,Afganistan,Angola,Vietnam ve Nikaraguada kaydodulan barışçı gelişmeler ve pazarın en önemli payı olarak IRAK-İRAN savaşının sona ermesi,silah ticaretini önemli ölçüde azaltmıştır. Bölgeye silah temin eden yaklaşık 40 ülkede,temel silahların pazar paylarındaki büyüme durmuştur." (128)

Müteakip aşamada Uluslararası silah pazarını etkileyen en önemli unsur, Kuveyt'in Irak tarafından işgalini müteakiben ortaya çıkan Körfez Savaşı olmuştur.

"1991 yılını müteakiben Amerika Birleşik Devletleri Suudi Arabistan'a 3 milyar dolar tutarında 14 Patriot füze taryası 72 adet F-15 Savaş uçakları için 4.6 milyar dolar, M-1 tankları için 1.3 milyar dolarlık satış antlaşmasını gerçekleştirmiştir. Yine Körfez Ülkelerinden Birleşik Arap Emirliklerine 26 adet F-15 savaş uçağı için 3 milyar dolar, 337 adet M-1 tankı için 1.2 milyar dolarlık satışın yanısıra, Kuveyt'e 36 adet F/A-18 uçağı için 1.6 milyar dolar,6 Patriot bataryası için 1 milyar dolar,200 M-1 tankı için de; 0.7 milyar dolarlık satış antlaşması, bu pazardan ABD'nin payına düşen ihracaat satışlarının ilk kalemlerini teşkil etmiştir. PRUDENTIAL BACHLE SECURITIES adlı araştırma kuruluşunun tahminlerine göre önümüzdeki 10 yıl içerisinde, Ortadoğu Ülkelerinin, savunma harcamalarının potansiyel tutarının 150 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir."(129)

Savaş sonrasında en çarpıcı gelişmelerden bir tanesi, Fransız savunma sanayiinin özellikle önde gelen pazar ülkelerinden Irak'a yaptığı satışlarda meydana gelen azalma dolayısıyla içine düştüğü krizdir."1992 yılı fiatlarıyla 17,75 milyar Amerikan doları tutarında satış kaybı olduğu gibi, bu tutar satışlarda %9 luk paya sahiptir. Söz konusu kayıplar %7 lik işgücü kaybına da sebebiyet vermiştir."(130)

---

(127) United Nations Conference on Trade and Development: a.g.e.
(128) Stephanie, NEUMAN: "Present and Future Arms Trade Prospects for Control and Limitation", a.g.e. sf.126.
(129) Soner, SÖNMEZ: "Kartalların 21nci Yüzyıl Savaş Provası" Hava Kuvvetleri Dergisi, S.311, sf.22,23 Şubat 1992.
(130) Anthony L.VELOCCI:"French Firms In "CRISIS"U.S.Policies Assailed", Aviation Week & Space Technology, sf.40, February 1993.

"Ortadoğu pazarında bir diğer önemli gelişme de, Çin'in pazar payının genişlemesidir. Buna göre, İran'ın silah ihracaatının %48,5 ini , Suudi Arabistan'ın ise %16,2 lik payını Çin karşılamaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliğinin İran içerisindeki payı %25 olup, bu payın daha da yükselmesi beklenmektedir."(131)"İran, Rusya'dan kilo sınıfı denizaltılar satın almasının yanısıra, geliştirilmiş Rus tanklarının müşterek üretimi için gerekli antlaşmaları yapmıştır."(132)

Yakın ve Orta vadede, savunma harcamalarında en yeni değişim dağılan Varşova Paktı Ülkeleri arasında gerçekleşmesi beklenmektedir. Sözkonusu ülkelerin uzun yıllar Sovyet teknolojisine bağımlı olarak gerçekleştirdikleri savunma stratejilerinin, Avrupa'da kurulan yeni siyasal ve askeri dengeler çerçevesinde mevcut yapılanmayı terk ederek savunma politikalarında ve planlamalarında Batı menşeli silah sistemlerini kademeli olarak envanterlerine dahil etmeleri kuvvetle muhtemeldir. Bu itibarla özellikle Polonya, Çek ve Slovenya Cumhuriyetleri, Macaristan, Bulgaristan ve Romanya'nın yanısıra, Arnavutluk ve dağılan eski Yugoslavya'nın bu yeni gelişim sonrasında şekillenecek ekonomik, askeri ve siyasal ortama bağlı olarak yepyeni bir pazar payı oluşturacaklardır.

"Modernizasyon ihtiyacının önem arzettiği bu ülkelerden Polanya'nın 2 milyar dolarlık, Macaristan'ın 937 milyon dolarlık, Çek Cumhuriyetinin 766 milyon dolarlık, Slovenyanın 275 milyon dolarlık savunma bütçeleri içerisinde, Polonya ve Macaristan'ın %10'luk modernizasyon ihtiyaç payları bu yeni ihtiyacı belirleyen ilk sayısal verilerdir."(133)

---

(131) Gulf Markets: J'anes Defence Weekly, sf.48-58, 13 February 1993.
(132) Philipp FINNEGAN: "Gulf Nations Boost Antisub Forces", Defense News, sf.1-29, March 7.1993.

(133) Theresa, HITCHENS: "Rebuilding After The Warsaw Pact-Economy Hampers C.Europe's Defense Modernization", Defense News, sf.20, May 16,1993.

C- SICAK ÇATIŞMA HALLERİNDE SİLAH TRANSFERLERİNDE İZLENEN YÖNTEMLER:

Yukarıda belirtildiği üzere, silah transferleri ülkelerin, barış döneminden itibaren savunma harcamalarına ayırdıkları harcama kalemlerinden gerçekleşmektedir. Ancak, sıcak çatışmanın başgöstermesi halinde, özellikle lojistik yedeklerin çabucak tüketilmesi ve savaş esnasında ortaya çıkan acil ihtiyaçların karşılanması maksadıyla, ülkeler savunma harcamalarında şiddetli ölçeklerde arttırım yoluna gitmektedirler. Soğuk savaş dönemi içerisinde,ihracaatçı ülke seçiminde ideolojik boyutun ön planda olmasına rağmen bu özellik her zaman muhafaza edilmemiştir.Çatışma hallerinde silah transferlerinde izlenen yöntemler başlıca üç gruptur:

"I.Grup: Bu gruba dahil olan satıcı ülkeler, pazar ülkelerde, ekonomik ve teknik işbirliği suretiyle Yerli Savunma Sanayiinin kurulması amacına yönelik olarak, silah satışında bulunurlar. Brezilya, Çin ve İsrail, bu gruba giren ülkelerdir.

II. Grup: Bu grup ülkeler;sadece ticari kazanç faktörünü gözönünde bulundurmaksızın, bölgesel dış politika çıkarları doğrultusunda silah temini yoluna gitmektedirler. İran, Irak ve İsrail Lübnan'daki iç harbe iştirak eden güçleri, siyasal çıkarları doğrultusunda desteklemişlerdir. Benzer özellik,Güney Doğu Asya'da, Çin ve Tayland'ın Kamboçya kuvvetlerine karşı mücadele veren Vietnam Savunmasını zayıflatmak maksadıyla yaptıkları yardım örnek gösterilebilir.

III. Grup: Karaborsa Silah Satımları; Karaborsa mekanizması özellikle hafif silah kategorilerinde işlemektedir. Ancak, özelliği itibariyle Devlet'lerin Dış Politika hassasiyetleri gerek alım satımın miktarı ve gerekse fiat politika; saklı tutulmaktadır.

Örnek vermek gerekirse, İran-Irak Savaşı, 1980-1988 yılları arasında, dünya silah ihracaatındaki %25 payı almıştır ve bu süreç zarfında "Ana Silah" kategorilerinde, 27 milyar dolarlık satış gerçekleşmiştir. Bu sayısal tutar, hafif silahlar, cephane ve diğer askeri malzemeler ile,yedek parça, teknik yardım ve eğitim masrafları dışındadır.

1970-80li yıllar arasında Orta Doğu ve özellikle İran, Amerika silah ihracatının önemli payını teşkil etmiştir. Ancak, siyasal ilişkilerin yön değiştirmesi ile, İran pazarı Sovyetler ve V.P. Ülkelerinin eline geçmiştir.

Irak'ın İran'ı işgal etmesinden sonra Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı Ülkeleri başlangıçta İran'ı desteklemişlerdir. 1981'i müteakiben 1983 yılında muharebelerin seyri esnasında hakimiyet İran'a geçmiştir.Bu durum karşısında Sovyetler Irak'a silah satmışlardır. Savaşın ilerleyen trendi içerisinde, Irak'ın 1988-1989'da üstünlüğü yakalaması üzerine bu defa Sovyetler ve Doğu Avrupa Ülkeleri, İran'ı destekleyerek silah satımlarına devam etmişlerdir."(134)

Bu ve benzer örnekler çoğaltılabileceği gibi, konumuz açısından belirtilmek istenen ana unsur, silah transferlerinde satıcı ülkelerin takip ettikleri temel politikanın karmaşık ve acımasız kurallar olup; gelecekte de benzer mekanizmaların gündeme getirilebilmesi açısından kendi tabiatında taşıdığı olumsuz karekterin organik tehlikesidir.

(134)Ian, ANTONY: "The International Arms Trade" Disarmament, Vol.XIII, No.2, sf.246-248, 1990.

D- ULUSLARARASI SİLAH TİCARETİ'NİN HAKİM AKTÖRLERİ: ABD VE ESKİ SOVYETLER BİRLİĞİ

Savunma Sanayii'ne konu teşkil eden silah sistemlerinin gerekli kıldığı yüksek teknoloji, istihdam gücü, güç dengelerine bağlı olarak elde ettikleri nüfuz alanları ve Savunma İttifakları Hedefleri, ülkelerin ödeme güçleri ve pazar ülkedeki teknik personelin eğitim standartları,satımı gerçekleştirilen silah sistemlerini tamamlayıcı destek teçhizatlarının yanısıra, en önemli seçeneklerden birisi olan güvenilir bir yedek parça İkmali'nin sağlanması, bu silah pazarını daraltarak, seçim sanşını minimum noktalara iten bazı faktörleri oluşturmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında, ABD ve Sovyetler Birliği, silah transferinde dominant iki tedarikçi olmuşlardır. Ancak, her iki ülkenin de silah ticaretindeki tutumlarında, sivil piyasa şartlarının aksine olarak, siyasal motivasyon ön planda gerçekleşmiştir. Bir başka ifade ile, silah transferleri, Dış Politika'nın temel belirleyici faktörü olarak şekillenmiştir.

ABD.'nin 1960'lı yıllardaki savunma sanayii gücünü sayısal bir örnekle açıklamak isteyen Harry H.RANSOM'a göre: "Pentagon'daki Savunma Bakanı, sahip olduğu 3.750.000 den fazla askeri ve sivil istihdam gücünün global manadaki savunma bütçesi, İngiltere, Fransa, Batı Almanya ve İtalya'nın Ulusal Bütçe toplamlarından daha fazladır."(135)

"1980-1990 yıllarında, Amerikan Savunma Sanayii'nin değişik işkollarında istihdam edilen personel sayısı 3.400.000 kişi,buna karşılık, Eski Sovyetler Birliği'nde bu sayı, 6.000.000 personele tekabül etmiştir."(136)

ABD Başkanı Dwight EISENHOWER; savaş sonrası ABD'nin üstlendiği savunma ekonomisi'nin, Amerikan toplumu için önemini şu şekilde ifade etmiştir: "Son derece büyük bir Silahlı Kuvvetler ve geniş bir silah endüstrisi... ABD'nin bu yeni deneyim; -ekonomik, siyasal ve hatta moral yönden- tüm etkisini, her şehirde, her Eyalet Meclisinde ve Federal Devlet'in her bürosunda hissettiren, "ÇOK GÜÇLÜ BİR TOPLUM" için anlaşılması"CİDDİYET" arzeden bir olgudur."(137)

---

(135) Harry H.RANSOM: "Can American Democracy Survive Cold War?", sf.58-77, Garden City New York, Doubleday, 1963.
(136) Jane's Defence Weekly, sf.15, March, 1993.
(137) Theodore W.BAUER; Harry B.YOSHPE: "Defense Organization and Management" Industrial College of the Armed Forces, sf.13, W.D.C. 1971.

Robert J.ART'a göre, 1947'den bu yana, ABD'nin Savunma organizasyonunun deneyim birikimi, 4 önemli özellik arzetmektedir. Buna göre:

"1- Savunma konsepti sistem olarak ,tamamen birbiriyle entegre bir yapıya sahip olup, aşırı merkeziyetçi organizasyon diğer taraftan yumuşatılarak dengelenmektedir.

2- 1947'den bu yana sürdürülen organizasyon değişikliği öncelikle askeri kanatta ve müteakiben sivil sektörde radikal olarak gerçekleşmektedir.

3- 1947,1949 ve 1958'de gerçekleştirilen üç önemli yeniden yapılanma girişimlerinde, Silahlı Kuvvetler,savaş planlarının geliştirilmesi ve tüm kaynakların tahsisi hakkında, ulusal ihtiyaçlara en iyi anlamda cevap verebilecek düzeyde organize edilerek, bu konudaki otonomilerini sıkı sıkıya muhafaza etmişlerdir.

4- 1958'den bu yana, Savunmanın Yeniden Organizasyon Kanunu, Savunma Bakanlığı'na yeterli yetkinin verilmesi ile, kesin operasyon kontrolu, Genelkurmay ile Savunma Sekreterliği arasında bir dengeye oturtulmasına olanak vermiştir.

Sistemin bu denli istikrarlı bir yapıya sahip olması hangi nedenlere dayanmaktadır?

Devlet politikasındaki mevcut ilişkiler kapsamında köklü değişim ihtiyaçlarına yönelik bir mecburiyet,bugüne değin gündeme gelmemiştir. Esasında ABD, yüksek büyüme hızıyla ekonomik kalkınma modelinden hoşlanmaktadır ve Sovyetler Birliği'ne karşı savunma mekanizmasında üstünlüğü eline geçirme çabalarının içinde bulunduğu saklı gerçek esasen bu kavramdadaki sürekliliktir. Bir düşünceye göre, Savunma harcamaları boşa sarfedilen paralardır.Ancak bu durum tamamen bütçe esaslı olup, askeri mülahazalara cevap vermez.

İkinci özellik ise, Kongre'nin siyasal çıkarlarıdır. Kongre üyeleri, merkezi yapının daha fazla güçlenmesinden korkarak, savunma politikalarına müdahale etmeyi, geleneksel bir hak olarak kendilerinde görmeleridir. Eğer Savunma'nın Yüksek Kurmay Heyeti,Pentagon içerisinde ortaya çıkan münakaşa ve bölünmelere sebebiyet veren uyuşmazlıkları çözüme ulaştırabilmek yeteneğine sahip bulunmamış olsaydı, bu işlevi yerine getirecek makam kuşkusuz Kongre olacaktı.Güçlü bir Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı,bu tür tartışmalara çözüm getirme yeteneğine sahiptir. Neticen Amerikan Savunma mekanizması, bu ülkenin Ulusal Devlet sisteminin merkezi olmayan ve çoğulcu yapısının bir yansıması olup, Pentagon'un askeri kararları sivil yasamanın kontrolu altındadır.

Bütün bu gelişmelerin ışığında, General David JONES'in de ifade ettiği Sovyetler strateji, biz ise silah sistemleri hakkında konuşuruz."(138)

Doktrinde bu görüş,eleştirilere uğramış ve aksi yönde bazı varsayımlar ileri sürülmüştür. Nitekim, askeri harcamaların, Ulusal ekonomiler için yük teşkil ettiği,kaynakların boşa tüketilerek, ekonomik üretkenlik, kamu yarası ve sosyal yaşantı için sadece savurganlık girişimi olduğu ve asla toplumsal yaşam standardını yükseltmediğini savunan Hugh G.MOSLEY'e göre : "Eğer, ABD'nin tüm askeri teçhizatı satılsa ve bir yıl içerisindeki silah üretiminin tümü denize dökülse dahi, Amerikan halkının yaşam standardı veya Amerikan endüstrisinin üretim kapasitesi üzerinde önemli bir etkisi görülmez." (139)

Bu oldukça iddialı görüşe karşılık, ABD'nin II.Dünya Savaşı sonrasında takip ettiği stratejinin kalkış noktasında iki önemli hatanın yapıldığına dikkat çeken George KENNAN, nükleer silahların, savaşın asli amacının dışına çıkılarak, sivil halkı ve ekonomik üretim sektörünü hedef kapsamına almasının, nihai zaferin elde edilmesindeki kazancın minimum ve maksimum koordinatlarının kestirilmesine olanak tanımadığını savunmuştur.

KENNAN'a göre ikinci hata ise,"AŞIRI MİLİTARİZASYON"un düşünceden ötede, Amerikan toplumunun günlük hayatında önemli bir unsur olarak yer almasıdır.

Gerçekten KENNAN'a göre: "Savunma Sanayii'nde istihdam edilen milyonlarca sivil personele ilaveten,milyonlarca sayıdaki üniformalı insan da,geçimlerinin kaynaklarını askeri endüstriyel kompleksten temine alışmışlardır. Neticeten binlerce firma bu evalüsyona bağımlı olup, yüksek ölçekteki ulusal bütçe açıklarının da temel kaynağını teşkil etmektedirler.

Silahları üretenler ile onları satın alanlar arasında Washington'da tesis olunan, ilişkiler bütünü ise, meselenin en sağlıksız ve en ayrıtınlı işleyen mekanizmasıdır.

(138) Robert J.ART: "Reorganizing America's Defense", sf.Xii-XV, Pergamon Press, New York 1985.
(*) Bu konuda bknz: Don, FUQUA: "Us Military Aerospace and the Overseas Market", sf.34-38, Military Technology, 9/1990.
Larry M.BARTELS: "Constituency Opinion and Congressional Policy Making;The Reagan Defense Build up" American Political Science Review, Vol.85, No.2, sf.457-483, June 1991.
Barry M.BLECHMAN: "US Security in the Twenty-first Century", Westuiew Press, Boulder 1987.
Michael, T.KLARE: "American Arms Süpermarket" Uni. Texas Press. Austin, 1984.
(139) Hugh, G.MOSLEY: "The Arms Race" Economic and Social Consequences, sf.18, Lexington Mass, Lexington Books 1985.

Bir başka ifade ile, Soğuk Savaş döneminde yarattığımız dev silah üretim mekanizması ve onun ürettiği silahları, diğer ülkelerin insanlarına ihraç etmek suretiyle, yüksek hak ve çıkarlarımızın muhafazası yoluna gidilmiştir.

Bu kadar büyük ölçeklerle ifade edilebilen bir askeri ekonomik model, neticede kendisini haklı kılacak sebeplerde sürekliliğe ihtiyaç duyacaktır. Böylelikle, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri, Kongre'nin onayını temin için, yoğun bir mücadeleye konu olmaktadırlar, bu durum ise askeri potansiyel hakkında hemen hemen otomatik ve sistematik karakterli bir aleyhte düşünce birikiminin simgesi olmaktadır; ve bu itibarla yaratılan bu kuşku ve güvensizlik, halkımızı yönlendiren korku ve düşmanlığa vesile teşkil etmektedir."(140)

Bir diğer ilginç eleştirisel görüş ise,Savunma sanayii ürünlerinin; kar hadleri hakkında ileri sürülmüştür.Bu görüşe göre : "Sovyetler Birliği Devleti içerisinde silah yapımında yararlı olan, yani savaş psikozunun artmasından ya da çatışmaların çıkmasından "KAR" edecek olan bir toplumsal sınıf ve onun iktidarı yoktur. Gene bu görüşe göre, sosyalizmin kurulması barışı gerektirmektedir."(141)

Bu görüşe karşın, YURDOĞLU'nun isabetli yorumuyla cevap vermek yerinde olacaktır kanaatindeyim.

1956 yılında Araştırmacı İhsan YURDOĞLU, Sovyet Askeri Gücü'nün sahip olduğu silahlara rağmen, bu Devlet'in ekonomik durumunun kritik olduğu ciddiyetine dikkat çekerek: "Sovyet Rusya'ya yardım da bulunabilecek yegane Devlet'in ABD" (142) olduğunu ileri sürmüştür.

Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasını müteakiben, dev boyutlardaki silah sanayii'nin geçmiştekinin aksine daha yayılmacı ve pazar ekonomisinin getirdiği serbest rekabet şartlarında işlerlik kazanacağına dikkat çeken Rusya Federasyonu Genel Silah İhracaatı Başkanı General S.A.KARAOGLANOV yeni dönemin karakterini şöyle izah etmiştir: " Silah; çok özel ve hassas bir üründür. Tüketim mallarının serbest ticareti, şu veya bu ülkenin ekonomik menfaatini etkilerken silah ticareti insanlığın geleceğini direkt olarak etkiler. İşte bu nedenden dolayı şahsen pazar ekonomisi ve üreticinin serbest hareketinden yana olsam da, bazı özel malların kontrolunun merkezileştirilmesini ve onların ticaretinin az sayıda yabancı satış kuruluşlarının eline bırakılmasının uygun olacağını değerlendiriyorum.Yani silah ticaretinin Devlet kontrolunda tutulmasını daha doğru bulunuyorum. Ancak, eskiden olduğu gibi

---

(140) George, KENNAN: "American Diplomacy" Expanded Edition, The Uni.of Chicago Press, sf.172-173, Chicago, 1984.
(141) Türkkaya, ATAÖV: "Silahsızlanma Gereği", BM Türk Derneği Yayınları, sf.18, Ankara 1979.
(142)İhsan, YURDOĞLU: "Atlantik Paktı", Yenilik Basımevi, sf.71, İstanbul 1956.

üretim tesislerinin ürettikleri malı satmalarını tamamen önlemenin de pek uygun olmayacağını söylebilirim.Doğrusu, Batı Ülkelerinin özellikle Amerika'nın büyük sanayi kuruluşları ürettikleri silahları bağımsız olarak satma ve pazarlama hakkına sahiptirler. Ama unutulmaması gereken bir hususu, bu işlemin veya yapılması düşünülen işbirliğinin teferruatlı ve sıkı bir kanuni mevzuata göre yürütülmesi oluşturmaktadır. Bu uygulama yanlış kullanma ve çeşitli ihlal olasılıklarını önemli ölçüde önlemektedir. Buna ilaveten satma ve satmama ile ilgili nihai karar, hükümetin yetkisindedir.

Rusya'nın askeri sanayi kompleksi ile ilgilenen bütün yetkilileri davet amacıyla kullanmak istiyorum. Dünya'nın 50'nin üstünde ülkesindeki temsilcilikleri, benzersiz iletişim ağı, Rusya'daki kuruluşları, yetenekli, enerjik ve heveslı personeli ile Genel Savunma İhracat Kuruluşumuz, Rus Sanayii ile ilişki kurmak isteyenlere yardımcı olmaya hazırdır.

Askeri ve teknik yardımların herhangi bir ülkeye veya ülkelere verilmesi hakkındaki son karar, sedece Rus Federasyonu Hükümeti'nin yetkisindedir.BMP-3 türevi zırhlı muharebe aracının, Birleşik Arap Emirlikleri ihtiyacına yönelik olarak, Batılı rakipleri Warrior ve Bradley arasından sıyrılarak seçilmesi, dünya da ilk defa karşılaşılan bir gelişmeyi vurgulaması açısından önemli bir örnektir. Politik baskılara maruz kalmadan, sadece fiat ve kalite bazındaki değerlendirmelere dayanacak benzer rekabetler, yakın gelecekte hızla aşina olabileceğimiz ilginç gelişmelerdir."(143)

Bilindiği üzere, "ABD 1984-1988 yılları arasında toplam Dünya silah satımlarının %24'ünü, eski Sovyetler Birliği %41'ini, Nato üyesi Avrupa ülkeleri ise %16'lık payını gerçekleştirmişlerdir."(144)

"ABD,silah sistemlerinin üretim antlaşmalarının %94'ünü yerli firmalar vasıtasıyla gerçekleştirmektedir."(145)

"1988 yılı itibariyle gerçekleşen silah satımlarında, Eski Sovyetler Birliği 21.4 milyar dolar, ABD 14,3 milyar dolar, Çin 3.1 milyar dolar, Fransa 1.89 milyar dolar, Çekoslavakya 0.85 milyar dolar, İngiltere 0,73 milyar dolar, İtalya

---

(143) S.A.KARAOGLANOV: "Rusya Federasyonu'nun Silah İhracat Politikası", Savunma ve Havacılık No.6 sf.58-61,1992.
(144) U.S. Arms Control and Disarmament Agency,World Military Expenditures and Arms Transfers, sf.11,US Government Printing Office, W.D.C. 1990.
(145) Defense News; sf.1, October 2, 1988; Business Week, July 18, sf.134, 1988.

0.39 milyar dolar, Federal Almanya ise, 0.36 milyar dolarlık pay almışlardır."(146)

---

(146) World Military Expentitures and Arms Transfers, 1989, US. Arms Control and Disarmament Agency, sf.14, WDC 1990.
(*) Avrupa Silah Endüstrisi için bknz: Bernard, RETAT: "The Future Challenge; Aiming for a European Armaments Industry", Military Technology, sf.39-40, 11/1988.
Liba, PAUKERT; Peter, RICHARDS: Industrial Conversion and Local Empoyment" Geneva, International Labour Office, 1991.
Gerard, TURBE: "Yüzyılın Başlarında Fransız Silahlı Kuvvetleri", International Defense Review", HAK.lığı Dış Basın Bülteni, S.190, Nisan 1989.
"Fransız-Alman Savunma İşbirliği;"Avrupa İçin Yeni bir Model" M-5 Silah Dergisi S.25, 1978.
"Japon Savunma Planı" M-5 Silah Dergisi, S.12, sf.50-57,1977.
Patrick M.CRONIN; Noboru, YAMAGUCHI: "Japan's Future Regional Security Role", Strategic Review,sf.16-32, Summer 1992.
Yoichi,FUNABASHİ: "Japan and New World Order"Foreign Affairs, sf.58-74, Winter 1991/92.
Steven,ROSEFIELDE: "Assesing Soviet Reforms in the Defense Industry" Global Affairs, sf.57-73, Fall, 1989.
Alan G.MAIRAND: "Sovyet Karadeniz Filosu'nun Görevleri", American Proceeding, January 1985, HAK.lığı, Dış Basın Bülteni, S.80, 1985.
Roger W.SULLIVAN: "The Sale of Defense Products to China: an Appraisal", Military Technology, sf.80, 7/1986.
Doğan F.GİRAY: "Çin Ordusu 1978", M-5 Silah Dergisi, S.5, sf.3-19, 1978.
Cengiz, OKMAN: "Çin Tehdidi", M-5 Silah Dergisi, sf.12-14, S.4, 1984.
Prasun, SENGUPTA: "China Experts Air Forces" Military Technology, sf.49-56, 8/1992.
"Çin Halk Cumhuriyeti Uçak Endüstrisi" Kartal, S.33,sf.10-12, Şubat 1977.
German Aerospace: "Aviation Week and Space Tech., sf.47, April 25, 1988.
Andre, SIEGFRIED: "Milletlerin Karekterleri" Çev.Semih TİRYAKİOĞLU, Varlık Yayınları, İstanbul 1961.
Martin, GRÜNER: "Alman Hava Uzay Endüstrisi'nin Gelecekteki Yapısı", Kartal S.40, sf.18-23, Nisan 1978.

ABD'nin Avrupa içerisinde kendi müttefikleri ile, bir pazar kavgası ve yüksek teknolojide önderlik mücadelesi vardır. Bu süpremasi yarışını Eugene V.RUSTOW şu şekilde açıklamıştır: "Avrupa ile Amerika'nın savaştan sonra rollerinin değişmiş olması, Atlantiğin iki yakasında da huzursuzluk sebebidir. Avrupa üstünlüğünü kaybetmiş olmaktan huzursuzdur, ABD.ne gelince,şartların bize bu tarz bir sorumluluk yüklemiş olmasını zor kabul etmektedir."(147)

Gen.İhsan GÜRKAN, Avrupa'nın 1970'lerde giriştiği,Amerika'dan bağımsız savunma sanayii faaliyetlerini; "Avrupa Orduları için Avrupa yapımı silah"(148)sloganı ile tanımlarken, standartlaşma, rasyonel entegrasyon eksikliği ve sistemli siyasal koordinasyon eksiklikleri dolayısıyla(149) gelişimde güçlükleri olduğunu vurgulamıştır.

"Amerika Avrupa'ya, Avrupa'nın Amerika'ya ihraç ettiğinden altı misli fazla askeri teçhizat ihraç etmektedir." (150)

"ABD-Japonya silah ticareti hacmi, 1/4 oranında Japonya aleyhine olup, Japonya büyük ölçüde ABD'ne bağımlıdır.

Japonya'nın gelecekte, silah ticareti konusunda takip edeceği politika "BİLİNMEZLİK FAKTÖRÜ" taşımaktadır. Ancak şu husus açıktır ki, Japonya her türlü (sofistike) geliştirilmiş modern silah sistemlerini üretebilecek kapasiteye sahiptir. Bununla birlikte, mevcut politik tutum, içerisindeki yasal düzenleme,silah ticaretini yasaklamaktadır. Bunun yanısıra, kamuoyundaki "SAVAŞ KARŞITI" hakim görüş ile, bölgedeki diğer komşularının Japon askeri gücünden duydukları hassasiyet, Japon Savunma Sanayii üretimi ve ihracaatını kısıtlayacı unsurlardır."(151)

II.Dünya Savaşı sonrasında, Eski Sovyetler Birliği ve ABD'nin,siyasal, askeri ve jeopolitik sebeplerin yanısıra; yeni konsensus içerisinde ve günümüze kadar süregelen süreç içerisindeki önderliğin asli sebeplerinden en önemli unsuru, şüphesiz AR-GE paylarına ayırdıkları muazzam ölçeklerdeki finansman kaynakları ve bu sektörü sürekli olarak canlı tutabilmenin mücadelesidir.

---

(147) Eugene V.RUSTOW: Nato Dergisi, sf.2, 1968.
(148) Gen.İhsan, GÜRKAN: "Hızla Gelişen Silah Ticareti ve Avrupa Amerika Rekabeti", M-5 Silah Dergisi, S.2,sf.56, 1976.
(149) Gen.İhsan,GÜRKAN: a.g.e.sf.56
(150) Michael, HESELTINE:(İngiliz Savunma Bakanı) "Ortak Savunma'ya Avrupa'nın Katkısını Arttırmak;Avrupa Grubunun Rolü" Nato Dergisi, S.1, sf.21, 1985.
(151) Stephanie, NEUMAN: "Present And Future Arms Trade prospects For Control and Limitation", UNIDIR, Topical Papers, sf.129-130, New York, 1990.

Eski Sovyetler Birliği hakkında kesin rakamlar olmamakla beraber, bu ülkenin; üstlendiği işlev, AR-GE paylarını yükseltmiştir.

ABD, 1900-1935 yılları arasında, AR-GE'ye sınırlı miktarda kaynak ayırtmıştır. 1920-1935 yılları arasında ayrılan pay, 4 milyon dolar olmuştur. 1945'e gelindiğinde, 3 milyar dolar idi ve 1935'dekinden 1000 defa fazla bir yükseliş kaydedilmiştir. 1969'da, AR-GE fonunun yarısı, Askeri amaçlara tahsis olunmuştur. Nihayetinde, AR-GE harcamaları ortalaması, 20 milyarda seyrederken, bu sektörde çalışan bilim adamı sayısında da çok önemli artışlar olmuştur.

"ABD Askeri AR-GE harcamaları, 39 milyar dolar ile, Dünya'da birincidir"(152) Nato üyesi diğer Avrupa Ülkeleri ise, bu kadar yüksek tutarlarda Savunma Harcamalarına gerekli kaynak ayıramamaktadır. Bu itibarla, ABD'ne bağımlılık artarken,bu ülkenin gösterdiği siyasal ve askeri çizgiler çerçevesinde silah satımlarını gerçekleştirirler. Şüphesiz, Uluslararası siyasal platformda bu durumun en çarpıcı örnekleri Körfez'de cereyan eden son İran-Irak ve Körfez Harekatı sonrasında Irak'a sürdürülen kısıtlayıcı uygulamalarda sergilenmiştir.

Öte yandan, müşterek lisans altında sürdürülen ortak yapım modellerinde de, pazar ülkeler, teknolojinin oligopolcü yapısından dolayı, çok yüksek fiat ödemelerine rağmen;bu teknolojinin gerçek sahibi olamamakta, bu teknolojide egemenlik tesis edememektedirler.

Üretim sonrası getirilen kısıtlayıcı tedbirler de bu gelişimin bir diğer uzantısını teşkil etmektedir.

Böylelikle, ABD ve Eski Sovyetler Birliği'nin,müttefik ve pazar ülkeler ile savunma teknolojisinin transferi esnasında, bağımlılık adeta şekil değiştirerek; teknolojik bağımlılık tarzında, ancak bunun uzantısı olan siyasal, askeri ve ekonomik kısıtlamaları beraberinde getirmektedir.

Özellikle bu bağımlılığın, bakım/ikmal disiplini ve yedek parça temini ile, daha da şiddetlendiği bir gerçektir. Her iki Süper Güç, kontrollu ve son derece geniş bir lojistik ikmal sistemi ile,Dünya'nın her yerine çok kısa sürede ulaşabilecek, bir koordinasyon şebekesi kurmuşlardır.Hava ve Deniz ulaşımının ağırlıklı olduğu bu koordinasyon şebekesi, alıcı ülkeler için de bir tercih sebebi teşkil ettiği gibi, satılan malların taahhüt edilen fonksiyonel kontrollarının temini ve garanti payının güvenilirliğini de yükseltmektedir.

---

(152) 1991 Biennial Budget FY-1990-94, Defense Programs, Jan 17,1989. US Government Printing Office, sf.219, WDC 1989.

Bir silahın işlerliğinin temini ve fonksiyonlarının gerekli kıldığı ateş gücünün, günümüz çağdaş ordularındaki en önemli unsuru, şüphesiz ki eğitimdir.

Bu itibarla, satın alına en modern silahların dahi, çok yüksek kalitede bir eğitim gerektirdiği günümüzün stratejik ortamında, iki Süper Güç,Uluslararası koodrinatlarda faaliyet gösteren çok güçlü sivil ve askeri eğitim uzmanlarından kurulu bir kadroya sahiptirler. Sözkonusu eğitim sistemindeki süreklilik ve kalite yüksekliği, bu iki ülkeyi ön plana iten sebeplerin başında gelmiştir.

"Her iki Süper Güç,kendi silahlarını kendileri üretip, dışa bağımlılıkları yoktur. Eski Sovyetler Birliği, Varşova Paktı'nın silah ihtiyacının %90'ının üretimini gerçekleştirmiştir. Geriye kalan %10 payın içerisinde yer alan silah sistemlerinden, hafif silahlar, küçük uçaklar, savaş gemileri, Müttefikler tarafından üretilmiştir.

İki kutuplu dengeler içerisine, Doğu ve Batı kanatlarındaki periferide yer alan ülkeler,ihtiyaç duydukları silahların bedelini "PARA" veyahut "SİYASAL BAĞLILIK" olarak ödemişlerdir.

İki Süper Güç, silah transferlerini Dış Politika unsuru olarak kullanmışlardır. Bu mekanizmanın öncelik unsuru,siyasal alandaki satım müsaadesinin verilmesi ile başlar.İkinci seçenekte, silahlar; "Askeri Yardım" çerçevesi içerisinde verilebilir. Gelişmeler doğrultusunda ana silah aksamları ve yedek parça satımları durdulabilir.Nihayet Askeri Yardım ve silah boykotu siyasal ve askeri boyutlarda öncelikli olarak, alıcıya karşı kullanılabilir.

Silah Transferi, dost ve mütteffik ülkelere yardım konusunda, Dış Politika hedeflerinin başarıya ulaşmasında ana belirleyici unsur olarak kullanılır.

Yine satım veya yardım antlaşması çerçevesinde gerçekleştirilen silah transferlerinde, bazı "TRAMPA" metodları,pazarlık konusu edilebilir. Bunlar, kollanma hakkı, hava sahasında uçuş hakkı, İstihbarat ve dinleme istasyonları kurma hakkı ve belirli politik davranış kalıplarında hareketi kapsamına alabilir.

Takip olunan bu iki seçenekli politika kapsamında, iki Süper GÜç,bazen komşu ülkeler arasındaki uyuşmazlık ortamını, mevcut politikalarının devamında kullanırlar.Bu farklı tehlike, özellikle Orta Doğu'da en geçerli şartları bulur.Nitekim, geçmişte Suriye, Sovyetler Birliği'ne buna karşılık İsrail'de ABD tarafından desteklenerek,aşırı ölçeklerdeki silahlanmalara sebebiyet vermişlerdir.

Her iki ülke bazında, ele alındığında, Dış Silah İhracaatına yönelik ekonomik yapılanma modelinin,silah üretiminde şiddetli bir önceliğin motor gücünü oluşturmuştur. Nitekim bu durum, uzun dönemde dünya pazarlarında,sivil maksatlı üretimin düzgün bir trend teşkiline engel teşkil ederek, askeri önceliği ön plana itmiştir.

Her iki Süper Güç, sıcak çatışma öncesi krizde veyahut savaş esnasında, taraf ülkelere silah temin ederler, ancak bu durumu inkar ederler."(153)

E- CONVERSION-DÖNÜŞÜM HİPOTEZİ:

Dünya Silah Ticareti'nin aşırı dinamik yapısı, bu ekonominin harcama paylarının, özellikle II.Dünya Savaşı sonrasında sürekli gelişen bir karaktere sahip olmasını doğurmuştur. Yukarıda izahına gayret olunduğu üzere,İki Süper Güc'ün, Soğuk Savaş esnasında sürdürdükleri süpremasi yarışını askeri platformdaki yansıması ise,ateş gücü ve caydırıcılıkta önderliğin muhafazası amacına yönelik olmuştur.

Ne var ki, doktrinde Uluslararası pazarda, B.M. çevreleri ve savunma endüstrisi uzmanlarınca önemli bir azalmanın beklendiği ileri sürülmektedir. Tanım olarak "CONVERSION-Dönüşüm" teorisi olarak isimlendirilen bu görüşe göre,mevcut silah üretim sanayii, kademeli olarak, sivil maksatlı üretime geçirilecek, bunun yanısıra, istihdam edilen işgücündeki kayıpların yol açabileceği muhtemel krizi önleyebilmekk için de belli bir periodik planlama dahilinde;bu fabrikalar tank,uçak ve gemi yerine, insanlığın refah payına katkıda bulunabilecek yeni ürünlerin üretimine geçebilecektir.

Esasen, çok önemli koordiasyon planlama ve bunun yanısıra; gerçekten barışçı amaçlara yönelimde istikrar ve karşılıklı güvenin önemli siyasal ve moral etkileyici faktör olarak yer aldığı bu fevkalede önemli girişime yol açan başlıca 4 temel husus mevcuttur. Buna göre:

1- Yüksek teknoloji ürünü silahların, kalitatif üstünlüğü,kantitatif üstünlük girişimleri karşısında ezici bir üstünlük sağlamıştır. Fiat girdilerini olumsuz yönde çarpanlayan bu durum, arz eğrisini aşağılara çekerken, iş gücünün değişim veyahuut tasfiyesini gündeme getirmiştir.

2- Siyasal ve askeri alanda, iki süper gücün, rekabete dayalı stratejilerindeki değişim,öncelikle Avrupa, müteakiben global kuvvetler dengesinde yumuşammayı getirmiştir.

---

(153) Michael, BRZOSKA: "The Nature and Dimension of the Problem", UN Disarmament "Transparency in International Arms Transfers" Topical Papers Vol.3, sf.11-26,New York, 1990.

3- Özellikle Eski Sovyetler Birliği'nin dağılması,ABD ve B.D.T.nin savunma harcamalarında önemli azalmalara sebebiyet vermiştir.

4- Pazar paylarında görülen bu değişiklik, istihdam edilen işgücünün, yeni gelişen ekonomik seçeneklerde yeniden angaje edilmesi zorunluluğunu ön plana getirmiştir. Bu yeni durum özellikle, dağılan Sovyetler Birliği'ndeki silah üretim uzmanlarının, gerek ekonomik ve gerekse siyasal sebeplerle, bazı Ortadoğu ve Batı Ülkelerince istihdam edilmesini gündeme getirmiştir.

Gordon ADAMS'ın yaklaşımına göre,"Dönüşüm"hipotezinin, makro ve mikro ekonomik bazda iki önemli özelliği mevcuttur.

"Makro ekonomik belirleyici unsura göre, Askeri amaca yönelik savunma sanayii'nin sahip olduğu bilgi birikiminin yanısıra, üretimdeki deneyim, sektörel ve ulusal bazda sivil üretime dönüşümü esas öncelili öneme haizdir. Özellikle, 1990 snrasında, Eski Sovyetler Birliği'nde 500.000 personelin, sivil sektöre geçişi, bunun yanısıra, ABD'de 5 yıllık planlama tahminlerinde, mevcut potansiyelde %10'luk bir kesintiye gidilerek, yaklaşık 340.000 personelin; bu uygulamaya tabi kılınması, söz konusu beklentilere açıklık getirmektedir.

"Mikro-ekonomik bazda ise, pazar ekonomilerinde silahların taşıdığı mülkiyet türü, firmaların çalışma yöntemleri, askeri ve sivil sektörlerdeki mevcut ayrımdaki uygulama ile farklılık taşır. Yeni teknolojileri kullanan, askeri amaçlı üretimden, kademeli olarak sivil maksatlı ürünlere geçiş esnasında farklı fiat mekanizmalarını bu yeni pazar içinde kullanmak bu değişimden beklenilen özelliktir.Bir başka ifade ile, kar payı son derece yüksek olan askeri ürünlerin sivil piyasadaki kar marjları arasında bir dengenin kurulmasıdır." (154)

Alexander KISLOV'un yorumuna göre ise:" Doktrinde,"Dönüşüm" hipotezi hakkında başlıca iki görüş hakimdir. Bunlardan birincisine göre, "Dönüşüm" deki öncelikli amaç, ekonominin düzenlenmesidir. Diğer bir görüşe göre ise, mesele ekenomik öncelikli olmaktan ziyade, silahsızlanma yolundaki mevcut konsensustaki eğilime bağlı olarak, orduların ve askeri harmaların azaltılması amacına yöneliktir.

Bununla birlikte, tarihin bizlere şans tanındığı bu noktada en kıymetli değer "ZAMAN" dır."(155)

---

(154)Inga, THORSSON: "National Experiences: Report of Commitee II, U.N Disarmament, Topical Papers 5, Conversion Economic Adjustments in an Era of Arms Reduction, Vol.1, sf.14-15, New York 1991.
(155)Alexandre K.KISLOV: "Selected Issues and Problems"Report on Committee III, UN Topical Papers 5,sf.20-24,New York 1991.

Öte yandan, zamanlama açısından benzer nitelikte bir görüşte, Alexandre YAKOVLEV tarafından ileri sürülmüştür. YAKOVLEV'e göre: "Militaristik mantık, yüzyıllar boyunca gelişerek, mevcut şeklini almış olup,bunun yanısıra,siyasal alanda da aşırı derecede etkili bir kimliğe sahiptir. Önümüzde, bu gelişimi elimine ederek, yaşantımızdan çıkarabilmek için yüzyıllar olmadığına göre, başarıya ulaşabilmek için sadece bir kaç on yıllık süreç kaldığı gibi, bu yolda bir "GARANTİ" alternatifi de mevcut değildir.

Bu itibarla, siyaset bilimcileri, kamuoyu, teorisyenler ve kısacası tüm insanlığı kapsamına alan bu yeni gelişim süreci içerisinde, mücadeleyi dikkatle hesap ederek, realist ölçülerde değerlendirebilmek esastır."(156)

Irmgard Adam, SCHWAETZER ise, silahsızlanmanın tek başına "Dönüşüm" hipotezinde planlanan hedeflere ulaşmakta tek başına yetersiz kalacağının doğruluğunu kabul etmekle birlikte, bu yönde sarfedilen gayretin, ülkeler arasında karşılıklı güveni desteklemesi münasebetiyle, dolaylı olarak "Dönüşüm"e katkıda bulunduğunu savunmuştur.

Bu itibarla, SCHWAETZER, "Değişim" hipotezinin esasen, felsefik, sosyal ve entellektüel özelliği dolayısıyla çok fonksiyonlu bir yapıya sahip bulunduğunu ileri sürmüştür.

Gerçekten, SCHWAETZER'e göre: "Dönüşüm Hipotezinin endüstriyel alandaki etkisi, silah fabrikalarının optimal manada nasıl sivil üretime geçireleceği sorusuna verilecek cevapta,yapısal bir karakter arzeden üretimdeki azalma ve işsizlik tehlikesine nasıl önlem getirebileceğinin yöntemleri mevcuttur.Bunun yanısıra,askeri boyut olarak,silah altındaki personelin azaltılması halinde, Devlet nasıl ve nerelerde istihdam edebilir? Teknik açıdan ele alındığı takdirde, servisten kaldırılan bir tank, sivil sektörde ne amaçlarla kullanılabilir ve hangi ekonomik ölçülerde fayda sağlanabilir? Siyasal alanda ise, "Dönüşüm" sürecesinin, gerçekçi ve inanılabilir bir görev olarak algılanmasından hangi ölçülerde emin olabiliriz?

Bütün bu ve benzeri sorular dikkate alındığında,"Dönüşüm" performans olarak, herkesin ilgi alanına giren çok önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır."(157)

---

(156)Alexandre N., YAKOVLEV: "Conversion: A Triumph for Mankind" UN Disarmament Topical Papers 5, sf.27-30, New York 1991.
(157)Irmgard Adam, SCHWAETZER: "Disarmament and Conversion: Inseparable Twins", UN Disarmament Topical Papers 5, sf. 31-34, New York 1991.

"Dönüşüm" hipotezinin pratikte uygulanabilirliği konusunda, Eski Sovyetler Birliği, Çin ve ABD ekonomilerini irdeleyen Arthur ALEXANDER: "Bu üç ülkeden, Çin ve Eski Sovyetler Birliği'nin çok güçlü merkezi otoriteye bağlı ekonomik yapılarına karşılık, ABD'nin, bağımsız sermaye birikimi, AR-GE tesislerindeki kapasitesi, özgün üretim kapasitesinde, sermaye ve insan hünerinin organize edilmesindeki başarıyı yaratan,geniş organizasyon kümesi, firmalar, şirketler ve endüstriyel kuruluşların harmonize ettiği serbest pazar ekonomisinin, daha başarılı olacağını"(158)savunmuştur.

Ancak, Alexander'e göre,bütün bunlara rağmen:"Dönüşüm" hipotezinin başarıya ulaşabilmesi için, öncelikle savunma ihtiyaçları azaltılmalıdır.

Müteakiben kullanılmayan İŞ GÜCÜ ve DENEYİM birikimi bir paket çerçevesinde ele alınarak, savunmaya ilişkin olmayan sektörlere kanalize edilmelidir.

ABD'de bu faaliyetin işlerlik kazanabilmesi için,Devlet Politikası olarak, genel provizyoon ve finansal değerlerin, sermaye piyasasındaki fiat endeksleri, istihdam olunan işgücünün eğitim ve öğretim bazında esnekliği temin olunmalıdır. Bu itibarla, başarı,fiziksel sermaye ve insangücü potansiyellerinin,başarılı bir "DÖNÜŞÜM" planlanmasına tabi kılınmalıdır.

Tabiatıyla, bütün bu teknolojik, yönetim ve işgücü planlaması, ekonomik ve felsefik içerikli planlamalar,birlikte ele alındığında, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için tarafların sahip olduğu, "SAMİMİYET" unsuru, ana belirleyici öğedir."(159)

Adam ROBERTS ise, meseleye farklı bir açıdan yaklaşım göstererek, terminolojik tanımlamada dikkatli olmak gerektiğini savunmuştur.

ROBERTS'e göre: "DÖNÜŞÜM" hipotezinde, geçmişte vukubulan gelişmelerden ders alınarak,"SİVİL" karakter tanımlaması üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Zira, "DÖNÜŞÜM"olgusunun kapsamında, ele alınan projelerin, "sözde-askeri" olmayan amaçlara angaje edilmesi hususu, özel bir çaba ve dikkat sarfını gerektirmektedir. Nitekim, bu kötü tanınmış model uygulamasının en güncel örneği. uzayda sivil amaçlı faaliyetlerin neticede, askeri hedeflere hizmet vermesidir.

---

(158)Arthur, J.ALEXANDER: "National Experiences:A Comparative Analysis", Disarmament Topical Papers, Volume II,sf.3-7,1991.
(159)Arthur, J.ALEXANDER: a.g.e sf.13.

Bu sebeple, "DÖNÜŞÜM" sadece günümüzün değil, aynı zamanda geleceğin de problemidir."(160)

"Dönüşüm" sürecinin, ileri safhalardaki gelişimi, savunma girişimleri, yeni üretim yeteneklerinin ortaya konması, üretim yapısının ayarlanabilmesi ve pazar paylarındaki değişime süratle cevap yeteneği ile doğrudan bir bağıntı içindedir.

Bu itibarla, uzun dönemdeki yapılanması dikkate alındığında, "DÖNÜŞÜM" olgusu, bir gecede başarıya ulaşamaz. "DÖNÜŞÜM" hipotezi, tüm Dünya'da yoğun çabalara gerekli kıldığı gibi; bu aktüel icraatın, daha büyük çalışmalar ve değişim boyutlarının açıklığa kavuşturulmasına ihtiyacı vardır."(161)

Ne var ki, kronolojik trend içerisinde, teknolojik eskime tehditi daima canlılığını korumuştur. Bu durum, AR-GE harcama paylarını aşırı yükseltirken, sayısal açıdan azalmaya sebebiyet vermiştir. Böylelikle, teknoloji; maliyet paylarında önde gelen belirleyici unsurlardan bir tanesini teşkil etmiştir.

General CALVIN bu çok önemli hususa dikkat çekerken, teknolojik yatırımların caydırıcılığın ana unsurlarından bir tanesi olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen,teknolojinin yayılmacı karakterindeki tehlikeye dikkat çeken CALVIN'e göre: "Ne yazık ki, teknoloji, bir kez edinildikten sonra, ihtiyaç duyulana kadar bir köşede saklanabilecek bir şey değildir." (162)

CALVIN, teknolojik maliyetin, silahlanmada negatif baskı etkisine sahip bulunduğuna dikkat çekerken,bu durumun önlenemediğini vurgulamıştır.

Gerçekten, CALVIN'e göre:"Sabit değerler üzerinden, yeni kuşak silahların fiatları, yerini alacaklardan iki üç misli fazla olacaktır.

1988 fiatları ile, yeni bir Phantom F-4 uçağının yapımı 9 milyon dolar, onun yerini alan TOMCAT F-14 32 milyon dolardır. Yine bir M-60 tankı 1.4 milyon dolar, onun yerini alan M-1 Tankı 2.7 milyon dolara mal edilmektedir.23 sınıfından bir fırkateyn, yerini aldığı Leander'den 3,5 misli pahalıdır.

---

(160)Adam, ROBERTS:"The Disarmament Context of Conversion" UN Disarmament Topical Papers 5,Vol.1,sf.111-114, New York 1991.
(161)Huai, GUOMO: "China's Ten Years oof Conversion in the Defense Industry", UN Disarmament Topical Papers 5, Vol.I, sf.101, New York 1991.
(162)Gen.John CALVIN: "Silah Üretiminde İşbirliği", Savunmada Kilit Unsur, Nato Dergisi, S.4, sf.18,1988.

Buna karşılık, İkinci Dünya Savaşı'nda bir bombardıman hücumunda 1.795 ton bomba atmak için 560 adet Lancaster'e, 3.900 havacıya ihtiyaç vardı. Bugün aynı hedef için 12 Tornado'ya, 24 havacıya ve 48 ton bombaya ihtiyaç vardır. 1979'da bir fırkateyn ömrünün %27'sini onarımda geçiriyordu. 1985'de sadece %16'sını geçirmektedir."(163)

"Northrop imali B-2 "flying-wing" stratejik stealth bombardıman uçağı 776 milyon dolar fiatındadır." (164)

Modern silahların fiatlarındaki bu aşırı artışı, gelecekteki stratejik boyut içerisinde değerlendiren CALVIN, kaynakların sınırlılığıı karşısında ülkelerin ulusal bütçeden gerekli payı ayıramıyacakları, sonuç olarak tekelci bir tehditin yükseldiğini iddia etmiştir.

"Nitekim, CALVIN'e göre: "Modern teknoloji çağında silah sistemlerinde öylesine bir maliyet artışı ile karşı karşıya kalacağız ki; bu kapasiteleri tümü ile ancak bir kaç ülke sağlayabilecektir."(165)

Bu görüş doktrin ve pratikte, silahların sayısal azalmasının geçmiştekine göre çok daha şiddetli olacağı yolunda değerlendirilmiştir.

ABD Hava Kuvvetleri Sekreteri General Donald LICE; "ABD'nin Nisan 1986'da Libya'da gerçekleştirdiği Hava Harekatı esnasında, taarruz kollarının 120 uçakla planlandığını, bunlardan İngiltere'de üstlenen F-111 taktik bombardıman filosundan, 28 adet F-111 F, 3 EF-111 elektronik harp uçağı ve KC-10 ve KC-135 tanker uçaklarının yanısıra, Bingazi'ye taarruz eden "America" ve "Coral Sea" uçak gemilerinden kalkan, 15 adet AG-E, 6 adet A-7E ve 6 adet F-18'in yanısıra, önleme ve erken uyarı için, E-2C Hawkeye uçakları ile F-14'lerin kullanıldığını,ve Fransa'nın Hava Sahasını kullanım izni vermemesi dolayısıyla,uçakların kritik yakıt sıkıntısına düştükleri ve bu sebeple bir F-111F'in üsse geri dönemediğini vurgulamıştır.

Bütün bu yoğun Hava Harekatının plan ve icrasında kullanılan uçakların, sonuçta 5 ayrı hedef bölgesine taarruzu gerçekleştirdiklerini, ancak, yeni imal edilen B-52 türü bombardıman uçaklarının,ABD'nin Whiteman Hava Üssü'nden kalkarak yaklaşık 10.000 millik mesafeyi, havada yakıt ikmali yapmak suretiyle, 3 veyahut 5 adet uçakla gerçekleştirebileceğini"(166)ifade etmiştir. Albay WARDEN ise,bu planlama modeline

---

(163)Gen.John, CALVIN: a.g.e. sf.18.
(164)Michael J.H.TAYLOR;David, MONDEY: Guinnes Publishing LTD. sf.5, London 1992.
(165)Gen. John, CALVIN: "Daha İyiye Doğru: Caydırma ve Savunma Yeteneğini Geliştirmek", Nato Dergisi, S.2, sf.8, 1989.
(166)Gen.Donald, LICE: Zik.Kaynak: James, W.CANAN; "Global Power From American Shores" Air Force Magazine,sf.42-43 1989.

uygun olarak,"düşman hedeflerinin hareket halinde iken durdurulabileceğini"(167)savunmuştur.

"ABD askeri kanadının,beyin unsurlarından birisi olan, Uzay Mühendisi Tümg.Jerry C.HARRISON; Silahlı Kuvvetler'in "Giderek daha küçüle, daha yayılımcı,ancak bugüne kadar ulaşılan boyutlarda öldürücü" nitelikte şekilleneceği görüşündedir.

NATO savunma harcamaları tutarının, Pentagon Bütçesinin ancak yarısına eşit olduğuna dikkat çeken General David C.JONES: "Avrupa'da inanılır boyutta bir konvansiyonel taarruz tehditinin mevcut olmadığı gerekçesi ile, savunma bütçesinin azaltılacağını" ifade etmiştir."(168)

"Washington Savunma Stratejistlerinden Ivan OELRICH ve Brookings Enstitüsü'nden Janne E.NOLAN'a göre "Yakın gelecekte, Üçüncü Dünya'nın oluşturduğu tehdit ve tehlike potansiyeli, geçmişteki birikiminden daha fazla oranda gerçekleşmiyecektir. Kısacası, azalan Sovyet Konvansiyonel Tehditi'nin yerini doldurabilecek düzeyde olamıyacaktır."(169)

Reagan Yönetimi sırasında Pentagon Yetkililerinden Lawrence KORB ve CIA Şeflerinden William COLBY'e göre: "Soğuk Savaş sonrası kurulan güven ve uzlaşma ortamı, stratejik bağlamda, geçmişte yaşandığı üzere, mevcut dengeleri bozucu nitelikte; bombardıman uçakları, kıtalararası balestik füzeler ve uçak gemisi filolarına duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Bunun yanısıra, taktik alanda ise, tehdite cevap verebilecek düzeyde, ağır muharip kuvvetler, taarruz konumunda konuşlandırılmış bulunmaktadır. Bu itibarla, Beyaz Saray Yönetimi, Senato'dan, Savunma Bütçesi'nde daha kesin boyutlarda kısıntıya gidilmesini talep etmektedir."(170)

Sandias, HAGENGRUBER'e göre: "Gelecekte ortaya çıkabilecek çatışmalarda, ABD Kuvvetleri süratle sayısal üstünlük durumuna ihtiyaç duyabilir; bu sebeple kalitatif manadaki süpremasinin muhafaza gereksinimi devam edegelmektedir."(171)

Alexei, IZYUMOV'a göre; Eski sovyetler Birliği "DÖNÜŞÜM"deki ilk adımı atan ülkedir. Gerekçe olarak,"Sovyetler'in 1920-1924 yılları arasında Kızılordu'nun 5,5 milyondan 562 bine indirildiğini, 1945-1947 yıllarında 11milyon 365 binden 2milyon 874 bine indirildiğini 1990'daki 12 milyonluk mevcu-

---

(167)James, W.CANAN: A.G.E. sf.44.
(168)"DEFENSE", How Much Is Enough, Special Report,I.E.E.E. Spectrum, sf.30, November 1990.
(169) "DEFENSE" a.g.e. sf.30
(170) "DEFENSE" a.g.e. sf.30
(171) "DEFENSE" a.g.e. sf.31

dun ise, kademeli olarak yeniden azaltılacağını"(172) göstermiştir. Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyelerinden Adam ROBERTS ise, 1990'lı yıllardaki siyasal ve askeri konsensusun, bir ütopya değil, realite olduğunu ileri sürmüştür. ROBERTS, Seymour MELMAN'ın 1980'lerde ileri sürdüğü "Değişim politikasındaki başarının, silahlanma yarışını sona erdireceği" fikrine örnek olarak, II.Dünya Savaşı sonrasında, Japonya ve Almanya'nın,ekonomilerini bu yönde organize etmelerini"(173)göstermiştir. Fabrizio BATTISTELLI ve Alberto CASTAGNOLA ise: "Askeri endüstrinin sivil amaca yönelimindeki ana belirleyici eğilimin esasen İngiltere ve ABD'de 1970'lerde başgösteren "Barış Harekatı" nın sebep olduğunu, ancak fiilen ortaya çıkışının 1989 sonrasına rast geldiğini(174) ileri sürmüşlerdir.

DUMAS'a göre ise; "Dönüşüm s ürecinde kullanılması düşünülen olası planların kat'i şeklini almasından önce, savunma sanayiinde faaliyet gösteren hangi sektörlerin dönüşüme tabi kılınacağı ve sözkonusu birimlerin; planlama hedefleri, insangücü, yerleşim konumu, üretim kapasitesi, donatım ve makina teçhizatının yaş durumu vb. bilgi girdilerinin, herhangi bir aksaklığa sebep olmıyacak ölçütte, eksiksiz olarak mevcut sayısal bilgilerine ihtiyaç vardır."(175)

Dönüşüm hipotezinde kontrol ve planlama süreci MELMAN'a göre:"Savunma sanayiinin, yüksek düzeydeki çok merkezli kontrola tabi olmaksızın ve zorunlu nitelikteki iki yıllık planlama süreci ihtiyacına cevap verilmeksizin; sivil ekonomi modeline dönüşüm çabaları,başarısızlıkla sonuçlanacaktır."(176)

Bu arada, "GORBAÇOV'un Sovyet ekonomisi içerisinde başlattığı transformasyon programındaki ana formülün, "SİLAHLANMA EKONOMİSİ"nin, sivil sektördeki hedeflere yöneltilerek, yeni bir "SİLAHLANMA EKONOMİSİ" modeline çevrimini(177)amaç edindiği fikri de öne sürülmüştür.

---

(172)Alexei, I.IZYUMOV: "The National Experience of the USSR" UN Disarmament, Vol.XIV, sf.64-66, No.1,1991.
(173)Adam, ROBERTS: "Conversion copcepts and Approaches", UN Disarmament Vol.XIV, No.1, sf.71-92,1991.
(174)Fabrizio, BATTISTELLI;Alberto,CASTAGNOLA: "International Dialogue and the Conversion of the Armaments Industry" UN Disarmament,Vol.VIII,No.2,sf.187-195, 1990.
(175)Lloyd, J.DUMAS: "Economic Conversion: Preparing For Peace", UN Disarmament, Vol.XIII, No.2, sf.198, 1990.
(176)Seymour, MELMAN: "What to do with the cold war money", the New York Times, 17 December 1989.
(177)L.VID: "Guns Into Butter, Soviet Style", Bulletin of the Atomic Scientists, sf.17-19, Jan-Feb. 1990.

Öte yandan SIPRI uzmanlarının araştırmalarına göre, "Mevcut siyasal,ekonomik ve askeri konjonktürel dengeler dikkate alındığında, NATO ülkeleri arasında, 1988 cari fiatları 38 milyar dolarlık toplam savunma bütçelerinin, 1995 yılında, AKKA Antlaşmasında elde edilecek sonuçların başarılarına bağlı olarak,1995 sonlarında 32 ve 28 milyar dolarlık iki alternatifli limitler içerisine çekilmesinin, bunun yanısıra, bu ülkelerde istihdam edilen halihazırdaki savunma sanayiinde istihdam edilen işgücü potansiyellerinin ise, yine AKKA'ya bağlı olarak 1.100.000 ile 900.000 arasında değişen iki seçenekli limitler içerisine çekilmesi tahmin olunmaktadır."(178)

Yine, SIPRI uzmanlarının analizlerine göre: "Dünya'da, 1980 yıllarında savunma sanayiinde istihdam edilen personel sayısının, 15 milyon civarında olmasına karşın, günümüzde bu sayıda bir milyonluk azalma kaydedilmiştir.Özellikle, 1987'de 17.7 milyar dolarlık satış pazarına sahip Eski Sovyetler Birliği'nin, 1991'de 11.2 milyar dolara düşmesi, bu ülkede, yaklaşık 600.000 çalışanın iş kaybına sebebiyet vermiştir. Söz konusu gelişmenin, benzer eğilim de devam ederek, özellikle ABD ve A.T. üyesi ülkelerin yanısıra, Çin'i de etkileyeceği varsayılmaktadır."(179)

Peter Mc CLOSKEY ise, ABD' de, bu gelişimin özellikle, elektronik alanında etkili olacağını ileri sürmüştür.

Mc CLOSKEY'e göre: "ABD'nde başgösteren savunma harcamalarındaki azalım eğilimine bağlı olarak, Savunma Bakanlığıplanlaması dahilinde, 5'er yılık süreçler içerisinde, savunma sanayiinde istihdam edilen personel miktarında %2 oranında kademeli bir indirime gidilecektir.

Nitekim, bu karar doğrultusunda, uygulamada, Northrop firmasında 3.000, yine aynı firmada, B-2 projesinin durdurulması halinde 20.000, Hughes firmasından 15.000, Locheed firmasından 20.000, Mc Donnell Douglas firmasından 9.000 personelin azaltılması yoluna gidilmesinin yanısıra, benzer uygulamaların, IBM ve DEC gibi bilgisayar firmalarında da başlatılacağını"(180)ifade etmiştir.

---

(178)Herbert,WULF: "Specific Issues of Conversion: Industries and Trade", UN Disarmament, Vol.XIV, No.1, sf.95-115, 1991.
(179)Johann, RAPP: "Defense Employment Falling Further, Predicts SIPRI" Jane's Defense Weekly, sf.15, 27 March 1993.
(180)Peter, Mc CLOSKEY: "A Business Perspective", UN Disarmament Topical Papers 5, Vol.1, sf.64-65, New York 1991.

Kanaatimizce, bu konuda ortaya çıkan gelişmeler Dünya Barışı için fevkalede önemli ve iyimser bir yaklaşımın habercisi olmak yönünden oldukça orijinal mesajlar vermektedir.

Ne var ki, siyasal bilimler ve askeri stratejide ihtiyatlı prensibinin yanısıra, belirsizlik ortamının hangi yolda şekilleneceği hususunda çok iyi gözlemci olmanın ve gelişmeleri objektif olarak kıymetlendirerek, global barış ve ülke ekonomisi ile bu cennet vatanın cefakar insanları için çok iyi analizler yaparak, daha kalkınmış bir Türkiye'nin hazırlanması ereklerimiz arasında öncelikli öneme haizdir.

Bununla birlikte, meselenin global boyutundaki matematiksel realiteyi dikkate alarak, 15 milyonluk bir "Savaş Makinası" nın birkaç günde yokedilemiyeceği gerçeği daima gözönünde bulundurulmalıdır.

VI- SİLAHSIZLANMA'da TEKNOLOJİNİN ÖNEMİ VE SAVAŞ TEHDİTİNE KARŞI KULLANIM ŞANSI:

Günümüzdeki mevcut modern harp silah ve vasıtalarının ulaştığı tahribat ve zarar gücünün yarattığı "CAYDIRICILIK" unsuru, Uluslararası platform içerisinde, barışın devamlılık ve kararlılığındaki temel belirleyicilerden birisidir. Bununla birlikte; "UZUN DÖNEM" kapsamında, yalnız başına savaşı tamamen önleyebilmesi olasılık dışıdır. Nitekim, konjontürel dengenin yarattığı gerginlik ve dengesizlik durumlarında, ulusların "Decision Maker-Karar Verme" organlarının,sözkonusu korku ile aksiyon stratejisini tamamen kontrol altında bulundurabilmesi "ULUSAL PRESTİJ" kaybı sebebiyle mümkün olamıyacaktır. Aksine, korku ve gerginliklerin neden olduğu çaresizlik; tarih içerisinde daima sıcak savaşların asli sebebi olduğu tecrübesini, acı da olsa insanoğluna kazandırmıştır.

Bu itibarla, salt güce dayalı politikadan kaynaklanan potansiyel tehlikenin hayati canlılığı karşısında hiçbir ulus, bu tür bir tehdite karşı koyabilecek, teknolojik düzeydeki en gelişmiş ve ölümcül silahların yanısıra, dramatik sonuçlarına ait bilincin mevcudiyetine rağmen; denemek çılgınlığından vazgeçmiyecektir.

"Teknoloji, bir bakıma, bilimi üretim ve çeşitli işlem süreçlerine çeviren "know-how" üzerine oturmuş deneyimlerin ifadesidir. Bu açıdan bakıldığında teknoloji, bilimsel ilkelerin, mühendislik prosedür ve uygulamalrının karışımından meydana gelen genel bir süreç olmaktadır. Bu bilgi, üretilen (meydana getirilen) ürünlerin ve işlemlerin daha geniş boyutlu sistemler içinde bütünleştirilmesinde ve daha değişik ve karmaşık üretim faaliyetlerinde kullanılmasında temel rolü oynar. Bu açıdan bakıldığında teknoloji,bir konsepti faydalı bir ürüne (sonuca) döndürebilen herhangi bir bilgi mekanizma yahut süreç olarak önümüze çıkar. Bugün belirlenmiş binlerce teknoloji bulunmaktadır ve her sene endüstri, akademik ve hükümet kurumları kendi sahalarında yeni teknolojiler katmaktadır."(181)

Esas tehlike, savaş sonrası döneminde bildiğimiz milletlerarası sistemin çöküşünün, birçok ülkede birbirine benzer sosyal değişikliklerin meydana geldiği bir zamana rastlamasıdır. "Teknolojik ilerleme dünyanın küçülmesini sağlamış ve daha kolay idare edilebilir bir hal getirmiş gibi görünse de,savaş tehlikesi daha fazla olan bir Dünya haline gelinmiştir.Bir takım küçük savaşlar ve savaş tehditleri bunun delilleridir."(182)

---

(181) M-5 Dergisi, sf.2,S.21/1985.
(182) Malcolm, RUTHERFORD: "Savaş Sonrası ve Gelişme Süreci ve Sonuçları", 25-26 Kasım, Silahsızlanma ve Barış Semineri, SİSAV Yayınları, sf.17, İstanbul 1985.

Silahlanma yarışındaki dinamik, teknoloji boyutundaki yükselen eğri içerisinde bir "DEVAMLILIK" arz etmektedir. Sorunun temelindeki psişik dürtü, trend içerisinde elde olunan başarı grafiğinin, "YETERSİZ" kabul edilmesi ve neticelenen projedeki buluşa dayalı verilerin, "SÜRATLE" ilgili silah departmanlarına adaptasyonu içeren katı bir mücadeleye dayanmasıdır.

Jonatham ALFORD'a göre, "İstikrarsızlığın esas nedeni, TEKNOLOJİK DİNAMİK'TİR."(183)

"Yeni bir silah yapan, çoğu kez, karşısında gördüğünün tepkisini beklemeğe gerek bile duymadan kendi yarattığına önce kendisi bir tepki göstererek, silahını hızla geliştirmektedir."(184)

"Silah üretimi, kar hadlerindeki düşme eğilimine karşı, silah üreterek yaşamını sürdürebilmektedir."(185)

Teknolojik alanda savaş veren insan, tam bir yıkımdan korunma çabası, savunma gereksinmesi ve barışın sağlanması için bilimsel ve teknik alanda hızlı bir tempo ile ilerlemektedir. Bu sebeple, günümüzdeki silah sistemleri arasında en fazla önem arzeden "Silah Teknolojisidir".

Clausewitz'e göre: "Günümüzde ordular,silah,donatım ve eğitim bakımından birbirine o kadar benzemektedir ki, en iyisiyle en kötüsü arasında bu bakımdan çok dikkati çekebilecek bir fark yoktur. Teknik birliklerdeki eğitim, dikkati çekecek kadar farklı oluyorsa bunun nedeni, teknik personelin çoğunun daha iyi teçhizatın mucidi ve uygulayıcı,bir bölümünün de hemen onların taklitçisi olmasıdır."(186)

Düşünür, burada esas ağırlık noktasının AR-GE içinde olmasına bağlamakta ve destekleyici unsur olarak da uygulama faktörünün önemine dikkat çekerek, taklite dayalı ikinci seçeneğin başarı şansının ise daha az olduğunu ileri sürmektedir. Gerçekten, Fransız-İngiliz ortak yapımı "CONCORDE" uçaklarının taklidi olan "Tupolev-144" Sovyet uçakları, aslı kadar başarılı olamamış ve sivil havacılık piyasasında pazar sahibi olamamıştır. Bilhassa, Paris Hava Gösterilerinde uğradığı kaza, bu olayda önemli psikolojik tercih nedeni olmuştur.

---

(183) Jonatham, ALFORD: Europa Archiv, 25.3.1979, Çev.Fahri ÇELİKER, "Yumuşama Sürecinin Askeri Yönü", Silahlı Kuv.Der. S.271, sf.34, Eylül 1979.
(184) Türkaya,ATAÖV: "Silahsızlanma Gereği", BMM Türk Derneği yayın no.5, Ankara 1979.
(185) Dr. Fikret BaşKAYA: a.g.e. sf.51.
(186) Car Von, CLAUSEWITZ: "Harp Üzerine", Gn.Kur.Basımevi, C.II, sf.7, Ankara 1986.

"Dünya AR-GE çabalarının %85'den fazlası silahlanma'ya ayrılmaktadır. Bunlardan, %50 askeri araştırmalara, %25 uzay araştırmalarına, %15'i ise nükleer silahlanma yolunda teşvik edilmektedir."(187)

General Michael NELSON, Doğu ve Batı ayrımındaki; silahların sayısal dengesizliğe karşı çözüm yolunun ileri teknoloji olduğunu savunmuştur. NELSON'a göre:"Eğer onları sayısal olarak durduramıyorsan, beynini kullanarak durdurmalısın. Silahlarını zekice yap. Böyle bir yeterliliğin elde edilmesindeki komplike problemin çözüm kaynağı teknolojidir.Bu yöntem başlangıçta pahalı olsa dahi, taşıdığı garanti unsuru dolayısıyla avantajlıdır. Zira, kamuoyu, Silahlı Kuvvetlerin ihtiyaçlarını anlayacak ve neticede ona gerekli desteği verecektir."(188)

Steven CANBY'e göre ise: "Teknoloji; savaşta önemli ve sorunlara çare olan bir faktör olarak görülmektedir. İleri derecede sanayileşmiş ülkeler,düşman ülkelerin sayısal üstünlüklerini,kendi silahlı kuvvetleri için geliştirdikleri ileri teknolojilere sahip silahlarla dengelemektedirler."(189)

"Çağdaş toplumlarda, yalnızca ordu ileri teknolojiye dayalı silahlara sahiptir. Çağdaş ordular güçlerini yalnızca silahlardan değil, aynı zamanda tek merkezden yönetilen, disiplinli örgütlenmelerinden alırlar."(190)

A- YÜKSELEN TEKNOLOJİLER VE HAVA GÜCÜ:

Bilindiği üzere,1970'li yılları müteakiben elektronik, metalurji, bilgisayar teknolojilerinde kaydolunan teknolojik devrim, doktrinde "E.T. Emerging Tecnologies-Yükselen Teknojiler" veya "High-Tech- Yüksek Teknoloji" olarak tanımlanmıştır. Sözkonusu ana bilim dallarına bağlı olarak, mikro elektronik, laser optik,elektro optik ve thermal alıcılar,sensörler, uydu muhabere ve istihbarat algılamaları, genetik mühendisliği, güdüm sistemleri, doğrusal enerji, uzay teknolojisi, yakıt sistemleri teknolojisi, biyokimya, veri toplama, kuvvet çarpanlayıcıları, minyatirüzasyon,fiber optik kablolar ve süper iletkenler alanında yepyeni türev ürünlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

---

(187) "Çağdaş Dünyada Teknik İlerleme ve Askeri Savunma-Rocherches Et Etudes Pour La Defense", HAK.lığı Dış Basın Bülteni, S.47, 8 Ekim 1984.
(188) Gen.Michael, NELSON: "Air Defense Technology And Deterrence", Nato Sixteen Nations, sf.55-56, Special Edition 1989.
(189)Steven CANBY: "Military Doctrine and Technology" Adelphi Papers, One Hundred and Nine, sf.12, 1974/5.
(190) Populer Science:"Wild Weasels", Elektronic Wizards of Desert Storm. sf.72-75, Vol.23, No.5, May.1991.

Tabiatıyla, bütün bu yenilikçi atılımın, silah sistemlerindeki doğrudan etkileri:

a- Atılan mühimmatlarda,küçük,hareketli hedeflere karşı, gece/kötü hava şartlarında noktasal isabet hassasiyeti sağlanarak, C.E.P. payı; laser ve fiber optik teknolojisi ile (∓0) feet'e indirgenmiştir. Böylelikle, modern savaşta gece taarruzu, avantajlı unsur haline gelmiştir. Ayrıca,tahrip yeteneğindeki artış,taarruz sonucunda düşman savunma hatlarında meydana gelen hasar/onarımlarını imkansız hale getirerek savaşa devam etme gücünü büyük ölçüde yitirmesine sebebiyet vermiştir.

b- Hedeflerin tesbit, ayırt etme ve yakalama hızı,bilgisayar teknolojisi ile, saniyenin $10^{-3}/10^{-6}$ zaman aralığı gibi, korkunç bir süratle indirgenmiştir.

c- Kompozit gövde alaşımlarındaki çalişmalar,uçakların tasarımlarında çok büyük bir hafifleme getirmiş, buna bağlı olarak,manevra ve menzillerini arttırırken,Stealth Teknolojisi, mevcut radar teknolojisini, demode etmiştir. Helikopterlerdeki evrim,orduların intikal sürelerini son derece azaltmıştır. Böylelikle, Hava Gücü, baskın taarruzun,her an işleve konulabilecek,organik bir konuma girmesine olanak tanımıştır. Ayrıca otomativ endüstrisinin, tank ve zırhlı birliklerin hareket yeteneğini son derece arttırması sonucunda,mevcut yapısal düzendeki kantitatif küçülme;uygulamada tümenlerden taburlara doğru yeni bir geçişi başlatmıştır.

d- Elektronik harp sistemlerinde uygulanan mikroçip teknolojisi, düşman savunma hatlarında kullanılan çevrimlerin tamamen kör ve sağır edilmesini temin etmiştir.

e- Uydu haberleşme ve erken uyarı istihbarat sistemi, hedefin gece/gündüz şartlarında ∓ 10 cm.lik hassasiyetle görüntü takibini, operasyonun seyri esnasında mümkün kılmıştır. Bu gelişme, istihbarat ve hedef tespitinde çok büyük değişiklik getirirken; atılan her merminin hedefi bulması sağlanmıştır.

f- Hava stratejisinde, Cruise füzelerinin menzili arttırılırken, bilgisayar destekli hedef tanıma sistemleri,sabit hedeflerin, kara-deniz ve havadan atılan bu silah sistemleri ile, düşman savunma menziline girmeden kesin imhasını doğurmuştur.

g- Taktik av-bombardıman uçaklarında en büyük sorun olan hedef menziline ulaşmadaki kritik yakıt sorunu, "Tanker Uçakları" ile çözülmüştür. Havadan yakıt ikmali, uçakların mevcut performanslarından çok daha uzaklardaki hedefleri tahrip ve ana meydana kayıpsız dönüşünü sağlamıştır.

h- GBU-28 tipi beton delici güdümlü füzelerin 7 metre derinliğindeki tahkimatlı beton zemine tesir gücü ile, savaş harekat merkezlerindeki komuta katının işlemez hale getirilmesi gündeme gelmiştir. Öte yandan,(HARM sınıfı)anti- radyasyon sınıfı füzeleri; alçak irtifa hava savunmma radarlarının kesin imhasına sebebiyet vermiştir.

Jonathan,ALFORD'a göre :"Yeni teknolojilerin, silahlara kazandırdığı en önemli unsur, "ÖLÜMCÜL GÜCÜ"nün,artışı,buna karşılık,"BOYUTSAL" performanslarındaki azalımdır."(191)

Teknolojinin kendi içindeki evrimsel yarışında,silah sanayi yerine sivil sektördeki mücadelenin en güzel örneği otomotiv sanayiinde gerçekleşmiştir. " 4 kişilik binek bir prototip arabanın, Amerikan arabalarında 1 galonluk benzinle yirmi kilometre gitmesine karşılık, Japonlar, menzili 70 km.ye çıkarmayı başarmışlardır."(192)

"Yeni teknolojik gelişmelerin getirdiği en önemli problemlerin başında petrole olan bağımlılık gelmektedir. Zira, yüksek harekat ve manevra gücünün getirdiği esnekliğe rağmen, dikkatle hazırlanmış lojistik petrol rezervleri olmaksızın, bir arabanın dahi motoru çalışmayacaktır. Bunun yanısıra,karmaşık bir silah veyahut muharebe sistemi, ihtiyaç için yaklaşık 10.000 yedek parçaya ihtiyaç gerektirmektedir.Yine,bu hayati duruma ilaveten, "ÇOK YÜKSEK EĞİTİMLİ BAKIM PERSONELİ" ne duyulan ihtiyaçlar, yüksek teknolo-jinin sonucu ortaya çıkan önemli bağımlılık unsurlarıdır." (193)

"Füze teknolojilerindeki AR-GE planlamalarındaki hakim düşünce, sabit hedeflere insansız uçaklar(UAV-Cruise ve Balestik füzeler) ile taarruzun daha etkin hale getirilmesi yolunda idi. Nitekim, elektronik güdüm sistemlerindeki gelişmeler, bundan böyle, cephe gerisindeki "HARP KARARGAHLARI" nı, emin ve vurulamaz derecedeki tahkimatlı bölgeler olmak durumundan çıkarmış olup, aksine bu tür hedefleri "CANLI" ve "ÖNCELİKLİ" hedefler haline getirmiştir."(194)

CRUISE sınıfı konvansiyonel füzelerin hassasiyet,sürat ve atış rampalarının kullanım versiyonlarında ortaya çıkan artıştaki büyük tehlikeye dikkat çeken Vladimir PETROVSKY'e göre:"Özellikle, laser ve elektromanyetik sahalarındaki tek-

---

(191) Jonathan, ALFORD: "The Impact of New Military Technology", The Ins. for Strategic Studies, New Jersey, 1982.
(192) George BROWN: "New Technologies And Search For Security Prospects For a Post-Cold-War Era", UN Disarmament,Vol.XIII, No.4, sf.39, 1990.
(193) G.WACHTER;A.KROHN: The Role of Military Forces within a Europen Security System" SIPRI Research Report, sf.17, 1989.
(194) Y.BOYER: "Strategic Implications of New Technologies for Conventional Weapons and the European Battefield, sf.87, Lexington, Mass, 1987.

nolojik ve bilimsel gelişmeler,nükleer olmayan silahların,fiziksel prensipler doğrultusunda maksimum düzeyde "TAHRİP" yeteneğini arttırarak, "KİTLE İMHA SİLAHI" haline gelmesine yol açmıştır."(195)

"Yeni teknolojilerin hassas güdüm ve süratli vuruş yetenekleri, aynı zamanda "YANLIŞ HEDEF TAYİNİ" ve "KAZA" lara sebep olma riskini de arttırmaktadır.

İran Körfezinde,ABD Donanmasına ait Vincennes ve Stark zırhlılarının İran Hava Yollarına ait yolcu uçağını düşürmesi bu tehlikeli gelişimin trajedik bir örneğini teşkil eder." (196)

Esasen, araştırmamızda ortaya koymaya gayret ettiğimiz üzere,teknoloji; süratle Hava Gücü'nün etkinlik ve caydırıcılık unsurunu maksimum seviyeye taşımıştır. İkinci Dünya Savaşı, bu geçişin senaryosunun en dehşetli sahnelendiği oyun olmasına rağmen, ideolojik farklılaşma, stratejik doktrinde değişik yorumlamalara sebep olmuştur.

Nitekim, Sovyet Hava Mareşali VERSHININ, 1949 yılında Hava Kuvvetleri kutlama törenleri münasebetiyle yaptığı konuşmada Batılı Stratejistlerden; Fuller, Hart-Guderian tarafından savunulan "Tank Kuvvetleri" görüşü ile,Douhet-Mitchell Severksy'nin ileri sürdüğü "Hava Gücü" stratejisi fikirlerinin:"piyadenin değerini küçümsemek, emperyalist burjuvazinin, kendi halkları ve kitle ordular karşısında duydukları korkuyu aksettirdiği"(197)ve nihai zaferi "atom" veya push buton" harbiyle kazanmak yolunda,ANGLO-SAKSON savaş beylerince ileri sürülen fikirler, aslında fetih arzularının aynası olup,tamamen yanlıştır.(198)

Mareşal VOROSHILOV ise, "Hava Gücü" doktrinin, esasta avantürist bir hareket ve bir tür kumar olduğunu ileri sürerek,Hava Gücü'ne bel bağlamaz fikrini şiddetle eleştirmiştir. eleştirmiştir.

Nitekim, Mareşal VOROSHILOV'a göre: "Bütün emperyalist ordularda Havacılığa, bu henüz çok toy sınıfa,her askeri derde deva bir ilaç görüşüyle bakılmaktadır. Emperyalistler, bütün kumar paralarını Havacılığa yatırdılar. Burjuva emperyalistler ve faşist idareciler güruhu şimdi,önümüzdeki harbi, onun yardımıyla kazanmayı tahayyül etmektedirler."(199)

---

(195) Vladimir, PETROVSKY: **"New Technologies and The Search For Security:Prospects for a Post-Cold-War Era"** UNIDIR Disarmament Topical Papers, Vol.2, sf.43, New York,1990.
(196) Yasushi, AKASHI: "Technological Change and Global Society", a.g.e. sf.25.
(197) Mareşal VERSHININ: Pravda, 17 Temmuz 1949.
(198) Mareşal VERSHININ: a.g.e.
(199)Obshcaia Taktika"Genel Taktikler",C.1,sf.22,Moskova 1940

Sovyetolog Raymond L.GARTHOFF, bu görüşlerin "törenler münasebeti ile söylenmiş olması dolayısıyla propaganda maksatlı"(200) olduğunu, ancak Sovyet Silahlı Kuvvetleri'nin "Stratejik bombardıman, hava indirme, amfibik harekat ve emsaline hep, esas kara ve taktik hava müşterek timinin, harekatına yardımcı görevler nazarıyla baktığını(201)ifade etmiştir.

Şimdi bu noktada,ideolojik kavga ve varsayımları bırakarak, günümüze dönecek olursak, bütün bu tartışmalara teknolojinin cevabındaki sayısal mantığa gözatmak icab edecektir.

Körfez Savaşı önceisi, David A.FULGHUM, ABD'nin harekatına esas unsurun "HAVA GÜCÜ" olacağını,"F-117, F-4G,F-15E, F-111, EA-6B, A-10,F-16, AU-64 Apache, Patriot, F-111F, F-111D/E ve B-52 av bombardıman tanker uçakları ve Füzesavar sistemleri ile kombine taarruzda, F-15E, F-111 ve F-117'lerin gece taarruzlarıyla"(202) stratejik hedefleri imha edeceğini adeta, Dünya kamuoyuna ilan etmiştir.

Amerikan Hava Kuvvetleri, harekat esnasında "55.000 Hava Kuvvetleri personelini bölgeye intikal ettirmiş, 14 uçak kaybetmiş, toplam 65.000 taarruzi ve 3000 havadan uyarı ve kontrol sortisi yaparak, hedeflerin imhasında 84.200 ton mühimmat ve 7.400 ton ileri teknoloji ürünü modern mühimmat kullanarak, %92 görev başarı oranı"(203) ile, harp tarihinde yeni bir dönemi başlatmıştır.

Araştırmamıza esas teşkil eden unsurlardan bir tanesini oluşturan ; nükleer silahlardan kaçışın çözüm alternatifleri arasında en önemlisi konvansiyonel silahlardaki kalitatif performansın arttırılması, Hava Gücünde gerçekleşmiştir. Nitekim doktrinde Terry NEW; gelişmelerin bu konudaki tereddütleri elimine ettiğini ileri sürmüştür. Terry NEW'e göre: "Esas problem, stratejik bombardımanın, nükleer bombardıman ile eş anlama gelmeye başlaması ve Hava Gücü'nün, konvansiyonel Savaş'ta kesin sonuç alıcı olup olamayacağı şüphesinin devam etmesidir. Son zamanlarda Konvansiyonel Hava Gücü,stratejik amaçları elde etmede etkin olarak kullanılmaktadır.

Çöl Fırtınası Harekatı, şimdi, Amerikan Hava Kuvvetleri'nin bir konvansiyonel "Stratejik Güç" olmasına geçerlilik kazandırmıştır."(204)

---

(200) Raymond, L.GARTHOFF: "Sovyet Askeri Doktrini", Çev.Baha ATAMAN, sf.159, Ankara 1956.
(201) Raymond, L.GARTHOFF: a.g.e. sf.159.
(202) David A.FULGHOUM: "US Lags Groundwork For Possible Offensive", Aviation Week & Space Technology, August 27,1990.
(203) Soner, SÖNMEZ:"Kartalların 21nci Yüzyıl Savaş Provası", Hava Kuvvetleri Dergisi, S.311, sf.15 Şubat 1992.
(204) Terry, NEW: "Hava Kuvvetleri Kesin Sonuç Alıcı Bir Döneme Gelmektedir", Çev.C.AYCAN, Stratejik Etüdler Bülteni, S.86, sf.55, Eylül 1991.

B- TEKNOLOJİ'NİN ÇİFTE KULLANIM VE PAYLAŞIM PROBLEMİ:

Silahsızlanma ve Barışın temini yolunda ilim ve teknolojinin işlevi hakkkında iki görüş mevcuttur.Bunlardan birinci görüşe göre: "Bütün Askeri uygulamalarda potansiyel olarak güvenliğe zarar veren modern teknolojidir ve mahkum edilmelidir. Aksi görüşe göre ise, Problem teknolojinin tabiatından kaynaklanmamaktadır. Bu sebeple, esas olan, uygulanması olanaksız olana teşebbüs ederek,silahlar ve teknoloji arasındaki ayrımı gözeterek,bu gelişim potansiyeli öncelikle sivil amaçlar doğrultusunda kullanımı temin olunmalıdır."(205)

"Teknolojik gelişim, "DUALİST" bir yapısal karektere haizdir. Özellikle, gelişmiş teknoloji hem sivil, hem askeri maksatlarla uygulanabilmek geçişkenliğine sahiptir. Askeri kanat içerisinde ise, hem "TAARRUZİ" hem de "SAVUNMA" amaçlı olarak yönlendirilebilir. Şüphesiz bu dualizm, Uluslararası işbirliği'in sınırlarının yükseltilmesine imkan tanımakla birlikte, sözkonusu amacın başarılması için taşıdığı güçlüklerin varlığı da ortadadır. Minumum düzeyde, askeri uygulamaların kuşku ve güvensizlik ortamını veyahut yarışmacı zihniyetleri hareket geçirebilmenin yerine, uluslararısında karşılıklı güven ve diyalog esasına dayalı gelişmelerin teminatıdır."(206)

Teknoloji'nin muhteva olarak içinde taşıdığı "YENİLİK" ve Savunma Sanayii'ndeki indirekt etkileri, daima tartışma konusu olmuştur. Ancak bu durumda, "İYİ" ve "KÖTÜ" ayrımına girmenin oldukça güç bir karar teşkil ettiği kanısındayım. Bu konuda somut örnek vermek gerekirse, "NATO planlama uzmanlarını, 1970'lerde en fazla endişelendiren konulardan bir tanesi, Sovyet Ana Muharebe Tanklarının kuvvetlendirilmiş zırhlarının nasıl delineceği olmuştur. Bunun üzerine, bu zırhları delebilecek "TANKSAVAR" mermileri geliştirilmiştir. Sovyetlerin tank tasarımcıları ise, tank zırhlarındaki kompozit gövde(*) uygulamalarla kaplamalar bu mermileri etkisiz hale getirmişlerdir.Bunun üzerine, Nato, "ANTİ-TANK" füzeleri geliştirmiştir. Bu durum, tankın muharebede "KRAL" olma konumunu tehlikeye sokarak, vazgeçilmezliği hususundaki hakim düşünceyi değiştirmiştir."(207)

---

(205) Yasushi, AKASHI: "Technological Change and Global Society", UNIDIR, Topical Papers,Vol.2, sf.27, New York 1990.
(206) Yasushi, AKASHI: "New Trends in Science and Tehnology", UNIDIR Topical Papers, Vol.2, sf.5, New York 1992.
(*) Kompozit Gövde Alaşımları hakkında bknz: R.M.OGORKIEWICZ: "Advances in Armour Materials"International Defense Review, 4/1991.
(207) Alan, SHAW: "Advanced Technologies: Trends and Implications for Security", UN Topical Papers, Vol.2, sf.56,New York 1990.

Nitekim Körfez Savaşı, tankın, muharebe alanındaki taarruz ve savunma konusundaki önemli avantajların elimine edilmesindeki, en önemli senaryo olmuştur.

Geliştirilmiş tanksavar füzeleriyle, elektronik hedef tanıma yetenekleri, "Laser Teknolojisi" ile kazandırılmıştır. Harekat alanındaki zırhlı birlikler, gece/olumsuz hava koşullarında analiz edilerek, bir helikopterin tek sortide 4-8 tankı imha edebilecek, yepyeni ve üstün bir taktik yetenek denenmiştir. Karada konuşlu satıh birliklerinin aksine, böylelikle, cephe gerisinde "İMHA" koşulları gerçekleştirilmiştir.

Esasen bu durum, düşman kara harekatında çok daha süratli hareket yeteneği, hedef seçme serbestliği, ufki görüş hattını genişletmeyi, harekat halindeki birliklerin kısıtlı hava savunma sistemlerini yarma yeteneğini doğurarak, düşmanın hareket yeteneğinin sıfıra indirgenmesine sebep olmuştur. (*)

Ancak, bu fevkalede önemli gelişim, artık ana muharebe tankı üretiminin ekonomik ve taktik açıdan hayati önemini yitirdiği kanaatinin yaygınlaşması neticesinde, Dünya silah pazarında talep endekslerini aşağılara çekerek, üretimde önemli azalmalara sebebiyet vermiştir.

Bir diğer çarpıcı örnek ise, bilindiği üzere; Havacılık ve Uzay faaliyetlerinde "DEVRİM" yaratan, Stealth Teknolojisi'nin üretiminde yaşanmıştır.

(*) Helikopter teknolojileri için bknz:
"Hava Kara Muharebesi": International Defense Review, Vol.8, 1983, H.A.K.lığı, Dış Basın Bülteni S.46, 28 Eylül 1984.
William, SIURU:"ABD Kara Kuvvetleri Yeni Hafif Helikopter Gelişim Programı LHX", Çev.Fahrettin ÖNGÖR, Military Review, H.A.K.lığı Dış Basın Bülteni S.142,5 Ekim 1987
Rudiger MUELLER: "Büyük Hava Mekanize Birlikleri, Geleceğin Muharebe Sahasında Kara Kuvvetleri Havacılığı",Europaische Wehrkunde, H.A.K.lığı Dış Basın Bülteni, S.203, 23 Ekim 1989.
Hans-Dieter BÖHM: "2000 yılında Helikopterlerin Görevleri İçin Görüş ve Alıcı Sistemleri", Military Technology" H.A.K.lığı,Dış Basın Bülteni S.211, 12 Ocak 1990.
Org.M.CANNET: "Hafif HelikopteR(LHX) Geliştirme Programı Üzerine Görüşler", Int.Def.Review, S.148, 2 Aralık 1987.
E.Saint CROSBIE, H.YATES, Jr.WALTER: "Hava Kara Muharebesinde Taarruz Helikopterinin Harekatı, Cephe Gerisinde Harekat", Çev.Murat KARAMANOĞLU, Military Review, sf.2-10 Ekim 1988.

Hava savunması'nın etkinliğini yıkarak; "Baskın Taarruz"tarzında düşman geri hatları ve önemli kilit noktalarını vurabilmek amacıyla dizayn edilmiş F-117 ve B-2 uçaklarının "STEALTH" teknolojisindeki tasarımlarındaki temel espri: "Uçağın, uçuş esnasında, radarlar tarafından algılanabilecek en minumum ölçekte eko verilmesinin temin edilmesidir.

Bu amaçla,tasarımcılar öncelikle areodinamik, yapısal, kimyasal ve elektronik sistemlerin uçuştaki en az ölçekte sinyal yayınlamasını temin edecek elemanlar kullanmışlardır." (208)

ABD Merkezi Hava Kuvvetleri Komutanı Korg.Charles A.HORNER'a göre: "F-117'ler tüm hava unsurlarının sadec %2,5' ini teşkil etmesine rağmen, savaşın birinci günü uçaklar hedeflerin %30'una taarruz harekatı gerçekleştirmiştir.

Tüm savaş süresince, toplam savaş sortilerinin sadece yaklaşık %2'sini gerçekleştiren F-117'ler, stratejik hava saldırıları hedef bazının yaklaşık %40'ını kapsamıştır."(209)

Bu durum, hava savunma planları ve mevcut teknolojinin tamamen işlerliğini ortadan kaldırdığı gibi, bu konudaki yatırımların yeniden süratle gözden geçirilmesini doğurmuştur.

Ancak, Dünya'da 5 Devlet ile sınırlı sözkonusu yüksek teknolojik performansta uçak üretim seçeneğine sahip eski Sovyetler Birliği Savunma ve Uzay Endüstrisi Bakanı Alexander BATKOV, aksi yönde bir görüş ileri sürerek,"STEALTH"ın sonuçta iki ülke arasındaki yarışı körükleyeceğini öne sürmüştür.

Nitekim, Alexander BATKOV'a göre:"ABD'nin "STEALTH"teknolojileri üzerinde geliştirdiği, araştırma projeleri, silahlanma yarışında,yeni bir "RAUND"un başlama tetiğini ateşleyebilecek nitelik arzetmektedir."(210)

---

(208) Doug, RICHARDSON: "Stealth-Deception, Evasion And Concealment in the Air", sf.112-116 Orion Books, New York 1989.
"Advanced Combat Aircraft Technology", Military Technology, May,1992.
Şükrü, BAYINDIR: "Laser Güdüm Sistemleri ve Laser Güdümlü Mühimmat", Silahlı Kuvvetler Dergisi S.284, Aralık 1982.
Yılmaz, OĞUZ: "Dünyanın En Gelişmiş Hava Harp Silah ve Araçları", H.A.K.lığı Yayını, Şubat 1991.
(209) Charles, A.HORNER:Zikreden Kaynak; Yılmaz ÜSTÜNER; "Global Etki-Global Güç Hava Gücü ile Özdeşleşiyor", Hava Kuvvetleri Dergisi , S.311, sf.50, Şubat 1992.
(210) Alexander,BATKOV: Zikreden Kaynak; N.COOK: "New Challenge Facing Soviet Military Aircraft Industry", Jane's Defense Weekly, sf.507-509, 16 September 1989.

Bu görüşün, temelde eski Sovyetler Birliği'ndeki değişim öncesi iki kutuplu mücadele ortamını yansıtmasına rağmen, kanaatimizce,savunma araştırmalarına eskiden çok daha kapsamlı ve "SERBEST PAZAR" zihniyeti ile devam eden yeni Rusya üretimi, (STEALTH-MIGX)in Dünya kamuoyuna tanıtım uçuşu için zaman geriye saymaktadır.

Kanaatimizce, burada konumuzla çok daha yakında ilgili olması itibariyle, SDI- "Yıldız Savaşları" projesinin evrensel sonucuna değinmenin zaruret arzettiği kanısındayım. Başlangıçta "Savunma AR-GE harcamalarında 1979-1989 dönemi içerisinde %89"(211) gibi, patlama kabul edilebilecek bir artışı gerçekleştiren REAGAN yönetimi(212), neticede,Dünyamızı saran en büyük tehlikenin kaynağı olan "Nükleer Silahların,günümüzde, "ESKİ" teknoloji ürünü"(213) haline düşmesini sağlayarak, 21.yüzyıla girerken, "NÜKLEER FACİA" nın yok edilmesinin en büyük mimarıdır."(214) Doktrinde, Dr. Robert JASTROW, SDI silahlarının laser güdüm teknoloji de %90'nın üzerindeki isabet başarısı ile "Smart Bullet- Akıllı Mermi"(215) olarak tanımlayarak, nükleer baskıyı yok edeceğini ileri sürmüştür.

"Nükleer olmayan araçlarla stratejik savunma girişimi, taktik savunma diyebileceğimiz bir girişime de katkıda bulunabilir ve böylece Avrupa'daki nükleer silahlara erken bağımlılığı daha da azaltabilir.SDI projesinde de her zaman olduğu gibi, teknoloji ilerlemiş ve daha önceki yıllarda düşünülemiyen araştırma ve buluşlara imkan vermiştir."(216)BREZINSKI'ye göre ise, "Strateji SDI ile, strateji salt teknolojiye göre ayarlanacağı yerde, stratejik bir kavram, teknolojiyi istikrarlı bir ortama doğru yönlendirmiştir."(217)

Tabiatıyla, bu evrensel gelişimin, ele alındığı ana fikir olan,"SAVUNMA" endeksli koordinatlarda muhafazası, elbette ki bu görüşün ispatı yolundaki en büyük güvence olacaktır. Zira, bu silahlar menzil ve cephe kavramı tanımadığı gibi, son derece aşırı hassastır; üstelik imha gücü olarak,bir kenti ortaçağın karanlıklarına birkaç dakika da sürükleyebilir.

---

(211)Preparing For Peace: IEEE Spectrum,sf.67, November 1989
(212) William P.SNYDER;James BROWN: "Defense Policy in the Reagan Administration", National Defense Uni,Press Washington DC.1988.
(213) Alan H.SHAW: "Advanced Technologies", a.g.e. sf.57.
(214) Mesut, CAŞIN: "Nükleer Harp Stratejisindeki Teknolojik Gelişmelerin Kuvvetler Dengesine Etkileri ve Nükleer Harpten Kurtulma", Doktora Seminer Tezi, Danışman Prof.Dr.Önder, ARI, sf.93-105, İstanbul, 1990.
(215) Dr.Robert, JASTROW: "How to Make Nuclear Weapons Obsolete?" sf.100-106, Little Brown and Company, Toronto 1983.
(216) David M.ABSHIRE: "Stratejik Savunma Girişimi" Nato Dergisi, S2. Sf.14, 1985.
(217) Zbigniew, BREZINSKI: "Nato Dergisi" S.2, sf.16, 1985.

Görüldüğü üzere,ilim ve teknoloji'nin dualist yapısındaki parametrelerin kalkış noktası, insan iradesinde son şeklini bulmakta v ebu durum, etik dimansiyonunun vazgeçilmezliğini; siyaset biliminde ön planlara çıkarmaktadır.

Kanaatimizce, ilim ve teknolojinin, sivil ve askeri amaçlarla kullanılmasıda "Açık" ve "Belirgin" sınırların çizilmesi, bir başka ifade "ÇİFTE KULLANIM" şansının insanlığa tanınması, barışçı mekanizmanın tesisi ve yaşatılmasındaki en önemli ve güçlü seçeneklerden bir tanesini teşkil edecektir.

Zira, unutmamak gerekir ki, teknoloji, kendisel momentumuna sahip olmasına rağmen, insan iradesinin yönlendirmesi olmaksızın kullanım ve gelişiminin beklenmesi düşünülemez. Bu itibarla, "KONTROL EDİLEMİYEN" bir teknolojik kararlılık iddiasının yerinde olmadığı, açık bir bilimsel gerçektir.

İlim ve teknoloji'nin yarışmacı karakterindeki baş döndürücü sürate aldanmaksızın, uzun dönemli analizlerde, kimin "YANLIŞ", kimin "DOĞRU"; hangisinin "MAĞLUP", hangisinin "GALİP" olduğunun normatif yanlışlığına kapılmaksızın, geleceğe, daha ilerideki yeni Dünyalarda, adil ve paylaşımcı bir anlayışla,"BAKIŞ" ın yumuşak ve tertemiz ellerini yakalayabilmek; asli amacımızı teşkil etmelidir.

C- İLERİ TEKNOLOJİ'NİN KONTROLUNDA SİYASAL VE ETİK FAKTÖRLER:

Yakın tarih içerisinde, uluslararası ilişkilerde, aktörlerin en büyük hassasiyet gösterdikleri hususlardan bir tanesi de, elde edilen "YÜKSEK TEKNOLOJİ" birikiminin, ulusal sınırlar içerisinde muhafazası ve yine büyük harcamalar neticesinde elde olunan bilginin, ulusal çıkarlar doğrultusunda kullanımına ait stratejik uygulamaların çok sıkı bir kontrol altında tutulması çabalarıdır.

Nitekim, bu çok önemli hususa dikkat çeken B.M. Silahsızlanma Araştırmacılarından Derek BOOTHBY'a göre:"Soğuk Savaş'ta, Bilim ve Teknoloji, silahlanma yarışını yönlendiren ana güç kaynağını oluşturmuştur. Oysa, yeni Uluslararası siyasal ortam, Bilim ve Teknoloji'nin global manada daha "ÜRETKEN KULLANIM" şansını vermektedir.Askeri amaçlar doğrultusunda yönlendirilen AR-GE, şimdi insanlığın güvenliği yolunda müteşekkir olabilme şansını yakalamıştır."(218)

"Bilimsel Özgürlük ile sosyal yükümlülük arasında tesis edilecek "DENGE"nin koordinatları, demokratik toplumun hedeflerine ulaşabilmek yolundaki entellektüel hareketlerin uzun dönem zarfında yaratabileceği sonuçları teşkil edecektir.

---

(218)Derek, BOOTHBY: "General Approaches to Tecnology Assessments", UNIDIR, Topical papers 2, sf.9-11, New York,1990

Siyasal ve Bilimsel toplumun,ayrı yollarda olmaksızın, "BİRLİKTE" faaliyet göstermeleri, teknolojik değişimin kompleks yapısının sonuçlarını; global manada paylaşımına olanak sağlayacaktır."(219)

Ancak, Loyd DUMAS'ın "THINK-TANK-Düşünce Tankı" olarak tanımladığı sözkonusu AR-GE Laboratuvarlarının üretken bilgi paylaşımı, önce ulusal sivil sektöre ve müteakiben ulusal sınırları aşarak, tüm insanlığın kalkınmasında, evrensel ölçülerde gerçekleşebilecekmidir?

Donald CHRISTIANSEN'in ABD'deki Devlet ve Silahlı Kuvvetlere ait 726 AR-GE Laboratuvarını, "GOLD MINE-Altın Madeni"(220) olarak tanımladığı ve yeryüzünde 10.000 adet civarındaki, bu altın ocaklarının paylaşımı hususunda insanlığın göstereceği cesaret, kanaatimizce tüm problemin çözümüne hem büyük katkılarda bulunacak, hem de katalizör etkisi ile, yüzyıllardır beklenen bu olguya, tahminlerin ötesinde bir sürat ile, çok kısa süreler içerisinde çare olabilecektir.

"Sanayi toplumları, giderek daha ileri sanayi toplumları, ilkel tarımın "acılı toplumlarına" oranla, "Refah Toplumları" olmaktadır. Refah Toplumu, bir bakıma, pek çok aracını otomatize etmiş olarak. Nihayette herhalde Uzay'ı, Dünya'nın Evren'deki konumunu, insanın Dünyadaki yerini, bugünküne oranla çok daha üst boyutta anlamaya yönelecek toplum olacaktır. Böyle bir toplum, insanolunun belki de milyonlarca yıldır yaşamadığı duyguları yaşayacaktır.Kendisine "Daha Zorlu", bir bakıma "SINIRSIZ" hedefler koyabilmek "Hummalarına" tutulacaktır."(221)

CHIAPPORI'ye göre: "Teknoloji'nin ve araştırmanın gelişmesini durdurmak zor olduğu halde, gerekli siasi iradenin gösterilmesi ile bu gelişmeleri ortak güvenliğin hizmetine sokmak mümkündür."(222)

Eski Çekoslavakya Devlet Başkanı Vaclav HAVEL, insanlığın içinde bulunduğu gelişimin; taşıdığı çevresel sorunlara dikkat etmeksizin yaşadığımız gezegene zarar verdiğinden yakınarak "Biz hala, Dünyadaki büyüyen sosyal, etnik ve kültürel uyuşmazlıklara gözlerimizi kapıyoruz.Bir başka ifade ile,

---

(219)Yasushi, AKASHI: "New Trends in Science and Tecnology, UNIDIR, Topical papers vol.2, sf.8, New York 1992.
(220) Donald, CHRISTIANSEN: "Open Questions on Defense" Inst. of Electrical and Electronic Engineer, SPECTRUM, sf.29,November 1990.
(221) Tolga, YARMAN, B.Sıddık,YARMAN, F.Ağa,YARMAN: "Teknoloji, Dünya'da, Hangi Gelişmeler Gösteriyor? Türkiye, Bu süreçte Nerede? Neler Yapabilir? M-5 Silah Dergisi, S.49/1990.
(222) Boris Biancheri, CHIAPPORI: "Klasik kuvvetler- Görüşmeler Yolu ile Dengeyi Sağlamanın Zamanı Gelmiştir" Nato Dergisi, S.4, sf.19, 1987.

siyaset, ilim ve teknolojinin önderliğinde moral faktörünün yerleştirilmesindeki öncelik ölçüsünü bilemiyoruz."(223)

"Teknoloji ilim adamları, politikacıları genelde ihmal etme eğilimindedirler. Ancak, politikacılar tarihsel olarak bakıldığında, ilim ve teknolojiye yön verme etkisini kendilerinde saklarlar ve Devlet'in desteği ve katılımı olmaksızın ilim ve teknolojinin ileriye gidebilmesi mümkün olmamıştır." (224)

Michigan Eyalet Üniversitesi Siyaset Bilimi Araştırmacılarından Jerry WEINBERGER'a göre: "Şüphesiz teknoloji tehlikesini kendi tabiatında saklı bulundurmaktadır ve bizleri onun içerisindeki gizemli yapıyı yeniden kavrayabilmeye zorlamaktadır.(225)

Jerry WEINBERGER, araştırmasında esas teşkil eden ana fikre, HEIDEGGER'in görüşlerinden esinlenerek ulaşmıştır.

Gerçekten, HEIDEGGER'e göre: " Postmodern Çağ, tek başına ilim çağı olmayıp;ilim ve hümanizm arasındaki faydanın gelişim olanağını temin etme çağıdır.

Eğer, ilim ve hümanizm arasındaki mücadelenin gelişimine esas teşkil eden nedenselliği çözebilirsek, günümüzün siyasal sorumluluğuna da çözüm getirebilmek mümkün olabilecektir.

Teknoloji, esasen herşeyin kendi içerisinde saklı bulunduğu anlamına gelmez. Bir başka ifade ile, teknoloji, salt makina ve tekniğin bir araya geldiği bir bütün değildir; bu itibarla ona efendilik edip kullanımına yön verirken, insanın sahip bulunduğu hümanizmi terketmek korkusunu her an içimizde taşımalıyız. Zira, teknoloji, arzu ettiğimiz herşeyi mümkün kılan bir yapıya haiz değildir.Daha ziyade sadece şu andaki süreç içerisindeki sahip olduğumuz merkezi koordinatlardadır. Teknoloji, gözlerimizi açmamıza yardım etmesine rağmen,bizleri hümanizmin zindeliğini yok edici beklentilere zorlamamaktadır.

Aksine, teknoloji bizleri kendi içerisinde muhafaza ettiği hümanizme yakınlaştırmaktadır. Şüphesiz, teknoloji felaketi davet eden bir tehlikedir;fakat rasyonalizmin ışığında yaklaştığımızda,teknoloji ve hümanizmin aynı esas çerçevesinde şekil aldığını bizlere göstermektedir. Bu gerçek gözönüne alındığında, günümüz dünyası, teknoloji tarafından şekillendirildiğini farklı bir açıdan farketmiş olacağız.

---

(223) Vaclav,HAVEL: George BROWN, New Technologies, UN Disarmament, Vol.XIII, No.4, sf.41, 1990.
(224)Yasushi,AKASHI:"Technological Change and Global Society" a.g.e. sf.22.
(225) Jerry WEINBERGER: "Politics and the Problem of Technology: An Essay On HEIDEGGER and the Tradition of Political Philosophy", American Political Science Review Vol.86, No.1, sf.124, March 1992.

Bununla birlikte, teknolojinin taşıdığı problem, siyasal(ve teknik) seçenekler uğrunda, insani standartların terkedilmesi anlamını taşımamaktadır.Sözkonusu problem, nispeten daha düşük bir yoğunluk arzetmekte olup, çağımızın değişim sınırında, tüm kategorilerdeki siyasal seçeneklerimizin eskimişliğine şekil veren bir galibiyetin tartışması olarak karşımıza çıkmaktadır."(226)

21.yüzyılın başında insan medeniyeti, artık bir yol ayrımına gelmiş bulunmaktadır. Silahlanma ve üstünlük arayışlarındaki dinamik gelişmeler ve onu destekleyen teknolojik evrim nerede ve nasıl biter?

Savaş ve Çatışmanın olmadığı bir Dünya'da "Etik" değerler, teknolojik çekim kuvvetinin önüne geçebilecekmidir?

Kanaatimizce,bu noktada teknolojiden isteklerimizi çok iyi tespit ederek, onu nasıl kullandığımızı, yaratılmasında neler bildiğimizi, yeni kullanım yöntemlerini nasıl geliştirebileceğimizi ve nihayetinde tüm verilerin sonuçlarını insanlık ve onun barış ve huzurunu temin yolunda nasıl bir formülasyona başvuracağımızı tespit edebilmek; hayati ivedilik arzetmektedir.

Birinci Dünya Savaşı esnasında, yorgun Osmanlı Orduları karşısında sahip oldukları, uçak gemileri, dreknotlar,kruvazörler, denizaltılardan, çıkarma gemilerinden oluşan muhteşem donanmaları, yepyeni tanklarıyla, zamanın en ileri teknolojileri ile parlatılmış çelik zırhlıların, Çanakkale'nin pırıltılı sularındaki hülyasına kapılan İngiliz Yarbay'ı A. SKEEN, hatıratında şu tarihsel soruyu soruyordu:

"Bizi kim durdurmağa muktedir olabilir? Kana bulanmış Türkler değil! Düşmanın bugüne kadar asla göremediği ve beyaz ırkın yetiştirdiği en başarılı ve en yetenekli Savaşçılarımız, Gelibolu'yu ele geçirmek için hazırdır"(227)

İşte, savaşın garip bir cilvesi ve Türk Ulusu'nun düşmanına olan saygısı, kendisini yok etmeğe gelen insanlara,Çanakkale'nin yemyeşil kumsallarının, mavi ile kucaklaştığı ebedi istirahatgahlarında kucak açmıştır. Barış ve sevginin simgesi ve evrensel kardeşlik ve dostluğu içlerine sindiremiyen karanlık emellere; aydınlık yollarının meşalesi olarak pırıldayan Çanakkale abidesi, Ulusumuzun yazdığı destanların bir küçük su damlasıdır.

---

(226) HEIDEGGER: a.g.e. sf.112-114.
(227) Colin S.GRAY: "War Peace and Victory Strategy and Statecraft for the Next Century, sf.139, New York,1990.

İlim ve teknolojinin,uluslararası güvenliğin korunması yolunda kombine beraberliğini sağlıyarak,bu beraberliğin inanılmaz gücünü, yaşlı Dünyamızın imar edilmesi ve insanoğluğun bu pırıl pırıl çevrede el ele ve savaş ile silahın korku dolu kabuslarından uzak,masmavi sabahlardaki beraberliğini,kardeşlik ve dostluğunu temin etmeliyiz.

"Bilim çağında belki de, sofistike Devlet Adamları, sofistike İlim Adamları'nın yardımı ile realizm ve idealizmin birleştirilmesine muvaffak olabilirler."(228)

---

(228) Yasushi,AKASHI: "Technogical Change and Global Society" a.g.e. sf.28.

Tablo:39

AKKA INDIRIMLERI			
SILAH SISTEMI	ITTIFAK/ÜLKE	AKKA ÖNCESI MEVCUTLAR	AKKA TAVANLARI
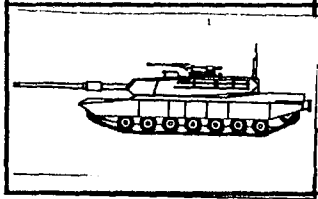	NATO	22.230	20.000
	Doğu Avrupa	11.900	6.850
	Sovyetler Birliği	24.898	13.150
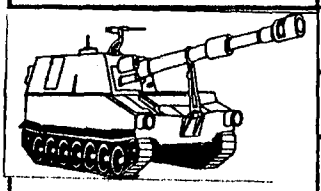	NATO	30.000	30.000
	Doğu Avrupa	14.900	10.000
	Sovyetler Birliği	32.320	20.000
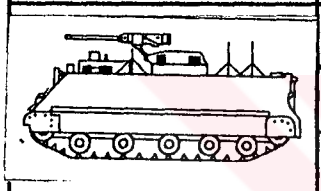	NATO	18.500	20.000
	Doğu Avrupa	13.700	6.825
	Sovyetler Birliği	18.300	13.175
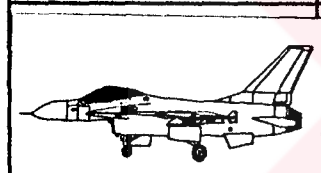	NATO	5.700	6.800
	Doğu Avrupa	1.600	1.600
	Sovyetler Birliği	8.190	5.150
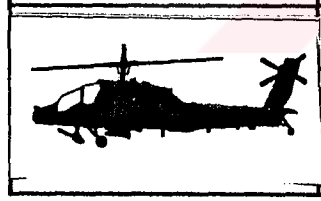	NATO	2.235	2.000
	Doğu Avrupa	700	500
	Sovyetler Birliği	2.850	1.500

(229)Joseph, KRUZEL: "American Defense Annual"Mershon Center, The Ohio State Uni. Lexington Books, sf.88, New York, 1992.

Tablo: 40

SILAH PAZARINDAKI BAŞLICA ALICI ÜLKELERİN SAVUNMA HARCAMALARI (1985-1988)

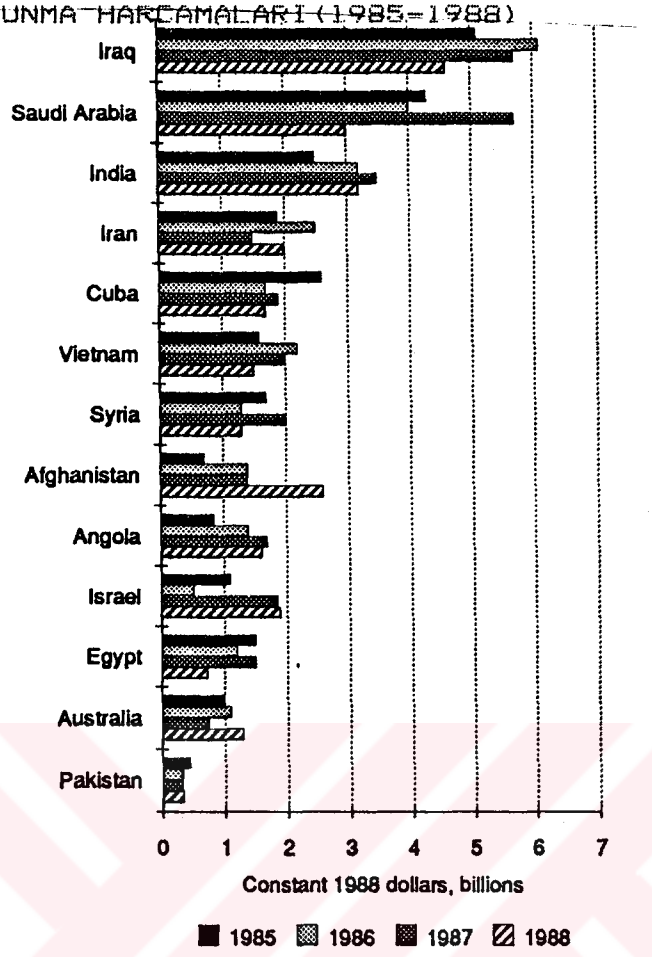

SOURCE: Office of Technology Assessment, from data in U.S. Arms Control and Disarmament Agency, *World Military Expenditures and Arms Transfers, 1989* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1990).

Tablo: 41

ORTA VADEDEKİ DÜNYA SAVUNMA HARCAMALARI GELİŞİM PROJEKSİYONU (230)

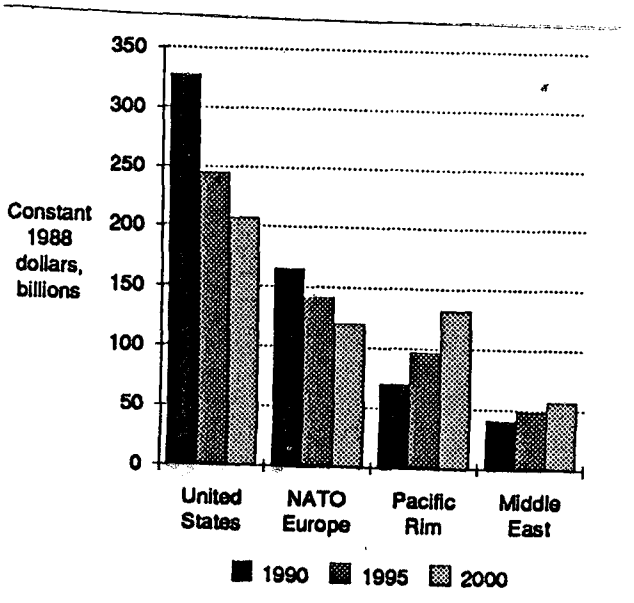

(230) Global Arms Trade: Congress of the US office of Technology, Assessment, sf.48,June,1991.

Tablo:42

DÜNYA SİLAH PAZARININ
ÜLKELERE DAGILIMI(1988)%

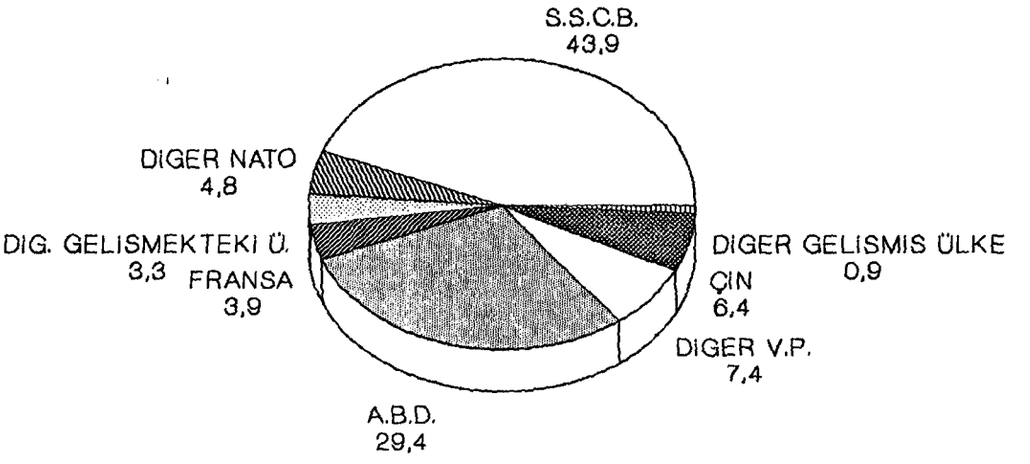

(231) World Military Expenditures and Arms Tranfers, U.S. Arms Control and Disarmament Agency, sf.9, WDC 1989.

ABD. SAVUNMA HARCAMALARI (232)
MİLYAR ($)

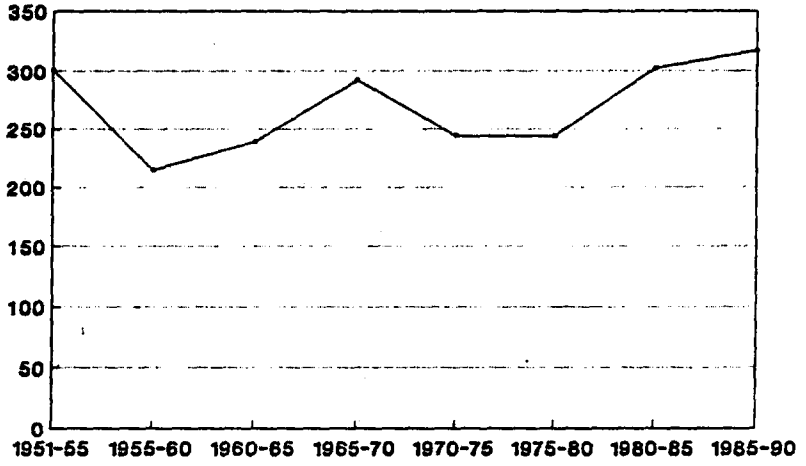

(232) office o the Assistant Secretary of Defense, "National Defense Budget Estimates for FY 1989-1990. Lawrense KORB and Stephen DAGGETT: "The Defense Budget and Strategic Planning" in Josep KRUZEL,American Defense Annual, 1988-1989, Lexington Books,1988, Dick Cheney, Annual Report to the President and the Congress, January 1990.

Tablo:44

SOVYET SAVUNMA (233) HARCAMALARI VE GSMH

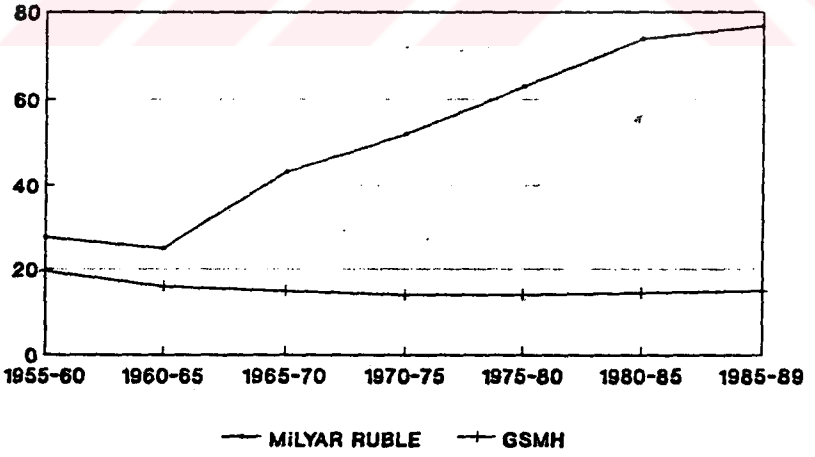

(233) Abraham S.BECKER: "The Soviet Defense Burden and the Slowdown of Soviet Defense Spending, JRS-DI (RAND-UCLA Center for the Study of Soviet International Behavioor, sf.4-13, December 1985, Gorbachev, New York Times,sf.10, 31 May 1989.

ABD AR-GE HARCAMALARI (234)

MiLYAR DOLAR

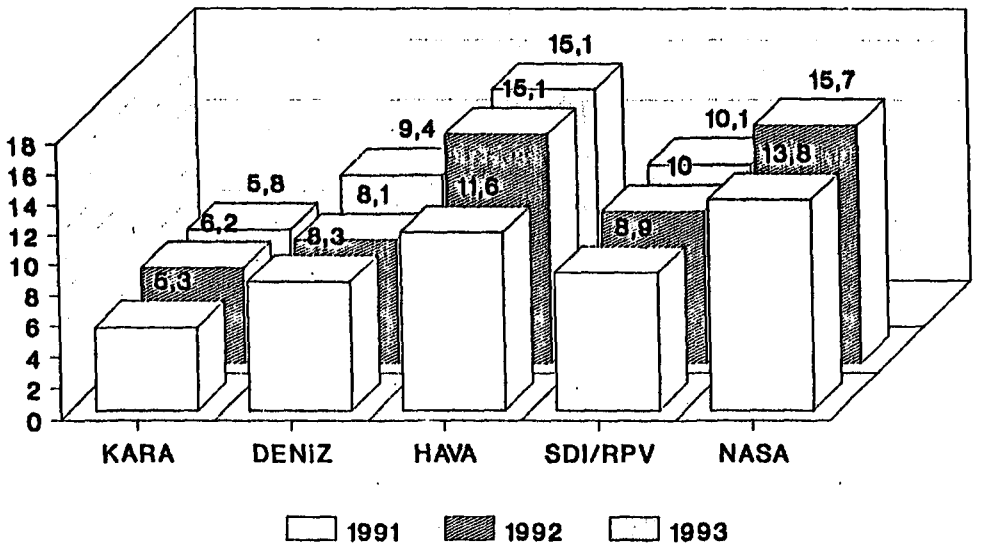

(234) Aviation Week & Space Technolgy, sf.85, Feb.11,1991.

Tablo;46

ABD.& SOVYET SAVUNMA (235)

HARCAMALARI MUKAYESESi(%)

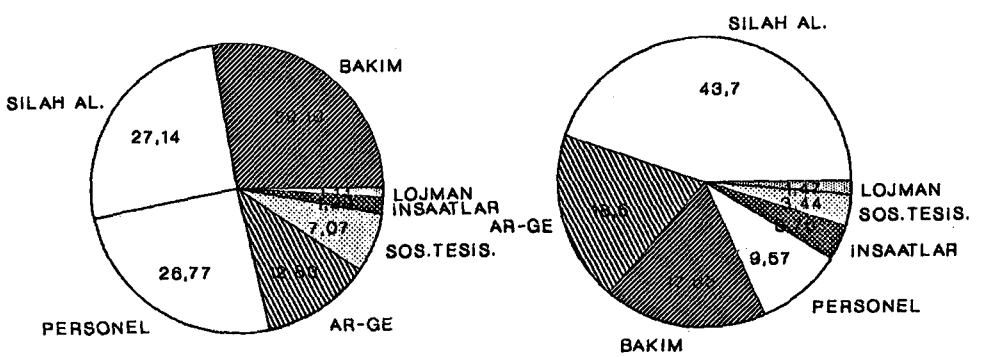

(235) Dick,CHENEY: "Secretery of Defense", Annual, Report to the President and the Congress, sf.69,1990, Krasnaya Zvezda, 1 February,1990.

Muharip Ucakların Fiat Trendi 1918-1948:(236)

Tablo:47

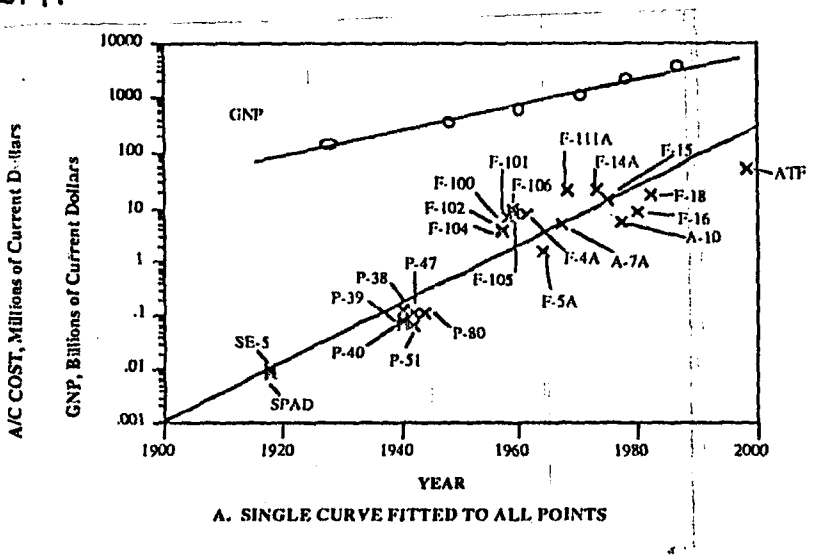

(236) S.J. DEITCHMAN: "Beyond The Thaw A New National Strategy", sf.203, U.S.A., 1991

Tablo:48

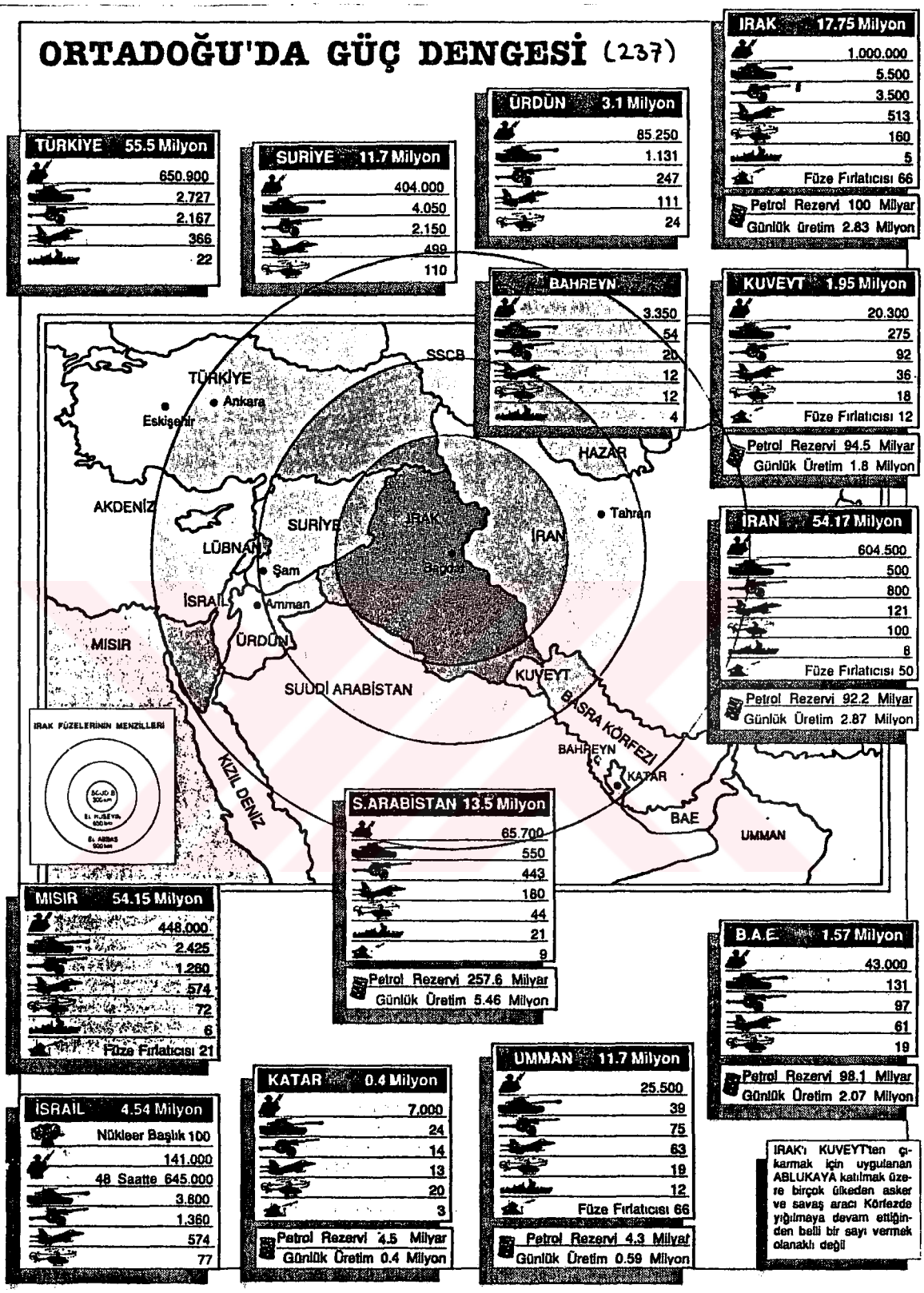

(237) Metin,OKÇU: "Savunma ve Havacılık", No.4, 1990.

IRAN-IRAK SAVAŞI ESNASINDA İKI ÜLKENIN
GERÇEKLEŞTIRDIĞI SILAH ALIMLARI (1978-88)

Tablo:49

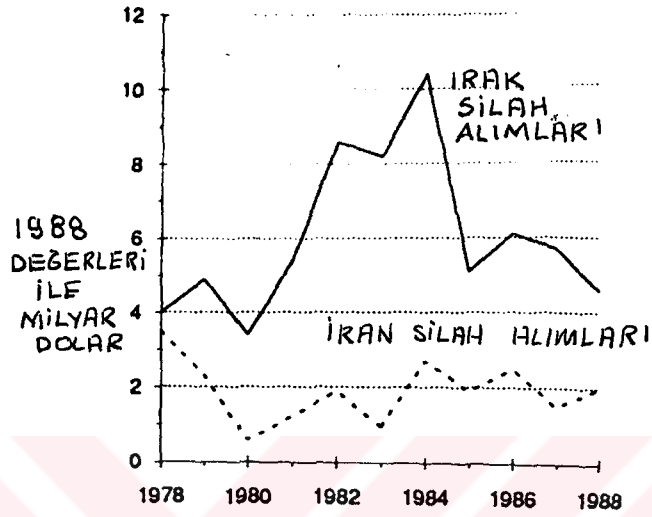

SOURCE: U.S. Arms Control and Disarmament Agency, *World Military Expenditures and Arms Transfers, 1989* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1990), p. 93.

Tablo: 50

ORTA DOĞU SİLAH PAZARININ ÜLKELERE DAĞILIMI(1988)% (238)

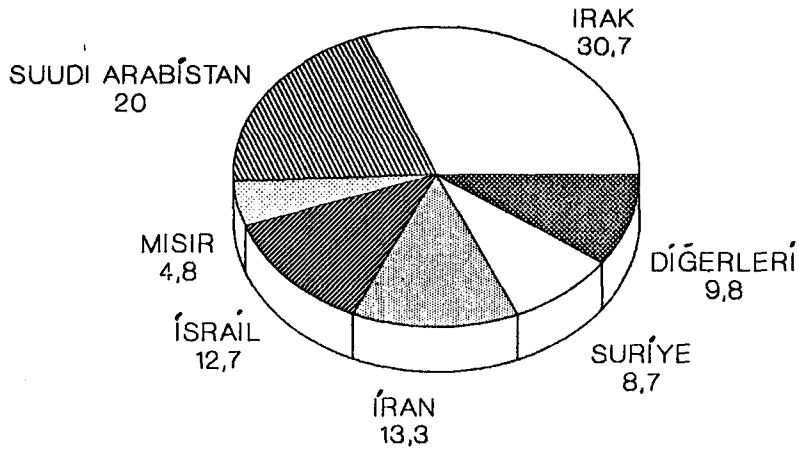

(238) World Military expenditures and Arms Transfers, US Arms Control and Disarmament Agency, sf.13, WDC 1989.

Tablo:51

FRANSIZ HAVACILIK/UZAY ENDUSTRISINDE YASANAN KRIZIN DUSUS TRENDI (239)

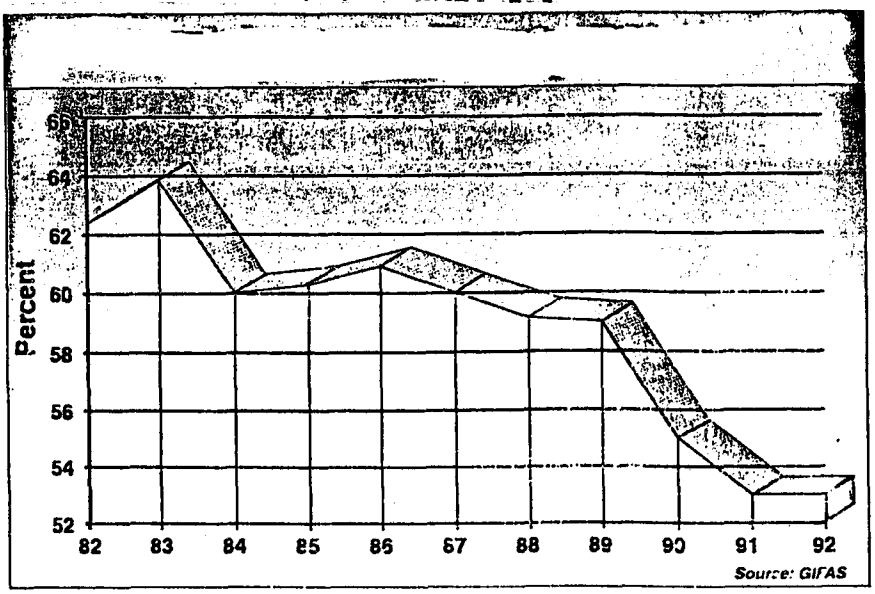

Tablo:52

FRANSIZ HAVACILIK ENDUSTRISI URUNLERININ PAZAR DAGILIMLARI

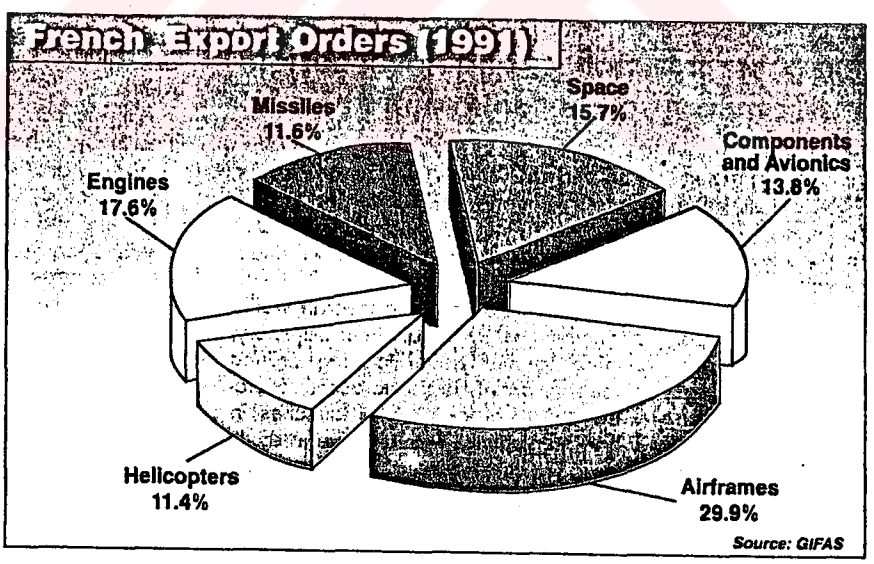

(239) Anthony L.VELOCCI: "French Firms in "Crisis", U.S.Policies Assailed" , Aviation Week & Space Technnology, sf. 40-48, Feb.15, 1993.

Tablo: 53

FRANSIZ SILAH PAZARI (240)

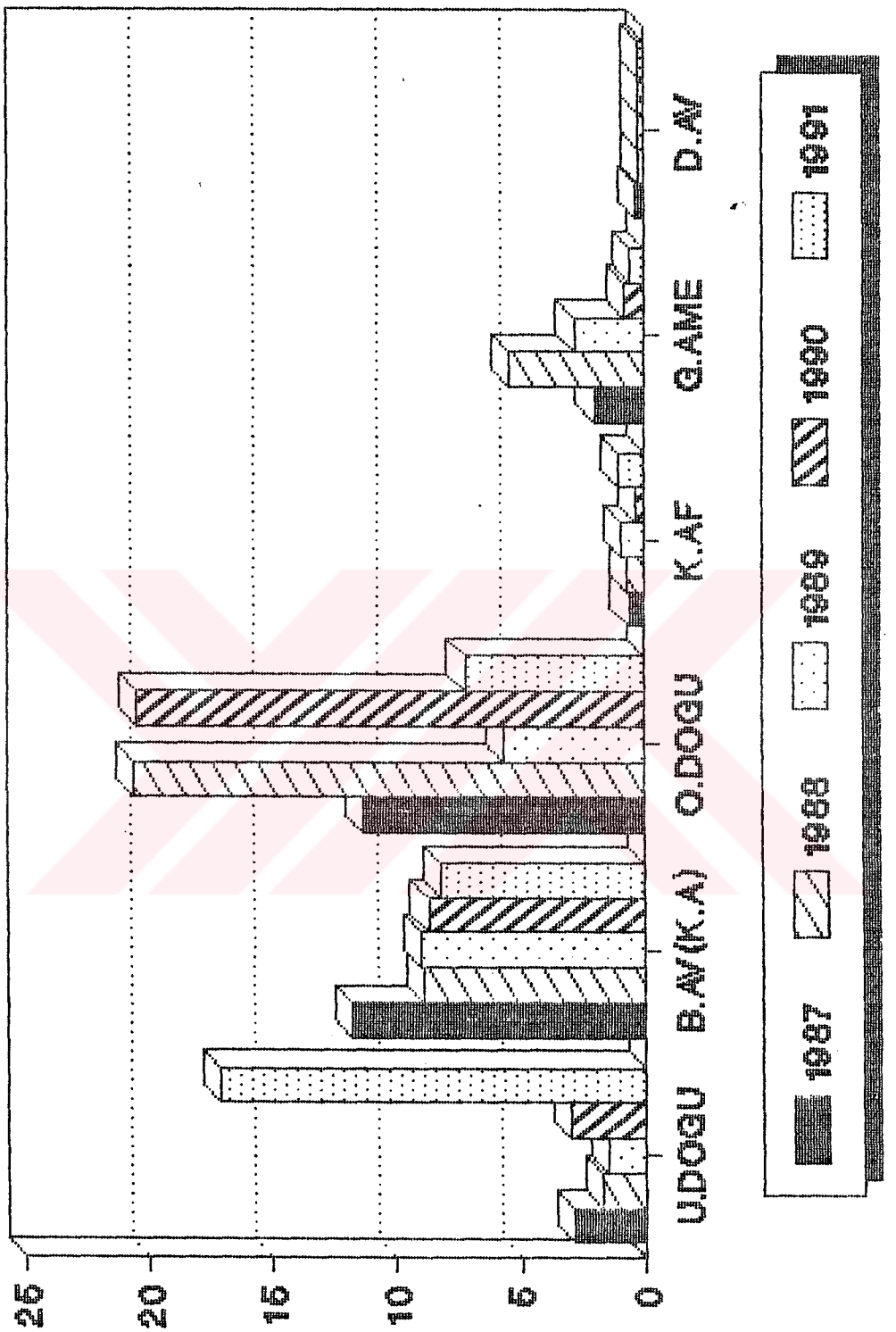

(240) Janes Defense Oct-November, 1992.

STRATEJİYE ETKİSİ:

A- YAPILAN TAARRUZ UÇUŞ SORTİSİ VE ATILAN BOMBANIN ÇARPICI AZALTIŞI: (241)

Tablo:54

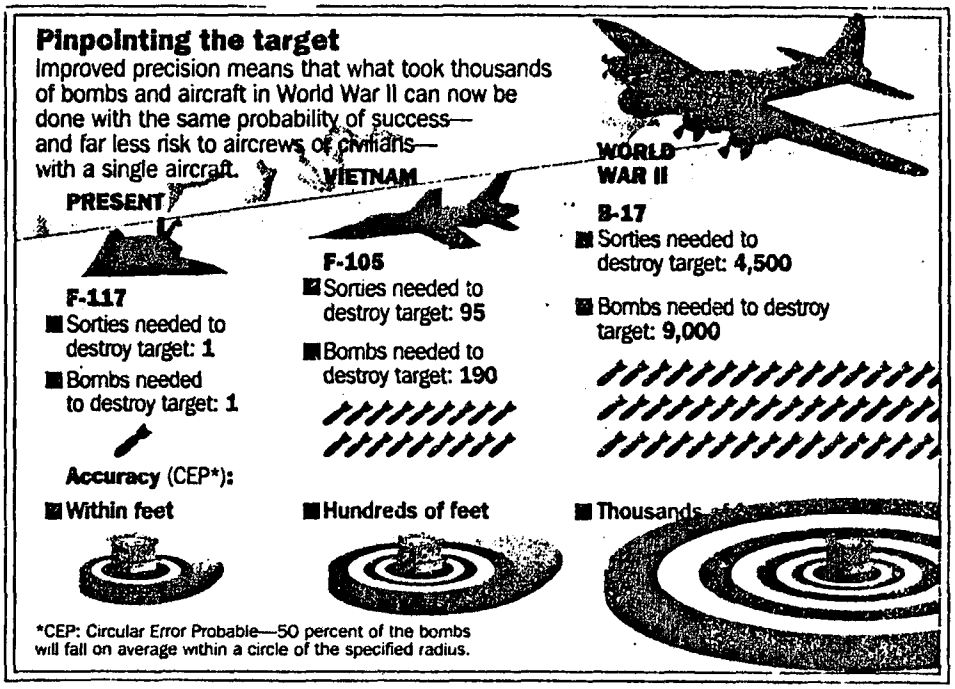

(241) Aydın, COŞKUN: "Numbers in the Language of the Air Force", WINGS, no.7, s.17, Air Force Academy, May.1992

B- KÖRFEZ SAVAŞINDA KULLANILAN MODERN MUHİMMAT (242)

Tablo:55

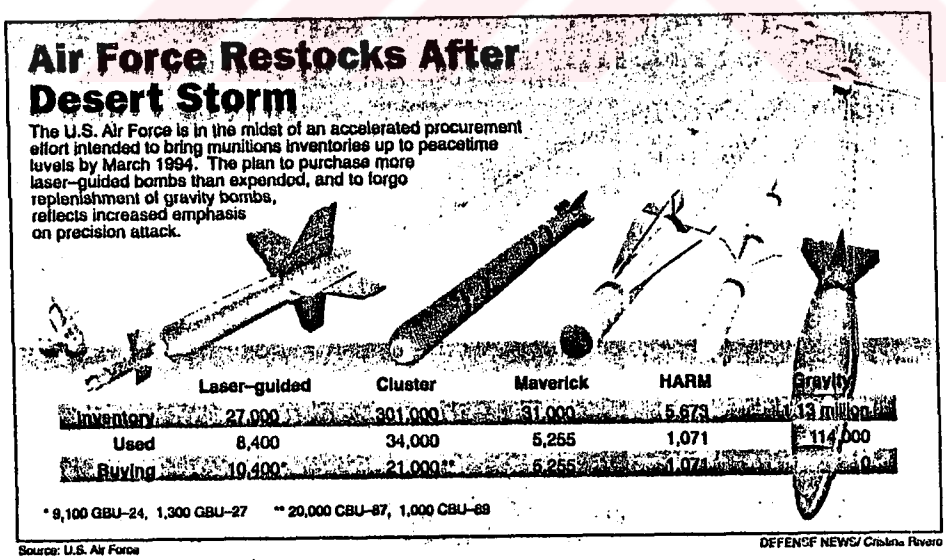

(242) Barbara, OPALL: "Air Force Momentize Spent Munitions", Defense News, Magazine, s.4, May.11,1992.

Tablo:56

SILAH SISTEMLERINDE FIAT ARTIS TRENDI:(243)

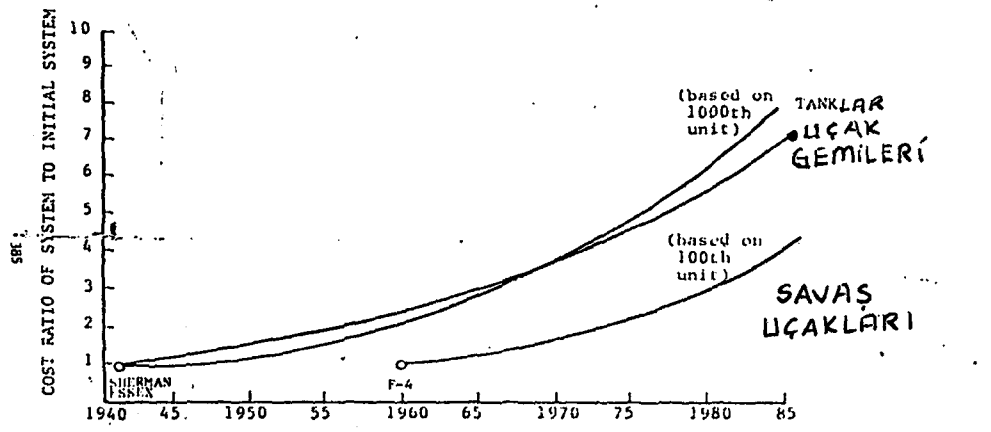

FIGURE 19.1. Growth in Unit Cost of Weapons Systems (adjusted for inflation and quantities) (1)

(248) Reorganizing America's Defense, sf. 384

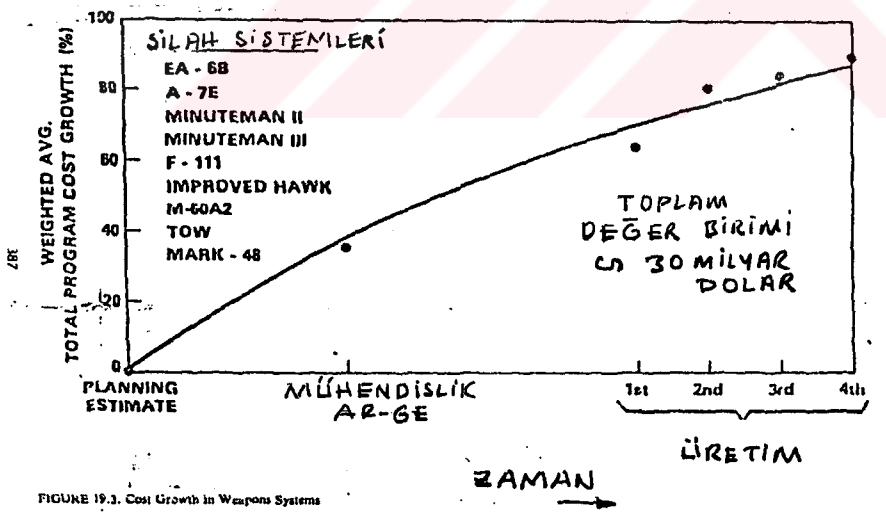

FIGURE 19.2. Cost Growth in Weapons Systems

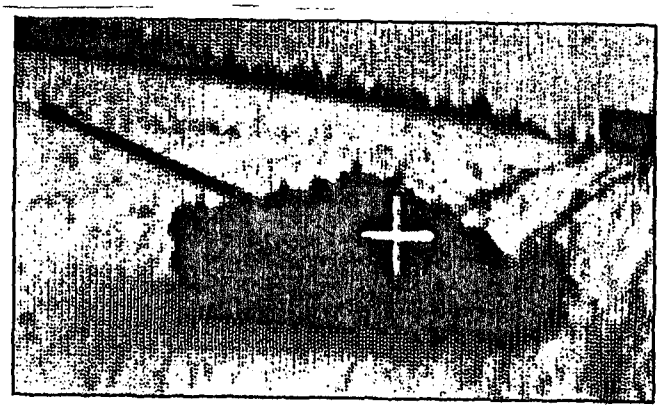

Tablo:57

BIR MODERN TAARRUZ HELIKOPTERININ GECE ŞARTLARINDA
LASER GÜDÜMLÜ MERMI ILE HEDEFI TESPITI(244)

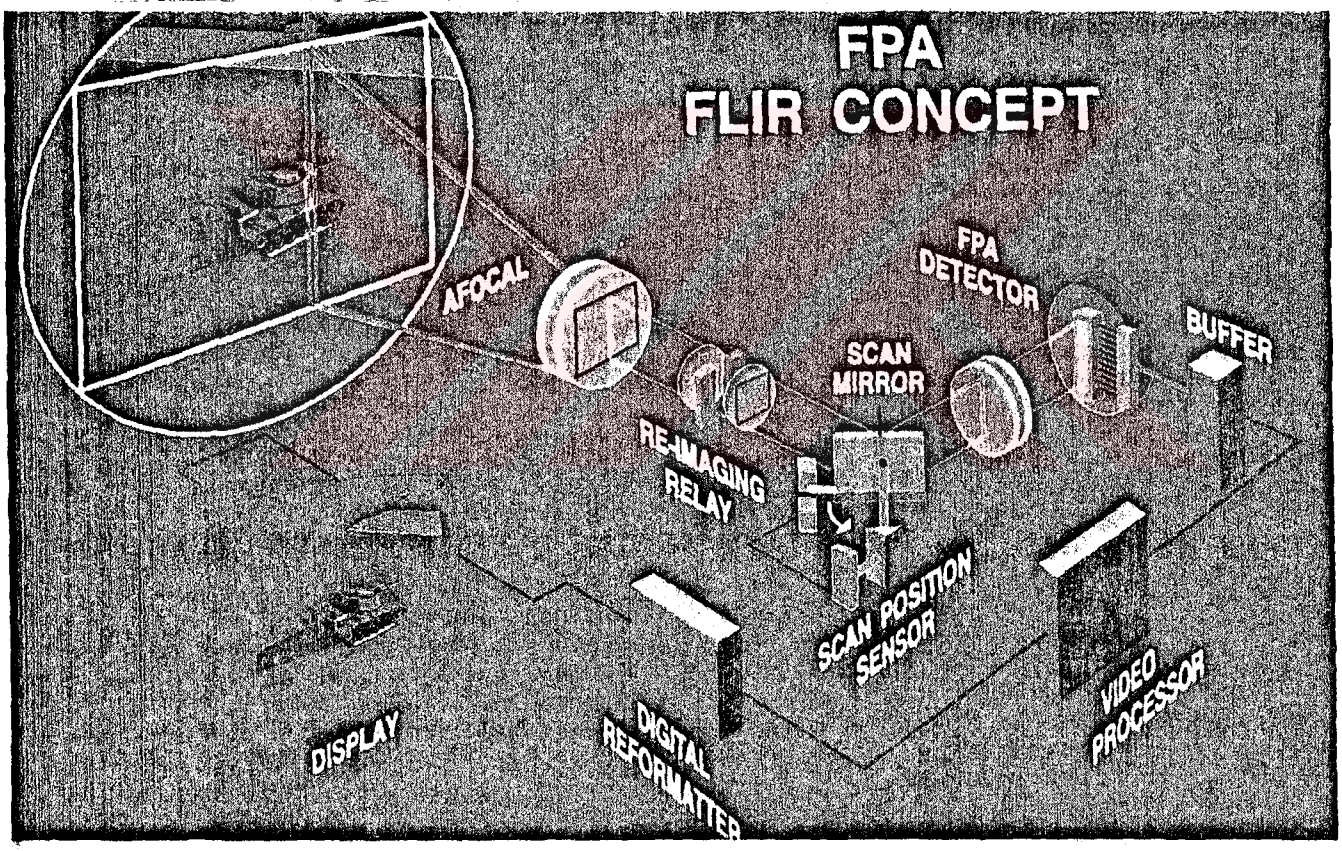

(244) Janes Defense Weckly; sf.15, 13 Feb.1993

Tablo: 58

"STEALTH TEKNOLOJISINE SAHIP UCAKLARIN RADAR EKOLARI MUKAYESESI":

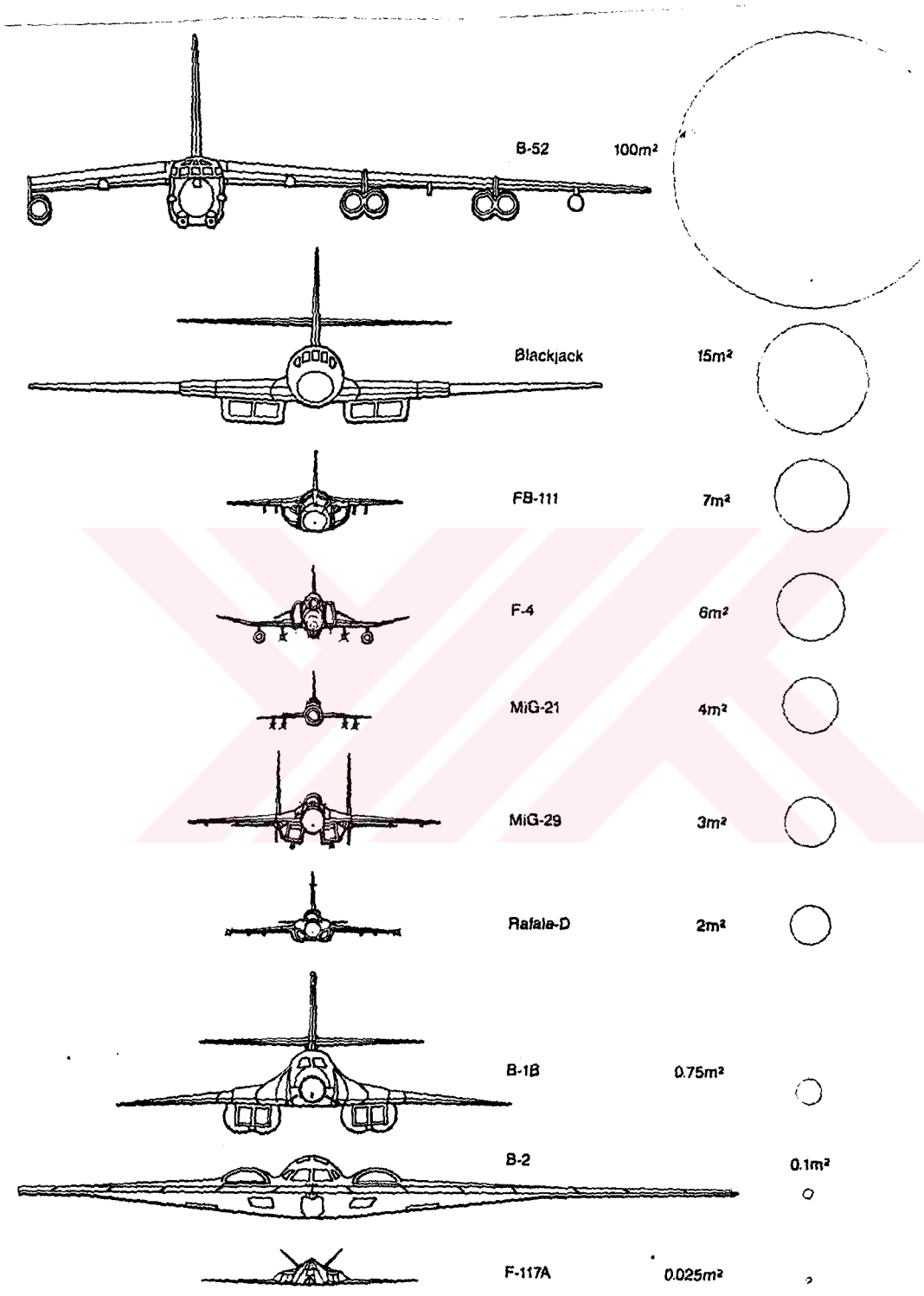

Tablo:59

" SAVUNMA SANAYII'NIN GLOBAL ISGÜCÜ POTANSIYELI:

Ülke	1980 Baslari	1980 Ortalari	1990-1992
Eski Sovyetler Birligi	5.800.000	6.000.000	5.900.000
Rusya			4.500.000
Ukrayna			800.000
Rusya			150.000
Kazakistan			75.000
Baltik Cumh.			100.000
Diger Cumh.			275.000
Cin	4.000.000		3.500.000
Amerika	2.085.000	3.100.000	2.750.000
Ingiltere	560.000	470.000	400.000
Fransa	340.000	290.000	255.000
Almanya	268.000	347.000	241.000
Bati	268.000	307.000	200.000
Dogu		40.000	41.000
Hindistan	235.000	240.000	250.000
Polanya		260.000	180.000
Ispanya	(40.000)	66.000	100.000
Romanya			90.000
Italya	78.000	86.000	80.000
Güney Afrika	100.000	100.000	(80.000)
Cekoslavakya		145.000	75.000
Misir	75.000	100.000	75.000
Israil	90.000	90.000	60.000
Kuzey Kore	55.000		(55.000)
Kanada	46.000	(50.000)	50.000
Pakistan	40.000	50.000	(50.000)
Yugoslavya			(50.000)
Japonya	33.000	39.000	45.000
Iran			45.000
Brazilya	75.000		(40.000)
Tayvan	50.000		(40.000)
Güney Kore	30.000		(40.000)
Isvec	29.000		30.000"

(245)

(245) J'anes Defense Weekly 27 Mart 1993

Tablo:60

DÜNYADAKI BAŞLICA SAVUNMA ÜRETİM FİRMALARI
VE
1991 YILINA GÖRE SATIŞ ENDEKSLERİ TUTARI

S.NO:	FİRMA:	ÜLKE:	SATIŞ TUTARI : (Million ABD $)	İŞÇİ SAYISI:
1	MD.Douglas	ABD	18.448	109.123
2	G.Dynamics	ABD	8.751	80.600
3	G.Electric	ABD	60.236	284.000
4	British Aerospace	UK	18.688	115.700
5	Lockheed Corp.	ABD	9.809	72.300
6	Boing Company	ABD	29.314	159.100
7	G.M.Hughes Elc.	ABD	11.541	93.000
8	Northrop Corp	ABD	5.694	13.607
9	Raytheon Co.	ABD	9.274	71.600
10	GEC plc	Ingiltere	16.694	104.995
11	Thomson-CSF	France	6.239	44.500
12	M.Marietta	ABD	6.075	60.500
13	Uni.Tech.Conp.	ABD	21.300	185.000
14	Deutcne Arospa.	Almanya	7.441	56.465
15	Aerospatiale	Fransa	8.611	43.267
16	Mitsubishi	Japonya	20.750	44.903
17	Rockwell Int.	ABD	11.927	87.004
18	Grumman Corp	ABD	4.038	23.600
19	TRW Inc.	ABD	7.900	71.247
20	Loral Corp	ABD	2.882	26.000
21	Litton Inds.	ABD	5.219	52.300
22	Unisys Corp	ABD	8.696	60.300
23	Tenneco Inc	ABD	13.662	89.000
24	Westinhouse	ABD	12.794	111.212
25	GTE Corp	ABD	19.621	162.000
26	IBM	ABD	64.792	344.396
27	Texas Ins.Inc	ABD	6.784	62.939
28	Dassault Avi.	Fransa	2.544	11.914
29	Allied-Signal	ABD	11.831	98.300
30	Textron Inc	ABD	7.840	52.000
31	E-Systems	ABD	1.991	18.622
32	LTV Corp	ABD	5.986	34.600
33	Oerlikon	Isvicre	2.526	17.584
34	GIAT Inds.	Fransa	1.983	17.580
35	Rolls Royce	Ingiltere	6.219	57.000
36	ITT Corp	ABD	20.421	110.000
37	Alliant Inc.	ABD	1.187	6.700
38	GenCorp	ABD	1.993	14.500
39	Israel Aircraft	Israil	1.600	17.100
40	Harsco Corp	ABD	1.943	10.500
41	Siemens AG	Almanya	43.994	402.000
42	Teledyne AG	ABD	3.446	29.400
43	VSEL plc	Ingiltere	925	15.464
44	IHI	Japonya	7.817	15.850
45	Rheinmetall	Almanya	2.092	13.662
46	Hercules Inc	ABD	2.929	17.324
47	Diehl GmbH	Almanya	1.816	15.529

S.NO:	FIRMA :	ÜLKE:	SATIS TUTARI : (million ABD $)	ISCI SAYISI:
48	Thyssen Ind.	Almanya	5.035	46.343
49	Harris Corp.	ABD	3.040	30.700
50	Olin Corp.	ABD	2.275	14.400
51	Sextant S.A.	Fransa	986	8.441
52	Alcatel NV	Hollanda	19.476	134.000
53	SAIC,	ABD	1.285	14.000
54	Avondale Ind.	ABD	777	8.200
55	Thiokol Corp	ABD	1.381	11.000
56	Computer Scie.	ABD	2.113	26.500
57	Aust.Def.Ind.	Avustralya	599	6.412
58	SAGEM	Fransa	2.082	15.000
59	Westland plc	Ingiltere	827	9.240
60	CAE Ind.Inc	Kanada	913	9.700
61	Saab-Scania	Isvec	5.235	29.329
62	Racal Elc.plc	Ingiltere	3.203	34.501
63	Sequa Corp	ABD	1.879	15.700
64	Lucas Ind.plc	ABD	4.403	53.102
65	OTO Melara	Italya	464	2.000
66	Dassault SA	Fransa	691	4.044
67	SNPE	Fransa	843	5.653
68	ESCO El.Corp	ABD	481	5.208
69	Smiths Ind.	Ingiltere	1.160	12.100
70	Devonport Ltd.	Ingiltere	443	5.528
71	Dowty Group	Ingiltere	1.360	15.022
72	Krauss-Maffei	Almanya	853	5.004
73	The Aerospace	ABD	390	3.800
74	Honeywell Inc	ABD	6.193	58.182
75	Celsius Ind.AB	Isvec	1.832	14.508
76	Sundstrand Corp	ABD	1.669	12.700
77	Vickers plc	Ingiltere	1.154	?
78	Imo Inds.Inc	ABD	1.024	8.600
79	Bazan	Ispanya	432	9.150
80	Control Data	ABD	1.525	13.000
81	Ferranti Int.	Ingiltere	642	5.374
82	Tadiran ltd.	Israil	720	6.200
83	Bombardier Inc.	Kanada	2.670	32.000
84	Nobel Ins.	Isvec	4.087	22.922
85	Kaman Aerospace	ABD	780	5.544
86	Hunting plc.	Ingiltere	1.327	7.302
87	Rohr Ind. Inc	ABD	1.385	11.500
88	Aermacchi	Italya	290	2.700
89	Babcock ltd.	Ingiltere	317	5.156
90	Oshkosh Truck	ABD	420	2.400
91	AIL System Inc	ABD	273	1.800
92	L M Ericsson	Ingiltere	7.572	71.247
93	BTR plc	Ingiltere	11.929	104.950
94	Vosper T.plc	Ingiltere	249	2.000
95	Coltec Ind.Inc	ABD	1.373	11.000
96	Fokker NV	Hollanda	2.032	12.600
97	United S.H.plc	Ingiltere	202	2.506
98	DAF NV	Hollanda	2.643	13.413
99	Dynamit Nobel	Almanya	1.064	8.526

S.No:	Firma:	Ülke:	Satış Tutarı: (million ABD $)	İşçi Sayısı:
100	GKN plc	Ingiltere	4.304	30.000
101	Bharat Elec.	Hindistan	315	19.080
102	Eaton Corp	ABD	3.381	35.656
103	NFT A/S	Norvec	203	1.867
104	Sumitomo Ind.	Japonya	3.565	6.513
105	RDM	Hollanda	214	1.400
106	Italtel Spa	Italya	2.225	16.940
107	Aselsan	Türkiye	(69)	(1.950)
108	Simrad A/S	Norvec	(96)	(563)
109	ASTA	Avustralya	(162)	(1.600)
110	Terma	Danimarka	(56)	(652)
111	Sako Oy	Finlandiya	(51)	(608)
112	Delf Inst.NV	Hollanda	(226)	(2.048)
113	Vinten Group	Ingiltere	(123)	(1.033)
114	Barco NV	Belçika	(339)	(2.661)
115	Bchrack Elk.	Avusturya	(276)	Bilgi Yok
116	Elbit Ltd.	Israil	(363)	(1.850)
117	Matra SA	Fransa	(4.739)	(16.920)
118	SNECMA	Fransa	2.570	14.063
119	Fairey Group	UK	(166)	(1.823)
120	CASA	Ispanya	858	9.338
121	Spar Aerospace	Kanada	(389)	(2.550)
122	Rafael	Israil	(420)	(6.000)
123	Thorn EMI	Ingiltere	6.997	53.500
124	Hindustan Ltd.	Hindistan	(400)	(43.000)
125	Toshiba Corp	Japonya	(26.911)	(142.000)
126	Agusta SpA	Italya	(1.009)	(9.464)
127	Alenia SpA	Italya	4.181	30.099
128	FR Group	Ingiltere	(326)	(3.778)
129	NEC Corp	Japonya	27.458	117.994
130	Johnson Cont.	ABD	(4.504)	(43.500)
131	FFV Group	Isvec	(1.100)	(9.709)
132	SNC Group	Kanada	(382)	(3.433)
133	SFIM SA	Fransa	(267)	Bilgi Yok
134	Nokia Corp.	Finlandiya	(5.546)	(37.300)
135	Dyncorp	ABD	(717)	(18.000)
136	Volvo A/S	Isvec	(423)	(3.827)
137	SABCA	Belçika	(165)	(1.800)
138	Raufoss A/S	Norvec	(274)	(2.354)
139	FMC Corp.	ABD	(3.722)	(23.882)
140	Sema Group	Ingiltere	(727)	(7.500)
141	Pilkington plc	Ingiltere	(4.781)	(60.150)
142	Williams	Ingiltere	(4.464)	(13.269)
143	Astra Holdings	Ingiltere	(119)	(2.078)
144	Harland & Wolff	Ingiltere	(292)	(2.736)
145	Emerson Elec.	ABD	7.427	69.500"

(246)

Not: Parantez içindeki veriler, 1990 yılına ait değerlerdir.

(246) International Defense Review Defense'93 sf. 33-35

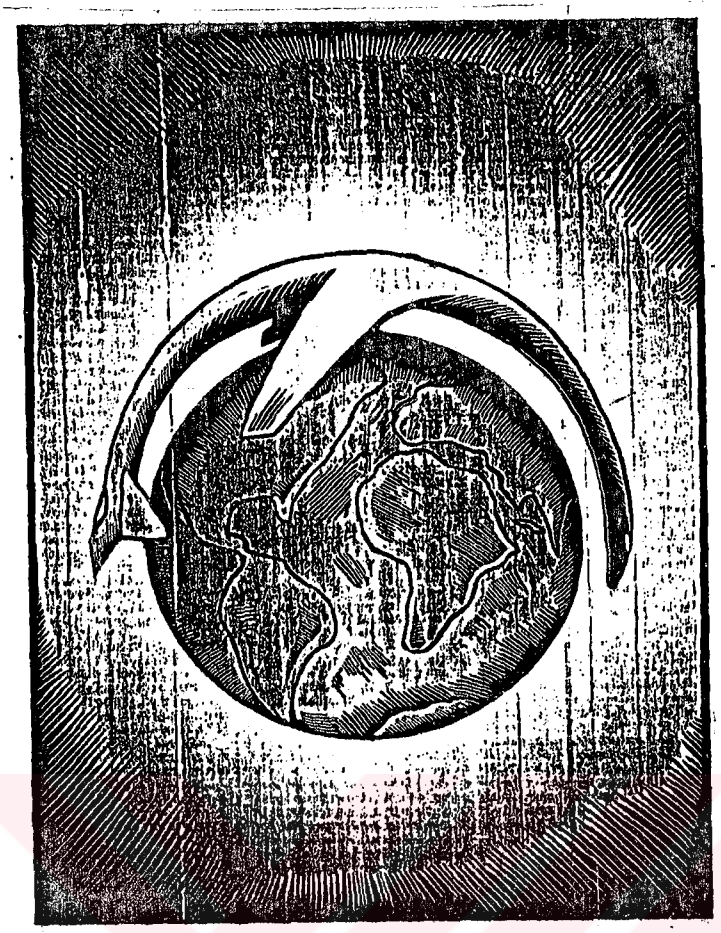

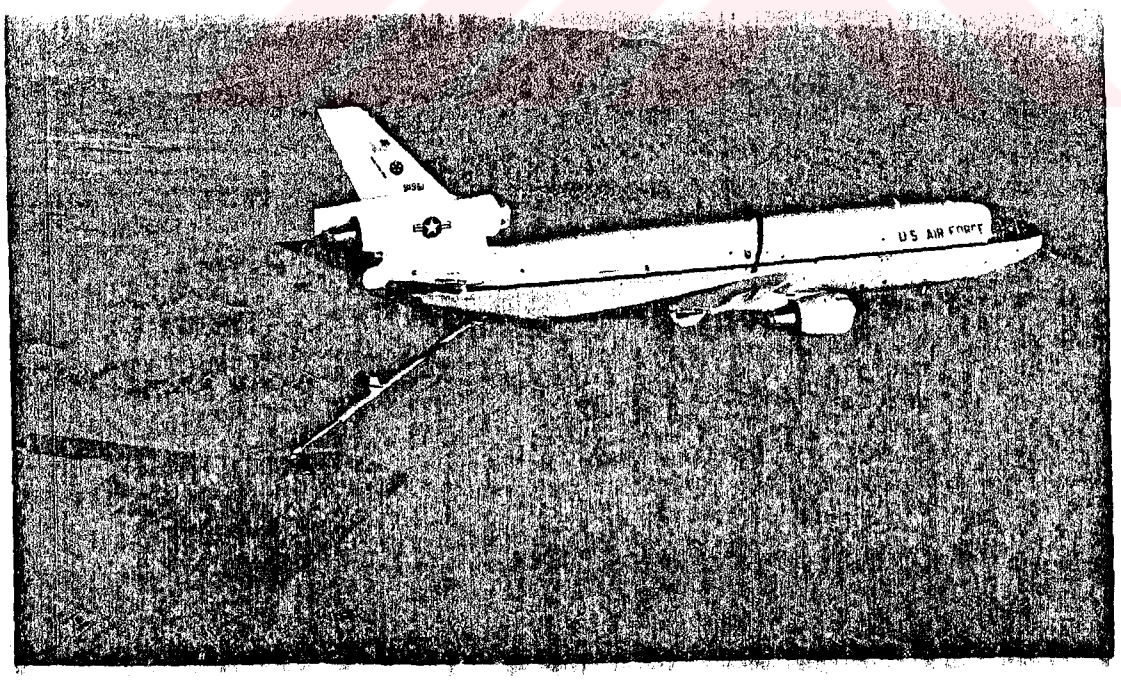

YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON MERK

SONUÇ:

20.yy.da, iki büyük Dünya Savaşı ve pek çok bölgesel savaşta kıyasıya mücadele eden insanoğlu, içinde gizlediği kin ve nefret duygularını bir türlü terk etmeyerek; barış ve kardeşliğin sevgi dolu sıcak ellerini tutmayı başaramamıştır. Ömürlerinin baharında yitirilmiş milyonlarca insanın, kan,barut dumanları ve gözyaşları içindeki çığlıkları, bu acı mirasın geride kalan dramatik tohumları olmuştur.

Ancak, bütün bu birikimleri terk ederek, tüm insanlığı hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine saygılı,mevcut kaynakların adil esaslar dahilinde paylaşımını temin edebilecek güç, bizzat insan iradesinin kendi varlığı ve bu yoldaki yükümlülüğünün süreklilik ve kararlığında saklıdır.

Bu noktada, silahsızlanma, karşılıklı güven ve dostluğu kuvvetlendirici,kin ve nefretin yoğrulduğu karanlık bulutları uzaklaştıran evrensel rüzgarın, tüm insanları serinleten mutedil meltemidir.

Esasen Avrupa ve Dünyada, barış ve güvenliğin evrensel esaslar çerçevesinde yaşatılabilmesi, için gerekli ve peşin şartlar,Devlet'lerin Silahlı Kuvvetleri'nin "Makul" bir seviyeye indirilmesi ve bu konsensüsun devamı için uluslararası toplumların sarsılmaz bir bilinçle sahip çıkması ilkesine doğrudan ve sıkı sıkıya bağlıdır.

"Uluslararası Platformda gözlemlenen gerilimin azalması, çok geniş ölçekli savaş ve nükleer felaket olasılığının; insanoğlunun zihninde birinci öncelikli öneminin azalmasına sebebiyet vermiştir.

Ancak, bütün bunlara rağmen, boş hayallere kapılmamak gereklidir. Zira, fiziksel gerçekler tamamen farklılık arzetmekte olup, savaşa esas teşkil eden silahların azalmadığı ortadadır. Bütün bunların aksine, askeri silah üretimleri ve AR-GE faaliyetleri, nükleer silahlarda dahil olmak üzere; tüm hızıyla devam etmektedir."(1)

Zira, insanoğlunun nükleer silahlar hakkındaki bilgi birikimi ve mevcut teknolojiyi yok etmek mümkün olmadığı gibi, tüm tedbirlere rağmen, nükleer silahlar,Almanya,OrtaDoğu, Pakistan, Kazakiskan, Hindistan, Çin, Japonya, Kore ekseninden, Güney Amerika'ya doğru genişleyen bir yay çizmeye devam etmektedir.

---

(1) Victor, P.STARODUBOV: "Timely Decisions in the Field of Military an Strategic Security", UN Disarmament Periodic Review, Vol.XIV, Number3, sf.155,1991.

"ABD, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Ukrayna'nın Nükleer Silahsızlanma Antlaşması'na taraf olarak katılması konusunda baskı yapmaya devam edecektir.

ABD,bu konuda taviz verirse,Nükleer Silahsızlanma Antlaşması, nükleer silaha sahip ayrıcalıklı ülkelerin sayısının beşten sekize yükselmesi sonucu zayıflayacaktır.Bu sonuç,antlaşmanın genişletilmesi için 1995'de yapılacak Nükleer Silahsızlanma Antlaşması Konferansı'nda (Antlaşmada hüküm altına alınmıştı)oy kullanacak 150 üyenin olumlu oyunu tehlikeye düşürecektir.Böylece Dünya, nükleer güce yönelen egemen Devletlerin,bu politikalarının meşrulaştığı döneme geri dönecektir. (2)

Ortadoğu gelecek 10 yıl zarfında 150 milyar dolar olarak hesaplanan petro-dolara dayalı silah pazarının aşırı tehlikesine 6 Mart 1989'da Viyana'da dikkat çeken eski Sovyetler Birliği Dış İşleri Bakanı E.SHEVARDNATZE: "OrtaDoğu ve Güney Batı Asya'daki silah mevcudu Avrupa paftasının harekat alanındakine eşit düzeydedir. Bu konudaki maksadım, sadece,OrtaDoğu'da konuşlandırılan 25.000 tank ve 4.500 savaş uçağı olmayıp, gerçek tehlike bu ülkelerdeki nükleer ve kimyasal silahların varlığı ile; harekat yarıçapı 2.500 km.yi geçen füzeleri de ifade edebilmektir... Sonuç açık olup; Avrupa'da gerçekleştirdiğimiz silahsızlanmanın OrtaDoğu'da da uygulanma zorunluluğudur."(3)

OrtaDoğu'daki güvensizlik, yüksek risk faktörü, bu ülkeleri sürekli silahlanmaya itmektedir. Buna karşılık, ulusal ekonomiklerini kuramadıkları için,dışa bağımlılıkları gelecek yüzyılda da devam edecektir.Ancak, Dünya petrol rezervleri ve diğer doğal kaynakların bu bölgedeki varlığı,daha fazla refah istiyen bölge insanları ile gelişmiş endüstriyel ülkelerin güç ve rekabet çıkarları arasındaki denge, antidemokratik yönetimlerle idare olunan bu ülkelerdeki çıkmazı döngüsel kılmaktadır.

Nitekim, Avrupa'daki değişimi müteakiben, 2010 yılına ait silah pazarlarındaki endekslerin olası hesaplarına göre, Kuzey Amerika ve Avrupa'da silah transferlerinin azalması, buna karşılık;OrtaDoğu ve Pasifik Bölgesinde önemli yükselişler beklenmektedir. Bu durum ise,bu iki Bölge'de sıcak çatışmaların beklentilerini ve risk faktörünü yukarılara çekmektedir.

---

(2) Yasuhiro, NAKASONE(Japonya Eski Başbakanı) "Japonya'nın Nükleer Gücü", New Perspectives Quarterly, C.2,sf.31,1993.
(3) Edward, SHEVARDNADZE: "Viyana Görüşmeleri", 6 Mart 1989 Tass Ajansı, Zikreden Kaynak; Soviet Press, Vol.48, No.8, 30 Nisan, 1989, UN Disarmamanet Volume XIII, No.2, sf.256,1990

Çin ve Japonya arasındaki denge arayışları,ile ABD'nin stratejik tavrı,bu bölgeye netlik kazandıracak gelişmelerdir. Bir başka ifade ile bu üçlü arasındaki ekonomik ve siyasal güç mücadelesinin projeksiyoner açınımı, Pasifik sularında başlayarak; Havacılık ve Uzay yarışıyla devam etmeye adaydır. ABD'nin deneyim birikimine karşı bu iki yeni adayın partnerliğindeki gelişmeler, 21.yüzyıla yön verecek önemli beklentilerdir.

"Barışa bağlı olmak, her zaman savaş aleyhtarlığı anlamına gelmez. Barış taraftarı olmak, mutlaka harbi reddetmek değildir.Bazı durumlarda harp DETERMINE sebep-sonuç ilişkilerine bağlıdır ki;toplumlar ondan kaçmak isteseler de kaçamazlar.(4)

"B.M. ve Barış Komisyonu'nun çalışmalarına dikkat çeken Cyrus VANCE'a göre ise "Barışa yönelik olarak hepimizin çabaları,silahların ve savaşın olmadığı masmavi bir Dünyanın resmini sizlere sunmak değildir. Zira, bu gerçekçi olmayan bir tutumdur. Fakat, bizim tavsiyelerimiz; temel adımların doğru yolda atılmasına yöneliktir."(5)

Silahsızlanma, kurallara uyulmadığı takdirde, içindeki ışığı sönmüş, karanlıktaki bir lambadır ve sadece bir iyiniyetler temennisini yansıtan boş bir kavramsal çerçevedir.

"CLAUSEWITZ'e göre: "Siyasal amacın değerini,bu amacın elde edilmesi için göze almaya hazır olunan fedakarlıkların büyüklüğü belirler. Barış konusundaki olasılıklar bütünü ile ele alındığında "Başarı ihtimalinin derecesine, katlanılan ve katlanılacak fedakarlıkların büyüklüğüne göre tarafların barış istekleri artacak veya azalacaktır."(6)

Mevcut silahlanma politikaları devam ettiği sürece, "SAVAŞ OLASILIĞI" daima mevcut olmakla kalmayıp, zaman faktörü hesaba katıldığı takdirde, büyüyen güvensizlik ortamının oluşturduğu belirsizlik ve dengesizlik platformu siyasal mücadele tarafından güçlenecektir. İşte, bu sosyo-politik toplumsal çatışma ortamında en uygun zemini bulan silahlanma yarışı; "kritik", pik noktasına ulaştığı anda; çözüm yolu bulunamadığı takdirde; mutlak surette "SICAK ÇATIŞMA" platformuna ulaşacaktır.

"Silahsızlanma,kuvvetler dengesinde bir boşluğa sebebiyet vermemeli, aksine Devletler arasındaki barış ve güvensizliğin muhafazasında,daha geniş boyutlu amaçları hedef edinmelidir. Bu maksadın temini için maalesef bin yıl daha ek bir

---

(4) Doç.Dr.Mustafa E.ERKAL: "Harp Sosyolojisi Harp Ekonomisi" H.A.K.Y. sf.79, İstanbul,1987.
(5) Cyrus,VANCE: Common Security, a.g.e. sf.X
(6) Sedat,METİN: "İran-Irak Savaşı ve CLAUSEWITZ", Sil.Kuv. Der.sf.60, Ocak, 1987,

süremiz mevcut değildir!"(7)

Türkiye Cumhuriyeti, tarih ve coğrafya olarak, benzeri olmayan bir ülkedir.Akdeniz'in batmayan "UÇAK GEMİSİ" ülkemizin bu kritik jeopolitik konumu hem avantajlara hem de dezavantajlara sahiptir. Burada Türkiye'nin jeopolitik konumunu tartışmayacağız. Zira, üç kıtanın ve farklı kültürlerin köprüsü, ve 11 ülke ile sınır komşusu başka bir Devlet değildir. Sovyet eski Dışişleri Bakanı Vişinski "Herhangi bir savaş gemisi Akdeniz'den Karadeniz'e geçtiği zaman,Moskova'daki rejim Çarist'de olsa, Komünist de olsa, Boğazlardan başka bir yerden geçmiyecektir"(8) demiştir.

Şimdi zaman değişmiş, eski dostumuzun silaha ve güneye olan ihtiyaçları değişmemiştir. Bugün, Rusya,149 milyon nüfusu,17milyon kilometrekare toprakları, B.D.T. üzerindeki hakimiyeti ve ordularıyla, yine çok kuvvetli bir güçtür.

Anatoli SOBÇAK'a göre: "Rusya açısından bakıldığında, ufukta, 21.yy.daki jeopolitik manzarayı biçimlendirecek, istikrar bozucu üç tehlike görünüyor: Almanya; güneylerindeki İslam Dünyası ile bütünleşecek olan ve eskiden Sovyetler Birliğine bağlı bulunan Müslüman ülkeler; ve Çin. Yakın gelecekte Amerika ve Japonya'nın büyüme hızları yüzde 3'ün altına düşerken,Rusya'yı çevreleyen bu üç bölgedeki büyüme hızı tahminen yüzde 8 ila 10 arasında olacak. Eğer bu dinamik bölgeler parçalanmış, zayıf düşmüş bir bölgeyi -Rusya'yı- kuşatırlarsa,güç dengesindeki bozulma öyle büyük olacak ki istikrarsızlığa ve hiç kuşkusuz günün birinde savaşa yol açacaktır." (9)

Bu gerekçelere istinaden,ABD'den ekonomik yardım mantığını aydınlatan Rusya'nın içinde taşıdığı istikrarsızlık, bir saatli bomba gibi Karadeniz'in üzerinde asılı durmaktadır.

Bu ülkenin, Kafkasya Bölgesinde Azerbaycan petrolünü kontrol altına alma girişimleri, Gürcistan, Abazya, Ermenistan ve Azerbaycan çatışmasını, Balkanlar'a taşıyarak, Yunanistan ile yeni tehlikeli arayışların içine girmesi; Slav Milliyetçiliği'nin ortodoks birliği etrafında güçlendirilmesini gündeme getirmektedir. Nitekim, Balkanlar'da, Makedonya, Arnavutluk ve Bosna-Hersek'deki dramatik gelişmeler bu düşünceyi teyid eder niteliktedir.

---

(7) Yasushi, AKASHI: "Challenges to Multilateral Disarmament in the Post-Cold-War and Post-Gulf-War Period", a.g.e. sf.XI,
(8) S.TOLUNER: "Milletlerarası Hukuk Dersleri", İ.Ü.Y.No.2613 sf.154, İstanbul, 1979.
(9) Anatoli,SOBÇAK(St.Petesburg Belediye Başkanı): "New Perspectives Quarterly", C.2, sf.30, 1993.

"400 parçalık Sovyet Karadeniz Filosu'nun Akdeniz'de sınırsız bir serbestlik içine girebilmek için,Boğazlara hakim olması gerekir."(10)

Her ne kadar, bu donanmanın Ukrayna ile payedilmiş izlenimi mevcut ise de, komuta kontrol dümeni, Rusya Federasyonundadır.

Güney Bölgemizde ülke bütünlüğünü meşru olmayan yöntemlerle, Türk Ulusu'nun tarih ve kimliğini gözardı eden PKK terör örgütü maceraperest emeller peşindedir. Suriye, Irak ve İran'ın aşırı ölçeklerdeki silahlanmaları ve Kuzey Irak'taki tehlikeli senaryo; ülkemizin; Soğuk Savaş sonrasında algıladığı yeni tehditlerin kademeli yansımasıdır.

Bütün bu köklü, ciddi ve renkleri henüz belli olmayan askeri ve siyasal gelişmeler karşısında, Silahlı Kuvvetlerimizin başlattığı modernizasyon faaliyetleri ve mantıki ölçülerde Savunma Bütçelerini reorganize etmesi zorunluluk arzetmektedir.

Nato dışında Avrupa'da yeni yapılanmaların da içinde yer alması; coğrafyası dolayısıyla gereklilik arzeden ülkemizin, bütün bu gelişmeler karşısında NATO üyeliğinin devamında hayati faydalar mevcuttur.

"Yarının Avrupa'sında her ne pahasına olursa olsun önlenmesi zorunlu olan şey, bir Millet-Devlet Rönesansı'nın sonucu olarak Nasyonalizm'in yeniden alevlenmesidir."(11)

Bu itibarla, Amerika'nın Avrupa'daki askeri varlığının devamı beklenmelidir.

Nitekim, Richard PERLE'ye göre: "Avrupa'daki Amerikan Kuvvetleri'nin tek taraflı indirimi, çıkarlarına yönelen tehdidi azaltmayacak, aksine arttıracaktır."(12)

Sir Michael ALEXANDER'a göre ise:"Nato'ya dört sebepten ihtiyaç duymaktayız; Savunma İstikrarı,Silahların Denetimi ve Politik Reformun özendirilmesi"(13)

Gerçekten, AKKA Antlaşması pazarlıklarında, NATO Akid ülkelerin tutumunda çok önemli bir belirleyici rol üstlenmiştir. Eğer 16 NATO ülkesi, masada ayrı ayrı otursalardı,bu sonuca ulaşmanın asla bu denli kolay olmayacağı açık bir gerçektir.

---

(10) Amiral Arthur,S.MOREAU: "Nato Güney Bölgesi'nin Savunulması", Nato Dergisi, S.3, Sf.24-27, 1986.
(11) Mark, EYSKENS(Belçika Dış İşleri Bakanı): "Geleceğin Tarihçesi", Nato Dergisi, S.2, sf.1,1990.
(12) Richard, PERLE: Nato Dergisi, S.1,sf.20,1985.
(13) Sir Michael, ALEXANDER: "Değişen Bir Dünya'da Nato'nun Rolü", Nato Dergisi S.1,sf.1, 1990.

"Türkiye'nin Milli Bağımsızlık Savaşı, aslında Avrupalı değerler sistemine karşı çıkmıyor, bilakis Avrupalı modelde laik bir Millet-Devlet oluşturulmasını hedef alıyordu.Milli Bağımsızlık için bu nitelikte bir mücadele,Batılı ve Orta-Doğu'lu gelenekler,Hristiyanlık ile İslam arasında bir yüzyıl süren çekişmelerin karakterini değiştirdi ve modern tarihte belki de ilk defa olarak yapı bakımından birbirine benzeyen ve uyumlu bir ilişkiye ulaşabilecek politik gruplar arasındaki mücadele bunun yerini aldı. Bu uyum, Devrim niteliğindeki savaşın sona ermesinden bu yana Türkiye'yi Avrupa'lı Milletler içinde tuttu ve O'nun Batı'ya yönelik dış politikasını ve sürekli NATO üyeliğini etkiledi.

Bu yüzden NATO içindeki üyelik, Türkler açısından,Ekonomik,Demokratik ve Askeri gelişmeyi kapsayacak üçlü bir amaca hizmet sürekliliğindedir.

Bu nedenle,Sovyet tehdidinin azalması,Türkiye'nin NATO üyeliği üzerinde mutlaka ve otomatikman doğrudan bir etki oluşturmayacaktır."(14)

Benzer nitelikte bir görüşte, BROCKPAHLER'ce ileri sürülmüştür. Buna göre: "15 Hristiyan milletle esas itibariyle Müslüman olan bir milletten oluşan hür bir birlik niteliği taşıyan NATO, gelecekte, bu hedefleri yenilenmiş güçleri birleştirme konusunda elden gelen herşeyi yapmalıdır. Tanımlanan problemin birbirleriyle bir eldiven kadar bağımlı oldukları gözönüne alındığında, durum çok daha hayati bir nitelik göstermektedir."(15)

Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı General John SHALIKASHVILI'de Nato İttifakı'nın karşı karşıya bulunduğu önemli tahriklerden birisi olarak bölücü PKK terör örgütünü göstermiştir. SHALIKASHVILI: "Terör ve nükleer silahların kontrolü, NATO için yeni tahriklerdir. Türkiye, bugün PKK gibi terör tehditlerine karşı koymaya çalışmaktadır. İttifak olarak bu yeni tahriklerle başa çıkmalıyız"(16) demiştir.

Görüldüğü üzere, mevcut manzara, yeterli ışık birikiminden yoksun bir aydınlığın içerisinde olup, bir adım ötedeki karanlığın yarattığı belirsizlik tehlikesinin perspektifsel açınımını yansıtmaktadır.

Unutmamak gerekir ki, Türkiye Cumhuriyeti toprakları, mevcut Anayasal sistem içerisinde, Türk Bayrağı'nın altında, bu vatanı seven ve "NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE!" sözünü iftiharla söyleyebilen herkese yetecek kadar çok, ancak bunu kendi-

---

(14) Oral, SANDER: "Türkiye'nin Nato İçindeki Rolü, Bir Yeni Perspektifler Devresi", Nato Dergisi, S.2, sf.27-28, 1990.
(15) Joachim, BROCKPAHLER: "Harmel Felsefesi; Nato'nun Barış Konusundaki Yaratıcı Stratejisi",Nato Dergisi, S.1,sf.30,1991
(16) John, SHALIKASHVILI: "PKK,NATO'nun Düşmanı", Milliyet, 26 Temmuz 1993.

lerine sindiremiyeceklere verilemiyecek kadar az ve üstelik çok kıymetlidir.

Bu ülke coğrafyası, Avusturalya'da olsa idi, bu doktora tezi, koyun üretimi veyahut deniz taşımacılığına konu edilebilirdi.

Ancak, çalışmamızda son sözü Şehit Gazeteci, Çetin EMEÇ'in ölmeden bir hafta önceki görüşlerine atf ediyorum!

"... Kaidemizin,tam iki kanadında, iki Devlet...Aslında iki çıbanbaşı... Her vesileyle zonkluyorlar...Eri,eratı... Tankı, topu, rampa rampa füzeleri ve uçak filolarıyla, günümüzde herkeslerden sağlam basmak zorunda olan, belki de ülke var:
TÜRKİYE...

Bırakınız mecburiyeti... Buna mahkumuz bence..."

"...TÜRKİYE,onca cadı kazanının ortasında,Silahlı Kuvvetleri'ni dimdik ayakta tutmak zorunda... Kuru kalabalıklar yerine... Yıldırım orduları oluşturması şart... Bugünkünden, çok daha yüksek bedelle...

Çevremizde,herşeyler değişebilir...Bir,ikilinin dışında...
Ne ulusların hayatında... Ne de tarihin akışında,değişiklik olabilir...

Fırtınalı denizlerde suların duruluverdiğini, kimseler görmemiştir..."

Şehit Gazeteci
Çetin EMEÇ

KAYNAKÇA:

ACAR, CEMAL : "Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası", Ankara 1991.

ADELMAN, Kennith : "Arms Control", Foreign Affairs, Winter, 1984-1985.

ADENIJI, Oluyemi : "Restraint As a Factor is Resdving Regional Conflicst" UN Vol.3, 1990.

AHÇIOĞLU, Reşit : "Tarih Yapılırken Ben Uyumam" İstanbul, 1988.

Air Defense Mytholoji: Air Clues, Vol.37,No.6, 1983.

AKASHI, Yasushi : "New Trends in Science and Technology, UNIDIR, Topical Papers,Vol.2, New York 1992.

AKASHI, Yasushi : "Technological Change and Global Society", UNIDIR,Topical Papers, Vol.2, New York 1990.

AKASHI, Yasushi : Challenges to Mullilateral Disarmament in the Post-Gulf-War Period" UN Disarmament Topical Papers N.8, New York,.1991.

AKIN, Nazım :"1939'dan Günümüze Kadar Teknolojinin Stratejiye Etkisi ve Stratejideki Değişiklikler"İstanbul, Harp Akademileri Basımevi,1967.

AKIN, İlhan : "Kamu Hukuku" İstanbul 1980.

AKIN, İlhan F. : "Siyasi Tarih", İstanbul,1983.

ALACAKAPTAN, Aydın : "Atlantik İttifakı", Türk Atlantik Derneği Yayını, Ankara,1986.

ALFORD, Jonatham : "The Impact of New Military Tech nology", The Ins. For Strategic Studies, New Jersey, 1982.

ALKİN, Erdoğan : Middle EAST, Turkey and Atlantic Alliance, Foreign Policy Inst. Ankara,1987.

ALSAN, Zeki Mes'ud : "Yeni Devletler Hukuku" C.II, Ankara Üni.Hukuk Fakültesi Ankara 1951.

ALVES, P.Gasparini : "Prevention of An Arms Race in Outer Space", UNIDIR 91/79, New York 1991.

ANDREANI, Gilles : "The Conventional Armed Forces in Europe Treaty-The Paris Summit: A Disarmament And Security Assesment, UN Vol.XIV, No.2, 1991.

ANLAĞAN, Çetin BİLGİ, ÖNDER : "Weapons of The Prohistoric AGE" İstanbul,1989.

ANTONY, Ian : "The International Arms Trade", Disarmament,Vol.XIII,No.2, 1990.

ARI, Önder : "Uluslararası İlişkiler", Der Yayınları, İstanbul 1987.

ARMAOĞLU, F. : "Barış İçinde Birarada Yaşamanın Sovyet Yorumu", T.K.K.D. Akademik Seminerleri, No.2, Ankara 1973.

ARMAOĞLU, F. : "20 yy. Siyasi Tarih",Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara,1986.

ARMITAGE, M.J. MASON, R.A. : "Air Power In the Nuclear Age", 1945-1982, London 1983.

ART, Robert J. : "Reorganizing America's Defense" Pergoman Press, New York 1985.

ARON, R. : "War and Peace" Princeton Uni. 1962.

ARON, R. : "Sosyolojik Düşüncenin Evreleri" İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.278, Ankara, 1986.

ASHWORTH, W. : "A Short History of the International Economy Since 1850" 1961.

ASPIN, Les :"The Soviet Empire seeks a Course" Tom. SHANKER, Air Force Magazine, Nov.1989.

ATAK, SIDDIK M. : "Harp Sonrası Dünya" Ankara 1966.

ATAÇERİ, Mehmet : "Stratejik Sorunlar", Stratejik Etüdler Bülteni, S.65, Ocak 1979.

ATAÖV, Türkkaya : "Silahsızlanma Gereği", BM Türk Derneği Yayınları,No.5, Ankara 1979.

ATAÖV, Türkkaya : "İkinci Dünya Savaşı,Ankara,1985.

ATKESON, E.B. : "Military Review, Çev.Tüm.Fahrettin ÖNGÖR, H.A.Y.No.158,

AULARD, A. : "Fransa İnkilabının Siyasi Tarihi", Çev.Nazım POROY, TTK Yayınları, X seri, No.1, Ankara 1944.

AVCIOĞLU, D. : "Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1925'e"C.4, 1983.

Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması: T.C. Dış İşleri Bakanlığı Ankara 1991.

BABAKOV, A. : "Soviet Armed Forces After the War", 1987.

BAEV, Pavel K. : "The Barnining Chips" UN Disarmament, Volume XIII, Number 2, 1990.

BAHR, Egon : "Batı Avrupa-Sovyetler Birliği'ne Ait Silahsızlanma Düşünceleri Sempozyumu Bildirisi", H.A.Bülteni, S.165, Mart 1990.

BALFOUR, M.
MAIR, J. : "Four-Power Control in Germany and Austria, London 1956.

BAILEY, Th. : "W.WILSON and the Peacemakers, New York 1947.

BAILEY, Stephen K. : "Congress Make a Law", Columbia Üni. Press, New York 1950.

BALDWIN, Hanson : "United States Bulletin of Atomic Scientist, May 1956.

BALL, Desmond : Politics and Force Levels,The Strategiv Missile Program off the Kennedy Administration, Berkeley Üni. of California Press, 1980.

BAKER, N.Philip : "Arms Race A Programme for World Disarmament Atlantic Books London, 1958.

BANNER, Allen V.
YOUNG, A.J.
HALL, K.V. : "Aerial Reconnaissance Fon Verificitaion of Arms Limitation Agreements UNIDIR, New York, 1990.

BARNETT, C. : "The Collapse of British Power" London, New York, 1972.

BARTELS, Larry M. :"Constituency Opinion and Congressional Policy Making: THe Reagan Defense Muildup", American Political Science Review, Vol.85 June 1991.

BATSANOV, S.B.
NOLAN, J.E.
PIERRE, A.J.
SIMPSON, J. :"Hi-Tech Weapons and Pruliferation UN Disarmament, Vol.XIV, No.1991.

BAUER, Theodore,W.
YOSHPE, B. : "Defense Organization and Management, Industrial College of the Armed Forces, W.D.C. 1971.

BAYAT, Mert : "Milli Güç ve Devlet", İstanbul, 1986.

BAYLIS, John : Contempory, Strategy, New York, Holmes MELIER, Publishers 1975.

BEATON, Leonard : "The Struggle ofFor Peace" Washington, Frederick A. Praeger 1966.

BEAUFRE, Andre : Strategic de L'action,Paris 1966.

BEAUFRE, Andre : "Nato and Europe", New York,Vintage Books 1966.

BEAUFRE, Andre : "Hareket Stratejisi" Ankara Gen. Kur.Basımevi, 1969.

BELOFF, Max : "The United States And the Unity of Europe, Vintoge Books, New York 1963.

BERKEL, Burhan : "Batı Avrupa Birliği'nin Bütünleşmesi,ve Batı Avrupa'nın Güvenliği" H.A.Bülteni, S.161, Ocak,1989.

BERKES, Niyazi : "Türkiye'de Çağdaşlaşma",İstanbul Matbaacılık, İstanbul 1987.

BERNHARDI, F.Von : "Germany and the Next War" London, 1914.

BİLGE, Suat : "Güç Komşuluk- Türkiye, Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964"Türkiye İş Bnk.Kültür Yayınları, Tarih Dizisi, 26 Ankara 1992.

BLECHMAN, Barry M. : "US Security in the Twenty-first Century", Westuiew Press, Boulder 1987.

BLOKHIN, Nikolai : "Reason Must Win-Peace And Disarmament",Translated From the Russian Moskov, 1984.

BOOTHBY, Derek : "General Approaches to Tecnology Assessments, UNIDIR,Topical Papers 2, New York 1990.

BOTTOMORE,T.B. : "Sociology Aquide to problems and Literatüre" London 1966.

BOUTHOUL, Gaston : "Siyaset Sosyolojisi", Çev. A.Türkay,YAZICI, Remzi Kitabevi, İstanbul 1968.

BOYER, Y. : "Strategic Implications of New Technologies for Conventional Weapons and the European Battefield, Lexingtoon, Mass 1987.

BÖHM, Hans-Dieter : "2000 Yılında Helikopterlerin Görevleri İçin Görüş ve Alıcı Sistemleri" Military Technology, H.A.K.lığı, Dış Basın Bülteni S.211, 12 Ocak 1990.

BRAUN, Wernher Von ORDWAY, F.I : "History of Rocketiy and Space Travel, Thomas Y.Crowel Comp.New York 1969.

BROWN, L.R. : "Dünyanın Durumu 1991", Maya Matbaacılık, İstanbul,1991.

BREJNEV, L. : SBKKPMK 24.Kongresi. Novosti Yayın Ajansı, 1971.

BRENNAN, Donald G. : "Arms Control Disarmament, And National Security", New York,1961.

BRIE, Andre : "Tactical Weapons And Disarmament Prospects",UN Disarmament,Vol.XIII, No.2, 1990.

BRIEN, P.O. : British Financial and Fiscal Policy in the Wars Against Fransa, 1984.

BRINGTON, C. : "1453'den bugüne Dünya ve Çağdaş Uygarlık", Çev.Mete TUNCAY, Cem Yayınları, İstanbul 1982.

BRINTON, Crane
CHRISTOPHER, J.B.
WOLFF, Robert L. :"Dünya Tarihi ve Çağdaş Uygarlık" Çev.Mete TUNCAY, Cem Yayınevi İstanbul 1982.

BRODIE, Bernard : "Strategy in the Missile Age" New Jersey, Princeton Üni. Press 1965.

BROWN, George : "New Technologies And Search For Security Prospects For a Post-Cold-War Era" UN Disarmament, Vol.XIII, No.4, 1990.

BRZOSKA, Michael : "The Nature and Dimension of the Problem", UN Disarmament" Transparency in International Arms Tranfers Topical Papers Vol.3, New York,1990.

BUCHAN, Alastair : "Problems of Modern Strategy" New York, Praeger Publishers, 1970

BUCHAN, Alastair
WINDSOR, Philip : "Arms and Stability in Europe" Chatto and Windus, London,1963.

BUNDY, Mc.George;
BLIGHT James :"Eleventh Hour of The Cuban Missile Crisis", October27,1962, İnternational Security, Winter 1987-1988.

BURNS, E.M. : "Çağdaş Siyasal Düşünceler", Ankara, 1984.

BURROWS,E.William : "Deep Black", Space Espionage and National Security, Random House, New York,1986.

BURT, Richard : "NATO and Nulear Deterrence", Nuclear Weapons in Europe, Lexington Books, Toronto,1983.

BUTINI, Ivo : "High Priority Aspects" UN Disarmament Topical Papers, No.3, New York,1990.

CALVO, Ch. : "Dictionnarie Manuel de Diplomatie et de Droit International Public et Prive", Paris 1949.

CAMPBELL, Joseph : "Batı Mücadelesi" Çev.K.EMİROĞLU, Ankara, 1992.

CANBY, Steven : "Military Doctrine and Tecnology" Adelphi Papers, One Hundred an Nine 5, 1974.

CANNET, M. : "Hafif Helikopler(LHX) Geliştirme Programı Üzerine Görüşler,Int.Def. Review, S.148,2 Aralık 1987.

CARLUCCI,Frank C. : "Fy 1990 Report of the Secretary of Defense to Congress, Printing Office, 1989.

CARR, Edward Hallet : "Nationalism and After" Çev.Osman AKIN, İletişim Yayınları, İstanbul 1990.

CASSESE,A : "The Current Legal Regulation on of the Use of Force", Martinus Nijhoff Publishers, Mac Millan Press, 1989.

CASSIRER, Ernst : "İnsan Üstüne Bir Deneme",Çev.Necla ARAT, İstanbul,1980.

CAŞIN, Mesut : "Nükleer Harp Stratejisindeki Teknolojik Gelişmelerin Kuvvetler Dengesine Etkileri ve Nükleer Harpten Kurtulma", Doktora Seminer Tezi, Danışman, Prof.Dr.Önder, ARI, İstanbul,1990.

CATRINA, Christian : "Supplier Policies and Recipient Dependence, UN Disarmament Topical Papers Vol.3,New York 1990.

CATUDAL, Honore,M. : "Kennedy and the Berlin Wall Crisis", A Case Study in US Decision Making, Berlin Verlag,1980.

CEWYILE,j. : "Military Strategy,A General Theory of Power Control, New York, Rutgers Press, 1967.

CHALMERS, Robert :"The Nuclear Years" The Arms Race and Arms Control, 1945-1970, Praeger, New York,1967.

CHAMBERS, F.B. : "The Age of Conflict", A Comtemporary World History, 1914-1943, New York 1943.

CHAPUT, D.A. : "Dısarmament in British Foreign Policy", London, 1935.

CHATEAUBRIAND,A. de: "Napeleon Bonaparte", Mezar Ötesinden Anılar", Çev.Yaşar, NABİ, Varlık Yayınları, İstanbul,1969.

CHRISTIANSEN,Donald: "Open Questions on Defense", Inst. of Electrical and Electronic Engineer, Spectrum, November,1990

CIMBALA, J. : "Strategy After Deterrence" Praeger Publishers, One Madison Avenue, New York, 1991.

CLAUDIN, F. : "Kominter'den Kominform'a" C.II, Çev. Y.ALOGAN, İstanbul,1990.

CLAUSEWITZ, Car Von: "Harp Üzerine", Gn.Kur.Basımevi, C.II, Ankara,1986.

CLEAVE, W.R.A. : "Fortness USSR" The Soviet Strategic Defense Response Stanford Uni. California, 1986.

CLEMENS, Walter C. : "The Arms Race and Sino-Soviet Relations" The Hoover Inst. on War, Stanford,1968.

COCKCROF,J. : "The Nuclear Revolution", Sunday Times, Atomic Energy Issue,6 October 1957.

Conference on the Limitation of Armament, Nov.12,Feb. 1922, Washington, Government Printing Office,1922.

Constitution of the United States of America: Article-I-Sect.8,Article-II,Sect.2, "A Government by the People", U.S. Information Servise, The American Uni, Washington, P.C.,1966.

CORSI, Cecilia :"Arms Exports Controls: Development in Domestic Legislation", İtalian Legislation on the Export of Armaments, Disarmament, Vol.XV,No.1, 1992.

CORSI, Cecilia : "National Legislation on the Export of Armaments", UNIDIR,Topical Papers 3, New York,1990.

CRAIG, Gordon A. : "War, Politics & Diplomacy" Weidenfeld And Nicolson, London,1966.

CRAMP, John Adams : "Germany and England"New York,1914.

CROZIER, Brian : Global Affairs Fall.1988, A Framework For Anaylsis, Uni.of British Prentice-Hall Inc.Columbia New Jersey,1967.

"Çağdaş Dünyada Teknik İlerleme ve Askeri Savunma-Rocherches Et Etudes Pour La Defense", H.A.K.lığı, Dış Basın Bülteni, S.47, 1984.

ÇAM, Esat : "Devlet Sistemleri", İÜİF. Yayın no: 2990, İstanbul,1982.

ÇAYCI, Sadi : "Düşük Yoğunlukta Çatışma", Master Tezi, GÜSBE, Ankara ,1989.

ÇELERLER, Piarre :"Jeopolitik ve Jeostrateji", Gn.Kur. Basımevi, Ankar,1963.

ÇELİKER, Fahri : "Türk Savaş Politikaları" Askeri Tarih Bülteni, S.150, Haziran,1986.

ÇOMAK, Hasret : "Silahlanma ve Silahsızlanma" Master Tezi, İstanbul,1984.

DAALDER, Ivo H. : "The Future Arms Control", Survival, Vol.34, No.1, Spring,1992.

DANIELS, Jeff : "Modern Combat Aircraft" Stamford, 1988.

DARILEK, Richard : "The Future of Conventional Arms Control in Europe", Atale of two cities Stockholm, Vienna; Survival

DARVIN : "The Variation of Animal and Plants Under Domestication",Vol. XXXVIII, New York, 1978.

DAVIS,J.K.
PFALZGRAFF R.L. : The INF Controversy:Lessons For NATO Modernization And Transatlantic Relations", Pergamon-Brassey's Int. Defense publisher, WDC, 1989.

DEĞER, Saadet
ŞEN, Somnath : "Disarmament Development and Military Expenditure", Disarmament UN Vol.XIII, Number 3,1990.

DEIBEL, Terry L. : "Strategies before Containment Patterns for the Future" Int. Security.Vol.16,No.4, Spring,1992.

DELLUMS, R.V. : "Defense Sense" The Search for National Military Policy, Cambridge, Ballinger,1983.

DELORS, Jacques : "Europen Security-Europen Integration and Security" Survival March/April,1991.

DINKELAKER, U. : "Europeische Wehrkunde",H.A.K.lığı Basın Bülteni, S.220, 12 Nisan,1990

DIVINE, Robert : "The Nuclear Test Ban Debate, 1954 1960, Oxford Uni. Press, New York, 1978.

DMYTRSHYN, Basil
COX, Frederick : "The Soviet Union and the Middle East- A Documentary Record of Afganistan, Iran and Turkey 1917-1985", The Kingston Press, Inc., Princeton New Jersey, 1987.

DONALD, Aida Di Pace: "John F.KENNEDY and the end of the New Frantier", Hill and Wang, New York,1966.

DUBOIS, Pierre : "The Recovery Holy Land", Walter I.Brandt Columbia Uni.Press, 1956

DULLES : "Science and National Security", November 7, 1957.

DULLES : "Foreign Affairs", October, 1957

DUMAN, Halis : "NATO, AET VE OECD" Acar Matbaacılık, İstanbul,1987.

DUMAS, Lloyd J. : "Economic Conversion,Preparing For Peace", UN Disarmament, Vol.XIII, 1990.

DURSUN, Ömer : "Nükleer Çağda Nato Savunma Stratejisi ve Nükleer Denge", Nato Savunma ve Eğitim Sempozyumu, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak.Yay.No.133, 1984.

DUVERGER, Maurice : "Politikaya Giriş, Çev.S.TİRYAKİOĞLU, 1984.

DYSON, Freeman : "Weapons and Hope", Harper & Row Publishers, New York, 1983.

EARLE, Ralph : "Arms Control At the end of 1980, Director, Arms Control and Disarmament Agency, 1980-1981, Member SALT Delegation,1973-1979.

EGELİ, Sıtkı : "Taktik Balistik Füzeler ve Türkiye", M.S.B. Savunma ve Sanayi Müşteşarlığı Ankara,1993.

EHRLICH,Robert : "Waging Nuclear Peace", State Uni. of New York Press, Albany,1985.

ELEKDAĞ, Şükrü : "Nükleer Çağda Strateji ve Nato, Türk Atlantik Andlaşmaları Derneği Yayını.

ELİÇİN, Emin Türk : "Ansiklopedik Tarih Taraması", May Yayınları, İstanbul, 1967.

ELLIOT, Jeffrey M. : "The Arms Control, Disarmanet and Military Security Dictionary",Santa Barbara, California 1985.

EMMERSON, J.K. : "Arms, Yen and Power", The Japanes Dilemma", Charles E.TUTTLE Com pany, Tokyo,1976.

ENDERS, Thomas : "The Role of Nuclear Detterence in Non-Provocative Defense,UN Disarmament, Volume XIII, Number 2, 1990.

ERGİN, Feridun : "Uluslararası Politika Stratejileri" İ.Ü.H. No.3207, İstanbul,1980.

ERGÜDER, O : "Harp Tarihi ",Harp Okulu Basımevi 1959.

EREM, Faruk :"Barış-Silahsızlanma",Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen Dünya Hukuk münasebetiyle, "Barış ve Silahsızlanma Konferansı.

ERENDİL, Muzaffer : "Askeri Tarih'in Milli Strateji ve Milli Güç ve İlişkileri",Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.Ankara,1983.

ERKAL, Mustafa : "Harp Ekonomisi", H.A.K.no.9 İstanbul,1987.

EROĞLU, Hamza : "Kuzey Atlantik Paktı" İ.Ü.H.Mecmuası, C.XXI, S.1-4, 1957.

ESTES, E.J.
HAJIC,E.J.
TINNEY, L. : "Fundamentals of Image Analysis" Virginia, 1983.

ETEION, Amitai : "The hard Way To the Peace", A New Strategy, New York Collier, 1962.

ETZOLD, T.E.
GADDIS. J.L. : "Containment", Documents on American Policy and Strategy 1945-1950 Columbia Uni.Press,New York 1978.

"Falkland'dan Çıkarılan Dersler, Derleyen H.A.K. AR-GE Grubu, H.A. Bülteni, S.154, Mart 1987.

FISHER, William : "The History of of Remote Sensing" Virginia,1975.

FISHLOW,A : "International Organization" C.39 V.3, 1985.

FITZGERALD, C.Marry : "Marshal ORARKOV, and the New Revolution in Soviet Military Affairs", Defense Analysis, Vol.3 No.1, March 1987.

FLANAGAN, S.J.
HAMPSON, O.F. : "Securing Europe's Future" Harvard Uni. 1986.

FREEDMAN, L. :"The Evolution of Nuclear Strategy" London,1987.

FROST, Gerald : "British Security Policy and the Atlantic Alliance:Prospects for the 1990s, Special Report, Instute for Foreign Policy Analysis Inc. Pergamon-Brasseyıs, WDC 1987.

FOCHE, F. : "Harbin Sevk ve İdaresi" Çev.Osman SENAİ, Askeri Matbaa, İstanbul,1932

FORBES, Henry : "The Strategy of Disarmament", Affairs Press, W.D.C. USA,1962.

FOX, Robin : "Fatal Attraction War and Human Nature" The National Interest-Winter, 1992/93.

FULGHOUM, A.D. : "US Lags Groundwork For Possible Offensive", Aviation Week & Space Technology, August 27,1990.

FUNABASHI, Yoichi :"Japan and New World Order" Foreign Affairs, Winter 92/1991

FUQUA, Don : "Us Military Aerospace and the Overseas Market", Military Technology, 9/1990.

GALLUP, G. : The Gallup Poll,"Public Opinion 1981", Wilmington Scholarly Resources, Inc.1982.

GANN, L.H. : "The Defense of Western Europe", Hoover Institution, Stanford Uni. Massachusetts, 1987.

GARDNER, J.
GERRY, E.
JASTROW, W.
SEITZ, F. : "Missile Defense in the 1990's" George Marshall Inst. WRC,1987.

GARTHOFF, Raymond : "Detente and Confrontation, Brookings Institution, Washington, D.C. 1985.

GARTHOFF, Raymond : "Sovyet Askeri Doktrini", Çev.Baha ATAMAN, Ankara, 1956.

GARTHOFF, Raymond : "How Russia Makes War", Soviet Military Doctrine George ALLEN & UNWIN Ltd.London,1954.

GASTEYGER, C. : "The Remaking of Eastern Europe's Survival, March 1991.

GERGER, Haluk : "Soğuk Savaştan Yumuşamaya" Ankara, 1980.

GERGER, Haluk : "Yıldız Savaşları", Ankara,1985.

GILL, Thomas C. : "Essays on Strategy VI, National Defense Uni. Press, Washington D.C.1989.

GOEBBELS, Joseph : "Savaş Notları" Bahar Basımevi, İstanbul, 1968.

GOOCH, G.P. : "History of Modern Europe,1878-1919", London,1923.

GOOCH, John : "Armies in Europa",Routledge and Kegan Paul, London, 1980.

GORBAÇOV, M. : "Nuclear Disarmament", Vital Speeches of the Day, Vol.LIII, No.13, April 15, 1987.

GORBAÇOV, M. : "Her Şey İnsan İçin" Çev.A.Rıza DİRİK, Ankara, 1987.

GORBAÇOV, M. : "Seçme Konuşma ve Makaleler", Çev.M.ÇOŞKUN, Cilt,1-2, İstanbul,1988.

GORDON, Harold J.Jr.: "Hitler and the Beer Hall Putsch Princeton Uni.Press, 1972.

GÖNLÜBOL, M. UZMAN, H. : "Olaylarla Türk Dış Politikası" AÜSBF Yayın No.558, Ankara,1987.

GÖNLÜBOL, M. : "Uluslararası Politika", AÜSBF. Yayın No.546, Ankara 1987.

GRAAF, Henry Van der: "Conventional Arms-Control-Verification" UNIDIR, 92/28, New York,1992.

GRAY, S.Colin MAZZOCCO W.J. : "Global Affairs", Winter, 1989.

GRAY, S.Colin : "War Peace and Victory Strategy and Statecraft for the Next Century New York 1990.

GRAY, S.Colin BARNETT,, Roger : "Geopolitics And Strategy" Global Affairs, Winter, 1989.

GRAY, S.Colin : "The Geopolitics of the Nuclear Era", Heartland, Rimlands and the Technological Crane, Russak and Co. New York,1977.

GRAZIA, Alfred de STEVENSON, Thomas H. : "World Politics", Barnes & Noble, Inc. New York, 1963.

GUERTNER, G.L. : "A New Mandate for NATO",Defense & Diplomacy Oct/Nov.1991.

GÜLDEMİR, Ufuk : "Çevik Kuvvetin Gölgesinde Türkiye" Tekin Yayınevi, İstanbul 1987.

GÜRBÜZ, Yaşar : "Anayasalar", Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.

GÜREL, Şükrü S. : "Orta Doğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri", AÜSBF. Yayın no.432, Ankara, 1979.

GÜRKAN, İhsan : "Türkish-American Relations:Forty Years of Continuity and Change", SİSAV, The Political and Social Studies Foundation, 2-4 April 1986, İstanbul,1987.

HAFEMEISTER, David : Pergamon Brassey's Int. Defense Publishers; New York,1986.

HALLE, Louis J. : Soğuk Harp. Gn. Kur. Basımevi, Ankara, 1976.

HALLENBECK, R.
SHAVER, David E. : "On Disarmament", The Role of Conventional Arms Control in National Security Strategy", Strategic Studies Inst. US Army War College 1991.

HALLIDAY, Fred : "Soğuk Savaş", Belge Yayınları, İstanbul, 1985.

HALLIDAY, Fred
QUARD, Morton : "Emperyalizmin Bunalımı Dosyası" Dünya Sorunları Dizisi-4 İstanbul, 1987.

HALPERIN, Morton : "Chia and the Bomb", Praeger, New York, 1965.

HALPERIN, Morton :"The Gaither Committee and the Policy Process", World Politics, Vol.13, April,1961.

HALPERIN, Morton : "Contempopary Military Strategy" Little, Brown and Company Boston, 1967.

HAMILTON, Alexander : "The Fedarailst, No.VIII, 1787, New York, Modern Library,1937.

HANSEN, Lynn M. : "Towards An Agreement On reducing Conventional Forces in Europe", Volume XIII, Number 3, 1990.

HARING, C.H. : "The Spanish Empire in America", New York, 1947.

HARKAVY,Robert K. NEUMANN, Stephanie : "The Lessons of Recent Wars"Approaches and Case Studies, D.C.Heath Lexington, 1985.

HART, Liddell B.H. : "Strateji-Dolaylı Tutum", Çev.C. ENGİNSOY, Gn.Kur.Basımevi, Ankara,1973.

HASTINGS, Max : "Bomber Command", London,1980.

HAVEL, Vaclav BROWN, George : "New Tecnologies, UN Disarmament, Vol.XIII, No.4, 1990.

HAVENS, George H. : "Fikirler Çağı", Çev.Behzat YEĞEN, İstanbul, 1971.

HEALEY, Denis : "A Labour Britain, Nato and Bomb" Foreign Affairs, Vol.65, Spring, 1987.

HEIKAL, Quated in Muhammed: "The Road to Ramadan", Collins, London, 1975.

HEINRICHS, O.K. : "Kriz ve Reagan Dünya Sorunları Dizisi-1, İstanbul 1985.

HENKIN, Louis : "Arms Control" Issues for the Public, Englewood Cliffs, N.Jersey, 1961.

HERRING, E.Pendleton : "The Politics of Democracy", Norton, New York, 1940.

HILL, J.R. : "Arms Control At Sea" Routledge, London,1989.

HITCHENS, Theresa : "Rebuilding After the Warsaw Pact Economy Hampers C.Europe's Defense News, May 16, 1993.

HODIK, Laszlo : "Stratejik Terminology, London, All Mall Press, 1966.

HODOROVSKI,H. ŞITS,V. : "Sovyet Ordusu", Çev.N.TÖREN, İstanbul,1978.

HOLMES, K.R.
SPRING, B. : "SDI at the Turnin Point readying Strategic Defenses for the 1990's and Beyond" WDC,1990.

HOLSTI, K.J. : "International Politic" A Framework For Analysis, Uni of British Columbia, Prentice Hall Inc. New Jersey, 1967.

HOEBER, P.N. : "Arms, Men und Military Budgets", Crene, Russak and Com.Inc.National Strategy Inf.Center, New York,1978.

HOFFMANN,Stanley : "Balance of Power" A Framework For Analysis, Uni of British Columbia, Prentice Hall INC, New Jersey, 1967.

HOPKINS, John C.
GARRITY, Patrick J : United States Tactical Nuclear Forces and the Future of Deterrence, UN Disarmament, Volume XIII, Number 2, 1990,

HOOKE, S.H. : "Ortadoğu Mücadelesi", Çev.Alaeddin, ŞENEL, Ankara, 1991.

HORMATS, R. : "Foreign Affairs", Fall.1989.

HORELIC, L.ARNOLD : "Strategic Power and Soviet Foreign Policy London, Chicago, Uni. 1966.

HOSMER : "Harbin Operatif Seviyesinde Müşterek ve Birleşik Harekat", H.A.B. S.164, Kasım, 1989.

HOFFMANN, S. : "Balance of Power" International Enclopedia of the social Sciences.

HUDDLESTON, Louis D.: "Policing the New World Order, An Alternative Strategy",Comparative Strategy, Vol.II, Number 1, 1992.

HUBEL, Helmut : "Middle East,Turkey and The Atlantic Alliance", Foreign Policy Inst.September, Ankara,1987.

HUBERMAN, Leo :"Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla" Çev.Murat BELGE, İstanbul,1974.

HUNTINGON, S.P. : "The Soldier And States", Harvard Uni. Press, 1959.

HUNTINGON, S.P. : "Siyasal Gelişme ve Bozulma", Çev. Ergun ÖZBUDUN, A.Ü.S.B.F.

İLHAN, Suat : "Jeopolitik Duyarlılık", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu T.T.K.Y.No.113, Ankara,1989.

İmport, Export and Customs Powers(Defense) Act of 1 September 1939 and Export of Goods(Control) order of 1987. SI. 1987/2070, and Subsequent amendments.

JASANI, B. : "World Arms Production" and S.LANDRENBACKESTROM, "The Trends in the Arms Trade with the Third World in SIPRI World Armaments and Disarmament: SIPRI year Book,1978.

JASTROW, Robert : "How to Make Nuclear Weapons Obsolete?, Little Brown and Company, Toronto, 1983.

JACKSON, J.H. : "Post-War World: Short Political History,1918-1934, Boston,1935.

JAC-QUAT P.E. : "Batı Stratejisi Hakkında Düşünceler", Çev.Emin ÇOBANOĞLU, Ankara, 1954.

JEFFREY, R.
RIVKIN, D.B. : "Defending Post INF Europe"Foreign Affairs, Vol.66, No.4, Spring,1988.

JOHN,W.
BENNETT-WHEELER : "Information on the Reduction of Armaments, Allen & Unwin Ltd.London, 1925.

JONES, A.Hope :"Income Tax in the Napoleonic Wars" Cambridge, 1939.

JOSHUN, W.
GIBERT, S. : "Arms for the Third World" Soviet Military aid Diplomacy" Baltimore, 1969.

KAHN, Herman : "On Thermonuclear War", Princeton, New Jersey,1961.

KALYADINE,A.N. : "Effect of Perestroika on Disarmament Strategy" Disarmament, Vol.XIII,No.4, 1990.

KALVEN, J. : "A talk with Louis HARRIS"Bulletin of the Atomic Scientists, August September 1982

KAPLAN, Lawrence S. : "The United States and NATO" The Uni. Press of Kentucky, 1984.

KAPLAN, Lawrence S. : "Nato and United States-The Enduring Alliance" Twayne Publishers, Boston,1988.

KAPLAN, Lawrence S. : "Nato After Thirty Years", CLAWSON, R.W. Scholarly Resources Inc.1981.

KAPLAN, Lawrence S. : "Nato and the Mediterranean", Cor-CLAWSON, R.W. nell Uni.Press,İthaca, N.York,1985. LURAGH, R.

KAPTAN, Taner : "Teknolojik Gelişmeler ve Askeri Saha", H.A.Bülteni, S.163, Temmuz,1989.

KARA, Şinasi : "Uluslararası Politika", İstanbul, 1989.

KELLER, K.H. : "Science and Technology", Foreign Affairs, Fall,1990.

KENNAN, George : "The Source of Soviet Conduct", Foreign Affairs. June,1947.

KENNAN, George : "American Diplomacy", Expanded Edition, The Uni. of Chicago Press, Chicago, 1984.

KENNAN, George : "Russia, the Atom and the West", New York, Harper & Brothers, 1958.

KENNEDY, Paul : "Thirteen Days, A Memoir of the Cuban Crisis", W.W. Norton,1969.

KENNEDY, Paul : The Rise and Fall of the Great Powers-Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000 New York Chicago, Congdon & Weed 1989.

KHRUSCHEV, Nikita : "Khrushchev Remembers: The Last Testoment", Boston Little Brown 1970.

KISSINGER, Henry : "Years of Upheaval, London, 1982.

KISSINGER, Henry : " Arms Control, Inspection and Surprise Attack", Foreign Affairs, Vol.XXXVIII, April, 1960.

KISSINGER, Henry : "Nuclear Weapons and Foreign Policy", Published for the Council on Foreign relations by Harper & Brothers, New York, 1957.

KNIAZKOV, Maxim : "The Christian Science Monitor, August,1991.

KLARE, Michael T. : "American Arms Supermarket", Uni, Texas Press, Austin, 1984.

KLARE, Michael T.
THOMAS, D.C. : "World Security Trend And Chalenges at Century's end" New York 1991

KOKOYEV, Mikhail
ANDROSOV, Andrei : "Verification: Soviet Stance Its Past, Present and Future", UNIDIR New York,1990.

KOROLYOV, S. : "Sorular ve Yanıtlarıyla Sovyetler'de Uzay Çalışmaları" Ankara, 1988.

KÜBALI, H.N. : "Esas Teşkilat Hukukunun Umumi Esasları", İstanbul,1958.

LACEY, E.J. : U.S. Perspective on Bilareral Verification,Disarmament UN Vol.XIV, No.2, 1991.

LARRABEE, Eric : "The Politics of Strategy", Policy Making in American Government,Basic Book, Inc New York,London,1969.

LERSIN, Jay, L.
PELLETIERE, G.A. : "Earth Data And New Weapons", National Defense Uni. W.D.C. 1989.

LARUS, J. : "From Collective Security to Preventive Diplomacy", John WILEY & Sons Inc. New York.

LARSON, J.E.
BODIE W.C. : "The Intelligent Layperson's Guide to Star Wars, National Strategy İnf. Center, Inc. N.York.1986.

LEITHOUSER, J.G. : "Dünyamızın Fatihleri", Çev.Derin TÜRKÖMER, Milliyet Yanıları, Tarih Kitapları Dizisi 15, İstanbul 1971.

LENIN, V.I. : Question de la Politique Nationale et de Internationalisme Proletarien Çev.M.ARDOS, Ankara, 1979.

LENIN, V.I. : "Sochinenia" 2 Baskı, C.19, Moskova, 1929.

LEVINE, Robert, A. : "The Arms Debate", Harward Uni. Press, Cambridge Massachusetts, 1963.

LEVY, J. : "Theories of General War", World Politics, April, 1985.

LEWIS, Bob : "Modern Fighting Vehicles", Stamford, 1988.

LOMOV, N.A. : The Revolution in Military Affairs Washington,1973.

LONDON, Herbert, I. : "Military Doctrine and the American Character" National Strategy Information Center, New York.1984.

LUORD, Evan : "Conflict And Peace in the Modern International System, London, Uni of London Press, 1970.

LUTTWAK, Edward : "Caydırıcılık", H.A.Bülteni, S.150 Haziran, 1986.

LUTTWAK,, Edward : "Strategy the Logic of War and Peace", London, 1987.

MACHIAVELLI, N. : "Hükümdar-İl Principe", Çev.Selahattin, BAĞDATLI, Sosyal Yayınlar, İstanbul,1980.

MACHIAVELLI, N. : "Düşünceler", Çev.Mahir, ŞELLAKİ, Ankara, 1959.

MAHAN, Alfred : "The Problem of Asia and It's Effect upon International Politics" Low, Maston and Co. London 1900.

MAHANEY, W.L. : "The Soviet Union, The League of Nations and Disarmament, 1917-1935, Philedelphia, 1940.

MAILET, Jean : "İktisadi Olayların Evrimi", Şerif HULUSİ, Dördüncü Yayınevi, İstanbul 1966.

MAIRAND, Alan G. :"Sovyet Karadeniz Filosu"nun Görevleri, American Proceeding,Jan.1985.

MARDİN, Şerif : "Din ve İdeoloji", İstanbul,1986.

MARLIO, Louis : "L'armistice de Versailles" Editions Domat-Montchrestian,Paris,1935.

MATLOFF, M. : Strategic Planning for Coalition Warfare, 1943-1944, Washington, D.C. 1959.

MATTHEW, Donald : "Atlas of Medietal Europe", Çev.İlber, ORTAYLI, Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ans.C.6,iletişim Yayınları, İstanbul,1983.

MAURIS, Andre : "Amerika Birleşik Devletleri Tarihi", Çev.F.GÖZBUDAK, c.1, İst.1945.

MAURIS, Andre ARAGON : "Amerika-Rusya", Çev.G. ÜSTÜN, Cem Yayınevi, İstanbul,1968.

McCLOUGHRY E.J. : The Spectrum of Strategy London, Jonathan Cape, Thirty Bedrard Sovare,1964.

MEARSHEIMER, J.John : "Conventional Detterrence"Cornell Uni, Press, İthaca, New York,1983.

MEARSHEIMER, J.John : Back to the Future-Instability After the Cold War", İnt.Security, Vol.15, No.1,Summer 1990.

MICHELET : "Fransız İhtilali Tarihi", Çev.H.VAROĞLU, Devlet Kitapları, 2. Baskı, İstanbul 1967.

MILIBAND, Ralph : "Kapitalist Devlet" Çev.O.AKINHAY, İstanbul, 1989.

MILLS, J.S. : The Cenova Conference",London 1922

MILLS, V : "The Power Elite", Oxford Uni. Press, New York, 1957.

MILLS, V. : "Arms and Men-A Study in American Military History",1956.

MOODINE, Michael : "The Treaty on Conventional Armed Forces in Europe", Disarmament UN Volume XIV, No.2, 1991.

MORGENTHAU, H.J. THOMSON K.W. : "Politics Among Nations, The Strugle for Power and Peace", Alfred-A-Knoft, New York,1985.

MORGENTHAU, H.J. : "Uluslararası Politika" Çev.B.ORAN Ü.OSKAY, C.1, Ankara,1970.

MOSCA, Gaetano : "The Rulling Class", Mc.Graw Hill, New York,1939.

MOSLEY, Hught G. : "The Arms Race", Economic and Social Consequences, Lexington Mass, Lexington books,1985.

MUSSOLINI, Benito : The Political and Social Doctrine of Fascism, London,1933.

NADAS, Muhlis : "Boğazlar-Deltalar" Geo-Astral Siyaset Yörüngeleri ve Dengeleri, İstanbul,1976.

NAMARA Mc Robert : "The Essence of Security",New York Harper Room Publisher,1917.

NATO Information Servise, Nato Handbook, Brussels, Belgium, NATO,1983

NELSON, M. : "Air Defense Technology And Deterrence", Nato Sixteen Nations, Special Edition,1989.

NEUMAN, S.G. : "Prenest Anel Future Trade Prospect for Control and Limitation", UN Disarmament Topical Papers,Vol.3 New York,1990.

NEW, Terry : "Hava Kuvvetleri Kesin Sonuç Alıcı Bir Döneme Gelmektedir" Çev.C.AYCAN Stratejik Etüdler Bülteni,S.86,1991

NEWHOUSE, John :"War and Peace in the Nuclaer Age", New York, 1988.

NEWHOUSE, John : "De Gaulle and The Anglo-Saxons", Viking, New York,1970.

NITZE,Paul : "Arms Verification Purposes", Current Policy no.667 March, 1985.

NIXON, Richard M. : "Asia after Vietnam" Foreign Affairs, October,1967.

NORTCOTE, C. : "The Evolution of Political Thought",London,1958.

Notrh Atlantic Assembly, Military Committee; "Interim Report of the Sub-Comittee on Conventional Defence in Europe, AB 197, MC/CD 844, International Secretariat, November,1984.

OĞUZ, Yılmaz : "Dünyanın En Gelişmiş Hava Harp Silah ve Araçları". H.A.K.lığı Yayını, Şubat 1991.

ORKUNT, Sezai : "Nato ve Milli Güvenlik" Sosyal Demokrat Yayınları, 1969.

OSMANOĞLU, A.K. : "Dünya Çapında Stratejiler" Dış Politika C.X-T, S.1, Ankara, 1983.

OZANKAYA, Özer : "Demokrasi, Eğitim ve Öğretimin Sorunları, A.Ü.S.B.F. Yayın No.133, Ankara,1984.

ÖNEN, Mesut : "Uluslararası İlişkiler Ders Notları, Marmara Üni.B.Y.Y.D. İstanbul,1983.

ÖKTE, Ertuğrul Zekai: "21.yy. Girerken Yeni Bir Dünya Düzeni Arayışları ve Türkiye", Türkiye Stratejik Araştırmalar ve Eğitim merkezi, İstanbul,1991.

ÖZDAĞ, Muzaffer : Sovyet Stratejisinin Boyutları, Dış Politika Enst. C.X-T,S.2, 1983.

ÖZTORUN, Necdet : "Askeri Strateji", Genel Kurmay Basımevi, Ankara,1977.

PAGE, K. : "National Defense , A Stuol of Origins Reults Prevention of War" New York,1931.

PARET, Petev : "Makers of Modern Strategy", From Machiavelli to the Nuclear Age. Princeton Uni.New Jersey,1989

PARETO : "The Mind and Society" Jonatkhan Cape. London,1935.

PARRY, V.A. : "İslam'da Harp Sanatı",Çev.E.MERÇİL, S.ÖZBARAN, Askeri Tarih Bülteni, Gn.Kur.As.T.S.E.B.lığı, Yayın No.19, Ankara,1985.

PAUKERT, Liba
RICHARDS, Peter : "Industrial Conversion and Local Empoyment" Geneva, İnternational Labour Office,1991.

PAYNE, K.B. : "Strategic Defense" STAR WARS" in Perspective, Hamilton Press, Lanham,1986.

PENKOVSKY, Oleg : "The Penskovsky Papers" New York,1965.

PERKINS, J.A. : "The Prudent Peace" Law As Foreign Policy, London, 1981.

PERRY, William : "Desert Storm And Deterrence" Foreign Affaris, Fall,1991.

PETROVSKY, Vladimir : "New Technologies and The Search For Security: Prospects for a Post-Cold-War Era" UNIDIR Disarmament Topical Papers, Vol.2,N.York,1990.

PETROVSKY, Vladimir : "Security and Disarmament" Kyoto Conference on Disarmament Issues, UN Periodic Review, Vol.XII, No.3 Autumn 1989.

PIERRE, A.J. : "Securing Europe's Future", by Stephen J.FLANAGAN, Fen Osler HAMPSON, Crom Helm, London, 1986.

PIERRE, A.J. : "The Gloabal Politics of Arms Sales" , Princeton Uni.Press, 1977.

PIRENNE, Jacques : "Büyük Dünya Tarihi", Çev.Nihal ÖNOL,C.I-IV, İstanbul, 1964.

PLISCHKE, Elmer : "Foreign Relations-Analysis of Its Anatomy" Contributions in Political Science, Number,213, Greenwood Press, New York,1990.

PLAJA, Eugenio : "The Urgency of Facing the Problem of International Arms Tranfers" UN Disarmament Topical Papers 3, New York,1990.

PRADOS, J. : "The Soviet Estimate", Princeton Uni. Press, Princeton, New Jersey, 1982.

RAKOVE, Milton L. : "Arms and Foreign Policy in the Nuclear Age" Oxford Uni. Press, London,1972.

RAMBERG, Bennet : "Foreign Affairs",Winter 1986-1987

RANSOM, Harry H. : "Can American Democracy Survive Cold War?", Garden City New York, 1963.

RAPOPORT, Anatol : Strategy And Conscience, New York Schocken Book,1969.

REAGAN, President : "National Security Strategy of the United States" Washington,D.C.1987.

RIBARD, Andre : "İnsanlığın Tarihi", Çev.E.BAŞAR, Ş.YALÇIN, H.BERKTAY, İstanbul 1983.

RICHARDSON, Doug : "Stealth-Deception, Evasion and Concealment in the Air",New York,1989.

RIENOW, Robert : "Contemporary International Politics, New York, 1961.

ROBERTS, M.C. : "The Nuclear Years", The Arms Race and Arms Control, 1945-1970, New York, 1961.

ROBERTSON, David : "Guide to Modern Defense And Strategy" Gale Research Company, Book Tower, Detroit, 1987.

ROBIN, Larid, F. : "The Soviet Union. The West, and the nuclear Arms Race" N.York,1986.

ROBSON, W.A. : "Les sciences sociales dans l'enseignement superieur"La Science Politique, Paris, Unesco 1955.

ROGERS, Bernard : "Özgürlük İçinde Barışın Korunması" Nato'da 30 yıl, Türk Atlantik Andlaşması Derneği Yayını,1982.

ROGOV, Sergey : "The End of the Cold War and Soviet Military Spending", Disarmament, Vol.XIII, no.3,1990.

ROJ, J.K. : Security in the Missile Age, New York,Paragon book, Gallery,1967.

ROOSEVELT, Elliot : "As he Saw It" Duell, Sloan and pearce, New York,1946.

ROSEN, S.J.
INDYK, M. : "The Temptation to Pre-Empt in a Fiftn Arab-İsrael War"Vol.20,No.2, Summer,1976.

ROSEFIELDE, Steven : "Assesing Soviet Reforms in the Defense Industry, Global Affairs, Fall.1989.

ROSS, Dennis : "Arms Control Implications of NATO and Warsaw Pact Doctrines"in Power and Policy" Doctrine, the Alliance and Arms Control, Part II, Spring, London, 1986.

ROSS, Dennis : "Retkinking Soviet Strategic Policy", The Journal of Strategic Studies, May,1978.

ROSSET, Edward : "Harbin Demografik Kanunları, Çev.Enis, Behiç KORYÜREK, Başvekalet İstatistik U.M.Neş. İstanbul,1935.

ROVELL, William :"Arms Control Verification" A Guide to Policy Issues, For the 1980's" Ballingear Publishing Comp. Massachusetts, 1986.

RUDNEY, R.
REYCHLER, L. : "European Securtiy Beyond The Year 2000, London,1988.

RUHL, Lothar : Fransız-Alman H.A.Bülteni, S.161, Ocak,1989.

RUSKIN, John : "War" The Crown of Wild Olives, John Willey and Sons, New York,1986.

RUSSELL, Bertrand : "İnsanlığın Geleceği",Çev. İ.H. OĞUZ, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1961

RUSSELL, Bertrand : "Sağ Duyu ve Atom Savaşı " Çev.A. YAKALIOĞLU, İş Bankası Kültür Yayınları, No.2,1960.

RUTH, Frederich : "Transparency and Confidence-Building", UN Disarmament Topical Papers 3, New York,1990.

RUSTOW, D.A. : "Unutulan Müttefik Türkiye", Çev. H. TÜRRKUŞU, İstanbul,1989.

RUTHERFORD, Malcolm : "Savaş Sonrası ve Gelişme Süreci ve Sonuçları, Silahsızlanma ve Barış Semineri, Sisav Yayınları,İst.1985.

SANDER, Oral : "Siyasi Tarih 1918-1990" İmge Kitabevi, Ankara,1991.

SANDER, Oral : "Siyasi Tarih", AÜSBF Yayını, Ankara,1984.

SANDER, Oral : "Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü", AÜSBF Yayın No.563, Ankara,1987.

SANTAYANA, George : "Reasons in Society" The Life of Reasons, Scribner, New York,1936.

SARICA, Murat : "Siyasal Tarih",İstanbul,1980.

SAVAŞ, Vural : Teblig Tartışmaları, Milli Harp Sanayi Semineri, Ankara Ticaret Odası Yayını,Ankara, 1975.

SCHÜZE, Walter : "Conventional Disarmament in Europe From the MBFR to the Conventional Stability Talks" UNIDIR, 88/22, New York,1989.

SCHELLING, C,Thomas : "Arms and Influence" Yale Uni. Press,New Haven and London,1966.

SCHELLING, C.Thomas : "The Strategy of Conflicts", Harvard Uni.Press, Cambridge,1963.

SCHELLING, C.Thomas : "Strategy and Arms Control,
HALPERIN, Morton H. Twentieth Century Fund, N.York.1961

SCHNEIER, E.V. : Policy-Making in American Goverment, Basıc Books, Inc. New York,1969.

SCHILLING, Warner : "Strategy Politics and Defense
HAMMOND, Paul Y. Budgets", Columbia Uni.Press N.York
SYNDER, Gleen H. 1962.

SCELE, George : "Cours de Droit International, Public, Paris, 1948.

SCHESINGER, A : " Thousad Days" Fawcett Premier Books, New York,1971.

SCHWARZ, U. : "American Strategy, A New York, Doubleday Company,1966.

SCOTT, J.B. : The Proocedings of the Hague Peace Conference of 1889, New York, Oxford Uni.Press,1920.

SHERAWER, A.W. : "Napolyon'un Askeri Stratejisi" İstanbul Harp Akademileri Basımevi, 1967.

SCHERBAK, Igor : "Confidence-Building Measures and Int. Security UNIDIR, 91/36 New York,1991.

SCHMITT, Carll : "The Copcept of the Politicial", Ebenstein Archiv für Soziahwissenshaft und Sozial Politik, V.XXXVII, Sept.1927.

SEABORG, Gleen T. : "Kennedy, Khrushchev and the Test Ban, Uni. of California Press, Berkeley,1981

SHAPOSHNIKOV, B.M : "Mozg Armii" C.1, Moskova Leningrad, 1929.

SHAW, Alan : "Advanced Technologies: Trends and Implications for Security" UN Topical Papers, Vol.2, New York 1990.

SHTEMENKO S.M. : "İkinci Dünya Savaşında Rus Harekatı". Çev.G.KORULSAN, Y.UÇAR, İstanbul,1971.

SHULTZ, R.H. : "Compellence and the Role of Air Power as a Political Instrument" Comparative Strategy Vol.11, Number 1, 1992.

SIEGFRIED, Andre : "Milletlerin Karekterleri", Çev.S. TİRYAKİOĞLU, Varlık Yayınları, İstanbul,1961.

SIMONETT, D.S. : "The Development and Principles of Remote Sensing", Virginia,1985.

SIURU, William : "ABD Kara Kuvvetleri Yeni Hafif Helikopterler Gelişim Programı LHX, Çev.F.ÖNGÖR, Military Review,H.A.K. lığı, Dış Basın Bülteni, S.142, Ekim,1987.

SLAWTER, B.D. : "USSR and EUROPE" Air Command and Staff College, 1988.

SLOAN, Stanley R. : "CFE Verification", Revolutionizng Relations, 1990.

SMITH, A. : "And Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1776, Book VI, Sect.1, Modern Library, London 1904.

SMITH, C.Gerard : "Double Talk: The Story of SALT-I Garden City, New York,1980.

SNYDER, W.P.
BROWN, J. : "Defense Policy in the Reagan Administration", National Defense Uni.Press Washington DC.1988.

SPIER, H. : "Sociecal Order and the Risks of the War" M.I.K. Press,1969.

SORENSEN, S.R. : "Kennedy", Harper & Row New York, 1965.

SOYSAL, İsmail : "Uluslararası Konjonktürde Değişmeler ve Türkiye'nin Dış Politikası",Dış Politika Enst. Ankara 1983.

SOYSAL, Salih : "Harbin Çocuk Beslenme ve Gelişmesi Üzerinde Olan Tesirleri", İ.Ü. Konferanslar Dizisi 1944.

SOKOLAVSKY, Vasili
Cheredinichenko : "Askerlik Sanatında Yeni Bir Safha İstanbul, H.A.Basımevi,1967.

SÖNMEZOĞLU, Faruk : "Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi",İstanbul,1989.

SPAIGHT, M. : "National Fire Protection Association, Boston,1946.

STEELE, Jonathan : "Detant Sonrası Sovyetler", Dünya Sorunları dizisi, No.3, Alan Yayıncılık, İstanbul 1986.

STONEHOUSE, V.G. : "The Material and Non-Material Dimensions of Future Global Security Needs, UN Disarmament, Periodic Review, Vol.XIII, No.3,1990

SUN-TZU-WU : Askeri Bilimler Alanında Dünyada Mevcut en eski eser, Çev.L.GILES, Mert, BAYAT, H.A.Basımevi, 1976.

SUSLOV, M. : "Defense of Peace and Fight Against the Warmongers", Meeting of the Information Bureauof Communist Parties in Hungary, in the Latter Half of November 1949, Moskova,1950

ŞİMŞEK, Muammer : "Türkiye'de Savunma Sanayi"SAGEB-3 Ankara,1989.

ŞİMŞİR, Bilal N. : "Ege Sorunu", C.II, Ankara,1982.

TARR, David : "American Strategy in the Nuclear Age" The Uni. of Wisconsin, The Macmillan Comp.New York,1966

TAYLOR, J.W. : "Strategic Military Employment Options, Theory and Application", Comparative Strategy, Vol.10, Number,2,1991.

THOMAS,Daniel C. : "World Security", Trends and Challenges at the Century"s End.St. Martins Press, New York,1991.

THOMSON, David : "Tarihin Amacı",Çev.Salih ÖZBARAN, Ege Üni. Ed.F.Y.İzmir,1983.

THORNBOROUGH,M.A. DAVIES, P.E. :"Locheed Blackbirds",Ian Allan Ltd. London,1988.

THUKYDIDES : "Peleponnes Savaşı" Çev.Tanju, GÖKÇÖL, İstanbul,1950.

TODENHOFER, Jürgen : "Europaishe Wehrkünde", Dec.1988.

TOKER, Metin : "Nato 25 Yaşında", Türk Atlantik Derneği Yayınları, S.3,1974.

TOYNBEE, A : "War and Civilization", Oxford Uni. Press, New York,1950.

TUNAYA, Tarık Zafer : "Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İÜY No.2472, İstanbul,1980.

TURAN, İlter : "Nato İttifakı'nın Stratejik ve Siyasi Sorunları", İ.Ü.Y.No.1700, İstanbul,1971.

TURBE, Gerard : "Yüzyılın Başlarında Fransız Silahlı Kuvvetleri", International Defense Review, HAK lığı Dış Basın Bülteni, S.190, Nisan,1989.

TURGUT, İhsan : " Mantıksal Atomculuk", Karınca Matbaası, İzmir,1984.

TÜRSAN, Nurettin : "Orta Menzilli Füzelerin Kaldırılması Antlaşması", HAK.lığı, Dış Basın Bülteni, S.156, 22 Şubat 1988

WACHTER, G.
KROHN, A. : "The Role of Military Forces within a Europen Security System" SIPRI, Research report, 1989.

WALKER, Jenonne : "New Thinking About Conventional Arms Control", Survival, Vol.XXXIII Jan/Feb.1991.

WALTZ, Kenneth
QUESTER G.H. : "Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi,Çev.E.ONULDURAN, A.Ü.S.B.F. Yayın No.510, Ankara,1982.

WEBBER, P. : "New Defense Strate for the 1990's Froum Confrantation to Coext. Macmillan, London,1990.

WEINBERGER, J. : "Politics and the Problem of Technology: An Essay on Heıdegger and the Tradition of Politicial Science Review, Vol.86,.No.1, March 1992.

WEINBERGER, C. : "Annual Report to the Congress, Fiscal Year 1987, US Government Printing Office, Washington D.C. 1986.

WESTING, A.H. : "Disarmament, Enviroment and their relevance to the least Developed Countries, UN, New York,1991

WIMBUSH, S.Enders : "Stratejik Açıdan Sovyet Müslümanları ve Diğer Azınlıklar", Çev.T.Y. KURAT, Ankara, 1988.

WGBH : "The Nuclear Age", "The Education of Roberts Mc Namara, 1987.

WODDIS,Jack : "Armies and Politics" Int. Publication, New York,1978.

WOLFEREN, K.V. : "The Japan Problem revisited", Foreign Affairs, Fall.1990.

WRIGHT, Quincy : Introtuction to "The Strategy of Disarmament", Uni. of Virginia Public Affairs Press, W.D.C. U.S.A.,1962.

WYCIE, J.C. : "Askeri Strateji, Güç Denetiminin Genel Bir Nazariyesi", Ankara, 1969

VASILYEV, B.A. : Long Range Missile-Equipped, Vol.2 Military Publishing House, Moskow, 1972.

VNESHNE, Istoria : Politiki SSSR, V.2,Moskow, 1971.

VURAL, Vural H. : "Dünya Dengesine Tesir Eden Jeopolitik Kavramlar, Görüşler ve Türkiye", İstanbul,1981

YILDIZ, Yavuz Gökalp: "Dünden Bugüne Silahsızlanma", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1988.

YOUNG, Susan H. : "Gallery of USAF Weapons", Air
TAYLOR J.W.R. Force Base,1988.

YURDOĞLU, İhsan : "Atlantik Paktı", İstanbul,1956.

ZALOGA, Steven : Journal 9/89, H.A.K. lığı Bülteni S.223, 14 Mayıs 1990.

ZARAKOLU, Ragıp : "Doğu Avrupa Dosyası" Dünya Sorunları, 7/3, İstanbul,1990.

ZARAKOLU, Ragıp : "Sovyetler" Dünya Sorunları, 3 İstanbul,1987.

ZARAKOLU, Ragıp : "Ortadoğu Dosyası"Dünya Sorunları, 1988/1 İstanbul,1988.

DERGİLER:

Air Force Magazine, November, 1989
Defense News, 2 October, 1988
Defense Review, Vol.8, 1983.
Deparment of State Bulletin Vol.XLII, No.1091, May.1960.
Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1984
Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1984
German Aerospace: Aviation Week and Space 25 April 1988.
Hava Kuvvetleri Dergisi, S.283, Şubat,1992.
Hava Kuvvetleri Dergisi, S.311, Şubat,1992.
Kartal Dergisi, S.33, Şubat,1977
Kartal Dergisi, S.40, Şubat,1978
M-5 Silah Dergisi, S.49,1990
M-5 Silah Dergisi, Aralık-Ocak 1988
M-5 Silah Dergisi, S.35, 1978
M-5 Silah Dergisi, S.4, 1984
M-5 Silah Dergisi, S.45, 1989
M-5 Silah Dergisi, S.16, 1985
M-5 Silah Dergisi, S.15, 1985
M-5 Silah Dergisi, S.2, 1990
M-5 Silah Dergisi, S.2, 1984

-XXXX-

Military Review, 10 Ekim 1988
Military Technology, Kasım, 1988
Military Technology, Temmuz, 1986
Military Technology, Mayıs, 1992
Military Technology, Ağustos, 1992
Military Technology, Eylül, 1990
Nato Dergisi, S.2, 1990
Nato Dergisi, S.3, 1990
Nato Dergisi, S.4, 1979
Nato Dergisi, S.3, 1990
Nato Dergisi, S.3, 1989
Nato Dergisi, S.4, 1983
Nato Dergisi, S,3 1990
Nato Dergisi, S.4, 1989
Nato Dergisi, S.3, 1981
Nato Dergisi, S.1, 1983
Nato Dergisi, S.3, 1978
Nato Dergisi, S.2, 1984
Nato Dergisi, S.2, 1985
Nato Dergisi, S.5, 1969
Nato Dergisi, Nisan,1968
Nato Dergisi, S.3, 1986
Nato Dergisi, S.4, 1986
Nato Dergisi, S.3, 1984
Nato Dergisi, S.4, 1980
Nato Dergisi, S.4, 1988
Nato Dergisi, S.3, 1982
Nato Dergisi, S.3, 1987
Nato Dergisi, S.1, 1985
Nato Dergisi, S.2, 1987
Nato Dergisi, S.4, 1986
Nato Dergisi, S.1, 1987
Nato Dergisi, S.1, 1976
Nato Dergisi, S.2, 1976
Nato Dergisi, S.1, 1980
Nato Dergisi, S.3, 1990
NPQ (New Perspectives Quarterly)C.2, No.1, Sonbahar,1983
NPQ (New Perspectives Quarterly)C.1, Sonbahar, 1991
Savunma ve Havacılık Dergisi, S.6, 1992
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.284, Aralık 1982
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.289, Ocak 1984
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.320, Mart 1989
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.327, Ocak 1991
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.89, 1984
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.291, 1984
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.272, Aralık 1979
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.329, Temmuz 1991
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.314, Mart 1988
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.322, Temmuz 1989
Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.271, Eylül 1979

GAZETELER:

Cumhuriyet, 20 Kasım 1990
Cumhuriyet, 16 Nisan 1963
Cumhuriyet, 17 Eylül 1990
Cumhuriyet, 10 Kasım 1990
Cumhuriyet, 14 Nisan 1963
Cumhuriyet, 18 Eylül 1990
Cumhuriyet, 7 Kasım 1990
Günaydın, 18 Eylül 1990
Hansard, 23 April 1936
Hansard, 1 February 1954
Le monde, 4 April 1961
New York Herald Tribune, 22 September 1954
New York Herald Tribune, 11 March 1971
New York Herald Tribune, 2 November 1955
New York Herald Tribune, 23 March 1982
New York Times, 13 May. 1954
New York Times, 11 Feb. 1955
New York Times, 15 December 1954
New York Times, 21 July 1955
New York Times, 2 May 1957
New York Times, 1, January 1958
Pravda, 17 Temmuz 1949
Resmi Gazete 6 Temmuz 1992
Resmi Gazete 26 Haziran 1992
The Economist 14 December 1991
The Times, 17 February 1953
The Times, 14 June 1957
The Times, 14 August 1954
Türkiye, 20 Kasım 1990
Türkish Dailys News 18 December 1989

...UMANTASYON M...